

Г.О. Сіренко, О.В. Кузишин

**ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК
НАУКОВИХ ТЕРМІНІВ З БУКВОЮ Г**

Близько 8000 термінів

Івано-Франківськ-2007

ББК 81.2 Укр-4

С47

Сіренко Г.О., Кузишин О.В. Тлумачний словник наукових термінів з буквою Г.
– Івано-Франківськ: «Гостинець», 2007.-319 с.- Близько 8000 термінів.

У словнику подано уживання літери Г як у загальних, так і у власних назвах і тлумачення наукових термінів з буквою г. Наведено додаткові форми більшості термінів: закінчення родового, давального відмінків іменників, особові закінчення дієслів тощо.

Словник розраховано на всіх, хто не байдужий до розвитку української мови.

Рецензенти: **Шийчук О. В.**, доктор хемічних наук, професор
(професор катедри теоретичної і прикладної хемії
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника);
Коновалюк Д.М., кандидат технічних наук, доцент
(професор катедри деталей машин і ТММ
Луцького державного технічного університету);
Ємець О. В., кандидат філологічних наук, доцент
(завідувач катедри романо-германських мов
Хмельницького національного університету).

Друкується за рішенням вченої ради Інституту природничих наук
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
від 26 січня 2006 року (протокол № 3)

ISBN 978-966-8207-84-6

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
© Сіренко Г.О., Кузишин О.В.

ПЕРЕДМОВА

Загально відомо, що процес транслювання Світові української мови повинен супроводжуватися створенням новітніх словників. Суспільно-політичні зміни, що наступили після відновлення української держави у 1991 р. та «помаранчевої» революції 2004 р., поставили низку завдань перед українством у гуманітарній сфері. Одним з таких завдань автори вбачали у зібранні, розвідках та укладанні словника вживання літери «г» в науковій термінології, і не тільки в ній.

Історія українського правопису засвідчила: дискусії, «азбучну війну», процеси адаптації правопису і абетки до вимог латинської графіки, боротьбу фонетичного принципу над етимологічним, деталізацію різних варіантів правопису і навіть такі майже «самостійні» правописи, як драгоманівка, кулішівка, желехівка та ін. у XIX ст. Інтегрування усіх пошуків правописного кодексу літературної мови було здійснено на початку XX ст. До підсумкової базової праці слід віднести проект Івана Огієнка «Головніші правила українського правопису» (1918 р.), до якого наступні автори та правописні комісії вносили зміни і доповнення. Один із варіантів цього проекту доопрацювали А.Кримський та С.Тимченко, який під назвою «Найголовніші правила українського правопису» був опублікований у 1921 р.

Проект правописного кодексу І.Огієнка був значно розширений О.Синявським, який, після тривалого обговорення та широких дискусій, був прийнятий правописною комісією і опублікований у 1928 р. під назвою «Український правопис». Варіанти цього правопису видані в діаспорі Я.Рудницьким (1942 р.) та І.Зілінським (1943 р.).

У правописі української мови 1928 року були ретельно виписані правила вживання букв г і ґ. Після штучного голодомору 1932-1933 років, влаштованого комуністсько-московським окупаційним режимом, у 1933 р. правопис піддали суттєвим змінам у бік зросійщення, букву ґ було репресовано, тобто вилучено з української абетки. Правопис 1933 року, як і наступні правописи 1946 (перша редакція) та 1960 (друга редакція) років, утвердили цю наругу над українською мовою, бо переслідували мету «забезпечення єдності з правописом російським, усунути розбіжності у спільних моментах українського і російського правописів». Певні зміни було внесено у третє видання українського правопису (1990 р.), яке було доповнено і виправлено у 1993 р. (четверте видання) і у 1996 р. (п'яте видання). У «Проекті найновішої редакції українського правопису» (1999 р.) використали чинний правопис з деякими правилами, узгодженими з правописом 1928 р. і не більше.

З відновленням української державності у 1991 році літеру ґ було повернуто в українську азбуку. Власне звук [г] та слова з літерою ґ народ і не вилучав з розмовної мови (ганок, вагон, гирлига, grindжолі та ін.).

Звук [г] багато століть, а може і тисячоліть, вживався у розмовній мові разом з давнім, суто українським [z], а буква г була в українському алфавіті та літературній мові, наприклад в «Граматичі...» Мелетія Смотрицького (1619 р.) та «Граматичі слов'яно-руської» Михайла Лучкая (1830 р.) тощо.

Звук [г] не є штучним утворенням, а притаманний українській мові в правдиво українських словах, зукраїнізованих та чисто давнього і нового чужоземного (особливо з латині) запозичення, можливо, окрім грецького походження або грецизмів. За О.Сербенською у деяких українських словах на місце буквосполучень кд, кз за законом дзвінкості утворюються звукосполучення [гд], [гз], наприклад анекдот [анекдот], екзамен [егзамен] тощо.

Сучасний правопис пояснює, що «літера z передає на письмі гортанний, щілинний приголосний як в українських словах: гадати, гай, гирло, густий, другий, загуслий, луг, невігідний, погруддя, так і в чужомовних (на місці h, g) давнішого походження». Найбільш характерне звучання літери z в словах: гарний, горло, голос,

погода, гомін, гай, гадка, гречка, гривня, гуля (дієслово), голка, грати (дієслово), глей, гніт (іменник, «тиск») тощо.

Іншомовне **g** у нових запозиченнях передавали через **г** (елегантний, інтелігент, міграція тощо). Теперішній правопис установлює застосування **z** в цій групі слів.

В іншомовних словах давнішого запозичення вживають **z** на місці **h, g**, наприклад, граматика, голокост, гігант, гінді тощо. У словах грецького походження на місці **γ** («гамма») та інших звукосполучень вживають **z**, наприклад, гео- (геолог), гігро- (гігроскопічний), грам, гідро- (гідрологія, гідродинаміка), гіпер- (гіперкуб), гіпо- (гіпофункція), голо- (голограма), тощо. Але, разом з тим, в медичних термінах слова грецького походження автори вживають з **z** і **г**, наприклад С.Нечай в «Російсько-українському медичному словнику з іншомовними назвами» ген, генеалогічний, генетика тощо, наводячи докази переходу цих слів з грецької до латині, тобто переходу з **z** в **г** і, відповідно, запозичення українською мовою цих слів з латині.

Сучасний правопис пояснює, що «літера **г** передає на письмі задньоязиковий зімкнений приголосний як в українських словах, так і в давньозапозичених і зукраїнізованих: агрус, гава, газда, гандж, гатунок, гвалтувати, гегати, гедзь, гелготати, герготати, герготіти, гігнути, гирлига, глей, гніт (у лампі), гогель-могель, грасувати, грати (іменник), гратчастий, гречний, гринджоли, ґрунт, гудзик, гуля, джигун, дзига, дзиглик тощо та похідні від них, а також у прізвищах Галаган, Гудзь і под.».

Ясно, що ~ 30 словами сучасний словник не охоплює всі слова з **г**. Окремі Словники подають від 500 до 2000 слів з **г**, але, разом з тим, зауважимо, що слів з фонемою [г] в українській мові набагато менше, ніж з фонемою [z].

Таким чином, сучасні правописні словники не унормовують вживання **г** в українських словах. У 1994 р. Уряд України прийняв Постанову про підготовку й видання у 1994-1996 р.р. «Українського правопису» в новій редакції. Українську національну комісію з питань правопису при Кабінеті Міністрів України очолив на той час віце-прем'єр-міністр академік Микола Жулинський. У комісію входили видатні мовознавці, працівники Національної академії наук України і вищих навчальних закладів: І.Вихованець, К.Городенська, А.Грищенко, В.Жайворонок, Н.Клименко, В.Німчук, Г.Півторак, О.Пономарів, Н.Тоцька. Комісія запропонувала включити до проекту орфографічного кодексу низку тих норм правопису, що відповідають історичним тенденціям розвитку української мови, а саме:

- повернути закінчення «и» родового відмінка однини іменників жіночого роду 3-ї відміни на «ть» з попереднім приголосним (наприклад, радости, сучасности, певности, цінности, рівности, толерантности, справедливости тощо) та в словах: любови, крові, соли, осени, Руси і т.ін;
- повернути написання «и» в словах «инший», «инакше»;
- замінити написання сполуки «іа» в словах іншомовного походження на «ія» (наприклад, індустріальний, соціальний, провіант тощо);
- впровадити відмінювання слів із закінченням «о» (наприклад, кіно, метро, дзюдо тощо) та інше, в тому числі і розширення використання літери «г».

Але з-за шаленого спротиву українофобних засобів масової інформації, науковців-захисників радянської мовної політики, очолених академіками П.Толочко та В.Русанівським, підготовлений проект нового українського правопису було провалено.

Автори даного Словника використали закінчення «и» родового відмінка однини іменників жіночого роду 3-ї відміни на «ть», на решту змін не наважилися.

Поданий авторами тлумачний словник наукових термінів з буквою **г** не носить «законодавчого» чи «унормованого» довідника, а лише відбиває стан використання букви **г** в наукових термінах різних джерел інформації, включаючи і новітні запозичення.

Автори Словника виступають одночасно як укладачі для частини термінів, як дослідники або тлумачі для іншої частини. Автори сподіваються, що тлумачення певних термінів, попри усього, може викликати особливу зацікавленість у читача, бо автори на протязі 1992-2006 років опрацювали достатньо велику кількість джерел інформації, в т.ч. і малодоступні, і зробили власні розвідки.

Словники Гр. Голоскевича, Б.Грінченка та Етимологічний Словник української мови були базовими при опрацюванні літературних джерел інформації. Автори обмежилися окремими назвами населених пунктів, прізвищами і іменами науковців, літераторів, специфічними науковими термінами і т.ін. Автори вирішили не тлумачити слів з Біблії (за рідким виключенням, коли це витлумачено у самій Біблії), бо вважаємо, що це справа Церкви.

Актуальність питання вживання літери г в українському слові підтверджується тим, що до його вирішення постійно звертаються видатні науковці – професори О.Пономарів, О.Сербенська, Д.Коновалюк, І.Фаріон та ін.

Словник розрахований на широке коло читачів і автори з вдячністю приймуть усі критичні зауваги, побажання і виявлені помилки. Допитливий читач зможе знайти у Словнику цікаву інформацію.

Внесок авторів в укладання і створення Словника рівноцінний.

Автори

ПОЯСНЕННЯ СКОРОЧЕНЬ

аналогічне поняття в інших культурах
анат. – анатомічне
англ. – з англійської мови
араб. – з арабської мови
арам. – з арамейської мови
бібл. – біблійне
біол. – біологія
бот. – ботаніка
буд. – будівельна справа
букв. – буквально
виг. – вигук
військ. – військова справа
вул. – вуличне слово
вульг. – вульгарне слово
г. – слово галицького діалекту (галицизм)
геод. – геодезія
геол. – геологія
герм. – германізм
гірн. – гірництво
гол. – з голландської мови
гр. – з грецької мови
д.-евр. – з давньоєврейської мови
див. – дивись
дит. – дитяче слово
діал. – діалектизм
д.-сканд. – з давньо-скандинавської мови
ент. – ентомологія
євр. – з єврейської мови
ж. – жіночий рід
жарг. – жаргон
ж.м. – з живої мови
заст. – застаріле
зб. – збільшений
згруб. – згрубіле слово
згуб.-презирливе–згрубіло-презирливе
здрібн. – здрібніле
злод. – злодійкувате
зменш. – зменшений, зменшувальний
зменш.-пестл. – зменшено-пестливе
зн., знев. – зневажливе слово, вираз
зоол. – зоологія
ірон. – іронічне слово
ісп. – з іспанської мови
іст. – історія
іт. – з італійської мови
і т.ін. – і таке інше
іхт. – іхтіологія
кіт. – з китайської мови
книжн. – книжне або штучне слово
кулін. – кулінарія
лайл. – лайливе слово
лат. – з латинської мови
лінгв. – лінгвістика
мат. – математика
мед. – медицина
мет. – металургія
мін. – мінералогія
мн. – множина
мовозн. – мовознавство

молд. – з молдавської мови
монг. – з монгольської мови
мор. – морська справа або з мови моряків
муз. – музика
нафт. – нафтова справа
невідм. – невідмінюване слово
негат. забарвл. – негативно забарвлене слово
незм. – не змінюється
нідерланд. – з голландської мови
нім. – з німецької мови
новолат. – новолатинське слово
обр. – образно
ок. – вжито okazійно, новотвір
орн. – орнітологія
перен. – переносне значення
перех. – перехідне
перс. – перська мова
полігр. – поліграфія
пол. – польська мова
порт. – португальська мова
присл. – прислівник
прізви. – прізвище
псевд. – псевдо
психол. – психологія
радіо. – радіо
р. – рідко
розм. – розмовне
рос. – російська мова
рум. – румунська мова
санскр. – санскритська мова
с. – середній рід
с/г – сільське господарство
сил. – підсилений ефект
сканд. – слова скандинавського походження
сов. – советизм
спец. – спеціальне слово
спорт. – спорт
стол. – столярство
ст.-слов. – зі старослов'янської мови
судн. – судівництво
текст. – термін текстильної промисловости
техн. – техніка
тур. – з турецької мови
тюркс. – з тюркських мов
угор. – з угорської мови
укр. – український еквівалент
ур. – урочисто
фіз. – фізика
філ. – філологія
фін. – фінанси
фр. – з французької мови
харч. – харчова промисловість
хем. – хемія
ч. – чоловічий рід
шах. – шаховий термін
швейц. – слова, вживані в Швейцарії
шв. – з шведської мови
юр. – юридичний термін
яп. – з японської мови

А

Абгарович, -а. (прізви.).

абгрегація (лат.). Виключення з якогось товариства, організації.

Абенсберг. Місто у ФРН.

Абінгтон. Місто у Великій Британії.

аблега́т (лат). **1.** Папський посол, заступник легата. **2.** Другорядний дипломатичний агент. **3.** Депутат.

аблега́ція (лат.). юр. У римському праві – справедливе вигнання з країни.

абориген (лат.), -на, -гени, -нів, ч. **1.** Тубілець, давній автохтонний (корінний) мешканець даної країни (місцевости). **2. біол.** Те саме, що автохтон, корінний житель. **3. ж.м.** Старожил. **4.** Місцевий, тутешній.

аборигенний, -а, -е. Корінний, місцевого походження; тубільний, автохтонний, постійний, місцевий, тутешній.

аброга́ція (лат. *abrogatio*). Відміна застарілого закону або з-за його некорисності, або, якщо він суперечить духу, моралі та звичаям сьогодення, є не на часі. **Аброгація** оголошується новим законом. Термін «**аброгація**» запозичений з римського права. Розрізняють: власне **аброгацію** – відміну старого закону новим у повному обсязі; **дерогацію** – частинна відміна старого закону; **оброгацію** – внесення необхідних змін у старий закон; **суброгацію** – доповнення старого закону.

аброген (лат. *abrogenum*).

абстрагування, -я, с. **1.** Процес пізнавальної діяльності, що спрямований на отримання абстракції як методу наукового дослідження, що оснований на вивченні явища (процесу, об'єкта, тіла) при неврахуванні його певних несуттєвих сторін і ознак. **2.** Продукт пізнання (поняття, опис., закон, модель, ідеальний об'єкт тощо), який розглядається у співставленні з конкретною емпіричною дійсністю.

абстрагувати. Від **абстрагування**.

абцуг (нім.), -га, -гові.

Авагті. бібл.

аванга́рд (фр. *avant* – *перед* + *garde* – *сторожа*), -ду, -дові, ч. **1.** Війська, що йдуть попереду головних сил. **2. перен.** Найпередовіша і найсвідоміша частина певної суспільної групи, класу; еліта; «вершки», «сметанка» суспільства. **3.** Перший ешалон, передова частина; передовики, перша лава, голова (колони).

аванга́рдизм (лат.). Умовний термін, яким позначають ряд течій європейського мистецтва і літератури з різними філософськими, політичними, естетичними програмами. Термін використовується з кінця 19 ст. при аналізі художньо-мистецьких течій, які спрямовані на докорінну перебудову й оновлення художньої практики суспільства.

аванга́рдний, -а, -е. Прикметник до **аванга́рд**. Передовий (загін); з перших лав; елітарний.

А́вгій, -я. Цар Еліди.

А́вгіїв, -ієва, -ієве. **1.** Образно: дуже занедбаний, брудний, безладний. **2.** Книжне: про щось дуже занедбане, брудне, про велике безладдя.

А́вгійові (**а́вгієві**) стайні (конюшні). **1.** У давньогрецькій міфології – стайні царя Авгія, які ніхто не чистив 30 років та які за день вичистив Геракл, пустивши через них воду двох річок – Алфея і Пенея (одна з дванадцяти звитяг Геракла). **2. перен.** Занедбане, брудне місце чи занедбані справи.

А́вгсбург (нім. *Augsburg*), -а, -гу, в -зі. Місто.

а́вгсбургський, **а́вгсбурзький**, -ка, -ке. Прикметник до **А́вгсбург**.

авгур (*лат. augur*), -ра, -ри, -рів. **1.** Жрець стародавнього Риму, який за польотом птахів провіщав буцімто волю богів. **2.** *перен., ірон.* Людина, яка свої спеціальні знання перетворює у таємницю.

Август (*Augustus*), -а, ч. **1.** Серпень, восьмий місяць року, названий так від імені римського імператора Октавіана Августа. **2.** Почесний титул римських імператорів після Октавіана Августа.

Август, -а, ч. Чоловіче ім'я (**Августович** – по-батькові).

Августа, -и, -і, -то! Жіноче ім'я.

Августин (*Augustinus*), -а. Чоловіче ім'я, наприклад, отець **Августин** Волошин – Президент Карпатської України, знищений НКВД.

Августинівна, -и. По-батькові.

Августинович, -а, ор.-ем. По-батькові.

августинці (*augustiani*), -нців, -нцям, мн. Злидарюючий католицький чернецький орден, утворений в середині 13 ст.

Августівна, -вни. По-батькові.

Августов, -ва, -ву, -вом. *прізви.*

Августович, -а, ор.-ем.

Августо Піночет. Ім'я чилійського диктатора.

Авед-Него. *бібл.*

авіагараж, авіогараж, -а, ч. Приміщення для стоянки та технічного обслуговування і поточного ремонту літаків та гелікоптерів. Як правило, близько розташований біля летовища..

Авігаїл. *бібл.*

Авішаг. *бібл.*

Авогадро (*Avogadro*) Амедео (1776-1856). Італійський фізик і хемік. Здобув юридичну освіту, потім вивчав фізику та математику. У 1820-1822, 1834-1850 р.р. – професор Туринського університету. Наукові праці присвячені різним відділам фізики і хемії (електрика, електрохімічна теорія, питомі теплоємності, капілярність, атомні об'єми, номенклатура хемічних сполук та ін.). У 1811 році Авогадро висунув гіпотезу про те, що молекули простих газів складаються з одного або кількох (закон Авогадро). Іменем Авогадро названа універсальна стала (число Авогадро). Авогадро автор оригінального 4-томного курсу фізики, який містить також розділи фізичної хемії.

Авогадро закон. Один з основних законів (1811 р.) ідеальних газів, згідно якого в рівних об'ємах різних газів при однакових температурах і тисках міститься однакове число молекул. Число молекул в одному молі названо числом Авогадро. Закон **Авогадро** почали широко застосовувати у фізиці і хемії тільки з 1860 р. Висліди з цього закону: 1) 1 кмоль будь-якого ідеального газу при однакових температурах і тисках займає однаковий об'єм, що дорівнює 22,4136 м³ при тиску 101325 Н/м² (760 мм рт. ст.) і температурі 0°C; 2) густини двох ідеальних газів при однакових тисках і температурі прямо пропорційні (а питомі об'єми – зворотньо пропорційні) їх молекулярним масам.

Авогадро число. Число молекул в одному молі будь-якої речовини або число атомів у грам-атомі будь-якої хемічно простої речовини. За різними джерелами інформації воно дорівнює: 6,02252 (28)·10²³ моль⁻¹; 6,022045 (31)·10²³ моль⁻¹; 6,0220978 (30)·10²³ моль⁻¹. Число **Авогадро** є однією зі значних універсальних фізичних сталих (констант). Значення числа **Авогадро** суттєве при визначенні багатьох інших фізичних сталих (константи Больцмана, числа Фарадея та ін.). Існує більше 20 методів визначення цього числа.

Аврангзеб. Грізний імператор, який жив у XVII ст., і прославився тим, що зробив невдалу спробу військовою силою пограбувати славетний, таємничий храм Джаганатги у Пурі (Індія).

Авріг. Місто в Румунії.

автобіографічний, автобіографічний, -а, -е. Прикметник до **автобіографія**.

автобіографія, автобіографія, -ї, -й, ж. Опис свого життя, життєопис, життєписні дані.

автогараж, -у, -і, -ів. Приміщення чи комплекс споруд для зберігання (стоянки), технічного обслуговування і поточного ремонту автомобілів, мотоциклів (біциклів), роверів (велосипедів).

автогравюра (від *авто...* і *гравюра*), -и, ж. **Гравюра,** в якій друкарську форму на дереві, лінолеумі чи металі (мідь, цинк, сталь) виконує сам художник.

автограф, -а, ч. Текст, власноручно написаний автором.

автогрейдер (від *авто...* і *грейдер*), -а, ч. Самохідна колісна машина для профілювання земних насипів, переміщення і розрівнювання ґрунтів і дорожно-будівельних матеріалів при спорудженні і ремонті ґрунтових і вдосконалених доріг, аеродромних покриттів (покриттів літовищ), зрошуванні каналів та ін.

автогудронатор, -а, ч.

автодегазаційний, -а, -е.

автомагістраль, -ї, ж. Дорога для масового швидкісного автомобільного руху.

авторегулювання, -я, с. Автоматичне **регулювання**.

авторегуляція, -ї, ж. *мед.* Самоналаднення, самоналаднання, самоналаднювання, самовпорядкування.

автосугестія, -ї, ж. *мед.* Самонавіювання.

автотренінг, -у, ч.

автотюнінг.

агроґрунтознавство, агроґрунтознавство, -а, с. Наука, що вивчає процеси, які відбуваються в ґрунті при застосуванні агротехнічних заходів і вплив їх на культурні рослини.

ага́ (*тур.*), -аги, -азі. **1.** Титул поміщика, начальника, старшини у Туреччині, Ірані, Азербайджані та інших країнах Сходу і Закавказзя. **2.** Колишній титул молодших офіцерів та урядовців у Туреччині. **3.** Форма звертання, що відповідає українському пан (але ага, агу, агов – виг. і присл.; ага-га!).

ага́ва (*Agave*), -и, -і, ж. *бот.* Багаторічна тропічна й субтропічна трав'яниста рослина з грубим, м'ясистим великим листям, з якого виробляють волокно. Рід рослин, що утворює цвітоніс висотою до 12м з великою кількістю квітів (до 17 тис.). Більше, ніж 300 видів ага́ви зростає в Мексиці і близьких до неї областях суміжних країн. З листя багатьох видів ага́ви виготовляють лину, вервечки (бічовки), шпагат, повсть, пакувальні та інші грубезні тканини, а з відходів – виробляють папір. З деяких видів ага́ви отримують волокна. Найбільш цінні види: *agave sisalana*, яка дає сізаль, *agave fouteroydes* – генекен (юкатанський сізаль), *agave cantala* – канталу та ін. Із цукрового соку *agave atrovirens* та інших ага́в виготовляють алкогольні напої – пульке, мецкаль, текілу та ін. Корені деяких ага́в використовують в медицині. *Agave Americana*, *agave attenuata*, *agave victoriae-reginae* та багато інших використовують як кімнатні та оранжерейні декоративні рослини. У Криму вирощується як декоративна рослина.

Агага. *бібл.* Амаликський цар.

агаг'янин. *бібл.*

ага́да (*євр.*). Частина талмудичної літератури, що складається з перекладів та оповідань релігійно-моралістичного змісту.

агалактичний (*лат. agalacticus*), -а, -е. *мед.* Безмолочний, безмолоччевий, безмолочнісний, молокобраковий, молоконестачевий.

агалактія (лат. *agalactia*), -ї, ж. мед. Безмолоччя, безмолочність, молокобрак, молюконестача. Відсутність молока.

Аганья. Адміністративний центр (Гуам, США).

Агар. бібл.

агар-агар, агар-агар, -у, ч. Рослинні драгли з морських водоростей (філофори); використовуються в лабораторній практиці, в кондитерському виробництві та ін.

Агасці Андре. Американський тенісист.

агастрічний (лат. *agasticus*), -а, -е. мед. Безшлунківний, безшлунковісний.

агастрія (лат. *agastria*), -ї, ж. мед. Безшлунків'я, безшлунковість.

ага́т, -а, ч. Твердий мінерал, напівдорогоцінний кварцовий камінь, що використовується для прикрас, а також для виготовлення хемічного посуду і т.ін.

ага́товий, -а, -е. Прикметник до **ага́т**. Властивий **ага́тові**, схожий на **ага́т**.

Агата Мері Клариса Міллер (1890-1976). Прізвище англійської письменниці детективного жанру (псевдо Агата Крісті), майстера детективного жанру, авторки більш, ніж 60 романів, 20 п'ес, збірників оповідань та ін. творів мистецтва, найкращі твори, серед яких романи "Пуаро розслідує" (1924), "Таїна камінів" (1925), "Вбивство Роджера Екрйда" (1926) та п'еси "Мишоловка" (1954), "Свідок обвинувачення" (1954) та ін.

Агатірси.

Агатоніка (гр. *agathos* – добрий, гарний і *nike* – перемога, добрий переможець), ж. Ім'я, від ч. Агафоник.

Агачьорен. Місто в Туреччині.

агевзичний (лат. *ageusicus*), -а, -е. мед. Безсмаччевий, безсмаковісний, смаковтратний, смакобраковий.

агевзія (лат. *ageusia*), -ї, ж. мед. Безсмаччя, безсмаковість, смаковтрата, смакобрак.

агенезичний (лат. *agenesicus*), -а, -е. мед. Нерозвійний, недорозвійний, недорозвоєвий.

агенезія (лат. *agenesia*), -ї, ж. мед. Нерозвій, недорозвій.

аге́нт (лат. *agens; agentis*), -а, -и, -ів, ч., агент. **1.** Представник, репрезентант, виконавець, службовець (фірми), працівник, співпрацівник комівоажер, (комерційний), довірена особа організації, установи, фірми та ін., що виконує різні доручення, завдання. **2.** Особа, що є чийось ставлеником, служить інтересам певної людини чи групи осіб. **3.** Таємний співробітник органів розвідки якої-небудь організації, держави; шпигун, шпиг, розвідник, розвідач, розвідувач (розвідки). **4.** (з живої мови) Донощик, інформатор, конфідент (галицьке), нюхало, стукач, фіскал, сексот. **5.** Провокатор серед підпілля. **6.** Комерційний комівоажер. **7. мед.** Фізичний чинник, фактор, причина, що викликає ті чи інші явища у природі, в організмі людини; дійник, шкодич.

аге́нтний, -а, -е. Чинниковий.

аге́нтство, -а, -у, -а, **аге́нтств**, с. **1.** Організація, що виконує певні доручення інших установ або громадян. **2.** Регіональне відділення якої-небудь центральної установи, філія, відділок (відділення). **3.** Назва деяких інформаційних або посередницьких установ, бюро, заклад, контора.

аге́нтський, -а, -е. Прикметник до **аге́нт**.

аге́нту́ра (нім. *Agentur*), -и, -и, -тур, ж. **1.** Розвідувальна служба, організована для збирання секретних відомостей і проведення підривної роботи. **2.** Сукупність агентів.

аге́нту́рний, -а, -е. Прикметник до **аге́нту́ра**.

аге́нція, -ї, ж. Те саме, що **аге́нство**.

Агин Олександр Олексійович (1817-1875). Російський ілюстратор.

Агин. Населений пункт Туреччини.

Агілар-де-Кампоо. Місто в Іспанії.

агіричний (лат. *agyricus*), -а, -е. мед. Беззвивиннєвий, беззвивинний, беззвивиннісний.

агірія (лат. *agyria*), -ї, ж. мед. Беззвивиння, беззвивинність.

агітатор (лат. *agitator*), -а, -и, ч. **1.** Особа, що займається агітацією, пропагандист, пропагатор. **2.** (негативного забарвлення) Підбрехач, підбрехувач, скоробреха, оковамилювач.

агітаторка, -и, д., м. -ці, р. мн. -рок, ч. Жіночий рід до **агітатор**.

агітаторський, -а, -е. Прикметник до **агітатор**.

агітаційний, -а, -е. Прикметник до **агітація**.

агітаційність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **агітаційний**.

агітація (лат. *agitatio*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** Громадська і політична діяльність, робота серед народу, спрямована на роз'яснення політики якої-небудь партії чи громадської організації. **2.** перен. Дія, що має на меті переконати у чому-небудь, спонукати до чогось.

агітка, -и, ж. Невеликий літературний і т. ін. твір, призначений для **агітації**.

агіткампанія, -ї, -ією, ж.

агітпроп, -а, -ові. іст. Скорочена назва відділів агітації і пропаганди при ЦК і місцевих комітетах ВКП (б) (до 1934 р.).

агітпункт, -у, ч. Спеціально обладнане приміщення для **агітації**.

агітувати, -тую, -туєш, -тує. **1.** Роз'яснювати політику якої-небудь партії чи організації, закликати до боротьби за цю політику або проти неї. **2.** Умовляти, переконувати, проповідувати, закликати. **3.** Вербувати, залучати, **заангажувати**.

Аглая (від гр. *aglaos* – блискучий, пишний, прекрасний), **Агліка**. Розм. форма імені Аглая, ж. до ч. Аглай.

агломерат, **агломерат** (лат. *agglomeratus*; *agglomerо-* приєдную, накопичую), -у, ч. **1.** геол. Незцементоване скупчення уламків гірських порід і мінералів. **2.** техн. Сплавлена у грудки дрібнозерниста або пилювата руда розмірами 5-100мм з незначним вмістом мілких частинок. **3.** мед. Скупняк.

агломератний (лат. *agglomeratus*), -а, -е. Скупняковий.

агломератник, -а, ч. Працівник, майстер агломератного виробництва.

агломераційний, -а, -е. **1.** Прикметник до **агломерація**. **2.** мед. Скупченнєвий, скупчувальний.

агломерація, **агломерація** (лат. *agglomeratio*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** В металургії – термічний процес утворення кусків мілких матеріалів (руди, рудні концентрати, відходи, що містять метали тощо), які є складовими частинами металургії шихти, шляхом їх спечення з метою надання форми і властивостей (хемічного складу, структури тощо), необхідних для плавки. **2.** В мікробіології – утворення мікроорганізмами скупчень в рідинах або тканинах внаслідок зміни фізичних і хемічних властивостей мікробних клітин під дією імунних тіл та ін. **3.** мед. Скупчення, скупчування.

аглопорит.

аглосичний (лат. *aglossicus*), -а, -е. мед. Без'язиковий, без'язичний, без'язиччевий, без'язикісний, без'язиковісний.

аглосія (лат. *aglossia*), -ї, ж. мед. Без'язиччя, без'язикість, без'язиковість.

аглютинативний, -а, -е. Прикметник до **аглютинація**.

аглютинативність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **аглютинативний**.

аглютинаційний, -а, -е. мед. Злипний, злипальний, злипаннєвий, зліпний, зчіпний, зчіпнєвий.

аглютинація (лат. *agglutinatio* - склеювання), -ї, ор. -єю, ж. **1.** біол. Злипання, склеювання у грудочки й осідання завислих у рідині мікроорганізмів або окремих клітин – червонокрівців або білокрівців. **2.** лінгв. Спосіб творення граматичних форм і похідних слів у деяких мовах (тюркських, фінських та ін.) додаванням до незмінюваних основ однозначних афіксів. **3.** мед. Зліплення, зчіплення, склеєння, злипання, зліплювання, зчіплювання, склеювання.

аглютинін (лат. *agglutininum*). мед. Злипень, зчіпень, склеєнь.

аглютиніни (*agglutino*).

аглютиніновий, -а, -е. мед. Злипневий, зчіпневий.

аглютинований, -а, -е. мед. Зліплений, зчіплений.

аглютиногєн, аглютиногєн (лат. *agglutinogenum*). мед. Зліпливець, злиплетворець, зчіпливець.

аглютиногєни. Мн. до **аглютиногєн**.

аглютиногєнний (лат. *agglutinogenicus*), -а, -е. мед. Зліпливцевий, зчіпливець.

аглютинування, -я, с. мед. Злипання, зліплювання, зчіплювання, склеювання.

аглютинувати, -ую, -уєш. мед. Зліплювати, зчіплювати.

агнатичний (лат. *agnaticus*), -а, -е. мед. Безщелеп'євий, безщелепневий, безщелепісний, безщелепнісний.

агнатія (лат. *agnathia*), -а, -е. мед. Безщелеп'я, безщелепність, безщелепість.

Агнеса, -и, ж. Ім'я.

Агнесин, -на, -не.

агнець (лат.). **1.** Ягня, ягнятко. **2.** Часточка із проскурки, що призначена для причастя. **3.** перен. **Агнець** Божий – Ісус Христос. **4.** перен. Покірлива, лагідна, сумирна людина.

А́гні, А́гні, невідм. За ведійською релігійною мітологією – Бог вогню і сам вогонь як першооснова всього суцього, який проявляється у всіх стихіях: на Землі, на Небі (Сонце), у Воді (при освяченні вод, річок, криниць); Вогонь – Сварожич, який шанували арії насамперед як Бога Жертовного вогню, що возносить з димом жертву до Богів, саме тому його ще називали «вісником». Сварожич – Бог домашнього вогнища, «гість» у домі жертводавця (у Ведах існує мотив утечі Агні з води).

Агно. Місто у Франції.

агнозичний (лат. *agnosicus*), -а, -е. мед. Невпізнавальнісний, пізнавально-неспроможний, пізнавально-неспроможнісний, непізнаванісний, непізнавальнісний, впізнавально-неспроможний, впізнавально-неспроможнісний, неспізнаванісний.

агнозія (лат. *agnosia*), -а, -е. мед. **1.** Невпізнавальність, пізнавально-неспромога, пізнавально-неспроможність, непізнаваність. **2.** Порушення здатності впізнавати предмети та явища при збереженні свідомості та діяльності органів відчуття.

агно́стик, агностик, -а, ч. Послідовник, прибічник **агностицизму** (агностицизму).

агогве. Одна з назв «снігової людини» – гоміноїда (поруч з назвами «какундакарі» та «кіломба») в Африці, яка можливо існує поруч із сучасною людиною.

агональний (лат. *agonalis*), -а, -е. мед. Кональний, часувальний, часівний, передсмертний.

агонізувати, -ую, -уєш. мед. Конати, часувати.

агонічний (лат. *agonicus*), -а, -е. мед. Кональний, скональний, часувальний, часівний, передсмертний.

агонія (лат. *agonia*, від гр. *agonia* - боротьба), -ї, ж. мед. Кін, скін, конання, сконання, часи, часування, передсмертя.

агонувати, -ую, -уєш. мед. Конати, часувати, доходити.

агора́ (*agorá*), агора́. **1.** У давніх греків назва народного зібрання, а також місце, де воно проходило. Зазвичай це був майдан, наприкінці якого розташовувались храм, державні установи, майстерні з торгівельними ятками. У планах долішнього міста, яке було розташоване під пагорком акрополя, агора́ займала центральне місце. **2.** Базарний майдан, ринкова площа. **3. бібл.** Срібла. Дрібна срібна монета.

агорафобічний (*лат. agoraphobiscus, від гр. agora – базарний майдан, ринкова площа + phobia – страх*), -а, -е. *мед.* Простороляковий, просторолячний, просторолячниський, просторожаховий, простороостраховий, просторобоязневий, просторобоязкий.

агорафобія (*лат. agoraphobia, від гр. agora – базарний майдан, ринкова площа + phobia – страх*). *мед.* Простороляк, просторолячність, просторожах, простороострах, просторобоязнь, просторобоязкість. Нав'язливий страх порожніх просторів, широких відкритих місць, безлюдних вулиць.

Агордо. Населений пункт Італії.

агорот. Розмінна монета Ізраїлю.

агравант.

агравантний, -а, -е.

аграваційний, -а, -е.

агравація (*лат. aggravatio*), -ї, *ж. мед.* Перебільша, перебільшення.

агравований, -а, -е. *мед.* Перебільшений.

агравування (*лат. aggravatio*), -я, *с. мед.* Перебільшування.

агравувати, -ую, -уєш. *мед.* Перебільшити, перебільшувати.

аграмант (*фр. agrément - прикраси*). Прикраси.

агранулоцит (*лат. agranulocytus, agranulocytum, від гр. a – без + лат. granulum – зернятко + гр. kytos – порожнина, клітина*). *мед.* Беззернівець, беззерноклітинцевий, беззернокривцевий, беззернобілокривцевий. Незернистий лейкоцит (білокривцевий): лімфоцит і моноцит.

агранулоцитарний (*лат. agranulocytarius, agranulocytoticus*), -а, -е. *мед.* Беззернівцевий, беззерноклітинцевий, беззернокривцевий, беззернобілокривцевий.

агранулоцитний (*лат. agranulocyticus*), -а, -е. *мед.* Беззернівцевий, беззерноклітинцевий, беззернобілокривцевий.

агранулоцитоз (*лат. agranulocytosis*). *мед.* Беззернівців'я, беззернівцевість, беззерноклітиння, беззерноклітинність, беззернокривців'я, беззернокривцевість, беззернобілокривців'я, беззернобілокривцевість. **1.** Надзвичайно різке зменшення кількості або цілковита відсутність гранулоцитів (зернистих лейкоцитів (білокривців)) у периферичній (околичній крові). **2. Агранулоцитарна** ангіна – злаякісна лейкопенія з різким падінням загальної кількості лейкоцитів, особливо гранулоцитів, аж до цілковитого їх зникнення.

агранулоцитозний (*лат. agranulocytosus*), -а, -е. *мед.* Беззернівців'євий, беззернівцевісний, беззерноклітинневий, беззерноклітиннісний, беззернобілокривцев'євий, беззернобілокривцевісний.

агра́рій, аграрій, -я, -єві, *ор.* -єм, -ії, *ч.* **1.** Землевласник. **2.** Член аграрної партії.

аграрії (*лат. agrarii*). *Мн. до аграрій.*

аграрний (*лат.*), аграрний, -а, -е. **1.** Земельний, пов'язаний із землеволодінням, землекористуванням. **2.** Сільський (країна). **3.** Сільськогосподарський (комплекс).

агра́рник (*лат.*), -а, *ч.* Фахівець з аграрного питання.

аграф (*фр. agrafe*). Коштовна пряжка чи застібка на одязі.

аграфічний (*лат. agraphicus, від гр. a – не, + grapho – писати, зображати, зображувати*), -а, -е. *мед.* Письмонеспроможний, письмо-неспроможнісний.

аграфія (лат. *agraphia*, від гр. *a – не*, + *grapho – писати, зображати, зображувати*), -ї, ж. мед. Письмонеспромога, письменеспроможність. Втрата здатності писати.

агрегат (лат. *aggregatus – зібраний*), -у, -ові, ч. **1. техн.** Кілька різнотипних машин, конструктивно з'єднаних в одне ціле для спільної роботи. **2. гірн.** Сукупність окремих мінералів, які складають гірську породу. **3.** Зчеп, зчеплень, згромад, згромаджень.

агрега́тний, -а, -е. **1.** Прикметник до **агрега́т**, наприклад **га́мма агрега́тна**. **2.** Зчепний, зчепленевий, згромадний, згромаднєвий.

агрега́тник, -а, ч. Робітник, що обслуговує **агрега́т**.

агрега́тно-модульний, -а, -е. **1.** **Агрега́т** як модуль. **2.** **Агрега́т** як модель.

агрегатува́ння, -я, с. Дія за значенням **агрегатува́ти**.

агрегатува́ти, -ую, -єш. Сполучати машини чи їх деталі в одне ціле для спільної роботи.

агрегаці́йний, -а, -е. Зчепленнєвий, згромадженнєвий, згромаджувальний.

агрега́ція (лат. *aggregatio – приєднання*), -ї, ор. -єю, -її, ж. **1.** Сполучення частин речовин у більшій об'єднання. **2.** Зчеплення, збір, збирання, згромадження, згромаджування.

Агреда. Місто в Іспанії.

агреман. Згода на призначення визначеного Президентом кандидатури від країни, куди планується відправити амбасадора (посла).

агресивний (лат.), -а, -е. **1.** Здійснюваний методом агресії; нападний, нападливий, наступальний, нападницький, загарбницький, напасницький, напасливий, здобувчий, войовничий, завойовницький. **2.** Наступальний, ворожий. **3. хем.** Який хемічно руйнує речовину; їдкий, їдучий, ядучий, роз'їдливий, роз'їдаючий. **4.** Наступальний (рух). **5.** Ворожий (акт).

агресивність, -ности, ор. -ністю, -ності, -ні, ж. **1.** Абстрактний іменник до **агресивний**. **2.** Нападність, нападливість.

агресивно.

агресини. мед. Нападці. Речовини, що виробляються патогенними (хвороботворними) мікроорганізмами для проникнення та швидкого розмноження в макроорганізмі.

агресія (лат. *aggressio – напад, приступ, нападання*), -ї, ор. -єю, ж., агресія. **1.** Неспровокований збройний напад однієї держави на іншу з метою загарбання її території, ліквідації або обмеження її нездоланності. **2.** Ознака ініціативи прояву сили першим. **3.** Поняття міжнародного права, яке охоплює будь-яке незаконне застосування сили однієї з держав проти територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу. **4.** Напад, вдертя, вломлення, вторгнення, інвазія, експансія, війна. **5. мед.** Активний напад або період хвороби.

агрéсор (лат. *aggressor*), -а, ч. Той, хто вдається до агресії; нападник, напасник, загарбник (ворог), завойовник, здобувець, вломник, окупант, конфіскатор (*іст*).

агре[и]ст, -а і **агрус**, -у, ч. **1.** Кущова рослина з колючими гілками та великими кисло-солодкими їстівними ягодами. **2.** Ягоди цієї рослини.

агри́коля, -лі, -колі, -лів, -стю.

агрикульту́ра, -и, ж. Те саме, що рільництво; хліборобство.

агрикульту́рний, -а, -е. Прикметник до **агрикульту́ра**.

Агри́па Марк Віпсаній (*Marcus Vipsanius Agrippa*), -и (біля 63 -12 р. до н.д.). Римський полководець і державний діяч.

Агрипина, -и. Ім'я.

Агрі́джен́то (*Agrigento*). Місто в Італії, на Півдні острова Сицилія.

Агрініон, Агрініон . Місто у Греції.

а́гро (*гр.* – *поле*), агро. Перша частина складних слів, що відповідає слову **агрономічний**, агрономічний.

агробіолог, -а, ч. Фахівець з **агробіології**.

агробіологічний, -а, -е. Стосується до **агробіології**.

агробіологія (*гр.*), -ї, ор. -єю, ж. Наука про біологічні закономірності життя рослин і тварин, а також про використання цих закономірностей у хліборобстві, рослинництві і тваринництві.

агрогрунто́вий, -а, -е. Пов'язаний з агрокультурою ґрунтів.

агрогрунтозна́вство, **агрогрунтознавство**, -а, с. Наука, що вивчає процеси, які відбуваються в ґрунті при застосуванні агротехнічних засобів, і вплив їх на культурні рослини.

агроділя́нка, -и, д., м.-ці, р. мн. -нок, ж. Ділянка землі, ґрунту.

агрозахід, -ходу, ч.

агрозоотехні́чний, -а,-е. Стосується до агрономії й зоотехніки.

агроко́мплекс, -у, ч. Сукупність агрономічних заходів, спрямованих на забезпечення найвищої урожайності сільськогосподарських культур.

агроку́рси, -ів, -ам, мн. Курси підвищення кваліфікації з агрогрунтознавства.

агролісомеліора́тивний, -а, -е. Стосується до **агролісомеліорації**.

агролісомеліора́тор, -а, ч. Працівник у галузі **агролісомеліорації**.

агролісомеліора́ція, -ї, ор. -єю, ж. Система лісівницьких заходів, спрямованих на поліпшення кліматичних і ґрунтових умов вирощування сільськогосподарських рослин.

агромеліора́ція, -ї, ор. -єю, ж. Система заходів, що застосовуються на зрошуваних і осушуваних землях, гірських схилах, пісках, ярах та ін. угіддях з метою їх сільськогосподарського використання.

агрометеоро́лог, -а, ч. Фахівець з **агрометеорології**.

агрометеорологі́чний, **агрометеорологічний**, -а, -е. Стосується до **агрометеорології**.

агрометеороло́гія, **агрометеорологія**, -ї, ор. -єю, ж.

агромі́німум, -у, ч. **Агрономічний** мінімум; мінімум агрономічних заходів, знань і т. ін., необхідних для роботи в сільському господарстві.

агроно́м, агроном, -а, -оми, ч. Фахівець з **агрономії**.

агрономі́чний, -а, -е. Стосується до **агрономії**.

агроно́мія (*лат.*), -ї, ор. -єю, ж. Наука, що вивчає видатність ґрунту, вегетацію рослин, пристосування тварин до сільського господарства, взаємовідносини між окремими галузями сільського господарства, їх економічну вагу, а також способи переробки первісних продуктів рільництва на цінніші продукти.

агроно́мка, -и, д., м. -ці, р. мн. -нок, ж. Жіночий рід до **агроно́м**.

Агрополі. Місто в Італії.

агропу́нкт, -ту, -пункти, -ів.

агротехні́к, -а, ч. Фахівець з **агротехніки**.

агротехні́ка, -и, д., м. -ці, ж. Система заходів для вирощування сільськогосподарських культур.

агротехні́кум, -у, ч.

агротехні́чний, -а, -е. Стосується до **агротехніки**.

агрофі́зика, -и, д., м. -ці, ж. **Агрономічна** фізика, наука про фізичні методи дослідження зовнішніх умов життя рослин і фізичні процеси їх життєдіяльності; наука, що розробляє прийоми регулювання фізичних умов в ґрунті і приземному шарі повітря.

агрофі́зичний, -а, -е. Прикметник до **агрофізика**.

агрохе́мік, **агрохімік**, -а, ч. Фахівець з **агрохе́мії**.

агрохе́мічний, **агрохімічний**, -а, -е. Стосується до **агрохе́мії**.

агрохімія, агрохе́мія, агрохі́мія, агрохе́мія, -ї, ор. -єю, ж. Наука про живлення рослин, застосування добрив і хемічних засобів захисту рослин з метою одержання високих сталих урожаїв.

агрошко́ла, -и, р. мн. -кіл, ж. Школа з агронаук або агроосвіти.

агру́мовий (*итал. agrume - цитрусові*), -а, -е. (Агрумові олії).

а́грус, а́грес, а́грест, а́грис, агри́ст, а́груст, я́грес, я́грест, я́грис, я́грос, янгес, янгрест, янгрис, -у, ч. *бот.* Grossularia. **1.** Кущова рослина з колючими гілками та великими кисло-солодкими їстівними ягодами. **2.** Ягоди цієї рослини. **3.** Незрілий, зелений виноград. **4.** Кисле вино з незрілого винограду.

агрусі́вка, -и, д., м. -ці, ж. **1.** Наливка або настоянка з агрусу у значенні **1**. **2.** Вино з незрілого винограду.

а́грусовий, -а, -е. Прикметник до **а́грус**.

Агу! *виг.* **1.** Уживається при відганянні птахів. **2.** Уживається при перекликанні в лісі, вночі і т.ін. **3.** *рідко.* Використовується в значенні, близькому до «от», «от уже», «аж ось».

Агу! Агу́сі! Агу́гу. *виг.* Вживається як ласкаве звертання до маленьких, переважно до немовляти, щоб привернути його увагу, викликати усмішку, заспокоїти і т.ін.

агукати, -аю, -еш. Говорити **агу**. Звертатися до немовляти.

адиге́ць, -йця, ор. -ейцем, мн. -ейці, -ейців, ч. Корінний житель **Адигеї**.

адиге́йка, -и, д., м. -ці, р. мн. -йок, ж. Корінна жителька **Адигеї**.

адиге́йський, -а, -е. Прикметник до **Адигея**.

Адиге́я, -ї, ор. -єю, ж. Земля **адигів**.

Аділь-Гірей.

аеронавіга́ція, -ї, ор. -єю, ж. **1.** Плавання повітряних кораблів. **2.** Пора, протягом якої залежно від кліматичних умов можливе аероплавання.

Аزازга. Місто в Алжирі.

Азгад. *бібл.*

Айн-Тагрут. Населений пункт Алжиру.

Айос-Пелагія. Місто у Греції.

а́йсберг (*англ. iceberg*), -а, ч. **1.** Пливуча льодова (крижана) гора, що відкололася від материкового льодовика або льодового бар'єра. **2.** Колос, моноліт. **3.** Небезпека.

аквадаг (*від лат. aqua - вода і англ. dag – графітовий пил*). Суспензія графіту у воді, що використовується для утворення на внутрішній поверхні електроннопроменевої рурки електропровідного шару.

аквала́нг (*від аква... і англ. lung*), -а, ч. Апарат для дихання під водою.

аквала́нгіст, -а, ч. Норець (з аквалангом). Той, хто користується під час підводного плавання аквалангом.

Акдагмадені. Населений пункт Туреччини.

акогно́зія (*лат. akognosia*), -ї, ж. *мед.* Лікознавство.

акроалгі́чний, акроальгі́чний (*лат. acroalgicus*), -а, -е. *мед.* Кінцівкоболісний, кінцівкоболісневий, кінцівкоболіснісний, кінцівкобільний, кінцівкобольовий.

акроалгі́я, акроальгі́я (*лат. acroalgia*), -ї, ж. *мед.* Кінцівкобіль, кінцівкобілля, кінцівкоболість, кінцівкоболісність.

акромега́лічний (*лат. acromegalicus*), -а, -е. *мед.* Великокінцівний, великокінців'євий, великокінцівківний, великокінцівкісний, великокінцівковий, великокінцівковісний.

акромега́лія (*лат. acromegalia*), -ї, ж. *мед.* Великокінців'я, великокінцівків'я, великокінцівкість, великокінцівковість.

аксіопрагматика. *мовозн.*

актинофа́г (*гр.*). *мед.* Вірус.

акушер-гінеколог (фр. *accoucheur* + лат. *gynaecologus*), акушер-гінеколога, ч. мед. Пологожінківник, пологівникжінковик, пологівникжіночник, пологівникжіночівник, пологожіночолікар, пологожіночо-хворобознавець.

акушерсько-гінекологічний, -а, -е. мед. Пологожінківничий, пологожіночний, пологівничожіночівничий, пологожіночолікарський, пологожіночохворобознавчий.

Алагна-Вальсесья. Місто в Італії.

Алагон. Місто в Іспанії.

Аладаг. Населений пункт Туреччини.

Алама-де-Арагон. Місто в Іспанії.

Алама-де-Гранада. Місто в Іспанії.

Алаурін-ель-Гранде. Місто в Іспанії.

Алгасово. Місто в Росії.

алгебра, **альгебра**, -и, -рі, ж. Розділ математики, що вивчає загальні закони дії над величинами, вираженими літерами, незалежно від їх числового значення.

алгебраїст, -а, ч. Той, що займається **алгеброю**.

алгебраїчний, -а, -е. Прикметник до **алгебра**.

алгебризм, - альгебризм, -му, -мові, ч. У алгебричній формі.

алгебрист, **альгебрист**, -та, -ристи, -тів, ч. Математик, що займається алгеброю.

алгебричний, **альгебричний**, -а, -е. Те саме, що **алгебраїчний**, наприклад **алгебричний** дріб, функція **алгебрична**.

алгезія, **альгезія** (лат. *algisia*), -ї, ж. мед. Болечулість, болечутність.

алгетичний, **альгетичний** (лат. *algeticus*), -ї, ж. мед. Болечулісний, болечутнісний.

Алгетський заповідник (Грузія).

алгія, **альгія** (лат. *algia*), -ї, ж. мед. Болісність, болючість, біль.

алго́л (від англ. *algo* (*rithmic*)). Скорочена назва ряду мов програмування.

алго́ловий, -а, -е. Прикметник до **алгол**.

алго́рітм (лат. *algorithmus*), **алго́ріфм**, -у, ч. **1.** Система правил виконання, діяльності, діагностування, дослідження, проектування, розв'язку, функціонування систем, зокрема, обчислювального процесу, що приводить до розв'язання певного класу завдань після скінченого числа операцій. **2.** Одне з основних понять (категорій) математики, які не володіють формальним визначенням в термінах більш простих понять, а абстрагованих безпосередньо із досвіду.

алгоритмизація, -ї, ж. Введення в систему правил або понять алгоритмів.

алгоритмічний, -а, -е. Пов'язаний з **алгоритмом**.

алега́ція (лат.). Посилання у розмові чи творі на певного письменника.

алего́ризм, -у, ч. **Алегоричний** спосіб висловлювання або зображення.

алего́ричний, -а, -е. Який має в собі **алегорію**; образно виражений.

алего́ричність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **алего́ричний**.

алего́рія, **алегорія**, -ї, ор. -єю, ж. Втілення абстрактного поняття у конкретному художньому образі; вислів, що виражає абстрактне поняття через художній образ.

алего́рії, -ій. Множина до **алего́рія**.

алегре́тто (іт. *allegretto*), незм. і невідм., с. Помірно швидкий музичний темп.

але́грі (іт. *allegri*, букв. – *будьте веселими*), невідм., с. Лотерея з негайною виплатою виграшу.

але́гро (іт. *allegro*, букв. – *веселий*), незм. і невідм., с. муз. Швидко, жваво (про темп виконання музичного твору).

Алеґбе.

алерген (лат. *allergenum* від *gr. allos* – інший + *ergon* - робота, діяльність + *gr. - genes* – похідний, вивідний; *genesis* - походження; від *gignomai* - народжуватись, походити). мед. Іншодій, іншодієтворець.

алергізація (лат. *allergisatio*), -ї, ж. мед. Іншодієння, уіншодієння, уіншодіювання.

алергічний (лат. *allergicus*), -а, -е. мед. Іншодійний.

алергія (лат. *allergia*), -ї, ж. мед. Іншодія.

алергоз (лат. *allergosis*). мед.

алерголог (лат. *allergologus*), **алерголог**. мед. Іншодієзнавець.

алергологічний (лат. *allergologicus*), **алергологічний**, -а, -е. мед. Іншодієзнавчий.

алергологія (лат. *allergologia*), **алергологія**, -ї, ж. мед. Іншодієзнавство.

алергологовий (лат. *allergologus*), **алергологовий**, -а, -е. мед. Іншодієзнавецький; належний іншодієзнавцеві (**алергологові**).

алергометричний (лат. *allergometricus*), -а, -е. мед. Іншодієвимірний, іншодієвимірювальний.

алергометрія (лат. *allergometria*), -ї, ж. мед. Іншодієвимір, іншодієвимірювання.

Алея Діаган.

алігатор (англ. *alligator*), -а,-тори, -рів, ч. Тупорилий крокодил, що водиться в Америці і Південному Китаї.

Аліґ'єрі Данте.

Алінґсос. Місто в Швеції.

Аллеґрі Клод. Міністр у справах національної освіти, досліджень і технології (Франція), що є одним із підписантів Сорбонської декларації «Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти» від 25.05.1998р. в Парижі та Болонської конвенції (спільна заява європейських міністрів освіти від 18-19.06.1999р.) в Болонья (Італія).

алогізм, алогізм, -у, -гізми, -мів, ч. *книжн.* **1.** Що-небудь безглузде; те, що суперечить логіці. **2.** Літературний прийом, який полягає в навмисному порушенні (розриві) логічного зв'язку з метою створення комізму, іронії і т. ін.

алогізми, алогізми, -ів, мн. Споріднені (однокореневі) запозичені терміни. За українським правописом геть відсутня послідовність у їх написанні, наприклад: альдегід-алкоголь, аритмія-арифметика, вісмут-бісмутит, магніт-магнетизм, ортопедія-орфографія, хімія-хемотрептори, целулоїд-целюлоза тощо.

Альбенга. Місто в Італії.

Альберґарія-а-Велья. Місто в Португалії.

альбігойці (фр. *Albigois*), -ців, -цям, мн. Учасники еретичного руху у Південній Франції 12-13ст.ст., прихильники вчень катарів і вальденсів, які вважали Землю та її світ, включаючи і католицьку церкву, творенням сатани, відкидали основні догмати церкви, вимагали ліквідацію церковного землеволодіння і церковної десятини. За ініціативою Папи проти альбігойців велись Христові походи (Альбігойські війни). Альбігойці були засуджені 12-м Вселенським собором (1215 р.), задіяна інквізиція, кроваве викорінення ересі, конфіскацією всього добра на користь католицької церкви та королівської влади. У 14 ст. еретичний рух альбігойців був подавлений.

альґвасиль (ісп.), -ля, -силі, -лів.

Альґеро. Місто в Італії.

альґін (від лат. *alga* - водорість). Драглиста клейка речовина.

Альґірдас. Ім'я.

Альґірдас Бразаускас. Ім'я президента, а згодом прем'єр-міністра незалежної Литовської республіки.

альґологія (від лат. *alga* + *gr. логос*), -ї, ж.

Альґора. Місто в Іспанії.

Алькала-де-Гуадаїра. Місто в Іспанії.

Альтенберг. Прізвище.

Альтенбург (*Altenburg*). Місто у ФРН.

альтер его (*від пізньолат. alteratio – зміна + ego – Я, ество (людське)*). Змінений Я, змінена особистість.

алюмогел (*від лат.*). Оксид алюмінію, глинозем, складова частка глин, вихідний продукт для отримання алюмінію. Повільною сушкою драглистого оксиду алюмінію отримують власне алюмогель – поровату речовину, яка нагадує порцеляну, застосовується при каталізі, добрий сорбент.

амальгама, -и, ж. **1.** Стоп якого-небудь металу із ртуттю або розчин деяких металів у ртуті. **2. перен.** Суміш різнорідних речей, ідей і т. ін.

амальгамний, -а, -е. Прикметник до **амальгама**.

амальгамований, -а, -е. Пов'язаний з амальгамою.

Амберг. Місто у ФРН.

Амелінггаузен. Місто у ФРН.

Амеріго Веспуччі (*Vespucci*) (1451 (54)-1554). Італійський мореплавець. Довгий час був службовцем банкірського дому Медичи і агентом цієї фірми в Севільє. У 1499-1500 р.р. він був на іспанській морській службі, з 1501 до 1504 – на португальській, потім повертається до Іспанії і у 1508-1512 р.р. займає посаду головного корчмого Кастилії (Іспанія). У 1499-1504 р.р. брав участь у кількох експедиціях до Нового Світу, листи про ці подорожі у 1505-1510 роках набули світової слави. Лотарінгський картограф відніс відкриття Нового Світу, яке дійсно було зроблено Х.Колумбом, Амеріго Веспуччі і запропонував називати цей материк на його честь Америкою. Для Південної Америки це позначення швидко набуло загального визнання, а, потім, після появи на карті Меркатора цієї назви (1538 р.), було перенесено і на Північну Америку.

Аморгос. Місто у Греції.

анагнора. Спрощена форма від **анагнорисис**. Упізнавання.

анагнорисис. Упізнавання.

аналгезія, анальгезія (*лат. analgesia*), -ї, ж. *мед.* Знебіль, знеболення, знеболювання; безбілья, боленечулість, боленечутність, боленечутливість, боленевідчутність.

аналгетики, анальгетики (*лат. analgetica*). *мед.* Протибільники, знебільники.

аналгетичний, анальгетичний (*лат. analgeticus*). *мед.* Знебільний, знеболювальний, знеболюючий, протибільний, протибольовий, протиболісний.

аналогічний (*лат. analogicus*), -а, -е. Подібний, схожий.

аналогія (*лат. analogia*), -ї, ж. Подібність, схожість.

анастигмат, анастигмат, (*від гр. an – ні, без + астигматизм – а (гр.) – від'ємна частинка + stigmē – точка; лат. astigmatismus*). Фотографічний об'єктив, практично вільний від усіх аберацій оптичних систем (в т.ч. і від астигматизму), що досягається шляхом спеціального підбору лінз. **Анастигмат** широко застосовується в технічній і художній фотографії і кінематографії.

ангажемент (*фр.*), -у, -менти, -тів, ч. Запрошення артистів на певний термін для участі у спектаклях або концертах на основі договору.

ангажований, -а, -е. Прикметник до **ангажемент**.

ангажувати, -ую, -уеш. **1.** Запрошувати артистів на певний строк для участі у спектаклях або концертах на основі договору; пропонувати працю акторам. **2. перен.** Вербувати, залучати.

ангар (*фр. le hangar, букв. – навис*), -а, -ру, -гари, -рів, ч. *авіа.* Приміщення, де стоять літаки і де проводиться їх поточний ремонт.

Ангара, -и. Річка в Іркутській області і Красноярському краї Росії, права притока Єнісею.

анга́рний, -а, -е. Прикметник до ангар.

Ангарськ. Місто обласного підпорядкування в Іркутській області (Росія).

Ангела Меркель. Канцлер Німеччини, що змінила Гергарда Шрьодера після парламентських виборів 2005 року. Вважають, що партнер по коаліції – глава соціал-демократичної партії Мюнтерферінг буде втручатися у всі питання політики Меркель.

Ангерн. Місто в Австрії.

ангіектазія (лат. *angiectasia*), -ї, ж. мед. Судинорозшир, судинорозширення, судинопошир, судинопоширення.

ангіїт (лат. *angiiitis*), судинниця, судинозапал, судинозапалення. мед. Запалення судин.

Ангілья.

ангі́на (лат. *angina*, від *ango* – стискаю душу), -ни, -ні, ж. мед. Мигдалиця, зівниця, дава, жаба. Гостре запалення слизової оболонки зіва, зокрема мигдаликів глотки.

ангі́нний, -а, -е. Прикметник до **ангі́на**.

ангіно́зний, -а, -е. Прикметник до **ангі́на**.

ангіограма (лат. *angiogramma*), -и, ж. мед. Судинообраз, судинозображення.

ангіографія (лат. *angiographia*), -ї, ж. мед. Судиноопис, судинозображення.

ангіокардіографія (лат. *angiocardio-graphia*), -ї, ж. мед. Судиносерцеопис, судиносерцезображення.

ангіолог (лат. *angiologus*), ч. мед. Судинівник, судинознавець.

ангіологиня, -ї, ж. мед. Судинівниця, судинознавиця.

ангіологічний (лат. *angiologicus*), -а, -е. мед. Судинівничий, судинознавчий.

ангіологія (лат. *angiologia*), **ангіологія**, -ї, ж. мед. Судинівництво, судинознавство.

ангіома (лат. *angioma*), -и, ж. мед. Судинняк.

ангіоматоз (лат. *angiomatosis*), мед. Судинняків'я, судинняковість.

ангіоматозний (лат. *angiomatosus*). -а, -е. мед. Судинняковий.

ангіоміома (лат. *angiomuoma*), -и, ж. мед. Судином'язак.

ангіоневроз (лат. *angioneurosis*). мед. Судинонервій.

ангіоневротичний (лат. *angioneuroticus*), -а, -е. мед. Судинонервійний.

ангіопатія (лат. *angiopathia*), -ї, ж. мед. Судинохворість.

ангіопсатироз (лат. *angiopsathyrosis*). мед. Судиноламкість.

ангіорафія (лат. *angiorrhaphia*), -ї, ж. мед. Судинозшив, судинозшиття, судинозшивання.

ангіосаркома (лат. *angiosarcoma*), -и, ж. мед. Судином'язак.

ангіосклероз (лат. *angiosclerosis*). мед. Судиностверднення, твердосудиння.

ангіоспазм (лат. *angiospasmus*). мед. Судиноскорч, судиностиск.

ангіостеноз (лат. *angiostenosis*). мед. Судинозвуження, вузькосудиння.

ангіотрипсія (лат. *angiotripsia*), -ї, ж. мед.

ангіотриптор (лат. *angiotriptor*). мед.

ангіофіброма (лат. *angiofibroma*), -и, ж. мед. Судиноволокняк.

ангіохелецистит (лат. *angiocholecystitis*). мед. Жовчопротокоміхурниця, жовчопротокоміхурозапал, жовчопротокоміхурозапалення. Запалення жовчних протоків та міхура (жовчника).

ангіохоліт (лат. *angiocholitis*). мед. Жовчопротоковиця, жовчопротокозапал, жовчопротокозапалення. Запалення жовчних протоків.

англі́йська хвороба (лат. *r (h)achitis*). мед. Кривуха. Рахіт.

Англія, -ї, ж. Частина Великої Британії.

анго́б (від фр. *angobe*). Тонкий шар глини, який наносять на поверхню керамічного виробу перед випалюванням.

Анго́ла. Країна на заході Африки.

Ангора. Попередня назва міста Анкара (Турція).

анго́ра, -и, ж. Порода кролів, кіз, котів із довгою м'якою шерстю.

ангорка. Вироби із шерсті **ангори**.

ангорський, -а, -е. Прикметник до **анго́ра 1**. **Ангорська** битва у 1402 році між військами середньо азійського еміра Тимура і турецького султана Баязида I. Поразка останнього привела до розпаду Туреччини, що супроводжувалось боротьбою між синами Баязида і селянськими війнами. **2. Ангорська** порода кіз. Давня шерстна порода кіз з родинним походженням з держав південного Дворіччя. У середні сторіччя **ангорські** кози з'явилися в Турції і центром їх виведення стала провінція Турції **Ангора** (Анкара), звідки назва породи, з XIX ст. з'являється у США, Африці, Австралії (з-за нестійкої акліматизації Західна Європа не стала місцем розведення цих кіз). Жива маса цапів – 50-55кг, маток – 32-36кг. Шерсть однорідна, напівтонка, біла з виблиском, тонкість 44-46 якости, довжина ~ 25см і більше, постриг шерсті з цапів 5-7кг, з маток -2,2-4кг, вихід чистої шерсті 65-75%. З **ангорської** шерсті виготовляють високоякісні драповані матеріали, плюш, ковдри, різні трикотажні вироби; зі шкур – хутра.

Анго́тея. Жіноче ім'я.

А́нгстрем. **1. А́нгстрем** (*Angström*) Андерс Йонас (1814-1874). Шведський фізик; основні праці присвячені питанням спектральної аналізи. З великою точністю виміряв довжини хвиль сонячного спектру і склав перший детальний атлас спектральних ліній нормального сонячного світла. Його іменем названа одиниця довжини, дорівнює 10^{-8} см. **2. А́нгстрем** Андерс Кнутсон. Шведський геофізик; дав емпіричну формулу для визначення інтенсивності випромінювання Землі, побудував піранометр, досліджував зміни сонячної сталої і сонячної активності. **3. А́нгстрем** Кнут Хан (1857-1910). Шведський фізик (син А́нгстрема Андерса Йонаса); досліджував поглинання інфрачервоних променів у різних речовинах, побудував компенсаційний піргеліометр і піргеометр.

а́нгстрём (від імені шведського фізика Й.А́нгстрема). Одиниця довжини, яка дорівнює десятимільярдній частці метра (позначається Å: $1\text{Å}=10^{-10}\text{м}=10^{-8}\text{см}$).

Ангу́їано. Місто в Іспанії.

Ангу́лем. Місто на Заході Франції, на річці Шаранта.

ангу́люс (лат. *angulus*). мед. Кут.

ангу́лярний (лат. *angularis*), -а, -е. Кутовий.

андеграунд (букв. "підпілля"), -у. Мистецтво, культура, що знаходиться у вигнанні або підпіллі.

андрогенізація (лат. *androgenisatio*), -ї, ж. мед. Очоловічення, очоловічування.

андрологія (лат. *andrologia*), андрологія, -ї, ж. мед. Чоловічівництво, чоловікознавство, чоловічихворобознавство.

анергія (лат. *anergia*), -ї, ж. Бездія, безспротив.

анігілюючий, -а, -е. Від **анігіляція**.

анігіляція (від лат. *ad* – до + *nihil* – ніщо). букв. Перетворення у ніщо.

антагонізм (лат. *antagonismus*). Протидія, спротив, противенство, протистояння, супротивність.

антагоні́ст, антагоніст. Протидійник, противник, супротивник.

антагоністичний, -а, -е. Протидійниковий, противниковий, противенський, супротивниковий.

антиген (лат. *antigenum*, від гр. *anti* – проти + гр. *genes* – похідний, вивідний; *genesis* – походження; від *gignomai* – народжуватись, походити). мед. Протичинець, протичинник.

антигенемія (лат. *antigenaemia*), -ї, ж. мед. Протичинцеєкрів'я, протичинникоєкрів'я.

антигігієнічний (лат. *antihygenicus*), -а, -е. мед. Нездоровничий, негігієнічний.

Анти́гуа та Барбу́да.

Анти́гуа-Гватемала (*Antigua Guatemala*). Місто в Гватемалі, адміністративний центр департаменту Сакатекас.

антикоагулянт (лат. *anticoagulantium*). мед. **1.** Протизгортень, протизгортник, протизгортальник, протизціпень. **2.** Реагент, що протидіє укрупненню, злипненню частинок.

антифун́гін (анти... і лат. *fungus* – *гриб*). Рідина, яка запобігає появі і розвитку домового грибка у дерев'яних деталях споруд, будинків тощо.

антропологічний, антропологи́чний, -а, -е. Стосовно до **антропології**.

антропологія, антропологи́я, антропологія, -ї, -єю, ж. Наука, що вивчає біологічну природу людини, її раси і т.ін.

антропофа́г (лат. *anthropophagus*). мед. Людожер, людодід.

антропофагі́чний (лат. *anthropophagicus*), -а, -е. мед. Людожерський, людодідський.

антропофагі́я (лат. *anthropophagia*), -ї, ж. мед. Людожерство, людодідство.

аншла́г (нім. *Anschlag*), **аншля́г**, -у, -гові, ч. Стан, коли всі квитки на виставу, концерт і т. ін. продані; також оголошення про це в касі театру, цирку і т. ін.

аорталгі́я, аортальгі́я (лат. *aortalgia*), -ї, ж. мед. Б'ючостовбуробіль, б'ючкостовбуробіль.

апгре́йд. жарг. Модернізація, оновлення апаратного забезпечення.

апгре́йдт. жарг. Модернізувати апаратне забезпечення.

апологе́т, -а, ч. Захисник кого-, чого-небудь.

Арага́ц. Гора у Вірменії (висота 4090м).

Араго́г. Велетенський павук.

Араго́н (*Aragon*), -а. Історична область на північному сході Іспанії.

Арагона́. Місто в Італії.

араго́нець, -нця, ч. Мешканець міста **Арагона** (Італія).

арагоні́т (*icn.*). Мінерал.

Арагонська хота. Танець-пісня.

араго́нський, -а, -е. Відносно міста **Арагона** (Італія).

Арбу́га. Місто в Швеції.

Арганда́. Місто в Іспанії.

арга́т, аргот́, аргат, -а, ч. **1.** Найманий робітник. **2.** Робітник на запорізьких риболовецьких промислах. **3.** Бездомний бродяга.

аргатор. Роботодавець.

аргатува́ти. Батракувати.

Аргенти́на, Аргенти́на, -и, -ні, ж. Друга (після Бразилії) за розмірами території і населенням держава Південної Америки. Федеративна республіка. Населення сформувалося за рахунок європейських емігрантів – головним чином за рахунок іспанців та італійців (~ 80% аргентинці). Значну частину складають новітні імігранти – італійці (~1 млн. чол.), українці (~200-300 тис. чол.), іспанці, поляки, німці, французи та ін. (~1-1,5 млн. чол.), євреї (400-500 тис. чол.), араби, турки (~150-200 тис.чол.). Тубільці – індіанці складають ~30-40 тис. чол. і мешкають головним чином на границі з Парагваєм (мовні групи тупі-гуарані, матако-матагуайо, гуай-кури та ін.). Крім того у гірських районах Північного Заходу живуть групи метисів (~200-300 тис. чол.), які зберегли мову кечва (кечуа, кичуа, кешуа) – інків.

Державна мова – іспанська, релігія переважної частини населення – католицизм.Більше, ніж 3/5 населення мешкає на Сході країни – в Пампе, у містах ~70% населення. Незалежність проголошена 9 червня 1816 р. Національним конгресом (тоді Об'єднаних провінцій Ла-Плати, перетворених у 1826 р. в Федеративну республіку Аргентину, або Аргентину (*Argentina* – букв. «срібна» від лат. *argentum* – срібло)).

аргентинець, -нця, ор. -нцем, ч., мн. -нці, р. мн. -нців. Житель Аргентини.

аргентинка, -и, д., м. -ці, р. мн. -нок. Жителька Аргентини.

аргентинський, -а, -е. Прикметник до **Аргентина**: **аргентинське** танго.

аргентит (*лат. argentum – срібло*). «Срібляний блиск» – мінерал хемічного складу Ag_2S . Містить 87,1% Ag і 12,9% S (іноді є додаток Cu). Кристалічна кубічна решітка. Твердість за мінералогічною шкалою 2-2,5, густина 7200-7400 $кг/м^3$, оброблюється ковальським способом.

аргентометрія. Метод кількісної аналізи, що заснований на титруванні розчину азотнокислого срібла.

Аргентум (*лат. Argentum*). Срібло. Ag, хемічний елемент I групи Періодичної системи, атомний номер 47, атомна маса 107,868, метал білого кольору, пластичний. У природі знаходиться у вигляді суміші двох сталих ізотопів ^{107}Ag і ^{109}Ag , з радіоактивних ізотопів ^{110}Ag має період напіврозкладу 253 доби. **Аргентум** був відомий з 4 тис. до н.д. в Єгипті, Персії, Китаї, Україні тощо. Середній вміст в земній корі $7 \cdot 10^{-6}\%$ за масою. Відомо більше, ніж 50 мінералів зі сріблом. Має гранецентровану кубічну решітку ($a=0,40772$ нм при $20^\circ C$). Густина при $20^\circ C$ $10,50$ $г/см^3$, температура топлення $960,8$ $^\circ C$, температура кипіння 2212 $^\circ C$, теплота топлення 105 $кДж/кг$, питома електропровідність $62,97$ $Ом^{-1} \cdot см^{-1}$ (найбільша з поміж металів) при 25 $^\circ C$, теплопровідність $407,79$ $Вт/(м \cdot K)$ при 18 $^\circ C$, відбивна здатність 90-99% при довжинах хвиль 10000-500 нм, питома теплоємність $234,46$ $Дж/(кг \cdot K)$, границя міцності 100 МПа, модуль пружності 76480 МПа, твердість НВ 250 МПа. **Аргентум** знаходиться в кінці електрохімічного ряду напруг, його нормальний електродний потенціал $Ag^{\circ} \leftrightarrow Ag^+ + e^-$ дорівнює 0,7978 В. При кімнатних температурах Ag не взаємодіє з O_2 , N_2 , H_2 . З H_2S в атмосфері утворює Ag_2S . **Аргентум** утворює захисну плівку з малорозчинних галогенідів і сульфідів Ag_2S . Більшу частину Ag (~ 80%) отримують з поліметалічних руд, а також з руд Au і Cu методом ціанування. Ag застосовують переважно у вигляді стопів: монети, побутові вироби, лабораторний та кухонний посуд, покриття металів, срібні електричні контакти, конструктивні матеріали у вакуумній техніці, приютівник (припій) для лютування титанових стопів, каталізатори в органічному і неорганічному синтезах, електроди для Ag-Zn і Ag-Cd акумуляторів, у вигляді AgBr, AgCl, AgI у виробництві кіно- і фотоматеріалів тощо. Препарати Ag мають антибактеріальні, в'язучі і припікаючі властивості. Економічна значимість Ag в умовах товарного ринку виконує функції загального еквіваленту (поруч з Au).

арго́ (фр. *argot – замкнутий, недіяльний*), невідм., с. **1.** Умовна говірка якого-небудь соціального середовища (групи), в якій є специфічні слова й вислови, незрозумілі для сторонніх. **2.** Мова соціально або професійно відокремлених груп і співтовариств, на відміну від жаргону має професійну культурну прикріпленість – **арго** акторів, музикантів, мисливців, рибалок тощо. Історично має витоки з мови мандрівних крамарів, торговців, ремісників тощо. **3.** Лексика, що характеризує мовлення людей, які свідомо прагнуть зробити свою мову «таємною», незрозумілою для інших. З цією метою вживаються спеціально створені або деформовані слова, які мають прямі відповідники у загальноживаній лексиці, наприклад арго українських лірників містить такі слова: **дулясник** – вогонь, **кеміть** – ніч, **макохтій** – місяць, **оксин** – ліс, **ботень** – борщ, **крисо** – м'ясо, **кунсо** – хліб, **зивро** – відро, **ковтур** – горщик, **хаза** – хата, **камуха** – шапка, **обоки** – чоботи, **лавда** – голова, **варнака** – курка, **морзуля** – цибуля, тощо.

Арго не складає самостійної мовної системи і зводиться до специфічного слововживання у межах загальної мови. Арго у взаємодії і протиріччі з жаргоном

утворює спеціальний лексичний мовний шар – **сленг**. **4.** Суржик. **5.** згод. Блатна мова. **6.** **Жаргон**.

Аргон (лат. *Argon*, англ. *Argon*, фр. *Argon*, нім. *Argon*, від гр. *argós* – бездіяльний). Ar (англ. та фр. позначення аргона - A), хемічний елемент VIII групи періодичної системи елементів, атомний номер 18, атомна маса 39,948; відноситься до інертних газів. У природі Ar присутній лише у вільному стані: атмосфера містить $16 \cdot 10^{12}$ т Ar, земна кора $0,165 \cdot 10^{12}$ т Ar, вода $0,752 \cdot 10^{12}$ т Ar. Об'ємна концентрація Ar в повітрі 0,93%. Атмосферний Ar складається з трьох стабільних ізотопів ^{36}Ar (0,337%), ^{38}Ar (0,063%), ^{40}Ar (99,600%). Перевага важкого ізотопу пов'язана з його утворенням при радіоактивному розпаді природнього ^{40}K , внаслідок чого загальна кількість Ar в атмосфері зростає; густина Ar при температурі 0°C і тиску 0,101325 Н/м² дорівнює 1,7839 г/см³; температура топлення (-189,3)°C та температура кипіння (-185,9)°C. В 1л H₂O при нормальних фізичних умовах розчиняється 51,9 см³ Ar, у металах Ar практично не розчиняється. Молекула Ar одноатомна. Енергія первинної іонізації Ar ($\text{Ar}^0 \rightarrow \text{Ar}^+$) складає 15,755 еВ, спорідненістю до електрона не володіє. Валентні сполуки Ar не отримані із-за того, що він не має великої хемічної активності. З H₂O, D₂O, фенолом, гідрохіноном Ar спроможний утворювати молекулярні сполуки – клатрати (сполуки вкорінення молекул газу в міжмолекулярні порожнини), наприклад Ar·6H₂O, які утворюються при дії стисненого Ar на надохолоджену воду, що кристалізується. Температура розкладу Ar·6H₂O становить 42°C при тиску 760 мм рт.ст. З фенолом Ar утворює клатрат Ar·3C₆H₅OH.

Ar відкритий у 1892 році Дж. Релеєм, а у 1894 році Дж. Релей та У. Рамзай виділили його із азоту повітря.

У промисловості Ar отримують в процесі розділення повітря при надохолодженні. Ar використовують для наповнення жарівок, газосвітних рурок, у металургійних та хемічних процесах, що потребують інертного середовища, зокрема при аргонодуговому зварюванні алюмінієвих та алюмінієво-магнієвих стопів, зварюванні і різанні Ti, W, Zr тощо, в середовищі Ar вирощують кристали напівпровідникових матеріалів.

аргонавт (гр.), -а, ч. Див. **аргонавти**.

аргонавти (гр.), аргонавти, -ів, мн. **1.** У грецькій міфології – герої, що здійснили морський похід на кораблі “Арго” в Колхиду за золотим руном. **2.** *перен.* Відважний мореплавець, що подорожує у невідомі країни.

аргонія, аргінія, -ї, ж., аргінія. Жоржина, георгінія, *Dahlia variabilis*.

Аргос (гр.; у лат. *формі А'ргус, -са*), Аргос, -су, в -сі. **1.** Сучасне місто в Греції. **2.** Античний міт. **3.** Давнє місто в Греції. Поселення виникло в період ранньої бронзи (спижа) на початку 2-го тис. до н.д. У 15-14 ст.ст. до н.д. Аргос – один із центрів ахейського об'єднання. Після завоювання міста дорійцями у 12-11 ст.ст. до н.д. Аргос став центром Арголіди, який був конкурентом Спарти за першість над Пелопоннесом. У період греко-персидських війн у 500-449 р. до н.д. Аргос зберіг нейтралітет. У цей період Аргос – центр торгівлі і ремесел з демократичним уставом. У 2-й половині 4 ст. до н.д. Аргос попадає у залежність від Македонії, у 229 р. до н.д. входить в Ахейський Союз, з 146 р. до н.д. – під владою Риму, у 297 та 395 р.р. н.д. зруйнований готами.

Аргостоліон. Місто у Греції.

арготизм (фр. *argotisme*), -у, ч. Одна від **арготизми**.

арготизми. **1.** Лексика мови **арго**. **2.** Слова і вирази розмовної мови, запозичені із різних соціальних, професійних діалектів.

арготичний, -а, -е. Прикметник до **арготизми**.

аргумент (лат. *argumentum*), -у, -менти, -тів, ч. **1.** Судження або сукупність взаємопов'язаних суджень, що приводять до підтвердження істинності іншого судження. **2.** Підстава, доказ, довід, підпертя, обґрунтування, резон, що наводиться для обґрунтування, підтвердження чогось в полеміці. **3.** *мат.* Незалежна змінна, від значення якої залежить значення іншої змінної – функції. **4.** У логіці – посилка доказу. **5.** В астрономії – аргумент орбіти – величина, що визначає орієнтацію орбіти небесного тіла у площині орбіти, кут між лінією вузлів і напрямком на перигей орбіти, аргумент широти – величина, що визначає кут між лінією вузлів і радіусом-вектором небесного тіла.

аргументація, -ї, ж., ор. -єю. Те саме, що **аргументування**.

аргументований, -а, -е. **1.** Дісприкетник пасивного стану минулого часу до **аргументувати**. **2. Обґрунтований**, вмотивований, небезпідставний.

аргументування, -я, с. Дія за значенням **аргументувати**.

аргументувати, -ую, -уєш. Наводити **аргументи**, докази (переконуючи); **обґрунтовувати**, підпирати, мотивувати (думку).

Аргун. Ріка в Росії.

арґус (*гр.*), *арґус*, -а, ч. **1.** У грецькій міфології стокий велет-сторож, якого богиня Гера поставила стерегти Іо, дочку аргонського царя. **2. перен.** Пильний, невисипущий доглядач, наглядач, сторож; символ пильності.

ар'єрґард (фр. *arrière-garde*), -ду, -дові, -гарди, -дів, ч. Позадне військо; частина війська чи флоту, яка під час походу йде позаду головних сил з метою охорони від їх нападу; хвіст (колони).

ар'єрґардист. Учасник **ар'єрґарду**.

ар'єрґардний, -а, -е. Прикметник до **ар'єрґард**.

Аржелес-Газост. Місто у Франції.

Арінагоур. Місто у Великій Британії.

армагеддон.

Армстронг Дж А. Англійський вчений, який у своїй праці (Armstrong J. Ukrainian nationalism. 2-nd ed.-New-York:Columbia University Press, 1963) стверджував, що український націоналізм тотожний доктрині Д.Донцова. Автор фундаментальної наукової праці з теорії націоналізму «Нації до націоналізму».

арнаґут (*тур. арнаут*). Албанець.

Арнсберг. Місто в ФРН.

Аррогар. Місто у Великій Британії.

арсаґ, орсаґ, гарсаґ, горсаґ, оросаґ, о́рса́к. Брукована чи шосейна дорога.

Артеса-де-Сегре. Місто в Іспанії.

Архангельская. Область в Росії.

Архангельське. Населений пункт Росії.

археологічний, -а, -е.

архіпелаґ (від *іт. Arcipelago* – назва Егейського моря, запропонована у 13 ст. венеціанцями з-за великої кількості островів у цьому морі), -гу, -гові, на -зі.

1. Значна група островів (як єдине ціле), які знаходяться на малих відстанях один від одного. Розрізняють: материкові (Нова Земля), коралові (Маршалові острови) та вулканічні (Гавайські острови) **архіпелаґи**. **2.** Грецький архіпелаґ (вся сукупність островів Егейського моря).

Архіпелаґ ГУЛАґ, -гу, -гові, на -зі. Система Головного управління виправно-трудових таборів і трудових поселень (сумнозвісна каральна система таборів СРСР).

Арьогала. Місто у Литві.

Асеновград. Місто на Півдні Болгарії.

асигна́та, -ти, -ті, -на́ти, -на́т. Грошова одиниця **асигна́ти**.

асигна́ти (фр. *assignats*, від лат. *assigno* - *назначаю*), -нат, мн. Паперові гроші періоду Великої французької революції.

асигнаці́йний, -а, -е. Прикметник до **асигна́ція**.

асигна́ція (лат. *assignatio* – *призначення*), -ї, ор. -єю, -нації, -цій, ж. **1.** іст. Назва паперових грошей, які випускалися в Росії з 1769 р. по 1849 р; банкнота, кредитка, кредитний білет. **2.** *заст.* Взагалі паперовий грошовий знак.

асигно́ваний, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **асигнува́ти**.

асигно́вання, -ння, -нню. Дотація, кредит, субсидія, допомога (з боку уряду) (рос. ассигновка).

асигнува́ння, -я, -нню, р. мн. -ань. Дія за значенням **асигнува́ти**.

асигнува́ти, -ную, -нуєш, -нує. Виділяти (кошти), призначати, видавати, відпускати певну грошову суму на які-небудь потреби.

асинергі́я, -ї, ж. *мед.* Неспівдія, неспівдійність, неспівдіяльність.

аспарагус, **аспараг**, -а, ч. *бот.* Рід спаржі з буйною зеленню, що вирощується як кімнатна рослина; варнак.

аспері́л (лат. *aspergo* – *оприскую, кроплю*). Речовина для оприскування, кроплення (наприклад, кущів картоплі від колорадських жуків).

аспері́лл (*Aspergillus*). Рід класу сумчастих грибів.

аспері́ллін. Антибіотик, який утворюється пліснявою (цвіллю) грибів *Aspergillus niger* і діє на грампозитивні і грамвід'ємні бактерії. Під цією назвою описана суміш з 3-х антибіотиків, які утворюються *Aspergillus fumigatus* (гліотоксин, фумигатин, гелволева кислота).

аспері́ллотоксико́з. Отруєння тварин при поїданні кормів, що уражені **аспері́ллами** роду *Aspergillus Mich*. Характеризується запаленням шлунково-кишківникового шляху і враженням центральної нервової системи.

астереогно́з, **астереогно́зія** (лат. *astereognosis, astereognosia*). *мед.* Дотико-нерозпізнавання, дотикосліпота, об'ємнонесприйняття.

астигма́тизм (лат. *astigmatismus*, що від гр. *a* – *від'ємна частинка* + *stigmē* – *точка*).

мед. **1.** Різозалом, різнозаломлення, нерівнозалом, нерівнозаломлення.

2. Недолік оптичної системи, який отриманий внаслідок неоднакової кривини оптичної поверхні в різних площинах перерізу падаючого на неї світлового пучка. Сферична хвильова поверхня опісля проходження оптичної системи деформується і стає несферичною. Пучок променів, який виходить із світлової точки, після проходження через оптичну систему, збирається не в одній точці, а у двох взаємно перпендикулярних відрізках прямої лінії, розташованих на певній відстані одна від одної. Зображення у проміжних перерізах мають вигляд еліпсів і круга. Це явище виникає внаслідок асиметрії оптичної системи, через яку проходить пучок світла, наприклад в циліндричних або звичайних лінзах, людському оці при падінні променів під великим кутом до головної оптичної вісі (аберація оптичної системи). **Астигма́тизм** можна виправити підбором лінз (див. **анастигма́т**).

Асторга. Місто в Іспанії.

Асуага. Місто в Іспанії.

аугмент, **авґмент**. *мовозн.*

Аугсбург (*Augsburg*), **Аґсбург**. Місто у ФРН.

Аугуста, **Авґуста**. Місто в Італії.

Аугустув, **Авґустув**. Місто в Польщі.

Аурландсванген, **Аврландсванген**. Населений пункт Норвегії.

аутогенний (лат. *autogenes*), **автогенний**, -а, -е. *мед.* Самородний (**аутогенна**, **автогенна** інфекція – самозараза, власнозараза, власна зараза).

аутодигестія (лат. *autodigestia*), **автодигестія**, -ї, ж. мед. Самоперетрава, самоперетравлення, самоперетравлювання.

ауторегулівний (лат. *autoregulatoris*), **авторегулівний**, -а, -е. Самоналаднівний, самоналаднювальний; що самоналаднюється, що ауторегулюється (авторегулюється).

ауторегулювальний (лат. *autoregulatoris*), **авторегулювальний**, -а, -е. Див. **ауторегулівний**.

ауторегуляторний (лат. *autoregulatoris*), **авторегуляторний**, -а, -е. Самоналаднювальний, самоналаднюючий.

аутосугестія (лат. *autosuggestio*), **автосугестія**, -ї, ж. мед. Самонавіювання, самонавія.

аутофагія (лат. *autophagia*), **автофагія**, -ї, ж. мед. Самопоїд, самопоїдання, самопожер, саможертво, самопожирання.

аутригер (англ. *outrigger*), **автригер**. Човен з виносними кочетами для весел, а також самі виносні кочети.

афганець, -нця, ор. -цем, мн. -нці, -нців. Мешканець (громадянин) держави **Афганістан**.

афгані, невідм., с. Грошова одиниця Афганістану.

Афганістан, -у. Держава в південно-західній частині Центральної Азії.

афганка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Мешканка (громадянка) держави **Афганістан**.

афганський, -а, -е. Прикметник до **Афганістан**.

афганці, -ів, мн. Народ, який становить основне населення **Афганістану**.

афібриногенемія (лат. *afibrinogenaemia*), -ї, ж. мед.

Ахалгорі. Населений пункт Південноосетинської автономної області Грузії.

Ашафенбург (*Aschaffenburg*). Місто у ФРН.

Ашгабад, **Ашхабад**. Місто, столиця Туркменістану.

Аюдаг, -у. Ведмідь-гора – гора на південному березі Криму.

Б

Бабадаг. Вершина В еликого Кавказу.

бага, -и, ж. Гар з чубука, тютюн для жування, сік з тютюну.

Бага. Населений пункт в Іспанії.

багаж (фр.), -у, -жеві, ор. -жем, ч. **1.** Пакунки, поклажа, вантаж, речі, які беруть із собою в дорогу туристи. **2.** Речі пасажирів, спаковані для перевезення різними видами транспорту, вантаж (транспортний). **3.** Наукові знання, ерудиція.

багажвий, -ва, -ве. Прикметник до **багаж**.

багажний, -а, -е. Прикметник до **багаж**.

багажник, -а, ч., мн. -ники, -ків. Пристрій ззаду велосипеда (ровера), мотоцикла (біцикла) або автомобіля (авто) для перевезення невеликого багажу.

багажня, -ні, -нею, -гажні, -гажень. Те, що пов'язане з багажем.

Баганич, -а. (прізви.).

баганча, **баганьжі**, **багончі**, **боганчі**. Пантофля, постолі, вид взуття, черевики, погані черевики з грубої шкіри.

багари. Широкий шкіряний пояс.

багатограчність, -тости, ж. Властивість, характерність до наявності багатьох грат.

Багдад, -а. Столиця Іраку.

багдадський, -а, -е. Прикметник до Багдад.

Багенкоп. Населений пункт у Данії.

багер (нім. *Bagger*, гол. *bagger* – бруд, мул). Екскаватор для видобування торфу з болота.

Багерія. Населений пункт в Італії.

багерма́йстер (нім. *Baggermeister*), -а, ч. Керівник морського дно-поглиблювального снаряда.

ба́герний, -а, -е. **Багерна** помпа – гідравлічна машина лопатевого типу для переміщення води із завислими частинками золи, шлаку, піску, подрібненої руди ті ін.

баге́т (фр. *la baguette* - паличка), -а, **баге́та**, -ти, -гети, -гет, ч., багет. Тонка різьблена фарбована планка для виготовлення рам, карнизів чи оздоблення стін.

баге́тний, багетовий, -а, -е. Прикметник до **баге́т**.

багне́т (нім.), **багне́т**, -а, ч. **1.** Колюча зброя, яку звичайно насаджують на кінець дула рушниці; штик. **2.** Вид кинджала, який настромляють на рушницю. **3.** Один боєць-піхотинець з певної кількості бійців.

багне́тний, -а, -е. Прикметник до **багне́т**.

Баграти́ди (вірменські). Багратуни. Древній впливовий княжий рід у Вірменії.

Бад-Вільдунген. Курорт у ФРН.

Бад-Гарцбург. Місто у ФРН.

Бад-Гомбург. Місто у ФРН.

Бад-Гофгаштайн. Населений пункт у Австрії.

Бадгастайн. Населений пункт у Австрії.

Бадегг. Місто в Австрії.

Бад-Зальцунген. Місто у ФРН.

Бад-Зегеберг. Місто у ФРН.

Бад-Лангензальца. Місто у ФРН.

Бад-Лаутерберг. Місто у ФРН.

Бад-Мергентгайм. Місто у ФРН.

базгра́й. Творець невмілої, поганої писанини; автор писаних поганих віршів (писати рукою базграю).

базграло. *грубо*. До **базгра́й**.

базгра́нина, -и, ж. Невміла (невправна) писанина.

ба́зграння, -я, с. *зневажл.* Дія за значенням **ба́зграти**.

базграти, -аю, -аєш. *зневажл.* **1.** Невміло, погано писати; дряпати, шкрябати. **2.** Писати погано вірші.

Баї́ле-Говора. Населений пункт в Румунії.

ба́йди́ги, -диг, мн. Ба́йди́ги плести – говорити нісенітниці; теревені, базікання.

ба́йди́гити. Молоти дурниці, говорити нісенітниці, базікати, розводити теревені.

Ба́йльнґрі́с. Місто у ФРН.

Ба́кінґемши́р (*Buckinghamshire*). Графство у Великій Британії, в Південно-Східній Англії (адм. Центр – Ейлсбери).

бакте́ріолог (*лат. bacteriologus*), -а, ч. *мед.* Паличківець, паличківник, паличкознавець, дріб'янокзнавець, тоїжкознавець.

бакте́ріоло́гиня, -і, ж. *мед.* Паличківниця, паличковиця, паличківниця, паличкознавиця, дріб'янокзнавиця, тоїжкознавиця.

бакте́ріологі́чний (*лат. bacteriologicus*), -а, е. *мед.* Паличківський, паличківничий, паличкознавчий, паличкодовідний, дріб'янокзнавчий, дріб'янокдовідний, тоїжкознавчий, тоїжководвідний.

бакте́ріоло́гія (*лат. bacteriologia*), -ї, ж. *мед.* Паличківство, паличківництво, паличкознавство, дріб'янокзнавство, тоїжкознавство.

бакте́ріофа́г (*лат. bacteriophagus, bacteriophagum*). *мед.* Паличкоїд, паличкожер, паличкопожирач, тоїжкожер, дріб'янокжер. Вірус бактерій (паличок, торжок, дріб'янок).

бакте́ріофа́гічний (*лат. bacteriophagius*), -а, -е. *мед.* Від **бакте́ріофа́г**.

бакштаг, -а. **1.** Курс парусного судна, при якому його поздовжня вісь утворює з лінією напряду вітру кут більше 90° і менше 180°. **2.** Снасть у вигляді тросу для закріплення суднових щогл, димових труб та ін.

балаган, -а, ч. Легка будівля для тимчасового користування (торгівлі і т. ін.); рундук; тимчасове дерев'яне приміщення для театральних або циркових вистав на площі, вулиці.

балагувати, -ую, -єш. Жити в неробстві, ледарстві, гультяйстві.

балагула (*євр.*). **1.** Великий віз із покриттям. **2.** Візниця на такому возі. **3.** *перен.* Незграбна людина. **4.** Жидівський візник.

балагура, -и. Візник.

балега, -и, ж. Див. белега.

Балінген. Місто у ФРН.

балістокардіографія (*лат. ballistocardiographia*), балістокардіографія, -ї, ж. *мед.* Кидносерцепис, кидальносерцепис.

Балог, Балог, -а. (прізви.).

Балога, Балога. (прізви.).

Бамберг (*Bamberg*). Місто у ФРН.

Бангкок, Банкок. Столиця Таїланду.

Бангладеш. Держава у Південній Азії.

Бангор. Населений пункт у Великій Британії.

бандилюги. **1.** Дурниці. **2.** Беззмістовна книга.

Бандунг. Одне з найбільших міст світу (Індонезія.).

Баньєр-де-Бігор. Населений пункт у Франції.

бардига, -и, ж. Великий окраєць хліба.

Бассано-дель-Граппа. Населений пункт в Італії.

Баушінгер, **Бавшінгер**, -а. (прізви.).

бафтинг (*англ. buffeting*). Трясіння літака.

бег. **1.** Психічна хвороба будь-яка. **2.** Зовнішня пухлина. **3.** *жарг.* Сумка.

бега, -и, ж. Залишок недокуреного тютюну в люльці – Прикарпаття; велика снігова куля – Поділля.

Бе-Гадер. *бібл.*

бегар, **бигар**, **бігар**, -а, ч., **бегарина** (*угор.*). Палиця.

бегарник, -а, ч. Волоцюга.

бегарош, -а, ч. Волоцюга.

бегарці. Палички до цимбал.

бегас, -а, ч. Негідник, непутящий, гультяй, ледащо; нероба.

бегекати, -аю, -єш. Співати по-козячому, монотонно говорити.

Беге-Мелах. *бібл.*

бегера, -и, ж. Кийок, палка.

бегеря, -і, ж. Велика пастуша палиця.

бегечати, -аю, -єш. Співати козячим голосом.

бегир. Дрючок, палиця.

Бегін Менахем. Колишній провідник польського молодіжного руху. Заарештований у Литві, він один із небагатьох не зламався на допитах сталінського НКВД. Покарання відбував у таборі біля Баренцового моря, будував залізницю Котлас-Воркута. Після амністії для поляків, він, рядовий польської армії, попрямував до Єрусалиму. У грудні 1943 р. очолив Іргун – військовий загін ревізіоністів, який вважав ворогом майбутньої держави Ізраїль британську адміністрацію в Палестині. Конкурував з Бен Гуріоном у проблемах створення держави Ізраїль.

беглербей (*тур.*). Управитель турецького або перського краю.

Бегон, -а. Прізвище французького любителя ботаніки.

бегонієвий, -а, -е. Прикметник до **бегонія**.

бегоніти, -ю, -ниш. Мекати, бекати.

бегонія (*лат.*), -нії, -нієї, ж., ор. -нією, мн. -нії, -ній. *бот.* Трав'яниста, кущова і напівкущова рослина, поширена у тропічних країнах. Вирощується як декоративна рослина. Назва походить від прізвища французького любителя ботаніки **Бегона**.

безграння. Відсутність граней на предметах.

безгрунтий, -а, -е. Той, що не має присадибної землі; безземельний; безмаєтний.

безгрунто́вий, -а, -е. Те саме, що безземельний.

безгрунто́вний, безгрунто́вний, -а, -е. Який не має під собою ґрунту; для якого немає жодних підстав; безпідставний, необґрунтований, непідпертий, без підпертя (вирок).

безгрунто́вність, -ности, ор. -ністю. Абстрактний іменник до **безгрунто́вний**.

безгрунто́вно. Безпідставно, необґрунтовано.

Бейзінгсток. Населений пункт у Великій Британії.

Бейсуг. Ріка в Росії.

беле́га, -и, ж., мн. – **беле́ги**. Виділення корови.

Бельга́рд. Населений пункт у Франції.

Бельгі́я (фр. *Belgique*). Королівство **Бельгія** – держава на Заході Європи поблизу Північного моря.

бе́лтинг (*англ. belting*), -а. Приводний пас.

бе́лті́нг, -а. Див. **бе́лтинг**.

Бельці́г. Місто у ФРН.

бенга́лець, -льця. Див. **бенга́льці**.

Бенга́лія (*англ. Bengal – Бенгал*), -ї, ор. -єю. Історична область в Індії в басейні нижньої течії Ганга і дельти Гангу і Брахмапутри.

бенга́лка, -и, д., м. -ці, р. мн. -лок. Див. **бенга́льці**.

Бенга́льська затока. Затока Індійського океану між півостровом Індостан на заході і півостровом Індокитай і островами Андаманським і Нікобарськими на сході.

бенга́льський, -а, -е. Прикметник до **Бенга́лія і бенга́льці**.

бенга́льці, -ів, мн. Основне населення **Бенга́лії**, основна нація (більше 100 млн. чоловік), що мешкає у нижній течії і дельті Ганга і Брахмапутри.

Бергтестгаден. Місто у ФРН.

Бергама. Населений пункт в Туреччині.

Бергамо (*Bergamo*). Місто на Півночі Італії.

бергамо́т (*ім. bergamotto – сорти груші та ін.*), -у, **бергамо́та**, -ти, -ті. **1.** Назва кількох сортів груші з плескувато-округлими яблукоподібними плодами, що мають маслянистий м'якуш. **2.** Плодове дерево родини рутових.

бергамо́тний, -а, -е. Прикметник до **бергамо́т**.

бергамо́товий. Те саме, що **бергамо́тний**.

Берген (*Bergen*), -а. **1.** Місто і порт на заході Норвегії. **2.** Місто у ФРН.

Берген-оп-Зом. Населений пункт у Нідерландах.

берг-колегі́я (*нім. Berg + лат. collegium*), -ї, ж. Орган управління гірничою справою в Росії у 18 ст.

Бергман. **1.** **Бергман** (*Bergman*) Інгмар. Шведський режисер театру і кіно. **2.** **Бергман** Торберн Улаф (1735-1784), шведський хемік і мінералог. **3.** **Бергман** (*Bergmann*) Ернст (1836-1907), німецький хірург. Автор робіт по хірургії черепа; його праці по хірургії головного мозку стали основою для нейрохірургії. **4.** **Бергман** (*Bergman*) (1883-1931), шведський письменник.

Бергман Інгрі́д (1915-1982). Шведська кінозірка. Її кінодебют відбувся у шведському фільмі «Munkbrogreven». Після чого її почали активно знімати славетні шведські

режисери у фільмах: «Intermezzo» (1936 р.), «En kvinnas ansikte» (1938 р.). З 1939 р. Інгрід знімається в Голлівуді (США) у фільмах: римейк «Intermezzo» (1939 р.), «Casablanca» (1942 р.), «For Whom the Bell Tolls» (1943 р.). Фільм «Gaslight» (1944 р.) приніс Інгрід першого «Оскара». У цей період – головні ролі у стрічках «Spellbound» (1945 р.) та «Notorious» (1946 р.). У 1956 р. вона отримала другого «Оскара» за фільм «Anastasia», а свого третього «Оскара» вона отримала за фільм, знятий за романом Агати Крісті «Murder on the Orient Express». Але найкращою роботою за всю акторську кар'єру сама Інгрід Бергман вважала фільм Інгмара Бергмана «Autumn Sonata» (1978 р.).

Бергстрен. Населений пункт у Норвегії.

бергшляг (нім. *Bergschlag*). Раптове, з тріском, відкочування частин гірських порід від стінок глибоких виробок.

Береговуа.

Беринг (*Bering*) Вітус Іонассен. (1681-1741). Мореплавець, офіцер російського флоту, капітан-командор.

Берінгова протока. Див. **Берінгова** протока.

Берінгове море. Див. **Берінгове** море.

Берінгова протока. Протока між Азією і Північною Америкою.

Берінгове море. Півзамкнуте море Тихого Океану між материками Азії на заході, Північної Америки на сході і Командорськими (Росія) і Алеутськими (США) островами на півдні. На півночі замикається півостровами Чукотським і Сьюард.

Берлінгуер Луїджі. Міністр суспільного розвитку, університетів і досліджень (Італія), що є одним із підписантів Сорбонської декларації «Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти» від 25.05.1998р. в Парижі – передтечі Булонської конвенції.

Бермінгем (*Birmingham*), -му, -мові. Англійське місто.

бермінгемський, -а, -е. Прикметник до Бермінгем.

Берруагія. Місто в Алжирі.

бетанг, битанга, бітанга. Волоцюга.

Бет-Гагган. *бібл.*

Бет-Гагілгал. *бібл.*

Бет-Дагон. *бібл.*

бешига, бишиха. Інфекційне запалення шкіри.

Бегуніци. Населений пункт в Росії.

Белая Гліна. Населений пункт в Росії.

Белая Гора. 1. Гора на Заході від Праги. **2.** Населений пункт в Росії.

Белгород. Населений пункт в Росії.

Белград, Београд, -а, -ду, -дові. Сербська столиця. Одне з найбільших міст світу.

белградський, београдський, -а, -е. Прикметник до **Белград, Београд.**

Белградчик. Населений пункт в Болгарії.

Б'єргет. Населений пункт у Данії.

Бжег (*Brzeg*). Місто в Польщі.

Бжег-Дольни. Населений пункт в Польщі.

бийга, биґи. 1. Кий з булавою на кінці. **2.** Вид танцю.

бийга. Байдак; байдики.

биґи. Байдикувати, збивати байдики.

бигар (*угор.*), -я, ч. Див. **бегар.**

бигаровати. Ледарювати.

бийгасень, -сня, ч. Дурень, йолоп, бовдур; телепень, бельбас, бельбес.

биґи збивати. Байдикувати.

Бидгощ. Населений пункт в Польщі.

бирша́г, берша́г. Кара, штраф.

біабан-гулі. Назва «снігової людини» (гоміноїда – неандертальця, пітекантропа, синантропа, австралопітека) на Кавказі, яка можливо існує поруч із сучасною людиною.

біг (нім. *Biege* - вигин). Рубчик на картоні або обгортковому папері (схожий на шарнір).

Біга. Населений пункт в Туреччині.

Бігадіч. Населений пункт в Туреччині.

біга́р, -я, ч. Палиця.

бігарник. Негідник, лайдак.

біг-борди. Великі рекламні щити або плакати.

Бігвасм. *бібл.*

бігеменія (лат. *bigemenia*), -ї, ж. *мед.*

бігенова кислота. Органічна карбонова кислота, відноситься до насичених жирних кислот. Наприклад, вміст її в ріпаковій олії становить 1 %, арахісовій – 2%, соняшниковій – 0,5%, суріпній – 0,5-0,6%.

біглязь, бігляйзь, біглез. Праска.

біго́с (*гр.*), бігос, -су, мн. -госи, -сів. *кулін.* Закуска – смажена капуста із кришеним м'ясом.

Бігті. *бібл.*

бігус, бігось, бікус. **1.** Підлива. **2.** М'ясо, що зварене у квасі.

бігфут. Буквально «велика нога». Одна з назв «снігової людини» – гоміноїда (поруч з назвою «сасквач») у Північній Америці, яка можливо існує поруч із сучасною людиною.

Білгай. *бібл.*

Білгиновий, -а, -е. **Білгиновий** рід священників (один з них Шаммуя). *бібл.*

Білгорай. Населений пункт в Польщі.

білінгва́льний, -а, -е. Прикметник до **білінгвізм.**

білінгвізм (лат). Двомовність.

білінгвістичний, -а, -е. Прикметник до **білінгвізм.**

білогвардієць, -дійця, мн. -дійці, -ців, ч. Член контрреволюційної (антирадянської) військової організації, а також той, хто воював у лавах білої гвардії.

білогвардійський, -а, -е. Прикметник до **білогвардієць.**

біогенез (лат. *biogenesis*). *мед.*

біогенний, -а, -е. *мед.* Наприклад, **біогенні** стимулятори.

біолог (лат. *biologus*), біолог, -а, ч. *мед.* Живник, живознавець.

біологиня, біологиня, -ї, ж. *мед.* Живничка, живниця, живознавиця.

біологічний (лат. *biologicus*), біологічний, -а, -е, *мед.* Живничий, живознавчий.

Біологічна доза.

біологія (лат. *biologia*), біологія, -ї, ж. *мед.* Живництво, живознавство.

Бір-Габалу. Населений пункт в Алжирі.

Бірмінгем (*Birmingham*). Місто у Великій Британії, в центральній Англії, в графстві Уорікшір. Див. **Бермінгем.**

Бірцеббуга. Населений пункт Мальти.

бісегментальність (лат. *bisegmentalitas*), -ї, ж. *мед.* Двобічновідрізкуватість.

бісегментація (лат. *bisegmentatio*), -ї, ж. *мед.* Двобічновідрізкування.

Бітбург. Місто у ФРН.

бітенг (*гол. beting*). Вертикальна тумба, встановлена на палубі корабля.

Благосвград. Населений пункт в Болгарії.

Блауг Марк. Прізвище автора книги “Економічна теорія в ретроспективі”.

блефароплегія (лат. *blepharoplegia*), -ї, ж. *мед.*

бліцкриг (нім. *Blitzkrieg* від *Blitz* – блискавка та *Krieg* – війна). Створена німецька мілітарна теорія ведення війни з метою досягнення повної перемоги над супротивником у стислі терміни – дні або місяці.

блокінг-генератор (від англ. *blocking* – запирання + лат. *generator* – родоначальник), -а, ч. Блокуючий (запірний) генератор.

блюмінг (англ. *bloom*), **блүмінг**, -а, ч. Високопродуктивний (потужний) прокатний стан для відпалу та обтискання сталюого злитку великого поперечного перерізу масою до 12 т і більше в блюм (блум).

бляга (фр.), -и, ж. **1.** Удавання, гордування; напускання туману, брехня. **2.** Базікання.

Богаз. Населений пункт в Туреччині.

Богазкале. Населений пункт в Туреччині.

Богазкая. Населений пункт в Туреччині.

Богазлиян. Населений пункт в Туреччині.

Богар. Населений пункт в Алжирі.

богар. Жук, хрущ.

богач, богаж. Хліб, малий пиріг.

богема (фр. *boheme*, букв. – циганичина), богема. Середовище, частіше всього з мистецької інтелігенції – акторів, малярів, літераторів тощо, що ведуть недбалий, безладний, часто непорядний спосіб життя, ідеалізуючи, обожнюючи його. Ідеалізоване зображення богеми дано в опері Джакомо Пуччині «Богема».

Богемія (пізньюлат. *Bohemia*, від лат. *Voiohaetum* – країна бойєв). **1.** Назва території, на якій пізніше утворилася держава Чехія. **2.** У 1526-1918 р.р. офіційна назва Чехії (нім. *Böhmen*), яка входила до складу Габсбургської імперії.

Богемський ліс (*Böhmerwald*). Німецька назва гірського хребта Чеського лісу, яким проходить частина кордону між Чехією і ФРН. Довжина ~80 км, висоти до 1042 м (гора Черхов). Складені головним чином гнайсами (гнейсами), гранітами, кристалічними сланцями; льодовикові озера, буковий, ялинковий та ялицевий ліс, полонини, торфовища тощо.

Богемський масив, Чеський масив. Гірський масив у західній частині Чехії і граничних районах Польщі, ФРН, Австрії. Довжина ~500 км, ширина до 300 км, висоти до 1602 м (гора Снежка), складені головним чином гнайсами (гнейсами), магматитами, кристалічними сланцями, гранулітами протерозоя, сланцями, кварцитами, крейдяними і кайнозойськими породами. Змішані та хвойні ліси (ялинки, сосна, бук, дуб, ялиця тощо). Верхнесилезьський (Горішньосилезький) кам'яновугільний басейн. На базі мінеральних вод – курорт Карлові-Вари, Маріямське-Лазне та ін.

Богемські брати, Чеські брати (в Моравії – Моравські брати). Релігійна секта в Чехії, яка виникла у середині 15 ст. після поразки таборитів і склалася у незалежну від Папського Риму церковну організацію, і яка зосередила свою діяльність на просвіті населення (школи, друкарні тощо). З її середовища вийшли видатні вчені: Ян Благослав, Ян Амос Коменський та ін. Переслідувались владою, після поразки Чеського повстання 1618-1620 р.р. секту піддали погрому і вигнанню.

Боголюбово. Селище міського типу в Суздальському районі Володимирської області Росії.

Богородіцк. Місто у Тульській області Росії.

Богородск. До 1930 року назва міста Ногінська в Московській області Росії.

бограч. Малий қазан, дійниця.

Богучар, Богучар. Місто, центр Богучарського району Воронежської області Росії; у Східній Слобожанщині (колишній центр Українського козацтва Східної Слобожанщини) – етнічних земель України.

бодіблдінг (від англ. *body* – тіло та *building* – будівництво), **бодіблдінг. 1.** Система розвитку тіла за рахунок фізичних вправ та спеціального харчування. **2.** Культуризм. Характерні представники – **Шварцнеггер** і Сталлоне.

боїнг. Тип літака.

Бойценбург. Місто у ФРН.

Боксітогорськ. Місто в Росії.

Болгар. Населений пункт.

Бологоє. Місто в Калінінській області Росії.

Болсбург. Історичне містечко, що засноване ірландцями і шотландцями на початку американської незалежності.

Большая Джалга. Населений пункт в Росії.

Большое Ігнатово. Населений пункт в Росії.

борґес (нім. *Borgis*, від іт. *borghese* – міський), -а, -у. Шрифт друкарський.

Борґольм. Населений пункт у Швеції.

Борґорозе. Населений пункт в Італії.

Борґо-Сан-Лоренцо. Населений пункт в Італії.

Бордж-Грід. Населений пункт в Алжирі.

Борісоґлєбск. Місто у Воронежській області Росії.

борштанґа (нім. *Bohrstange*), -и, ж. Розточувальна оправка; металорізальний інструмент.

Босанска-Градїшка. Населений пункт в Боснії і Герцеговині.

Босегільяс. Населений пункт в Іспанії.

Боснія і Герцеговина (*Bosna i Hercegovina*). Держава в Європі. Див. **Герцеговина**.

Ботевград. Населений пункт в Болгарії.

бравнінг, браунінг, -га; -нінґи, -гів. Система автоматичної вогнепальної зброї (від прізвища американського конструктора Д. Браунінґа (Бравнінґа)).

Бравншвайґ, Брауншвейґ (*Braunshweig*), -гу, -гові, у -вайзі і -вайґу. Місто в ФРН (земля Нижня (Долішня) Саксонія), порт на р. Окер. У музеї герцога Антона Ульриха знаходиться зібрання творів німецького, фламандського, голяндського та італійського мистецтва.

бравншвайґський, -а, -е. Прикметник до **Бравншвайґ**.

Бравншвайґський герцог – Карл Вільгельм Фердинанд (1735-1806). У 1792р. головнокомандувач австрійсько-пруським військом, яке виступило проти революційної Франції і було розбито при Вальмі. У 1806р. головнокомандувач пруською армією (у битві при Аверштадте смертельно поранений).

Браґа. Місто в Португалії.

Браґанса. Династія королів Португалії в 1640-1853 і імператорів Бразилії в 1822-1889 роках.

Бранденбург (*Brandenburg*), -га, -гу, -гові, у -бурзі. Місто в Німеччині, порт на річці Хафаль, притоці Ельби.

Браунінг, Бравнінг, -а. **1. Браунінг** (*Browning*) Джон (1855-1926). Американський винахідник, конструктор названих його іменем зразків автоматичної зброї, фабрикант. **2. Браунінг** Роберт (1812-1889) Англійський поет. **3. Браунінг** Елізабет Барретт (1806-1861). Англійська поетеса, дочка вест-індійського плантатора. Дружина Роберта Браунінґа.

браунінг, бравнінг, -га; -нінґи, -гів, ч. Система автоматичної вогнепальної зброї (від прізвища американського конструктора Д. Браунінґа (Бравнінґа)).

Брауншвайґ. Місто у ФРН.

Брауншвейґ (*Braunschweig*), -а. Місто у ФРН.

брахіальґія, брахіалґія (лат. *brachialgia*), -ї, ж. мед.

Бреґово. Населений пункт в Болгарії.

брéмсберг (нім. *Bremsberg*, від *Bremse-гальмо, Berg-гора*), -а, ч. Пристосування для транспортування вантажів у вагонетках по похилій площині; похила галерея в копальнях.

брéмсберговий, -а, -е. Прикметник до **брéмсберг**.

брибе́га. Дурнуватий чоловік.

бриг (англ. *brig*, від *im. – brigantino - бриганті́на*), -га, -гові, на -зі, ч. Вітрильне судно з двома щоглами.

брига́да (фр. *brigade*, від *im. brigata – товариство, загін*), -ди, -ді, мн. -гади, -гад, ж.

1. Військове з'єднання. **2.** Тактичне з'єднання військових кораблів одного класу.

3. Група людей, які виконують спільне завдання, наприклад, будівельна **бригада**.

бригаді́р (нім. *Brigadier*, від фр. *brigadier*), -ра, мн. -дири, -рів, ч. **1.** Керівник бригади.

2. Військовий чин у російській армії у 18-19 ст. **3.** Унтер-офіцер у деяких родах військ.

бригаді́рський, -а, -е. Прикметник до **бригаді́р**.

брига́дний, -а, -е. Прикметник до **бригада**.

брига́дник, -а, ч. Член **бригади**.

брига́дни́ця, -і, ор. -єю. Жіночий рід до **брига́дник**.

бриганті́на (фр. *brigantine*, *im. brigantino*), -и, ж. Легке вітрильне військове або корсарське судно.

бригидимка. Капризна, вередлива жінка.

Бригі́дки. Тюрма у Львові, в якій московський чужинець продемонстрував своє справжнє звіряче обличчя, знищивши тисячі невинних жертв.

бри́фінг (англ. *briefing*, від *brief – короткий, букв. інструктаж*). Зустріч офіційних осіб з представниками засобів масової інформації. Коротка прес-конференція, що присвячена вузькому питанню.

Брів-ла-Гаярд. Населений пункт у Франції.

Бріг. Населений пункт у Швейцарії.

«**Брігі́тте**». Жіночий німецькомовний журнал.

Брі́длінгтон. Населений пункт у Великій Британії.

бройгелівський, -а, -е.

бромаргерит, -у.

бронхогенний (лат. *bronchogenes, bronchogenus*; від лат. *bronchus – дишка, озьяв, бронх* (с-лат. *bronchia*; від гр. *bronchos – дихало, горло, дихальне горло, трахея; bronchion – зябровий отвір; від brecho – зволожую, п'ю. Невдала назва пов'язана з первісним уявленням стародавніх учених, що напої потрапляють на в стравохід, а в дихальне горло) + genes – похідний, вивідний), -а, -е. мед. Дишкопохідний, озьявопохідний.*

бронхографія (*bronchographia*), бронхографія, -ї, ж. мед.

Брукк-ан-дер-Гросглоккнерштрассе. Населений пункт в Австрії.

Брункеберг (*Brunkeberg*). Підвищена місцевість на Північ від Стокгольму (зараз в межах міста), де 10 жовтня 1471 р. відбулася битва між військами данського короля Крістіана I, підтриманого частиною шведської шляхти, і шведськими військами, підтриманими селянами, городянами і родовитим дворянством).

Брю́ге (нім. *Brugge*, букв. міст; фр. *Bruges*), невідм. Місто в Бельгії.

брю́гський, -а, -е.

бу́га, -и, ч. **1.** Бугай, племінний бик (сильний здоровий чоловік; дзига.). **2.** Болотний птах, *Botaurus (Ardea) stellaris* (але бугай – 1) племінний бик; **2)** болотний птах; **3)** вид квасолі; сорт яблук; **4)** вид одягу; **5)** вид дерева з неприємним запахом, подібним до оцтового).

Бугаа. Населений пункт в Алжирі.

буге́ль (від нім. *Bügel – скоба, дуга*).

бугер. Четвертак (дрібна монета).

бугера. Волоцюга.

Бугера, -и. (прізви.).

Бугзу. Населений пункт в Алжирі.

Бугірат. Населений пункт в Алжирі.

Бугойно. Населений пункт в Боснії і Герцеговині.

Будогощь. Населений пункт в Росії.

буждигарня, -і, ж. **1.** Стара хата, що розвалюється. **2.** Буцегарня (буцигарня).

Бузгайя. Населений пункт в Алжирі.

буздиган, буздиган. Залізна булава.

Булгаков Михайл (1891-1940). Російський письменник. Закінчив медичний факультет Київського університету (1916 р.), був лікарем в Смоленській губернії, з 1919р. професійно займається літературою: сатиричні оповідання «Діяволіада» (1925р.), роман «Біла гвардія» (1925-1927р.р.), п'єси «Дні Турбіних» і «Біг», комедії «Зойкина квартира» і «Багряний острів», роман «Майстер і Маргарита» тощо.

булега, -и, ж. Утворене від булака.

бульбега, -и, ж. Картопля.

бульдог (англ. *bull-dogs*, від *bull* – бик і *dog* - собака), -а, ч. Собака особливої породи з великою тупою тварою, широкими грудьми та короткими товстими лапами.

бумеранг (англ. *boomerang*, запозичено з мов аборигенів Австралії), -а, ч. **1.** Різновид дерев'яної металеві палиці; бойова і мисливська зброя. У минулому була розповсюджена серед австралійських племен. Палиці, які подібні до бумерангу, зустрічалися також у Давньому Єгипті, Південній Індії, Мексиці, Південно-Східній Азії. Аборигенам Австралії були відомі бумеранги, що повертаються, які спроможні у леті описувати складні лінії вісімки, тощо. **2. перен.** Ворожі дії, що обертаються проти того, хто спрямовує їх на когось чи щось.

бунгало.

бундестаг (нім. *Bundestag*). Найвищий представницький (законодавчий) орган ФРН. **Бундестаг** в умовах надзвичайного стану може бути замінений об'єднаним комітетом з 33 депутатів **бундестага** і бундесрата (нім. *Bundesrat*) – орган представництва земель.

бург (нім. *Burg*). Укріплений замок.

Бург. Місто у ФРН.

Бурганеф. Населений пункт у Франції.

Бургардт, **Бурггард**, -а. Прізвище українського поета Юрія Клена.

Бургас. Населений пункт в Болгарії.

Бургдорф. Населений пункт у Швейцарії.

бургіш. Джерело мінеральної води; буркут.

бургомайстер (нім. *Bürgermeister*), -а, ч.

бургомістр (нім.), **бургомістер**, -ра, мн. -містри, -рів, ч. **1.** Голова міського самоврядування середньовічних міст, що мали магдебурзьке право. **2.** У сучасній Західній Європі – голова міського самоврядування чи голова місцевої влади.

Бургос. Населений пункт в Іспанії.

«Бурграфі». Літературний твір Віктора Марі Гюго (Hugo).

Бургсвік. Населений пункт у Швеції.

Бургуен-Жальйо. Населений пункт у Франції.

Бургундія (*Bourgogne*), -ї, ор. -єю. Історична область на сході Франції в басейні річки Сони.

бургундський, -а, -е. Прикметник до Бургундія.

Бурленге. Населений пункт у Швеції.

бюгельгорни (нім. *Bügelhorn*, від фр., англ. *bugle* – сигнальний ріжок і нім. *Horn* - ріг).
Сімейство духових мундштучних інструментів.
Бюгдін. Населений пункт у Норвегії.
бюргер (фр., від нім. *Burger* – городянин), -ра, мн. -тери, -рів, ч. **1.** Вільний житель середньовічних міст Європи. **2. перен.** Міщанин.
бюргерський, -а, -е. Прикметник до **бюргер**.
бюргерша, -і, ж. Жіночий рід до **бюргер**.
Бялобжегі, Бялобжеги, -жег. Населений пункт в Польщі.
Бялогард. Населений пункт в Польщі.

В

Вааге, Воге (*Waage*) Петер (1833-1900). Норвезький хемік. У 1864-1867 р.р. разом з К.М. Гульбергом установив закон дії мас, який є одним з основних положень теорії хемічної рівноваги. Написав керівні вказівки із загальної та аналітичної хемії.
вагабунд (лат., лайл. з нім. *der Vagabund*). Бродяга, бурлака, волоцюга.
вагабунда. Волоцюга.
Вагабундо. Назва цирку.
ваганти (лат.), -ів, -там. У Європі 12-14 ст. мандрівні актори.
вагаш, -а, ч. **1.** Дорога, якою ходять на полонинах вівці. **2.** Вирубаний ліс.
Вагерюд. Населений пункт у Швеції.
вагіна (лат. *vagina*; *colpos* від гр. *kolpos* – пазуха, піхва), -и, ж. мед. Піхва
вагінальний (лат. *vaginalis*), -а, -е. мед. Піхвовий, піхвяний, пахвинний.
вагінізм (лат. *vaginismus*), -му, -мові. мед. Піхвоскорч, піхводражливість.
вагініт (лат. *vaginitis*). мед. Піхвиця, піхвовиця, піхвоzapал, піхвоzapалення.
Запалення піхви.
вагіновезикальний, -а, -е. мед. Піхвоміхуровий.
вагіноректальний (лат. *vaginorectalis*), -а, -е. мед. Піхвокутній, піхвокутневий, піхвиннокутневий.
вагіноскопія (лат. *vaginoscopia*), -ї, ж. мед. Піхвоогляд.
вагоневроз (лат. *vagoneurosis*). мед. Блукаченервій.
ваготомія (лат. *vagotomia*), -ї, ж. мед. Блукачеперетин.
ваготонічний (лат. *vagotonicus*), -а, -е. мед.
ваготонія (лат. *parasymphathicotonia*), -ї, ж. мед.
ваготропний (лат. *vagotropus*), -а, -е. мед.
вагус (лат. *vagus*), блукач. мед. Блукаючий нерв.
Вагнер, -а. **1. Вагнер** Август Федорович (1828-1886). Російський астроном, спеціаліст з астрометрії. **2. Вагнер** (*Wagner*) Адольф (1835-1917). Німецький економіст і політичний діяч. **3. Вагнер** Вільгельм Ріхард (1813-1883). Німецький композитор, диригент, музичний письменник і театральний діяч. **4. Вагнер** Володимир Олександрович (1849-1934). Російський біолог і психолог, основоположник порівняльної психології в Росії. **5. Вагнер** Генріх Леопольд (1747-1779). Німецький поет і драматург. **6. Вагнер** Єгор Єгорович (1849-1903). Російський хемік-органік. **7. Вагнер** Микола Петрович (1829-1907). Російський зоолог і письменник.
вагомий, вагомий, -а, -е. **1.** Який має вагу. **2.** Змістовний, авторитетний, переконливий.
вагомість, вагомість, -ности, ж. Властивість до значення **вагомий**.
вагон, вагон, -а, ч. Спеціально устатковане приміщення для перевезення людей і вантажу по рейкових коліях; коляска, віз, фургон.

ваго́нѣтка, -и, д., м. -ці, р. мн. -ток. Невеликий відкритий ваго́н для перевезення вантажу по вузькоколіїних залізницях і підвісних дорогах (звичайно на території або в районі якого-небудь промислового підприємства).

ваго́нѣтник, -а, ч. Особа, праця якого пов'язана з вагонами.

ваго́нѣниця, -і, ор. -єю, ж. Жіночий рід до **ваго́нѣтник**.

ваго́нний, -а, -е. Прикметник до **вагон** (**вагонне** депо).

вагоново́д, -а, ч. Водій трамваю.

вагононавантажувач, -а, ор. -ем, ч. Призначений для навантаження **ваго́нів**.

вагоноремо́нтний, -а, -е. Призначений для ремонту **ваго́нів**.

вагоносклада́льний, -а, -е. В якому з окремих частин, деталей складають вагони.

вагоносклада́льник, -а, ч. Робітник, що складає **ваго́ни**.

вагон-рестора́н, вагона-ресторану, ч. Вагон пасажирського поїзда, обладнаний як їдальня для продажу страв і напоїв.

ваго́н-цистерна, вагона-цистерни.

ваго́нчик, -а, ч. Зменшувальне до **вагон**.

вагра́нка, -нки, -нці, мн. -ра́нки, -ранок, ж. Невелика шахтна піч для плавлення чавуну, рідше – для випалювання вапняку, руди і т. ін.

Вайгель, -я. (прізви.).

Вайомінг. Штат у США.

Вайра Віке-Фрайберга, -и, ж. Президент Латвії.

Вайсенбург. Населений пункт у ФРН.

вакуум-регуля́тор, -а, ч.

Валга. Місто в Естонії.

Валігура, -и. (прізви.).

валково-сегментні.

Вальпу́ргія, -ї. Ім'я католицької святої.

Вальпу́ргієва ніч. **1.** Ніч напроти 1-е травня, коли, за древніми німецькими приказками, на гору Брокен збираються на бенкет відьми. **2.** Шабаш відьом.

Вангснес. Населений пункт у Норвегії.

Вангажі. Населений пункт у Латвії.

Ванген-ім-Алльгой. Населений пункт у ФРН.

Варангер-фіорд (*Varanger fiord*). Затока Баренцового моря біля північних берегів Європи, між півостровами Рибачий (Росія) і Варангер (Норвегія).

Варберг. Населений пункт у Швеції.

Варбург. Населений пункт у ФРН.

ва́рга, -ги, -зі, ва́рга, -ги, -зі, мн. ва́рг (*з*)и, ва́рг (*з*), ж. Губа.

ва́рган, ва́рган, -а, ч. Те саме, що дрімба – гуцульський музичний інструмент.

ва́рганити. **1.** Грати на дрімбі. **2.** Готувати їжу. **3.** Верзти дурниці.

Варгас. Населений пункт у Іспанії.

ва́ргатий, ва́ргатий, -а, -е. Губастий, губатий.

Варгатий. (прізви.).

Варгатюк, -а. (прізви.).

Варгафтик М.Б. Теплофізик, що займався вимірюванням коефіцієнтів теплопровідності газів і рідин.

ва́ргія, **вергонія**, **вурґінія**. *бот.* Аргонія, георгінія, жоржина, *Dahlia variabilis* Desf.

Варго́цький, -ого. (прізви.).

ва́ргуля, -і, ж. Жартівливо губа.

Варгун, -а. (прізви.).

Васко да Га́ма (*da Gama*), невідм., (1469-1524). Португальський мореплавець, який завершив пошук морського шляху з Європи в Індію. У 1498 році експедиція Васко да Гама обігнула південно-східне побережжя Африки і дісталася

індійського міста Каликут. У 1502 р. експедиція Васко да Гама звершила друге плавання до берегів Індії, пограбувавши і придушивши опір м. Каликут, і заснували низку опорних баз. У 1524 р. Васко да Гама був призначений віцекоролем Індії.

Ва́шингтон (*Washington*), **Ва́шингтон**, -ну (місто), -на (прізви.), -нові. **1.** Столиця США, великий політичний, культурний і науковий центр країни. **2.** Джордж **Ва́шингтон** (1732-1799), американський державний діяч, головнокомандувач американською армією під час війни за незалежність у Північній Америці 1775-1783р.р., перший президент США (1789-1799р.р.).

ва́шингтонець, -нця, ор. -енцем. Житель **Ва́шингтона**.

ва́шингтонка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Жіночий рід до **ва́шингтонець**.

ва́шингтонський, -ка, -ке. Прикметник до **Ва́шингтон**.

ва́шингтонець, -нця, ор. -енцем. Див. **ва́шингтонець**.

ва́шингтонка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Див. **ва́шингтонка**.

ва́шингтонський, -ка, -ке. Прикметник до **Ва́шингтон**.

вгві́нтити, -нчу, -нтиш, -нтимо, -нтите, і угві́нтити. Обертаючи навколо осі, вкручувати, вставляти щось усередину чого-небудь.

вгві́нтитися. Див. **вгві́нчуватися**.

вгві́нчений, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **вгві́нтити**.

вгві́нчуваний, -а, -е. Можливий, здатний до **вгві́нчування**.

вгві́нчування. Дія до **вгві́нтити**.

вгві́нчувати, -чую, -чуєш, -чує, недок. Те саме, що **вгві́нтити**.

вгві́нчуватися, -ується, **вгві́нтитися**, -иться. **1.** Обертаючись навколо своєї осі, входить, проникати в що-небудь. **2.** Пасивний стан до **вгві́нчувати**.

Вегадео. Населений пункт в Іспанії.

Ве́га Ло́пе де. Див. **Ло́пе де Ве́га Ка́рпю**.

веге́ря, -і, ж., веге́ра. **1.** Вид танцю. **2.** Палиця.

вегетарі́анець (*від лат. vegetarianus*), **вегетарі́анець**, -нця, ор. -нцем, мн. -нці, -нців, ч. Людина, яка не вживає м'яса і харчується тільки рослинною і молочною їжею; рослиноїд, рослиноїдець, рослиноспоживач, м'ясоутриманець; послідовник, прихильник **вегетарі́анства** (**вегетарі́янства**).

вегетарі́анка, **вегетарі́янка**, -и, д., м. -нці, р. мн. -нок. Жін. до **вегетарі́анець** (**вегетарі́анець**).

вегетарі́анство (нім.), **вегетарі́янство**, -а, -у, с. Система харчування людини, що виключає продукти тваринного походження.

вегетарі́анський, **вегетарі́янський**, -а, -е. Прикметник до **вегетарі́анство** (**вегетарі́янство**) і **вегетарі́анець** (**вегетарі́анець**).

вегетарі́єць (*лат. vegetarianus*). Див. **вегетарі́анець** (**вегетарі́анець**).

вегетарі́йство (*лат. vegetarianismus*), -а, с. Див. **вегетарі́анство**; рослиноїдство, рослиноїддя, рослиноспоживання, м'ясоутриманство.

вегетативний (*лат./нізньолат. vegetativus*), -а, -е. **1.** Пов'язаний з ростом і живленням рослинних і тваринних організмів; живкий, ростовий, рословий, рослинний.

2. Позбавлений суспільних інтересів.

вегетаці́йний (*лат. vegetationis*), -а, -е. **бот. 1.** Стосується до **вегетаці́ї**. **2.** Розрістний, розростальний, розроці́вний, розроці́увальний.

вегетаці́я (*лат. vegetatio – збудження, оживлення, виростання*), -ї, ор. -єю, ж. Ріст і розвиток рослин; розрі́ст, розростання, розроці́ення.

вегетоневроз (*лат. neurosis vegetativa*). *мед.*

вегетува́ти, -ую, -єш.

Веглі. Населений пункт у Норвегії.

векторкардіограма, **векторкардіограма**, -и, ж.

векторкардіографія, векторкардіографія, -ї, ж.

Велес-Малага. Населений пункт в Іспанії.

«Великий Царський ритуал Атагарзіса». Масонський проект, який пов'язаний з Україною і двома відомими авантюристами 18 і 19 ст. графом Дж.Бальзамо (Каліостро) та М.Чайковським (Садик-паша). Садик-паша повідомляє сенсаційні подробиці про існування самотнього українського ритуалу «Великого Скіфа».

Міхаїл Чайковський, герой польського визвольного повстання 1830-1831 років, після того, як війська Ніколая I придушили повстанців, емігрував до Османської Порти. Султан відмовився видати його Росії і взяв на військову службу. Так Чайковський перетворився на Садик-пашу. Він брав участь у Кримській війні 1853-1856 р.р., мав безліч пригод і написав мемуари, про зміст яких згадується в статті «Заметки и воспоминания» в часописі «Русская старина» (грудень 1904 р.).

Міхаїл Чайковський був переконаним, що його рідна Польща зможе політично та військово протистояти Російській імперії лише в державному союзі з відновленою Гетьманською незалежною Україною. У ненадрукованій частині мемуарів Садик-паша розглядає різні проекти польсько-української державности. З-поміж іншого згадує «проект Дж.Бальзамо (Каліостро)».

За свідченням Садик-паші, Каліостро, перебуваючи в Україні 1789-1790 років склав для місцевих «вільних мулярів»-масонів, які підпільно протистояли монархії Романових, проект «Республіки світла» – польсько-української федеративної держави. Її таємним урядом мали стати тамплієрські ложі Суворого Чину, які заснував подільський шляхтич Т.Грабянка у власних маєтках – у селах Сутківці (тепер Ярмолинецького району) (1775), та Остапківці (тепер Городоцького району) (1788).

Саме в Сутківцях певний час жив таємничий Верховний Магістр Каліостро. Верховний Ієрофант Мемфісу 96 градуса (Каліостро) розробив для майбутніх українських лож особливий ритуал «Непереможного Скіфського Сонця» (інша назва: «Великий Царський ритуал Атагарзіса – Великого Скіфа») у 14 градусах.

великогабаритний, -а, -е. Виріб великих розмірів.

Велінград. Населений пункт у Болгарії.

Веллінгтон. **1. Веллінгтон** (*Wellington*) Артур Уелслі (1769-1852). Англійський полководець, державний діяч, дипломат, фельдмаршал. **2.** Острів біля узбережжя Чілі. **3.** Столиця Нової Зеландії.

вельган. Великий льон.

Вельган, -а. (прізви.).

вельгий, -а, -е. Великий.

вельгогор. *бот.* Горох, *Pisum macrocarpum* L.

венгерка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -рок **1.** Куртка з високою талією і нашитими впоперек шнурками. **2.** Бальний танець і музика до нього, створені на основі угорських народних танців і мелодій; чардаш.

венгжин. Угорське виноградне вино.

венгир, -я, ч. Нагар від трубки (гар від люльки).

венгір. Худа, сліпа й глуха людина.

Венгльовський, -ого. (прізви.).

Венгожево. Населений пункт у Польщі.

венгріна. Личинки солітера у м'ясі свиней.

Венгров. Населений пункт у Польщі.

венеролог (*лат. venerologus*), -а, ч. *мед.* Статевохворібник, статевохворобник, статевохворобівник, статевохворобознавець.

венерологиня, -ї, ж. *мед.* Статевохворібниця, статевохворобниця, статевохворобиня, статевохворобівниця, статевохворобознавиця.

венерологічний (*лат. venerologicus*), -а, -е. *мед.* Статевохворібний, статевохворобний, статевохворобничий, статевохворобівничий, статевохворобознавчий.

венерологія (*лат. venerologia від лат. venus - кохання, любов, любові, любовна насолода; від Venus - Венера, богиня кохання + гр. logos – слово, вчення, наука*), венерологія, -ї, ж. *мед.* Статевохворібництво, статевохворобництво, статевохворобівництво, статевохворобознавство.

Венерсборг. Населений пункт у Швеції.

венограма (*лат. venogramma, phlebogramma*), венограма, -и, ж. *мед.* (Синьо)жилообраз, (синьо)жилозображення.

венографія (*лат. venographia, phlebographia*), венографія, -ї, ж., *мед.* (Синьо)жилозображення, (синьо)жилозображування.

Вергара. Населений пункт в Іспанії.

Вергато. Населений пункт в Іспанії.

вергел'я, виргел'я. Іронічне прізвисько високої людини, здоровило.

вергелім. Високий, сильний, але ледачий чоловік.

вергелія. *бот.* Гриб-трутовик, *Polyrogus fomentarius* L.

вергіло. Висока, але незграбна людина.

Вергілій, -лія, -лієві, -лієм. **1.** Марон Публія (*Publius Vergilius Maro*) (70-19 до н.д.), римський поет, співучасник подій загибелі Римської республіки, автора збірника "Буколики" ("Пісні пастуха"), поеми "Георгіки" ("Поема про землеробство"). **2.** Полідора (*Polydorus Vergilius*) (1470-1555), історик-гуманіст. Опублікував збірник латинського прислів'я і висловів, трактати і початки "Англійської історії" (кн. 1-26, 1534 р.; кн. 1-27, 1555 р.).

Вергіліїв, -лієва, -лієве.

вергуни, вергуни. Солодке печиво (хворост). Українська національна страва.

Верещагін Леонід Федорович. Російський фізик, академік АН СРСР.

Вернігероде. Населений пункт у ФРН.

вертиго (*лат. vertigo*). *мед.* Запаморока, запаморочення.

вертигофобія (*лат. vertigiphobia*), -ї, ж. *мед.*

вершляг (*нім.*), -г'а, -ляги, -гів, ч. **1.** Захід. **2.** Західний вітер. **3.** Великий важкий молот для кування металу, роздрібнення каменю і т. ін.

Вестбюгда. Населений пункт у Норвегії.

Вестерганінге. Населений пункт у Швеції.

Ветлуга, Ветлуга, Ветлуга, -и, д., м. -дзі. Річка в Кіровській, Костромській, Горьківській областях Росії, ліва притока Волги.

Веціпсбалга. Населений пункт у Латвії.

Весьсгонск. Населений пункт у Росії.

Ветлуга, -ги, -зі. Російське місто.

Віборг, Віборг. Населений пункт у Росії.

віга, віга, вика. *бот.* *Vicia sativa* L.

вігардить. Виляяти поганими словами.

вігвинтити, -нчу, -нтиш. Див. **вігвинчувати**.

вігвинтитися. Див. **вігвинчуватися**.

вігвинчений, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **вігвинтити**.

вігвинчування, -я, с. Дія за значенням **вігвинчувати**.

вігвинчувати, -ую, -уєш, недок. **1.** Виверчувати, викручувати, вивірчувати. **2.** Викручуючи, виймати що-небудь загвинчене.

вігвинчуватися, -ується. **1.** Викручуватися, вивірчуватися. **2.** Викручуючись, вийматися, випадати звідкись. **3.** Пасивний стан до **вігвинчувати**.

вигире́ги. Витребеньки, вибрики, видумки, фокуси.
вигля́нсуваний, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **вигля́нсувати**.
вигля́нсувати, -ую, -еш. Покрити глянсом; начистити до блиску.
вигля́нцований, -а, -е.
Виголексі́нський збі́рник. Рукопис XII-XIII ст.
Вигоні́чі. Населений пункт у Росії.
Виготський В.В. Мовознавець.
видзига́нка. Зухвала, безсоромна жінка.
виргіле́с. Вайло, бельбас, здоровило, телепень.
виріглі́. Особливі па в танцях.
вирігльо́увати. Виробляти особливі па в танцях.
високолегований, -а, -е.
Вичегда. Ріка в Росії.
Вишгородок. Населений пункт у Росії.
віала да гамба.
Віборг (*швед. Viborg*), **Виборг**, -гу, -гові, у -зі. Населений пункт у Росії.
Віборг, -у, у -зі. Населений пункт у Данії.
вігвам (*інд.*), -а, ч. Банеподібна хата з гілок, кори або шкір в індіанців Північної Америки; курінь в індіанців.
Віг. 1. Населений пункт у Великій Британії. **2.** Віг. див. **Ві́ги**.
Віган.
Ві́ги (*англ.*), -ів, мн. (одн. **Віг**, -а, ч.). Політична партія в Англії XVII-XIX ст., попередниця англійської ліберальної партії.
ві́ги, -гів, -гам, мн.
Вігі́льов, -а. (прізви.).
ві́глія (*лат.*). **1.** Нічна варта у стародавніх римлян. **2.** День перед великим святом у католиків.
ві́глія́ція (*лат.*). *психол.* Здатність зосередити увагу на нових враженнях; пильність.
Вігі́льов, -а (прізви.).
Вігнер Е. Філософ, мовознавець. Розглядав принципи інваріантності відносно законів.
Віго. Населений пункт в Іспанії.
Вігон. Чоловіче ім'я.
віго́невий, віго́ньовий, -а, -е. Прикметник до **віго́нь (віго́ня)**.
віго́нь, віго́ня, -ні, -нею, ж. **1.** (*фр. Vicugna vicugna*) Тварина роду лама родини верблюдових. **2.** Вовна цієї тварини. **3.** (*фр. vigogne*) Прядиво із суміші вовняних погосів і бавовни.
відгазо́ваний, -а, -е. У стадії, коли завершено випуск газу.
відгазува́ти. Завершити процес випуску газу.
відгві́нтитися. Див. **відгві́нчуватися**.
відгві́нчування, -я, с. Дія за значенням **відгві́нчувати**.
відгві́нчувати, -ую, -уеш. Обертаючи що-небудь по гвинтовій нарізці, знімати, відокремлювати.
відгві́нчуватися, -ується, -иться, відкру́чуватися. **1.** Обертаючись по гвинтовій нарізці, відокремлюватися, зніматися. **2.** Пасивне до **відгві́нчувати**.
відзейгерувати.
відзіго́рний, відзіго́рний, -а, -е. Кокетливий; чепурний; гострий на язик.
відмагу́льований, -а, -е. Відлупцьований.
відмагу́ляти. Відмордувати, побити.
відмізга́вити. Див. **мезга́**.
відреагувати. Див. **реагувати**.

відрегульований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **відрегулювати**.

відрегулювати, -юю, -юєш. Регулюючи, надати машині, механізму потрібного робочого положення.

відрядно-прогресивний, -а, -е.

Вієлья-Міг-Аран. Населений пункт в Іспанії.

Віла-Пока-ді-Агіар. Населений пункт у Португалії.

Вільгелм, Вільгельм. Прізвище: **1. Wilhelm I герм.**, (1797-1888), король Пруссії з 1861р. і германський імператор з 1871р., признаний творцем єдиного германської монаршої держави. **2. Wilhelm II герм.** (1859-1941), германський імператор і пруський король у 1888-1918 р.р., активно сприяв початку I світової війни. **3. Willem I нідерланд.** (1772-1843), принц Оранський, граф Нассауський, Король (1815-1840) об'єднаного голандсько-бельгійського королівства і великий герцог Люксембурзький; не визнавав незалежність Бельгії до 1839 р. **4. Willem II нідерланд.** (1792-1849), король (1840-1849) і великий герцог Люксембурзький у 1830 р. визнав незалежність Бельгії, за що був зміщений з посади командуючого нідерландськими військами. **5. Willem III нідерланд.** (1817-1890), король (1849-1890) і великий герцог Люксембурзький, притримувався Конституції і низку державних питань передав вирішувати парламенту. **6. William the Conqueror англ.** (1027-1087) – з 1035 р. герцог Нормандії, з 1066 р. англійський король, оголосив себе нащадком англо-саксонського короля Едуарда Сповідника; на чолі війська нормандських, французьких і італійських феодалів висаджується в 1066 р. в Англії і отримує перемогу при Гастингсі (1066 р.) над військом англо-саксонського короля Гарольда, конфіскує землі англо-саксонської знаті. У політиці спирався на нормандських рицарів, мілких і середніх місцевих землевласників та церкву.

Вільфранш-де-Ларге. Населений пункт у Франції.

Вільфранш-де-Руєрг. Населений пункт у Франції.

Вільягарсія. Населений пункт в Іспанії.

Вільядьєго. Населений пункт в Іспанії.

вінегрет (фр. *vinaigrette*; від *vinaigre* - оцет), -у, ч. **1.** Холодна страва з дрібно нарізаних овочів, іноді ще з м'ясом або рибою, приправлена олією, оцтом і т. ін. **2. перен.** Суміш різних предметів або понять.

вінегрета (фр. *vinaigrette*), -ти, -ті, **вінегрет. перен.** Суміш.

Вінніпег (*Winnipeg* – на мові індіанського племені *крі* – брудна вода), -у. Озеро на півдні Канади; місто на півдні Канади на річці Ассінібойн – адміністративний центр провінції Монітоба.

Вінніпегосіс. Озеро на півдні Канади.

Вірга. Населений пункт у Росії.

віргація (лат. *virga* - гілка), -ї, ж. Розгалуження.

Вірген-де-ла-Кабеса. Населений пункт в Іспанії.

Віргілій. Див. **Вергілій**.

віргінальний (лат. *virginalis*), -а, -е. мед. Незайманий, дівинний, дівочий.

Віргінія (*Virginia*), Вірджинія, -нії, -нією, -ніє! Штат у США.

вірго інтакта (лат. *virgo intacta*). мед. Цнотливиця, незайманка, незайманиця, незаймана, незаймана дівчина.

Вірдінборг. Населений пункт у Данії.

вірологія (лат. *virologia, virusologia*), вірологія, -ї, ж. мед.

вірусологія (лат. *virusologia, virologia*), вірусологія, -ї, ж. мед.

вітіліго (лат. *vitiligo*). мед. Безбарв'я, безбарвність, безбарвіння, безбарвінність, незабарвлення, незабарвленість, знебарвоплямистість.

Вітігудіно. Населений пункт в Іспанії.

Віттангі. Населений пункт у Швеції.

Віттенберге. Населений пункт у ФРН.

Вітгінген. Населений пункт у ФРН.

Вічуга. Населений пункт у Росії.

внутрішньогрунтовий, -а, -е.

Вогези (*Vosges*), -гезів. **1.** Гори у Північно-Східній Франції, довжина до 160 км, ширина 40-50 км, головна вершина – Баллон-де-Гебвиллер (1423 м). До висоти 800 м – земельне, вище – лісне господарство. До висоти 1200 м гори покриті буком, ялицею, ялинкою. **2.** Департамент у Північно-Східній Франції (адміністративний центр – місто Епіналь).

вогезький. Прикметник до **Вогези**.

Вогера. Населений пункт в Іспанії.

Вогому. Населений пункт у Норвегії.

Вогра. Населений пункт у Росії.

вогули, -ів, мн. Застаріла назва народу мансі.

вогульський. Прикметник до **вогули**.

Вогює (*фр. Vogüe*), невідм. Письменник.

Водінгтон. Гора на заході Канади (3994м.).

водорегулятор.

Волгоград. Населений пункт у Росії.

Волга. Ріка в Росії.

Вологда, -и. Центр Вологодської області Росії; ріка у Вологодській області, права притока Сухона.

Вольгаст. Населений пункт у ФРН.

Вольгузен. Населений пункт у Швейцарії.

Вольдегк. Населений пункт у ФРН.

Вольфганг. Ім'я.

Вольфсберг. Населений пункт у Австрії.

Вольфсбург. Населений пункт у ФРН.

Вольфранш-де-Ларге. Населений пункт у Франції.

Вольфранш-де-Руєрг. Населений пункт у Франції.

Вонгровец. Населений пункт у Польщі.

Вордінгборг. Населений пункт у Данії.

Воррінгтон. Населений пункт у Великій Британії.

Вортінг. Населений пункт у Великій Британії.

восьмигранний, -а, -е. Який має вісім граней.

Вохтога. Населений пункт у Росії.

врангелівець, -вця, -мн. -вці, -вців.

Врангель, -геля, -ліві. *прізв.* **1. Врангель** Петро Миколайович (1878-1928). Барон, один із керівників контрреволюції на півдні Росії, генерал-лейтенант. **2. Врангель** Фердинанд Петрович (1796-1870). Російський мореплавець, адмірал, почесний член Петербурзької АН (1855). Один із засновників Російського географічного товариства.

врегульовувати. Див. **регулювати**.

вувльвагінальний (*лат. vulvovaginalis*), -а, -е. *мед.* Соромкопівховий, соромкопіввинний, соромітне піхвовий, соромітнепіввинний.

вувльвовагініт (*vulvovaginitis*). *мед.* Соромкопівхиця, соромкопівховиця, соромкопівхозапал, соромкопівхозапалення, соромітнепівхиця, соромітнепівховиця, соромітнепівхозапал, соромітнепівхозапалення. Запалення вувльви (соромки, соромітні, стулини) та піхви.

вульгаризатор, -ра, мн. -тори, -рів, ч. Людина, яка що-небудь **вульгаризує**.
вульгаризаторський, -а, -е. Властивий **вульгаризаторові**.
вульгаризація (*лат.*), -ції, ор. -цією, ж. Дія за значенням **вульгаризувати**.
 Спрощений, примітивний виклад учення, теорії, поняття, явища, факту.
вульгаризм (*лат.*), **вулгаризм**, -му, мн. -ризми, -мів, ч. Грубе слово або вираз, що перебуває поза нормами літературної мови.
вульгаризований, -а, -е. Перетворений на грубе слово або вираз.
вульгаризування, -ння, -нню. Процес **вульгаризації**.
вульгаризувати, -ую, -уеш. Уявляти, тлумачити певне явище спрощено, примітивно, викривляючи таким чином його зміст.
вульгарний (*лат. vulgaris*), вулгарний, -на, -не. **1.** Який відрізняється від інших грубістю, непристойністю. **2.** Спрощений, примітивний, збіднений, ненауковий, низькопробний (наприклад, про теорію), перекручений щодо змісту. **3.** Який **вульгаризує** що-небудь. **4.** Нескромний, неподобний, соромітний, сороміцький, вуличний, масний, брудний, нецензурний (жарт, вираз); простацький (тон). **5.** Звичний, звичайний, простий, простолюдний.
вульгарність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **вульгарний**.
вульгарно, вулгарно.
вульгарщина, -и, ж. Паскудство, банальність.
вульгата (*лат.*). Латинський переклад Біблії, що використовується у римокатолицькій церкві.
В'юртемберг (*Württemberg*), **Вюртемберг**, -а, -гу, -гові, у -берзі. Історична область на південному заході Німеччини.
вюртембергський, **вюртемберзький**, -ка, -ке.
Вюрцбург, -гу. Населений пункт у ФРН.
вюрцбургський, **вюрцбурзький**.

Г

Гаага, -и, д., м. -дзі. Місто в Нідерландах, резиденція королівського двору і правління.
Габсбург (*Habsburg*), -гу, -гові, у -зі. Місто. Фортеця (1020 р.) у середній Швейцарії, від назви якої походить назва династії Габсбургів.
Габсбург (*нім.*), -га. (прізви.).
Габсбурги (*нім. Habsburger*), -гів. Династія, що правила в Австрії в 1282-1918, в Чехії і Угорщині в 1526-1918 (з 1867 – в Австро-Угорщині), в Іспанії і її володіннях в 1516-1700р.р. Імператори «Священної Римської імперії» (1438-1806 р.р., окрім 1742-1745 р.р.). Родоначальним Габсбургом був (імовірно) Гунтрам Богатий (середина 10 ст.) з Верхнього Ельзасу. Назва династії походить від назви фортеці Habsburg, побудованої 1020 р. у Швейцарській області Ааргау. У 1273 році Рудольф Габсбург був обраний імператором «Священної Римської імперії» (1273-1291 р.р.), який законодавчо закріплює права Габсбургів на герцогства Австрію і Штирію (1282 р.). При Франці Йосифі I (1848-1916 р.р.) Австрійська імперія була перетворена у двоседину Австро-Угорську імперію (1865 р.) на чолі з габсбургським імператором.
 Імператор Карл I (1916-1918 р.р.), після поразки Австро-Угорщини у 1-й Світовій війні та під'йому національно-визвольних рухів, відрікся престолу, що привело до розпаду Габсбургської монархії.
 Збори Австрійської республіки прийняли Закон про скасування всіх прав Габсбургів, вигнання їх за межі Австрії та конфіскацію всього майна. Ці процеси

привели до народження Західно-Української Народної республіки. Нашадок королівського роду Габсбургів – правнук останнього цесаря Австро-Угорської імперії Йоган-Габсбург-Лотрінген разом з дружиною Марі у вересні 2006 року відвідав Коломию (Івано-Франківська область), в якій майже 100 років тому три місяці жив його дід Карл I та його дружина Зіта, яка виношувала тут свого сина Отто. Приїзд Йогана в Україну пов'язаний з відвідуванням музею історії міста, де зберігається пам'ять про австро-угорський період Західної України, пошановуванням пам'яті своїх предків. 94-річний (2006 р.) Отто фон Габсбург, глава цесарського дому теж прагне відвідати Коломию та відкрити фестиваль етно-рок-музики «Європа-Центр» у Рахові. В Україну нащадків габсбургської династії запрошує экс-міністр культури, відома співачка, народний депутат України Оксана Білозір.

Габсбург-Льотрінген Вільгельм – Василь Вишиваний (1895-1948). Нашадок австрійської королівської династії, став на бік поневоленої на той час української нації, перейнявся її болями і прагненням до свободи і вивільнення з-під австро-угорського, польського і російського ярма. У 1915 р. закінчив Віденську академію. На фронтах 1-ї Світової війни потрапив до полку, де переважали українці – галичани. Він вивчив українську мову (до цього володів німецькою, англійською, французькою та італійськими мовами), традиції, звичаї.

На донос колеги, який звинуватив його у прихильності до українців, відповів: «Почуваю себе українцем, й інтереси України для мене на першому місці». Прибрав ім'я Василя Вишиваного. Опублікував поетичну збірку «Минають літа...» українською мовою. До України полк під командуванням архикнязя **В.Габсбурга** прибув у 1918 р. разом з австрійським військом за Берестейським мирним договором. Фактично перешкоджав німецьким і австрійським військам у зловживанні реквізицією, покаранням українського населенням, сприяв звільненню арештованих окупаційною владою українців.

Полк Українських січових стрільців («усусів»), яким командував **В.Габсбург** пройшов шлях від Кам'янець-Подільського, Жмеринки, Одеси, Херсона, Олександрівська, Катеринослава до Єлисаветграда. Його полк брав участь разом з полком Петра Болбочана у витісненні більшовиків з Олександрівська (Запоріжжя) і Мелітополя. Був комендантом м. Олександрівська (Запоріжжя). За Директорії працював у секретаріаті Міністерства військових справ, був дорадником Петлюри. Коли останній прилучився до Пилсудського, **В.Габсбург** вийшов у відставку і повернувся до Відня, зайнявся журналістською справою (видав часопис «Соборна Україна» українською мовою), мав лакофарбний завод, з прибутків якого допомагав українським емігрантам. У Відні зустрічався з Михайлом Грушевським, Володимиром Винниченком, Олександром Олесем, В'ячеславом Липинським, Євгеном Коновальцем, Павлом Скоропадським, Євгеном Петрушевичем. Був членом австрійської Народної партії. Після вбивства агентом НКВД засновника ОУН полковника Євгена Коновальця надрукував про нього некролог в газеті «Канадський фермер».

Під час 2-ї Світової війни був членом антифашистської організації. За ним вели охоту гестапо та НКВД-МГБ. Був під арештом гестапо за влаштування зустрічі чільника уряду Франції капітана Пелісьє з членом ОУН Романом Новосадам і членом Головного проводу ОУН Мирославом Прокопом (мета зустрічі допомога уряду літаками для перекидання українських вояків на терени України до загонів УПА (1946 р.)). 1947 р. НКВД захопило архикнязя у місті Бадені під Віднем. Арешт перебував у Київській в'язниці. Засуджений до 25 років виправно-трудова робота у найсуворішому Володимирському централь за

походження з династії **Га́бсбургів**, службу в австрійській окупаційній армії, спробу стати президентом УНР, службу в уряді Петлюри, контакти з членами ОУН та як агента французької, німецької і англійської розвідок. Український патріот відійшов у світи-галаї у київській тюремній лікарні 1948 р., виснажений звірячими допитами. Інформацію про місце поховання приховано в архівах КГБ в Москві.

га́бсбургський, габсбурзький, -а, -е. Прикметник до **Га́бсбург**.

Га́га (*Haag, фр. Yaye*), Га́ги, -зі. Місто.

Гаген. Населений пункт у ФРН.

Гаген. прізви. Див. **Марк фон Гаген**.

Гагенов. Населений пункт у ФРН.

Га́гра, -и, **Га́гри**, **Гагр**, **Гаграм**. Місто, центр Гагрського району Абхазії. Курорт.

га́гринський, -а, -е. Гагрський. Прикметник до **Гагри**.

га́грський, -а, -е. Прикметник до **Гагри**.

гагрянин. *бібл.*

га́гський, -ка, -ке. Прикметник до **Га́га**.

Гагфорс. Населений пункт у Швеції.

Гаджега, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Гаджо́га, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

гаджуга, гачуга, -и, д., м. -дзі. Молода смерека.

газогенератор, **газогенератор**, -а, ч. Апарат для виробництва горючого газу способом неповного спалювання твердого палива.

газогенераторний, **газогенераторний**, -а, -е. Прикметник до **газогенератор** (**газогенератор**).

газогенераторник, **газогенераторник**, -а, ч. Працівник **газогенераторної** (**газогенераторної**) станції.

газогенерація, **газогенерація**, -ї, ор. -єю, ж. Процес в **газогенераторі** (**газогенераторі**).

Га́йдеггер, **Гайдеггер**, Хайдеггер. (прізви.).

Га́йдеггер (*Heidegger*) Мартин (1889-1976). Німецький філософ (іраціональна філософія). Школа екзистенціалістів. Вихованець єзуїтів, учень Едмунда Гуссерля, член націонал-соціалістичної пратії, який не покаявся до кінця життя. Професор Марбургського (1923-1928) і Фрейбургського (1928-1951) університетів. Звільнений за співпрацю з нацистами. Молодий Гайдеггер сповідував суміш ідеалістичних філософій у міжчасі кінця ХІХ-початку ХХ ст. і феноменології Гуссерля і Шелера, філософії життя Дільтея та діалектичної теології («буття», «абсолютний час», «вічна присутність», переживання тимчасовості і особистість тощо). За цим світоглядом «страх», «рішучість», «сумління», «кара» тощо виражають духовний досвід особистості, почуття своєї неповторності, однократності і смертності.

На противагу метафізиці Платона і Парменіда з принципом мислення як споглядання, постійної присутності та нерухомого перебування буття перед очима, Гайдеггер характеризує істинне мислення як «вслухування». Подолати метафізичне мислення за Гайдеггером потребує повернення до початкових, але не реалізованих можливостей європейської культури. Таке повернення можливе до живої мови. У своїх ранніх теологічних студіях Гайдеггер цікавився питанням про відношення між словом Святого Письма та теологічно-сперкулятивним мисленням, між мовою і буттям як приховане і тому неприступне. Гайдеггер наголошує на необхідності занурювання у мову, оскільки неточність вислову викривляє дійсність, а тому і саме буття. «Мова є дім буття», живучи в якому, людина екзистує, оскільки, охороняючи істину, буття належить їй. Філософія Гайдеггера не просто філологічна, вона літературна і поетична, а тому

романтична, без огляду на власне естетичну традицію романтизму. Відкриваючи «істину буття», мова продовжує жити насамперед у творчості поетів. У його послідовному міркуванні все завершується не стрункою однозначністю висновку, а містичною химерністю недомовлености.

В останні роки життя Гайдеггер звертається до східної філософії, зокрема до дзен-буддизму.

Якщо на протязі життя Гайдеггер прагнув побудувати нову філософську систему, то в кінці він проголошує про неможливість раціонального пізнання буття.

Гайдельберг (*Heidelberg*), -а, -гу, -гові, у -зі. Місто в ФРН.

гайдельберзький, гайдельберзький, -а, -е.

Гайлігенштадт. Населений пункт у ФРН.

галадрига, -и, д., м. -дзі, ж. Непосида, шелихвіст.

галандрига, -и, д., м. -дзі, ж. Непосида, мелихвіст.

Гамбург (*Hamburg*), -а, -гу, -гові, в -зі. Місто і порт у ФРН, розташований на обох берегах Ельби.

гамбургер (*англ. hamburger, Hamburg steak – гамбурзький біфштекс*), -а, ч.

1. Розрізана навпіл булочка, усередину якої поклали біфштекс і овочеві приправи. **2.** Січений яловичий шніцель.

гамбургський, гамбурзький, -ка, -ке.

Гаммельбург. Населений пункт у ФРН.

Ганг, **Ганга** (*санскр. ганга – річка*). Річка в Індії та Східному Пакистані. Разом з Брахмапутрою за водною повнотою займає 3-тє місце у світі після Амазонки і Конго. Довжина 2700км, площа басейну 2055 тис. кв. км (разом з Брахмапутрою). Бере початок у Гімалаях двома потоками: Бхагіратхи (правий) і Алакнанда (лівий), впадає у Бенгальську затоку Індійського Океану. Річка оточена ореолом святости, поклоніння, її вода, за віруванням індуїстів, має животворчу силу.

гандшпуг (*гол. handspug*). Дерев'яний чи металевий важіль для пересування вантажів на судні.

Гантінгдон. Населений пункт у Великій Британії.

Гантінгтон Семюел Філіпс. Американський політичний науковець, директор інституту стратегічних досліджень Гарвардського університету. Автор фундаментальних праць «Політичний порядок у суспільствах, що змінюються» (1968), «Американська політика: майбутня дисгармонія» (1981), «Третя хвиля: демократизація в кінці 20-століття» (1991), «Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку» (1966).

Автор наукової праці з теорії демократії «Три хвилі демократизації».

гараг. Тичина, але гарага – жердина, якою підпирають по воді човен.

гарагаль, гаракаль, гарахаль, галакар. Дятел.

Гарбург. Населений пункт у ФРН.

гаргат (*рум.*). Парубок.

Гарлінген. Місто в Нідерландах.

гарнагати. Гомоніти, балакати.

гарпагон (*фр. harpaçon, від імені головного персонажа в комедії французького драматурга Ж.-Б. Мольєра «Скутій»*). заст. Скупердя, скнара, жаднога, ненажера (від імені героя комедій Мольєра).

Гаррогі. Населений пункт у Великій Британії.

Гартберг. Населений пункт в Австрії.

Гарцгероде. Населений пункт у ФРН.

Гастінгс. Населений пункт у Великій Британії.

Гаугсдорф. Населений пункт у Австрії.

Гаукелігрени. Населений пункт у Норвегії.

Гацег. Населений пункт у Румунії.

гевгати, -аю, -еш. Осаджувати назад (воли).

Гегай. *бібл.* Царський євнух, сторожа жінок у замку Сузи.

Гегелани. Населений пункт у Норвегії.

гегелівський, -а, -е. Прикметник до **Гегель.**

Гегель (*Hegel*) Георг Вільгельм Фридрих, -геля. (1770-1831). Прізвище німецького філософа, який створив систематичну теорію діалектики на основі об'єктивного ідеалізму. Основні праці: "Феноменологія духа" (1807), "Філософія права" (1821) та ін.

гегельянець, -нця, ор. -енцем, мн. -янци, -нців, ч. Послідовник філософії Гегеля, гегельянства.

гегельянство (*від прізвища німецького філософа Г.-В.-Ф. Гегеля (Hegel), 1770-1831*), -ва, -ву, с. Ідеалістична філософська течія, що вийшла з вчення Гегеля і дала розвиток його ідей (з 30-40 р.р. ХІХ ст.). Вчення мало три течії: 1) ортодоксальну (К. Міхелет, К. Розенкранц та ін.), яка прагнула зберегти вчення Гегеля у чистому вигляді; 2) правогегельянство (К. Гюшель, Г. Хінрихс, Г. Галер та ін.), яке тлумачило Гегеля в дусі релігійного богослов'я, розглядаючи його філософську систему як раціональну форму богослов'я; 3) младогегельянство (А. Руге, Б. Багер, Л. Фейєрбах та ін.), яке підкреслювало вирішальну роль особистісного, суб'єктивного фактору в історії, протиставляючи його гегельському "всесвітньому духу".

гегельянський, -ка, -ке.

гегемон, гегемон, -а, ч. Той, що очолює що-небудь, є головною рушійною силою чогось; керівник, вождь, клас.

гегемонія, гегемонія, -ї. ж. Провідна роля, перевага в силі, впливі, керівництві, ідеології.

Гегсбю. Населений пункт у Швеції.

геліографюра (*гр., лат.*), -и, ж. Спосіб відтворення малюнка з допомогою фотографічного і хемічного процесів; відбиток, виготовлений у такий спосіб.

Гельдрунген. Населений пункт у ФРН.

Гельсінборг. Населений пункт у Швеції.

Гельсінгер. Населений пункт у Данії.

Гельсінгфорс (*Helsingfors*), -су, в -сі, (Хельсінкі, Гельсинкі). Шведська назва міста Гельсінкі, столиця Фінляндії.

гельсінгфорський, -ка, -ке. Прикметник до **Гельсінгфорс.**

гемаглютинація (*лат. haemagglutinatio, від гр. haima – кров і аглютинація*), -ї, ж. *мед. фізіол.* Склеювання та осаджування еритроцитів крові, що спричинюється **гемаглютинінами**, бактеріями, вірусами тощо.

гемаглютинін (*лат. haemagglutininum*). *мед.* Кровозціпень.

гемаглютиніни (*нім. Hämagglutination*). *фізіол.* Антитіла, які здатні викликати **аглютинацію** еритроцитів.

гемангіома (*лат. haemangioma, від лат. haema, грец. haima – кров, angeios – судина і ...ōma – кінцева частина складних слів у назвах пухлин*), -и, ж. *мед.* Кровосудиняк, кровосудиноопух, кровосудинопухлина. *мед.* Доброякісна пухлина, утворена з дрібних кровоносних судин: артеріальних, венозних, лімфатичних.

гематоген (*лат. haematogenum; від лат. haemato; від лат. haema – кров; від гр. haima – кров + гр. genes – похідний, вивідний*). *мед.* Кровотвірник, кровотворець.

- Лікарський препарат, який виготовляють з крові забійної худоби із додаванням цукрового сиропу і спирту. Застосовують при недокрів'ї.
- гематогенний** (лат. *haematogenus*, нім. *hämatogen*), гематогенний, -а, -е. мед. Кровотвірний, кровотворний, кровотворчий. **1.** Який виготовляють із крові тварин. **2.** Кровотворний, який сприяє утворенню й розвитку клітин крові.
- гематолог** (лат. *haematologus*). мед. Кровник, кровознавець.
- гематологія**, -і, ж. мед. Кровниця, кровознавиця.
- гематологічний** (лат. *haematologicus*), -а, -е. мед. Кровничий, кровознавчий, кровознавський, кровознавецький.
- гемелолог** (лат. *hemelologus*), -а, ч. мед. Близнюківець, близнюківник, близнюкознавець.
- гемелологія** (лат. *hemelologia*, від лат. *gemellus* – парний і ...логія), гемелологія, -ї, ж. мед. Близнюківство, близнюківництво, близнюкознавство. Наука про близнюків.
- Гемінгвей** (*Hemingway*), -я, Ернест Міллер. (1899-1961). Американський письменник, лавреат Пуліцеровської (1953 р.) і Нобелівської (1954 р.) премій, учасник I Світової війни 1914-1918 р.р. та Іспанської революції у 1931-1939 р.р., журналіст; війна, смерть, насилля, жорстокість, долі загубленого покоління, пошук істинних цінностей життя тощо визначили основний зміст його творчості; цикл оповідань “У наш час” (1925), “Чоловіки без жінок”, “Переможець не отримає нічого” (1933), романи “І сходе сонце” (1926), “Мати чи не мати” (1937), “За ким подзвін колокола” (1940), “Старий і море” (1952), книги “Смерть після опівдня” (1932), “Зелені холми Африки” (1939) тощо. Гемінгвей створив один з характерних стилів ХХ ст., якому характерна об'єктивність, стримана лірика, змістовний підтекст (Хемінгуей – невірно, це є калька з рос.).
- геміпараплегія** (лат. *hemiparaplegia*), -ї, ж. мед.
- геміплегічний** (лат. *hemiplegicus*), -а, -е. мед. Півтілорозслабний.
- геміплегія** (лат. *hemiplegia*, від гемі... і гр. *plēgē* – удар), -ї, ж. мед. Півтілорозслаба, половинорозслаб. Повна втрата довільних рухів (параліч) однієї половини тіла людини або тварини. Спричинювана крововиливами в головний мозок, пухлинними або запальними його ураженнями, функціональними розладами.
- гемоглобін** (лат. *haemoglobinum*; від гр. гем..., гемато..., гемо... + лат. *globus* – куля), **гемогльобін**, -у, ч. мед. Кровокулець, кровозалізокулець, кровочервень, кровочервінь, червонокровобарвень, червонокровобарвник, кровогалінчак, кровозалізогоалінчак. Складова частина червоних кров'яних тілець, яка забарвлює кров та бере участь у постачанні тканин організму киснем. Дихальний пігмент крові людини, хребетних і багатьох безхребетних тварин. Надає крові червоного кольору.
- гемоглобінемія** (лат. *haemoglobinemia*), -ї, ж. мед. Кровочервіння, червінокрів'я, червонокрівність, червонокровність, червонобарвокрів'я, червонобарвокрівність. Підвищений уміст у плазмі крові вільного **гемоглобіну**.
- гемоглобіновий** (лат. *haemoglobibnicus*), -а, -е. мед. Кровочервінний, червонокровобарвневий, кровобарвниковий.
- гемоглобінурія** (лат. *haemoglobinuria*), -ї, ж. мед. Кровочервіносеччя, кровочервіносечність, червонобарвосеччя, кровобарвосечність. Поява в сечі вільного **гемоглобіну**.
- гемограма** (лат. *haemogramma*), гемограма, -и, ж., мед. Кровоопис, кровообраз. Картина (образ, вигляд) крові. Запис (за певною схемою) результатів кількісного та якісного дослідження крові.
- геморагічний** (лат. *haemorrhagicus*), -а, -е. мед. Кривавий, кровавистий, кров'ястий, кровотечний, кровотечний, кровоточивий, крововиливний.

геморагія (лат. *haemorrhagia*, від *гемо...* і *гр. rhēgnymi – прориваю*), -ї, ж. мед. Кровотеча, крововилив, витікання крові із судин.

Генгело. (прізви.).

гендрігатися. Жартувати; битися; вовтузитися (**гіндри** – пусті жарти).

гепатальгія, гепаталгія (лат. *hepatalgia*), -ї, ж. мед. Печінкобіль, печінкоболісність, печінкокольки. Печінковий біль.

гепатаргія (лат. *hepatargia*), -ї, ж. мед. Печінкоотруя, печінкозатруя, печінкоотруєння, печінковідмова, печінконедостатність. Печінкова інтоксикація (отруя, отруєння), печінкова недостатність.

гепатологія (лат. *hepatologia*), гепатологія, -ї, ж. мед. Печінківництво, печінкознавство.

гепатомегалія (лат. *hepatomegalia*), -ї, ж. мед. Печінкозбільша, печінкозбільшення. Збільшення печінки.

гепатоспленомегалія (лат. *hepatosplenomegalia*), -ї, ж. мед. Печінко-селезінкозбільша, печінко-селезінкозбільшення. Збільшення печінки та селезінки (коси).

гепенінг. Вжито в перен. смислі. Дійство (театр, акція, перформенс).

Геппі-Валлі-Гус-Бей. Населений пункт у Канаді.

гєренг, гáренг, гáрінг. Оселедець.

Герінг Герман, -а, (1893-1946). Прізвище райхмаршала авіації гітлерівської Німеччини та голови уряду Прусії, замінював фюрера на вищих командних постах III Райху.

Герренберг. Населений пункт у ФРН.

Гертогенбос. Місто в Нідерландах.

Герцберг. Населений пункт у ФРН.

Герцеговіна (*Bosna i Hercegovina*), **Герцеговіна, Герцоговіна, Герцоговина,** -ни, -ні. Держава, яка складається з 2-х історичних областей: Боснії, що розташована в низині річки Сави, і **Герцеговіни**, яка займає басейн річок Неретви і верхів'я Дрини. Національний склад: сербів 44%, хорватів 23%, південних слов'ян-мусульман 25%. Столиця – місто Сараєво.

герцеговинський, герцеговінський, -ка, -ке. Прикметник до **Герцеговіна** (**Герцеговіна**).

Герцеговинські повстання. 1852-1853 р.р., 1857-1858 р.р., 1861-1862 р.р. антифеодальні та національно-визвольні селянські повстання в **Герцеговіні**, що знаходилася під владою Турції. Повстання були очолені Л.Вукаловичем і підтримані Чорногорією; **Герцеговино-боснійські** повстання 1875-1878 р.р. носили національно-визвольний характер проти турецьких окупантів; у повстанні брали участь селяни на чолі з В.Пелагичем, ремісники, торгова буржуазія і інтелігенція. За рішенням Берлінського конгресу 1878 р. Боснія і **Герцеговина** отримали автономію, але з окупацією Австро-Угорщини; **Герцеговино-боснійське** повстання 1882 р. носило національно-визвольний характер проти австро-угорської окупації, проти католицизму і невирішеного аграрного питання.

гєрцог (*гр., нім. Herzog*), -а, ч. **1.** *іст.* Вибраний вождь племені у давніх германців. **2.** *іст.* У Західній Європі в IX-X ст. – вищий титул впливових князів, а також особа, що носила цей титул **3.** Великий феодал.

герцогіня (від *герцог*), -ї, ор. -єю, ж. Дружина або дочка **гєрцога**.

Герцоговіна, Герцоговіна, -и. Країна (див. **Герцеговіна**).

гєрцогство (від *герцог*), -а, с. **1.** Феодальне володіння на чолі з **гєрцогом**. **2.** Титул і пов'язані з ним привілеї **герцога**. **3.** Володіння герцога.

гєрцогський, -а, -е. Прикметник до **гєрцог** і **гєрцогство**.

гетерогенез (від *гетеро...* і *...генез*). біол. Зміна способів розмноження в організмів протягом двох або більше поколінь.

гетерогенний (лат. *heterogenes*), -а, -е. Різномірний, неоднорідний; чужорідний, сторонній. Неоднорідний, який складається з різних за складом частин.

гетерозигота (від *гетеро...* і *зигота*). біол. Клітина або організм, у генотипі якого гомологічні хромосоми несуть різні форми (алелі) того чи іншого **гена**.

гетерозиготний (від *гетеро...* і *зигота*). біол. Який має неоднорідну спадкову основу (про організм, що походить від батьків з різною спадковістю).

Геугесунн. Населений пункт у Норвегії.

гирдигати. **1.** Трясти (про віз). **2.** Гуркотати, гудоркати, погрюкувати (дверми).

гігієна (лат. *hygienea*; від гр. *hygieinos* – здоровий, що приносить здоров'я, цілющий, зіцлюючий; *Hygieia* – богиня здоров'я у стародавніх греків), -и, ж. мед. **1.** Здоровнівство, хворобозапобіжництво, хворобозапобіганство. **2.** Здорово-припис. **3.** Чистота. **4.** Галузь медицини, що розробляє й упроваджує методи запобігання захворюванням, вивчає вплив умов життя й праці на здоров'я людини, її працездатність і тривалість життя.

гігієнізація (лат. *hygienisatio*), -ї, ж. мед. Уздоровлення, оздоровлення, оздоровнівлення.

гігієніст (лат. *hygienistus*). мед. Здоровнівець. Фахівець з питань **гігієни**.

гігієнічний (лат. *hygienicus*), -а, -е. мед. **1.** Здоровнівчий. **2.** Чистий. **3.** Чистоплотний.

гігієнічність (лат. *hygienitas*), -ности, ж. мед. **1.** Здоровнівчість. **2.** Чистість. **3.** Чистоплотність.

гігро- (лат. *hygro* –, гр. *hygros* – вологий). Волого-, водо-. Частина складних слів, яка за значенням відповідає слову «волога», напр., **гігрометр**, **гігрограф**.

гігрограф (від *гігро...* і *...граф*). Самописний **гігрометр**.

гігрома (лат. *hygroma*), -и, ж. мед. Водоопух, водопухлина, водопухлена, кашпукопухлена.

гігрометр (від *гігро...* і *...метр*). Прилад для вимірювання вологості газів (зокрема повітря).

гігрометрія (від *гігро...* і *...метрія*). Сукупність методів вимірювання вологості повітря.

гігроскопічний (лат. *hygroscopicus*), -а, -е. Водовбирний, водовбирівний, водовбиральний, водовбираючий; вологовбирний, вологовбирівний, вологовбиральний, вологовбираючий. Який здатний вбирати вологу, насичуватися нею, притягати її.

гігростат (від *гігро...* і *...стат*). тех. Прилад, у якому підтримується задана відносна вологість повітря.

гігрофіли (від *гігро...* і *...філ*). Наземні рослини і тварини, пристосовані до існування в умовах високої вологості.

гігрофіти (від *гігро...* і *...фіти*). бот. Рослини, що живуть лише в умовах великого зволоження і у вологій атмосфері.

гідальго, ідальго (исп. *hidalgo*, від *hijo de algo* – чийсь син), невідм., ч. **1.** Іспанський шляхтич, дворянин. **2.** Мехіканська золота монета. **3.** З великої літери мала планета.

гідраргіризм (лат. *hydrargyrisimus*). мед.

Гідроген (лат. *Hydrogenium*; *H* – водень; гр. *hydor* – вода + *genos* – під). хім. Водень.

гідрогенератори. Мн. від **гідрогенератор**: **генератор** електричного струму, що приводиться у рух гідротурбіною.

гідроенергія, гідроенергія, -ї, ж. Енергія (енергія) водних потоків.

гідроменингоцеле (*hydromeningocele*), невідм., с. мед.

гісроліфи, мн. **1.** Письмена, символи, знаки, значки. **2.** Тайнопис, криптографія. **3.** Кривульки, закарлючки, заковики (зле написані).

Гілгал. *бібл.*

Гільфердінг (*Hilferding*), -га. Німецький професор.

Гінденбург (*Hindenburg*) Пауль фон, -га, (1847-1934). Німецький воєнний і державний діяч, генерал-фельдмаршал (1914).

гіпальгезія, гіпалгезія (*лат. hypalgesia*), -ї, ж. *мед.* Боленедочулість, боленедочутливість.

гіперальгезія, гіпералгезія (*лат. hyperalgesia*), -ї, ж. *мед.* Боленадчулість, боленадчутливість.

гіпергеніталізм (*лат. hypergenitalismus*). *мед.*

гіпергія (*лат. hypergia*), -ї, ж. *мед.*

гіперглікемічний (*лат. hyperglykaemicus, hyperglycaemicus*), -а, -е. *мед.*

гіперглікемія (*лат. hyperglykaemia, hyperglycaemia*), -ї, ж. *мед.* Надсолодокрів'я, надсолодокровність, солодокоронадмір, надцукрокрів'я, надцукрокровність.

гіперглобулія (*лат. hyperglobulia*), -ї, ж. *мед.*

гіпергонадизм (*лат. hypergonadismus*). *мед.*

гіперергія (*лат. hyperergia*), -ї, ж. *мед.*

гіперпігментація (*лат. hyperpigmentatio*), -ї, ж. *мед.*

гіпогалактія (*лат. hypogalactia*), -ї, ж. *мед.* Недомолоччя, молоконестача, молокобрак.

гіпогастрій (*лат. hypogastrium*), -ю, ч. *мед.* Здухвина, підчерев'я.

гіпогенезія (*hypogenesis*), -ї, ж. *мед.* Недорозвиток, недорозвій, недорозвинення.

гіпогеніталізм (*лат. hypogenitalismus*). *мед.*

гіпоглікемічний (*лат. hypoglykaemius, hypoglycaemicus, hypoglycaemius, hypoglycaemicus*), -а, -е. *мед.*

гіпоглікемія (*лат. hypoglykaemia, hypoglycaemia*), -ї, ж. *мед.*

гіпоглобулія (*лат. hypoglobulia*), -ї, ж. *мед.*

гіпогонадизм (*лат. hypogonadismus*). *мед.*

гіпопігментація (*лат. hypopigmentatio*), -ї, ж. *мед.* Слабкозabarвленість, недобарвлення.

гістерограма (*лат. hysteroграмма*), гістерограма, -и, ж. *мед.* Маткообраз, маткозображення, уразообраз, уразозображення.

гістерографія (*лат. hysteroграфия*), гістерографія, -ї, ж. *мед.* Маткозображення, маткозображування, уразозображення, уразозображування.

гістеросальпінгограма (*hysterosalpingogramma*), **гістеросальпінгограма**, -и, ж. *мед.* Маткотрубообраз, маткотрубозображення, уразотрубообраз, уразотрубозображення.

гістеросальпінгографія (*hysterosalpingographia*), **гістеросальпінгографія**, -ї, ж. *мед.* Маткотрубозображення, маткотрубозображування, уразотрубо-зображення, уразотрубозображування.

гістогенний (*лат. histogenes, histogenicus*), гістогенний, -а, -е. *мед.* Тканинний, тканиновий, тканиноутворений, тканинопохідний.

гістолог (*лат. histologus*), -а, ч. *мед.* Тканинник, тканинознавець.

гістологиня, -ї, ж. *мед.* Тканинниця, тканинознавиця.

гістологічний (*лат. histologicus*), -а, -е. *мед.* Тканинницький, тканинознавчий.

гістологія (*лат. histologia*), гістологія, -ї, -ж. *мед.* Тканинництво, тканинознавство.

гістопатологія (*лат. histopathologia*), гістопатологія, -ї, ж. *мед.* Хворотканинництво, хворотканинознавство.

гітлерюгенд. Юнацька військова організація фашистської Німеччини. Членів подібних організацій називають педерастами, наприклад, чорносотенці, хунвейбіни, сторожа ісламської революції, деяких молодіжних організацій сучасної Росії, наприклад, організація «Наші». Ці громадські організації декларують антифашистські гасла, а насправді є шовіністичними або нацистськими, прагнуть до могутньої і домінуючої Росії, дискредитації опозиційних сил,

ненависти до «іногородців». Практика підготовки педерастів побудована на технології промивання мізків у нових і новітніх суспільно-політичних «медресе». У ролі верховних «аятол-передастів» виступають політтехнологи Росії. У своїх лекціях-проповідях вони вселяють юним провінційним передастам Росії ненависть до безбожного та порочного Заходу, безмежну любов до російського православного «государя», готовність фізично троцити всіх його ворогів і як нагороду радісно знайти в раю 72 незайманих місць. Фашизація російського суспільства, постійний пошук «винуватих» у бідах і нестатках обивателя поза межами країни (Західна Європа, США, Україна, Грузія тощо) або ж у середовищі «іногородців», апеляцією до національних почуттів, але з акцентом на окремішність, вищість, месійні риси, втілені, зокрема, у ще вчора зневажених, а нині ледь не боговтілених, святих членах монархів і їх родин, негласна, зате цілком прозоро артикульована лояльність до сумнівного штабу «антифашистських» угруповань, які є по суті, саме фашистськими за ідеологією, методологією і практикою, культивування особливого типу керованої «демократії» за допомогою відвертого антизахідництва й антиамериканізму.

Останнім часом усе більше громадян Росії підтримують шовіністичні лозунги на кшталт «Росія для росіян» (опитування у червні 2005 року показало що 58% росіян підтримують цей лозунг). Російські шовіністичні і нацистські молодіжні організації від пропаганди ідей перейшли до створення озброєних угруповань, проведення бойових операцій і проведення багатьох погромів і терактів, нашо російська влада заплющує очі.

Гогевен.

Голго́фа, Голгофа, -фи, -фі, ж., **Голгофа**, **Голгота**. Див. **Голгота**.

голдинг.

голодри́га, -и, ч. і ж. Негідник, голодранець.

Голоме́га, -еги, д., м. -дзі. (прізви.).

Голоне́га, -еги, д., м. -дзі. (прізви.).

Го́льга, ж. **1.** (від гр. імені *Helenē, helenos* – світло, сяйво, полум'я смолоскипа; рум. *Elena*; молд. *Иляна*; пол. *Helena*) Одна з форм імені Олена. **2.** (від д.-сканд. імені *Helga, heila* – свята, священна) Одна з форм імені Ольга.

Гомбург. Населений пункт у ФРН.

гомига. Брила.

гомогаме́тність (від *гомо...* і *гамети*). Генетична рівноцінність гамет однієї зі статей.

гомогенат (лат. *homogenatum*). мед. Однорідень, одноріднень.

гомогеніза́тор (лат. *homogenisator*, від гр. *homogenēs* – однорідний). мед.

1. Одноріднач, однорідник, одноріднювальник, уодноріднювач. **2.** *тех.* Апарат для одержання однорідних, дрібнодисперсних сумішей, а також емульсій високої дисперсности.

гомогеніза́ція (лат. *homogenisatio*, від гр. *homogenēs* – однорідний), -ї, ж. мед.

1. Одноріднення, одноріднювання, уодноріднення, уодноріднювання. **2.** *тех.* Процес отримання гомогенних розчинів, емульсій, сплавів і т. ін.

гомоге́нний (лат. *homogenes*, гр. *homogenēs* – однорідний), -а, -е. мед. Однорідний за складом.

гомозиго́та (від *гомо...* і *зигота*). Клітина або організм, у яких гомологічні хромосоми несуть одну й ту саму форму певного гена.

гомозиго́тний (від *гомозигота*). біол. Який має однорідну спадкову основу (**генотип**) – про організм, що походить від батьків з відносно однаковою спадковою ознакою.

гомологі́чний (лат. *homologus*, гр. *homologos* – відповідний, подібний), -а, -е. мед. Схожий, подібний, відповідний, однозначний, який має однакове відношення до чого-небудь.

гомологія (гр. *homologia* – відповідність). біол. Схожість органів за схемою будови та походженням у різних рослин і тварин.

Гонконг (*Hongkong*). Англійська назва території Сянган.

Гоннінгсвог. Населений пункт у Норвегії.

гороповфогови, горовфогови, гарампови, гарапови. Обцецьки (ручне металеве знаряддя у вигляді щипців із загнутими всередину і загостреними кінцями для витягування цвяхів та інших конструкцій).

Гофгайсмар. Населений пункт у ФРН.

гугенот (фр. *Huguenot*, від нім. *Eidgenossen* – союзники), -а, ч. Французький протестант-кальвініст XVI-XVIII ст., який переслідувався католицькою церквою й урядом. Боротьба гугенотів з католиками вилилась у релігійні війни XVI ст., після яких гугеноти отримали свободу віросповідання, але католицизм залишився пануючою релігією.

гугеноти (фр. *Huguenots*, нім. *Eidgenossen* – союзники). іст. Прихильники кальвінізму у Франції XVI-XVIII ст.ст, зазнавали переслідувань з боку католицької церкви та уряду.

“**Тугеноти**”, -ів. (опера).

гугенотка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Див. **гугенот**.

гугенотський, -а, -е. Прикметник до **гугенот**.

гураган, -ну, -нові, мн. -гани, -нів, ураган. Борвій, буревій, буря, шура-буря, хуртовина, завірюха, заметіль, хуга, віхола, метелиця, сніговиця, хурделиця, сніговій, метіль, сніговійниця, снігобійниця, завія, задуха, віхолиця, вертелиця, веремія, куракурія, курява, крутелиця, вітрениця, буря, обітниця, віялиця, буран тощо.

гураганний, -а, -е, ураганний. Шалений, скажений, несамовитий, сердитий (вітер).

гуцигати, -аю, -асш, гуцикати, гуцкати, гуцати. Підкидати на руках дитину.

Гюго (*Hugo*) Віктор Марі, невідм. (1802-1885). Прізвище французького письменника, глави і теоретика французького демократичного романтизму. Автор збірки віршів “Східні мотиви” (1829р.), драм “Кромвель” (1827р.), “Маріон Делорм” (1829р.), “Забави короля” (1832р.), “Марія Тюдор” (1833р.), “Рюї Блаз” (1838р.), “Бурграфи” (1843р.), романів “Собор Парижської богоматері” (1831р.), “Знедолені” (1862р.), “Трударі моря” (1866р.), “Людина, яка сміється” тощо.

Гюйгенс (*Huygens*), Хейгенс Костянтин, (1596-1687). Нідерландський письменник.

Гюйгенс (*Huygens*), Хейгенс Християн (1629-1695). Нідерландський механік, фізик і математик, засновник хвильової теорії світла, перший іноземний член Лондонської королівської спілки (з 1663р.). Його трактат «Про розрахунки при грі в кості» (1657) – перше дослідження в галузі теорії ймовірностей. Разом з Р.Гуком установив сталі точки термометра – точку топлення льоду і точку кипіння води. Цикл оптичних робіт завершив «Трактатом про світло».

Г

Гаал. бібл. Еведів син.

габ. зоол. Беззубка, Anodonta.

габанера (ісп.). Граціозний іспанський танок.

габара (фр.). **1.** Вантажне судно з дерев'яним дном. **2.** Широка барка з плоским дном, яку тягне на буксирі пароплав.

габардин (фр. *gabardine* – вид саржі, ісп. *gabardine*, фр. *gaverdine* – одяг). Шерстяна тканина. Високоякісна однобарвна тканина з дрібним рубчиком, з якої виготовляють переважно костюми, легкі пальта, плащі.

габарит (фр. *gabarit*, прованс. *gabarrit*, *garbi* – модель і *gabarra* – вид судна), -у, ч.
1. Зразок, за яким виготовляють однакові речі; модель, взірць, шаблон.
2. Крайні (граничні зовнішні) межі обрису якогось предмету, рухомого складу, шляхових споруд та ін. тощо. **3.** У мореплавстві й авіації – стандартні обриси, довжини, ширини і висоти кораблів і літаків. **4.** Дерев'яна модель корабля на кожному судні, щоб будь-яке вдосконалення спершу зробити на моделі.
5. Розмір, величина кого-, чого-небудь (деталі великого габариту).

габаритний, -а, -е. Прикметник до **габарит**.

габати, **габати**. **1.** Протестувати, заперечувати. **2.** Набридати, турбувати, чіплятись; хапати.

Габбай. *бібл.*

габелковий, -а, -е. Зроблений з **габелка** (телячої шкіри).

габелок, -белка, ч., мн. -белки, -ків, **габелъ**. **1.** Вичинена шкіра молодого теляти (шкіра з малої телички). **2.** Заготовка із суцільної телячої шкіри для пошиття різного взуття та інших виробів. **3.** Сама вичинена шкіра молодого теляти для цілей **2** носить назву опойок.

габелъ. Шкіра з малої телички.

габель (*нім.*). У романському і готичному стилі – гатунок трикутного довгого фронтона з квітковими прикрасами вгорі.

габелъок, **габельок**. Теля.

габеля (*ім.*). **1.** Середньовічний податок. **2.** Податок на сіль у Франції.

Габен (*Gabin*) Жан. Французький кіноактор.

габзувати, -ую, -уєш. Ганити, паплюжити, неславити, соромити, ганьбити.

Габієць, -я. (прізви.).

габіон (фр. *gabion*, *ім.* *gabbione* – велика клітка). *тех.* **1.** Ящик з дроту, заповнений щепенем. Використовують під час берегоукріплювальних робіт. **2.** Кіш, наповнений землею, піском і т. ін. для захисту стрільців від куль.

габліна, **габліна**. Телятина.

габлі (*нім.*), **каблі**, -блів, -блям, мн., **галі**. Вила з трьома зубцями; трьома гострими штирями.

габльот (*фр.*). Вітрина.

габнути, **габати**. **1.** Сунути руку у щось рідке. **2.** Лапнути щось рідке.

Габовда, -и (прізви.).

габовець. *ент.* Перламутрівка, Argynnis.

Габон (*Gabon*). Держава у Центральній Африці.

Габор (*Gábor*), -а. **1.** Габор Андор (1884-1953). Угорський письменник. **2.** Габор Денис (Денеш). Фізик, основоположник голографії, член Британського товариства (1956). **3.** Габор Міклош. Угорський актор.

Габорак, -а. (прізви.).

Габорець, -я. (прізви.).

Габороне. Столиця Республіки Ботсвана.

габорцьо. Біс.

Габріель (*Gabriel*) Жак Анж (1698-1782). Французький архітектор.

Габріш (від *д.-євр. ім. Gabari el* – моя міць, могутність – Бог; *пол. Gabriel*; *угор. Gabor, Gabriel*), **Габро́**, **Гаврило**, **Гаврилко**, **Гаврильчик**, **Гавро**, -а, ч. Одні з форм імені Гаврило.

Габро́, -а, ч. Ім'я, одна з форм імені Гаврило.

габро (*ім. gabbro*). *геол.* Кристалічна темна магматична гірська порода, продукт кристалізації основної магми.

Габрово. Населений пункт у Болгарії.

Габрусевич, -а. (прізви.).

га́ва, -ви, -ві, мн. **га́ви**, гав, **гавря**, -і, ж. **1.** *орн.* Те саме, що ворона, *Corvus cornix*. **2.** *перен., зневажл.* Неуважна, нерозторопна людина; роззява. **3.** Сплюха. **4.** Проміжок між двома зубцями пилки. **5.** *обр.* **гаву** ковтнути – бути мовчазним. **6.** *обр.* **гав**, **гави** ловити – втратити якусь нагоду, виявити неуважність, неспритність; нічого не робити; піймати **гаву** –пропустити що-небудь через неуважність.

гава́га. Базіка, губошльоп.

гава́гати, -аю, аеш. Верзти, ляпати язиком; базікати.

гава́кати. Голосно розмовляти.

Гавале́вич, -а. (прізви.).

гавалов, **гаволов**. Байдак, байдик, бабак, баглай, баглій, баглівик, баглайбит, байдач, байдала, баглівець, багливець, байда, байтала, байбак, ваялка, гульвіса, гультяйка, гультяй, дармотрус, жабоштрик, засидень, зорерахівник, куродій, лодар, ледащо, ледащога, ледарисько, ледар, лівинця, ледача, ледаче, ледащиця, ледарюга, ледач, лівинець, ледар, ледачина, ледень, ледака, легкобит, ліногуз, лінтога, лінтог, лінтох, лінох, лінога, лінвак, лінвач, лежень, лежебок, лежебока, лега, легака, легмас, лежнюха, лежня, лежун, лежняка, лога, **лога**, лежух, полежуха, полежій, полежак, полежай, полежака, потолоч, посмітоха, лацюга, лахмар, лайдак, лотр, лумпій, **легейда**, легкобит, млявий, мньоха, макоцвіт, макоцвітне, нероба, непуцящий, непутній, некукібниця, опішний, опішілий, пічкур, попас, повільний, пустосвіт, пустопаш, пустопашник, пустогай, пустовойт, пустовійт, пустульга, пустун, пустопляс, посидільниця, пуштула, трутень тощо.

гаванос. Посуд для води.

Гавато́вич, -а. (прізви.).

гаве́га, **гавега**, **гаве́га**, **гавега**, -и, ж. Збільшене від **гава**.

гаведа, гаведа. Гніздо гадюк.

гаведня, гаведня. Набрід, чернь, падло.

Гавенчу́к, -а. (прізви.).

гавеня, -няти, -няті, ор. -ня́м, с., мн.-ня́та. **1.** Пташеня гави. **2.** Зівака.

гавенятко, -а, р. мн. -ток. Зменшувально-пестливе до **гавеня**.

Гавдеа́мус (*лат.*), **Гаудеа́мус**, -у, ч. *букв.* “Туляйло”; давня студентська пісня латинською мовою, студентський гімн.

Гавду́льський, -ого. (прізви.).

гавдун. Великий некрасивий горщик.

гавзова́ти. Ремствувати, скаржитися, висловлювати незадоволення; ганьбити; паплюжити.

гавзува́ти, **га́взати**. **1.** Дорікати, зневажати. **2.** Псувати, ляяти, гудити.

гавзун, -а, ч. Великий горщик (горшок).

гави. **1.** Граки. **2.** Вітри.

га́вин, -на, -не; -вині, -них, -нят. Прикметник до **гава 1**.

Га́винів, -ового, ч. Потік, ліва притока Малого Ріжна, ліва притока Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Малий Рожен, Косівського району).

га́вити, **га́вати**, -влю, -виш, -влять; не **гав**, не **га́вте**. Бути неуважним, нерозторопним; пропускати яку-небудь нагоду; гаятися, гавитися; випускати з уваги, не помічати, не зауважувати, проглядати; ловити ворон (букв.) і ловити ворон (перен.); рахувати; витрішки купувати або продавати, ловити; зівка (зівака) давати; не користатися (з певного шансу). Втрачати якусь нагоду, випускати з уваги, не зауважувати, проглядати (прогледіти, **прогавити**). *образ.* **Гави** (граки, ворони, вітри) ловити, ворон рахувати, витрішки купувати (продавати, ловити), зівка давати; не користатися з (шансу), упускати рака з рота, проморгати.

га́витися, -люся, -ишся. Гаятися, втрачати даремно час.

гавінь. Безодня, діра.

гавіт (*вірм.*). Притвор вірменського храму, перекритий арковим склепінням. Інша назва – жаматун.

гавкати. Набридливо гукати; раз у раз кричати.

гавляк. Кличка барана.

гавора. Діра.

Гаворрано. Населений пункт в Італії.

гавот, **гавота** (*від франц. gavotte, що від прованс. gavotto, буквально «танок гавотов, мешканців області Овернь»*), -у, -ти, -а, ч. Старовинний французький танок. Відомий з XVII ст. Став придворним танком. З часом, введений до опери та балету Ж.Б. Люллі, Ф. Рамо, стає складовою частиною інструментальної частини сюїти І.С. Баха, Г.Ф. Генделя.

Гавптман, -а. (прізви.).

гавра, **гавра**, -ри, -рі.; **гаври**, **гавр**, ж. **1.** Ведмеже лігво; зимова барлога ведмедя; барліг; тирло, баруля, лігвище, кубло; вовківня; паща. **2.** Яма. **3.** Велика діра. **4.** Кубло людське (людський барліг).

Гавранчич. Прізвище футболіста.

гаврати, -аю, аєш. Сильно кричати, релетувати; галасувати; кричати на все горло.

гаврач. **1.** Зівака. **2.** Балакун, крикун.

Гаврачинський, -ого. (прізви.).

Гаври. Населений пункт у Росії.

гаврик, -а, ч. Роззява.

Гаврілов Посад. Населений пункт у Росії.

Гаврілов-Ям. Населений пункт у Росії.

Гавріон. Населений пункт у Греції.

Гавронський, -ого. (прізви.).

гаврош. Вуличний розумний і сміливий хлопчик (від імені героя “Мізерабль” В. Гюго).

гавря, **гавря**. **1.** Те саме, що **гава**. **2.** Ворона. **3.** Роззява.

Гавс (*нім. Gaus*), -са. (прізви.).

гавуля. **1.** Падло, набрид, чернь. **2.** Худоба.

гав’ячий, -ча, -че; -чі, -чих. Те саме, що **гавин**; воронячий.

гага, -и, д., м.-дзі, ж. Північна велика морська птиця з дуже дорогим пухом, що живе на острові Ісландія.

гагакати, -аю, -аєш. **1. перен.** Голосно викрикувати, голосно співати (про людину). **2.** Видавати звуки «га- га» (про гусей).

гагара, -и, ж, **гагак**, **гагарка**. *зоол.* Північна водяна птиця, шкурка якої використовується як хутро; чагак, понурок.

гагарига, -и, ж. Таракуцька. Всяке кругленьке, щоб дитина бавилися.

Гагарін. Перший космонавт, що облетів планету Земля.

Гагарін. Населений пункт у Росії.

гагати, **гегати**, -аю, еш. Кричати (про гусей) (але **гагакати** – голосно викрикувати).

гагаузи, -ів, мн. Народ тюрського (узів, торків) походження, православні, що мешкає головним чином на півдні Молдови і в суміжних районах України; в невеликій кількості в Одеській і Запорізькій областях, на Північному Кавказі і в Казахстані; а також у Болгарії і Румунії; загальна чисельність – 200-250 тис. чол.

гагацка, **клекацка**. *бот.* Ягода агрусу, *Ribes grossularia* L.

гагачий, -а, -е. Прикметник до **гага**. **Гагачий** пух – пух, зібраний в гніздах звичайної гаги.

гагор. **1.** Горло. **2.** Гусячий гелгіт (**гелгіт**).

гаготати, -очу, -чеш. Див. **гагати**.

Гагра. Населений пункт у Грузії.

Гагунашвілі. (прізви.).

Гад. *бібл.* Вавилонський божок щастя.

Гадад'езер. *бібл.* Син Рехова, царя Цови.

Гадамер Ганс Георг. Автор книги "Істина і метод".

гадання. Міркування.

гадання. Розміркування, міркування, думання, сподівання (але *гаданья* – дія за значенням *гадати*, -аю, -аєш: 1. Думати, розмірковувати, міркувати, (*гадати* думку, думу, *гадку*, те саме, що думати думу, думи, думку) (гадання, мантіна – різні способи уявного розпізнавання майбутнього чи невідомого за криками, польотом чи поведінкою птахів, тварин (авсипції), спогляданням за зірками (астрологія), за внутрішніми органами тварини – жертви, опусканням кільця у воду, виливання воску, за дзеркалом, на картах, за лініями долони (хіромантия). 2. Мріяти. 3. Мати думку, міркування з якого-небудь приводу; вважати. 4. Мати намір що-небудь робити. 5. Сподівання).

Гадді. *бібл.*

Гадділ. *бібл.*

гадеруба. Виїмка на печі в бік комина.

гадерубка. Виїмка в грубі над плитою.

гаджала, -и, ж. **1.** Кісточка, щиколотка. **2.** *перен.* Нога.

гаджалагати, -гаю, -гаєш. Говорити незрозуміло або незрозумілою мовою; калічити мову; говорити будь-що; язиком плескати.

гаджало, -а. **1.** Коліща. **2.** Перстень у нижньому кінці веретена. **3.** Блочки з двох колішат у кроснах. **4.** Кулька.

гаджело, -а, с. Дзига. Вовчок.

гаджеля, -і. Кривоногий (про людину).

Гаджина, -и, ж. Поточина, права притока Бистреця, ліва притока Чорного Черемошу, ліва притока Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Бистрець, Верховинського району).

Гаджинський, -ого, ч. Потік, права притока Малого Ріжна, ліва притока Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Малий Рожен, Косівського району).

Гаджіна, -и. Назва гори.

гаджуґа, -и. *зущ.* Смерека, порода хвойного дерева.

гаджула, -и, **гаджуля**. Молода смерічка.

гаджулька. Котушка, коток.

гаджуляти. **1.** Шкандибати, кульгати. **2.** Качати (наприклад, кульки з тіста).

гадзуля, -і, ж. Жук гнойовик, *Scarabaeus L.*

гадоліній (*лат. Gadolinium*). Gd, хемічний елемент з атомним номером 64 періодичної системи елементів, атомною масою 157,25, рідкоземельний метал, відноситься до лантаноїдів. Розповсюдження в природі: сумарний вміст лантана і лантаноїдів в земній корі складає $1,78 \cdot 10^{-2}\%$ за масою (гадолінію $8 \cdot 10^{-4}\%$). Фізичні властивості α -Gd: густина $7,89 \text{ г/см}^3$, температура топлення 1312°C , температура кипіння 3000°C , робота виходу електрона $3,07 \text{ eV}$, модуль пружності $56,21 \text{ ГПа}$. Відрізняється (як всі лантаноїди) високою хемічною активністю. Gd при всіх температурах менше 293 K (тобто до точки Кюрі) знаходиться у феромагнітному стані.

Гаєта, -ти, -ті. Населений пункт в Італії.

Гаєтан, -на, -нові, -не! Ім'я.

Гаєрштам, -а. (прізви.).

Га́срштан, -а. (прізви.).

га́ср (фр. *gaillard* – веселун). **1.** У давнину – балаганний блазень, фігляр. **2. перен.** Людина, яка блазнює.

Га́сштґь. Населений пункт у Румунії.

га́жа (фр.). Платня, пенсія.

газ¹ (гол. *gaz*, фр. *gaz*, гр. *chaos* – хаос), **га́за**, газ, га́зу, -зові, мн. га́зи, -зів, ч. **1.** Стан речовини, у якому, порівняно з твердим і рідинним станами, міжмолекулярні сили дуже малі. **2.** Речовина в такому стані, напр., чадний газ. Горюча рідина (але гас, -су – керосин).

газ² (фр. *gaze* – вуаль, марля). Дуже тонка прозора шовкова тканина.

Га́за. **1.** Місто у Сирії. **2.** Сектор Га́за – територія Палестини. **3. бібл.**

га́за (фр.). Флер, тонкий і прозорий шовковий серпанок (від м. Га́за у Сирії).

газават (тур., араб. *gazw* – набіг), -у, ч. «Священна війна» мусульман з невірними, іновірцями. На відміну від джихаду, **газават** – вужче поняття й часто може мати на увазі простий набіг, наліт, піратський рейд і т. ін.; [джихад (араб. *džihad* – війна, боротьба). **1.** Боротьба, війна за віру; серед мусульман джихад тлумачиться як збройна боротьба з невірними. **2.** Ісламський джихад – терористична мусульманська організація в деяких арабських країнах].

газго́льдер (англ. *gasholder*, від *gas* – газ, *holder* – тримач), -дера, ч. Стационарна стальна споруда для прийому, зберігання і подачі газу в розподільчі газопроводи чи установки для їх передачі; стаціонарне газосховище. Металевий резервуар для накопичення й зберігання газів.

газда (угор.), -ди і **га́зда**, -и, ч., газда, мн. **га́зди**, **га́здів**. Господар; заможний селянин. *зменш. Га́здик, га́здонька, га́здочка.*

Га́здайко, -а. (прізви.).

газди́нечка, -и, ж. Змешувальне від газдиня.

газди́нити, -ю, -ниш. Бути господинею, в домі, на господарстві; господарювати.

газди́нька, -и, ж. Зменшувальне від газдиня.

газди́ня, -ні, ор. -нею, ж., мн. -дині, -динь. Господарка; заможна селянка.

газди́вка, -и, ж. **Га́здівство.**

газди́вний, -а, -е. Господарський.

газди́вство, -а, с. Господарство.

газди́вський, -а, -е. Прикметник до газда і газдівство.

газдови́тий, -а, -е. Газдівний; схильний господарювати.

га́здонька і **га́здочка**, -и, ч. Зменшувальне від газда і газдиня.

газдува́ння, -ння, -нню, -нням, с. Дія за значенням газдува́ти. Господарювання.

газдува́ти, -ую, -уєш. Господарювати, хазяювати, хазяїнувати.

Га́здун, -а. (прізви.).

газдусьо, -я, ч. Ласкаве від газда.

газе́ль¹ (фр. *gazelle*, араб. *gazāl* – вид антилоп), **газе́ля**, -і, ор. -ллю, ж., р. мн. -лей. *зоол.* **1.** Козуля з родини антилоп; рід невеликих антилоп, поширених в Африці та Азії. **2. перен.** Тонка й струнка **газе́ль** (дівчина).

газе́ль² (араб. *gazal* – ліричний вірш). Особлива форма арабської ліричної поезії, поширена й у європейській літературі: це 10-12 двовіршів, об'єднаних однією римою, – перший рядок римується з парними рядками, а інші не римуються.

газе́ль, газе́ль, -і, ор. -ллю, ж. Див. **газе́ль¹.**

газе́та (ит. *gazetta* – дрібна венеційська монета XVI ст.), газета, -и, ж. **1.** Періодичне, переважно щоденне, друковане або електронне видання, яке містить різноманітні матеріали про поточні події суспільно-політичного, культурного та економічного життя; часопис. **2.** Старовинна дрібна монета.

газетенці́я, газетенці́я. Глумливо з газети.

газетний, газетовий, -а, -е. Що відноситься до **газети**, часопису; часописний.

газетяр, газетяр, газетник, газетчик, -а, ч. **1.** Видавець газети або її співробітник (журналіст, новиняр, **газетник**; репортер, кореспондент, літпрацівник, редактор).
2. Той, хто продає газети на вулиці або їх розповсюджує певним способом.

газзам. *бібл.*

газифікація (від *газ¹* і *...фікація*), -ї, ж. **1.** Перетворення твердого палива на горючі гази, що здійснюється в газогенераторі при високих температурах за допомогою повітря, водяної пари, кисню та інших газів, які містять кисень. **2.** Постачання газовим паливом чого-небудь. **3.** Процес використання в різноманітних галузях техніки і побуту горючих газів.

газифікований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **газифікувати**.

газифікувати, -ую, -уєш. Здійснювати **газифікацію**.

Газіантеп. Населений пункт у Туреччині.

газі (*араб. gaza – воювати*). **1.** Учасники військових походів мусульман проти «невірних». **2.** Почесний титул воєначальників у мусульманських країнах. **3.** У середньовічних державах Близького і Середнього Сходу – спеціальні загони з бідняків і декласованих елементів для захисту кордонів від «невірних».

газівний, -а, -е. (вугілля).

Газіпаша. Населений пункт у Туреччині.

газліфт (від *газ* і *англ. lift – піднімати*), -а. **1.** Пристрій для підйому крапельної рідини за рахунок енергії, яка міститься у стисненому газі. **2.** Компресорний спосіб видобування нафти.

газниця, -ці, **гасник, гасниця, гаснік**. Гасова лампа (лямпа), каганець, банка на гас, гасова пічка, гасова плита.

газоабразивний, -а, -е. Газ з абразивними частинками.

газоаналізатор (*газ¹* і *аналізатор*). Прилад для визначення кількісного і якісного складу газової суміші.

газобалонний, -а, -е. **Газобалонний** автомобіль – двигун якого працює на горючих газах, що містяться в стисненому або зрідженому стані в балонах, змонтованих на шасі цього автомобіля.

газовий (*лат. gazosus*), -а, -е. Прикметник до **газ**.

газовиця, -ї, ж. **Газова флегмона**.

газовідвідний, -а, -е.

газогідравлічний, -а, -е.

газогіпс (від *газ* і *гіпс*). **1.** Легкий бетон. **2.** Гіпс, який містить газ.

газогенератор, -а, ч. Апарат для термічної переробки твердих і рідких палив у горючі гази, що здійснюється в присутності кисню (водяної пари).

газогенераторний, -а, -е. Прикметник до **газогенератор**.

газодвигун.

газодизель (від *газ* і *дизель*). Двигун внутрішнього згоряння (ДВЗ), що діє на газовому паливі за циклом Дізеля.

газодинамічний, -а, -е.

газоелектричний, -а, -е.

газоерозійний, -а, -е.

газожаровий, -а, -е. (світло).

газозварник, -а, ч. Той, хто зварює метал за допомогою **газу**.

газозварниця, -ї, ж. Жіночий рід до **газозварник**.

газозварювальний, -а, -е.

газозварювання.

газозварювач, -а, ч.

газоварювачка, -и, ж.

газознешкід, дегазація, газознешкодження, знегазнення, знегазування.

газознешкідник, -а, ч., дегазатор, газознешкодник, газознешкодич, газознешкоджувач, газознешкоджувальник, знегазник, знегазувач, знегазувальник.

газознешкодження. Газознешкід, дегазація, знегазнення, знегазування.

газознешкоджувальник, -а, ч. Див. **дегазатор**.

газознешкоджувач, -а, ч., **дегазатор**, **газознешкодник**, **газознешкодич**, **газознешкідник**, **газознешкоджувальник**, **знегазник**, **знегазувач**, **знегазувальник**.

газознешкодич, -а, ч. Див. **дегазатор**.

газознешкодник, -а, ч. Див. **дегазатор**.

газойль (*газ¹ і англ. oil – олія*). *тех.* Суміш вуглеводнів; фракції нафти, застосовувані переважно як дизельне паливо і як сировина для каталітичного крекінгу та гідрокрекінгу.

газолін (*фр. gazoline, від газ¹ і лат. oleum – олія*). Суміш легких рідких вуглеводнів. Рідкий продукт перероблення нафти, який використовують як паливо для двигунів внутрішнього згорання й т. ін.

газон (*фр. gazon – дерен; лужок*), -ну, ч., мн. -зони, -нів. **1.** Моріг, дерник, низька густа свіжа трава. **2.** Площа, покрита такою травою. **3.** Штучна декоративна лука. Ділянка землі зі штучним трав'яним покривом. **4.** Майданчик у сквері або на бульварі.

газо-нафтовий, -а, -е.

газонепроникний, -а, -е. Який не пропускає крізь себе газ.

газоносний, -а, -е. Прикметник до **газоносність**.

газоносність, -ности, ж. **Газоносність** гірських порід – кількість вільних чи сорбованих газів (головним чином метану), яка міститься в одиниці маси чи об'єму гірських порід в природних умовах.

газообмін, -у, ч. *біол.* Обмін газів між організмом і зовнішнім середовищем.

газоподібний, газовий, газуватий (лат. aeroides), -а, -е. Який перебуває в стані газу, має властивості газу, подібний до газу.

газоподібність, -ности, ж. Абстрактний іменник до **газоподібний**.

газополуменевий, -а, -е.

газопресовий, -а, -е.

газопровід. **Газопровід (магістральний)** – споруда для транспортування на великі відстані (сотні і тисячі км) горючих газів від місця їх добування чи виробництва до пунктів споживання.

газопровідний, -а, -е. Прикметник до **газопровід**.

газорозподілення. (*У двигунах внутрішнього згорання*) Періодична дія упускних і випускних органів двигуна, яка забезпечує заповнення циліндра свіжим зарядом (впуск) і видалення відпрацьованих газів (випуск).

газорозподільний, -а, -е.

газорозподіляння, -я, с.

газосвітний, -а, -е. (газосвітна щілина).

газоспалювальний, -а, -е.

газостатичний, -а, -е.

газотворення, -я, с.

газотермічний, -а, -е.

газотрон (*газ¹ і (елект)трон*). *тех.* Двоелектродний електровакуумний іонний прилад, заповнений розрідженим інертним газом або парою ртуті. Застосовують для перетворення змінного електричного струму на постійний у високовольтних випрямлячах потужних радіоустановок.

газотрубний, -а, -е.

газотурбіна, -и, ж. Від газова і турбіна.

газотурбінний, -а, -е.

газоутворення, -я, с.

газоутворювальний, -а, -е.

газофазний, -а, -е.

газуватий, -а, -е. Газовий.

Гаїті. Острів у групі Великих Антильських островів у Вест-Індії.

Гай Валерія Каттулла. Давньоримський поет.

Гайана. Країна (Південна Америка).

гайанський, -а, -е. **Гайанський** долар.

гайда (*тур. gayda*), -и, ж. **1.** Сопілка, болгарська, сербська, хорватська назва волинки.

2. Вид пастушої сопілки. **3.** Картопля (ріпа, бульба, бараболя, картоха, картохля, мандибурка, магдебурка, мандебурка, румплі, бандура, бандурка, гараболя, груля, грулина, земляки, крумплі, кумпері, кромпир, галган, галагода, галаган, гарбузи, бандз, котя, гардох, гайдах, гарбузи, гудзола тощо). **4.** Негідник, негідниця. **5.** Поганий собака. **6.** Гульвіса, нероба, шалапут; незграбна, слабка, дурна людина.

гайдар, -а, ч. **1.** Музикант, який грає на сопілці, волинці або **гайді**. **2.** Передовий загін розвідки, розвідник (у козаків). **3.** Вівчар. **4.** Вершник, що скаче попереду.

Гайдар (*псевд.; справжнє ім'я Голюков*) Аркадій Петрович, -а (1904-1941). Російський письменник. У 1918 році добровільно пішов до лав червоної армії. У 16 років командував полком. Набув «слави» як кривавий командир і грабіжник у Хакасії. Після поранення і контузії у 1924 р. пішов з армії. Почав друкуватися з 1925 р. Оповідання «РВС» (1926 р.), «Блакитна чашка» (1936 р.), «Доля Барабанщика» (1939 р.), повісті «Школа» (1930 р.), «Далекі країни» (1932 р.), «Військова таємниця» (1935 р.), «Тимур та його команда» (1940 р.). Творчість спрямована на «боротьбу за юні душі», у своїх творах – погано прикритий некрофіл. Наприклад, у «Военной тайне» в нього все закінчується смертю головного героя – і в легенді, і в житті – самотньою могилою на кручі із «самотами Кібальчишу». Загинув у 1941 р. Похований у Каневі.

Гайдегер, Гайдегер, Хайдегер. Прізвище.

гайдинг (*англ. guiding від guide — вести, керувати*). **1.** Керівництво, настанова, навчання. **2.** Пізнання світу, навчання через дію, наближення до реальних життєвих обставин.

гайдія, -і, **гайдичка**, -и, ж. Зменшувальне від **гайда**.

Гайдичук, -а. (прізвище).

гайдроп (*англ. guide-rope, від guide – провідник і rope – мотузка*). **1.** Кінець мотузки.

2. Кінець сталеві лінії, що утримує придонну частину трала. **3.** Мотузковий канат, призначений для полегшення посадки дирижабля або аеростата.

Гайдубьосьрминь. Населений пункт в Угорщині.

гайдувати, -ую, -уєш. Грати на волинці, сопілці, **гайді**.

Гайзінген. Населений пункт у ФРН.

Гайло (*від гр. Michaēl та д.-євр. Mikhā'ēl – хто як бог, рівний богові*), ч. Одна із форм (Гай, Гайко, Гайло, Галь, Галько, Гацьо) імені Михайло.

Гайльдорф. Населений пункт у ФРН.

гайстер, **гайстер**, -тра, ч. Черногуз, лелєка, лелечá, лелеченя, боцяг, лелечиня, лелечка, лелечич, лелечиха, бузько, бусол, боцман, боцюн.

гакати, **гакати**, -аю, -аєш. Видавати глибокий гортанний звук, вимовляти або викрикувати **га** (га).

гал (від прізвища італійського фізика й астронома Г. Галілея (*G. Galilei*), 1564- 1642). *фіз.* Одиниця прискорення, яка дорівнює 1 см/сек².

гал. Кулька.

гала! гайда! **1.** Пішов, поїхав раптово, швидко. **2.** Гайда (сів на коня та гала (гайда) на той плац) (але гала – від гр. *gala* – молоко, молочна, род. в. *galaktos* – молоко, молочний, білий як молоко, молочно-білий). **3.** Гульк.

гала (*ит., фр. gala*). **1. іст.** У XVII-XVIII ст. – урочисте придворне свято. **2.** Великий і яскравий, святковий (про видовища), напр., **гала-концерт**, **гала-вистава**. Зараз, **галаконцерт** (але галаконцерт – «білий» концерт).

Галавші́лс, -а. Місто.

Галаші́лс.

галаган, -на, -нові, ч., мн. -гани, -нів. **1.** Головешка, головня; недогарок; іскра; згасле вогнище. **2.** Давня (старовинна) австрійська мідна монета, що дорівнює 4-ом крейцерам. **3.** Великий мідний горщик. **4.** Ікра з білої риби. **5.** Поплавок у рибальській сітці (але **галаган** – індик або півень з голою шиєю). **6.** (від *гала* – світло + *ган* – гнати, нести) Світлоносний, але гала (гр. – молоко, біле). **7.** Картопля (див. **гайда**³).

Галага́н Ігнатій Іванович, -а. Представник лівобережної української старшини; великий землевласник.

галагани. **1.** Вироби з тіста, подібні до бубликів. **2.** Дрібні гілки. **3.** Терміття.

галагахати. Базікати, пхикати.

галаго (*фр. galago, афр.*). Рід ссавців підряду напівмавп, поширених у тропічних лісах Африки.

галагода. Картопля (див. **гайда**³).

галагон. Великий металевий гудзик (як об'єкт дитячої гри).

галагонити. Дзвеніти.

галаготати. Кричати, гелгати (про птахів, переважно гусей).

галадзан. Великий горщик.

Галайда, -и. (прізви.).

Галактика, Галяктика, Галактика. Всесвіт.

галаконцерт. Урочистий концерт (але галаконцерт – «білий» концерт).

галакторея (*лат. galactorrhoea*), -ї, ж. *мед.* Молокотеча, молокотіч.

галактостаз (*лат. galactostasis*). *мед.* Молокоспин.

галактоцеле (*лат. galactocoele*). *мед.* Молокоторбинчак.

Галал. *бібл.*

галалакати, галалакати, галасувати.

галама́га, -и, д., м. -дзі, ж. **1.** Грудка, грудوماха глини, глею. **2.** Зухвалець, нахаба, базіка. **3.** Каша, що зварена грудками.

Галамага, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

галамагати, -аю, -єш. **1.** Говорити нісенітниці, дурниці, базікати; пхикати; говорити будь-що; язиком плескати. **2.** Див. **гаджалагати**. **3.** Див. **галагахати**.

галамига, -и. **1.** Вінегрет, суміш, каша. **2.** Аби що, нісенітниця, дурниця.

гала́н, -а, ч. Півень особливої породи; з голою шиєю.

Галан (*Galan*) Валеріу Еміль, -а. Румунський письменник.

галандіти, -ію, -ієш. Варнякати, баландіти, галамагати.

Галандюк Михайло. Прізвище українського громадського й культурного діяча в Торонто; народився 4.02.1914 року в селі Гаї Бродівського району на Львівщині, доля закинула на канадійську землю; меценат – останньою волею заповів всі кошти (а це 4,5 млн. канадійських доларів) Канадійському фондові «Діти Чорнобиля» на проект «Надія», Спілці Української Молоді Канади й оселі СУМ «Веселка», Дому опіки при парафії святого Димитрія в Торонто, Патріаршому

соборові в Києві, Дослідному інституту «Україніка», шпиталям у Львові, на видання книг для шкільної молоді України, для катедри Українських студій в Едмонтоні (Альбертський університет), Церкві святої Покрови в селі Гаї на Львівщині, на видання книг про Симона Петлюру і на тижневик «Гомін України».

Галанік, -а. (прізви.).

галанки, -ів, -нок, мн. Кальсони, спідні штани, спідні, підштаники.

галанський, -а, -е. Про породу курей.

галантерейний, гальянтерейний, -а, -е. Прикметник до **галантерейя**.

галантерейник, -а, ч. Той, хто торгує **галантерейними** товарами.

галантерейниця, -иці, ор.-ицею, ж. Жіночий рід до **галантерейник**.

галантерейність, -ности, ж. Властивість за значенням **галантерейний**.

галантерейя (фр. *Galanterie* – *ввічливість, люб'язність*, нім. *Galanterie* – *предмети розкоші; модний товар*, фр. *gallant, galier* – *розважатися*), **гальянтерія**, -ї, ор. -єю, ж. **1.** Загальна торгова назва предметів туалету й особистого побуту (напр., краватки, голки, стрічки, гудзики, рукавички, гребінці, запинки, шпильки, парасолі, мережева, ремінці тощо). **2.** Магазин або відділ у магазині, де продають предмети туалету й особистого побуту).

галантний (фр. *galant*), **гальянтний**, -а, -е. Вишукано чемний, люб'язний.

галантність (від фр. *galant*), **гальянтність**, -ности, -ности, ор. -ністю, ж. **1.** Властивість за значенням **галантний**: вишуканість, чемність, люб'язність, гречність, вишукана ввічливість. **2.** Риса поведінки.

галантно. Прислівник до **галантний**: вишукано, чемно, люб'язно, гречно.

галантус (лат. *Galanthus*). Рід трав родини первоцвітих. Інша назва – пролісок.

галанці, -ів, мн. Вузькі штани.

галапас. Чужоїд, паразит.

галатія (гр.). **1.** У грецькій міфології – морська німфа, дочка Нерея і Дориди. **2.** Статуя, яку, за грецькими переказами, вирізьбив Пігмаліон і оживив своїм коханням. **3.** Денний метелик з чорними крильцями у білі плями.

Галатоне. Населений пункт в Італії.

Галаховський, -ого. (прізви.).

Галац (*Galati*), -у. Місто і порт на сході Румунії, на лівому березі Дунаю. Малий Галич – у часи Київської Руси.

Галашек.

Галашілс. Населений пункт у Великій Британії.

гальба. Світло-жовтий (масть і кличка вола) (але **гальба** – півлітровий кухоль, наприклад, гальба пива).

гальга. *іхт.* Лобан, вид кефалі.

гальган, -а, ч. **1.** Голодранець; нероба, гультай; ганчірка. **2.** Картопля (див. **гайда**³) (але гальган – нероба, гультай).

гальда, -и, ж. **1.** Хабар, побір (але **гальда** – купа землі; пуста порода). **2.** Ласощі, гостинець.

галдувати. **1.** Збирати хабар, побори. **2.** Ласувати, ласувати, пригощати ласощами, солодкими гостинцями.

Гал-Ед. *бібл.* Могила-свідок.

галіґа (*новолат. Galega*). *бот.* Рід багаторічних рослин родини бобових. Цінна кормова культура; один з видів використовують у медицині. Інша назва – козлятник.

галеніт (від лат. *galena* – *цинова руда*). *мінер.* **1.** Мінерал класу сульфідів, сірого кольору з металевим блиском. Основна руда для добування свинцю **2.** Руда оліва.

галеон. Іспанський корабель.

галеота (*ит.*). Судно з однією щоглою.

галера (*ит. galera*), галера, -ри, ж., мн. -лери, -лер. **1.** Старовинний вид вітрильного багатovesлого судна. **2.** Старовинне дерев'яне гребне військове судно. **3.** Дощаний човен (майже квадратний) для перевезення хліба. **4.** *множ., перен.* Каторга (у Західній Європі).

галерейний, -а, -е. Прикметник до **галерея**.

галерея (*фр. galerie, від ит. galleria*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** Критий чи відкритий коридор, що з'єднує два або кілька приміщень; також довгий балкон вздовж будинку. **2.** Найвищий ярус зали для глядачів в цирку або театрі; **кружганок**; **гальорка** (у театрі). **3.** Довгий вузький підземний хід у військових спорудах або при гірничих роботах, в шахтах. **4.** Виставка (картинна); мистецький музей; приміщення для експонування мистецьких творів. **5.** *перен.* Довгий ряд, низка (типів), **галерея** образів.

галерист (*від галерея*). **1.** Співробітник художньої галереї, фахівець музейно-галерейної справи, зберігання, реставрації, опису художніх цінностей, а також улаштування виставок художніх творів тощо. **2.** Професійний дилер, який виконує замовлення багатих клієнтів, що хочуть придбати твори мистецтва на престижних аукціонах (Сотбіс, Крісті, Філіпс) у Лондоні, Нью-Йорку й т. ін.

галерійний, -на, -не. Прикметник до **галерія**.

галерія, галерія, -рії, -рією, ж., мн. -рії, -рій. **1.** Веранда, тераса (при великому будинку); перехід, коридор (між будовами). **2.** Плеяда (імен).

галерний, -а, -е. Прикметник до **галера**.

галерники, -ів, ч. Веслувальними-невільники на **галері**.

галета (*фр. gallette; від galet – валун, галька*), -ти, ж., мн. -лети, -лёт. **1.** Вид печива. **2.** Сухарі, коржики, пляцики з ячного борошна, з горохом та квасолею, тонкий сухий коржик з прісного тіста, що звичайно вживається в дорожніх умовах або військових походах. **3.** Пласке печиво з пухкого тіста.

галети (*фр. galette – коржик, морський сухар, старофранц. galet – валун, галька*). Сухе печиво з прісного тіста, яке впродовж тривалого часу зберігає харчові властивості.

галетний, -а, -е. Прикметник до **галета**.

галера, галера, гальяра, галера. Старовинний вид судна.

гали (*від лат. galla – чорний горіх*), -ів, мн. **1.** Литки. **2.** *бот.* Патологічні нарости на різних органах рослин, які виникають у результаті пошкодження рослини бактеріями, грибами, комахами, кліщами і деякими червами.

галиба. Біс у виразі “до галиби” – “до біса”.

галиця, -і, ж. **1.** Свійська птиця. **2.** *зоол.* Чорна гадюка. **3.** Шкідлива комаха, паразит, чорний тарган. **4.** *бот.* Очанка, *Euphrasia officinalis L.*, *укр.* очанка, очна трава, світло очей.

галі, габлі. Вила (з трьома зубцями).

Галі. Населений пункт в Абхазькій АР Грузії.

Галій (*лат. Gallium, англ. Gallium, фр. Gallium, нім. Gallium, від латинської назви Франції Галлія (Gallia)*), **галій**, Ga, хемічний елемент III групи Періодичної системи елементів, атомний номер 31, атомна маса 69,72; відноситься до металів; складається з двох стабільних ізотопів з масовими числами 69 (60,5%) та 71 (39,5%); густина твердого металу 5,904 г/см³ при 0°C і тиску 760мм рт.ст.; температура топлення 29,8 °C і температура кипіння 2230°C; густина рідкого металу 6,095 г/см³ при 29,8°C і тиску 760мм рт.ст.; характерною особливістю Галію є великий інтервал рідкого стану ($\Delta t=2200^\circ\text{C}$) та низький тиск пари при температурах до 1100-1200°C. Питома теплоємність твердого Галію 376,7 Дж/(кг·K) в інтервалі 0-24°C, рідкого 410 Дж/(кг·K) в інтервалі 30-100°C; питомий

електричний опір твердого Галію $53,4 \cdot 10^{-6}$ Ом-см (при 0°C), рідкого $27,2 \cdot 10^{-6}$ Ом-см (30°C); в'язкість рідкого Галію $1,612$ Пз (при 98°C) і $0,578$ Пз (при 1100°C); поверхневий натяг $0,735$ Н/м (при 30°C в середовищі H_2); коефіцієнти відбивання для довжин хвиль 436 нм і 589 нм дорівнюють $75,6\%$ і $71,3\%$ відповідно; переріз захоплення теплових нейронів $2,71 \cdot 10^{-28}$ м²; топлений Галій при температурах вище 300°C взаємодіє зі всіма конструкційними металами і стопами.

Елемент Ga був відкритий спектральним аналізом в цинковій обманці, виділений з неї в 1875 році французьким хеміком П.Е.Лекоком де Буабодраном і названий на ім'я Франції (лат. Gallia). Середній вміст Ga у земній корі $1,5 \cdot 10^{-3}\%$ за масою, що дорівнює Pb і Mo. Галій має ромбічну (псевдотетрагональну) гратку з параметрами $a=0,45197$ нм, $b=0,76601$ нм, $c=0,45257$ нм. Найбільше стабільні тривалентні сполуки Ga, крім того відомі одно- і двовалентні сполуки. Вищий оксид Ga_2O_3 . Сполуки Галію (наприклад, GaAs, GaP, GaSb та інші) мають напівпровідникові властивості. Сполуки Галію застосовують у сонячних батареях, високотемпературних транзисторах, приймачах інфрачервоного випромінювання, дзеркалах з високою відбивною здатністю, високотемпературних термометрах ($600\text{-}1300^\circ\text{C}$) і манометрах і т.і.

Галіл. *бібл.*

Галілей (*Galilei*) Галілео, -лея, -леєві, (1564-1642). Італійський фізик, механік і астроном, один із засновників природознавства, поет, філолог і критик.

галімацья (фр.). Нісенітниця, дурниця, казна-що.

галінчак. *мед.* Кульчак, **глобулін.**

галіон (фр.). Середньовічний іспанський або португальський човен, що перевозив коштовні метали з Америки.

галіонізм (*лат.*). Байдужість, нейтральність щодо релігійних справ.

галіота (*лат.*). **1.** Двощогле судно. **2.** Старовинна галера.

галіпот (фр. *galipot*). Смола хвойних дерев.

галіп. Чотирикутний капюшон на верхньому одязі.

Галіфє (*Galliflet*) Гастон Огюст, маркіз де, (1830-1909), невідм. Французький генерал.

галіфє (фр. *gallifet* (від прізвища французького генерала Г. Галіффе (*Galliffet*), 1830-1909), невідм., с. Штани особливого крою для військової форми, що обтягують литки та коліна і дуже розширюються на стегнах. Назва від імені французького генерала Г. **Галіффе**, що жорстоко розправлявся з Паризькою комуною.

Галіч. Населений пункт у Росії.

Галіци. Населений пункт в Росії (Володимирська обл.).

Галіцин.

Галкін. (прізви.).

галл, -а, ч., мн. -и, -ів. Римська назва кельтського племені, яке населяло в IV-I ст. до н.е. частину сучасної Франції, Бельгії та Північної Італії. Мешканець давньої **Галлії**, але **гал** – наріст на рослині, литка, кулька.

галли (*лат. Galli*). **1.** Латинська назва кельтського населення Галлії, що мешкало на території сучасної Франції, Бельгії та Північної Італії. **2. перен.** Французи.

Галлі. Британська наукова станція в Західній Антарктиді.

галлізувати (*лат.*). Спосіб поліпшування виноградного вина шляхом додавання у нього цукру.

галліканський, -ка, -ке.

Галліполі (*Gallipoli*), не відм. Населений пункт в Італії.

галліцизм (фр. *gallicisme*, від *лат. gallicus* – *галльський*, у сучасному значенні – *французький*), -у, ч. мовозн. Окреме слово або зворот, запозичені з французької мови, побудовані за зразком або під впливом французької мови наприклад:

комплімент, корсаж, люстра, резон, репутація, екіпаж тощо. **Галліцизми** від Галлія, але **галицизми** – від Галичина, Галіція.

Галіція (*Galizien*). **1.** Провінція Габсбурзької імперії в 1772-1918 р.р. Офіційна назва – Королівство Галіції і Лодомерії з Великим Герцогством Краковським. У 1918 р. територія провінції увійшла у склад Польщі. **2.** Галіція, Галичина. Історична назва частини західно-українських і польських земель.

Галлія (*Gallia*), -ї, ор.- єю, ж. Історична область Європи, яка включала території між річками По і Альнами і між Альпами, Середземним морем, Піренеями, Атлантичним океаном. Територія сучасних півночі Італії, Франції, Люксембургу, Бельгії, частини Нідерландів, частини Швейцарії. Територія **Галлії** з 6 ст. до н.д. була заселена кельтами, яких римляни називали **галлами**. Біля 220 р. до н.д. територія між р. По і Альпами була окупована римлянами. У 58-51 р.р. до н.д. при Юлії Цезареві було завершено завоювання **Галлії** римлянами. У 16 р. до н.д. **Галлія** розділена на 4 римських провінції.

галломанія, -нії, -нією, ж. Замилування у всьому французькому.

галлон (*англ. gallon*). Міра об'єму рідини (1 галлон = 4квартам = 3,78543 дм³; 1 баррель нафтовий = 42 галлонам; 1 баррель винний = 31,5 галлонам) і сипких тіл в Англії і США.

галльський, -а, -е. Прикметник до **галл**.

галмей (*нім. Galmei, середньолат. calamina*). *мінер.* Щільний, дрібнозернистий різновид каламіну.

галон¹ (*фр., англ. gallon*), -а, ч. **1.** Галун, позумент. **2.** Тасьма, вишита золотими або срібними нитками, яку нашивають на одяг, пов'язують на щось; басаман. **3.** Подвійні сірчаноокислі солі глинозему і лугів.

галон² (*фр., англ. gallon*), -а, ч. Одиниця, міра об'єму і місткості рідин і сипких тіл у США, Великобританії та деяких інших країнах, яка дорівнює 8 пінтам. У Великобританії 1 **галон** дорівнює 4,5461 л, у США для рідин 1 **галон** дорівнює 3,7854 л, для сипких тіл – 4,405 л.

галоп (*фр. galop, від galoper – стибати, галопувати, франк. wala hlaupan – добре бігти*), **гальоп**, -у, ч. **1.** Швидкий біг коня навскач; чвал, проскік. **2.** Старовинний швидкий бальний танець і музика до нього. **3. перен.** Про швидке поширення чого-небудь (звичайно про інфляцію).

галопом, присл. **1.** Дуже швидким бігом; навскач (про коня або вершника). **2. перен.** Дуже швидко.

галопування, -я, с.

галопувати, -ую, -уєш. Бігти галопом (про коня) або їхати на конях галопом.

галопующий (*лат. galopicans*), -а, -е.

галофлавін (*від лат. galla – чорнильний горіх + flavus – жовтий*). Протравний барвник шерстяних тканин.

галoша, гальoша, -ші, -ші, -шею, ж., калоша, мн. калоші, **галoші**, -лош, галоші, галош, **гальoші, гальoш**. Вzutтя (переважно гумове), що надівають поверх звичайного, щоб зберегти його від вологи тощо. *образн.* **Посадити в калошу** кого-небудь – поставити когось у дуже незручне становище. **Сісти в калошу** – зазнати невдачі в чому-небудь; потрапити в дуже незручне становище.

галoшний, -а, -е. Прикметник до **галoша** (калошний – прикметник до калоша).

Галуа (*Galois*) Еварист (1811-1832). Французький математик, дослідження якого вплинули на розвиток алгебри. Побудував теорію кінцевих полів, сформулював основні теореми про інтеграли від алгебраїчних функцій (пізніше другий раз відкриті Б.Риманом), сформулював комплекс ідей про розв'язання в радикалах алгебраїчних рівнянь, початих Ж.Лагранжем, Н.Абелем, звів питання полів до питань груп.

галу́н¹ (фр. *galon, galonner* – прикрашати стрічкою), **гальо́н**. Золота, срібна або мішурна тасьма для виготовлення відзнак на форменому одязі; нашивка з такої тасьми. Інша назва – позумент (але галун – назва сірчано-кислих солей).

галу́н². **1.** Чоловік або тварина – самець з одним ядром. **2.** Хворий на грижу (але галун, гилун – вареник з м'ясом).

галуно́к, -а, ч. Строката стрічка.

Галуцький, -ого. (прізви.).

Галь, -я. (прізви.).

гальба, гальба. Кухоль (частіше 0,5л), наприклад, **гальба** пива (~0,4 л – пінта пива).

Гальвані (*Galvani*) Луїджі (Алоїзій), не відм. (1737-1798). Італійський анатом і фізіолог, один із засновників вчення про електрику, основоположник електрофізіології. Досліди присвячені порівняльній анатомії, тваринній електриці, винайшов нове джерело електрики – гальванічний елемент, опублікував «Трактат про силу електрики при м'язовому русі». З його ім'ям пов'язані терміни: гальванізація, гальванічна ванна, гальванічні елементи, гальванічні покриття, гальваноклаустика, гальваномагнетні явища, гальванометр, гальванопластика, гальваноскоп, гальваностереотипія, гальванотаксис, гальванотерапія, гальваностегія, гальванотаксис, гальванотехніка, гальванотропізм тощо.

гальванізація (*ім., нім. Galvanisation, від прізвища італійського фізіолога Л. Гальвані (Galvani), 1737—1798*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** Застосування постійного електричного струму низької напруги в техніці або медицині для лікування різних захворювань периферійної нервової системи та ін (від іт. фізіолога Л.Гальвані). **2.** Збудження. **3.** Застосування постійного електричного струму для покриття шаром металу яких-небудь предметів. **4. перен.** Спроба повернути до життя що-небудь віджиле, реакційне.

гальвані́зм, -му, -мові, ч. Явище, що пов'язане з гальванізацією.

гальванізо́ваний, -а, -е. Прикметник до гальванізм.

гальванізува́ння, -ння, -нню, -нням, с. **1.** Покриття поверхні предмету, заготовки металом за допомогою електролізу. **2.** Пропускання через що-небудь електричного струму низької напруги, електризування.

гальванізува́ти (від гальванізація), -ую, -уєш. **1.** Пропускати через що-небудь електричний струм низької напруги. **2.** Покривати який-небудь предмет металом за допомогою електролізу. **3.** Збуджувати, електризувати, наелектризувати. **4.** Здійснювати гальванізацію. **5. перен.** Оживляти, стимулювати що-небудь нежиттєздатне, реакційне.

гальванізува́тися, -ується, недок. Пас. до гальванізувати.

гальвані́ка. Техніка покриття поверхні виробу електролітичним способом.

гальвані́чна ванна. Апарат для нанесення на поверхню виробів гальванічного покриття, а також виготовлення виробів гальванопластичним способом.

гальвані́чний (*нім. galvanisch, фр. galvanique, від прізвища італійського фізіолога Л. Гальвані (Galvani), 1737-1798*), -а, -е. **1.** Стосується до гальванізації, напр., гальванічні процедури. **2.** Який збуджується хемічною реакцією під дією електричного струму. **3.** Призначений для одержання електричного струму шляхом хемічних реакцій.

гальвані́чні елементи. Пристрої, які дозволяють отримувати електричний струм за рахунок хемічних реакцій.

гальвані́чні покриття. Металічні плівки товщиною від кількох мкм до кількох мм, які покривають металічні поверхні методом електролітичного осадження з метою захисту від корозії та механічного зношування, а також надання поверхні спеціальних фізико-хемічних властивостей.

гальванічні явища. Сукупність явищ, пов'язаних з дією магнітного поля на електричні (гальванічні) властивості твердих провідників електрики (металів і напівпровідників), через які протікає струм. До них відносять ефект Холла – виникнення різниці потенціалів (електрорушійна сила Холла V_H) у напрямі, перпендикулярному полю H і струму \vec{j} (густині струму) та зміні електричного опору провідника в поперечному магнітному полі. Мірою ефекту Холла є стала Холла:

$$R = \frac{V_H}{jHd},$$

де d – відстань між електричними контактами, за допомогою яких вимірюють е.р.с. Холла.

гальвано... (від *гальванічний*). Частина складних слів, що відповідає поняттю «гальванічний», напр., **гальванокаустика**, **гальванотропізм**.

гальванокаустика (від *гальвано-* та *гр. kaustikós – некучий, їдкий*), **гальванотермія**, термокаустика, електрокаустика. **1.** Припікання тканин тіла спеціальними металевими петлями (гальванокаустерами) шляхом проведення через них електричного струму для руйнування та видалення невеликих за розмірами доброякісних пухлин, для розділення зрощень і спайок, які утворилися між тканинами та органами внаслідок хвороби, для зупинки кровотечі з мілких судин-капілярів, для видалення татуювання. **2. полігр.** Травлення малюнка на металі постійним електричним струмом.

гальванометер (*ит., від гальвано... і ...метр*), -а, ч. Прилад високої чутливості для вимірювання малих величин електричного струму, напруги або кількості електрики.

гальванопласт, -а, ч. Металева копія виробів, одержаних електролітичним способом.

гальванопластика (від *гальвано...* і *пластика*), -и, д., м. -ці, ж. *тех., полігр.* Різновид **гальванотехніки** – одержання металевих копій виробів електролітичним способом.

гальванопластичний, -а, -е. Стосовно до **гальванопластики**.

гальванопокриття, -я, с. Покриття за допомогою електролізу.

гальваноскоп (від *гальвано...* і *...скоп*), -а, ч. Найпростіший прилад для виявлення постійного електричного струму в ланцюгу і визначення його напрямку.

гальваноскопічний, -а, -е. Прикметник до **гальваноскопія**.

гальваноскопія, -ї, ор. -єю, ж.

гальваностегія (від *гальвано...* і *гр. stégō-покриваю, stegē покриття*), -ї, ор. -єю.

Нанесення металічних покриттів на поверхню металічних виробів методом електролітичного осадження для захисту їх від корозії, зміцнення та декоративної обробки їхньої поверхні тощо.

гальваностереотип (*гальвано...* і *стереотип*). *полігр.* Друкована форма, виготовлена методом **гальванопластики**.

гальваностереотипія (від *гальвано...* і *стереотипія*), -ї, ор. -єю, ж. Спосіб виготовлення копій форм високого друку (стереотипів) методом **гальванопластики**.

гальваностратегія, -ї, ор. -єю, ж.

гальванотаксис (від *гальвано-* і *гр. táxis – будова, розташування, розміщення, порядок*). *біол.* Активний рух тварин (інфузорії та ін.), рослинних організмів (вольвокс та інші), мікробів (кишкова паличка) і клітинних органел (пластиди), орієнтований електричним струмом. **Гальванотаксис** має прояв у водному середовищі або ґрунті. У залежності від густини струму, його напруги, характеру розчинених у воді речовин і реакції середовища організми мають

напрямок руху до аноду (позитивний гальванотаксис) або до катоду (від'ємний гальванотаксис). Основою гальванотаксису є хемотаксис на зсув концентрації катіонів і аніонів, який виникає під дією електричного струму.

гальванотерапія (*ит.*, від *гальвано...* і *терапія*), -ї, ор. -єю, ж. *мед.* Спосіб лікування електрострумом. Те саме, що й **гальванокаустика 1**.

гальванотехніка (від *гальвано...* і *техніка*), -и, д., м. -ці, ж. Техніка електролітичного осадження металів на металевих і неметалевих поверхнях.

гальванотехнічний, -а, -е. Прикметник до **гальванотехніка**.

гальванотипія, -ї, ор. -єю, ж.

гальванотропізм (від *гальвано-* і *гр. tropos* – *напрямок, поворот (скрут)*). *біол.* Вигин осевих органів рослин (коренів, пагонців) або сидячих форм тварин, що ростуть, під впливом проходження через оточуюче середовище електричного струму. Вигін органу у напрямку до аноду або катоду відбувається внаслідок прискорення або гальмування зростання однієї з його сторін.

гальванофарадизація, -ї, ор. -єю, ж.

гальванохромія, -ї, ор. -єю, ж.

гальбон (*фр.*), -у, ч. Галун; позумент, брузумент.

гальбонка, -нки, -нці, ж. Головний убір дівчат із полоси позумента.

гальбон. Чвал (біг навскач).

гальорка, -рки, -рці, ж. *розм. 1.* Те саме, що галерея у театрі. *2. перен.* Глядачі, які заповнюють це приміщення.

гальоша, -ші, -шею, мн. **гальоші**, -льош. Те саме, що й галоша, **галоша**, калоша.

гальошний, **галошний**, **галошний**, -а, -е. *1.* Теж саме, що й калошний. *2.* Прикметник до **гальоша**, **галоша**.

Гальтюр. Населений пункт Австрії.

гальбюн (*нідер. galjoen*). *мор. 1.* Убиральня, вбиральня, туалет на судні. *2.* На старовинних вітрильних суднах – передня надводна частина корабля, що нависає над водою, на якій влаштовували відхожі місця.

гальярда (*ит.*). *1.* Швидкий італійський танок. *2.* Друкарський шрифт.

галювати (*лат.*). *1.* У фарбарстві – обробляти матерії виваром дубильних речовин. *2.* (*ит.*) Гуляти, байдикувати.

галюга, -и, ж. *зоол.* Чорна гадюка.

галюцинація, **галюцинація** (*лат. hallucinatio* – *марення*), -ї, ор. -єю, ж. *мед. 1.* Ввижання, видиво, видіння, привид, мара, марево, марення, обмара, мана, омана, уроєння. Неправильне слухове, зорове, дотикове, нюхове, смакове сприймання, зумовлене порушенням діяльності мозку або хворобливим станом організму. *2.* Явище омани чуттів (зору, слуху, дотику, нюху, смаку), що виникає внаслідок деяких психічних розладів, хвороб, а також під час гіпнотичних станів; *3. перен.* Про викривлені уявлення про дійсність, ілюзії, марні сподівання.

галюциноген, **галюциноген** (*лат. hallucinogenum*; від *лат. hallucinatio* – *ввижання, видиво, видіння, привид, мара, марево, марення, обмара, мана, омана, кроєння, галюцинація* + *гр. genes* – *похідний, вивідний; genesis* – *походження; gignomai* – *народжуватись, походити*). *мед.* Наркотична речовина, яка викликає **галюцинації**.

галюциногенний, **галюциногенний** (*лат. hallucinogenes*), -а, -е. *мед.* Ввижальнопричинний, видивопричинний, видіннеспричинувальний, привидо-причинний, маро-причинний, маревоспричинувальний, обмаро-причинний, манопричинний, оманоспричинувальний, уроєннеспричинний. *мед.* Який викликає **галюцинації**.

галюцинува́ти, галюцинувати (*лат. hallucinare*), -ую, -уєш. *мед.* Перебувати в стані **галюцинації**; марити, мати ввижання (видиво, видіння, мару, обмару, ману).

га́ля (*ісп.*). **1.** Парадний, урочистий. **2.** Святковий одяг.

Галяктика, Галактика, Галактика. Всесвіт

галяма́га, галама́га. Гуля, головешка, мерзла грудка.

галямагати. Невміло писати чи малювати, мазюкати.

галя́н (*ісп.*). Коханець, любовник.

галянте́рія. Предмети убрання (гудзики, краватки, стрічки, рукавички, гребінці, шпильки, запинки, пояси).

Галя́нтій, -ого. (прізви.).

галянтін, галянтир (*фр.*). Холодець, драглі, дражі, застиглий бульйон.

галянтний, -а, -е, **галантний.** Вишукано **гречний** (ввічливий, чемний, тактовний, коректний, люб'язний).

галя́ня. Жінка, що любить наряджатися, чепуритися; кокетка.

галя́р. Річковий човен.

галяра, -и, ж. Те саме, що **галера**.

галяре́та (*нім.*). Драглі з м'яса, риби або фруктів.

галя́рник, -а, ч. Той, хто керує човном, хто буде човни.

Галя́рник, -а. (прізви.).

галяс, галясі́вка. *бот.* Чорнильний горішок (але галяс – назва чорної собаки).

Галятовський Іоанікій, -ого, (рік народження невідомий – помер 1688). Український літературний і церковний діяч.

Га́ма (*да Gama*) Васко да, (1469-1524). Португальський мореплавець, завершив пошуки морського шляху із Європи в Індію.

га́ма (*нім. Gamme, франц. gamme*), **га́ма.** **1.** Спектр барв, (але монога́мія, поліга́мія). Низка гармонійно пов'язаних відтінків кольору, які використовують для створення образотворчих і декоративних творів. Інша назва – кольорова **гамма**. **2.** Веселка. **3.** Строкатість, пістрявість. **4.** *муз.* Послідовно висхідний або спадний щодо висоти ряд звуків у межах октави. **5.** *перен.* Послідовність однорідних, але відмінних одне від одного явищ, властивостей.

гамаглобуліни. *мед.*

гамазе́й, гамазе́й, -ю, ч., **гамазе́я, гамазе́я,** -ї, ж. Будівля для зберігання зерна, борошна, круп та інших споживчих речовин. Див. **магазин**.

гамазе́я, гамазе́я, -ї, ж. Див. **гамазе́й**.

гамазин. Див. **магазин**.

гама́йда. Вайло, телепень, тюхтій.

гама́ша (*фр.*), -ші, ор. -шею, ж., мн. **гамаші**, -маш. Тепла панчоха без підошви, що одягається поверх взуття.

га́мба (*іт. gamba, букв. – нога*). **1.** Старовинна велика скрипка. Музичний інструмент, тенорова віола. **2.** Великий **гудзик** (але **га́мба** – вузол, уживаний замість гудзика).

гамба́р, -а. Комора.

Гамбетта (*Gambetta*) Леон Мишель, -ти, -ті, (1838-1882). Французький політичний і державний діяч. Адвокат. У роки Другої імперії висунувся як один із лідерів Лівого крила республіканців. Висунув програму радикально-демократичних реформ. У роки Третьої республіки керував боротьбою проти клерикалізму і спроб реставрації монархії. У 1881-1882 р.р. прем'єр-міністр і міністр іноземних справ.

гамбі́т (*фр. gambit, іт. dare il gambetto – підставити ногу*), -у, ч., **гамбі́то.** **1.** Початок шахової партії (дебют), у якій білі жертвують пішака або легку фігуру, щоб

створити вигідну позицію для нападу. **2. перен.** Про початок існування якого-небудь задуму, плану.

Га́мбія. Ріка в Західній Африці.

Гамбз.

гамбринь. Закуска до пива – шматки м'якого сиру.

Гамбрінус, -а. **1.** Легендарний фламандський король, якого вважають винахідником пива. **2. перен.** Пиво.

гамбузія (лат. *Gambusia affinis*). Риба родини пецилієвих; батьківщина – Північна Америка. Акліматизована в інших країнах для боротьби з малярією (поїдає личинки комарів).

гамбуритися. Дутися, супитися.

гамелан (з яванської *gamel* – *стукати, ударяти*). Індонезійський традиційний ансамбль (гонги, ксилофони, металеві барабани, інколи струнні та духові).

гамета (*gamete*, гр. *gametē* – *жінка*, *gametēs* – *чоловік*), -и, ж. *мед.* Статевоклітина. Статева клітина тварини або рослини (чоловіча – сперматозоїд, жіноча – яйцеклітина).

гаметангій (*гамета* і грец. *angeion* – *посудина*). *бот.* Орган рослин, у якому розвиваються статеві клітини (**гамети**).

гаметога́мія (*гамета* і ...*гамія*). Злиття двох гамет, різних за статтю.

гаметогенез (*гамета* і ...*генез*). *біол.* Процес розвитку і формування статевих клітин (гамет) – жіночих (оогенез) і чоловічих (сперматогенез).

гаметофіт (*гамета* і ...*фіт* (*u*)). *бот.* Статеве покоління в рослин, у яких відбувається чергування поколінь.

га́млати. Повільно, без апетиту їсти.

Гамлебю. Населений пункт у Швеції.

гамну́ти, -у, -еш. З'їсти, ковтнути.

Гамсахурдіа Звіад. Прізвище першого президента незалежної Грузії.

Гамул. *бібл.*

Ганг, -у, **Ганга** (*санскр. ганга* – *річка*). Річка в Індії і Бангладеш. Разом з річкою Брахмапутрою за водними ресурсами займає 3-тє місце у Світі (після Амазонки і Конго). Довжина 2700 км, площа басейну 2055 тис. кв. км (без Брахмапутри – 1120 тис. кв. км). Бере початок в Гімалаях двома річками – Бхагіратха і Алакнанда – і впадає в Бенгальську затоку.

ганглі́й (лат. *ganglio*– *вузол n*). *мед.* **Гудз, гудзок,** вузол, вузлик. *фізіол.* Скупчення нервових клітин, волокон та їхньої супровідної тканини в людини і тварин. Інша назва – нервовий вузол.

гангліо́ма (лат. *ganglioma*), -и, ж. *мед.*

гангліона́рний (лат. *ganglionaris*), -а, -е. *мед.* **Гудзовий,** вузловий, вузликовий.

гангліоне́врит (лат. *ganglioneuritis*). *мед.* Гудзонервиця, гудзонервозапал, гудзонервозапалення, вузлонервиця, вузлонервозапал, вузлонерво-запалення. Запалення нервового ганглія (гудза, вузла).

гангліоне́врома (лат. *ganglioneuroma*), -и, ж. *мед.*

гангліо́ніт (лат. *ganglionitis*). *мед.* Гудзовиця, гудзозапал, гудзозапалення, вузловиця, вузлозапал, вузлозапалення. Запалення ганглія.

гангрена (лат. *gangraena*, гр. *gangraina* – *гангрена, рак*), -и, ж., **гангрéна,** гангрена. *мед.* Вогнець, антонів вогонь, антонів огонь, мертвиця. Змертвіння, смертвілість, спалець; некроза. *мед.* Змертвіння певного органа (його частини), тканини, частини тіла внаслідок розладів нервової регуляції та кровообігу. Зараження крові.

гангрена газова, **гангрена** газова, гангрена газова. *мед.* Інфекційна хвороба (ранова інфекція) у людини або тварини, що супроводжується утворенням газів і отруєнням організму.

гангренозний (*лат. gangraenosus*), -а, -е. *мед.* Стосується до **гангренни**; змертвілий.

гангстер (*від англ. gangster – бандит, gang-шайка, банда*), -а, ч. Учасник бандитської зграї; бандит.

гангстеризм (*від англ. gangster – бандит, gang – шайка, банда, зграя*), -у, ч. В широкому значенні слова синонім організованої злочинності (бандитів, бандитських зграй) в США. Бандит, учасник бандитського угруповання (термін уживаний переважно стосовно США та деяких інших країн).

гангстерський, -а, -е. Прикметник до **гангстер**.

гангський, -ка, -ке. Прикметник до **Ганг**.

гангулики, -ів, мн. Грудочки гною на шерсті худоби.

Гандеса. Населений пункт в Іспанії.

гандж, гандж, **ганч**, **ганджа**, ганджа, **ганж**, ганжа (*угор. gáncs – докір, догана, вада*), -джу, -джеві, ор., -джем (чол. р.) і -джі, -джі, ор. -джею (жін. р.). Те саме, що вада, недолік, хиба, дефект, щербина, прогалина.

гандж, **ганджа**. *жарг.* Наркотична трава для куріння.

Ганджа, -і. (прізви.).

ганджа, -і, ж. Хиба, вада, недолік, щербина, **гандж**.

ганджа, -і, ж. Денатурований деревний спирт; (**жаргон**)гашиш (але ганджа – вид посудини).

ганджати, **ганджати**. Ганьбити.

Ганджела. (прізви.).

Ганджі. Населений пункт в Італії.

ганджовий, **ганчовий**, -а, -е. Те саме, що вадний, вадливий, хибовий, недоліковий, дефектний, дефективний.

ганджовитий, ганчаватий, ганчавий, ганджовитий, ганчавий, -а, -е. З ганджем, з дефектом; дефектний.

ганджувати, ганджувати, -ую, -уєш. **1.** Шукати, знаходити **гандж** (недолік, ваду) у кого-небудь. **2.** Паплюжити.

ганджули. Заробіток, ходити на заробітки (у виразі «піти на ганджули» - «піти на заробітки»).

ганджубас, -у, ч. *жарг.* Гашиш (те саме, що й жаргонне **ганджа** або драп).

гандзобля, -ля, с. **1.** Дрантя, лахміття, клапті порваної одежі. **2.** Теж саме, що **гондзоль**, **гондозля**. Брязкальце.

Ганді Індіра. Політичний і державний діяч Індії, проводила політику неучасті Індії у військових блоках, підтримання миру і міжнародного співробітництва, планового розвитку національних основ економіки .

Ганді Мохандас Карамчанд (Магатма) (1869-1948). Керівник національно-визвольного руху Індії, засновник доктрини «Гандизму» – досягнення незалежності мирними засобами – шляхом залучення широких верств населення, об'єднання у боротьбі за незалежність індійців без різниці релігії, національності, касті і класів під керівництвом Індійського національного конгресу, утвердження класового миру, ідеалізації патріархальних відносин.

Гандія. Населений пункт в Іспанії.

Гандулі.

ганж, **ганч**, -у і -і, ч. і ж. Див. **гандж**.

Ганж. Населений пункт у Франції.

Ганжела. (прізви.).

ганзур, -а, ч. Дрантя, кусок.

ганити, -ю, -иш. **1.** Докоряти кому-небудь; лаяти, сварити. **2.** Гудити.

ганка, канка, камка. *бот.* **1.** Комиш, *Scirpus lacustris*. **2.** Морська трава, *Zostera marina* L.

ганкі. Східці на ганку.

ганковий, -а, -е. Прикметник до **ганок**.

Ганна. Населений пункт у Франції.

ганок (нім.), -нку, -нку, на -нку, ч., **ганчик**, **ганочок**, мн. **ганки**, -ків. **1.** Крите крильце, рундук при вхідних дверях, під'їзд. В українських хатах робили (і роблять) спеціальні прибудови біля входу, часто з покрівлею (ганки). Вони мали кілька східців, щоби господар міг вийти з хати та подивитися на подвір'я і заховатися від сонця або дощу. **Ганок** уособлював собою своєрідний «вхідний майданчик» до хати, тому він вважався оберегом від чужих, злих, темних сил. Для цього на ньому малювали або вирізьблювали охоронні знаки. У сучасних будинках **ганки** роблять здебільшого з вікнами і дверима (такі **ганки** називають верандами). **2.** Прибудова з площадкою (майданчиком) і східцями, а подекуди з покрівлею біля входу в будинок. **3.** Прісінки, прісінок, підсіння (з піддашшям), піддашок, піддашша (тільки з покрівлею). **4.** Веранда (крита) (засклений **ганок**), прибудівок (засклений); тераса та галерія (при великому будинку). **5.** Рундук, під'їзд.

Ганонг Вільям Ф. Автор монографії «Фізіологія людини».

ганочок, -чка, ч. Зменшувально-пестливе до **ганок**.

Гантіаді. Населений пункт в Абхазькій АР Грузії.

Ганц, -а. (прізви).

ганч, **ганж**, -чу, -чеві, (ч.) і -чі, -чі, **ганцю**, (ж). Див. **гандж**.

ганчовий, **ганджовий**, -а, -е. Те саме, що вадний, вадливий, хибовий, недоліковий, дефектний, дефективний.

ганчувати, -ую, -еш. **1.** Бракувати, вибракувати, знаходити недоліки. **2.** Мати ваду, хибу, недолік. Теж саме, що й **ганджувати**.

гань, кань. Один із способів горизонтального кріплення колод у стіні (без стовпів).

ганькати, **ганюкати**, канькати, канюкати. Кричати (про **ганю**, каню).

ганьки, каньки. Ковзани.

ганюк, **ганюка**, канюк, канюка. **1.** Птах родини яструбових. **2.** Польовий шуліка з неприємним криком. **3.** Крикун.

ганя, -і, ж., **гана**, каня, кана. **1.** Чотирикутна заглибина, видовбана долотом в підвалині. **2.** *орн.* Хижий птах родини яструбових, схожий на шуліку, *Milvus*. **3.** Мишоїд, *Vulpes*. **4.** Чайка звичайна. **5.** Чіп, замок, який затискається подібно до хвоста кані або ластівки, що має на кінці більшу ширину.

ганя, **каня**. Веселка, райдуга, веселиця, дуга, чесний пояс (у небі), борів, іріс, ірис (від гр. Іріс, Іріда – вістителька, вісниця, вістивниця, вістуна).

гаолян (*кит. gāo liáng, букв. – висока трава*), -у, ч. Однорічна посухостійка зернова рослина родини злакових з високим стеблом і широким листям, зерно якої використовують на корм худобі, переробляють на борошно, крупи та спирт. Інші назви – маньчжурське просо, китайське просо (**сорго**).

Гаосюн. Одне з найбільших міст світу (Китай).

Гап. Населений пункт у Франції.

гара, -и, ж., **гар**, **гара**. **1.** Віз із скринькою для перевезення землі або піску. **2.** Довга вузька заглибина, гніздо, доріжка, паз глибокий, але не наскрізний, довгастий жолобок, рівчак для вставлення дощок, притесаних брусів і под. **3.** Сани для перевезення вантажів.

гараболя, гараболя. Картопля (див. **гайда**³).

Гаравоцький, -ого (прізви.).

гара́га, -и, ж., **гара́г**. Тичка для підв'язування винограду.

гараголя, **гараголя**, -і. Фосфорит; кулька фосфориту.

гара́дичі, -ів, мн. Сходи.

гараж (фр. *le garage*; від *garer* – *поставити під навіс, сховати*), гараж, -жа, -жу, -жеві, в -жі, ор. -ем, ч., мн. -ражі, -жив. Приміщення чи комплекс споруд для зберігання (стоянки), технічного обслуговування й поточного ремонту автомобілів (авто), мотоциклів (біциклів).

гараж-паркінг (*гараж і англ. parking* – *стоянка*). Багатомісний **гараж** з похилими пандусами або спеціальними ліфтами для тимчасового розміщення автомашин у центральній частині міста.

гара́жний, -а, -е. Прикметник до **гараж**.

гара́нт (фр. *garant* – *поручитель*), -а, ч., **гара́нт**, **гвара́нець**. Порука, запорука, поручник; той, хто гарантує що-небудь; поручитель. Державний орган (установа, підприємство чи особа), що бере на себе відповідальність за виконання певних зобов'язань, дає гарантію щодо чого-небудь.

гара́нтійний (від *гарантія*), -а, -е. Прикметник до **гара́нт**; пов'язаний з **гара́нтією**.

Який стосується гарантії. **Гара́нтійний** лист – офіційний документ, що містить гарантію чого-небудь. **Гара́нтійний** кредит – взаємний кредит промислових і торговельних підприємств під гарантію банку або держави. **Гара́нтійний** термін – у цивільному праві – термін, який визначає виробник для забезпечення стабільності якості виробу.

гара́нтія (фр. *garantie* від *garantir* – *забезпечувати, охороняти, garant* – *поручитель*), -ї, ор. -єю, ж., **гара́нтія**, **гвара́нція**. **1.** Порука, запевнення, запорука в чомусь, забезпечення чого-небудь; запорука успіху. **2.** У цивільному праві зобов'язання, що передбачене законом або договором, в силу якого фізична або юридична особа відповідає перед кредиторами повністю або частинно у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання боржником; міжнародні **гара́нтії** – сукупність правових принципів і засобів, які забезпечують дотримання норм міжнародного права й виконання міжнародних зобов'язань. **3.** Забезпечення, безпека (миру); забезпечення (прав).

гара́нтний, -а, -е. Прикметник до **гара́нт**.

гара́нтований, -а, -е. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **гара́нтувати**. **2.** Певний, певен, забезпечений (успіх).

гара́нтування, -ння, -нню, -нням, с. **1.** Дія за значенням **гара́нтувати**. **2.** Забезпечення (прав).

гара́нтувати (фр. *garantir*), -ую, -уєш. Давати поруку, **гара́нтією** у чому-небудь; ручатися, ручитися; убезпечувати, забезпечувати, безпечити, давати запоруку (**гара́нтією**), поруку; запевняти; «давати руку, голову навідріз»; забезпечувати (права, успіх).

Га́рбаль, -я. (прізви.).

га́рбати, -аю, -аєш. **1.** Те саме, що загірбати; порпати. **2.** Грабувати.

Га́рбачевський, -ого. (прізви.).

Га́рбо (*псевдо Грети Густавсон - Gustafsson*). Американська актриса за походженням шведка, зіграла перші або одну з головних ролі у фільмах “Сага о Йесте Берлінге”, “Нерадісний провулок”, “Королева Христина”, “Анна Кареніна”, “Дама з камеліями” тощо.

Га́рбо́вський, -ого. (прізви.).

Га́рволін. Населений пункт у Польщі.

Га́рган, -а. (прізви.).

Га́ргантюа, **Га́ргантюа**, невідм. (прізви.).

«Гаргантюа́ та Пантагрюе́ль» (*батько і син*). Класичний твір французької літератури (автор Франсуа Рабле з містечка Шінон), написаний 500 років тому старофранцузькою мовою, прекрасний переклад на українську здійснив Анатоль Перепадя – легендарна постать в українському перекладацтві. Роман Рабле характеризується множинністю синонімів, іноді синонімічних рядів, мова Рабле є не засобом, а радше самоціллю. Гуморески-співомовки Степана Руданського є гідними до порівняння з твором Франсуа Рабле.

гарга́ла, -и, ж., **гарга́чка**. **1.** Див. гаргало. **2.** Чашка. **3.** *орн.* Гагара чорновола, гагак, *Columbus arcticus* (*Gavia arctica* L.).

гарга́лізовати. Полоскати горло.

гарга́ло, -а, с. **1.** Горло. **2.** Кухоль, кухлик.

Гарга́льяні. Населений пункт у Греції.

га́рґара, -и, ж., *га́рґара*. Сердита, сварлива жінка (баба), але *га́рґара* – велика, погано опоряджена кімната.

га́рґа́чка, -и, ж. Див. **га́рґа́чки**.

га́рґа́чки, -чок, мн, **гега́дзи**, **гега́дзки**, **гега́цки**, **герга́цки**, **герге́цки**, **гига́цки**, **гіга́цки**, **гіґа́чи**. Агрус; ягоди агруса.

Га́ргґда́й. Населений пункт у Литві.

Га́ргґі́ль, -я. (прізви.).

га́ргонія, **гевергі́на**, **георгі́нія**, **георґонія**, **геронія**. *бот.* **Аргонія**, гірґонія, георґія, жоржина, *Dahlia variabilis* Desf.

га́рд, *га́рд*, -у, ч. **1.** Ряд перегоронок або загородок, загата у воді річки або потоку для ловлі риби. **2.** Пристрій, який козаки споруджували на порогах для відлову риби. **3.** Перегородка поперек річки з каменю. **4.** Риболовний завод. **5.** Поселення козаків, адміністративний центр Буго-Гардової паланки, найбільшої з-посеред восьми одиниць Запорозької республіки, вперше яку очолив славнозвісний князь Дмитро Байда-Вишневецький. Поселення було розташовано на стику тодішніх кордонів Османської імперії, Польщі та Запорізької республіки і вільно мало розвиток до знищення Запорозької Січі Росією у 1775 році. Пізніше стало центром гайдамачини. Серед сучасних місцевих мешканців досі збереглося переконання, що легендарний, напівміт-козак Мамай – це їхній Андрій Мамай, звитязний козак-гайдамака, рід якого згас лише в часі Великого штучного Голодомору 1932-1933 років. **6.** Назва території ландшафту гранітно-степового Побужжя, ділянки Європейського суходолу, що є такою впродовж останніх 60 млн. років. Саме завдяки цьому тут накопичилося рідкісне видове біологічне розмаїття: понад 900 видів рослин, 36 видів ссавців, 170 видів птахів, близько 1000 видів комах, із них близько 100 занесено до Червоної книги України та Європейського Червоного списку; лише між селами Мигія й Олександрівка, що знаходяться на цій ландшафній території, зафіксовано 98 археологічних пам'яток. Промислове функціонування та нарощування потужностей Південно-Українського енергетичного комплексу (Південно-Українська АЕС, Костянтинівська ГЕС-ГАЕС, Ташлицька ГАЕС та Олександрівська ГЕС) загрожує знищенню і затопленню цієї ландшафної території та пам'яток козацьких святинь.

га́рда (фр. *garde*, *букв.* – *захист, охорона*), -и, ж. Металева опукла пластинка на руків'ї шпаги, рапіри або дужка на руків'ї шаблі для захисту руки; намисто з монет; прикраса, оздоба.

Га́рдаба́ні. Місто в Грузії.

га́рда́н. Тарган.

га́рде! У грі в шахи: «стерезись!»

Га́рделе́ген. Населений пункт у ФРН.

гардеман, -у. **1.** Самогонка. **2.** Зілля, дурман.

гардемарин (фр. *garde-marine*, букв. морська гвардія), -на, ч., мн. -рини, -нів.
1. іст. Звання вихованця старшого класу (рот) морського корпусу у Російській імперії – привілейованого військово-морського навчального закладу. Після практики на кораблях гардемарини діставали звання мічмана. **2.** Чин, нижчий за чин мічмана, у російському царському флоті.

гарденія (новолат. *Gardenia*, від прізвища британського ботаніка А. Гардена (*Garden*), 1730—1791). Тропічна й субтропічна чагарникова вічнозелена рослина з гарними пахучими квітами, поширена в тропіках і субтропіках Азії та Африки.

гардероб (фр. *la garde-robe*, від *garder* – зберігати і *robe* – плаття, одяг), -а, ч., **гардероба**, -би. **1.** Шафа на одяг. **2.** Роздягальня у громадському закладі. **3.** перен. Увесь одяг однієї людини. **4.** Роздягальня (у театрі). **5.** Одяг, одяг, убрання, вбрання, туалет (туалета).

гардеробний, -а, -е. **1.** Прикметник до **гардероб**. **2.** Те саме, що **гардероб**. **гардеробна**, -ної, -ній. Приміщення для **гардероба**^{2,4}.

гардеробник, -а, ч. Людина, що обслуговує **гардероб**.

гардеробниця, -і, ор. -єю, ж. Жіночий рід до **гардеробник**.

Гардецький, -ого. (прізви.).

гардибурка, гардибурка. Картопля (див. **гайда**³).

Гардимау. Населений пункт у Тунісі.

гардіна (нім. *Gardine*, від фр. - *courtine* – завіса, *порт'єра*), -ни, ж., мн. -діни, -дін.
 Занавіска, завіса, запона, фіранка на все вікно.

гардинний, -а, -е. Прикметник до **гардіна**.

гардиновий, -а, -е. Прикметник до **гардіна**.

гардувати, -ую, -еш. **1.** Гатити, загачувати, робити загату (запруду; як *весло гардує, то треба його плазом поставити й перестане*). **2.** г. Вартувати, сторожувати, охороняти, стерегти, бути (стояти) на варті, стояти на чатах. **3.** Гуляти.

Гарев. бібл. Їтрянин.

Гар-ель-Мельх. Населений пункт у Тунісі.

Гарессіо. Населений пункт в Італії.

Гарет Ричард Воган Джонс. Один із дослідників (разом з Робертом Конквестом і Джеймсом Мейсом) штучного голодомору 1932-1933 р.р. в Україні, влаштованого комуно-московським окупаційним режимом, який дав найоб'єктивнішу оцінку жажіттям Голодомору – геноциду української нації 1932-1933 років.

гарець, **гарець**, **гарця**. Стара міра сипких тіл і рідин; посуд на цю міру.

гаріга (фр. *garrigue*, з прованс. *garriga* – пуста). Угрупування низькорослих чагарників, карликових пальм та багаторічних трав Середземномор'я.

гаріга, -и, ж. Карета.

Гарібальді (іт. *Garibaldi*) Джузеппе, невідм (1807-1882). Народний герой Італії, генерал, один з провідників революційно-демократичного крила в національно-визвольному русі, яке змагалося за об'єднання Італії «знизу». У визвольній боротьбі з 1833 р. 10 років боровся за незалежність республік Уругвай та Ріу-Гранді. Учасник австро-італійських воєн 1848-1849 р.р., 1859 р., 1866 р. Революційний практик, але не мав твердої політичної програми (основна мета – боротьба з тиранією, об'єднання Італії), що дало можливість ліберально-монархічним колам використати здобутки революційних перемог Гарібальді і створити монархічну державу.

гарі. Сани для перевезення вантажів.

Гарібальді, невідм. (прізви.).

Гарізі́м. *бібл.*

Гарі́зм. *бібл.* Назва гори.

Гаріні́.

гарлі́на, -и, ж. Пучок, куль, жмут соломи, приготовлений для даху (для покривлі).

Гарлі́нка, -и. Село на Миколаївщині.

гармі́кати, гармі́кати. Погано співати.

гарм'яни́н. *бібл.*

гарна́га, -и, ж. **1.** Кривуляка (взагалі). **2.** Будь-яка ламана, **зигзагова** лінія, стрічка, лента, полоска, бинда. **3.** Каракуля, зле написана буква. **4.** Шмат кривого дерева, з якого можна зробити полозки для саней. **5.** У токарному верстаті прилаштований шматок кривого дерева, на який опирається рука працюючого.

Гарне́га, -дзі. (прізви.).

гарнець, -я, ч., гарнець. Стара міра сипких тіл рідин, посуд цієї міри, що дорівнює 3,28 літра.

гарні́єрит (*від прізвища французького дослідника Ж. Гарньє (Garnier), 1839 – 1904*). Мінерал класу силікатів зеленувато-жовтого, зеленого кольору. Нікелева руда.

гарнізо́н (*фр. garnison, від garnir – озброювати, постачати, франк. warnjan – берегтися*), -ну, -зоні, ч., мн. -зони, -нів. **1.** Військова залога у населеному пункті, фортеці. **2.** Військові частини, установи, розташовані в одному місті, населеному пункті, фортеці, укріпленому районі або оборонній споруді, військові навчальні заклади, військовий підрозділ. **3.** Команда, загін, наприклад **гарнізо́н** військ. **4. образно.** **Гарнізон** ченців, учнів, студентів.

гарнізо́нний, -а, -е. Прикметник до **гарнізон**.

Гарні́йський заповідник. (Вірменія).

гарні́р (*фр. garnir – постачати, прибирати, прикрашати, наповнювати, обкладати*), -ру, ч., мн. -ніри, -рів. **1.** Приправа до м'ясних або рибних страв, приправа взагалі. **2.** Каші, макарони, овочі, що їх подають разом з рибною або м'ясною стравою.

гарні́рований, -а, -е. Прикметник до **гарні́р**.

гарні́рува́ння, -я, с. Дія до **гарні́р**.

гарні́рува́ти, -ую, -уєш. **1.** Додавати гарні́р. **2.** Прикрашати, оздоблювати.

гарніса́ж (*фр. garnissage, букв. – обшивка*). Твердий захисний шар матеріалів.

гарніту́р (*фр. la garniture, нім. Garnitur; від garnir – постачати*), -а, ч., **гарніту́ра**, -ри, ж., мн. -тури, -тур. **1.** Добір предметів одного комплекту; комплект, набір однохарактерних предметів певного призначення. **2.** Повний чоловічий убір. **3.** Меблі одного зразка чи стилю, призначені для певної кімнати (вітальні, спальні тощо); набір, комплект меблів, наприклад, **гарніту́р** меблів.

гарніту́ра (*фр. la garniture*), -ри, ж., мн. -тури, -тур. Див. **гарніту́р**. **1.** Набір, комплект, асортимент. **Гарніту́ра** шрифтів – сукупність друкарського набірною матеріалу, що має однаковий за характером малюнок літер. **2. розм.** Непомітні мініатюрні мікрофони та міні-наушники охоронців (уживане переважно в мові працівників правоохоронних органів).

гарніту́рний, -а, -е. Прикметник до **гарніту́р**.

Гарньє́ (*фр. Garnier*), невідм. (прізви.).

гарова́ний, -а, -е. Що має пази для з'єднання, наприклад гаровані стовпи.

Гаро́нна (*фр. Garonne, лат. Garumna*), -ни. Ріка у Франції та Іспанії.

гаро́та (*ісп. garrote, фр. garrote старофранц. gaugoc – зв'язувати, скручувати, збільши. від garra – лапа, кіготь*). *іст.* У середньовічних Іспанії та Португалії – обруч, стягуваний гвинтом. Знаряддя варварського катування, страти через задушення.

га́рпія, -ї, ж. **1.** У грецькій міфології – крилата потвора з обличчям жінки, з пазурами на руках і ногах (символ ненажерливості); демон бурі і смерті. **2.** Про людину з важким нестерпним характером. **3.** Великий хижий птах.

га́рпії, -ій. Множина від га́рпія.

Га́ррік (*Garrick*) Дейвід (1717-1779). Англійський актор, драматург, театральний діяч.

Га́рсія (*Garcia*) Лорка Федеріко, -ї. (1898-1936). Іспанський поет і драматург. Його творчість живила народнопісенна стихія Андалусії. Виразні твори: збірники «Канте хондо» (1931р.), «Пісні» (1927р.), «Циганський романсеро» (1928р.), «Поет у Нью-Йорку» (опубл. у 1940р.), поема «Плач по Ігнасіо Санчесу Мехіасу» (1935р.), драми поетичного театру «Маріана Пінеда» (1925р.) і «Дом Бернарди Альби» (1936р.), «Криваве весілля» (1933р.), «Іерма» (1934р.), п'єса «Донья Росіта, дівка, або мова квітів» (1935р.).

га́рсон (*фр. garçon, букв. – хлопчик*), -на, ч., мн. -со́ни, -нів. **1.** У Франції – офіціант, офіціант, кальнер, кельнер (у ресторані або у кафе). **2.** Побігач, посильний (у готелі).

га́рт, **га́рт**, -у, ч. **1.** Те саме, що **га́ртування**. **2.** Стан або властивості, що набуті гартуванням. **3. перен.** Стійкість, витривалість, набуті в боротьбі з труднощами або в процесі тренування. **4. перен.** Дати гарту чому-небудь – понівечити або знищити що-небудь; завдати (задати гарту кому – зробити нагінку кому-небудь, покарати когось). **5.** Стоп олива, цини та сурми, з якого виливають друкарський шрифт.

га́ртівний, **га́ртівний**, -а́, -е́. **1.** Який служить для **га́ртування** металевих виробів. **2.** Стосовно до **га́ртування**.

га́ртівник, **га́ртівник**, -а́, ч. Той, хто **га́ртує** металеві вироби.

га́ртівня, **га́ртівня**, -і́, ж. Те саме, що **га́ртувальня**.

Га́ртнер, -а. (прізви.).

га́ртований, **га́ртований**, -а́, -е́. **1.** Дієприкметник пасивного минулого часу до **га́ртувати**. **2. образ.** Міцний, сильний, витривалий.

га́ртовий, **га́ртовий**, -а́, -е́. Прикметник до **га́рт**⁵.

га́ртува́льний, **га́ртува́льний**, -а́, -е́. Стосовно до **га́ртування**.

га́ртува́льник, **га́ртува́льник**, -а́, ч. Те саме, що **га́ртівник**.

га́ртува́льня, **га́ртува́льня**, -і́, ж. Приміщення, в якому гартують, загартовують металеві вироби та їх стопи.

га́ртува́ння, **га́ртува́ння**, -я, с. **1.** Розжарювання, розпінання, печення. **2.** Дія до значення **га́ртувати**.

га́ртува́ти, **га́ртувати**, -ую, -уєш, недок., перех. **1.** Надавати металевим виробам міцності, пружності, твердості нагріванням до високої температури та наступним різким охолодженням. **2. образ.** Зміцнювати (слово, характер, волю тощо). **3.** Виховувати моральну і фізичну стійкість у боротьбі з труднощами.

га́ртува́тися, -уюся, -уєшся, недок. **1.** Ставати міцним, пружним, твердим в результаті нагріву до високої температури та наступного різкого охолодження. **2. перен.** Ставати фізично і морально міцним, витривалим.

га́руа (*ісп. garúa*). Густи́й туман з мрякою на тихоокеанському узбережжі Південної Америки, зумовлений впливом холодної Перуанської течії.

га́рува́лка. Шпунтовальний станок.

га́рува́ти, **га́рувати**, **ге́рува́ти**, **ги́рува́ти**, -ую, -уєш. **1.** Пазувати, робити пази. **2.** Важко, без відпочинку працювати. **3.** Правити, вимагати, заломлювати ціну, винагороду. **4.** Направлятися, прямувати. **5. перех.** Стягувати, стягати, здирати, зривати, стискувати. **6.** Правити, керувати возом, кіньми. **7.** Направляти віз. Спрямувати віз задом наперед, тримаючись за голоблі. Див. **ге́рувати**^{1,2}.

Га́рус, -а. (прізви.).

га́рчик, **га́рчик**, -а, ч. **1.** Дерев'яний посуд для солі; сільниця. **2.** Горнець, кухоль, глечик.

Га́ршин Всеволод Михайлович, -на, -нові, (1855-1888). Російський письменник.

гасконада (франц. *gasconnade*, від назви провінції Гасконь, мешканців якої вважали хвальками). Позначення похвалання у французькій літературі.

гасконець (фр.), -конеця, ч., мн. -конеці, -нців. **1.** Жителі французької провінції Гасконь, які уславилися своєю нечесністю. **2.** перен. Хвастун і брехун.

Гасконь (*Gascogne*), -ні, -нню, **Гасконія**, -нії, -нією, ж. Історична область на Південному Заході Франції.

гаспарон (*ит.*). Вовняний капелюшок.

гастарбайтер (нім. *Gastarbeiter*, від *Gast* – гість і *Arbeiter* – робітник). У Німеччині та інших країнах – робітник-іммігрант, який зазвичай має менше прав, ніж громадяни певної країни.

Гастейс. Місто в Іспанії (Іспанії).

гастер, гастр-, гастро- (лат. *gaster-, gastr -*, *gastro* від гр. *gastēr (gastros)* – шлунок, черево). мед. Шлунко-, шлунково. Частина складних слів, яка за значенням відповідає слову «шлунок» або поняттю «черевна частина тіла», наприклад, **гастероміцети, гастрографія.**

гастероміцети (від *гастер...* і *...міцети*). Група базидіальних грибів, що живуть у ґрунті або на мертвій деревині.

Гастєв, -ва, -ву, -вим. Рос. прізвище.

Гастонія, -нії, -нією.

гастр... . Див. **гастер...** .

гастралгія, гастральгія (лат. *gastralgia*, від *гастро...* і гр. *ālgos* – біль), -ї, ж. мед. Чемір, чемир, шлункобіль. Шлунковий біль. Біль у шлунку, що виникає під час вегетативних неврозів, а також при деяких інших захворюваннях.

гастректомія (лат. *gastroctomia*), -ї, ж. мед. Шлунковитин, шлунковитинання, шлунковитнення.

гастрит (лат. *Gastritis*, від гр. *gastēr* – шлунок). мед. Звина, шлунковиця, шлункозапал, шлункозапалення. Запалення шлунку. Запальне захворювання слизової оболонки шлунка.

гастро... . Див. **гастер...** .

гастроанастомоз (лат. *gastroanastomosis*). мед. Шлункозвуст, шлункозвустя, шлункоспівсполука.

гастрографія (від *гастро...* і *...графія*). мед. Загальна назва методів графічної реєстрації моторної функції шлунка за допомогою приладів гастрографів.

гастрогенний (лат. *gastrogenes*), -а, -е. мед. Шлункопохідний.

гастроуденальний (лат. *gastroduodenalis*), -а, -е. мед. Шлункодванадцятковий, шлункодванадцяткипалій.

гастроуденіт (лат. *gastroduodenitis*, від *гастро...* і лат. *duodenum* – дванадцяткипала кишка). мед. Шлункодванадцятковиця, шлунко-дванадцяткозапал, шлунко-дванадцяткозапалення. Запалення шлунку та дванадцятки (дванадцяткипалої кишки). Запалення слизового-підслизового шару шлунка та дванадцяткипалої кишки.

гастроуденостома (лат. *gastroduodenostoma*). мед. Шлункодванадцяткозвустя, шлункодванадцяткоспівсполучення.

гастроуденостомія (лат. *gastroduodenostomia*), -ї, ж. мед. Шлункодванадцяткозвустнення, шлункодванадцяткоспівсполучування.

гастроуденостомоз (лат. *gastroduodenostomosis*), мед. Шлункодванадцяткозвустя, шлункодванадцяткоспівсполучення.

гастроектазія, гастректазія (лат. *gastroectasia, gastroctasia*), -ї, ж. мед.

гастроектомія (лат. *gastroectomia*), -ї, ж. мед. Шлунковитин, шлунковитинання, шлунковитнення, шлунковидалення.

гастроентерит (лат. *gastroenteritis*, від *гастро...* і *ентерит*). мед. Шлункокишковиця, шлункокишкозапал, шлункокишкозапалення. Запалення шлунку та тонких кишок.

гастроентероколіт (лат. *gastroenterocolitis*, від *гастро...*, гр. *enteron* – нутрощі і *colon* – товста кишка). мед. Шлункокишкоободовиця, шлункокишкоободовозапал, шлункокишкоободовозапалення. Запалення шлунку та ободової кишки. Запальне захворювання шлунково-кишкового тракту.

гастроентеролог (лат. *gastroenterologus*, від *гастроентерологія*), -а, ч. мед. Шлункокишківник, шлункокишковик, шлункокишківець, шлункокишкознавець. Лікар, фахівець з **гастроентерології**.

гастроентерологиня, -і, ж. мед. Шлункокишківниця, шлункокишковиця, шлункокишківниця, шлункокишкознавиця.

гастроентерологічний (лат. *gastroenterologicus*), -а, -е. мед. Шлункокишковий, шлункокишківниковий, шлункокишківничий, шлункокишковиковий, шлункокишковицький, шлункокишківський, шлункокишкознавчий, шлункокишкознавський.

гастроентерологія (лат. *gastroenterologia*, від *гастро...*, гр. *enteron* – нутрощі і *...логія*), **гастроентерологія**, -ї, ж. мед. Шлункокишківництво, шлункокишковицтво, шлункокишківство, шлункокишкознавство. Розділ внутрішньої медицини, який вивчає стан і хвороби шлунково-кишкового тракту та розробляє методи діагностики, лікування й профілактики хвороб органів травлення.

гастроентеростома (лат. *gastroenterostoma*), -и, ж. мед. Шлункокишкозвустя, шлункокишкоспівполучення.

гастроентеростомія (лат. *gastroenterostomia*), -ї, ж., мед. Шлункокишкозвустнення, шлункокишкоспівполучення, шлункокишкоспівполучування.

гастроентеростомоз (лат. *gastroenterostomosis*). мед. Шлункокишкозвустя, шлункокишкоспівполучення.

гастроінтестинальний (лат. *gastrointestinalis*), -а, -е. мед. Шлункокишковий, шлункокишковий.

гастрокардіальний (лат. *gastrocardialis*), -а, -е. мед. Шлункосерцевий, шлунковосерцевий.

гастролер (нім. від *нововерхньонім. Gastrolle* – *гастроль*), -ра, ч., мн. -лери, -рів.
1. Актор, що приїхав для виступів, артист – гість на гастролях. **2.** Той, хто рідко з'являється на певній роботі. **3. перен.** Особа, яка часто змінює місце роботи, звичайно випадковий і недобросовісний працівник. **4.** Літун, перекотиполе. **5.** Аферист.

гастролёрка, -и, д., м. -ці, р. мн. -рок, ж. Жіночий рід до **гастролёр**.

гастролерство, -а, с. Перебування на гастролях.

гастролерський, -ка, -ке. Прикметник до **гастролі**.

гастролі (нім. *Gastrolle*, від *Gast* – *гість* і *Rolle* – *роль*), -лей, мн. **1.** Виступи, вистави, спектаклі приїжджого мистецького колективу або одного артиста. **2.** Виступи актора або театрального колективу поза місцем його постійної діяльності. **3.** Гостина.

гастролієнальний (лат. *gastrolienalis*), -а, -е. мед. Шлункокосивий, шлункоселезінковий, шлунковоселезінковий.

гастроль, -і, ор. -ллю, ж., р. мн. -лей. Виступ, вистава приїжджого мистецького колективу або одного артиста.

гастрольний, -а, -е. Прикметник до **гастролі**.

гастролювати, -юю, -юєш. Брати участь у гастролях.

гастроля (нім.), -лі, -лею; -ролі, -роль. Теж саме, що й **гастролі**.

гастромегалія (лат. *gastromegalia*), -ї, ж. мед. Шлункозбільша, шлункозбільшення.

гастроном (фр. *gastronome, gastronomie* – гастрономія, гр. *gastēr (gastros)* – шлунок і *nomos* – закон). **1.** Любитель і знавець смачної їжі; гурман. **2.** Підприємство торгівлі, що здійснює реалізацію різноманітного асортименту продовольчих товарів.

гастрономія (фр. *gastronomie* – гастрономія, гр. *gastēr (gastros)* – шлунок і *nomos* – закон). **1.** Харчові м'ясо-молочні продукти, переважно закусочні. **2.** Відділ у магазині, у якому продають такі продукти.

гастропанкреатичний (лат. *gastropancreaticus*), -а, -е. мед. Шлунко-черевослинковий, шлункопідшлунковий, шлунковопідшлунковий.

гастропатія (лат. *gastropathia*), -ї, ж. мед. Шлункохворість. Ураження шлунка (загальне поняття).

гастропексія (лат. *gastropexia*), -ї, ж. мед.

гастроподи (від *гастро...* і *...поди*). зоол. Клас молюсків, поширених в усіх частинах світу. Інша назва – червоногі.

гастропор (лат. *gastroporus*, від гр. *gaster* – шлунок, *poros* – прохід, отвір, шпара). мед. Червицеотвір. Отвір у зародка тваринного організму на стадії **гаструли** (червиці), за допомогою якого порожнина сполучається з навколишнім середовищем. Те саме, що й бластопор.

гастроптоз (лат. *gastroptosis*). мед. Шлункоопад, шлункоопуст, шлункоопущення, шлункозсув, шлункозрушення. Опущення шлунка – конституціональне або набуте (наприклад, під час раптового схуднення або повторних вагітностях).

гастрорагія (лат. *gastrorrhagia*), -ї, ж. мед. Шлункокоровотеча.

гастрорафія (лат. *gastrorrhaphia*), -ї, ж. мед. Шлункозшив, шлункозшиття, шлункозшивання.

гастрорея (лат. *gastrorrhoea*), -ї, ж. мед. Шлункосокотеча.

гастроскоп (лат. *gastroscopium*). мед. Шлункоогляд, шлункооглядник.

гастрокопіст (лат. *gastroscoπισtus*). мед. Шлункооглядач.

гастрокопічний (лат. *gastroscoπισicus*), -а, -е. мед. Шлункооглядний, шлункооглядовий, шлункооглядальний.

гастрокопія (лат. *gastroscopia*), -ї, ж. мед. Шлункоогляд, шлункооглядання. Метод візуального обстеження шлунка за допомогою гастроскопа (гнучкої трубки з оптичною системою всередині).

гастроспазм (лат. *gastrospasmus*, від від *гастро...* і гр. *spasmos* – спазм, судома), шлункоскорч, шлункостиски. мед. Шлункові спазми.

гастростома (лат. *gastrostoma*), -и, ж. мед. Шлункозвуст, шлункозвустя, шлункоспівсполучення.

гастростомія (лат. *gastrostomia*, від гр. *gaster* – шлунок + *stoma* - рот, вустя, отвір, прохід), -ї, ж. мед. Шлункозвустнення, шлункоспівсполучення, шлункоспівсполучування.

гастростомоз (лат. *gastrostomosis, gastroanastomosis*). мед. Шлункозвуст, шлункозвустя, шлункоспівполука.

гастросукорея (лат. *gastrosuccorrhoea*), -ї, ж. мед.

гастротомія (лат. *gastrotomia*), -ї, ж. мед. Шлункорозтин, шлункорозтинання, шлункорозітнення.

гастрофіброскопія (лат. *gastrofibroscopia*), -ї, ж. мед. Шлунковолокноогляд, шлунковолокнооглядання.

гастрохіморейя (лат. *gastrochimorrhoea*), -ї, ж. мед. Лемехотеча.

гастроцеле (лат. *gastrocele*). мед. Шлункокила, шлункогрижа. Шлункова кила (грижа).

гастроцель (від *гастро...* і гр. *koilos* – пустий, порожнистий). біол. Первинна травна порожнина зародка на стадії **гаструли**.

гаструла (лат. *gastrula*, нім. *Gastrula*, пізньолат. *gastrula, gastr...*), -и, ж. мед. Червиця. Стадія зародкового розвитку в багатоклітинних тваринних організмів.

- Га́струла** має двошарову (у двошарових тварин) і тришарову (у тришарових тварин) стінку та порожнину (**гастроцель**), що сполучається із зовнішнім середовищем за допомогою первинного рота – бластопора.
- га́струля́ція** (*лат. gastrulatio*), -ї, ж. **1. біол.** Процес розвитку з одношарового зародка багатоклітинних тваринних організмів (бластули) дво- або тришарового зародка (**гаструли**). **2. мед.** Черевичення.
- Гат.** *бібл.*
- Га́та.** *бібл.*
- га́тра.** **1.** Поперечна пилка на тартаку. **2.** Велика теслярська пилка (але *гатра* – новина, звістка).
- Гат-Ріммон.** *бібл.*
- Га́ттузо.**
- га́тунок** (*пол. gatunek – рід, вид: сорт; нім. Gattung*), -нку, ч., мн. -ту́нки, -ків. **1.** Сорт, розряд, категорія виробу за якістю. **2.** Різновид культурної рослини, плоду та ін. щодо їх господарської цінності. **3.** Взагалі різновид чогось, чого-небудь. **4.** Якість походження, наприклад вищого гатунку. **5.** Марка (сорт) вина.
- гатункува́ти.** Сортувати.
- Га́тчина,** -на, -ні. Населений пункт у Росії.
- га́тчинський,** -ка, -ке. Прикметник до **Га́тчина**.
- га́тянин.** *бібл.*
- га́у** (*нім. Gau*). **1.** Парти́йна територіальна організа́ція фашистської партії Німеччини у 20-30 р.р. ХХ ст. **2.** Після приходу нацистів до влади – адміністративно-територіальна одиниця.
- «Га́удеамус»** (*лат. gaudeamus – будемо радіти*), -у. Назва середньовічної студентської пісні (гімну) на латинській мові. Починається зі слів «Gaudeamus iditur, juvenes dum sumus» («Будемо радіти, поки ми юні»). Гімн звеличує життя, молодість і науку.
- Га́уз** Джералд. Автор фундаментальної наукової праці з теорії лібералізму «Індивідуальність: ліберальні теорії людини», у якій висвітлені питання: позитивна індивідуальність, унікальні та відмінні природи, вищі природи та досконалості (вищі і нижчі насолоди, складність, інтелектуальний розвиток, мистецтво, емоція та інтелект), організа́ція індивідуальності (життєві плани, плани та єдність, три неприйнятних способи життя), перфекціонізм та сучасна ліберальна індивідуальність.
- Га́ук Йо́ахим.** Пастор з Ростока, якому бундестаг доручив керувати комісією з розслідування злочинів Штазі проти власного народу, і який при цьому протистояв бюрократичному апарату і усезагальному конформізму та цинізму, сповідуючи максими «Не бійся!» та «Пам'ятайте!».
- Га́ук** Олександр Васильович., -а, (1893-1963). Російський диригент і педагог, народний артист Росії.
- гау́лейтер** (*нім. Gauleiter – керівник гау (області, краю)*). *іст.* У гітлерівській Німеччині – одне з найвищих партійних звань у фашистській партії. Особа, якій присвоювали це звання, ставала керівником фашистської організації *гау*, а також самого *гау* як адміністративно-територіальної одиниці.
- гауптва́хта** (*нім. Hauptwache букв. – головна варта*). **1.** Приміщення для заарештованих військовослужбовців. **2. заст.** Приміщення, де перебували вартові.
- Га́уптман** (*Hauptmann*) Герхарт, -а, (1862-1946). Німецький письменник.
- гау́р** (*англ. gaur, гінді gaur*). *зоол.* Парно-копита тварина родини бичачих, поширена в лісах Індії, Непалу, півостровів Індокитай і Малакка. Колись був об'єктом полювання, нині зберігся здебільшого в національних парках; приручена форма – гаєл. Інша назва – лобатий бик.

га́ус, га́усс (нім. *Gauss*, від прізвища німецького вченого К.-Ф. Гаусса (*Gauss*), 1777-1855). фіз. Одиниця магнітної (магнетної) індукції в системі одиниць СГС (гауссової, та СГСМ). Названа на ім'я вченого **Га́усса**. Позначена укр. *гс*, міжнародна Gs. 1 Gs дорівнює індукції однорідного магнітного поля, у якому прямий провідник довжиною 1см, який розташований перпендикулярно вектору індукції поля, зазнає впливу сили в 1 дину, якщо по одному провіднику протікає струм в 1 од. струму СГСМ, або як магнітна індукція, при якій через переріз площі в 1 см², який є нормальним до напрямку лінії індукції, проходить магнітний потік в 1 максвелл.

гаусманіт. Мінерал складу MnMn₂O₄ [названий за іменем нім. мінералога І.Ф.Л. Гаусмана – J.F.L. Hausmann (1782-1859)], який містить 31% MnO і 69% Mn₂O₃, кристалізується в тетрагональній системі і по структурі близький до шпинелі; чорного кольору, немагнітний, утворюється в метаморфізованих осадових, контактено-метасоматичних і гідротермальних покладах манганових руд.

Гаусс (*Gauss*), **Га́ус** Карл Фридрих, (1777-1855). -а. Німецький вчений, який вніс фундаментальний вклад в математику, астрономію, геодезію. Характерними рисами творчості **Гаусса** є глибокий зв'язок між теоретичною і прикладною математикою, широке коло проблем. Наукові праці **Гаусса** мали великий вплив на розвиток вищої алгебри, теорії чисел, диференціальної геометрії, теорії тяжіння, класичної теорії електрики і магнетизму, геодезії, астрономії. Наукові праці – «Арифметичні дослідження» (1801), «Теорія руху небесних тіл» (1809), «Дослідження про предмети вищої геодезії» (1842-1847), «Загальні пошуки про криві поверхні» (1827) тощо. Його ім'я знайшло відбиток в одиниці магнітної індукції – *га́ус*, у **Га́усса**-сталій – одній з фундаментальних астрономічних констант, **Га́усса**-принципі, **Га́усса**-розподілі (нормальному розподілі), **Га́усса** системі одиниць, теоремі **Га́усса** і формулі **Га́усса** тощо.

Га́усса-принцип. Принцип найменшого змушування, один з варіаційних принципів механіки, згідного якого для механічної системи з ідеальними зв'язками з всіх кінематично можливих.

Га́усса-розподіл. Закон ймовірного розподілу випадкової величини (він же закон нормального розподілу). Випадкова величина *x* підпорядкована нормальному розподілу, якщо функція її розподілу має вигляд:

$$F(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi} \cdot \sigma} \int_{-\infty}^x \exp\left[-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}\right] dx,$$

а щільність ймовірностей її розподілу має вигляд:

$$\varphi(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi} \cdot \sigma} \exp\left[-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}\right],$$

де параметри розподілу μ - математичне сподівання, σ^2 – дисперсія випадкової величини *x*.

Га́усса-система одиниць. Система електричних і магнітних величин з основними одиницями сантиметер, грам, секунда, в якій діелектрична і магнітна проникливості є безрозмірними величинами, причому для абсолютного вакууму вони дорівнюють одиниці.

Га́усса-стала. $k = 0,01720209895$ (точно). Стала, що означена **Га́уссом** як значення кореня квадратного із гравітаційної сталої k^2 , що входить у формулу:

$$k^2(m_s + m_t + m_L) = \frac{4\pi^2 a^3}{p^2},$$

яка зв'язує маси Сонця (m_s), Землі (m_T) і Місяця (m_L) з періодом обертання p системи Земля-Місяць по еліптичній орбіті навколо Сонця і з більшою напіввіссю a цієї орбіти.

Гаусса-теорема. Теорема електростатики, яка встановлює зв'язок потоку напруженості електричного поля через замкнуту поверхню з величиною заряду, що знаходиться в середині цієї поверхні.

Гаусса-формули. Формули, що відносяться до різних розділів математики і які носять ім'я Гаусса:

1) квадратурні вигляду

$$\int_a^b f(x)p(x)dx = \sum_{k=1}^n A_k f(x_k) + Rn;$$

2) повної кривини поверхні K через коефіцієнти її лінійного елемента вигляду

$$K = -\frac{1}{2\lambda} \left\{ \frac{\partial^2 \ln \lambda}{\partial u^2} + \frac{\partial^2 \ln \lambda}{\partial v^2} \right\};$$

3) сум Гаусса вигляду

$$\sum_{s=0}^{n-1} \exp(2\pi i s) \frac{S^2}{n} = \frac{(1+i) \cdot (1+i^{-n})}{2} \sqrt{n};$$

4) суми гіпергеометричного ряду

$$1 + \frac{ab}{1 \cdot c} + \frac{a(a+1) \cdot b \cdot (b+1)}{1 \cdot 2c(c+1)} + \dots = \frac{\Gamma(c) \cdot \Gamma(c-a-b)}{\Gamma(c-a) \cdot \Gamma(c-b)},$$

де $\Gamma(x)$ – гамма-функція.

Гаусса-Крюгера-проекція. Одна з геодезичних проекцій.

гауссівський. Що має відношення до Гаусса.

Гауссова-кривина. Те ж саме, що й повна кривина (кривизна) поверхні.

гаучо, гаушу (ісп. *gaucho*). **1.** Етнічна група, що склалася в XVI-XVII ст.ст. від шлюбів іспанців і португальців з індіанськими жінками Аргентини, Уругваю та півдня Бразилії; їхні нащадки взяли участь у формуванні аргентинського народу. **2.** Найманий пастух у деяких країнах Латинської Америки. **3.** Пісня аргентинських скотарів.

гауч-прес (англ. *gouge-pres*, від *gange* – видавлювати). *тех.* Пристрій (прес з двома валами) для віджимання води з паперового полотна, коли воно рухається в сітковій частині папероробної машини.

гаушу. Див. **гаучо.**

гафель (від гол. *gaffel*, букв. – вила), -я, ч. *судн.* **1.** Похила рея, що закріплюється нижнім кінцем у верхній частині щогли. **2.** Частина стовбура (розсоха) ясену чи клену, з якої виготовляють фанеру з красивим рисунком.

Гафур. Населений пункт у Тунісі.

гах. Джигун, чепурун; коханець.

Гак, -а. (прізви.).

Гахам. *бібл.*

Гахар. *бібл.*

гахуватися, -уюся, -уєся, **гахувати, гафувати.** Наряджатися, причепурюватися; чепуритися, гарно одягатися, прибиратися, дрантувати.

Гац, -а. (прізви.).

гацік, -а, ч., **гацок, гац.** *зоол.* Кажан, *Plecatus auritus*.

Гацко, -а. (прізви.).

гачі, -ів, мн. Штани, кальсони.

гачу́га, гачуга, гаджу́га. Молода смерека.

гашетка (фр. *gachette*, зменш. від *gâche* – скоба), -и, ж. Гачок або кнопка для відкриття стрільби з вогнепальної зброї.

Гашму. бібл.

Гашні́р, -а. (прізви.).

Гашпа́р (*Gaspar*) Шандор, -а. Прізвище представника Всесвітньої федерації профспілок з 1978 р (Угорщина).

Гаюти́но. Населений пункт у Росії.

гая́л (англ. *gayal*, гінді). Приручена форма **гаура**.

гбол, кобеля. **1.** Корзина, кошик. **2.** Рибальське знаряддя, схоже на сак. **3.** Міра сипких тіл.

гбу́р. Грубіян, мужик, мугир, селянин, простак.

Гбу́р, -а. (прізви.).

Гвадалаха́ра. Одне з найбільших міст світу (Мексика).

Гвадальквіві́р (*Guadalquivir*, араб. *Vadi-ель-Кебір* – велика річка), -ра, -рові. Річка на Півдні Іспанії. Довжина біля 550 км, площа басейну 57 тис. кв. км.

Гваделу́па (*Guadeloupe*), -и. Країна у Вест-Індії.

гвадзя́ти. **1.** Бруднити, мазати. **2.** Теліпати, дригати.

Гвадіа́на (*Guadiana*), -и. Ріка в Іспанії та Португалії.

гва́зда, гвазда. Сльота.

гва́здати, -аю, -аеш, **гва́дзяти.** **1.** Місити; мазюкати; забруднювати, ялозити. **2.** Базікати.

гва́здаться, гваздаться. Бруднитися.

Гвазду́к, -а. (прізви.).

гвалт! (нім.), **гвавт, кзвалт, звалт, згавт!** виг. **1.** Сильний крик, галас. **2.** Рятуйте! Пробі! Оповіщення криком про небезпеку. **3.** Крик, галас. **4.** вул. Вигук безпеки: «Гвалт! Рятуйте! Пробі! Каравул! Каравур! Калавур!».

гвалт (нім.), -ту, -тові, ч. **1.** Тривога, сполох, алярм. **2.** (лат. *stuprum*)Зневолення силою; насильство, силювання, примус, силоміття. **3.** Буча, галас, сильний крик, гамір, лемент, репет, воання, кричання, шарварок, веремія, содомія. **4.** У значенні вигука «Гвалт! Рятуйте! Пробі!». **5.** Оповіщення небезпеки, криком оповіщення про небезпеку.

гвалтíвний, -на, -не. **1.** Крикливий, голосний. **2.** Насильницький, насильний. Див. **гвалтовний.**

гвалтíвник, -а, ч. **1.** Той, хто **гвалтує,** зневолює силою до статевого акту; крикун. **2.** Насильник.

гвалтíвництво, -а, с. Див. **гвалт².**

гвалтíвно, присл. Див. **гвалто́вне.**

гвалто́вне, присл. **1.** З сильним криком, галасом. **2.** Застосовуючи силу; насильно. **3.** Дуже швидко, негайно.

гвалто́вний, -а, -е. **1.** Який сповіщає про небезпеку, кличе на допомогу, тривожний (крик). **2.** Полохущий (вживанне, оказійне, новотвір). **3.** Швидкий, навальний, несподіваний, **гвалтíвний,** раптовий (напад). **4.** Гвалтíвний. **5.** Тривожний (крик).

гвалто́вно, присл. **1.** З сильним криком, галасом. **2.** Застосовуючи силу; насильно. **3.** Дуже швидко, негайно.

гва́лтом, присл. **1.** Силою, насильно, силоміць, примусом, живосилом, **гвалто́вно;** нахабно, настирливо. **2.** Разом, гуртом.

гвалтува́ння, -я, с. **1.** Дія за значенням **гвалтувати.** **2.** Гавкіт, брехіт, брех, валування (з усіх боків).

гвалтувати, -ую, -уєш. **1.** Змушувати силою до статевого акту; насилувати, брати силою, силувати (жінок). **2.** Кричати, галасувати, галасати, волати, лементувати, репетувати, горлати. **3.** Шалено, несамовито гавкати, брехати, валувати (звідусіль). **4.** Виводити з стану спокою; будоражити. **5.** Бити на сполох, сповіщати про лихо. **6.** Валувати (собак). **7.** Дратувати (собак). **8.** Баламутити, колошкати, розбурхувати (тишу).

гвалтуватися, -юся, -єшся. Тривожитися, збуджуватися.

гвальтація, гвальтація.

гвандяка, -и, **гвандя**, **гавенда**. Базіка.

гвандякати. Базікати, патякати.

Гваньїні Алессандро. Автор праці «Хроніка Європейської Сарматії» (1581 р.), в якій наведено малюнок корогви Подільського воєводства – «сонця, оточеного довкола двадцятьма зірками, на білому (срібному) тлі». У цій хроніці до опису корогви додано також гравюру із зображенням герба, центральна фігура якого уявляє собою бароковий щит, оточений стилізованим акантовим вінком, на якому – сонце з шістнадцятьма променями без зірок.

Найдавніший опис земельного герба Поділля міститься в описі Грюнвалюдської битви 1410 р., здійсненому польським хроністом XV ст. Яном Длугошем: воїни Подільської землі в об'єднаному литовсько-українсько-польському війську виступали під корогвою із зображенням «сонячного лика на червоному тлі». Опис регіонального герба Подільського воєводства міститься у праці Марка Амброзіуса «*Arma Regni Poloniae*» (1572 р.), де центральна фігура герба постає у вигляді сонця на бароковому (червоному) тлі. Таким чином, давніше тло герба (червоне) пройшло трансформацію (біле, сріблясте) у часі.

гвар. Гутірка, говір, специфічний жаргон, наприклад, львівський балак – балак львов'яка, батярський балак, який виник на основі польської і української мов і їх синтаксисів з домішками гебраїзму (в основному запозичення з ідишу). Львівським балаком розмовляли спочатку міські «низи», причому і українці, і поляки, і євреї вважали, що вони говорять своєю мовою. Умовно кажучи, розрізняли польський, український і єврейський балак – так би мовити «діалекти» балаку. Прикладом балаку в україномовному варіанті може слугувати повість Івана Франка «Лель і Полель».

Про цей батярський «балак», можливо, не дуже знали б, якби не пропаганда, яку розгорнуло польське радіо у Львові. Транслявали цілі вистави, які Щепко і Тонько вели львівським балаком. А згодом навіть фільми. Один із них називався «Буде краще». Ці фільми побачила фактично вся Польща, так ширили міф про львівського батяра – добродушного, навіть благородного. Хоча насправді це був фактично кримінальний елемент.

гвара. Говірка. Балак.

гварані, **гуарані** (ісп. *guarani*, від назви індіанського племені). Грошова одиниця Парагваю, що дорівнює 100 сентимо.

Гварв.

Гвардєйск. Населений пункт у Росії.

гвардієць, -дійця, ор. -дійцем, ч., мн. -дійці, -ців. **1.** Військовик, хто служить у **гвардії**.

2. перен. Передова людина на якому-небудь поприщі; передовик. **3.** У козацькі часи – сердюк.

гвардійський, -а, -е. Прикметник до **гвардія** і **гвардієць**.

гвардія (іт. *guardia* – *варта*, англ. *guard* – *вартувати*, давньоангл. *weard* – *охорона, захист*), -ї, ор. -єю, ж., **гвардія**. **1.** У давнину і на початку середніх віків – особиста охорона царів, королів та воєначальників. **2.** Пізніше – добірні військові частини, добірне військо, сторожа високопоставленої особи;

національна **гвардія** – назва військових і військово-поліційних формувань у деяких країнах. **3.** Почесне звання, яке присвоювалося в період 2-ї Світової війни частинам Радянської Армії, що особливо відзначилися в боях. **4.** *перен.* Відданої своїй справі борці, випробувані в якій-небудь галузі. **5.** Охорона, драбанти короля. **6.** У деяких країнах поліція. **7.** Старі ветерани, корифеї. **8.** Революційні (наприклад, під час “помаранчевої” революції в Україні в 2004р.) або контрреволюційні (наприклад, білогвардійці під час Громадянської війни в Росії у 1917-1921 рр.) частини. **9.** Сторожа гетьмана, почесна варта, драбанти. **10.** Червона **гвардія** – перші відбірні більшовицькі військові загони, переважно з моряків-балтійців та кримінальних елементів, які у дні Жовтневого антиконституційного заколоту у 1917 році та наступної громадянської війни або у складі окупаційних військ в Україні відрізнялися особливою жорстокістю, чинила звірства і вбивства над урядовими чиновниками, військами і добровольцями УНР та мирним населенням. **10.** Сердюки – козаки, які у кінці XVII – на початку XVIII ст. на Лівобережній Україні склали наймані піхотні полки, що були на повному утриманні гетьманського уряду; охоронці гетьмана. **11.** *перен.* Найкраща частина якої-небудь соціальної групи.

гвардіян (*пол.*). **1.** Сторож в урядових приміщеннях. **2.** Керівник католицького монастиря.

гварек (*нім.*), -а, ч. Гірник.

гварик. **1.** Тиха, проста, коротка гутірка, говір, жаргон, балак. **2.** Коротка розмова.

Гварнері (*Guarneri*). Сім'я італійських скрипкових майстрів.

Гватемала (*Guatemala*), -и, **Гватемал'я**, -лі, -лею, ж. **1.** Держава в Центральній Америці. **2.** Місто; столиця **Гватемали**.

гватемал'єць, -льця, ор. -льцем, ч., мн. -льці, -льців. Див. **гватемал'єць**.

гватемал'ка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -лок. Див. **гватемал'єць**.

гватемал'ський, -а, -е. Прикметник до **Гватемала**.

гватемал'ці, -ів, мн. Населення **Гватемали**.

гваюла (*ісп. guayule, ацтек.*). Каучуконосна рослина родини складноцвітих, поширена в напівпустельних гірських частинах Мексики та США (штат Техас).

гваякол (*ісп. guayaco – гваякове дерево і ...ол.*) *хім.* Органічна сполука ароматичного ряду, безбарвні кристали. Застосовують для синтезу ваніліну, лікарських препаратів.

гвельфи (*іт. Guelfi, множ. Guelfo, нім. Wolf – вовк.*) *іст.*, -фів, -фам, мн. **1.** Німецький князівський рід. Релігійно-політичний рух у середньовічній Німеччині, який, маючи підтримку папи римського, домагався імператорського престолу. Діяльність **гвельфів** поширилася на Італію, де вони виступали захисниками світської влади пап. **2.** Див. **гібеліни**

гвельфи і гібеліни. Політичний рух в Італії, який виник у 12-15 ст.ст. у зв'язку зі спробою імператорів Священної римської імперії встановити своє панування на Апеннінському півострові. Гвельфи (*іт. Guelfi*), які отримали назву від Вельфів (*Welf*) – герцогів Баварії і Саксонії – суперників германської династії Штауфенів об'єднували противників імперії з торгово-ремісничих шарів населення, прапором яких був Папа римський. Гібеліни (*іт. Chibellini*), які отримали назву від Вайблінгена (*Weiblingen*) – родового замку Штауфенів, об'єднували прихильників імператора імперії переважно дворян. У процесі боротьби програми цих двох напрямків набули складного й умовного характеру, змінювався їх соціальний склад, учасники цих двох напрямків переходили з однієї партії в іншу. Цей соціальний антагонізм був, разом з тим, і боротьбою міст за незалежність від імперії, панства та чужих держав.

гвер (*нім.*), гвера, ч., **гвир**, мн. **гвери**, -рів. Рушниця (див. **гвинтівка**).

гверилья. Див. **герилья**.

гверильяси. Див. **герильяси**.

гвинт, -та, ч., **гвинт**, **гвінт**, вінт, мн. **гвинти**, -тів. **1.** Стрижень, що має спіральну різь (різьбу, нарізку) на зовнішній поверхні; шруб. **2.** Частина рухового механізму пароплава або літака у вигляді лопатей, прикріплених на валу. **3.** у знач. присл. **гвинтом**, по спіралі.

гвінтик, -а, ч. **1.** Зменшувально-пестливе до **гвинт**. **2.** *перен.* Взагалі невеличка деталь у чому-небудь.

гвінтити, -нчу, -нтиш, -интимо, -интите, **гвинтити**, **гвинтувати**, **гвінтувати**. **1.** Робити гвинтову різьбу (різь, нарізку). **2.** Вкручувати або викручувати **гвинт**.

гвинтівка, **гвинтівка**, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок. **1.** Рушниця, в стволі якої є гвинтова різьба. **2.** Кріс, карабін, штука, **гвир**, **гвер**; обріз, обрізан (обтята **гвинтівка**).

гвинтівковий, -а, -е. Прикметник до **гвинтівка**.

гвинтований, -а, -е.

гвинтовий, -а, -е. **1.** Нарізний; який має вигляд гвинта, спіралі; який працює з допомогою гвинта; шрубовий. **2.** Спіральний, кручений (сходи). **3.** У якому основною деталлю є **гвинт**. **4.** Який має вигляд гвинта, спіралі; шрубуватий.

гвинтокрил, **гелікоптер** (*від гр. – спіраль, гвинт*). Літальний апарат, важчий за повітря. Вертоліт.

гвинтомоторний, -а, -е.

гвинтонарізний, -а, -е.

гвинторіз, -а, ч., **гвинтувальня**. *техн.* Інструмент для нарізування гвинтової або спіральної різьби.

гвинторізний, -а, -е. *техн.* Який служить для нарізування гвинтової різьби.

гвинтувальний, -а, -е. *техн.* Те саме, що **гвинторізний**.

гвинтувальня, -і, ор. -ею, ж., р. мн. -лень. Те саме, що **гвинторіз**.

гвінтувати, -ую, -уеш. Шрубувати, **гвинтити**, **вкручувати**, **ввірчувати**.

гвінтуватий, -а, -е. Скручений, шрубуватий, спіральний.

гвінтуватися. Скручуватися як **гвинт**.

гвир, -у, ч. Див. **гвер**. Рушниця.

гвич. *іхт.* Бабець-головач, *Cottus gobio* L.

Гвіана (*Guayane*), **Гвіяна**, -ни, -ні. Країна на північному сході Південної Америки.

гвіанець, -нця, ор. -нцем, ч., мн. -нці, -нців. Мешканець **Гвіани**.

гвіанка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Мешканка **Гвіани**.

гвіанський, -а, -е. Прикметник до **Гвіана**.

гвінеєць, -ейця, ор. -ейцем, мн. -ейці, -ейців.

гвінейка, -и, д., м. -ці, р. мн. -йок.

гвінейський, -а, -е. Прикметник до **Гвінея** (наприклад, **гвінейський** франк).

Гвінея (*Guinée*), -ї, ор. -єю. Держава у Західній Африці.

Гвінея-Басау. Держава у Західній Африці.

гвінтівня. Гвинтова різьба (різь, нарізка).

гвінтова. Витягнута труба.

гвінтовник. Гвинтувальна дошка.

Гданськ (нім. **Данціг**) (*Gdansk*), -а, -ку, у -ку. Місто і порт у Польщі, в якому 1651 року вперше був надрукований портрет українського гетьмана Богдана Хмельницького.

гданський, -а, -е. Прикметник до **Гданськ**.

гдачка. Гортань.

Гдиня (*Gdynia*). Місто і порт у Польщі.

гдира, -ри, -рі, мн. **гдири**, гдир. Причеп, бурчун.

гдиравий, -ва, -ве. Прикметник до **гдира**.

гди́рання, -я, с. Бурчання. Пиляння словами.

гди́рати, -аю, -єш. *діал.* **1.** Безперервно говорити, наполегливо нагадувати комусь щось. **2.** Прискіпуватися. **3.** Говорити з досадою.

Гдов. Населений пункт у Росії.

Ге Микола Миколайович (1831-1894). Російський маляр. На творчість вплинули малярі К.П.Брюллов і О.А.Іванов. Картини відрізняються новизною трактування євангельських тем, сміливістю у постановці моральних проблем: «Тайна вечеря», «Провісники воскресіння», «Петро I чинить допит царевичу Олексію...», «Що є істина?», «Голгофа» тощо. Філософські погляди близькі до Л.М.Толстого. **Ге** звертається до суспільства з проповіддю духовного опору злу, проголошує велич жертви в ім'я ідеї.

ге́ба. Назва корови.

Гебауер (*нім. Gebauer*), -ра. (прізви.).

Геббельс (*Goebbels*) Йозеф Пауль, (1897-1945). Один з головних воєнних злочинців, головний ідеолог фашистської Німеччини. У 1922 році – член націонал-соціалістичної партії, 1927-1933 р.р. – видавець нацистської газети «Angriff», з 1928 року очолив роботу партії з пропаганди, з 1933 р. – міністр народної освіти і пропаганди, з 1944 – імперський уповноважений з тотальної військової мобілізації.

Гебвіллер. Населений пункт у Франції.

Гебе. Скорочена назва органу державної безпеки СРСР – органу найжорстокіших репресій.

Ге-Бен-Гінном. *бібл.*

Гебзе. Населений пункт у Туреччині.

ге́бри (*перс.*). Послідовники вчення Зороастра (Заратуштра) – пророка і реформатора іранської релігії. Вогнепоклонники в Індії та в Ірані. Зороастризм – релігія, що розповсюджена у давнину і ранньому середньовіччі в Ірані, Афганістані, Індії, Азербайджані, Середній Азії тощо. Святий закон Зороастризму – „Авеста”. Для Зороастризму характерний монотеїзм – віра у верховного або єдиного бога – Ахурамазда (за ім'ям якого зороастризм називають маздеїзмом) і дуалізм – протиставлення два вічних начала – добра і зла, боротьба між якими складає зміст світового процесу. До сил зла належать дайви (деви – „демони”), добра – асури (ахури – „владики”) – боги з особливою владою морального порядку. Головна роль у ритуалі зороастризму належить вогню, який розглядається як втілення божественної справедливості – арти. На чолі сил добра стоїть Ахурамазда (Ормазд) і його дух Спента-Манью (Святий дух), а на чолі зла – ворожий дух – руйнач Анхра – Манью (Ахриман). Мета світового процесу – перемога добра над злом – досягається розвитком подій у цьому світі, а людині належить свободу вибору добра чи зла. Вибір добра пов'язано не тільки з обрядами і молитвами, а головне – з образом життя, що заповів Зороастра.

Гебу́за, -и. (прізви.).

Ге́бус, -а. (прізви.).

Ге́бус-Баранецька, -ої. (прізви.).

Гев. *бібл.*

гева́л, -ла, ч., гевал, **ге́вель**, мн. -вали, -лів. **1.** Мужик, селяк, неотеса. **2.** Волоцюга. **3.** Спільник-злочід. **4.** Велика неповоротка, незграбна людина. **5.** Груба некультурна людина.

гева́ло, -а, с. Здоровило.

Гева́ра Че (1928-1967). Прізвище латино-американського революціонера (див. Че Гевара).

ге́вгати, -аю, -єш. Див. **гегати**, **гелготати**. Відтворювати звуки, властиві гусям.

Гевгелія. Населений пункт у Македонії.

Геву. *бібл.*

ге́гавка, -и, ж. *орн.* **1. Гоголь**, *Anas clangula* L. **2.** Рід дикої качки.

гега́дзи, -дз і **гега́цки**, -цьок, мн. Див. **гаргачки**.

гега́дзник, **гега́цка**, **герге́чник**. Куш агрусу.

гега́ння, -я, с. Крик гусей.

гега́ти й **гага́ти**, -аю, -асш. Те саме, що **геgekати**.

ге-ге-ге!, вигук. (*про гусей*) Звуконаслідування крику гусей.

Гега́й, -я. (прізви.).

геgekання, -я, с. Дія за знач. **геgekати**.

геgekати, -аю, -асш, **гега́ти**, **геготати**, **геготати**. Видавати звуки, властиві гусям; кричати (про гусей та їх крик).

гегена, -и. Пекло, **гесна**.

геги. *фамільярно*. Ноги (забери свої **геги**).

гегну́ти, -не, -нуть, **гигну́ти**. Однократне до **гега́ти**. **1.** Жбурнути, кинути на землю. **2.** Померти, околіти, випустити дух.

геготати, -оче, -очуть. Підсилювальний до **гега́ти**.

Гегрі́д.

Гедал. *бібл.*

Гедалі́й. *бібл.*

Гедві́га. Сова Гаррі Поттера.

Гедал. *бібл.*

Гедеон, -а. (ім'я).

Гедера. *бібл.*

Гедерот. *бібл.*

Гедерота́йм. *бібл.*

гедз, -дза і **гедзь**, -дзя, ч., **гедзел**, **гедзель**. **1.** *Oestrus bovis*. **2.** Овід, дрік, дзиз, сліпак, **гедзик**. **3.** Людина, що збуджено бігає, стрибає, очманіло гасає. **4.** Велика муха, що живиться кров'ю тварин і соком рослин. **5. перен.** **Гедзь** напав, укусив – про людину, в якій поганий настрій, яка нервує або капризує.

гедза́н, **гарда́н**. Тарган.

гедзатися, **гедзкатися**, **ге́цатися**, -юся, -аешся. **1.** Збуджено бігати, очманіло гасати туди-сюди, стрибати від укусу гедзя (про тварин). **2. перен., ж.м.** Капризувати, вередувати, упиратися, затинатися, коверзувати, перебендювати, витребенькувати, комизитися, «шукати кістки в молоці».

ге́дзел, -зла і **ге́дзель**, -зля, ч. Див. **гедзь**.

ге́дзела (від слова **гедзь**). *перен.* Велика купа грошей.

гедзе́нь, -я, ч., **ке́дзень**. **1.** Народна назва місяця липня. **2.** Літній час, коли **гедзі** особливо дошкуляють людям та худобі.

ге́дзик, -а, ч. Зменшувальний до **гедзь**.

гедзи́лля, -я, с. Тирса (дрібні частинки дерева при пилянні).

гедзитися, **геджуся**, **геджи́шся**, не **ге́дзься**, не **ге́дзьтесь**. Див. **гедзатися**.

гедзкатися, -аюся, -аешся. Див. **гедзатися**.

гедзло, -а, с. **1.** Місце укусу овода (гедзя). **2.** Сідниця.

Гедзу́н, -а. (прізви.).

гедзуно́к, -нку, ч. Мистецтво, вміння; розум, толк; хист; умілість, спритність, глузд.

гедзь, **гедзя**, -дзеві, ор. -ем, ч., **гедзь**, **гедз**, **гедза**, -дзові, **гедз**, **гедз**, **ге́дзел**, **гедзель**, **ге́дзень**, **ге́дзик**, **гзи**, **гзик**. **1. ент.** Овід, *Oestrus bovis*, велика муха, що живиться кров'ю тварин і соком рослин. **2.** Сліпак, дзиз, дрік, овід. **3.** Літній час, коли багато **гедзів**. **4.** Той, що кпинить, вдатний на кпини; ося не чоловік, глузій, глузівник, іржа.

Гедзь, -я. (прізви.).

Гедимін, -а, ч. **1.** Литовський князь. **2.** Ім'я.

Гедіз. Населений пункт у Туреччині.

гедкати, -аю, -єш. Лоскотати.

гедло, -а, с., **годль**. **1.** Наказ, розпорядження. **2.** Гасло. **3.** Рід, плем'я; поріддя.
4. Кодло.

Гедолім. *бібл.*

Гедор. *бібл.*

Гедроїц Костянтин Каєтанович, -а (1872-1934). Грунтознавець і агрохімік.

геєст. Те саме, що й **гест**.

гезенк (*нім. Gesenk*). *гірн.* Підземна вертикальна гірнична виробка, що не виходить безпосередньо на земну поверхню.

Гезер. *бібл.*

гезерський, -а, -е. *бібл.* (**Гезерський цар**).

ге́зи (*нідер. geuzen, фр. gueux – жебраки*). *іст.* У роки Нідерландської буржуазної революції **XVI** ст. – глузлива назва опозиційних до іспанців нідерландських дворян, згодом – назва партизанів, що вели боротьбу проти іспанців.

гезу́нд, -у, ч. Здоров'я.

Ге-Іфтах-Елу. *бібл.*

гей (*англ. gay, букв. – веселий, непутній*). Одна із назв чоловіків-гомосексуалістів.

Гей (*Gay*) Джон (1685-1732). Англійський поет і драматург.

Гейве. Населений пункт у Туреччині.

Гейгельський заповідник. (Азербайджан).

Гейгер Ганс (*Geiger*) (1882-1945). Німецький фізик. Отримав освіту в Ерлангенському, Мюнхенському та Манчестерському університетах. У 1908 р. визначив заряд електрона і (разом з Е.Резерфордом) винайшов прилад, що дозволяє рахувати окремі заряджені мікрочастинки (Гейгер-Мюллера лічильник). У 1911-1912 р.р. разом з Дж.М. Неттоллом запропонував емпіричну формулу, що зв'язує сталу розпаду з енергією α -частинок, разом з В.Боте підтвердив закон збереження енергії і кількості руху для одиничних актів співударів елементарних частинок тощо.

ге́йзер (*ісл. Geysir, від geysa – ринути, хлинути, вибухати, бити джерелом*), -ра, ч., мн. -зери, -рів. **1.** Гаряче природне джерело вулканічного походження, що періодично фонтанує водою або парою. **Ге́йзери** поширені в областях сучасного або недавнього вулканізму (на Камчатці, у США, Новій Зеландії, Ісландії та інших місцях). **2. перен.** Яскравий, бурхливий вияв чого-небудь. Фонтан чого-небудь.

гейзерит (*від ге́йзер*), -у, ч. *геол.* Гірська порода, що утворюється внаслідок випадання кремнезему з гейзерів та інших гарячих джерел.

гейм (*англ. game – гра*), -а, ч. *спорт.* Певне число очок у деяких іграх (напр. в тенісі), у тенісі – шоста частина сету; частина партії.

ге́йм-бол (*від ге́йм і англ. ball – м'яч*). Остання подача (особливо в тенісі), якою може бути завершений гейм.

ге́ймер (*англ. game – гра*). *розм.* Захоплений фахівець з комп'ютерних ігор.

Гейнсборо (*Gainsboroug*) Томас (1727-1788). **1.** Англійський живописець.
2. Населений пункт у Великій Британії.

гейп, гийп. Молотарка.

гейпована, гийпована. Обмолочена молотарка.

гейповати, гийповати. Обмолочувати молотаркою.

ге́йрок, гийрок, капутрак. Кабат, сурдут, сюртук, вихідна куртка.

гейша (яп. *geisha*, від *gei* – мистецтво і *sha* – людина), -і, ор. -єю, ж., мн. **гейші**, гейш. **1.** У Японії – професійна танцівниця, співачка, музикантка, яка розважає відвідувачів чайних будиночків або гостей на прийомах та прислуговує їм, створює невимушену атмосферу, провадить цікаву розмову. **2.** Повії з високим рівнем інтелекту, які володіють спокусливими прийомами.

Гел. Населений пункт у Бельгії.

гел-гел, гел, гель! виг. Виражає крик гусей.

гелавець. орн. Чубатий, жайворонок, *Galerida cristata*.

гелання, -я, с. **1.** Дія за значенням гелгати і звуки, утворювані цією дією. **2. перен.** Голосна, нерозбірлива, незрозуміла розмова; галас, гомін.

гелгати, -аю, -аєш, **гелготати, гелготіти, гелкотати, гилькотіти.** Те саме, що **гегекати, гегати, герготіти, герготати, гелгтати.** Кричати (про птахів, переважно гусей), відтворювати звуки, що властиві гусям.

гелгіт, -оту, ч. Те саме, що **гелання.** Крик гусей.

гелгнути, -гне. Однократне до **гелгати.**

гелготання, -я, с. Дія за значенням **гелготати і гелготіти, гелгати.**

гелготати, -гочу, -гочеш, -гочуть. **1.** Підсилювальне до гелгати. **2. перен.** Голосно, нерозбірливо, незрозуміло розмовляти; галасувати.

гелготіння, -я, с. Див. **гелготання.**

гелготіти, -гочу́, -готиш, -готимо, -готять, -готиті́, нак. -готи. Див. **гелготати.**

гелготун, -а, ч., **гелготуха.** **1.** Звук, що походить на гелгіт гусей. **2.** Той, хто **гелгоче.**

гелготуха, -и, д., м. -сі, ж. Та, що **гелгоче.**

гелева, -и. Черевко, товстий живіт.

гелеватий, -а, -е. Пузатий.

гелевач, -а, ч. Черевань, живогастий.

Гелемейдза, -и. (прізвище).

Гелен. Населений пункт у Нідерландах.

гелертер (нім. *Gelehrter* – учений). Людина з широкими, але відірваними від практичної діяльності знаннями; схоласт.

гелета, -и, ж. Дерев'яний посуд; бочечка для сиру, барило.

Гелета, -и. (прізвище).

гелетка. **1.** Дерев'яна посудина, бочечка. **2.** Горщик.

гелетя, -тяти, с., гелета. **1.** Дерев'яна посудина для молока. **2.** Дерев'яна посудина взагалі; барило. **3.** Дійниця. **4.** Стара міра молока і зерна.

геливо. Черевко, пузо.

гелі (від лат. *gelo* – замерзаю, застигаю). Драглеві дисперсні системи.

Геліболу. Населений пункт у Туреччині.

гелзкий. Слизкий, ковзкий.

гелка, -и, ж. Гуля, шишка, пухлина.

Гелкей. Населений пункт у Туреччині.

гелкотати, -очу, -чеш. Див. **гелгати.**

Гелнер Ернест. Автор фундаментальної наукової праці «Нація та націоналізм», у якій висвітлені питання: визначення держави та нації, перехід до епохи націоналізму та дана відповідь на питання: «що таке нація?»

Геловані Михайло Георгійович, невідм. (1893-1956). Грузинський актор.

Гелсворсі (*Galsworthy*), не відм. Англійський письменник.

Гелстон Вільям А. Американський політичний теоретик і політичний діяч, професор Школи громадських справ Університету Мерленда та директор університетського Інституту філософії і громадської політики, у 1973-1982 р.р. викладав політичну теорію в Техаському університеті, у 1985-1988 р.р. – директор економічних і соціальних програм «Roosevelt Center for American

Policy Studies» (Вашингтон), у 1991-1992 р.р. – співробітник «Woodrow Wilson International Center for Scholars» (Вашингтон), редактор журналу «The Responsive Community». Автор книг: «Kant and the Problem of History» and «Justice and the Human Good» (1980), «Liberal Purposes: Goods Virtues and Diversity in the Liberal State» (1991).

Автор фундаментальної наукової праці з теорії демократії «Громадянське суспільство й мистецтво об'єднань», у якій висвітлені такі питання: політичні об'єднання, громадські об'єднання, політика і громадянське суспільство.

Гелстоун Вільям. Автор фундаментальної наукової праці з теорії лібералізму «Захист лібералізму».

гелтунок. Старанність, турбота, догляд.

гель (нім. *Gel*, лат. *gelāre – застигати*). хім., тех. **1.** Однорідна драглиста речовина зі значною кількістю рідини, що має також властивості твердих тіл (як протоплазма). **2.** Напіврідкий мийний препарат з природних продуктів (алое, лаванди), який пом'якшує, освіжає й тонізує шкіру.

гельгів, -гова, ч. Знаряддя дроворубів на кшталт сокири, в якій замість широкого леза щось на зразок пташиного дзьоба, його дроворуби заганяють у кінець колоди і тягнуть, тримаючись за сокирище.

Гельма. Населений пункт в Алжирі.

Гельський заповідник. (Азербайджан).

Гельтінг. Населений пункт у ФРН.

гелюх, -а, ч. **1.** Нутроші, потрух, тельбухи. **2.** Черевко, пузо. **3.** Черевань, пузань.

Геля, -і. (прізви.).

гема (лат. *gemma – коштовний камінь*), -и, ж. Невеликий різьблений камінь з рельєфним, опуклим (камея) або врізаним углиб (інталія) зображенням. Коштовний камінь у дорогій оправі.

Гемалліл. бібл. Місто царства Ога в Башані.

гемба, -и, ж. Зневажливо губа; коняча губа; **варга**. **Гемби** розпустити – розкритися; **гемби** розквасити – надуті губи.

Гембаль, -я. (прізви.).

Гембаровський, -ого. (прізви.).

гембатий, -а, -е. Прикметник до **гемба**, (губатий, **варгатий**).

гембач, -а, ч., **гембатий**. Губатий, з конячою губою (знев.).

гембиць. **1.** Шлунок. **2.** Ковбаса з кашею або з м'ясом.

Гембицький, -ого. (прізви.).

Гембич, -а. (прізви.).

гембочка, гембочка. Рубець шиття, загнутий на лицьовий бік і прострочений (за подібністю до губи).

гембувати. Гордувати.

Гемега, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Гемелей, -я (прізви.).

Гемерек. Населений пункт у Туреччині.

гемзати, -мжу, -жиш. Лоскотати; гомзатися.

гемінати (від лат. *gemio – подвоюю*). Подвійні приголосні.

Гемлік. Населений пункт у Туреччині.

Геммей (661-721). Імператриця Японії, яка вперше (710р.) в історії країни заснувала офіційну і постійну столицю Японії – м. Нара і за наказом якої через два роки потому придворний історіограф О-но Ясуморо створив перший пам'ятник японської писемності – історичні віршовані хроніки «Кодзікі» («Записи давних діянь»).

ге́мули (лат. *gemmula*, зменш. *gemma* – брунька). біол. Внутрішні бруньки більшості прісноводних та деяких морських губок, які служать для розмноження.

ген (нім. *Gen*, гр. *genos* – рід; походження). Матеріальний носій спадковості, відповідальний за формування якої-небудь елементарної ознаки. У вищих організмів уходить до складу хромосом. Сукупність усіх **генів** організму становить його генетичну конституцію – **генотип**.

...ген, ...генний (гр. *genēs* – народжений, який народжується). Частина складних слів, що має значення «пов'язаний з походженням», наприклад, **глікоген, гідроген**.

Гена, Генка, Геночка, Генуня, Генунця, Генусенка, Генусечка, Генуся, Генуська, Генушка, Генця, Геня, Генька, Генця, Гиня, Гинька, ж. до ч. Євген. Одні із форм імені Євгенія, Євгена, Івга, Югіна (але Геннадій).

Генгало, -а. (прізви.).

Генган. Населений пункт у Франції.

генглавий, генглявий. Слабкий, хворобливий.

генгоритися. Пишатися, чванитися.

генгорний. Гордовитий, чванливий.

Гендель (*Händel*) Георг Фридрих (1685-1759). Німецький композитор, автор опер “Родріго” (1707р.), “Агриппіна” (1709р.), “Ринальдо” (1711р.), “Радамист” (1720р.), “Оттон” (1723р.), “Юлій Цезар” (1724р.), “Роделинда” (1725р.), “Орlando” (1733р.), “Альцина” (1735р.), “Ксеркс” (1738р.) тощо, створив ораторію “Тріумф часу і Правди”, пасторальну серенаду “Ацис, Галатеї і Поліфем” (1708р.), камерні кантати, дуети, терцети, псалми. В Італії набув слави видатного клавесиніста.

гендер¹ (англ. *gender* – рід, стать). Відмінність між жінками і чоловіками за анатомічною і фізіологічною статтю.

гендер², гендерка, гендерова, гендеряк, гендерята, гендеристи. Курій (курка – гермафродит): «ні півень, ні курка, і яєць не несе, і курей не бавить»; ні чоловік, ні жінка; «Ванька-Манька».

гендерна рівність. Реальна рівність жінок і чоловіків. Конституція України 1996 р. гарантує рівні права чоловіка і жінки, але реальної рівності можливостей жінки і чоловіка не досягнуто, не зважаючи на те, що у вересні 2005 р. прийнято Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». На кінець 2006 р. за даними народного депутата Олени Бондаренко (фракція БЮТ), голови підкомітету з питань гендерної політики Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, ситуація з гендерною рівністю жінок і чоловіків в Україні така. Жінки становлять 54 % населення України. 52 % студентів вищих навчальних закладів, 46 % аспірантів – жінки. Але вони мають значно менше шансів дістати роботу й отримати зарплатню на рівні з чоловіками. Вищу або середню професійну освіту мають 43 % працюючих жінок і лише 34 % працюючих чоловіків, але тільки 20 % керівників різних рівнів – жінки. 75,4 % державних службовців – жінки (чоловіків – 24,6 %), але першу (найвищу) категорію серед керівників – державних службовців мають 91,7 % чоловіків і 8,3 % жінок. Серед голів обласних адміністрацій – три жінки. На всю Україну три жінки – голови обласних рад. А водночас найбільше жінок – у складі сільських рад та серед сільських голів – там, де працювати чи не найтяжче. Високоосвічені українські жінки в пошуках заробітку змушені лишати дітей і їхати за кордон – на некваліфіковану, тяжку працю, часто нелегально, а отже, без жодних прав і захисту. Жінка не захищена від сексуальних зазіхань начальника-чоловіка і потерпає від побутового насильства з боку чоловіків у сім'ї. Серед безробітних, які мають вищу освіту, – 70 % жінок. Зарплата жінок у середньому по країні не

перевищує 72,5% заробітної платні чоловіків. Бізнесом у промисловості займається лише 2% жінок. У складі Верховної Ради (2006 р.) кількість жінок становить 8%. Із 26 голів комітетів – лише 2 жінки. Жодної жінки-міністра в уряді В.Януковича, перед тим – в уряді Ю.Сханурова. Вперше в Україні з'явилася жінка – прем'єр-міністр – Юлія Тимошенко. І їй чинилися така протидія з боку чоловічого політикуму, яку можна пояснити не лише спротивом з боку тих, кому вона заважала нажитися коштом держави, а й, напевне, внутрішнім дискомфортом, що його відчували слабші за неї чоловіки-політики. На виборах Верховної Ради 2006 року в списках політичних партій та блоків було 80,6% чоловіків і лише 19,4% – жінок. Та й то в основному жінки перебували після п'ятої «десятки». Зі 172 країн світу Україна посідає 152-ге місце за представництвом жінок у парламенті. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є одним з головних напрямів політики й діяльності Європейського Союзу. Створено Дорадчий комітет з питань рівних можливостей для чоловіків і жінок, затверджено Програму дій співтовариства щодо рівних можливостей для жінок і чоловіків. У складі Парламентської Асамблеї Ради Європи діє Комітет з питань рівних можливостей жінок і чоловіків. Конвенція ООН стосовно ліквідації усіх форм дискримінації жінок, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Декларація щодо рівності жінок і чоловіків, Пекінська декларація та Платформа дій, Декларація Тисячоліття, ціла низка інших документів схвалені та ратифіковані Україною. Розв'язання гендерних проблем є необхідною умовою просування України до європейських структур.

гендерний (англ. *gender – рід, стать*), -а, -е, Термін пов'язаний з розрізненням людей за статтю. **1.** Прикметник до **гендер**. **2.** Феміністський. **3. політ.** **Гендерна** політика – політика рівності чоловіка і жінки. Сукупність внутрішньополітичних заходів, спрямованих на здійснення рівноправності осіб жіночої та чоловічої статі, переважно для поліпшення становища працюючих жінок та розширення їхніх соціальних прав. **4.** У центр уваги **гендерських** досліджень потрапляють п'ять «статей»: жіноча, чоловіча, гетеросексуальна, гомосексуальна, транссексуальна. **5. соціал.** **Гендерний** статус – соціальний статус людини, зумовлений її статтю. **6. лінгв.** **Гендерна** лінгвістика – напрям у мовознавстві, що вивчає відмінності в мові, що зумовлені статтю мовців, носіїв мови.

Генді Аллен. Найвища жінка з тих, хто ще жила у 2005 році, яка народилася в 1955 році у США. Її зріст сягнув 2м 32см.

генеалогічний (лат. *genealogicus*), -а, -е. Родовідний, родоводовий. **1.** Який стосується **генеалогії**. **2.** **Генеалогічне** дерево – те саме, що й **генеалогія** **2.**

генеалогія (лат. *genealogia*), -ї, ж. **1.** Допоміжна історична дисципліна, що досліджує походження, родинні та інші зв'язки відомих родів; **2.** Родовід, історія роду. Інша назва – **генеалогічне** дерево.

Генега, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

генез (лат. *genesis – зародження, походження; від gignomai – народжуватись, походити*), генез. мед. Зародження, виникнення, утворення, породження, походження.

генеза, генезис (гр. *genesis – походження*). Походження, виникнення; процес утворення (наприклад, **генеза** діалектного простору, **генеза** монополізації капіталу).

генезис (лат. *genesis – зародження, походження; від gignomai – народжуватись, походити*). мед. Виникнення, утворення, породження, походження.

...генез (ис) (гр. *genesis – походження*). Частина складних слів, яка має значення «виникнення», «утворення», напр., **етногенез, партеногенез.**

генерал (від *лат. generalis* – загальний, спільний, належний родові, *genus (generis)– рід*), -а, ч. Військове звання або чин вищого командного складу армії, а також особа з цим званням. **2. рел.** Глава ордену єзуїтів і домініканців, який обирається довічно.

генерал-аншеф (*фр. général en chef* – головнокомандувач). Генеральський чин у російській армії наприкінці XVII ст.

генерал-бас (*нім. Generalbaß, іт. basso generale, букв. – цифровий бас*). муз. Цифровий спосіб фіксування супровідних акордів, коли цифри ставилися під найнижчою басовою партією.

генерал-губернатор (*генерал і губернатор*). **1. іст.** у Росії до 1917 р. та в деяких інших країнах – начальник краю, області, який має вищу військово-адміністративну владу. **2.** Посадова особа, яка представляє короля (королеву) Великої Британії в деяких державах, що входять до складу Співдружності і які визнають британського короля (королеву) як керівника держави.

генералізація (*generalisatio, від лат. generalis – загальний, спільний, належний родові, від genus (generis) – рід*), -ї, ж. **1.** Узагальнення, узагальнювання; резюмування, підсумовування. **2. мед.** Поширення патологічного процесу, спочатку обмеженого, по всьому організму або органу. **3.** У картографії – процеси відбору та узагальнення географічних об'єктів (населених пунктів, річок, озер, морів тощо) для складання географічних карт.

генералізований (*лат. generalisatus*), -а, -е. **1.** Узагальнений. **2.** Поширений, розповсюджений.

генералісимум (*лат. generalissimus – найзагальніший, найголовніший*). У деяких країнах – найвище військове звання, яке надають полководцям за особливі воєнні заслуги, а також особа, якій надано це звання.

Генерал-Тошево. Населений пункт у Болгарії.

генералітет (*нім. Generalität, лат. generalis – загальний, спільний*), -у, ч. Вищий командний склад армії; **генерали.**

генеральний (*лат. generalis – загальний*), -а, -е. **1.** Найважливіший, основний, провідний. **Генеральний** штаб – головний орган керування збройними силами держави в мирний і воєнний час. **2.** Такий, що приводить до викінчення, завершення; остаточний, вирішальний. **3.** Загальний, усеохопний, ґрунтовний, головний.

генеральський, -а, -е. Прикметник до **генерал**.

генеративний (*лат. generativu, від genero– породжую s*), -а, -е. **1. біол.** Який пов'язаний з відтворенням організмів, з продовженням роду. **2. мовозн.** Який стосується мовознавчого напрямку, що описує правила породження висловлювань. Який служить для розмноження; породжувальний, породжуючий.

генератор (*лат. generator – родоначальник, дослівно – витворець, предок, від generare – породжувати, genus – рід*), генератор, -ра, ч., мн. -тори, -рів. **1.** Пристрій, апарат чи машина, які виробляють якийсь продукт (**газогенератор, парогенератор** тощо), електричну енергію (**гідрогенератор**), перетворює один вид енергії на інший (випромінювач ультразвуку). **2.** Піч, камера згоряння, що перетворює паливо на розжарені гази і розвиває високу температуру. **3.** Машина, що створює електричний струм. **4.** Казан (котел, литаври, чавун) у паровій машині, в теплообміннику тощо. **5.** Породжувач. **6. перен., образно. Генератор** (творець) ідей (про людину) –ініціативна, творча людина, що змінює уявлення, розширює знання про що-небудь, спрямовує діяльність інших людей.

генератор-двигун, -а, ч. Система електроприводу, в якій виконавчий електродвигун постійного струму незалежного збудження живиться від генератора струму теж незалежного збудження.

генераторний, -а, -е. Прикметник до **генератор**. **Генераторний** газ – газ, який одержують з твердого палива в газогенераторах.

генерація (лат. *generatio* - народження, виникнення; покоління, від *genus* – рід), -ції, -цією, ж., генерація. **1.** біол. Народження, відтворення. **2.** етн., біол. Покоління; коліно, сукупність людей, пов'язаних приблизно однаковим віком, спільними інтересами і спільною діяльністю. **3.** Представники одного роду, рослини і тварини одного виду і роду, мінерали одного походження, покоління. **4.** Постання, народження, утворення, породження, походження, вироблення чогось. **5.** Актори старшої **генерації**. **6.** Виникнення, відтворення, постання чогось. **7.** У демографії – ті, хто народилися протягом одного й того самого року.

генерика (англ. *generic* – непатентований). Група невеликих компаній, що здійснюють копіювання послуг провідних фірм. Генериці притаманне швидке зростання.

генерування (лат. *generatio*), -я, с. Народжування, утворювання, породжування, виробляння.

генерування (лат.), -ую, -єш. Утворювати, виробляти.

генерувати (від лат. *genero* – породжую), -ую, -уєш. **1.** *тех.* Виробляти (продукт, енергію); збуджувати (електричні коливання) тощо. **2.** *перен.* Створювати, винаходити; вигадувати.

генетив, -а. *грам.* Родовий відмінок.

генетик (лат. *geneticus*), генетик, -а, ч. *мед.* Спадко (во)знавець. Фахівець у галузі генетики.

генетика (лат. *genetica*, від гр. *genētikos* – той, що народжує; плодючий, плідний), генетика, -и, ж. *мед.* **1.** Спадковість. **2.** Спадко (во)знавство. **3.** Наука про закони спадковості і мінливості організмів та методи керування ними.

генетичний (лат. *geneticus*, від гр. *genesis* – походження), генетичний, -а, -е. *мед.* **1.** Який вказує на походження, розвиток. **2.** Прикметник до **генетика**. **3.** Спадковий. **4.** Який стосується народження, походження, **генези**. **Генетична** дискримінація – дискримінація, яку здійснюють страхові компанії щодо осіб, які схильні до деяких спадкових захворювань. **Генетична** ідентифікація – біологічна експертиза з установлення особистості та з'ясування спорідненості. Використовують у судовій медицині. **5.** Який стосується **генетики**. **Генетичний** код – система шифрування спадкової інформації в молекулах нуклеїнових кислот. **Генетична** інженерія – методи молекулярної біології та генетики, пов'язані з цілеспрямованим конструюванням нових, не наявних у природі комбінацій генів. Інша назва – **генна** інженерія.

гензюра, -и, ж., **гіндзюра**. *бот.* Тирлич, *Gentiana*, джінджор, джінджора, джінджура, джунджура, дзінзора, дзіндура, карпатський жень-шень.

Генік, -а. Прізвище. Наприклад, Степан **Генік** – автор книги «150 Великих Українців». -Івано-Франківськ: Лілея, 2001.-300с.

Генік, -а, **Геньо**, ч. Одна з форм імені Геннадій (від гр. *gennadas* – благородний, шляхетний, родовитий).

Генік (гр. ім. *Eugeneios*, *eugenēs* – доброго роду, шляхетний), **Генко**, **Генко́**, **Гіник**, **Гиньо**, **Гиньчик**, ч. Одні з форм імені Євген і Євгеній.

геніальний (лат. *genialis* – властивий генієві, плідний), -а, -е. **1.** Який є генієм; винятково талановитий, творчо обдарований. **2.** Властивий генію; творчо найдосконаліший.

геніальність, -ности, ж. **1.** Найвищий ступінь обдарованості людини, виразом якої є творчість, що має для життя суспільства історичне значення. **2.** Властивість за значенням **геніальний**.

геній (лат. *genius* - дух, *genus* – рід), -я, ч., геній. **1.** Те саме, що **геніальність**; найвищий ступінь обдарованості, таланту. **2.** Особа, наділена геніальністю;

людина, якій притаманна найвища творча обдарованість. **З**. В давньоримській міфології – дух, божество, покровитель людини в її діяльності, пізніше – добрий або злий дух взагалі. **З**. У давньоримській міфології – спочатку божество – прабатько роду, згодом – самостійне божество, яке народжувалося разом з людиною й керувало її вчинками (частіше вважалося, що є два генія – злий і добрий).

геніталії (мн. від лат. *genitale* – той, що породжує, дітородний орган; *organa genitalia*), мн. мед. Породні, дітородні. Статеві органи (знаряддя).

генітальний (лат. *genitalis*), -а, -е. мед. Статевий, дітородний.

генітив (лат. (*casus*) *genitivus* – родовий відмінок), -ва, -ву. мовозн. Родовий відмінок.

Генк. Населений пункт у Бельгії.

Геннетон. бібл.

генний (від *ген*). Який стосується гена, який пов'язаний з генами. **Генна** дактилоскопія – ідентифікація особистості за допомогою генетичних методів. **Генна** інженерія – те саме, що й **генетична** інженерія.

...генний.- див. **...ген**.

гено... (лат. – рід; походження). Частина слів, яка має значення «пов'язаний з генами, зі спадковістю», наприклад, **генотип**, **генокопія**.

генокопія (від *гено...* і *копія*). біол. Виникнення в організмі схожих фенотипових ознак під впливом **генів**, розміщених у різних ділянках хромосом або в різних хромосомах.

геном (англ. *genome*, гр. *genos* – рід; походження). біол., мед. Спадкоскуп. Сукупність **генів**, локалізованих у клітинному ядрі.

геноністичний, -а, -е.

геноп (фр.), -а. Африканська мавпа з довгими кінцівками і хвостом, яка чудово лазить по деревах. **Генопи** живуть громадами, нищать садки, нападаючи організовано, виставляючи вартових.

генотип (лат. *genotypus*). мед., біол. Спадкообраз. Спадкова основа організму, сукупність **генів**, локалізованих у його хромосомах, у широкому значенні – сукупність усіх спадкових факторів організму.

генофонд (від *ген* і *фонд*). біол. Сукупність генів у популяціях організмів того чи іншого виду.

геноцид (нім. *Genozid*, від гр. *genos* – рід, плем'я походження і лат. *caedo* – убиваю), геноцид, -у, ч. Винищення окремих груп населення за расовими, національними чи релігійними мотивами; навмисне створення життєвих умов, розрахованих на цілковите або часткове фізичне знищення цих груп, а так само заходи щодо унеможливлення народження дітей у їхньому середовищі (біологічний **геноцид**). Особи, винні в геноциді (геноциді), відповідають за міжнародним кримінальним правом. сил. Убивство (етноцид – нищення національної мови, культури, звичаїв, як і фізичне нищення за національною ознакою).

Генсицький, -ого. (прізви.).

Генсьорський, -ого. (прізви.).

Гент. Населений пункт у Бельгії.

гентакс (англ. *Gentex*, скор., *Generalized Exchange Service*). Міжнародна телеграфна мережа загального користування, оснащена автоматичними комутаційними телеграфними станціями прямих з'єднань між найбільшими містами різних країн.

Гентін. Населений пункт у ФРН.

Генуват. бібл. Син Гадада і сестри Тахпенеси – дружини фараона Єгипту. **генуєць**, -зця, мн. -єзці, -зців. Мешканець **Генуї**.

генуєцький, -а, -е. Прикметник до **Генуя**.

ге́нуць, -нуїця, мн. **ге́нуїці**, -ців. Мешканець **Ге́нуї**.

ге́нуїнний (лат. *geniini* – природний, справжній, уроджений s), -а, -е. Самородний; первинний, первісний, первітний; незмінний. мед. Природний, первинний; природжений.

ге́нуїський, -ка, -ке. Прикметник до **Ге́нуя**.

Ге́нуя (*Genova*), -ї, ор. -сю. Місто на Півночі Італії.

генціана, **генціяна**, -и. Назва рослин з родини тирличкуватих, довголітніх трав, широко вживана в медицині.

Ге́нця, -ї, ж. Одна з форм імені Генія, Євгенія.

Ге́ня, -ї, ж. (від імені Євгенія).

гео-, **гео-**... Перша частина складних слів, що вказує на відношення до Землі, земної кори і т.ін., наприклад геосфера (геосфера), геотехнологія (геотехнологія), геоботанічний (геоботанічний), географ (географ), географічний (географічний), географія (географія), геодезист (геодезист), геодезичний (геодезичний), геодезія (геодезія), геолог (геолог, геольог), геологічний (геологічний, геольогічний), геологія (геологія, геольогія) тощо.

Ге́о. (ім'я) (Гео Шкурушій).

геогельмінти (лат. *geohelminthes*). біол., зоол. Землечерви. Група паразитичних червів, які розвиваються в ґрунті, куди потрапляють їхні яйця, без проміжних живителів.

геоглобалістика (від *гео...* і *англ. global* – світовий, всесвітній). Науковий напрям, який досліджує політичні процеси, тенденції і явища в масштабі всього світу.

географія, географія, -ї, ж. **1.** Ряд зв'язаних між собою наук, що вивчають поверхню Землі, природні умови, населення, економічні ресурси. Фізична географія – частина географії, що вивчає рельєф, ґрунти, клімат, рослинний і тваринний світ. Економічна географія – частина географії, що вивчає розміщення виробництва, умови і особливості його розвитку в країнах або окремих регіонах, або окремих районах. Лінгвістична географія – розділ мовознавства, що вивчає територіальне поширення певних мовних явищ – фонетичних, граматичних, лексичних. **2.** чого, яка. Розміщення, поширення чого-небудь на поверхні Землі.

геольогія, **геологія**, геологія, -ї, ж. Наука про Землю, її речовинний склад, будову та розвиток.

геомагнетизм (від *гео...* і *магнетизм*). **1.** фіз., геогр. Властивість земної кулі, щозумовлює наявність навколо неї магнітного поля; земний магнетизм. **2.** Галузь геофізики, що вивчає розподіл у просторі та зміни в часі магнітного поля Землі.

геомагнітний (від *гео...* і *магнітний*). Який пов'язаний із земним **магнетизмом**.

Георг, -га, -гові, при -гу; -гу! Ім'я.

Георг Тірак. Міністер юстиції гітлерівської Німеччини, автор слова *Vernichtung durch Arbeit* – «знищення роботою» - примусова праця як різновид вбивства. Про механізми такого методу вбивств 14 й 18 вересня 1942 р. вів дискусію з Геббельсом і Гімлером.

Ге́орге. **1.** (*Gheorghe*)Петре (1907-1943). Діяч румунського робітничого руху. **2.** (*George*)Стефан (1868-1933). Німецький поет; один із видатних представників німецького символізму.

Георгень. Населений пункт у Румунії.

Георгієв. (прізвище).

Георгіца Стефан, -и. (прізвище).

Георгіївна, -и.

Георгій, -я, ор. -єм.

Георгійович, -а, ор. -єм.

гепард (фр. *guépard*, від *ит. gatto pardo*, букв. – кіт-леопард). Ловчий барс, хижий звір з родини кішок; живе в Південно-Східній Азії та Африці; приручається і використовується для ловів, полювання.

гепіди, -ів, мн. Давньогерманське плем'я.

гер, -у, ч. **1.** *бот.* Яглиця, снитка, *Aegorodium podagraria* L. **2.** Шершень.

Гера. **1.** Населений пункт у ФРН. **2.** *бібл.* **Гера**.

геранієвий, -а, -е. Прикметник до **герань**.

герань, -і, ор. -нню, ж., р., мн. -ней, **геранія**, -ї, ж. **1.** Трав'яниста рослина родини геранієвих з яскравими поодинокими або зібраними в двоквіткові пазушні зонтики квітками. **2.** Народна назва пеларгонії. **3.** Рослина з роду журавельникових, з пахучим листям і квітами. Народна назва – калачики, журавельник.

Герар. *бібл.*

гербевош, **гербервош**, **гербиш**. Залізна кочережка.

Гергард (*нім. Gerhard*), -да. Нім. прізви.

Гергардт (*нім. Gerhardt*), -дта. Нім. ім'я.

Герель. (прізви.).

гергавка, -и, ж. Горло, карк; задня частина шиї.

гергелиця, -і, ж. *ент.* Довгоносик амбарний, *Calandra granaria*.

гергель. **1.** Гусак великої породи. **2.** Довгошия (людина).

Гергель. (прізви.).

гергелі, **гергелі**, -ів, мн. Гуси великої породи.

гергера, -и, ж. Див. **гаргара**.

гергетати, -гечу, -чеш. **1.** Гелготати. **2.** Джерготати.

гергетня, -і, ж. **1.** Геганья. **2.** Джергіт.

гергецьки, -цок, мн. **Гаргачки**.

гергечник, -а, ч. Куш; кущі агрусту.

гергіт, -готу, ч. Те саме, що **герготання**, **герготіння**.

гергнути, -не. Однократно до **герготати**, **герготіти**.

герготання, -я, с. Дія за значенням **герготати**, **герготіти**.

герготати, -гочу, -гочиш, -гочить, -гочуть; нак. -гочи. **1.** Те саме, що **гелготати**, **гелгати**, **гелготіти**. **2.** Те саме, що **скреготати**, **скреготіти**.

герготіння, -я, с. Див. **герготання**.

герготіти, -гочу, -готиш, -готімо, -готите, -готять; нак. -готи. Див. **герготати**.

гергуль. **1.** Гусак, порода гусей. **2.** Довгошия, незграбна людина. **3.** Великий рак.

гердан (*рум. gherdan* – *намисто*; *тур. gerdan, gerden* – *шия, запоз. з перс.*), -у, ч., **гардан**. Шерстяна стьожка чи ажурний комірець з бісеру, якими в Галичині, на Буковині та Закарпатті жінки прикрашають шию або голову, а чоловіки – капелюха; вовняна пов'язка у вигляді широкої стрічки. Пов'язка з намистинками на шиї або голові. **Гердан** під сучасну пору як прикраса набув розповсюдження у всій Україні.

Гердер Готфрід, (1744-1803). Німецький письменник, філософ, етнограф.

Герднер. Озеро в Австралії.

Гере. Населений пункт у Франції.

гергега, -и, ж. **1.** **Дзига**, дерев'яне колесо в хлоп'ячій грі. **2.** Вид гри в кості. **3.** Шашки.

Гергега, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

гергегованя. *бот.* Айстра, *Callistephus chinensis* Nees (Aster).

Гереде. Населений пункт у Туреччині.

гереджун, **геречун**, **гереджун**, **герідзин**, карачун, киричун, кричун, кречун, керечун, крачун. Хліб, спечений на святвечір.

Гереле. Населений пункт у Туреччині.

герелиця, гирилиця. 1. Галасливий натовп. 2. Юрба, згряя. 3. Група, гурт дівчат, хлопців, людей взагалі. 4. Ряд, низка.

Герен. Населений пункт у ФРН.

геренда. Опорна балка, перекладина.

Геренда, -и. (прізви.).

Герета, -и. (прізви.). 1. **Герета** Олег – заслужений артист України, художній керівник камерного оркестру «Harmonia mobile». 2. **Герета** Ігор (1938-2002). Видатний український археолог, культурний і громадсько-політичний діяч, історик, джерелознавець, краєзнавець. Активний дослідник Черняхівської культури (II-V ст. нашої доби), автор сенсаційного відкриття кам'яних гробниць III тис. до нашої доби в селах Лучці, Ворвулинці, Товстолуг та Лошків на Тернопіллі. Пам'ятки Черняхівської культури – безтурганні могильники (поля поховань) та поселення хліборобсько-скотарських племен, які лишили по собі сліди розвиненого бронзоліварства, залізообробки, багато ювелірних прикрас та виробів гончарства. **Герета** відкрив кілька пам'яток минулого в селі Чернелів-Руський епохи бронзи поморської (II ст. до нашої доби) та давньоруської культур.

герехт.

Геречка, -и. (прізви.).

Герзе. Населений пункт у Туреччині.

герильєри (*исп.*), мн. Іспанські партизани, що прославилися (вславились) під час воєн з Наполеоном I (1805-1813).

герилья, гверилья (*ит., исп. guerrilla, guerra – війна*). Партизанська війна в Італії. Повстанська війна в Іспанії та країнах Латинської Америки.

герильяси, гверильяси (*исп. guerrillas, множ., guerrilla – партизанська війна*). Учасники **герильї**.

Герин. бібл. Син Шім'я.

Геринівич, -а. (прізви.).

Гериньович, -а. (прізви.).

геріатр (*лат. geriatrus*). мед. Старечолікар, старечолікувач, старечолікувальник. Лікар, фахівець з **геріатрії**.

геріатричний (*лат. geriatricus*), -а, -е. мед. Старечий, старечолікарський. Який стосується **геріатрії**.

геріатрія (*лат. geriatrics, від гр. gerōn – старий та ...іатрія*), -ї, ж., мед. Старечолікарство, старечолікувацтво, старечолікувальництво. Галузь клінічної медицини (частина геронтології), що вивчає особливості захворювань у людей похилого і старечого віку.

Герінг Герман (1893-1946). Прізвище райхмаршала авіації гітлерівської Німеччини та голова уряду Пруссії, замінював фюрера на вищих командних постах III Райху.

Герінг (*Hering*) Евальд (1834-1918). Німецький фізіолог. Основні праці по фізіології дихання.

Геркен-Русова, -ої. (прізви.).

геркоти́, -тіть. 1. Крик гусей. 2. Незрозуміла розмова. 3. Галас.

Герла. Населений пункт у Румунії.

герла́к, -а, ч. Вівця, що помарніла, захла від хвороби.

Герліц. Населений пункт у ФРН.

Герлог. Населений пункт у Великій Британії.

герлскаут (*англ. girl – дівчина і scout – розвідник*). Дівчинка або дівчина – член скаутської організації.

герлфрєнд (*англ. girlfriend*). розм. Подруга юнака, молодого чоловіка.

герлянка, -и, ж. Ятір із пруття, верша.

Герлях, -а. (прізви.).

Гермак, -а. (прізви.).

германіди (від назви хем. елементу германій). Сполуки германію з металами. Склад більшості германідів аналогічний відповідним силіцидам і не підпорядковані правилам формальної валентності: KGe , KGe_4 , $BaGe_2$, Mn_5Ge_3 , UGe_3 та ін. Германіди лужних і лужноземельних металів – напівпровідники, а германіди перехідних металів мають металеві властивості. Германіди Nb і V та стопи на їх основі мають відносно високі температури переходу у надпровідний стан: Nb_3Ge (6,3K), $Nb_3Sn_{1-x}Ge_x$ (17,6-18 K), V_3Ge (6,01 K). Основний спосіб отримання германідів – топлення або спікання компонентів.

германізми (лат. *Germanus* – германський). мовозн. Слова або мовні звороти, запозичені з германських мов (англійської, німецької, нідерландської та ін.) або утворені за їхніми зразками.

Германій (лат. *Germanium*, англ. *Germanium*, фр. *Germanium*, нім. *Germanium*). Ge, хемічний елемент IV групи періодичної системи елементів; атомний номер 32, атомна маса 72,59, типовий напівпровідник. Природній германій уявляє суміш п'яти стабільних ізотопів з масовими числами 70, 72, 73, 74, 76. Ge кристалізується в кубічну структуру типу алмазу: $a=0,56575$ нм. Густина твердого Ge 5,327 г/см³ при 25°C і тиску 760мм рт.ст., рідкого Ge 5,557 г/см³ при 1000°C і 760мм рт.ст., температура топлення 937,5°C, температура кипіння 2700°C, коефіцієнт теплопровідності ~60Вт/(м·К) при 25°C. Навіть дуже чистий Ge є крихкий при кімнатних і середніх температурах, але вище 550°C піддається пластичній деформації. Твердість за мінералогічною шкалою 6-6,5. У хемічних сполуках проявляє валентності 2 і 4, останні сполуки більше стабільні. Відкритий німецьким хіміком К.Вінклером у 1886 році. Загальний вміст у земній корі $7 \cdot 10^{-4}\%$ за масою (більше, ніж Sb, Ag, Bi). Зустрічається в мінералах: германіті $Cu_2(Cu, Fe, Ge, Zn)_2(S, As)_4$; аргиродиті Ag_8GeS_6 , конфільдиті $Ag_8(Sn, Ge)_6S_6$ та ін. Ge - один з важливих матеріалів у сучасній напівпровідниковій та інфрачервоній техніці.

германізований, -а, -е.

Германік (*Germanicus*) (15 до н.е. – 19 н.е.). Римський полководець, племінник імператора Тиберія. У 7-9 р.н.д. придушив антиримське повстання в Паннонії, а у 12 р.н.д. – повстання римських легіонерів на Рейне, в 14-16 р.н.д. отримав перемогу над провідником германських племен Армінієм. У 12 р.н.д. – консул у Римі, з 17 р.н.д. отримав широкі повноваження в римських провінціях Азії.

германіст (від германістика). Фахівець з германістики.

германістика (нім. *Germanistik*, від лат. *Germanus* – германський). Сукупність наук, які вивчають мови, літератури, історію та культуру германських народів.

германіт (від назви хем. елементу германій). Мінерал з групи складних сульфідів хемічного складу $Cu_3(Fe, Ge)S_4$. Вміст Ge коливається від 7 до 10%, виявляються незначні домішки Zn, Pb, Ga, As. Відносять до кубічної або псевдокубічної системи. Кристали невідомі. Германіт знаходиться у вигляді окремих зерен, виділень, суцільних мас в тісній асоціації з піритом, мідними рудами, сфалеритом, галенітом. Твердість за мінералогічною шкалою 4,0; густина 4,4-4,6 г/см³.

германо... (скор. германський). Частина складних слів, яка за значенням відповідає слову «германський», наприклад, **германофіл**, **германофоб**.

германофіл (від германо... і ...філ). Людина, яка схиляється перед усім німецьким.

германофоб (від германо... і ...фоб). Людина, яка ненавидить усе німецьке.

германський (середньолат. *Germania* – Германія), германський, -а, -е. Який стосується давніх племен германців, що населяли Центральну, Західну та Південно-Західну

Європу. **Германське** плем'я. У 1 ст. н.д. мешкали на лівому березі нижньої течії Ельби. У 568 р. під тиском аварів окупували Північну Італію. У боротьбі з Візантією завоювали територію Ломбардії і Тусцію (Тоскану), утворивши своє королівство. **Германські** мови – група споріднених мов індоєвропейської мовної родини. Поділяють на підгрупи: північну (данська, шведська, норвезька, ісландська, фарерська мови), західну (англійська, німецька, нідерландська, фризська мови, їдиш, африкаанс), східну (мертві – готська, бургундська, вандальська мови).

Гермедже. Населений пункт у Туреччині.

гермінативний (лат. *germinativus*, від *germen* – зародок), -а, -е. біол., мед. Зародковий, зачатковий.

гермінація (лат. *germinatio*), -ї, ж. мед. Зародження, зачаття; розвиток; зріст; ріст; зростання, проростання.

Герміона Грейнджер. (прізви.).

Герович, -а. (прізви.).

Геровський, -ого. (прізви.).

геродерма (лат. *geroderma*), -и, ж. мед.

геродермія (лат. *gerodermia*), -ї, ж. мед.

Герон Олександрійський (*Heronus Alexandrius*), -а. Прізвище древньогрецького вченого, що працював в Олександрії. Автор робіт, в яких систематично виклав основні досягнення античного світу в галузі прикладної механіки.

геронія, граня, геронія. бот. *Geranium L.*

геронт (гр. *gerōn* (*gerontos*), букв. – стара людина). іст. У Стародавній Греції – член ради старійшин (герусії).

геронтократія (від гр. *gerōn* (*gerontos*) – стара людина і ...кратія). **1.** Гадана рання форма суспільного устрою, за якої влада належала найстарішим. **2. перен.** Наявність серед найвищого керівництва держави великої кількості осіб похилого віку.

геронтолог (лат. *gerontologus*), -а, ч. мед. Старечівник, старечознавець.

геронтологиня, -ї, ж. мед. Старечівниця, старечознавиця.

геронтологічний (*gerontologicus*), -а, -е. мед. Старечівничий, старечознавчий, старечознавський.

геронтологія (*gerontologia*, від гр. *gerōn* (*gerontos*) – стара людина і ...логія), -ї, ж. мед. Старечівництво, старечознавство. Наука про процеси старіння організмів.

геронтоморфоз (від гр. *gerōn* (*gerontos*) – стара людина і ...морфоз). мед. Еволюція шляхом змін, що виникають на пізніх стадіях розвитку організму.

геронтофілія (від гр. *gerōn* (*gerontos*) – стара людина і ...філія). Різновид статевого збочення, статевий потяг до осіб старечого віку.

Герта (нім.), -и, ж. Богиня землі у древніх германців.

Гертон Еш Тімоті. Видатний британський історик і публіцист, викладач коледжу св. Антонія в Оксфордському університеті.

Гертруда, -ди, ж., -до! Жіноче ім'я.

герувати, гирувати, -ую, -еш, керувати. **1.** Правити, керувати возом, кіньми. **2.** Направляти віз. Спрямовувати віз задом наперед, тримаючись за голоблі. **3.** Направлятися, прямувати. **4.** Зривати, стягати, стискувати. **5.** Правити, вимагати, заломлювати ціну, винагороду. **6.** Важко без відпочинку працювати. **7.** Робити пази; пазувати.

Геру́ла, -и. (прізви.).

Геру́ля, -ї. (прізви.).

Геруляк, -а. (прізви.).

герундів (*лат. gerundivum*), -ва, ч., мн. -дів, -вів. *мовозн.* Дієприкметник майбутнього часу пасивного стану (з відтінком повинности) у латинській мові.

герундій (*лат. gerundium*), -я, ор.- ем, ч. Вид віддієслівного іменника в латинській та деяких інших мовах. **Герундій** має регулярне творення, інколи зберігає дієслівне керування, наприклад, англійська форма на -ing.

герунок, -нка, ч. Столярський інструмент, уживаний при наклеюванні тахель на стіл на зразок косоного накутника.

Герус, -а. (прізви.).

Герусінський, -ого. (прізви.).

Герцен Олександр Іванович (1812-1870). Прізвище російського революціонера, письменника, філософа.

герч. Пухлина, опух.

Герчук, -а. (прізви.).

Гершвін (*Gershwin*) Джордж (1898-1937). Американський композитор і піаніст.

гершениця. Гусениця, Егуса.

Гершом. *бібл.*

Гершон. *бібл.*

Гершун Олександр Львович, -а. Прізвище російського оптика. Основні праці по прикладній оптиці.

Гесер. Населений пункт у Данії.

Гесик, -а. (прізви.).

Гессінг, -а. (прізви.).

гест (*нідер. geest*). Піщана місцевість на узбережжі Північного і Балтійського морів, бідна на рослинність. Інша назва – **гесст**.

гестапівець (*від гестапо*). Співробітник **гестапо**.

гестапо (*нім. Gestapo, скор., Geheime Staatspolizei – таємна державна поліція*), невідм. с. *іст.* Таємна державна поліція в гітлерівській Німеччині. Створена 1933 р., здійснювала масовий терор і каральні операції в Німеччині та в окупованих нею країнах Європи. Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі визнав гестапо злочинною організацією.

Гестгахт. Населений пункт у ФРН.

гестка, -тки, -тці, ж., мн. **гестки**, гесток. Верхня відрізна частина сорочки; плаття до рівня грудей.

гестоз (*лат. gestosis, від лат. gerere – відчувати*). *мед.* Затруя, вагітнозатруя. Загальна назва групи синдромів, що відображають ускладнене протікання вагітності. Застаріла назва – токсикоз вагітних.

Ґете **Йоганн Вольфганг фон** (*Goethe*), (1749-1832), не відм. Німецький поет, мислитель, природознавець. Один із засновників німецької літератури нового часу, учасник руху «Буря і натиск». У Веймарі керував театром, який організував сам у 1769 р. Драми «Гьоц фон Берліхінген» (1773 р.), «Егмонт», «Торквато Тассо» (1790 р.) та ін., романи «Страждання юного Вертера» (1774 р.), «Літа навчання Вільгельма Мейстера» (1795-1796 р.р.) та ін.

Перші поетичні твори Ґете (1767-1769) відбивають традиції анакреотичної лірики. Лірика періоду (1770-1775) «Зриву і натиску» Ґете є втілення природи і органічного поєднання з нею людини. Перехідний період творчості Ґете (1776-1785) бунту індивідуалізму завершений в необхідності самообмеження особистості.

Язично-матеріалістичне сприйняття античної культури у творчості Ґете відбите у протиставленні життєстверджуючої ідеї язичництва з аскетичною релігією християнства. Вершиною творчості Ґете є трагедія «Фауст» (1-ша частина 1808 р., 2-га частина – 1825-1831 р.р.), що підводить підсумок розвитку

всієї європейської філософської думки XVIII ст. і відкриває проблематику XIX ст. В обробці сюжету **Гете** спирався на народну книгу про Фауста (1587 р.) і лялькову драму. В образі Фауста втілена віра у безмежні можливості людини. Допитливий розум Фауста протиставлений безплідним зусиллям сухого педанта Вагнера. У процесі пошуку Фауст долає споглядальність німецької суспільної думки і висуває ідею чинності як основу буття людини, він знімає метафізичну протилежність добра і зла, заперечення і скепсис, яке втілено в образі Мефістофеля, для Фауста стає рушійною силою у пошуках істини. Підсумком шукань Фауста стало переконання, що ідеал необхідно знайти на Землі.

У галузі природничих наук Гете виконав низку наукових робіт з порівняльної морфології рослин і тварин, в оптиці і акустиці, мінералогії, геології і метеорології (наукові праці «Досліди про метаморфозу рослин», «Питання морфології» тощо). Він увів у науковий обіг термін «морфологія». Погляди **Гете** на єдність будови рослинних і тваринних організмів дозволяють його віднести до предтечі теорії Ч.Дарвіна.

Гетеборг (*Göteborg*). Місто і великий порт у Швеції.

Гетер. бібл.

гётер (*англ. getter; від get – досягти, уловлювати, одержувати*). *тех.* Речовина (найчастіше метал), яку введено до електронної лампи, щоб видалити рештки газу після його викачування; поглинач газу. Використовують у вакуумних насосах і т. ін.

гётера, -и, ж. **1.** У Стародавній Греції – освічена незаміжня жінка, що вела вільний спосіб життя. **2.** Жінка легкої поведінки; легковажна жінка.

гети, -ів, мн. Племена.

Гётинген (*Göttingen*), -а. Місто у ФРН.

гетит. Мінерал класу окисів та гідроокисів, чорно-бурого, червоно-бурого, жовтого кольору. Залізна руда. На честь німецького поета і природодослідника Й.-В. Гете.

Гетксо. Населений пункт в Іспанії.

гёто.

гётра (*фр. guêtres*), -и, мн. **гётри**, гетр і гетрів, -рам. **1.** Особлива довга панчоха на гудзиках. **2.** Одяг для ніг, що вдягають поверх взуття. **3.** Панчоха (частіше в'язана) по коліна.

гётри (*фр. guêtres*). Частина одягу (з матеріалу або шкіри), який закриває ноги від ступні до колін і замінює халяви.

Гёттінген (*Göttingen*), -на, -ну. Місто у ФРН.

гёттінгёнський, -ка, -ке. Щодо міста **Гёттінгена**.

гётто (*ит. ghetto*), невідм., с. **1.** Дільниця, район (гебрейське). **2.** Район, квартали або квартири міста, що відведені для добровільного або примусового поселення груп людей певної раси, нації, релігії. **3.** Ізоляція, ізольованість. **4. перен.** Про обстановку примусової ізоляції, політичної та економічної залежності та ін.

Геуїл. бібл.

геф. Ополоник.

гётнерівський, -а, -е.

Гехаз. бібл.

Гец Фон Берліхінген, -а. Німецький рицар.

гётатися, -цаюся, -єшся. Див. **гедзатися**.

Ге-Цевоїм. бібл.

Гецко, -а. (прізви.).

Гешан. бібл. Син Єгдаєв.

геше́фт (нім. *geschäft* – справа, торгова угода (операція); від *schaffen* - творити), -ту, ч., мн. -шефти, -тів. **1.** Торгова операція, прибуткова справа, вигідна угода. **2.** Вигідна дрібна спекуляція; махінація (спекулятивна). **3.** Комерційна операція, дільце. **4.** Спекулятивний шахер-махер, гембель. **5.** Вигода, хосен, хісна, користь.

геше́фтма́хер (нім.), -ра, мн. -ма́хери, -рів. Крутий, ділок, що не соромиться жодних засобів.

геше́фтма́херство, -ва, -ву.

геше́фтма́херський, -ка, -ке.

гешта́лт (нім. *Gestalt* – форма, образ, структура). психол. Цілісний образ, цілісна структура, які формуються у свідомості людини під час сприйняття об'єктів, унаслідок уявлення про них.

гешта́лтпсихоло́гія (від нім. *Gestalt* – цілісна форма, образ, структура і психологія). психол. Один з напрямів у психології ХХ ст., який використовує для пояснення складних психічних явищ принцип цілісності. **Гешта́лтпсихоло́гія** вважає первинними й основними елементами психіки не відчуття, а **гешта́лти**.

Гешур. бібл.

Гешуре́й. бібл. Округа филистимська.

Гедройць Єжи. Сучасний польський поет, політик. Емігрант, але після падіння комуністичного режиму не повернувся до Польщі. Здійснив дуже сильний вплив на розвиток Польщі, але Польща не розвивалася відповідно до його настанов, із цієї причини волів триматися на відстані від польських справ.

Геленджік. Населений пункт у Росії.

Гелчев, -ва, -ву, -вом. Місто.

Гельньов, -ва, -ву, -вом. Місто.

Гермуннсгавн.

Гертих Роман. Польський віце-прем'єр у часи Президента Польщі Леха Качиньскі, який отримав у рамках урядової коаліції посаду міністра освіти. **Гертих** – з ультра націоналістичної партії «Ліга польських родин» – прагнути запровадити патріотичне виховання в школах, не зупинявся ні перед чим. Однією з його ініціатив є запровадження патріотичного виховання на уроках історії Польщі. Протистояли цим нововведенням студентська та учнівська молодь з організації «Учнівська ініціатива», яка мала три регіональні відділки – у Варшаві, Катовіце і Кракові. Молодь стверджувала, що «школа може перестати бути місцем обміну поглядами та виховання толерантності до релігійного та сексуального розмаїття і що вивчення на уроках казенного патріотизму – даремна втрата часу, якщо людина не народжується патріотом і не стає ним унаслідок родинного виховання».

Гжицький Степан, -ого (1900-1975). Прізвище біохеміка, дійсного члена Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка, член-кореспондента Академії наук України.

гзи. Пустощі; залицяння.

гзимс, -су, ч., мн. **гзімси**, -сів. Карниз, лиштва.

гзимса. Карниз, що застосовується при оздобленні перспективного порталу у зовнішньому декорі входу до храму.

гзітися, гжу́ся, гзішся, гзіться, не гзісь, не гзітсья. **1.** Жирувати. **2.** Залицятися (про людину). **3.** Дрочитися (про худобу).

гзівка, -и, ж. ент. *Hippobosca equina*.

гзуне, **гзунс**, -у, ч. Глузд.

гіба, **гіба**. Худий кінь.

Гіба, -и. (прізви.).

гибалка, *зибалка*, *кибалка*, *кебавка*, *кибавка*, *киба́лиця*, *кимбалка*, *кинбалка*, *кибалник*, *зибавка*. Вид жіночого головного убору (шнурок або туго скручений кусок полотна, пов'язаний навколо голови, на який закручували волосся; може бути у вигляді дерев'яного обруча).

гибати, -аю, -асш. Помахувати чимось.

гивт, -у, ч. Ковток.

гивтати, -таю, -єш. Ковтати.

гивтнути, -ну, -неш. Ковтнути.

гіга, кика. **1.** М'ясо; сало. **2.** Головний убір, що надівається молодій на другий день після вінця.

гігла. Голка.

гігнути, **гегнути**, *гігну*, -неш. **1.** Умерти, померти, дати, врізати дуба; віддати кінці, одубіти, віддати Богові душу. **2.** Згинути, загинути; здохнути. **3.** Кинути на землю.

гидза, *гизда*. **1.** Сила-силенна. **2.** Гаман, гаманець, калитка. **3.** Наріст, гуля, пухлина. **4.** Кількість.

гидзила. *зруб.* Penis.

Гіжа, -і. (прізви.).

Гизилагацький заповідник. (Азербайджан).

гіла (*лат. hernia; cele*), -ли, -лі, ж. *мед.* **1.** *мед.* Грижа, кила, *гіла*, пропуклина. **2.** Penis. **3.** Хвороба у вигляді наростів, пухлин на корінні або дереві деяких рослин. **4.** Зона на кукурудзі. **5.** *Гила*, *гилка* – гра з дерев'яною кулею. **6.** Виграти очко, догнавши до берега кулю у грі на кризі з дерев'яною кулею (нагнати на когось гилу). **7.** На означення швидкого руху.

гілавець, *килавець. мед.* **1.** Хворий на *гилу* (грижу, килу, *гилу*, пропуклину). **2.** Носій *гилу*.

гілавий (*лат. hernialis*), -а, -е. *мед.* Киловий, пропуклиновий, грижовий.

гиленькати. Дзвонити.

гілка, *гылка*. Давня гра у м'яч.

гилниця, *гильниця*. Горлиця, *Streptopelia tur-tur* L.

гіловий, *гелавий*, *келавий*, *киловий*. Грижовий.

гіловка, *киловка*. Раноопала слива.

гилун, -на, ч., мн. -луни, -нів. **1.** Чоловік або тварина – самець з одним ядром. **2.** Хворий на грижу (але *гилун*, *галун* – вареник з м'ясом).

гиль. Снігур.

гилькотіти, -чу, -тиш. Про гусей: кричати.

гимболя, *гимбовда*. Мамалига.

гимейда, ч. і ж. Телепень, бельбас, дурень.

гимел, *гімел*. Третя буква івриту. Відповідає числу 3, грецькій букві гамма і фінікійській камелія.

гинджал, *кинджал*.

гир. Вигук, що імітує незрозумілу мову (але *гіра* – **1.** Волосся на голові, чуб. **2.** Вигук, яким підганяють коня.).

гиргачка, -и, ж. Див. *гергачка*.

гирготати, *гиркати*. Говорити незрозумілою мовою, джеркотати.

гирд, -у. Частина овечого стада.

гирлици, -і, ж. Ряд, низка, плетениця (предметів); збіговисько; рідко, валка, колона.

гирланка. Горлянка, горло.

гирліга, -ги, д., м. -дзі, -зі, ж., мн. -лиги, -лиг *здрібн.* *гирлиджка*, -и, *герліга*, *гирлици*, *гирлік*, *гирліка*, *гирліна*, *дирлига*, *кирлиг*. **1.** Палиця, ключка

пастуха, чабана овець, кіз тощо. **2.** Велика палиця із закарлюкою; ціпок. **3.** Криві ключі гусей, журавлів тощо. **4.** Ієрогліфи. **5.** Карлюками записані букви, слово.

гирлич. Відведений від річки канал для поливання городини.

гирло, гирло, гирла, гирла. Провалля.

гирнути. **1.** Швиргнути, кинути на землю. **2.** Одубіти, околіти, згинути, дати (врізати) дуба, умерти (вмерти).

гирувати. Див. **герувати.**

гиря, гиря, -і, ж. **1.** Голова. **2.** Брита голова. **3.** Коротко острижена людина.

гичка, кічка, кічка, -и, ж. **1.** Старовинний головний убір заміжньої жінки. **2.** Віхтик льону, заплетений у косу нареченої. **3.** Повстяна прокладка під хомутом. **4.** Кільце для зачістки. **5.** Пучок пір'я на картузі. **6.** Пучок соломи або очерету для покриття даху. **7.** Земляний горб. **8.** Дерев'яна цурка для гри. **9.** Задня частина воза; різновид воза.

Гіах. *бібл.*

гіб, -а, ч. *орн.* Сорокопуд – рід птахів – *Lanius L.*

Гіба, -и. (прізви.).

Гіббетон. *бібл.*

Гіббонс. Дослідник історії Риму, який із сучасного погляду показав на множину негативних явищ ідеології Давнього Риму.

Гіббс (*Gibbs*) Джеймс (1682-1754). Англійський архітектор, представник класицизму, побудоване Гіббсом відрізняється простістю і цілісністю композицій, витонченістю форм (церкви Сент-Мері-ле-Стренд та Сент-Мартін-ін-зе-Філдс в Лондоні, бібліотека Редкліффа в Оксфорді).

Гіббс (*Gibbs*) Джозайя Уїллард (1839-1903). Американський фізик-теоретик, один із основоположників термодинаміки і статистичної механіки. Закінчив Йельський університет (1958 р.), там же отримав науковий ступінь доктора філософії (1863 р.), а з 1871 р. професор цього ж університету. Він систематизував термодинаміку і статистичну механіку, завершив їх теоретичну побудову. Гіббс ввів у науковий обіг тривимірні діаграми між об'ємом, енергією та ентропією речовини, розвинув теорію термодинамічних потенціалів, довів правило фаз (загальні умови рівноваги гетерогенних систем), створив термодинаміку поверхневих явищ і електрохімічних процесів, узагальнив принцип ентропії, застосовуючи друге начало термодинаміки до широкого кола процесів, і вивів фундаментальне рівняння, яке дозволяє визначити напрямки реакцій і умови рівноваги для сумішей будь-якої складності.

Гіббс завершив класичну статистичну фізику, перші основи якої належать Дж.К.Максвеллу та Л.Больцману. Статистичний метод **Гіббса** дозволив отримати термодинамічні функції, які характеризують стан речовини. **Гіббс** розробив загальну теорію флуктуацій величин цих функцій. **Гіббс** є також одним із творців векторного числення у сучасній формі. Його ім'ям названо правило фаз **Гіббса**, термодинамічний потенціал **Гіббса** – ізобарно-ізотермний потенціал: $G=H-TS$, де H – ентальпія; T – абсолютна температура; S – ентропія, а також фундаментальний закон статистичної фізики – розподіл **Гіббса**, згідно з яким, імовірність певного мікроскопічного стану пропорційна функції розподілу $f(q_i, p_i)$, яка залежить від координат q_i та імпульсу p_i частинок системи:

$$f(q_i, p_i) = A \exp\left(-\frac{H(q_i, p_i)}{kT}\right),$$

де $H(q_i, p_i)$ – функція Гамільтона системи (повна енергія системи, яка виражена через координати та імпульси частинок); k – стала Больцмана; T – абсолютна температура; A – стала, яка не залежить від координат q_i та імпульсу

- р_i частинок системи і визначається із умов нормування (сума імовірностей у всіх можливих станах повинна дорівнювати одиниці).
- гіббсит.** Мінерал. Теж саме, що й гідраргіліт. Названий ім'ям американського мінералога Дж. **Гіббса** (*G. Gibbs*) (1776-1833).
- гібеліни** (*ім. Ghibellini*), -нів, -нам, гібелліни. *ісм.* **Гвельфи** і **гібеліни** – політичний рух в Італії, який виник у 12-15 ст.ст. у зв'язку зі спробою імператорів Священної римської імперії встановити своє панування на Апеннінському півострові. Гвельфи (іт. Guelfi), які отримали назву від Вельфів (Welf) – герцогів Баварії і Саксонії – суперників германської династії Штауфенов об'єднували противників імперії з торгово-ремісничих шарів населення, прапором яких був Папа римський. Гібеліни (іт. Chibellini), які отримали назву від Вайблінгена (Weiblingen) – родового замку Штауфенов, об'єднували прихильників імператора імперії переважно дворян. У процесі боротьби програми цих двох напрямків набули складного й умовного характеру, змінювався їх соціальний склад, учасники цих двох напрямків переходили з однієї партії в іншу. Цей соціальний антагонізм був, разом з тим, і боротьбою міст за незалежність від імперії, панства та чужих держав.
- гібереліни** (*лат. Gibberella fujikuroi* – назва гриба). *бот.* Група органічних речовин – стимуляторів росту й цвітіння рослин.
- Гіблінський**, -ого. (прізвище).
- Гібовський**, -ого. (прізвище).
- гібон** (*англ. gibbon*), **гіббон**, -а, ч. Дворука мавпа з родини близької до людини; живе в Ост-Індії та на суміжних островах.
- Гібралтар** (*Gibraltar*), -а. Місто і фортеця.
- Гібралтар** (*Gibraltar*), -ру, в -рі. Володіння Великої Британії на півдні Піренейського півострова поблизу Гібралтарської протоки, від Іспанії відділене нейтральною зоною 6,5 км².
- гібралтарець.** Мешканець міста **Гібралтар**.
- гібралтарський**, -а, -е. Прикметник до **Гібралтар** (наприклад, **Гібралтарська** протока, **гібралтарський** фунт).
- Гібсона пустеля** (*Gibson Desert*). Пустеля на Заході Австралії.
- Гів.** *бібл.*
- Гів'а, Гів'я.** *бібл.*
- гівгати.** Гелготати, крякати.
- гівгач**, -ча і **гівгор**, -а, ч. *орн.* Крутиголовка *Jynx torquilla* L.
- Гівлейська земля.** *бібл.*
- Гів'он.** *бібл.* Назва міста, а також **гів'онська** пустеля.
- гів'онітянин.** *бібл.*
- гів'ят.** *бібл.*
- гіг** (*англ. gig*). **1.** Див. **гічка**. **2.** Те саме, що й кабриолет. **3.** *мор.* Швидкохідна шлюпка з низьким бортом.
- Гіга** Степан. Співак, композитор, народний артист України, випускник Київської консерваторії, володар іменного “Золотого диска”, виконавець популярних пісень “Яворина” (вірш Степана Галябарди), що присвячена пам'яті співака Назарія Яремчука, “Вулиця Наталі”, авдіоальбому “Троянди для тебе” тощо.
- Гігант.** Населений пункт у Росії.
- гіга́нт** (*лат. gigantus; від гр. gigas, gigantes – велет, велетень, велетенський, потужний, сильний*), -а, ч. **1.** Велика на зріст людина; велетень. **2.** Предмет великого розміру. **3.** *перен.* Видатна у якій-небудь галузі людина.
- гіга́нти** (*гр. Gigantos*). У давньогрецькій міфології – сини Геї, які з'явилися на світ з крові Урана, якого оскопив Зевс. За іншою версією, Гея народила їх від Урана

після того, як Зевс скинув у Тартар титанів. **Гіганти** повстали проти олімпійських богів і в битві з ними зазнали поразки.

гігантизм (лат. *gigantismus*; від гр. *gigas, gigantes* – велет, велетень). мед., фізіол. Велетенство, велетенськість, велетневість, велетовість, велетність, велетенність, високорослість. Надмірний патологічний ріст людини, тварини або окремих частин їхнього організму, викликаний розладом діяльності залоз внутрішньої секреції.

гігантозаври (від гр. *gigas (gigantos)* – велетенський і ...завр). Величезні викопні плазуни з групи динозаврів.

гігантоманія (від *гігант* і ...манія). Хворобливе прагнення, потяг до величезного, грандіозного.

гігантопітек (від гр. *gigas (gigantos)* – велетенський і ...питек). Рід викопних людиноподібних мавп, що за розмірами тіла були більші за людину. Жили в середині антропогенового періоду.

гігантський (від *гігант*), -а, -е. Велетовий, велетневий, велетенський, високорослий.
1. Дуже великий своїми розмірами. **2.** Надзвичайний силою свого вияву, значенням.

Гіген. Населений пункт у Болгарії.

Гігош, -а. (прізви.).

гід (фр. *guide, it. guida, очевидно, франк. wotan* – показувати, знати), -да, ч., мн. **гіди**, -дів. **1.** Супровідник, провідник, проводир, проводар, чичероне туристів, екскурсантів. Провідник-професіонал, який супроводить туристів і ознайомлює їх з визначними пам'ятками місцевості. **2. заст.** Путівник, довідник (про книгу). **3. астр.** Допоміжна візуальна оптична труба на телескопі.

Гідделов. бібл.

Гі де Мопассан (*Guy de Maupassant*), повне ім'я Анрі Рене Альбер Гі, (1850-1893), -на. Французький письменник, оволодів літературною майстерністю під керівництвом Г.Флобера. Автор віршів, новел, 6 романів, 18 збірників оповідань, п'єс, статей тощо. В основі творчості – тверезе, без ілюзій, фальшу буржуазної демократії і політиканства епохи третьої республіки, мерзоти мілітаризму і колоніальних авантур. Цієї моралі він прагнув протиставити близькість до природи, правду природних сил.

гідроагрегат (від *гідро...* і *агрегат*). **Агрегат**, що складається з гідротурбіни і гідрогенератора.

гідрогенератор (від *гідро...* і *генератор*), -а, ч. **Генератор** електричного струму, що приводиться в рух гідротурбіною.

гідростатика (від *гідро...* і *статика*), -и, ж. Розділ гідромеханіки, в якому вивчаються рідини і дія статичної рідини на занурені в неї тіла.

гідростатичний, -а, -е. Прикметник до **гідростатика**.

Гіжицко. Населений пункт у Польщі.

Гіжицький, -ого. (прізви.).

Гізе. (прізви.).

Гізела (від нім. *Gizela, Gisila* – молода рослина, знаменний паросток), **Гізеля**, **Гізельчка**, **Гізелька**, ж. Форма імені Гізела.

Гізель Інокентій, -я. Прізвище українського історика, літератора, політичного і церковного діяча; виходець з Пруссії, який прийняв православ'я. Ректор Київської Колегії, з 1656 року архімандрит Києво-Печерської Лаври.

Гізяк, -а. (прізви.).

Гійестр. Населений пункт у Франції.

Гійом. Населений пункт у Франції.

гік (нідер. *giek*), -а, ч. мор., судн. Обертовий брус рангоуту, який розтягує нижній край вітрила; одним (переднім) кінцем прикріплений в нижній частині щогли.

гіка (англ.). **1.** Легкий, довгий, вузький човен. **2.** Дуже швидкий човен-каюк.

гіла, кіла. Грибкова хвороба на капусті.

Гілалай. бібл.

Гілбоа. Назва гори. **Гілбоавські** гори.

Гілгал. бібл. Зняття, відвалення.

Гілеад. бібл.

гілеадянин. бібл.

Гілевич, -а. (прізви.).

гілетка. Дерев'яна мірка з вушком (~ на 25кг сипучого матеріалу), наприклад **гілетка** кукурудзи.

Гілецький, -ого. (прізви.).

Гілеядська гора, **Гілеадська** гора, **Гілеядські** князі, люди гілеадського Явешу. бібл.

Гіллелає. Населений пункт у Данії.

Гіло. бібл. Місто.

гілонянин, гіллонянин. бібл. Мешканець міста **Гіло**.

Гілфорд. Населений пункт у Великій Британії.

Гіль, -я. (прізви.).

гілберт (від прізвища англійського фізика *У. Гільберта (Gilbert), 1544-1603*). фіз. Одиниця магніторушійної сили і різниці магнітних потенціалів.

Гільгамеш. Шумерський та аккадський мітопоетичний герой, пригоди якого в історії потопу пережили декілька державних формацій і знайшли своє місце і в Біблії. Низка текстів дозволяють уважати **Гільгамеша** реальною історичною особою – п'ятим правителем першої династії м. Урука в Шумері (кінець XXVII-початок XXVI ст. до н. е.). Очевидно, відразу після смерті був обожнений. Легенди описують дружбу **Гільгамеша** з дикою людиною Енкіду, якого створила богиня Аруру. **Гільгамеш** здійснив багато подвигів.

Гільдерой Локхарт.

гільдійський, -а, -е. Прикметник до **гільдія**.

гільдія (нім. *Gilde – корпорація, об'єднання*), -дії, -дією, ж. **1.** Громадський обід у германців. **2.** іст. Середньовічні (або сучасні) об'єднання, цехи, спілки, корпорації. **3.** Промислова, купецька або релігійна спілка. **4.** Назва розряду купецького стану в царській Росії. **5.** Плата за право торгувати. **6.** Категорія, розряд, **гатунок**, наприклад, шахрай вищої **гільдії**. **7.** Об'єднання, спілка, створені представниками творчої інтелігенції, підприємцями за професійною ознакою.

Гільйотен Жозеф. Французький лікар, винахідник зброї покарання – **гільйотини**. Він у 1792 вперше випробував свій винахід для відрубання голів покараних.

гільйотина (фр. *guillotine, від прізвища лікаря-винахідника Ж. Гільйотена (Guillotin)*), -ни, -ні, ж. Машина для стинання голови, винайдена під час Великої французької революції (1792р.) лікарем Ж. **Гільйотеном**.

гільйотинка (фр.), -и, ж. Машина для обрізування сигар.

гільйотинний, -а, -е. Прикметник до **гільйотина**.

гільйотинований, -на, -не. Страчений на **гільйотині**.

гільйотинування, -я, с. **1.** Дія за значенням **гільйотинувати**. **2.** Екзекуція, тілесна кара (покарання).

гільйотинувати (від *гільйотина*), -ную, -нуєш. Страчувати на **гільйотині**; стинати голову, обезголовлювати.

гільйош, -а. Механічно виконані ліпні оздоби, що становлять тло друку цінних паперів, акцій та ін.

гі́льйоширува́ння (від фр. *guillocher* – *гравірувати лінії*), -я, с. **Гравірування** на поверхні металу або каменю.

гі́льйоширува́ти (фр. *guillocher*). *тех.* Гравіювати на спеціальній машині малюнок у вигляді візерунка з певної комбінації ліній. Застосовують під час друкування грошових знаків тощо. **Гімарайнш.** (прізви.).

Гімбарже́вський, -ого. (прізви.).

Гімбархо́вський, -ого. (прізви.).

гі́мел. Див. **гимел.**

гі́мінати іншомовні.

гі́мназіст (від *гімназія*), *гімназіст*, -та; мн. -зисти, -тів. Учень **гімназії**.

гі́мназістка, *гімназістка*, -зистки, -стці; мн. -зистки, -зисток.

гі́мназія (гр. *gymnasion* – *школа фізичних вправ; місце зборів і розмов філософів*), *гімназія*, -зії, -зією, мн. -зії, -зій, ж. Середній загальноосвітній навчальний заклад з поглибленим вивченням низки предметів (перевагу необхідно надати гімназія з-за грецького походження).

гі́мназія́льний, *гімназіяльний*, -на, -не. Відносно **гімназії**.

гі́мнасі́й (гр. *gymnasion*). Державна навчально-виховна установа для юнаків із знатних рабовласницьких родин у Стародавній Греції та на елліністичному Сході. У **гімнасії** вивчали політику, філософію, поезію, займалися гімнастиком. Найпоширеніші **гімнасії** були в Афінах (V-IV ст. до н. е.).

гі́мнаст (від *гімнастика*). Спортсмен або цирковий артист, який займається **гімнастиком**.

гі́мнастика (гр. *gymnastikē*, від *gymnazō* – *треную*), -и, ж. **1.** Руханка. **2.** Вид спорту – сукупність різноманітних вправ для фізичного розвитку організму й для демонстрації фізичних можливостей людського тіла. **3.** Вид циркового мистецтва – сукупність ефектних фізичних вправ на спортивних приладах. **4.** Система фізичних вправ для зміцнення здоров'я людини й т. ін.

гі́натрезія́ (лат. *gynatresia*), -ї, ж. *мед.*

гі́нгіва́льний (лат. *gingivalis*), -а, -е. *мед.* Ясневий.

гі́нгіві́т (лат. *gingivitis*, від лат. *gingiva* – *ясна*), -а, -е. *мед.* Ясниця, яснозапал, яснозапалення. Запалення ясна чи ясен.

гі́ндзу́ра, **ге́нзу́ра**, джінджора, джінджора, джінджора, джунджура, дзіндзора, дзіндзура. *бот.* Тирлич, *Gentiana*.

Гінеї́. Династія кримських ханів.

гінеко́лог (лат. *gynaecologus*), -а, ч. *мед.* Жінківник, жінковик, жіночник, жіночівник, жіночохворобник, жіночохворобівник, жіночохворобознавець, жіночолікар. Лікар, фахівець з **гінекології**.

гінеко́логічний (лат. *gynaecologicus*), -а, -е. *мед.* Жінківничий, жіночний, жіночівничий, жіночохворобничий, жіночохворобівничий, жіночохворобознавчий, жіночолікарський.

гінеко́логія́ (лат. *gynaecologia*, від гр. *gynē* (*gynaikos*) – *жінка і ..логія*), -ї, ж. *мед.* Жінківництво, жіночництво, жіночівництво, жіночохворобництво, жіночохворобівництво, жіночохворобознавство, жінолікарство. Галузь медицини, що вивчає діяльність жіночих статевих органів у нормальних та патологічних умовах в усі періоди життя жінки, розробляє й упроваджує заходи щодо лікування жіночих хвороб та запобігання їм.

гінекома́стія́ (лат. *gynaecomastia*, від гр. *gynē* (*gynaikos*) – *жінка і mastos* – *груди*), -ї, ж. *мед.* Жіно (чо)перся, жіно (чо)персість, жіно (чо)персність, жіно (чо)груддя, жіно (чо)грубість, персожіночість, грудожіночість. Збільшення молочних залоз у чоловіків.

гінекофобія (лат. *gynaecophobia*), -ї, ж. мед. Жінколяк, жінколячність, жінкобоязнь, жінкобоязність.

Гінехоше.

гінецей (від гр. *gynē* (*gynaikos*) – жінка і *oikion* – дім, житло). бот. Сукупність плодолистків квітки, які утворюють одну або кілька маточок – жіночих органів квітки.

гінея (англ. *guinea*, від назви країни Гвінея; уперше викарбувана 1663 р. із золота, привезеного з цієї країни), -неї, ж., мн. -неї, -неї. іст. Англійська золота монета, що була в обігу в 1663-1817 рр.

Гінзбург. 1. Моїсей Якович (1892-1946). Архітектор 2. Семен Сергійович. Історик кіно, доктор мистецтвознавства.

Гінзбург Євгенія (1904-1977). Мати російського письменника Васілія Аксьонова, яка значну частину свого життя мешкала у Львові. У 1937 р. заарештована за надуманими звинуваченнями у приналежності до терористичної організації прихильників Льва Троцького, засуджена до 10 років ув'язнення в камері-одиночці (покарання відбувала на Колимі).

Відома як першокласна поетка і авторка автобіографічного роману «Крутий маршрут» (написаний у Львові), у якому описала побут сталінського табору Севлагу та Магадана. На відміну від А.Солженіцина, якого передовсім цікавила статистика жертв репресій, Є.Гінзбург відкрила світу чисельні подробиці колимського табірному побуту і праці, життя ув'язнених в усіх його проявах, навіть у потворности, жорстокости і дурости, «інтер'єр» камер і техніку лісопобу, тюремні «туалети», способи підв'язування панчох за умови вилучення підв'язок, шиття без голок, кулінарні рецепти севлагівських «делікатесів», методи боротьби лагерного начальства із сексуальними практиками «зека» тощо. Роман, копійований на машині «Ера» в московському інституті фізики, був розповсюджений серед дисидентів, пізніше виданий російською та італійською мовами у 1967 році в Мілані. У 60-х роках співпрацювала з українськими дисидентами і разом з ними розроблювала концепцію нелегального українського журналу. Після заяви Міністра КДБ СРСР Семичасного, що роман «Крутий маршрут» є наклепом на радянську владу, знищила наступний гострий роман щодо радянської влади «У тіні люциферового крила».

гінкго (*Ginkgo*). Рід листопадаючих голонасінних дереворослин, єдиний сучасний представник яких є **гінкго** дволопастний – дерево висотою 30-40м, товщиною ~ 1м, з розкиданою кроною, зустрічається в небагатьох районах Східної Азії. Дерево епохи динозаврів – релікт з історією свого розвитку 250 млн. років. У 1690 р. голландський лікар Е.Кемпфер, перебуваючи в Японії, привіз насіння цього дерева в ту місцевість, де воно росло в мезозойську еру. Добре росте на Україні зараз. Лікувальна дія листя гінкго: уповільнення старіння, зміцнення периферійних судин, нормалізація мозкового кровообігу, очищення організму від шлаків та токсинів, нормалізація серцево-судинної системи. Харчова цінність: органічні кислоти, флавоноїди, феноли, вітамін В₁₂, глікозиди, аліфатичні сполуки. Продукція у вигляді фіточаїв, бальзамів, напоїв «довголіття».

гіннетоновий рід священників (один з них Мешуллал). *бібл.*

гіногенез (гр. *gynē* (*gynaikos*) – жінка і *...генез*). *біол.* Одна з форм партеногенезу, коли сперматозоїд проникає у яйцеклітину, але їхні ядра не зливаються і в дробінні яйцеклітини беруть участь похідні лише жіночого ядра.

гінтіна, гінтіна. Відцентрово (у вигляді гонту) розколотий стовбур дерева.

Гіньйо́ль (фр. *guignol* – *Петрушка, блазень*). **1.** Персонаж французького театру ляльок. **2.** з *малої літери* П'єси, вистави, сценічні прийоми, в основі яких лежать зображення злочинів, побиття, тортур та інших страхіть.

Гіоане.

гіпс (лат. *gypsum*, гр. *gypsos – zinc*), -у, ч. **1.** Вапняковий мінерал білого або жовтого кольору, що використовується у подрібненому та обпаленому вигляді в будівництві, скульптурі, для хірургічних пов'язок, а також у сільському господарстві як добриво. **2.** Предмет, виліплений з цього мінералу. **3. мед.** Тверда хірургічна пов'язка з цього мінералу, що використовується при переломах та вивихах.

гіпсовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **гіпс**. **2.** Виготовлений з **гіпсу**.

гіпсовиця. бот. Ліщиця мурова, *Gypsophila muralis* L.

гіпсувальний, -а, -е. Прикметник до **гіпс**.

гіпсувальня, -ї, ж. (кімната). *мед.*

гіпюр (фр. *guipure*, від *guiper – облітати, обмотувати*), -у, ч., **гіпюра**. Тонке мереживо з кручених ниток шовку; сорт мережива з опуклим візерунком.

гіра́тор (англ. *gyrator*, від гр. *gyros – круг, коло*). Надвисокочастотний пристрій, в якому зміна фаз електромагнетних хвиль, що поширюються в протилежних напрямках, відрізняється на 180°.

гіргáлка, гаргáла, гаргáло, гаргáчка, гіргáчка. Горло, гортань.

гіргашеяни. бібл. Біблейський язичницький нарід.

гірги, мн. Плечі.

гірго́жник, -а, ч. Той, хто розносить товари.

Гіреї, Герáї. Династія кримських ханів 15-18 ст.ст., яка заснована Девлет-Хаджи-Гіресем в 1433 році в Криму, який в 1443 р. (при підтримці Великого князівства Литовського) створив незалежне від Золотої Орди Кримське ханство, у склад якого увійшло також пониззя Дніпра. Після смерті Хаджи Гірея (1466 р.) його син Менглі-Гірей (хан 1468-1515 р.р.) привів Кримське ханство до вассала Турції. У 1571 р. війська хана Гірея спалили Москву. У 1774 р. за Кючук Кайнарджийським договором Кримське ханство припинило бути вассалом Турції і перейшло під протекторат Росії, а в 1783 р. – окуповано Росією і припинило своє існування (останній кримський хан Шагін-Гірей у 1783 р. під тиском і погрозами Росії прийняв рішення зректися престолу).

Гіресун. Населений пункт у Туреччині.

Гірін. Одне з найбільших міст світу (Китай).

гірля́нда (іт. *ghirlanda*; фр. *guirlande*, старофр. *garlande, guerlande – коло, від garlander – прикрашати, завітчувати*), -ди, ж., мн. -лянди, -лянд. **1.** Смуга, стрічка, орнамент зі сплєтених предметів (напр., квітів), прикраса з квіток, гілок іт.ін., сплєтених у вигляді довгої низки; декоративний мотив, орнамент такої форми. **2.** Сплєтений із квіток і листя вінок. **3.** Плетениця, низка, в'язанка квітів. **4. перен.** Розміщені в ряд предмети, що нагадують таку прикрасу. Інша назва – плетениця. **5.** Малюнок, оздоба на подобу вінка замкнутого або розпушеного. **6.** Оздоба, китиця.

гірля́ндовий, -а, -е. Прикметник до **гірлянда**.

гіро́бус (нім. *Gyrobub*, від гр. *gyros – коло* і англ. *bus – омнібус*). електричнатранспортна машина з двигуном, який живиться електроенергією від інерційного акумулятора (генератора, що його обертає маховик).

гіро́дин (англ. *gyrodyn*, від *gyrodynamics – динаміка обертального руху, від гр. gyreuo – кручуся, обертаюся і dynamis – сила*). *тех.* пристрій у космічному кораблі, який забезпечує правильну орієнтацію корабля під час польоту й запобігає його безладному рухові.

Гірокастра.

гірта, гірт. Палиця, що підтримує драбки воза.

Гісен. Населений пункт у ФРН.

гіста, -и. Крейда з кам'яного вугілля.

гітана (нім.), -и, ж. Іспанська циганка.

гітара (ісп. *guitarra*, від гр. *kithara* – струнний музичний інструмент), -и, ж. **1.** Струнний щипковий музичний інструмент з корпусом-резонатором у вигляді вісімки і з довгим грифом. **2.** Шести- чи семиструнний музичний інструмент.

гітарист (від *гітара*). Музикант, який грає на **гітарі**.

Гітіріс. Населений пункт в Іспанії.

гітов (нідер. *geitouw*). мор. снасть, якою підтягують вітрила до щогли, реї або гафеля перед їх остаточним закріпленням.

гітови (гол. *geitouw*). Снасті рухомого такелажу, призначені для згортання вітрил підтягуванням їх до щогли або реї.

Гіттаїм. бібл.

Гіфгорн. Населений пункт у ФРН.

Гіхон. бібл.

гіхта, -и. **1.** «Челюсті» у гутовій печі, куди кидають матеріал. **2.** Кількість засипаного в гутову піч матеріалу.

Гіхуело. Населений пункт в Іспанії.

гіцкати́ся, -юся, -ешся. Лоскотатися.

гічка, гіг (*gig*), **гічки, гічці.** Швидкохідна шлюпка з низьким бортом.

гія. Горілка (але *гія* – **1.** Страх. **2.** Треба. **3.** Зволікання, уповільнення.).

глабела (лат. *glabella*), -и, ж. мед. Надперенісся.

гладіатор, гладіатор, глядіатор (лат. *gladiatores*, від *gladius* – меч), -ра, ч., мн. -тори, -рів. **1.** іст. У Стародавньому Римі раб чи обранець, що мусив битися на смерть із собі подібним або дикими звірами на потіху глядачам. **2.** Братовбивця. **3.** Дикун, барбар, варвар. **4.** Слепе знаряддя чужої волі. **5.** Раб-боєць.

гладіаторський, -ка, -ке. Прикметник до **гладіатор**.

гладіолус (лат. *gladiolus*, змени., від *gladius* – меч, *inaga*), -а, ч. Рід рослин родини півникових з великими яскравими квітками, а також сама така квітка. Те саме, що косарик.

Гла́зго, Гле́зго (*Glasgow*), невідм. Місто на північному заході Великої Британії, в Шотландії, на річці Клайд.

глазет (від фр. *glacé* – лощений, лискучий, від лат. *glacies* – лід). Парча з кольоровою шовковою основою і гладеньким золотим або срібним тканиням.

Глазо́в, -а. (прізви.).

глазований, гязований, -на, -не.

глазувати, гязувати (фр.), -зую, -зусш.

Глазуновка. Населений пункт у Росії.

глазур (нім. *Glasur*, від *Glas* – скло), -і, ор. -р'ю, ж. **1.** Те саме, що поліва, поліво, фініфть (фініфть – ще є емаль, якою покривають візерунки на металевих виробках та порцеляні (фарфорі); металеві вироби, що оздоблені такою емаллю; техніка виготовлення таких виробів), емаль (лат. *ebur*). **2.** Покриття у стані скла на керамічних виробках. **3.** Спеціально приготовлений густий солодкий сироп, яким покривають кондитерські вироби, а також застиглий шар такого сиропу. **4.** Зовнішній глясуватий шар копит тварин.

глазурований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **глазурувати**.

глазурування, -я, с. Дія за значенням **глазурувати**.

глазурувати (нім. *glasieren*), -ую, -уєш. Покривати глазур'ю. Надавати глянцю; вкривати поливою.

глайд. мовозн.

гламб, Качан капусти.

«Гламур» (*Glamour*). Журнал у Росії.

гламурний, гламурний, -а, -е.

гламурь, гламур.

гла́нда (*лат. glandula* – залоза), -и, ж. мед. Див. **гланди**.

гла́нди (*фр. glande* – заоза, *гланда*, від *лат. glandula* – шийна залоза, змени. *glans* – жолудь), **гланд**, мн. мед., розм. Піднебінні мигдалики.

гла́ндульозний (*лат. glandulosus*), -а, -е. мед. Залозуватий, залозистий.

гла́ндулярний (*лат. glandularis*), -а, -е. мед. Залозуватий, залозистий.

Гларус. Населений пункт у Швейцарії.

гласе́, **глясе́** (від *фр. glacé*, букв. – лощений), не відм. Тонка шовкова блискуча тканина.

гла́сис (*фр. glasis*). Пологий земляний, кам'яний або бетонний насип перед зовнішнім ровом фортеці чи укріплення, нахилений у бік противника.

Гла́убер (*Glauber*) Іоган Рудольф (1604-1670), -а. Німецький хемік і лікар. Прихильник ятрохемії.

гла́уберів: **гла́уберова,** **глявберова** сіль, -вої со́лі. Названа іменем німецького хеміка Рудольфа Глаубера (XVII ст.), який вперше одержав і описав сіль $\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$ – водний сульфат натрію, білі, іноді безбарвні кристали, гірко-солоні на смак. Використовується у медицині як проносне, а також у склоробній і содовій промисловості.

глаукома (*лат. glaucoma*, *гр. глаукōма* – синє помутніння кристалика ока, від *glaukos* – блакитний, сизий), -и, ж. мед. «Зелений морок», «зелена вода», «синє помутніння ока». Хвороба очей, викликана підвищенням внутрішньоочним тиском, ознаками якої є періодичне затуманювання зору, бачення райдужних кілець навколо вогню, головні болі, погіршення зору.

глауконі́т (від *гр. glaukos* – блакитно-зелений). мінер. Мінерал класу силікатів, водний алюмосилікат заліза і магнію. Використовують як зелену фарбу, калійне добриво, для пом'якшення води тощо.

глег, -а, ч. **1.** Див. **гляг.** **2.** Весняна гра, в якій палками намагаються збити встромлену в землю палку. **3.** Ковток без жування.

глегати, гаю, -еш. Див. **глягати.**

Гле́гул, -а, ч. Потік, притока Пістеньки, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Шешори, Косівського району, Івано-Франківської обл.).

гле́гул. Кладка між горами.

гледжити, джу, -джиш. Див. **Глегати, глягати.**

гледі́чя (*нім. Gleditschie*, від прізвища німецького ботаніка Й. Г. Гледіча (*Gleditsch*), 1714-1796). бот. Рід рослин родини бобових, поширених у Південній і Північній Америці, Азії і тропіках Африки. Деревину **гледічії** використовують для виготовлення столярних і токарних виробів.

гле́за (*лат. thymus*), -и, ж. мед. Загруднівка, загрудинна залоза, підгруднинна залоза.

гле́зер (*англ. glazer*, від *glaze* - глазурувати). *тех., заст.* Каландр. Прес у паперовому виробництві.

гле́й¹, -лею, -лєсві, ор. -леєм. **1.** Згуслий, загуслий сік (клей) деяких фруктових дерев (але глей – кольорова гончарна глина). **2.** (*лат. colla; gutti*) Карук, ліпило, клей. **3.** Вишневий клей, загуслий вишневий сік.

гле́й², -лею, -лєсві, глей, глий, глейовина. **1.** Глиняста земля. **2.** Розмоклий від дощу глинистий **грунт.** **3.** Пластична глина сизого, червоного та ін. кольорів.

гле́йкий, -а, -е. **1.** Прикметник до **глей.** **2.** Липучий, липкий, беручкий.

гле́йко́метр (від *грец. gleukos* – солодке вино і ...метр). Прилад для визначення кількості цукру у винах.

глейкуватий, -а, -е. Див. **глеюватий**.

глейовий, -а, -е. Прикметник до **глей**.

глейт, -у, ч. **1.** Полива. **2.** Глазурований, полив'яний горщик.

глемей, глимей. **1.** Провалля, долина. **2.** Лісок. **3.** Глиниста земля, суглинок.

Гленбар. Населений пункт у Великій Британії.

Гленгарріфф. Населений пункт в Ірландії.

гленоїдальний (лат. *glenoidalis*), -а, -е. мед.

Гленфіннан. Населений пункт у Великій Британії.

глет (від нім. *Glätte* – рівність, слизкість). тех. Технічна назва окису оліва PbO.

глетчер (нім. *Gletscher*; від лат. *glacies* – лід), -а, ч. **1.** Скупчення на земній поверхні (в горах та приполярних районах) великих мас льоду, який рухається під впливом власної ваги. **2.** Льодовик, що лежить на верховинах гір і поволі спускається в долину.

глетчерний, -а, -е. Прикметник до **глетчер**.

глеюватий, -а, -е. **1.** З домішкою **глею**. **2.** Вкритий **глеєм**. **3.** Липучий, липкий, беручкий.

Глинські. Княжий рід XV-XVIII ст. ст., що походить від одного із синів Мамає, що володів містом Глинські у Подніпров'ї.

глід, -у, ч. Шеренга; ставати до гліду – у шеренгу (але **глід** – колюча кушова рослина, яку вирощують як декоративну або для живоплоту; плід цієї рослини).

глік-, гліко- (лат. *glyc-*, *glyco-*; від гр. *glykys* – солодкий). мед. Солодо-, солодко-, цукро-.

гліказа (лат. *glycasa*), -и, ж. мед. Солодорозщепник.

глікемія (лат. *glycaemia*, *glykaemia*; від гр. *glykys* – солодкий + *haima* – кров), -ї, ж. мед. Солодокрів'я, солодокровність, цукрокрів'я, цукрокровність. Наявність цукру в крові. Під час деяких захворювань і патологічних станів можна спостерігати більший за норму вміст цукру в крові (**гіперглікемія**) або менший за норму (**гіпоглікемія**).

Глікєра (в гр. *glykera* – солодка, приємна, мила, добра), ж. Ім'я Лукєрія, Лукєра.

глікогєн (лат. *glycogenum*). мед., біол. Солодень. Тваринний крохмаль. Різновид полісахаридів – основний запасний вуглевод організму людини і тварини. Міститься в усіх клітинах (найбагатші на **глікогєн** печінка і м'язи).

глікогєнез (лат. *glycogenesis*). мед.

глікогєноз (лат. *glycogenosis*). мед.

глікогєноліз (лат. *glycogenolysis*). мед.

глікозиди (гр. ~ – солодкий і *eicizos* – вид). біол. Група органічних сполук рослинного походження, похідні цукрів.

глікозурія (лат. *glycosuria*; від гр. *glykys* – солодкий + *uron* – сеча; *glycuria*; *melituria*), -ї, ж. мед. Солодосеччя, солодосечність, цукросеччя, цукросечність. Наявність у сечі цукрів (солодів) у високих концентраціях. Виділення з сечею глюкози – основна ознака цукрового діабету.

глікоко́л (від гр. ~ – солодкий і *kolla* – клей). хім., фізіол. Найпростіша амінокислота, що входить до складу багатьох білків (наприклад, казеїну, желатину). Інші назви – гліцин, амінооцтова кислота.

гліколіз (лат. *glycolysis*, від гр. ~ – солодкий і ...ліз). мед., фізіол. Складний ферментативний процес анаеробного (без участі вільного кисню) розкладу вуглеводів в організмі людини і тварин, що приводить до утворення молочної кислоти, етилового спирту та деяких інших продуктів.

гліколіпіди (від гр. ~ – солодкий і *lipos* – жир). хім. Складні ліпіди, які містять залишки цукрів.

гліко́ль (від гр. ~ – солодкий). хім. Органічна сполука аліфатичного ряду.

глікопротеїди (від *гр.* ~ – солодкий і протеїди). *хім.* Різновид протеїдів, до складу яких входять вуглеводні компоненти.

глікофіти (від *гр.* ~ – солодкий і ...фіти). *бот.* Рослини, що ростуть на незасолених фунтах і в прісних водоймах. До **глікофітів** належить більшість рослин, зокрема майже всі культурні.

глікурія (*лат. glycuria; від гр. glykys – солодкий + uron – сеча; glycosuria; melituria*), -ї, ж. *мед.* Солодосеччя, солодосечність, цукросеччя, цукросечність. Наявність у сечі цукрів (солодів) у високих концентраціях.

гліоз (*лат. gliosis*). *мед.*

гліома (*лат. glioma*), -и, ж. *мед.* Неврозліпак.

гліосаркома (*лат. gliosarcoma*), -и, ж. *мед.* Невром'ясак, неврозліпом'ясак.

Глінка, -нки, -нці. Російський композитор.

глінт (*ест. glint*). Крутий виступ плато, що простягається вздовж південного берега Фінської затоки до Ладозького озера (висота до 56 м).

глінтвайн (від нім. *gluhender Wein*, букв. – *гаряче вино*), **глінтвейн**, -ну. Гаряче вино з цукром і прянощами.

глінтвейн (нім. *glühender Wein*, букв. – *гаряче вино*), **глінтвайн**, -ну. Гарячий напій зазвичай з червоного вина, цукру та спецій.

гліома (від *гр. glia – клей і ...ома*). *мед.* Пухлина, що розвивається в головному (рідше – у спинному) мозку з елементів невроглії.

гліса́да (*фр. glissade*, букв. – *ковзання*). **1.** ав. Прямолінійна траєкторія планерування (зниження) літака, гелікоптера, планера. **2.** Легкий скік. **3.** Хибний крок.

гліса́ндо (*іт. glissando*, від *фр. glisser – ковзати*). *муз.* Особливий прийом добування звуку при виконанні музичного твору, коли пальці ковзають по клавіатурі або струнах музичного інструмента. Плавний перехід від одного звука до іншого; надає колористичного ефекту.

глісер (*фр. glisseur*, від *glisser – ковзати*), -а, ч. Плоскодонне легке швидкохідне судно з днищем спеціальної форми, яке внаслідок швидкого руху ковзає по поверхні води.

глісува́ння, -я, с. Від **гліса́да**. Ковзати по воді (про гідролітаки перед злітанням, **глісери** тощо).

глісува́ти (від *фр. glisser – ковзати*), -ую, -уєш. Від **гліса́да**.

гліювати, -юю, -юєш. Розжарювати металеві вироби, а потім поволі їх охолоджувати для зм'якшення.

глобалізація (від *глобальний*), -ї, ж. **1.** Від **глоба́льний**. **2.** *екон.* Надання чому-небудь глобальних масштабів, глобального характеру.

глобалі́стика (від *лат. globus – куля*). Наука, що вивчає походження, вияви, шляхи розв'язання глобальних проблем, а також виникнення макросоціоприродних систем та їхню динаміку.

глоба́льний (*фр. global – загальний, всесвітній, від лат. globus – куля*), -а, -е. **1.** Взятий в цілому, загальний, всебічний, універсальний. (напр. **глобальний** договір). **Глобальна** безпека – боротьба проти етнічної ворожнечі, поширення збройних конфліктів, екологічної небезпеки, екстремістських, радикальних течій. **2.** Поширений на всю земну кулю, всесвітній. **Глобальні** проблеми – сучасні проблеми існування й розвитку людства в цілому. **3.** *мех.* Наприклад: **глобальний** мінімум.

глобе́. Кусочок сиру.

глобі́н (від *лат. globus – куля*). *біол.* Білкова частина гемоглобіну, у молекулі якого глобін зв'язаний з гемом.

глобоіда́льний, -а, -е. **Глобоідної** форми.

глобої́дний (нім. *Globoid*, від лат. *globus* – куля і гр. *eidos* – вигляд). *тех.* **Глобої́дна** передача – черв’ячна передача, у якій черв’як має вігнуту форму і витки його розміщені на глобоїдальній поверхні.

глобу́ла (від лат. *globulus* – кулька). *астр.* Невелике темне утворення всередині деяких світлих туманностей Чумацького Шляху.

глобулі́н (лат. *globulinum*), -у, ч. *мед.* Галінчак, кульчак.

глобулі́ни (лат. *globulus* – кулька). *хім., біол.* Група рослинних і тваринних білків, найбільш розповсюджених у природі.

глобуля́рний (фр. *globulaire*, від лат. *globulus* – кулька), -а, -е. **1.** Прикметник до **глобулі́ни**. **2.** Кулястий.

глобу́с (лат. *globus* – куля), -а, ч. Рухома модель земної кулі на підставці, що дає зображення земної поверхні, відтворює геометричну подібність контурів, співвідношення площ і єдність масштабу в усіх напрямках.

Гловацький, -кого. (прізви.).

гловачо́к. Пуголовок, головач.

глове́нь, -вня, ч. Дошка, якою прикривається (накривають) дерев’яний паркан.

Гловно. Населений пункт у Польщі.

Глогув. Населений пункт у Польщі.

Глодень. Населений пункт у Молдові.

глої́на, -ни, -ні, мн. -їни, -їн.

глоксинія (лат. *Gloxinia*, від прізвища німецького ботаніка П.-С. Глоксіна). Трав’яниста рослина родини геснерієвих, поширена в Південній та Центральній Америці.

Глола. Населений пункт у Грузії.

гломеру́ла (лат. *glomerulus*), -и, ж. Клубочок.

гломеруло́нефрит (лат. *glomerulonephritis*). *мед.* Клубочконирчиця, клубочко-нирковиця, клубочкониркозапал, клубочкониркозапалення. Запалення ниркових клубочків.

гломеруло́нефроз (лат. *glomerulonephrosis*). *мед.*

Гломмерстрекс. Населений пункт у Швеції.

Гломфіорт.

гло́рифіка́ція, -ї, ж. Прикрашування, винишування.

гло́рія (ит. *gloria* – краса; *ореол*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** Католицький гімн. **2.** Сяйво. **3.** Метеор, оптичні явища в атмосфері у вигляді кольорових кілець навколо тіні спостерігача або предмету.

гло́рія, гльо́рія (лат.), -ї, ж. Слава, хвала.

глосо́¹ (гр. *glōssa* – мова, застаріле або маловживане слово), **глосо́**, -и. **1.** Жанр із строфічними ознаками, який передбачає тлумачення, розгорнене пояснення якоїсь думки, віршовані варіації на задану тему. Кількість строф, віршованих рядків і розмір – довільні. **Глосо́** відома з III-II ст. до н.е. в практиці поетів Олександрійської філологічної школи, в українській поезії зустрічається в Галицько-Волинському літописі, у творчості М.Ореста, В.Кравціва, в перекладах Г.Кочури, М.Лукаша (**глоси** Прешерна і Сервантеса). **2. мовозн.** Рідковживане, незрозуміле слово чи вислів переважно з класичних творів грецьких та римських письменників, зі стародавніх пам’яток писемности. **3. мовозн.** Тлумачення, пояснення, переклад малознаних слів і виразів. **4.** Один із тропів – заміна широковживаного слова маловживаним (наприклад, білка – векша). **5. юр.** Науковий коментар законів або судових рішень. **6. літ.** В іспанській поезії середньовіччя та доби Відродження – вірш, що починається епіграфом-мотто, у якому визначено тему твору.

глюса² (від *гр. glossa – мова*). Невелика риба родини камбалових, поширена в Чорному та Азовському морях.

Глосарій (*лат. glossarium – словник, зібрання слів, що потребують пояснення*), -ія. *лінгв., мовозн.* Тлумачний словник до стародавнього тексту, що пояснює маловідомі та застарілі слова.

глосалгія, глосальгія (*лат. glossalgia*), -ї, ж. *мед.* Язикобіль.

гласатор (*середньолат. glossator, від гр. glossa – мова, мовлення*). **1.** Тлумачний словник застарілих і маловживаних слів та висловів, що трапляються в якому-небудь давньому, переважно юридичному тексті. **2.** Особа, яка тлумачить закони або судові рішення.

глосематика (від *гр. glōssa – мова і sēma – знак*). *мовозн.* Лінгвістична теорія, що орієнтується на схематизований опис мовної структури й абстрагується від конкретно-звукового та конкретно-семантичного аспектів мови.

глосети (від *гр. glōssa – язик*). *мед.* Невеликі таблетки для під'язикового вживання.

глосит (*лат. glossitis; glottitis; від гр. glottis; від glotta = glōssa – язик*), *мед.* Язиковиця, язикозапал, язикозапалення. Запалення язика. Запалення язика, спричинене стоматитом, деякими інфекційними хворобами, захворюваннями крові, авітамінозом.

глосолалія (*гр. glōssa – мова і lalia – базікання*). **1.** Розлад мовлення. **2.** У релігійних культах деяких сект – безглузді вигукування слів, звукосполучень у стані екстазу. **3.** У фольклорі (приспівих, замовляннях) – звукосполучення, позбавлене будь-якого змісту.

глосоплегія (*glossoplegia*), -ї, ж. *мед.*

глосоптеріс (*гр. §1озза – язик, язичок і рієгіз – папороть*). Рід викопних рослин класу насінних папоротей, поширених у палеозої.

Глостер (*Gloucester*), -а. Місто-графство у Великій Британії, порт на річці Северн.

глюта, -и, ж. Діти (але глюта – тіснота, тиснява).

Глубокій. Населений пункт у Росії.

Глубчице. Населений пункт у Польщі.

глузд, -у, ч. **1.** Те саме, що розум. **2.** Розумний зміст чого-небудь; рація, смисл.

глузи, -ів, мн. **1.** Дія за значенням **глузувати**. **2.** Кпини, сміхи, глузування, глуз, глум.

глузувати, глузувати, -ую, -уеш. Уїдливо насміхатися; висміювати когось або щось.

Глуськ (*Glusk*), -ку, в -ку. Польське місто.

Глухолази. Населений пункт у Польщі.

Глушково. Населений пункт у Росії.

глоб, **глоб** (*фр.*), -ба. Глобус (модель Землі); рухома модель земної кулі на підставці, що дає зображення земної поверхні.

глобальний, глобальний, -а, -е. Інтернаціональний (проблеми).

глог, **глег**, -а, ч. Див. **гляг**.

глоганка. Кисле молоко.

глогати, -аю, -аеш. **1.** Дзьобати. **2.** Жадібно ковтати, не розжовуючи (пережовуючи).

глогач, **глогач**. *орн.* Дятел, *Picus*.

гльон, **гльони**. *бот.* Вид примітивних водоростей, *Algae D.C.*

гльондіти, **гльонтити**. Хлебтати.

гльорія, **гльорія** (*лат.*), -ї, ж. Слава, хвала.

гльоріста (*фр.*). Гарний будинок на високому місці.

гльоцка. Дрібна галушка, кльоцка.

глюга. Копиця снопів очерету.

Глюк (*Gluck*) Крістоф Вілібальд, -а, (1714-1787). Прізвище австрійського композитора.

глюкагон (від *гр. glykys – солодкий і go (рмо)ни*). *біол.* Гормон підшлункової залози, що бере участь у регуляції вуглеводного обміну в організмі людини і тварин.

глюко́за (лат. *glucosum, glucosa; glycosum; dextrosum*), -и, ж. мед. Виносолод, виноцукор, виноградосолод, виноградоцукор, виноградний солод, виноградний цукор. Різновид моносахаридів – твердий безбарвний кристалічний продукт, солодкий на смак. Інша назва – виноградний цукор.

глюкози́ди (від *глюкоза*). хім., біол. **Глікози́ди**, які є похідними глюкози.

глюкозу́рія (лат. *glucosuri; від glucosa + гр. uron - сеча; dextrosuria*), -ї, ж. мед. Виносолодосеччя, виносолодосечність, виноцукросеччя, виноцукро-сечність, виноградосолодосеччя, виноградосолодосечність, виноградо-цукросеччя, виноградоцукросечність. Наявність **глюкози** (виносолону, виноцукру, виноградосолону, виноградоцукру, виноградного солону, виноградного цукру) в сечі.

Глюксманн Андре (*Andre Glucksmann*). Прізвище провідного мислителя із групи “Нові філософи” у Франції, яка засадничо й послідовно критикує тоталітаризм.

глюон.

глютамі́н.

глютаміна́за (від лат. *glut (en) – клей і аміни*), -и, ж. Фермент з групи дезамідаз, який каталізує гідроліз і синтез **глютаміну**.

глютеа́льний (лат. *glutealis*), -а, -е. мед.

глюти́н (нім. *Glutin*, від грец. *gluten (glutinis) – клей*). Клей тваринного походження, який виварюють із сухожилля, хрящів і т. ін. Застосовують для склеювання деревини.

глютина, -и, **глюти́н** (від лат. *gluten (glutinis) – клей*). **1.** Клей тваринного походження: з хрящів, сухожилля, і т.ін. **2.** Чиста, безбарвна **глютина** носить назву желатина (желатин).

глюч, -а, ч., **гвич**. іхт. Риба: бабець-головач, *Cottus gobio* L.

глючити.

гля́вати. Жувати, пережовувати.

гляг (рум.), -га, -гу, д.,-гові, м. -дзі, **гя́га**, -и, ж., **глі́г**, **гя́ги** (мн.), **глег**, **гягúшки** (мн.), **гльог**, **кляг**, кляк, гляк, риндзка. **1.** Частина шлунка жуйної тварини та згорнуте молоко із шлунку молочного теляти або вівці, вживана для сквашування молока та для прискореного виготовлення сиру. **2.** Весняна гра. **3.** Ковток без жування. **4.** Спеціальна сироватка (процес – гягування) з молока для заквашування овечого молока при технології вироблення гуцулами національних продуктів – будзу і бринзи. Технологія полягає в тому, що «готують бринзу лише чоловіки, спочатку доять овець, одна вівця дає молока від склянки до півлітра (щоб отримати грудку сиру кілограмів на десять, треба видоїти щонайменше 200 тварин). Молоко проціджують через читину (смерекове гілля та марля) у великі дерев’яні путери (чани). Заквашують клягом (гягом) – спеціальною сироваткою з молока. Це молоко вурдиться в шлунку молодого теляти, що ще не паслося. Путери ставлять біля вогню та помішують рідину. В чанах з’являються згустки сиру, там їх і зліплюють до купи руками. Якщо врахувати, що грудка має важити від п’яти до п’ятнадцяти кілограмів, то стає зрозуміло, чому за виготовлення сиру беруться чоловіки. Зібраний сир підвішують чи викладають на сонці. Це – будз. Через п’ять-шість днів вигрітий і вистояний будз перетирають із маслом і сіллю. Оце і є справжня бринза – зовсім не схожа на продукт з аналогічною назвою, який продають на базарах великих міст. Закарпатці консервують бринзу – закладають її в дерев’яний посуд і зберігають у прохолодному місці. З часом бринза набуває пікантної гірчинки, відтак за смаком може посперечатися з відомими французькими та голандськими сирами» (журнал «Карпати.Туризм.Відпочинок»). Останнім часом у країнах, які

увійшли до Євросоюзу, спостерігають відчутний сплеск цікавості до етнічних товарів, зокрема й продуктів.

г'лягалка. Ложка для г'лягу (к'лягу).

г'ляганець (рум.), **к'ляганець**, -нця, ч., **г'ляганка**, -и, ж. **1.** Солодкий сир. **2.** Холодець, драглі. **3.** Сквашене (звурджене) молоко.

г'ляганний, -а, -е. Солодкий сир.

г'ляганка, -нки, -нці, мн. -ганки, -ганок. Див. **г'ляганець**.

г'лягати, -гаю, -гаєш, **г'легати**, **г'леджити**, **г'ляджувати**, **к'лягати**. **1.** Сквашувати молоко. **2.** Робити з молока сир.

г'ляги. Страва з баранини, олії, борошна, підливи з перцем і зеленою петрушкою.

г'лягівниця, к'лягівниця. Посудина для г'лягу.

г'ляг'ушки, -шок, мн. Див. **г'ляга**.

г'лязур, **г'лязура** (нім.). **1.** Слизьке покриття на чомусь; полива, поволока. **2.** Крем для взуття, що надає йому блиску. **3.** Цукрова полива для кондитерських виробів.

г'лязурований, -а, -е. Полив'яний.

г'лямати, -ю, -єш. Насилу (з трудом) їсти; їсти із затрудненням.

г'лянець (нім. *Glanz*), **г'лянець**, **г'лянс**, **г'лянс**, **г'лянц**, **г'лянц**. **1.** Блиск, лиск, полиск. **2.** Блиск вилощеної, начищеної, відполірованої або покритої лаком поверхні. **3.** *перен.* Про блискучий зовнішній вигляд і манери людини.

г'лянс (фр.), -су, -сові, **г'лянець**, **г'лянц**, ч. **1.** Блиск, поблиск, лиск, полиск вилощеної, начищеної, відполірованої від тертя або покритої лаком поверхні. **2.** *зовн.* Лиск, шик. **3.** *перен.* Про блискучий зовнішній вигляд і манери людини. **4.** Глянець, глянц.

г'лянсований, -на, -не. З наведеним глянцем.

г'лянсовий, -а, -е. Те саме, що **г'лянцевий**.

г'лянсуван'я, -ння, -нню, -нням, с. Дія за значенням **г'лянсувати**.

г'лянсувати, -сую, -суєш. Наводити глянс.

г'лянц'гольд (нім. *Glanzgold*; від *Glanz* – блиск і *Gold* – золото). «Рідке золото», в'язка бура рідина, в якій є золото; застосовують для розпису на порцеляні (фарфорі).

г'лянцевий, -а, -е. Який має глянць; блискучий.

г'лянц'зілбер (нім. *Glanzsilber*; від *Glanz* і *Silber* – срібло). Рідина, що містить платину або паладій; застосовують для живопису на порцеляні (фарфорі).

г'лясе́ (від фр. *glacé* – льодяний, заморожений). Див. **г'ласе́**. Чорна кава або інші напої, до яких додають морозиво.

г'ляціа́льний (лат. *glacialis* – льодовий). Який стосується льоду, особливо льодовиків.

г'ляціодислока́ція (від лат. *glacies* – лід і *дислокація*), -ї, ж. Деформація гірських порід, що становлять ложе льодовика, від дії його ваги й руху.

г'ляціо́лог (від *г'ляціологія*). Фахівець із **г'ляціології**.

г'ляціоло́гія (від лат. *glacies* – лід і ...логія). Наука про льодовики, їхні фізичні властивості, походження, розвиток, географічне положення, діяльність та можливості господарського використання.

г'мах (нім.). **1.** Кімнати, покій, світлиця, горниця. **2.** Велика споруда. **3.** Велич.

г'мерати, **г'мирати**, **г'міряти**. **1.** Щось довго робити. **2.** Роздумувати. **3.** Копатися; ритися. **4.** Повільно шукати.

г'ме́рило, **г'не́рило**. Той, хто повільно все робить, неповоротка людина, вайло.

г'миря, г'миря. Похмура людина, відлюдник.

Г'митрик, -а, ч. Зменшувальне (пестливе) від **Г'митро́**, Дмитро.

Г'митро́, -а, ч. Одна з форм імені Дмитро.

г'міна (пол. *gmina* – волость), -и, ж., мн. **г'міни**, г'мін. Найменша адміністративно-територіальна одиниця в Польщі, сільська громада на чолі з в'йтом.

г'мінний, -на, -не. Прикметник до **г'міна**.

Гмунден. Населений пункт Австрії.

гнайс (нім. *Gneis*), **гнейс**, -су, -сові, мн. -си, -сів. Метаморфічна гірська порода, що складається переважно з польового шпату, а також з кварцу та кольорових матеріалів. Застосовують для виробництва ріні (щебеню), тротуарних плит, як облицювальний матеріал.

Гне́дич Микола Іванович, -а, (1784-1833). Прізвище російського поета, перекладача.

Гнездо.

Гнезно. Перша (з X ст.) столиця Польської держави, місто виникло у VIII ст., місце коронації польських королів до XIV ст., з 1793р. – у складі Пруссії, з 1918р. – у складі Польщі, зараз у Познанському воєводстві.

гнейс, (нім. *Gneis*, від давньоверхньонім. *gneistan* – блиск, сяйво) -у, ч. Метаморфічна гірська порода, що має більш-менш чітко виявлену паралельну текстуру, до складу якої входить кварц, слюда, польові шпати. Див. **гнайс**.

гнейсовий, гнайсовий, -а, -е. Прикметник до **гнейс, гнайс**.

гнетум (новолат. *Gnetum*). бот. Рід тропічних рослин родини гнетових; ліани, невеликі дерева або кущі. Деякі види вирощують у Південній Азії для одержання їстівного насіння та олії.

гнип (нім.), -а, ч., кнп. Короткий шевський ніж. Кривий шевський ніж.

гнипець. Зменш. до **гнип**.

Гнип, -а. (прізви.).

Гнипа, -и. (прізви.).

гнира. Той, хто довго роздумує.

гниряти. 1. Партачити. 2. Мляво працювати.

гніт (нім.), **гнот**, гнота, ч., мн. **гноти́**, -тів. 1. Стрічка, шнур, що використовується для горіння у газових лампах, свічках і т. ін. 2. Горючий шнур для проведення вибухів; (але гніт, гнот – камінь, кусок заліза і таке інше для створення тиску, наприклад для домашнього сиру, квасної капусти тощо).

Гносн. Населений пункт у ФРН.

гнойти, гнойти. Наполегливо просити.

гном (гр., нім. *Gnot*, від пізнолат. *gnotus*), -ма, ч., мн. **гноми**, -мів. 1. У мітах народів Європи – маленька людиноподібна істота з довгою бородою. Живе в горах, лісах або під землею, охороняє підземні скарби, іноді буває ворожа до людей. Підземний дух у західноєвропейських переказах, віруваннях, мітах. 2. Дух, ельф. 3. *перен.* Маленька потвора, карлик, ліліпут, малюля, мацюпуля.

гно́ма (гр. *gnōmos* – думка, судження, висновок), -и, ж. 1. Думка, судження, висновок. 2. В античній трагедії – вислів, яким закінчувався монолог. 3. У європейській поезії – дуже стислий вірш, переважно на 2-4 рядки, який містить мудру думку. 4. Різновиди двовірша чи катрена, що містять афотичний (афористичний) вислів певного філософського змісту та художнього узагальнення. **Гномічну** поезію творили Гесіод, Солон, Архілох, пізніше вона поширилась в індійській, перській та арабській ліриці. В Україні творець таких віршів Ігор-Богдан Антонич.

гно́мик, -а, ч. Зменш.-пестл. до **гном**.

гно́мон (гр. *gnōtōn* букв. – знавець). Старовинний астрономічний інструмент – вертикальний стрижень на горизонтальному майданчику, за допомогою якого визначають висоту й азимут Сонця.

гнот. Див. **гніт**.

гнота. Див. **гніт**.

гнота́р. Виготовлювач гнотів.

гно́тик, -а, ч. Зменш. до **гніт**.

гно́товий, -ва, -ве. Прикметник до **гніт**.

гнототримач, -а, ч.

гно́ття, -я, с. **1.** Дрантя, лахміття, лахи, лахмани, манаття, рам'я. **2. обор.** Сама собі дірка.

гну (*фр. gnoi, англ. gnoo, нім. Gnu, від афр.*), невідм., ч. і ж. *зоол.* Ссавець (жуїна тварина) з роду антилоп.

Гобелен, -а. (прізви.).

гобелен (*фр. gobelin*), **гоблен**, -а, -ну, ч., мн. -лени, -нів. **1.** Килим з художньо витканою картиною, зображенням. **2.** Шпалера, килим, декоративна тканина, виготовлена машинним способом. Від прізвища французького ремісника Ж. Гобелена (Гоблена, Габлена).

гобелени (*фр.*), мн. **1.** Французькі килими або шпалери з художніми візерунками (від імені винахідника і фундатора фабрики Гобелена). **2.** Цупка декоративна тканина з витканими узорами.

гобеленний, -а, -е. Прикметник до **гобелен**.

гобеленник, -а, ч. Той, хто виготовляє гобелени та гобеленові тканини.

гобеленниця, -і, ор. -єю, ж. Та, хто виготовляє гобелени та гобеленові тканини.

гобеленовий, -а, -е. Прикметник до **гобелен**.

гобеленоподібний, -а, -е.

Гобі Христофор Якович, невідм (1847-1919). Російський ботанік. Автор класичної роботи з генетичної класифікації плодів (1921р.).

го́бі, невідм. Загальна назва пустинних і напівпустинних ландшафтів на Півночі і Північному Сході Центральної Африки.

гоблін.

го́ва. Сіра чапля, *Ardea cinerea* L.

го́вник. *іхт.* Пічкур, *Gobio fluviatilis*.

Го́вда, -и. (прізви.).

го́вда, -и, ж. *знев.* "Башка", голова, головень (але го́вдя – 1. Ледача жінка. 2. Незайнята земля; або го́вда – гора; але го́йда – нехитра, байдужа, вахлакувата жінка).

го́вдаш, ко́вдуш. **1.** Бідолаха. **2.** Бідний мандрівник.

го́везка, ко́везка. Палиця, на яку спираються при ходінні.

Говін Ярослав. Прізвище ректора Вищої європейської школи імені отця Юзефа Тішнера.

говіти. **1.** Нидіти (про худобу). **2.** Зникати, гинути, худнути, марніти (але говіти – про піст).

говкання. Специфічний спів полонинських горян.

го́вля. *орн.* Черногуз, *Ciconia*.

го́внар. Поламане старе дерево.

го́вня, го́вря, го́вля, го́в'я, го́ва, го́ваня, го́я. Черногуз, лелека, астер, айстер, гайстер, гарист, гастір, бусел, бузьок, бусла (ж. буслиха), боцян, бусол, босян, бузько, боцан, боцюн, боцяг, га́гів, га́гув, го́вля, король, королевич. (Для малечі птаха лелечі – черногузеня, черногузенятко, лелеченько, черногузик, лелеченя, бусленя, лелечá.). Великий перелітний птах із довгим дзьобом та довгими ногами (рідко. Про такого птаха-самця).

го́втиця. Гудзик.

Гог і Магор (*євр. gog w^e magōg*), **Гога і Магора**. **1.** У біблійних пророцтвах Єзекіїля – князь і народ, що мав з півночі вдертися до Палестини і знищити Ізраїль. **2.** В Апокаліпсисі – народи, що мають повстати проти Христа у час його другого пришествя. **3.** Страшний, але вигаданий ворог.

го́га, -и, ж. **1. зоол.** Чорна гадюка. **2.** Прізвисько румунів-християн, яким албанці-мусульмани страхають своїх дітей. **3. дит.** Зерно, ягода.

Гога і **Магога**. Біблійні народи: «І вийде він зводити народи, що вони на чотирьох краях землі, **Гога** й **Магога**, щоб зібрати їх до бою, а число їх як морський пісок». (Об'явлення Св. Івана Богослова, 20.7).

гога́тий. Зернистий.

Гогвортс.

гогель-могель (пол. *Kogel-mogel*, нім. *Küddelmuddel* – мішанина, безладдя), -я, ор. -ем, -лю-могелю, ч., **гоголь-моголь**, **гогель-моголь**, **гогель-могель**, **гоголь-моголь**.

1. Мішанина, безладдя. **2.** Перетертий з цукром сирий яечний жовток. Спеціальна страва – ячні жовтки, збиті з цукром і ромом, які вживаються для очищення голосу.

Гоген (*Gauguin*) Поль Ежен Анрі, -а. Французький художник.

гогіром. Бундючно, бундючливо.

гого (рум.). Франт, чепурун.

гого́дза, **гого́дза**, **гого́дзи**, **гого́зи**, **гого́за**, **гого́зки**, **гого́зник**. Брусниця, *Vaccinium vitis idaea* L.

гого́зи, **гого́з**, мн, **гого́зник**, **гого́зки**, **гого́дза**, **гого́дзи**, **гого́зник**. Плоди рослини го́зник, ягоди брусниці.

гого́зник, -а, ч. Рослина, *Vaccinium vitis idaea*.

Го́гокова, -ої, ж. Річка, права притока Сукелю, ліва притока Свічі, права притока Дністра (село Буковець, Болехівської міської ради).

гоголь. Вид дикої качки, **ге́гавка**.

гогоман (рум.), -а, ч. Дурник; дурника́.

гогор. Той, що пиндючиться, високо несеться, гордо виступає, бундючний (**гогором** виступає).

гого́ритися. Пиндючитися, високо нестися.

гого́рний. Гордий, бундючний.

го́госом. Півнем.

гого́тіти, -очу, -отиш. **1.** Кудкудакати, квоктати, щебетати. **2.** Видавати сильні глухі переривчасті звуки (про грім, полум'я і т. ін.). **3.** Голосно, нестримно сміятися.

гогош. Гарний парубок, франт.

гого́шитися, -шуся, -шишся. Пиндючитися; кокошитися, бундючитися.

гого́шний, **гого́шний**, -а, -е. Гордий, пишний, пиндючний, бундючний.

Го́гульський, -ого. (прізви.).

Го́гусь, -я. (прізви.).

Годаварі. Ріка в Індії.

Годар (Кекергарсоуак). Населений пункт у Гренландії.

Годбю. Населений пункт у Фінляндії.

Годвін. (прізви.).

Годгавн.

Годельгайм. Населений пункт у ФРН.

годе́ція (лат. *Godetia*, від прізвища швейцарського ботаніка Ц.-А. *Godeta* (*Godet*), 1797-1879). Рід рослин родини онагрових, багато видів розводять як декоративні.

Годеч. Населений пункт у Болгарії.

го́дза. Заразна висипка на шкірі.

го́дзинка. *бот.* Первоцвіт, підсніжник звичайний, *Galanthus nivalis* L.

го́дзя. **1.** Вінегрет. **2.** Мішанина.

го́дло, -а, с., кодло. **1.** Рід, плем'я. **2.** Поріддя, виплодок, виводок, кодло. **3.** Гасло; родове гасло або знак.

Годмезьовашаргей. Населений пункт в Угорщині.

Годунов Борис. Московський цар.

гобель (*євр.*). У старосврейському законодавстві – месник за смерть близького родича, що не ніс відповідальності за помство перед законом.

Гожув-Велькопольскі. Населений пункт у Польщі.

Гозан. *бібл.* Річка в Асирії.

Гоїм. *бібл.*

Гоїн, -а. (прізви.).

гой, -я, ч., **гоя**. **1.** Кожен, хто не єврей. **2.** Зневажливе звертання до дурної людини. **3.** Гомосексуаліст.

Гой, -я. (прізви.).

Гойдич, -а. (прізви.).

Гойдичук, -а. (прізви.).

Гойл.

Гойто. Населений пункт в Італії.

Гойя-і-Лус'єнтес Франсиско Хосе (*Goya u Lucientes*), -ї (1746-1828). Іспанський маляр, **гравер** і рисувальник. Його руці належить більше, ніж 60 панно для королівської шпалери, низка портретів. Загострення особистих почуттів маляр виявив у серії офортів “Капричос”, а таїну привабливої жінки – в “Маха одягнута”, “Маха оголена”, “Маха на балконі”. Філософсько-історичній темі присвячені офорти “Нещастя війни”, а розвиток життя – у “Поховання сардинки” та в серії офортів “Тавромахія”.

Гокельс. Населений пункт у ФРН.

гол (*англ. goal*, *букв. – мета; гол; фініш; старт; ворота*, від давньоангл. *gāl – перешкода*), -а, ч., мн. -и, -ів. **1.** Ворота, частина поля, куди заганяють м'яч. **2.** Загнаний у футбольні чи хокейні ворота м'яч чи шайба.

Голан. *бібл.*

Голгота, **Голгофа**, **Голгота**, **Голгофа**, **Голгофа** (*гр. Golgotha*. від *арам. gylgulta – череп*).

1. Місце страти. **2.** Гора біля Єрусалиму, де відбувалася страта. Місце, де за християнським свідченням був розп'ятий Ісус Христос. **3.** Мука, страждання, *обр.* хрест, страждання. **4.** Символ подвижництва і моральних страждань (“Зійти на Голготу”). **5.** *перен.*, з *малої літери* Муки, моральні страждання; місце страти, мук.

голготний, **голгофний**. Страдницький, хресний.

голда. **1.** Незграбна, ледача коняка. **2.** Висока й незграбна жінка. **3.** Дурна жінка.

голдана, -и, ж. Сорт слив.

Голдап. Населений пункт у Польщі.

Голден Стейт. Команда НБА.

Голдінг.

Голдсміс (*Goldsmith*), -са. Англійський письменник.

голдувати, -ую, -єш. **1.** Платити данину, щоби бути в ленній (ледачій) залежності. **2.** Володіти нерухомою власністю.

Голембйовський, -ого (прізви.).

Голєнюв. Населений пункт у Польщі.

голіго, **голічко**, **голіко**. Пряслиця на веретено.

голіард (*старофр. goliard – блазень*). *іст.* У Франції в середньовічну добу – мандрівний актор, виконавець пісень, учасник гостросатиричних вистав.

Голіаф (*гр. Goliath*), Голіаф, Голіат, Голіят, Голіяф, -а. **1.** За переказом з Біблії – велетень-філістимлянин, якого в поєдинку переміг пастух Давид. **2.** *перен.*, з *малої літери* Фізично дуже людина, яка пишається власною силою. **3.** *зоол.*, з *малої літери* Жук родини пластинчастовусих, поширений у лісах тропічної Африки. **4.** з *малої літери* Безхвоста земноводна тварина родини жаб, найбільша

жаба, що має довжину тіла близько 25 см, а масу – до 3,2кг. Живе в річках Камеруну й Ріо-Муні, місцеве населення вживає **Голіафів** в їжу.

Голів, -а. (прізви.).

Голіцин, -а. (прізви.).

Голіцино. Населений пункт у Росії.

голїчка. Блочки у ткацькому верстаті.

голїярд (*ит.*). Мандрівний середньовічний актор.

Голїят, Голїат, **Голїяф**, Голїаф, Голїяф, -фа, -фові. *бібл.* Одноборець – филистимлянин.

голїка, -и, ж. Безоста пшениця, мак (але голка для шевця, ткалі тощо).

голкіпер (*англ. goal-keeper, від goal – ворота і keep – тримати, захищати*), -а, ч. Воротар; гравець, що боронить (захищає) ворота від попадання в них м'яча, шайби (у футболі, хокеї, регбі, ватерполо).

голобати, джолобати. Колупати.

Головінка. Населений пункт у Росії.

Головкін Гаврило (1660-1734). Граф, російський державний діяч. Один із вихователів і сподвижників Петра I.

Голомега, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Голсуорсі, невідм. (прізви.).

голуаз. Марка сигарет.

Голуб'єв, -ва, -ву, -вим. Російське прізви.

Голуей. Населений пункт в Ірландії.

Голуховський Агенор, -ого. Граф, намісник Галичини у часи імператора Австро-угорщини Франца Йосифа I, міністр внутрішніх справ у кабінеті міністрів Йогана Рехберга (1859-1861 р.р.) Австро-угорської імперії, автор концепції жовтневого диплома, яким від 20 жовтня 1860 р. цар Франц-Йосиф I оголосив про відновлення Конституції, скликання парламенту та провінційних сеймів. Попередником провінційного Сейму Галичини 1861-1914 р.р. був Становий Сейм, який скликали у Львові 1782-1790 і 1817-1845 р.р., що два роки (одним із рішень Сейму було обрання свого виконавчого органу – Станову управу). 26 лютого 1861 р. Цар санкціонував новий проект Конституції, відомий під назвою «лютневого патенту». До складу Сейму Королівства Галичина й Володимирії та Великого князівства Краківського (резиденція м. Львів) входило 150 крайових посла: вірилісти – єпископи грецького, латинського і вірменського обрядів, ректори Львівського і Краківського університетів, 44 послы із курії великої земельної власности, 3 послы від торгово-промислових палат (у Бродах, Львові та Кракові), 20 послів із міської курії та 74 послы з курії малої земельної власности. Сейм формував виконавчий орган – Крайову управу в складі семи осіб, включаючи і маршала. Сейм був уповноважений: обирати депутацію до парламенту – Reichstath (квота Галичини – 38 послів; з 1873 р. вибори до Райхстрату були безпосередніми), контролювати податки, громадські ради, церкву й освіту, дбати про забезпечення військових частин (ухвали набирали чинности після царської санкції). Сейм мав право також законодавчої ініціативи у загальнодержавних справах. З 1867 р. Сейм перейняв ще й функції організації судівництва і адміністрації, контроль за провадженням ґрунтових книг, контролі за привілеєм пропінації – шляхетської монополії на виробництво алкогольних напоїв. У 1868 р. Сейм порушив проблему побудови власної резиденції, яка була збудована 1878-1881 р.р. за проектом директора Львівського міського будівельного департаменту Юліана Гохберга, над декором палацу працювали львівські майстри Леонард Марконі, Тадей Баронч, Зигмунт Трембецький, Фелікс Мікульський, Зигмунт Горголевський і варшав'янин Теодор Рігер та майстри Першої віденської спілки скульпторів. У 1923 році до

сеймового палацу перенесли університет (нині тут головний корпус Львівського національного університету імені Івана Франка).

голь-голь. Вигук, що передає ковтання людиною рідини.

гольгати, -аю, -аєш. Пити з бульканням.

Гольдберг. Населений пункт у ФРН.

гольден (нім. *golden* – *золотий*). Сорт великих солодких яблук з жовто-золотистою шкіркою.

Гольдман Олександр (1884-1971). Видатний український вчений-фізик. У 1918 році в Україні розпочинає дослідження напівпровідників. Один із засновників Української Академії наук, підготував Статут Академії, заснував інститут фізики у часи УНР. Підготовку наукових кадрів здійснював через аспірантуру і семінари, де навчалися майбутні академіки Вул, Лашкар'юв, Моргуліс, Герцрикен та інші. У 1929 році в Києві на базі науково-дослідчої катедри заснував Науково-дослідчий інститут фізики, який у 1932 році було передано ВУАН (з 1936 року – Інститут фізики АН УРСР). Директор цього інституту **Гольдман** О. зосередив його наукову діяльність на фізиці напівпровідників, теплофізиці і створенні чутливих фотоелементів. У 1937 р. відмовився складати акт-звинувачення на академіка-математика Михайла Кравчука в українському буржуазному націоналізмі. У 1938 році обвинувачений Президією АН УРСР (**Гольдман** був членом Президії) на чолі з Абрамом Йоффе «у розвалі інституту з шкідницькою метою» і після цього був звинувачений в активній участі в контрреволюційній і терористичній діяльності і українському націоналізмі, заарештований НКВС і засуджений на 5 років. Під час слідства йому було поставлене одне із звинувачень, що він вимагав від аспірантів і студентів перед екзаменами з фізики оцінки за іспит з української мови. Покарання відбував у Казахстані, повернувся до наукової діяльності через 20 років після повної реабілітації у 1959 році (він очолює відділ електролюмінесценції в Інституті фізики АН УРСР). У 1965 році О. **Гольдман** відкриває властивості так званої «пам'яті» в сублімованих плівках ZnS-Cu і організовує ґрунтовне дослідження стійкого стану підсиленої стимульованої провідності з «пам'яті» на цих матеріалах. Загинув під авто при загадкових обставинах.

Гольдоні (*Goldoni*), невідм. Італійський письменник.

голькати. П'юти, шумно ковтати рідину.

гольопа. *вульг.* **1.** Стегно **2.** Зад у коня.

Гольпехас. Населений пункт в Іспанії.

гольф (*англ. golf*), -а, ч. Давня шотландська рухова гра з маленьким гумовим м'ячем, у якій учасники повинні прогнати м'яч ключками через ряд лунок, нині популярна в Англії та США, поширюється в Західній Європі.

гольф (*від англ. golf – гольф*), -ів, мн. **1.** Шкарпетки, носки, короткі панчохи до колін. **2.** Короткі штани з манжетами, що застібаються під коліном (спочатку для гри в гольф).

Гольфо-Аранчі. Населений пункт в Італії.

Гольфстрім, Гольфштром, -му, -мові, в -мі. Течія в Атлантичному океані.

Голяш, -а. (прізви.).

гомба, гомбиця, гомбичка, гомбичка. Гудзик.

гомбатися. Гратися в гудзики.

гомбички. *бот.* Стокротки, *Bellis perennis* L.

Гомбрович Вітольд (1904-1969). Один з найбільш полемічних і найбільш цінованих польських письменників ХХ ст., студіював право у Варшаві та економіку в Парижі, працював службовцем і журналістом, 1939-1963 р.р. жив в Аргентині, певний час працював у банку, згодом переїхав до Франції. Відомим

письменником став у 60-х роках ХХ ст. Найвідоміші твори: романи «Фердидурке», «Гранс-Антлантик», «Порнографія», «Космос»; п'єси «Івона», «Герцогиня Бургундська», «Шлюб», «Оперетка»; збірка оповідань «Бакагай», «Спогади з періоду дозрівання»; рефлексійно-полемічний «Щоденник» тощо. У своїй творчості Гомбрович бачить усе міжлюдське як змінне взаємопроникнення, деформацію, творення, свідомість окремої людини він показує в діалектичній боротьбі між прагненнями формальної досконалості й усвідомленням її неможливості, що провокує вихід із застиглості рутинного існування.

Гомега, -и, -дзі. (прізви.).

Гомер. *бібл.*

Гомес. (прізви.).

Гомза, -и. (прізви.).

Гомулка. (прізви.).

гомфоз (*лат. gomphosis*). *мед.* Уклинювання, вклинювання.

Гом'ят. *бібл.*

гонагра (*лат. gonagra*), -и, ж. *мед.*

гонада (*лат. gonada, новолат. від гр. gonas, gonadis – статева залоза (/чоловіча/ яєчко, сім'яник; /жіноча/ яєчник); від gone – зародження + aden – залоза*), -и, ж. *мед.* Статівник, статевозалоза, статева залоза.

гонади (*від гр. gonē – народження, сім'я*). *анат.* Статеві залози, органи, що продукують статеві клітини.

гонадотропний (*лат. gonadotropicus*), -а, -е. **1. мед.** Статівниковпливовий, статевозалозовпливовий. **2. біол.** **Гонадотропні** гормони – гормони, що виробляються передньою часткою гіпофіза хребетних тварин і людини; впливають на розвиток і функцію статевих залоз.

гоналгія, гональгія (*лат. gonalgia*), -ї, ж. *мед.* Колінобіль.

гонартрит (*лат. gonarthritis; gonitis*). *мед.* Коліносуглоблиця, коліносуглобозапал, коліносуглобозапалення. Запалення колінного суглобу.

гонартроз (*лат. gonarthrosis*). *мед.* Колінохворість.

гонартротомія (*лат. gonarthrotomia*), -ї, ж. *мед.* Колінорозтин, колінорозтинання, колінорозітнення.

гонг (*кит., англ. gong, від явансько-індонезійського gung – тонг*), -га (-гу), ч., **гонги**, -гів. **1.** Ударний металевий або кам'яний самозвучний музичний інструмент переважно в народів Південно-Східної Азії. **2.** Мідна литавра, звуковий інструмент, ударом по якому секундометрист сповіщає про початок і кінець раунду в боксі.

Гонгадзе Гія, Гонгадзе (1969-2000). Журналіст, редактор електронної газети «Українська правда», вбитий 16 вересня 2000р. під час режиму президента Кучми за опубліковані викривальні матеріали.

Гонгало. (прізви.).

Гонгвуд і Ган. Автори книги «Аналіз політики».

Гонгора, -ри, -р. Іспанський поет.

гонгоричка. *ент.* Сонечко, *Coccinella*.

гонда, конда́, конді́й. **1.** Некладений кабан; кнур; кладений кабан. **2.** Свиня з поросятами.

Гондар, -я. (прізви.).

Гондарівці. Одна з частин горішнього кінця (Горішняньство) села Манів, що над річкою Ославою.

гондаш, конда́ш. Свинопас, свинар.

гондзі. Клапті порваної одежі.

го́ндзлі, -ів, мн. Заков'язні клубочки волокна, вовни чи волосся.

гондзо́лі, го́ндзол, го́ндзоль, -я, **гондзо́ляка, го́ндзоля**, -і. Брязкальця (брязкальце), дрібничка, висулька.

го́ндзоль, -я, ч. і **го́ндзо́ля**, -і, ж. **1.** Брязкальце. **2.** Теж саме, що й **гандзо́лля**.

гондзо́ля, -і, ж. Брязкальце.

гондзо́ляк, -а, ч. **1.** Прищ, гуля, шишка. **2.** Шприц.

гондзо́ляка, -и, ч. Збільш. від **гондзо́ляк**.

гондзо́лячка, -и, ж. Зменш. від **гондзо́ляк**.

го́ндзуль, го́ндзиль, го́ндзурь, гондзу́ря, го́нзель, го́нзиль. Збита тверда грудочка у вовні.

го́ндзятися, -яюся, -ешся. Бабратися.

гондо́ла (*ит. gondola*), -и, **го́ндоля**, -лі, -долі, -доль ж. **1.** Плоскодонний, одновесловий венеціанський човен з піднятим носом і кормою. **2.** Саморозвантажувальний залізничний напіввагон з люками в підлозі. **3.** Ківш, який причіплюють до повітряної кулі; кабіна дирижабля (аеростата) для розміщення екіпажу. **4.** Залізничний вагон-самоскид з поворотними люками на дні.

гондо́лі. Санки для витягування криги з води.

гондо́льєр (*ит. gondoliere*), -ра, ч., -льєри, -рів. Гребець на гондо́лі, човникар.

гондо́льєра (*ит. gondoliera, від gondola – гондо́ла*), -и, ж. **1.** Пісня венеціанського гондо́льєра. **2.** Те саме, що й баркарола.

гондо́ля. Журба.

гондо́ля, гондо́ла. **1.** Венецький човен. **2.** Кабіна у дирижаблі.

гондю́к, кондю́к. Малий кнур.

го́нжда. Гуля, наріст.

гоніати́ти (*нім. Goniatit, від гр. gōnia – кут*). Група вимерлих головоногих молюсків, споріднена з амонітами, з черепашкою у вигляді пласкої спіралі або конуса. Були поширені в палеозойську еру.

гоніокампсис (*лат. gonyocampsis*). мед.

гоні́т (*лат. gonitis, gonarthritis, від гр. gony – коліно*). мед. Колінниця, колінозапал, колінозапалення, коліносуглобця, коліносуглобозапал, коліносуглобозапалення. Запалення коліна (колінного суглобу). Запалення колінного суглоба туберкульозної, гонорейної та ін. етіології.

-гонія (*лат. -gonia від гр. gonē, gonos – породження*). мед. -порід, -породження, -народження. Частина складних слів, яка виражає поняття «пов'язаний з народженням», «виникнення», «походження», наприклад, **космогонія**.

Гонку́р.

гонокок (*лат. gonococcus, від гр. gonos – сім'я і kokkos – зерно*). мед. Збурукулець, збурукулівець, сім'янокулець, сім'янокулівець. . Різновид диплококів – збудник гонореї і бленореї.

го́нор, -у. **1.** Перебільшення поняття про свою гідність; чванливість, пиха. **2.** Те саме, що гордість. **3.** Честь, гідність.

гонорейний (*лат. gonorrhoeicus*), -а, -е. мед. Збуровий, збурицевий, казанковий, триперний, триперовий.

гонорея (*лат. gonorrhoea, від гр. gonos – сім'я і rheō – тече*), -ї, ж. мед. **1.** Збур, збуриця, капанка, капачка, капавка; (*нім. Tripper від tropfen – крапати*). **2.** Венерична хвороба (запалення слизової оболонки сечостатевого органу), спричинювана гонококом. Інша назва – трипер.

гонористий, гонорістий, -а, -е. Сповнений **го́нору**; чванливий, пихатий; пройнятий **го́нором**; який виявляє **го́нор**.

гонористість, -ости. Властивість до значення **гонористий**.

гонористо. Прислівник до **гонористий**.

гонорі́тися, гоноритися, -ю́ся, -і́шся. Гордитися.
гонорний, гонорний, -а, -е. З **гонором**.
гоноровий, гоноровий, -а, -е. **1.** Знатний, багатий. **2.** Те саме, що **гонористий**.
гонорови́тий, -а, -е. Те саме, що **гонористий**.
гонорови́тість, -ости. Властивість за значенням **гонорови́тий**.
гоноровито. Прислівник до **гонорови́тий**.
гонорство, -а, с. Самолюбство.
гонорувати, -ую, -уєш. Гордовито триматися; зневажливо ставитися до інших.
го́нот, -у, ч. Див. **гонт**.
Гонсалес Мехуто. Прізвисько футбольного арбітра (Іспанія).
Гонсьор, -а. (прізви.).
Гонт. (прізви.).
гонт, -ту, ч., **гонта**, **го́нта**, **го́нот**, **го́нтя**, **го́нтя**, -ти, ж. Покрівельний матеріал у вигляді тонких дощечок.
го́нта, -и, ж. Те саме, що **гонт**.
Го́нта, -и. (прізви.).
гонта́ль, -ля, -леві, мн. -талі́, -лі́в, ч. Залізний цвях, яким прибивають **гонт** (**гонт**).
гонта́р, -я, ч., ор. -ем, кл. з -арю́, мн. -тарі́, -рі́в, -ям, гонтар, **гонта́р**. **1.** Той, хто виготовляє **гонт** (**гонт**). **2.** Покрівельник, що криє дахи **гонтом**.
Гонта́р, -я. (прізви.).
Гонтарка, -и, ж. Поточини: **1.** Права притока Гринявського, ліва притока Пробійне, ліва притока Білого Черемошу, права притоку Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Гринява Верховинського району, Івано-Франківської обл.). **2.** Басейн Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Малий Рожен, Косівського району Івано-Франківської обл.).
Гонта́рський, -ого. (прізви.).
го́нтер (*англ.*). Верховий англійський кінь.
гонтина, -и, ж., **гонтяни́ця**, **гонта́рка**. **1.** Одна тонка дощечка (**гонт**). **2.** Ялина, що годиться на **гонт**.
гонти́ти. Покривати гонтою.
го́нтовий, -а, -е. Зроблений з **гонт**.
го́нтя, -я, с. Гонт.
гонтяни́ця, -і і гонта́рка, -и, ж. Ялина (ялиця), смерека, що придатна для виготовлення **гонт**.
Гонця. (прізви.).
Гор.
Горадіз. Місто в Азербайджані.
Горажде. Населений пункт у Боснії і Герцеговині.
Горанска.
Горбаль. (прізви.).
Горбачов М.С. Прізвисько Першого і останній президент СРСР, автор “перестройки”.
Горбі, ч. Прізвисько першого і останнього президента СРСР М.С. Горбачова.
горга́н (*англ.*). **1.** Шпиль, верх гори; гірська верховина. **2.** Розсіпище каміння.
Горга́ни (*англ.*), -ів. **1.** Система гірських хребтів в Українських Карпатах. **2.** Продовгуваті гірські хребти. **3.** Південна частина середніх Карпат.
горга́ч. Вид їстівного гриба.
Горгинія.
«Горгішелі». Львівський гурт українсько-грузинського ансамблю – учасник Першого Міжнародного фестивалю «Європа-Центр» Rock and world music, що проходив 25 вересня 2005 року в м. Рахів Закарпатської області. Гурт у складі: Тамари (вокал, гітара) та Етері (бек-вокал, бас-гітара) **Горгішелі**, Олексія Слободяна

(ударні інструменти), Мар'яна Козовія (соло-гітара), Олега Сука (клавішні інструменти). Сестри **Горгішелі** є обличчям гурту і природно поєднують елементи арт-року, грузинського та українського фольку у сучасному звучанні. Гурт **«Горгішелі»** виріс з дівочої команди чотирьох «Чорний вересень». Гурт має намір випустити у 2006 році альбом «аморе». Музичний критик Лідія Мельник так характеризує гурт **«Горгішелі»**: «Їхня жіночність радше – в «роковості», таємниця успіху – в пошуку, привабливість передусім – у самій музиці. Вони органічні і оригінальні водночас у своїх нових творах і вміють шукати нове у ще не забутих давніших композиціях».

Горголевські Зигмунт (1845-1903 р.р.). Народжений в Сольці, який того часу входив до складу Німецької монархії. Архітектор, художник-будівничий, зодчий. В Україну **З.Горголевські** потрапив на запрошення князя Фердинанда Радзівіла, який замовив йому реставрацію свого замку в Олиці (Волинь). З цієї нагоди він відвідав також Краків, Київ, Вільно, Львів. Був захоплений Галичиною. До того у Львові почався будівельний бум і **З.Горголевські** запрошують до складу журі різноманітних архітектурних конкурсів в Україні. У 1875 р. зодчий взяв участь у конкурсі проектів палацу Галицького сейму. А 1893 року він погодився очолити Промислову палату у Львові, в якому оселяється назавжди для фахової роботи та виховання доньок у польському патріотичному дусі. У 1896 р. отримав першу нагороду за проект Великого оперного театру у Львові. Спорудження цього театру стало справою життя **З.Горголевські** і увічнило його постать назавжди (театр відкрито 4 жовтня 1900 р.).

горголя, -і, ж., **гургула**. **1.** Висока людина. **2.** Сук, сучок, наріст на дереві.

горголястий, -а, -е. Сукуватий, сучкуватий.

горгош, **гиргеш**, коркуш. Плечі, шия, спина.

горгоші, -ів, -гош, -гошам, мн, **горгоші**, **гиргеші**, коркоші. У виразі “носити когонебудь на спині” (“нести дитину на горгошах” – за спиною, на плечах).

гордень (гол. *gording*). *мор.* **1.** Снасть, якою вітрило притягується до реї. **2.** Трос, що проходить через одношківний блок. Використовують для піднімання вантажів.

Гордєвка. Населений пункт у Росії.

гордзоля, **гордзола**, **гурдзоля**. Картопля.

Гордон Джордж. Лорд. Колишній фанатик-протестант, прибічники якого тероризували Лондон у 1780 році. Через 3 роки він навернувся до іудаїзму (став Високоповажний бар Авраам Гордон). Вірні йому вбачили в ньому другого Мойсея, що виведе їх до землі їхніх батьків. У 1788 р. Гордона засудили до двох років ув'язнення в Ньюгейті за пасквіль на королеву Франції.

Гордон Патрик (1635-1699). Російський генерал і контр-адмірал. За походженням шотландець. З 1661 р. на російській службі. Один із учителів та сподвижників російського царя Петра I.

Горемікін Іван (1839-1917), -а. Прізвище російського державного діяча; міністр внутрішніх справ (1895-1899). Проводив політику контрреформ.

Горен-Атаді. *бібл.*

Горен-Нахон. *бібл.*

Горєлоє. Населений пункт у Росії.

горжа́ (*фр. gorge*, *букв. – горло*). **1.** Узбочина, відкритий бік бастиону. **2.** Вузкий прохід між горами. **3. заст.** Тилова частина укріплення або звернений до тилу вихід з укріплення.

горже́т, **горже́тка** (*фр. gorgette*, *букв. – горлечко*). **1.** Деталь жіночого одягу – смуга хутра, яку носять як комір. **2.** Жіночий хутряний шарф.

горже́тка (*фр. gorgette*), -тки, -тці, мн. -же́тки, -ток, ж. Жіночий хутряний шарф.

горіла (лат., . *gorilla*, від *gr.*), -и, ж. Найбільша близька до людини мавпа, що живе у лісах Західної Африки (у Камеруні, Нігерії та навколо озер Ківу й Танганьїка).
2. перен., ірон. Найконсервативніші та найреакційніші мілітаристські кола в країнах Латинської Америки, а також представники цих кіл.

горіля, -лі, -лею, мн. -рілі, -ріль. Див. **горіла**.

Горі. Місто в Грузії.

Горіци. Населений пункт у Росії.

Горіція. Населений пункт в Італії.

Горлице. Населений пункт у Польщі.

Горна-Студена. Населений пункт у Болгарії.

Горнєшно. Населений пункт у Росії.

Горняцкій. Населений пункт у Росії.

Городєц. Населений пункт у Росії.

Городіще. Населений пункт у Росії.

Городня. Населений пункт у Росії.

Городовіковск. Населений пункт у Росії.

Горонда. (прізви.).

Горонда, -и. Назва села, що біля міста Мукачеве Закарпатської обл.

горондейка. *бот.* Красноя, королів цвіт, *Phaseolus coccineus* L.

горсет, корсет. Верхній жіночий одяг без рукавів.

Горський, -ого. (прізви.).

Горук, -а. (прізви.).

Горчинський, -ого. (прізви.).

Горшечное. Населений пункт у Росії.

Горький Максим (справжнє ім'я і прізвище Олександр Максимович Пешков), -кого, -кому (1868-1936). Російський письменник, літературний критик і публіцист. Засновник літератури так званого соціалістичного реалізму. Перше оповідання «Макар Чудра», романи «Фома Гордєєв», «Троє», «Мать», «Життя Кліма Самгіна» та ін. У 20-30 роках ХХ ст. оспівує ленінський і сталінський режими в СРСР, виправдовує репресії і голодомор 1932-1933 р.р. в Україні.

горьковський, -а, -е. Прикметник до **Горький**.

Гослар. Населений пункт у ФРН.

госпел (англ. *gospel song* – *євангелічна пісня*). **1.** Жанр духовної музики афроамериканців. **2.** Євангелічна (некультова) сольна пісня.

Госпіч. Населений пункт у Хорватії.

госпо́да, *господа*, -и, ж. **1.** Домашнє житло; домівка. **2.** Господарство, господарка.

господар, -я, ч., **господарювати**, -рюю, -єш. Господар, господарювати.

господарити, -ю, -иш. Господарювати.

господарів, -рева, -ве. Господарський, що належить господарю.

господарка, -и, ж., **господарний**, -а, -е, **господарство**, -а, с. Господарка, господарний, господарство.

господарський, -а, -е. Господарський.

господинин, -на, -не. Що належить господині.

господи́ня, -і, ж. Господиня.

Гостинь. Населений пункт у Польщі.

Гостівар. Населений пункт у Македонії.

Гостілиці. Населений пункт у Росії.

Гостіщево. Населений пункт у Росії.

гот, -та. Див. **готи**.

Гота. Населений пункт у ФРН.

Готгоб. Адміністративний центр Гренландії.

го́ти, -ів, мн. Давньогерманські племена.

го́тика (від *ит. gotico – готський*, від назви *германського племені gotiv*), -и, д., м. -ці, ж.

1. Архітектурний середньовічний стиль, ознаками якого є аркади, вежки, стрілки, шпилі, багата орнаментика. **2.** Будова готичного стилю. **3.** Написання букв готичного стилю. **Готичний шрифт** – старонімецький ламаний шрифт, відмінний від круглого латинського.

готичний (*нім. gotisch, фр. gothique, від Goth – гот*), -на, -не. Стосується до **готики**.

Готичний стиль; готичне мистецтво. Те саме, що **готика**. **Готичний роман** – роман «страхить і таємниць» у західноєвропейській та американській літературах XVIII-XIX ст.ст. Зображує таємничі пригоди, сповнений містики, фантастики, у центрі твору – демонічна особистість.

го́тка, -и, ж. Самка глухаря, глухого тетерева (але *готя* – пташеня глухаря).

го́тський, -ка, -ке. Прикметник до **готи**.

Готланд, Готлянд, -ду, -дові, на -ді. Острів.

готландець, готляндець, -дця, мн. -ляндці, -ців. Мешканець **Готландії**.

готландський, готляндський, -ка, -ке. Прикметник до **Готландія, Готляндія**.

Готландія, Готляндія, -дії, -дією.

го́тур, -ра, ч. *орн.* Глухар, *Tetrao urogallus* L.

Го́тфрід, Го́тфрид, -да. Німецьке ім'я.

Готьє (*фр. Gautier*), невідм. (прізви.).

гофр (*фр. gaufre, букв. – вафля*), -а. **1.** Хвиляста складка на чому-небудь. **2.** Тонкі металеві, азбоцементні, фанерні та інші листи зі складчастою, хвилястою (хвилевою) поверхнею; застосовують у будівництві, машинобудуванні.

гофре́ (від *фр. gaufre – пресувати складки*), невідм., с. **1.** Дрібні паралельні хвилясті складки на матерії, металевих листах, візерунки на скляних листах. **2.** Завитки у косах.

го́фри, -ів, мн. Ряди паралельних хвилястих складок на чому-небудь.

гофриво́вка. Процес надання виробу (наприклад, листам целюлози, тканини тощо) вигляду **гофри**.

гофрований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу; (плісирований).

гофрува́льний, -а, -е. Той прилад, що робить **гофри**.

гофрува́ння, -я, с. **1.** Дія за значенням **гофрувати**. **2.** Те, що є результатом цієї дії.

гофрува́ти (*фр. gaufre – витискати візерунок*), -рую, -руєш. *тех.* **1.** Робити ряди паралельних хвилястих складок (на тканині й т. ін.); ребрити, складкувати. **2.** Витискати на тканині опуклий малюнок. **3.** Пишно завивати волосся. **4.** Робити дрібні складки.

гофрува́тися, -ується. Пасивне до **гофрувати**.

го́хнути, -ну, -неш. Гавкнути.

гоц, гоц. **1.** Водоспад. **2.** (прізви.). **3.** Несподівана радість. **4.** Гоп.

Гоце-Делчев. Населений пункт у Болгарії.

Гоцці.

Гоць, -я. (прізви.).

Гошен. *бібл.* Земля.

Гощинський Северин (1801 р. с.Іллінці на Київщині – 1876 р. м. Львів, Личаківський цвинтар). Польський поет, твори якого пов'язані з українською тематикою. Батько Северина – Йосиф – дрібний шляхтич родом із Мазовії, артилерійський офіцер польської армії, який брав участь у війнах з Росією 1791 та 1794 р.р. Після третього поділу Польщі переїхав в Україну. Мати Францішка з родини Гуровських – убогих шляхтичів. Северин виріс серед українських колоритних звичаїв, пісень, казок і легенд, які почав записувати в юнацькі роки. Згодом усі критики **С.Гощинського** відзначатимуть чарівність автентики його творів.

Батьки прищепили йому глибоку релігійність і гарячий патріотизм. Навчаючись в Умані, Северин познайомився з М.Грабовським і Б.Залеським – представниками «української школи» - та написав свої перші поезії. За бунтарську поведінку був вимушений покинути навчання і переїхати до Варшави, де його поезії були вже відомі. Вирушивши на допомогу повсталим у Греції, знову опинився в Україні. У 1827-1828 р.р. постала найзнаменитіша поема **С.Гощинського** «Канівський замок», де поет звернувся до епохи Коліївщини, кровопролитного повстання 1768р. на Київщині. Саме в цей час остаточно сформувався радикальницький антикріпосницький світогляд **С.Гощинського**. Він уперше впровадив українських народних героїв у польську літературу. Історична поема мала і політичний підтекст: гордий і мстивий український козак Небаба закликав польський народ до боротьби проти гнобителів. У 1830р. поет був серед змовників, які розпочали повстання у Варшаві проти російських окупантів. Брав участь у військових діях, отримав ранг капітана, командував повстанською гвардією, був ад'ютантом генерала Ф.Моравського. Був засуджений російським судом до смертної кари. Переховувався в Галичині. У 1838 р. виїхав до Франції, де зблизився з польськими поетами А.Міцкевичем і Ю.Словацьким. У 1841 р. підпадає під вплив «темного» світогляду отця Товянського (такого собі Кашпіровського своєї доби), який вимагав від поета безмежного каяття, особистої пожертви заради вітчизни, зречення творчості, конспіративної діяльності та бойових подвигів. Лише у 1856 р. **С. Гощинський** публікує велику поему «Послання до Польщі». У 1872 р. поет переїжджає до Львова. Останні роки свого життя **С. Гощинський** купається у славі поета і революціонера.

Гоюк, -а. (прізви.).

гоя. Чужа людина (але *гоя* – заспів на початку речення, *гой* – життєздатність, життєва сила).

Гоян, -а. (прізви.).

Гоянія. Одне з найбільших міст світу (Бразилія).

Гоянюк, -а. (прізви.).

ГПУ. Державне політичне управління СРСР (сумнозвісний каральний орган).

Грааль, **Граль** (*англ.*). Легендарна чаша із «Христовою кров'ю». Див. Чаша **Грааля**.

грабати, грабати. Гребти, копирсати, горнути; обробляти землю граблями, розгрібати.

грабатися. Лізти, гребтися, видобуватися.

грабен (*нім. Graben*, *букв. – рів, канава*). *геол.* Ділянка земної кори, що опустилася по лініях скидів нижче від сусідніх ділянок.

Грабов, -ва, -ву, -вом. Місто.

Грабовський. (прізви.).

грабулець. Вогонь з трісок у гончарній печі.

грабштихель (*нім. Grabstichel*). Різьбило; різновид різця для гравірування найтонших ліній.

Граве́, невідм. (прізви.).

граве́ (*від іт. grave*, *букв. – важкий*), невідм. *муз.* Повільний музичний темп патетичного характеру.

гравеліт (*від гравій і ...літ*). *тех.* Зцементований гравій з текстурою, властивою піщаним породам.

гравеліти. Гірська порода.

граве́р (*фр. graveur; від graver – вирізьблювати*), граве́р, -ра, ч., мн. -ве́ри, -рі́в.

1. Художник, який створює **гравюри**. **2.** Фахівець з **гравірування**. **3.** Ритівник, різьбяр, різчик на металі. **4.** *зоол.* Жук з сімейства короїдів, поширений у Європі та Сибіру.

гравёрний, граверний, -а, -е. Стосується до **граверства**.

граверство, граверство, -а, с. Граверна справа; **гравірування**.

Гравесен.

гравій (*фр. gravier – гравій, пісок, від галльс. grava – пісок*), -ю, ор. -ем, ч. **1.** Рінь, жорства, крупний пісок. Обкатані водою уламки гірських порід; використовують як будівельний матеріал. **2.** Пухка порода.

гравійний, -а, -е. Прикметник до **гравій**.

гравійно-щепеневий, **гравійно-щербіневий**, -а, -е. Рінь-шутерний.

гравійований, -а, -е. Шутерний.

гравілат (*ім. gariofilata або пізнолат. caryophyllata*). Рід багаторічних трав'янистих рослин родини розових, поширених в помірних поясах і в Арктиці.

гравіметр (*від лат. gravis – важкий і ...метр*), **гравімі́тер**. *тех.* Прилад для вимірювання прискорення сили тяжіння.

гравіметрія (*від лат. gravis – важкий і ...метрія*), -ї, ж. **1.** Галузь науки, що вивчає силу тяжіння. **2.** Галузь техніки, що займається вимірюванням сили тяжіння.

Гравіна-ін-Пулья. Населений пункт в Італії.

гравірований, гравірований, -на, -не. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **гравірувати**.

гравіровка, гравіровка, -и, ж. Те саме, що й **гравірування**.

гравірувальний, -на, -не. Стосується до **гравірування**.

гравірувальник, гравірувальник, -а, ч. Те саме, що **гравер**.

гравірувальниця, гравірувальниця, -ї, -ор. -єю, ж. Жіночий рід до **гравірувальник**.

гравірування (*фр. graver – вирізати, висікати*), гравірування, -я, с. **1.** Дія за значенням **гравірувати**. **2.** Те, що є результатом цієї дії.

гравірувати, **гравіювати** (*нім. gravieren, фр. graver, нідер. graven – рити, копати*), гравірувати, -рюю, -руеш. Наносити малюнок на поверхню твердих матеріалів або робити на ній напис за допомогою спеціальних інструментів або хемічних реактивів (речовин).

гравіруватися, гравіруватися, -ується. Пасивний стан до **гравірувати**.

гравітаційний (*від гравітація*), -а, -е. Стосується до **гравітації**. **Гравітаційне** поле – поле тяжіння; поле створюване будь-якими об'єктами. **Гравітаційна** енергія – потенційна енергія тіл, зумовлена їхньою **гравітаційною** взаємодією. **Гравітаційний** транспорт – спосіб транспортування вантажів під дією власної ваги.

гравітація (*від лат. gravitas (gravitatis) – тягар, вага, важкий*), -ї, ж. **1.** Тяжіння; тяжкість; властивість усіх тіл взаємно притягатися; всесвітнє тяжіння. **2.** Метод збагачення корисних копалин.

гравітон (*від лат. gravitas – тягар, вага*). Квант гравітаційного поля, що має нульову масу спокою, нульовий електричний заряд і спіні.

гравіювальний, -а, -е.

гравіювальник, -а, ч.

гравіювальниця, -ї, ор. -єю, ж.

гравіювання, -я, с. Дія за значенням **гравіювати**.

гравіювати, -юю, юеш. Те саме, що **гравірувати**.

гравіюра (*фр. gravure; від graver – вирізати, висікати*), гравіюра, -ри, -рі, ж., -вюри, -вюр. **1.** Вид графіки, де зображення є друкованим, відбитком з малюнка, вирізьбленого або витравленого на спеціально підготовленій дошці або пластині (платівці). **2.** Окремий відбиток; малюнок, образ, картина (на папері), дереворит, різьба (на дошці), офорт (на міді). **3.** Вид мистецтва графіки, який включає різноманітні способи рукотворної обробки дошок і печатання з них відбитків. До опуклої гравюри відноситься гравюра на дереві (ксілографія), на ленолеумі

(ліногравюра) і на металі (пластини з міді, мосяжу, спижу, цини або оліва оброблювалися штихелем – метод застосовували до кінця XV ст.).

граґар, -а, ч., **граґарь**, **греґарь**, **драґарь**, **драґаль**, **драґар**. **1.** Сволок. **2.** Землечерпальний агрегат.

граґати. Крикати (про качок, жаб).

град (від лат. *gradus* – крок, ступінь). Одиниця виміру плоского кута; 0,01 прямого кута (але град – тверда вода, лід, що супроводжує зливу.).

градація (лат. *gradatio* – поступове підвищення, що від *gradus* – ступінь, степінь), -ції, ор. -цією, ж, н. -дації, -дацій. **1.** Поступовість, послідовність переходу від одного до іншого, від нижчого ступеня до вищого і навпаки; поступовання. **2. літ.** Стилізована фігура, ряд однорідних слів або виразів (метафор, образів, порівнянь тощо), які поступово підвищують (клімакс) або понижують (антиклімакс) смислову або емоційну значущість. **3.** В біології – принцип удосконалення, ступінчастого розвитку від простого до складного під впливом устремління живої природи до досконалості. **4.** Нанизування виразів із усе більш підсилюючим значенням.

Градачац. Населений пункт у Боснії і Герцеговині.

граді́рня (від нім. *gradieren* – згущати соляний розчин, спочатку градирні застосовували саме для цього., від середньолат. *gradare* – підносити на вищий ступінь, від *gradus* – ступінь). *тех.* **1.** Споруда для охолодження води атмосферним повітрям. **2.** Споруда для згущення соляного розчину та одержання солі випаровуванням з нього води.

градіє́нт (від лат. *gradiens, gradientis* – крокуючий). **1. мат.** Вектор, що показує напрям найшвидшої зміни певного скалярного поля. Вектор, що показує направлення надшвидкісної зміни певної величини, значення якої змінюється від однієї точки простору до іншої. Вектор, що характеризує швидкість зміни у просторі будь-якої величини при переміщенні на одиницю довжини у напрямку градієнта тиску, температури, вологости, швидкості вітру, густини, електричного потенціалу (напруження електричного поля) тощо. **2. фіз.** Міра зростання або спадання в просторі якої-небудь фізичної величини на одиницю довжини. **3.** У біології – закономірні кількісні зміни морфологічних або функціональних, в т.ч. біохемічних, властивостей вздовж однієї з осей тіла організму або органу на будь-якій стадії його розвитку.

градіє́нтний, -а, -е. Прикметник до **градіє́нт**.

градіє́нтоме́тр (від *градіє́нт* і *...метр*), **градіє́нтоте́тер**. Гравітаційний прилад для вимірювання горизонтальних складових градієнта сили тяжіння.

граді́ль, -я, ч. і ж. Частина плуга, в якій закріплюють чересло.

Градо.

градуальний, -а, -е. Пов'язаний з **градуванням**.

граду́ваний, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **градува́ти**; поділкований.

гра́дус (лат. *gradus* – крок, ступінь, від *gardior* – ступаю), -а, ч. **1.** Одиниця виміру плоского кута, що дорівнює 1/90 частині прямого кута. **2.** Одиниця виміру температури (повітря, води, людського тіла і т. ін.). **3.** Умовна одиниця вмісту алкоголю в деяких напоях. **4.** Поділка, ступінь, крок.

гра́дусний, -а, -е. Прикметник до **градус**.

гра́дусник (від лат. *gradus* – поділка, ступінь, крок, *гра́дус*), -а, ч. Те саме, що термометр, термометер, тепломір, тепловимірник, тепловимірювач, тепловимірювальник, поділковець.

градува́ння, -я, с. Дія за значенням **градува́ти**; поділ, поділкування.

граду́ювати, -дуюю, -дуюєш. Наносити рівновіддалені поділки на вимірювальний прилад, інструмент, спеціальну поверхню.

Грасво. Населений пункт у Польщі.

гражда́, -и, ж. **1.** Клітка. **2.** Повітка, клуня (гражда – високий дощаний паркан; гражда – садиба). **3.** Рублена будівля, де вівці стоять у непогоду. **4.** Обійстя. **5.** Маленька дерев'яна хатка.

Грайворон. Населений пункт у Росії.

грайзен (нім. *Greisen*). Гірська порода, що складається переважно з кварцу та слюди.

Грайн. Населений пункт Австрії.

грайфер (нім. *Greifer*; від *greifen – хопати*), -а, ч. Вантажозахватний пристрій (ківш з щелепами) підймальних і монорейкових візків.

грайферний, -а, -е.

Графсвальд. Населений пункт у ФРН.

грайцар, -я, ч. Грейцар.

Гракх, -а. (прізвище).

граві́, граві́в, граві́ям, мн. Залізні вила з тупими зубцями до гною.

Граль, **Грааль** (англ.). Легендарна чаша із “Христовою кров’ю”. Див. **Чаша Грааля**.

Грам. Населений пункт у Данії.

грам (фр. *gramme*, від гр. *gramma – дрібна міра ваги, що дорівнює 1/24 унції*). Одиниця ваги в метричній системі мір, що дорівнює вазі 1 кубічного сантиметра води.

-грама (лат. *-gramma – риска, літера, написання*), -запис, -опис, -зображення, -образ, -знімок. Частина складних слів, що за значенням відповідає поняттям «запис», «графічне зображення», наприклад, **криптограма, фонограма**.

Грама. Населений пункт у Франції.

грам-молекула (від *mol (escula) – мол (екула)*). хем. Моль.

граму́зляти, грамзуля́ти, -яю, -яєш. Писати карлочками.

Гра́мші (*Gramsci*) Антоніо (1891-1937). Засновник і керівник комуністичної партії Італії, теоретик-марксист, розробник теорії гегемонії пролетаріату.

гран (від лат. *granum – зерно, зернятко*), -а, ч. **1.** Одиниця аптекарської ваги, вживана до запровадження метричної системи мір: дорівнювала 0,062г; або ваги коштовних металів і каменів. **2. гран** прі. Найвища нагорода. Великий приз. **3. перен.** Надзвичайно мала величина.

Грана́да, -ди, -ді. **1.** Місто в Іспанії. **2.** Країна.

грана́дський, -ка, -ке. Прикметник до **Грана́да**.

грана́т¹ (нім.), -у, ч. Самоцвіт, напівдорогоцінне каміння найчастіше червоного або бурого кольору; червоний гранат, карбу́нкул (самоцвіт).

грана́т² (від лат. *granatus – зернистий*), **грана́тник**, -а, ч. **грана́та**, -ти, ж. **1.** Плодове дерево або кущ, що росте в місцях з теплим кліматом. **2.** Яскраво-червоні квіти цієї рослини. **3.** Круглий плід цієї рослини з товстою шкірою, наповнений насінням, яке оточене соковитим кисло-солодким їстівним м’якушем червоного кольору різних відтінків. **4. (болячка)** Чиряк, фуру́нкул, карбу́нкул.

грана́та (нім., іт. *granata*; від лат. *granatus – зернистий*), -ти, ж., мн. -нати, нат. **1.** Розривний артилерійський снаряд, наповнений вибуховою речовиною, наприклад осколково-фугасні гранати; невеликий розривний снаряд, який кидають (метають) рукою. **2.** Репанка, лимонка (ручна **грана́та**). **3.** Снаряд для метання в легкій атлетиці. **4.** Набій.

грана́ти (від лат. *granatus – зернистий*). Група мінералів класу силікатів: колір від білого до чорного, крім синього.

грана́тка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток.

грана́тний, -а, -е. Прикметник до **грана́та**; здійснюваний із застосуванням **грана́т**.

гранатник, гранат² (від *лат. granatus – зернистий*). Рід деревних або кущових рослин родини гранатникових.

гранатовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **гранат**²; зроблений з **гранату**, прикрашений **гранатом**. **2.** Темно-червоний.

гранатовий, -а, -е. Прикметник до **гранат**¹.

гранатомет, -а, ч. Вогнепальна зброя близького бою для стрільби гранатами.

гранатометання, -я, с. Метання **гранатами**.

гранатометник, -а, ч. **1.** Той, хто стріляє з гранатомета, метає **гранати**. **2.** Легкоатлет, що метає **гранати**.

Гранвіль. Населений пункт у Франції.

гранд (*исп. grande – вельможа, від лат. grandis – важливий, великий, поважний*), -да, ч., мн. **гранди**, -дів. **1.** Спадковий титул аристократа, **магната** в Іспанії, а також особа, що має цей титул. **2.** Великий приз (гранд-приз). **3.** Карнавал. **4.** Грошові видатки на наукову роботу. **5.** *перен.* Про кого-небудь дуже відомого, видатного.

Грандас-де-Саліме. Населений пункт в Іспанії.

грандіозний (*исп., ім. grandioso, від від лат. grandis – величезний, великий, поважний*), -на, -не. **1.** Надзвичайно великий, величезний, велетенський, колосальний; вражаючий своїм розмахом, обсягом, розміром. **2.** Монументальний, величний, величавий (про споруду), могутній, потужний (про людину), могутній, потужний (про вплив).

грандіозність, -ности, -ності, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **грандіозний**.

грандіозо (*ім. grandioso*), **грандіозно**. Присл. до **грандіозний**. *муз.* Велично.

Грандола. Населений пункт у Португалії.

гранд-пасьянс (*фр.*). Ворожіння на картах.

гранецентровані. Центровані за гранями.

гранж, -у, ч. *жарг.* Гашиш (див. **ганджа** або **драп**).

граніт (*ім., фр.*), **гранит**, -ту, -тові, ч. Див. **граніт**.

гранічний, -а, -е. **1.** Який стоїть на границі чого-небудь. **2.** Який є найвищим ступенем чого-небудь; крайній.

граніт (*лат. granito; від лат. granum – зерно, крупинка*), **граніт**, **гранит**, **гранит**, -ту, -тові, ч. **Магматична** гірська тверда зерниста порода, яка складається з кварцу, польових шпатів та біотиту і мусковіту. За хімічним складом належить до кислих порід. Використовується у будівництві, скульптурі і т. ін.

гранітизація, -ї, ор. -єю, ж.

гранітний, -а, -е. Прикметник до **граніт**.

гранітник, -а, ч.

гранітовий, -ва, -ве. Те саме, що **гранітний**.

гранітоль, -толю, -леві. Різновид обробленої під шкіру палітурної тканини з нанесеною на неї нітроцелюлозною плівкою.

гранітольовий, -ва, -ве. Прикметник до **гранітоль**.

Граніце. Населений пункт у Чехії.

грано, -на, -ну. Аптекарська вага.

гранований, -а, -е. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **гранувати**. **2.** Те саме, що **гратчастий**.

гранодіорит (від *лат. granum – зерно і діорит*). Магматична гірська порода. Інтрузивна кисла гірська порода, проміжна за складом між гранітом і діоритом.

гранозан (від *лат. granum – зерно і sanus – здоровий*). Отрутохімкат для протруювання насіння сільськогосподарських рослин.

Гранольєрс. Населений пункт в Іспанії.

гран па (*фр. grand pas, букв. – великий крок*). Група танцювальних рухів, об'єднаних загальним змістом.

гран прі (фр. *Grand prix – великий приз*). **1.** Найвища нагорода на деяких музичних конкурсах, фестивалях, виставках тощо. **2.** Великий приз.

Грансгерад.

Грансон (*Grandson*). Місто на західному березі Невшательського озера у Швейцарії.

грант¹, -у. Кран.

грант² (англ. *grant – подарунок, дар*), -у. **1.** Субсидоване державою замовлення на виконання наукових досліджень та розробок. **2.** Благодійні кошти, що їх надають безоплатно для фінансової підтримки наукових досліджень, наукової діяльності дослідників, творчих працівників тощо на умовах грантодавця.

Грант (*Grant*). **1. Грант** Джеймс Огастес (1827-1892 р.р.). Англійський мандрівник, офіцер колоніальних військ Ост-Індійської компанії. У 1860-1863 р.р. брав участь в організованій англійським урядом другої експедиції Дж. Спіка до Центральної Африки. **2. Грант** Улісс Симпсон (1822-1885 р.р.). Військовий і політичний діяч США, брав участь у війні США проти Мексики у 1846-1848 р.р. та в Громадянській війні 1861-1865 р.р. У 1869-1877 р.р. президент США. **3. Грант** Ян (Ян Альфредович Єкабсон) (1909-1970 р.р.). Латиський письменник. Опублікував низку фронтових оповідань та повісті про рибаків. Автор 3 романів.

Грантаун-он-Спей. Населений пункт у Великій Британії.

Грант-готель. Назва готелю у Львові.

грантодавець (англ. *grant – подарунок, дар*). Особа, яка надає **грант**.

Грантс (*Grants*). Місто на Південному Заході США у штаті Нью-Мехіко. Центр добування та переробки уранових покладів.

гранула (лат. *granulum – зернятко*), -и, ж., зерня, зеренце, зернятко, зернинка; зерно, зернина. **1.** Дрібний твердий шматочок якої-небудь речовини у вигляді зернини. **2. біол.** Зернисті вклучення в цитоплазмі клітин. **3. астр.** Невеликі утворення зернистої форми на поверхні Сонця.

гранулема, гранульома (нім. *Granulom*, від лат. *granulum – зернятко*). мед. Обмежене запальне розростання тканини; виникає переважно під час інфекційних захворювань (туберкульозу, сифілісу, прокази).

гранулометричний, -а, -е. Розмірний до **гранули**.

гранулометрія, -ї, ж. Техніка вимірювання гранул.

гранулоциліти. Циліти у вигляді гранул.

гранулоцит (лат. *granulocytus, granilocytum*). мед. Зернокривець.

гранулоцити (від лат. *granulum – зернятко і ...цити*). біол. Різновид лейкоцитів, що містять у цитоплазмі **гранули 2**.

гранулоцитарний, -а, -е. мед.

гранулоцитопенія (лат. *granulocytopenia*), -ї, ж. мед. Зернокривценестача, зернокривцеобмаль, недозернокривців'я, недозернокривцевість.

гранульований (лат. *granularis*), -а, -е. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **гранулювати**. **2.** Який має форму **гранул**. **3.** Зернований, зернуватий, зеренкуватий, позернений.

гранульозний (лат. *granulosus*), -а, -е. Зернистий, зернуватий, зернястий.

гранульома (лат. *granuloma*), -и, ж. мед. Зерняк, зернопух, зернопухлина, зернистоопух, зернистопухлина. Див. **гранулема**.

грануломатоз (лат. *granulomatosis*). мед.

гранулювання, -я, с. **1.** Дія за значенням **гранулювати**. **2.** Зернування, зеренкування, позернення.

гранулювати (нім. *granulieren*), -юю, -юєш. Надавати речовині форми гранул.

гранулюватися, -юється. Пасивний стан до **гранулювати**.

гранулярний, -а, -е.

гранулятор, -а, ч. Пристрій для виготовлення і внесення в ґрунт гранул.

грануляційний (лат. *granulationis*), -а, -е. **1.** Стосується до **грануляції**.
2. Зернятковий, зерняткований.

грануляція (лат. *granulation*, від лат. *granulum* – зернятко), -ї, ор. -єю, ж.
1. тех. Надання речовині форми гранул; гранулювання. **2. мед.** Новоутворена сполучна тканина з зернистою поверхнею, яка виникає при заживанні ран та виразок. **3.** Зернення, зерняткування. **4. астр.** Зерниста структура сонячної фотосфери.

грань, -і, ж. **1.** Лінія поділу; межа, границя. **2.** Плоска поверхня предмета, що утворює кут з іншою такою ж поверхнею. **3.** Ребро, що утворене двома пересічними площинами. **4. перен.** Властивість, особливість, риса чого-небудь. **5. мат.** Частина цифр, що виділяється комами чи крапками з великого числа для полегшення дій над ним (але **грань**, -і, ж. **1.** Жар, палаючі вуглі. **2.** Мов на **грані** – неспокійно, тривожно).

грапа. Примітивна борона.

грапати. Волочити.

Грас (*Grasse*). Місто на Заході Франції. Центр квітництва та парфумерної промисловости.

граса¹, -и, ж. Сапа; знаряддя для прополювання міжрядь – культиватор; розпашник.

граса². Яма для місіння глини; заміс глини.

Грасгоф. Науковець, іменем якого названо число подібности, що характеризує співвідношення піднімальної сили, яка виникає внаслідок різниць густин, і сили молекулярного (внутрішнього) тертя (в'язкості).

грасирування, грасування, -я, с. **1** Культивация, розпашнення. **2.** Гаркавлення.

грасирувати (від фр. *grassseyer* – гаркавити, від *gras* – жирний; густий, від лат. *crassus* – товстий, густий, жирний). Вимовляти звук «р» на французький лад.

граска, -и. Знаряддя спушки між рядами на грядці землі.

граскувати. Розпушувати землю між рядами.

грасований, -на, -не. Підданий **грасуванню**.

грасовати¹, грасовати. Носитися вночі (про духів).

грасовати, грассовати. Грабувати, плондрувати.

Грасс (*Grass*) Гюнтер. Прізвище німецького письменника, лавреата Нобелівської премії, у 2005 році отримав золоту медаль престижної літературної нагороди імені Ганса Крістіана Андерсена. 2004-го **Грасс** опублікував книгу «Тінь – казки Ганса Крістіана Андерсена очима Гюнтера Грасса» з власними ілюстраціями, адже першою професією славнозвісного автора «Бляшаного барабана», «Псячих років» і «Мого століття» є графіка.

Кашуб **Грасс** народився 1927 року у Гданську, почесний громадянин міста Гданськ, після Другої Світової війни оселився у Дюссельдорфі, 1999-го став нобеліантом з літератури за роман «Бляшаний барабан» (1959 р.) – один із найпереконливіших антифашистських маніфестів.

На 2006 рік 78-літній **Грасс** є не лише визнаним романістом, а й відомим борцем за мир, який, зокрема, різко засудив американську інтервенцію до Іраку.

У 2006 році в інтерв'ю газеті «Frankfurter Allgemeine Zeitung» та автобіографічній книзі «Чистячи цибулю» або «сльози за чищенням цибулі», яка побачила світ у німецькому видавництві «Зайдель», **Грасс** зізнався, що 17-річним служив у 1945 році у десантних танкових військах «Ваффен-SS» (дивізії «Фрундсберг»), а за два роки до того зголосився добровольцем як активний «гітлерюгендівець». Книга побила всі рекорди популярности.

Потрапив в американський полон. Зберігав нацистське переконання до зізнання Бальдура фон Шираха, лідера молодіжного крила НСПН, на суді нацистських злочинців у Нюрнберзі 1946 року в злочинах гітлерівців.

Письменник лише зазначив, що від складання військової присяги наприкінці лютого 1945 року і до отримання поранення 20 квітня 1945 року не здійснив жодного пострілу і не брав участі в жодному злочині. («Ваффен-СС» – збройні підрозділи СС – були створені Генріхом Гімлером в травні 1940 року перед нападом на Францію. В грудні 1944 року вони нараховували 38 дивізій і майже один мільйон солдатів. Спочатку ці дивізії були елітними підрозділами, в яких служили лише німці. На наступних етапах війни до СС приймали також представників інших національностей, зокрема латишів, фінів, голландців, угорців, росіян, поляків, українців та фламандців тощо. Газета «FAZ» повідомляє, що Гюнтер Грасс служив у 10-й танковій дивізії СС «Фрюндсберг», командуючим якого був з осені 1944 року сумнозвісний Карл Фішер фон Тройнфельд, організатор репресій проти чехів після замаху в Празі 1942 року на Райнхарда Гейдріха).

Одкровення Грасса викликали відразу і шок у середовищі німецької і взагалі європейської інтелігенції. Чимало відомих політиків, письменників та членів чеського ПЕН-клубу зажадали від Грасса повернути присуджені йому нагороди та премії.

грасування, грацирування, -я, с. Гаркавлення.

грасувати (лат.), -сую, -суеш, **грацювати**, грасувати. **1.** Розчищати доріжки у саду. **2.** Плужити, пропалювати міжряддя, сапати. **3.** Місити землю. **4.** Витоптувати ногами, копитами землю. **5.** Лютувати, спустошувати (про епідемію).

грасьосо (ісп. *gracioso*). В іспанській комедії кінця ХVІХVІІ ст. – традиційний комедійний персонаж.

грат (від нім. *Grat* – ребро, задирка). Зайвий метал, що залишається на кромках виробів після штампування або іншої обробки.

гратá, -ти, ж., мн. **грати**, грат, гратів. **1.** Прут залізної решітки. **2.** Клітка, карта на тканині.

гратаж (фр. *grattage*, від *gratter* – скребти, дряпати). Виготовлення малюнка продряпуванням пером (або іншим гострим інструментом) паперу, картону, що заливаються потім тушшю, а також сам такий малюнок.

грати (нім.), грат (іменник), **гратки**, крата, грать. **1.** Залізна решітка, штаби, пруті (на вікні), **гратівка** (на водозливах). **2.** *перен.* Тюрма, неволя. **3.** Переплетення металевих (зрідка дерев'яних) прутів, штаб і т. ін., що використовується для загорожі (але **грати** (дієслово) – виконувати що-небудь на музичному інструменті; дратувати, нервувати кого-небудь; впливати на чий-небудь почуття, інстинкти і т. ін, домагатися свого; перебувати весь час у русі, швидко рухатися; діяти енергійно, сильно; брати участь у якій-небудь грі; те саме, що гратися; виступати на сцені зі спектаклями тощо).

гратифікація (від лат. *gratificatio* – люб'язність, послужливість). Нагородження. Грошова винагорода, заохочення, що їх виплачують для стимулювання ефективнішого виконання своїх обов'язків брокерами, агентами та іншими працівниками сфери торговельного обігу (зокрема бірж).

гратіс (лат. *gratis* – безкоштовно, спочатку – тільки за дяку). **1.** Безоплатно, безкоштовно. **2.** Екземпляр книжки, який видає автор без грошової оплати.

гратка. **1.** Кристалічна решітка. **2.** Огорожа зі штахету.

гратки, -ток, мн. Зменшувальне до **грати**.

гратник. Решітка.

гратниця, -ці, мн. -ниці, -ниць.

гратованийий, -а, -е. Те саме, що **гратчастий**.

гратуар (фр. *grattoir*; від *gratter* – *скребти, скоблити*). Сталевий інструмент у вигляді короткого (серцевидної форми) клина на ручці для вирівнювання дошки в гравюрі на металі, для видалення плям на папері тощо.

гратувати, -ую, -еш. Обносити гратами.

гратулювання. Дія за значенням **гратулювати**.

гратулювати (лат.), -люю, -люєш. Вітати, поздоровляти, здоровити, віншувати.

гратулянт (лат.), -а, ч. Людина, що складає поздоровлення.

гратуляційний, -а, -е. Вітальний, привітальний, поздоровний.

гратуляція (лат.), -ції, -цією, ж, мн. -ляції, -цій. Вітання, поздоровлення, привіт, привітання, уклін.

Гратц. (прізви.).

гратчастий, -та, -те, **гратівий**. **1.** Який нагадує собою **грати**; зроблений у вигляді грат. **2.** Клітчастий, кратчастий, картатий. **3.** З гратами.

грать, грата. Решітка, огорожа, паркан решітчатий.

гратя, -я, с. **1.** Старі речі, старий хлам, мотлох. **2.** Кухонний посуд.

граувака (від нім. *grau* – *сірий і Wacke* – *вид гірської породи*). Гірська порода.

Граус. Населений пункт в Іспанії.

Граф (*Graff*) Антон (1736-1813р.р.). Швейцарський маляр. Виконав понад 1500 живописних портретів і 322 портретних мініатюр, серед них видатних вчених, філософів, письменників.

граф (нім. *Graf*, від давньовірхньонім. *grāvio, grāvo* – *ватажок*), -а, ч. **1.** У Західній Європі і царській Росії – дворянський титул (середній між князем і бароном), а також особа, що має цей титул. **2.** (гр. *graphō* – *пишу, зображую*). мат. Зображення деякої множини точок і способу їх з'єднання. **3.** Стовбець, колонка таблиці (але автограф, епіграф, параграф тощо).

-граф (лат. *-graphus*; *-graphum*; *-graphium*, гр. *graphō* – *пишу, креслю, зображую*). мед. -писець, -писник, -записник, -записувач, -записувальник, -зобразник, -зображувач, -зображувальник, -зйомник, -знімач, -знімальник. Частина складних слів, що означає прилад для запису яких-небудь процесів, явищ або особу, яка пише, наприклад, **лексикограф, термограф.**

граф'є (фр.). **1.** Секретар у вищих судових установах Франції. **2.** Діловод у цивільних справах.

графиня (від *граф*¹). Дружина або дочка **графа**.

графіт (нім. *Graphit*, від гр. *graphō* – *пишу, креслю, малюю*). **1.** Мінерал залізо-чорного або сталевоб-чорного кольору; одна з форм вуглецю. Використовують для виготовлення олівців, фарб, мастил тощо. **2.** Те саме, що й **грифель 2.**

графітист (від *графіти*). Художник, який малює в стилі **графіті**.

графіті, граффіті (ит. *graffiti*, мн. від *graffito*, букв. *надряпаний, нашкрябаний, від graffiare* – *дряпати, від grafio* – *гостра паличка для письма у стародавніх греків і римлян, лат. graphium*). **1.** *архіт.* Написи та малюнки, виконані в давнину на стінах архітектурних споруд, а також на різних предметах. **2.** Магічні, побутові або сакральні надписи на стінах будівель, в т.ч. і релігійних храмів, посудинах, металевих виробках тощо. Графіті відносять до маловивченої галузі мов давніх мешканців міст, поселень і т.і. **3.** *перен.* Написи на стінах будинків, парканів, як правило, розпиленням аерозольної фарби.

графіто, сграфіто, граффіто, сграффіто (ит. *graffito* або *sgraffito*, букв. *видряпаний, вишкрябаний*). *архіт.* Різновид монументально-декоративного живопису, принцип якого побудований на видряпуванні, вишкрябуванні верхнього тонкого шару тиньку до оголошення нижнього шару, який відрізняється за кольором від верхнього. В Стародавній Греції, Етрурії принцип графіто застосовували в

кераміці, а з XV-XVII ст. графіто набуло розповсюдження в Італії як спосіб оздоблення стін будівель, головним чином чола (фасад).

-графічний (лат. *-graphicus*). мед. -писний, -писниковий, -записувачевий, -записувальний, -записувальниковий, -зобразний, -зображувачевий, -зображувальний, -ображувальниковий, -зйомний, -знімальний.

графія. мед. Знаряддя для писання (але графічний, графічно, графіка).

-графія (лат. – *graphia*, від гр. *graphō* – пишу, креслю). мед. -записування, -зображення, -зображування, -зйомка, -знімання. Частина складних слів, яка за значенням відповідає словам «записування», «відображення», наприклад, **стенографія, ідеографія.**

графо- (лат. *grapho-*, гр. *graphō* – пишу, креслю). Письмо, писально. Частина складних слів, що за значенням відповідає словам «почерк», «креслення», «письмо», наприклад, **графоманія, графоспазм.**

графолог (від *графологія*). Фахівець з **графології.**

графологія (від *графо...* і *...логія*). Учення про почерк, дослідження його з погляду відбитих у ньому характеру й психічного стану людини.

графоман (від *графоманія*). Людина, охоплена **графоманією.**

графоманія (від *графо...* і *...манія*). Хворобливий потяг до безплідного письменництва.

графоманський (від *графоманія*). **1.** Якому властива **графоманія**. **2.** Який властивий **графоманові.**

графоспазм (лат. *graphospasmus*). мед. Писальнокорч, писальноскорч, писальностиск, писальносудом, писароскорч, писаростиск, писаросудом. Писальний (писарський) спазм (скорч, судом). Судом, що виникає в пальцях при кожній спробі писати.

графостатика (від *графо...* і *...статика*). Розділ механіки, що розглядає способи розв'язання задач щодо рівноваги сил за допомогою графічного методу.

графство (від *граф'*). **1.** За феодального ладу – земля, що перебувала у володінні **графа**. **2.** Титул **графа**. **3.** Адміністративно-територіальна одиниця у Великій Британії, США та деяких інших країнах.

Грац (*Graz*), -у. Місто в Австрії.

Граціан. (прізви.).

грації (гр.), -ій, мн. Давньогрецькі міфічні богині краси, дочки Зевса і Гери: Аная, Єфросинія, Талія.

граційний, -на, -не. Те саме, що **граціозний**.

граційність, -ности, ор. -ністю, ж. Властивість за значенням **граційний, граціозний**.

граціозний (іт. *grazioso*; від лат. *gratia* – чарівність, вишуканість), **граційний**, -на, -не. **1.** Повний грації, витончений у позах, рухах; еластичний, плавкий, плавний, пластичний, плавкий, легкий (крок). **2.** Елегантний, зграбний (щодо пози); стрункий, **фігуристий**, стрункенький (*обр.*) як струна (щодо стану); витончений (про візерунок).

граціозність (лат.), -ности, ор. -ністю, ж. Вишуканість, витонченість, краса, елегантність, гожість.

граціозно, граційно. присл. Легко, плавно, плавко (танцювати).

грація (лат. *Gratia* – краса), -ції. ор. -цією, ж., мн. -ції, -цій. **1.** Витонченість, елегантність, вишуканість, краса в позах, рухах, пластика, гармонійність, узгодженість (рухів). **2.** Надзвичайно красива жінка; красуня. **3.** У давньоримській міфології три богині краси й радості (Аглая, Єфросинія, Талія). **4.** Еластичний жіночий корсет, що підтримує груди.

грацювати, -цюю, -еш. **Грасувати (1).**

Грачац. Населений пункт у Хорватії.

Грачевка. Населений пункт у Росії.

грашпан, гришпан. **1.** Синій камінь (але *зрішпан* – фарба мідянка). **2.** Мідна іржа (але *зрижпан* – віл певної масті).

Грбавіца. Антивоєнний фільм-драма боснійки Ясміль Жбаніч, що отримав нагороду «Золотий ведмідь» на кінофестивалі Берлінале у 2006 році. «Тихий фільм, який обходиться без надміру слів, але вражає своїми сильними сценами. Трагедія без мелодрами, майже документальне свідчення жахів війни, наслідки якої ще довго будуть відбиватися на долях людей» (німецький кінокритик, *newsru.com*). Картина присвячена стражданню жінки, яка стала жертвою насильства під час громадянської війни на Балканах: дівчину-мусульманку звалтував сербський солдат у дні затяжених боїв за сараєвський квартал Грбавіцу.

Гре. Населений пункт у Франції.

Гребмінг. Населений пункт Австрії.

Гревена. Населений пункт у Греції.

Гревесмюлен. Населений пункт у ФРН.

грегарини (лат. *gragarius* – простий, звичайний). Підклас найпростіших класу споровиків; паразити черв'яків комах та інших безхребетних, а також покривників.

грегарний, грегорний, -а, -е. Моторний, спритний.

Грегасинський, -ого. (прізвище).

грегати. Квакати, крякати.

грегіт. **1.** Кам'янисте поле. **2.** Склеяста гора (але *зрехіт* – **1.** Сміття. **2.** Щєбінь).

Грегит. Найвища вершина Покутсько-Буковинських Карпат.

Грегит-Різун. Курінний атаман повстанців УПА, знищеним московськими спецвійськами у Чорному лісі.

Грегитка, -и, ж. Поточина, притока Ставника, права притока Пістеньки, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Космач, Косівського району, Івано-Франківської обл.).

Греголинський, -ого. (прізвище).

грегорний, -а, -е. Моторний.

Греділь, -я. (прізвище).

гредний, -а, -е. Ставний, стрункий.

грежа (фр. *grège*, іт. *greggio* – необроблений, сировий). Шовк-сирець.

грежда. Велика будівля.

грезет, -у, ч. Шовкова або шерстяна тканина з дрібним візерунком того ж кольору (переважно сірого).

грезетовий і **грезетовий,** -а, -е. Прикметник до **грезет**.

Грейгам Вільям, . Прізвище міністра закордонних справ Канади (2004 р.).

грейдер (англ. *grader*, від *grade* – нівелювати, від лат. *gradus* – ступінь, крок), -а, ч. Землерийна машина для вирівнювання ґрунтових доріг, спорудження зрошувальних каналів і т. ін.

грейдер-елеватор (від *грейдер* і *елеватор*). Грейдер з конвеєром для переміщення зрізаного ґрунту вбік або на кузов транспортного засобу.

грейзен (нім. *Greisen*). геол. Гірська порода звичайно кислого складу, змінена під впливом гідротермальних процесів (польові шпати первинної породи замінюються кварцом та світлою слюдою).

Грейнджер Етель. Британка, яка мала найтоншу талію 33см.

грейнджери (англ. *grangers*; від *grange* – ферма). Учасники фермерського руху в США.

грейпфрут (англ. *grape-fruit*, букв. виноградний фрукт). Вид цитрусових рослин родини рутових, а також круглий, зеленувато-жовтий, гіркуватий на смак його плід, що має тонізуючі властивості. Інша назва – помпельмус.

Грейт-Дріффілд. Населений пункт у Великій Британії.

Грейт-Ярмут. Населений пункт у Великій Британії.

грейфер (нім. *Greifer*, від *greifen* – ханати), **грайфер**, -а, ч. **Агрегат** для розвантаження сипких і кускових вантажів.

грейцар, -а, ч. Крейцер (монета).

Греко Ель (*Greco El*) Домініко (1541-1614). Іспанський живописець, грек за походженням.

Грекуляк, -а. (прізви.).

гремплювати, -плюю, -плюєш.

Гремяч'є. Населений пункт у Росії.

гре́на (фр. *graine*, букв. – сім'я, зернина). Яйця шовковичного та інших шовкопрядів, з яких виводять гусінь, що під час заляльковування виділяє шовковину й завиває шовковистий кокон.

Гренад. Населений пункт у Франції.

Гренада, -ди, -ді. Острів у Карибському морі.

гренаде́р (фр. *grenadier*, від *grenade* – граната, від лат. (*malum*) *granatum* – гранат), -а, ч., **гренади́р**, -ра, ч., мн. -дири, -рів. іст. У російській та деяких іноземних арміях – солдат або офіцер добірних (за високим зростом) піхотних чи кавалерійських частин, спеціально підготовлений для ручного гранатометання.

гренаде́рський, гренади́рський, -ка, -ке. Прикметник до **гренадер, гренадир**.

гренадин (фр.). Прохолодний напій із соку гранати.

гренаж (фр. *grainage*, від *graine* – грена). *тех.* Виготовлення здорової, життєздатної і високопродуктивної **грени**.

Гренджа-Донська Зірка. Поет, дочка поета Василя **Гренджа-Донського**. Активна учасниця закарпатського Пласту, володіла перфектно рідною українською, угорською, німецькою і англійською мовами. Упорядкувала і видала у світ у часі 1981-1992 роках 12 томів «Творів В. **Гренджі-Донського**».

Гренджа-Донський, -ого. Український поет.

греландець, греляндець, -ндця, мн. -ландці, -ляндці, -ндців. Мешканець **Греландії**.

Греландія, Греляндія, -дії, ор. -дією. Острів у Північному Льодовитому океані, найбільший у світі (2 175 600 км²).

греландський, греляндський, -ка, -ке. Прикметник до **Греландія**.

Гренна. Населений пункт у Швеції.

Грено. Населений пункт у Данії.

Гренобль. Населений пункт у Франції.

Гренуй. Головний персонаж зюскіндського «Парфюмера». Вбивець двадцяти юних жінок, виroku страти якого не вдалося виконати, бо однієї краплі «жіночої есенції», яку винайшов убивця, вистачило, аби, зійшовши на ешафот, злочинець розбудив у багатотисячній юрмі найсильніші любов, бажання й хіть і страта виродилась у масову оргію.

Грень, -я. (прізви.).

Гренюх, -а. (прізви.).

Гресик, -а. (прізви.).

Гресмарк. Населений пункт у Швеції.

Гресь, -я. (прізви.).

Греськів, -а. (прізви.).

Гресько. (прізви.).

Гресьо (гр. особ. ім. *Gregorios*; від *gregoreo* – не сплю, тильную – невсипуций, тильний, бадьорий; пол. *Grzegorz*; рум. *Grigore*), **Гресько, Грига, Григаш**. Форми імені Григорій і Григор, ч.

Грета (від нім. *Greta* – скор. від *Margarete* – *Маргарита*), **Грета**, ж. Ім'я.

Гре́та Ловіса Густавсон, **Грета** Густафссон (**Грета** Гарбо). Легендарна шведська кіноакторка (1905-1990 р.р.). Знімалась в Голівуді у десятках стрічок, які тепер вважаються кінокласикою. Кращі роботи за її участю у головних ролях: «Камілла», «Кохання», «Плоть і диявол», «Ніночка», «Королева Крістіна», «Жінка з двома обличчями», «Наскільки ти потребуєш мене», тощо. Залишила кіно у 36 років, коли перебувала у розквіті краси і слави, решту життя (~50 років) вона прожила в усамітненні.

Гре́тхен (*Gretchen*), не відм. (жін. ім'я).

греф'є́ (*фр. greffier*). У Бельгії та Франції – посадова особа при парламенті (або суді), яка складає офіційні звіти, редагує документи тощо.

Грех, -а. (прізви.).

гре́ци, присл. Те саме, що **грече**.

гре́че, присл. Народне: добре, як слід; добре, як потрібно; добре, як належить.

гре́чний, -на, -не. Чемний, ввічливий, вихований, привітний, пристойний, **галантний**, люб'язний, учтивий, милий (про людину); шанобливий (про слова); шанобливо ввічливий у поводженні з людьми; чемний, який виражає шанобливість, увічливість (але гречний – виготовлений з гречки (круп)).

гре́чність, -ности, -ності, -ністю. Ввічливість, чемність.

гре́чно, присл. Ввічливо, чемно; любо.

Грещук Василь, -а. Відомий мовознавець, професор, доктор філологічних наук, директор інституту українознавства, завідувач катедрою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Гребнаво. Населений пункт у Росії.

гривуа́зний (*фр. grivois – вільний, грайливий*), -а, -е. Легковажний, не зовсім пристойний, грайливий, пустотливий, вільний.

Григор'єв, -а (прізви.).

Григ (*Grieg*) Едвард, -а (1843-1907). Прізвище норвезького композитора, піаніста, диригента і громадського діяча. За походженням шотландець. **Григ** виявив глибоку зацікавленість до норвезької народної творчості.

Григ (*Grieg*) Нурдаль (1902-1943). Прізвище норвезького письменника.

Григера.

Гридзин, -ого, ч. Потік, басейн Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Малий Рожан, Косівського району).

гри́длік (*від англ. grid – сітка і leak – теча*). Великий опір у поєднанні з невеликим постійним конденсатором у колі сітки електронної лампи.

гриз, гриз. Змішана з дертою і половою сіль, яку дають вівцям.

гриза́й (*фр.*). **1.** Малювання двома фарбами, світлою і темною. **2.** Легка шовкова тканина зі світлої і темної пряжі.

гриза́йль (*фр. grisaille; від gris – сірий*). Декоративний живопис, виконаний відтінками одного кольору, звичайного сірого або коричневого; іноді імітує скульптурний рельєф.

гризе́тка (*фр. grisette*), -тки, -тці, ж., мн. -зе́тки, -зе́ток. Молода жінка легковажної поведінки; у французьких романах, комедіях – коханка студента, художника і т. ін., узагалі легковажна міська дівчина.

гри́злі (*англ. grizzly, букв. – сірий*). Ссавець родини ведмедів; північноамериканський підвид бурого ведмеда.

грі́йдер. Грейдер.

гриль (*фр. griller – смажити*). **1.** Спеціальна духовка з газовим або електричним генератором інфрачервоного проміння для смаження тушок птиці, великих шматків м'яса тощо на решітках або рожнах, що крутяться. **2.** Приготовлений у такій духовці (про страву).

гриль-бар (від *гриль* і *бар*). Бар з приготуванням страви з птиці та м'яса в **грилях** **1**.

гриль'яз (фр. *grillage* – смаження, випалювання (руди, цегли й т. ін.), -у, ч. **1**. Підсмажені й зацукровані чи залиті шоколадом горіхи. **2**. Декоративні ґрати з дерев'яних паличок чи планок.

грим (фр. – *grime*, букв. потішний дідуган, від староітал. *grimo*; фр. *grimer* – надавати обличчю певного вигляду за допомогою штучних засобів або від іт. *grimo* – зморшкуватий), -му, -мові, у -мі, ч. **1**. Маскування, **гримування**, надання певної подоби (дія). Мистецтво змінювати відповідно до ролі обличчя актора за допомогою спеціальних фарб, пластичних і волосяних накладок тощо. **2**. Те саме, що й макіяж. **3**. Фарби для гриму (артистичного). Косметичні засоби (кольорові олівці, фарби тощо), а також наклейки, накладки, які використовують актори. **4. перен.** Машкара, маска, личина. **5. перен.** Камуфляж, окомиллювання. Про що-небудь фальшиве, про те, що прикрашає правдиву сутність предметів, явищ і т. ін. **6**. Мистецтво зміни зовнішності.

Гримальді (*Grimaldi*) Франческо Марія (1618-1663). Італійський фізик і астроном. У науковій праці «Фізико-математичний трактат про світло, кольори і райдугу» (опубл. 1665 р.) дав опис відкритого явища дифракції світла.

Гримальді (*Grimaldi*). Група печер біля італійського міста Вентимілья на березі Середземного моря, біля франко-італійського кордону. В одній з печер «Грот дітей» у 1901 р. відкрита могила жінки і молодого чоловіка епохи пізнього палеоліту, яких у 1962 р. віднесли до кроманьйонців.

гримаса (фр. *grimace* – гримаса, зморшка), -си, ж., мн. -маси, -мас. **1**. Навмисне або мимовільне перекошення, скривлення обличчя. Міна, кривляння, перекривлення, викривлення, перкривляння як вираз незадоволення. **2. перен.** Потворний вияв чого-небудь.

гримасник, -а, ч. Людина, що робить гримаси.

гримасниця, -і, ор. -єю. Жіночий рід до **гримасник**.

гримасування, -я, с. Дія за значенням **гримасувати**.

гримасувати (фр.), -сую, -суєш. Кривити обличчя.

гример (від *грим*), -а, ч. Фахівець з **гримування**.

гримерка, -и, ж., д., м. -ці, р. мн. -рок. Жіночий рід до **гример**.

гримерна (від *гример*). Приміщення в театрі, де **гримуються** актори.

гримований, -на, -не. **1**. Носій гриму, маски. **2**. Окомиллюваний.

гримувальний, -а, -е. Стосується до **гримування**.

гримування, -ння, -нню, с. Дія за значенням **гримувати** і **гримуватися**.

гримувати (фр.), -мую, -муєш. **1**. Підмальовувати, накладати грим, розмальовувати. **2. перен.** Маскувати, замасковувати.

гримуватися, -уюся, -уєшся. Гримувати себе.

Грінвіч (*Greenwich*), **Грінвіч**. Місто у Великій Британії, в конурбації Великого Лондона, відомий завдяки обсерваторії.

ґрінда. **1**. Поличка. **2**. Гряділь. **3. Шлагбаум**.

ґрінджа. Сніг з дощем.

ґринджоли, -джол, -джолам, мн, **ґринджола**, **ґриніюли** (зменш. **ґринджолята**). **1**. Прості сани; низькі й широкі сани. **2**. Маленькі дитячі сани, санчата.

ґринджолята, -ят, мн, **ґранджоли**, **ґранджолята**, **кринджоли**. Саночки, санчата; маленькі санки.

Гриншпан Гершель. Єврей, який 9 листопада 1938 році убив у Парижі нацистського дипломата, що дало привід Гітлерові до наступальної дії на євреїв в Німеччині і за кордоном.

грип (лат. *grippus*; *grippa*; від фр. *la grippe*; від рос. *хрип*; лат. *influenza*), -у, ч., **грипа**, -пи, -пі. мед. **1**. Хрип, хрипень, хрипка, катар, застуда, перестуда, інфлюєнца,

інфлямація. **2.** Гостроінфекційна хвороба, що вражає переважно органи дихання і супроводиться загальним отруєнням організму. Гостра вірусна респіраторна інфекція, що передається повітряно-крапельним шляхом (віруси типів А, В, С, Б). **3.** Гостре запалення дишниць разом з пропасницею.

гри́па (*фр.*). Гостре запалення дишниць разом із пропасницею; інфлюєнца, катар, застуда, перестуда, інфлямація.

грипоз (*лат. gryposis*). Викривлення.

грипо́зний, -а, -е. **1.** Прикметник до **грип**. **2.** Хрипний, хриповий, хрипневий, хрипковий.

грипувати, -ую, -уєш. Хрипувати.

грис, грис, -су, -сові, ч. **1.** Висівки. **2.** Мелений грубо-дерть із вівса, ячменю чи із вівса з ячменем, здоблений, посипаний сіллю; служить для вигодовування худоби. **3.** Пшенична крупа. **4.** Спеціальний квас із запарених житніх висівок для закваски борщу (Поділля). Вживається для підкислення борщу замість помідор, бурякового квасу, маслянки (рідина, що залишається після збивання масла зі сметани) чи соку із свіжих вишень чи яблук як це роблять на Заході України.

грисяк, грисяк. Вид хліба.

грит. Довжина пряжі ниток на ткацькому верстаті.

гриф (*гр.*)¹, гриф, -фа, ч., мн. **гри́фи**, -фів. **1.** Великий хижий птах ряду соколів, що живе в горах і живиться падаллю. **2.** У міфології стародавнього світу – фантастична істота з головою орла й тулубом лева; **грифон**. **3.** Архітектурна оздоба у формі листка.

гриф², гриф, -фа, ч., мн. **гри́фи**, -фів. **1.** Держак шаблі. **2.** (*нім. Griff, букв. руків'я, захват, ручка; схоплювання, від greifen – ханати*) Довга, вузька частина (шийка) струнних (смичкових або щипкових) музичних інструментів, вздовж якої натягнуті струни і до якої при грі притискають струни, що зменшують їх довжину. У більшості таких інструментів ця частина уявляє собою дерев'яну платівку, що наклеєна на шийку. У багатьох інструментів гриф має лади. **3.** (*фр. griffe*) Печатка, штемпель із зразком підписи або іншим рукописним текстом, а також відбиток цієї підписи або тексту на офіційному листі або документі і т.і. **4.** Накладання на певний рід матеріалу, статті, доповіді, указу, наказу, винаходу обмеженого доступу осіб для користування (наприклад, «для службового користування» «таємно», «цілком таємно»). **5.** Сталевий стрижень штанги (в спорті). **6.** Те саме, що й **грифон**.

грифель (*нім. Griffel, від лат. graphium – металева паличка для писання на восковій дошці*), грифель, -фля, -флеві, ор. -флем, ч., мн. **гри́флі**, -флів. **1.** Паличка, стрижень з глинистого сланцю (різновиду грифельний) для писання на аспідній (грифельній) дошці. **2.** Стрижень усередині олівця. Інша назва – **графіт**.

грифельний, -а, -е. Зроблений з аспідного сланцю.

Грифіндор.

Грифіно. Населений пункт у Польщі.

Грифіце. Населений пункт у Польщі.

грифлєвий. Те саме, що й **грифельний**.

грифо́н (*фр. griffon, від лат. gryphus, з гр.*), -на, ч., мн. -фо́ни, -нів. **1.** Мітична істота з тулубом левиці, головою птаха і крилами; інша назва **гриф**. **2.** Порода хортів. **3.** У мистецтві – декоративний мотив. **4. мист.** Скульптурне, мальоване й т. ін. зображення античного **грифа**¹. **5.** Раптовий прорив із затрубного простору свердловини флюїду (здебільшого газу), що спричинює просідання земної поверхні. **6.** Вихід підземної води з водоносної породи зосередженим струменем, що піднімається вище від поверхні землі або дна водойми.

грифонаж (фр. *griffonage*, букв. – мазанина, карлючки). Побіжні шкци, ескізи імпровізаційного характеру (переважно в малюнках пером або в офорті).

грифони. Мн. від **грифон**.

гришпан, -у. Вічнозелена рослина.

грівджати, -аю, -єш. Сичати (про гусей).

Грібановскій. Населений пункт у Росії.

Гривенская. Населений пункт у Росії.

Гріг (*Grieg*), -га. Норвезький композитор.

Грігішкес. Населений пункт у Литві.

грід (англ. *Grid* – сітка, решітка, модулятор, енергетична система, енергетична сітка). Четвертий етап розвитку інформатизації (національні і міжнародні грід-проекти, грід-технології, грід-інфраструктури, грід-кластери, грід-організації, грід-платформи серверів, грід-обчислення, грід-мережі тощо).

Грідіно. Населений пункт у Росії.

грізлі (англ. *grizzly*, букв. – сирій), невідм. Група підвидів бурого ведмеда. Поширені на Алясці. Хижачи.

Грізоль. Населений пункт у Франції.

Гріло Едуардо Маршал. Міністр освіти Португалії, що є одним із 31-го підписантів Болонської конвенції (спільна заява європейських міністрів освіти від 18-19.06.1999р.) в Болонья (Італія).

Грім (*Grimm*), -мма, Якоб (1785-1863) і Вільгельм (1786-1859) **1.** Брати. Німецькі філологи, основоположники германістики як науки про мову і літературу. **2.** Нім. прізви.

Грімме (*Grimme*) Губерт (Хуберт) (1864-1942). Німецький ісламовед і семітолог. Головна праця «Мухаммед», в якій проведена аналіза соціально-економічної передумови зародження ісламу.

Гріммельсгаузен, Гріммельсгаузен (*Grimmelshausen*) Ганс Якоб Крістофель. Німецький письменник.

Грімсбі. Населений пункт у Великій Британії.

Грімстад.

Грін. **1.** Псевдо; дійсне прізви. Гріневський О.С. – російський письменник. Письменник-романтик, фантаст, психолог, пейзажист. Віра в людину, у те, що все найкраще на землі залежить від волі сильних і чистих серцем людей відбилася у творах: «Червоні вітрила» (1923 р.), «Серце пустелі» (1923 р.), «Та, що біжить хвилями» (1928 р.) тощо, в яких змальовані ідеальні образи Любови, Краси і Людяности. **2.** (Greene) Грем. Англійський письменник. **3.** (Green) Дейвид Езра. Американський біохемік. Відомий своїми дослідженнями структури мітохондрій. **4.** (Greene) Джон Ричард (1837-1883). Англійський історик, автор 4-х томної наукової праці «Історія англійського народу» (1877-1880 р.р.). **5.** (Green) Джордж (1793-1841). Англійський математик. **6.** (Green) Роберт (1558-1592). Англійський письменник і драматург. **7.** (Green) Томас Хілл (Гілл) (1836-1882). Англійський філософ-ідеаліст, представник школи неогегельянства. Розумів мораль як самовизначення особистісної волі, яка співвідносить себе з вимогами існуючого суспільства, а поступ його зводиться до прогресу самосвідомості особистостей. **8.** Грін Томас Г. Автор фундаментальних праць з теорії лібералізму «Про різні значення слова «свобода» у зв'язку з волею та моральним поступом людства» та «Ліберальне законодавство і свобода контракту».

Грінберг. Автор тривимірної синтаксичної топології мов.

Грінвіч (*Greenwich*), **Гринвіч, Грініч, Грінуїч**, -ча, ор. -чем. Англ. місто. Міський округ в конурбації Великого Лондона. Відомий завдяки астрономічній обсерваторії.

Грінвіцька астрономічна обсерваторія . Науково-дослідний заклад у Великій Британії з 1675 р. для визначення часу і обчислення часу та розрахунків координат зірок, Сонця та Місяця. Меридіан, що проходить через пасажний інструмент цієї обсерваторії, з 1884 р. прийнятий (за міжнародною угодою) за початковий для лічби довготи та для обчислення поясного часу (Грінвіцький меридіан – нульовий меридіан).

Грінвуд (*Greenwood*) Роберт. Англійський письменник.

Грінго (англ. *gringo*, від ісп. *griego* – грек). У країнах Латинської Америки – презирлива назва, прізвисько іноземця, переважно англійця або американця.

«**Грін Грей**». Російськофільський гурт музичних маргіналів в Україні.

Гріндавік. Населений пункт в Ісландії.

Грінджати. Шипіти (про гусей).

Грінок. Населений пункт у Великій Британії.

Грінпіс. Природоохоронний рух.

Грін-Рівер. Ріка в США.

Грінстед. Населений пункт у Данії.

Грінфельд Лія. Автор фундаментальної наукової праці з теорії націоналізму «Типи націоналізму», у якій дано визначення націоналізму (витоки ідеї «нації», зигзагова модель семантичної зміни, від «черні» до «нації», поява партикулярних націоналізмів, типи націоналізму), вказано на специфіку національної ідентичності та схеми доведення національної ідеї.

Гріншпан. Зелений наліт на мідному посуді.

Грінгольм. Населений пункт у Швеції.

Гріс. Населений пункт Австрії.

Гріслегамп. Населений пункт у Швеції.

Гріт (нім.). (наприклад, масова частка гріту, %). Крупа.

Гріффіт Джон (*Griffith*) (1876-1916). Прізвище американського письменника і публіциста (псевдо Джек Лондон) зі складним, суперечливим, гострим світоглядом. Опублікував низку «північних» оповідань і повістей, серед яких талановиті «Поклик предків» (1903р.) і «Білий клик» (1906р.); романи і оповідання на морську тематику, серед яких відрізняється роман «Морський вовк» (1904р.) та збірник оповідань «Оповідання південних морів» (1911р.); на психологічну тему особистості – роман «Мартин Іден» (1909р.). Захоплений філософією Г. Спенсера та Ф. Ніцше, Дж. Лондон у своїх творах підносить «право сильного», перевагу білих над тубільцями, англо-саксів, що несуть цивілізацію «відсталом» народам, прихилиється перед технічними і культурними досягненнями цивілізації, але разом з тим стверджує віру у позитивну, очищуючу силу природи, піддає критиці політичну експансію американського імпералізму та фінансових і промислових «королів», возвеличує вольових, мужніх людей, готових прийти на допомогу друзям, здатних на велику і справжню любов, а в романі «Морський вовк» – засуджує індивідуалізм і ницшеанську філософію «надлюдини» тощо. Завжди відстоював право письменника на відображення «грубої» правди життя та активне втручання у дійсність.

Грішин. (прізви.).

Грбе-ціцера, -бе-ціцера, -бе-ціцером. Шрифт.

Гробіна. Населений пункт у Латвії.

Грове. Населений пункт в Іспанії.

Гровер, -а, ч. Шайба **Гровера**. Прокладка спеціальної форми під мутру, що запобігає її відгвинчуванню (відкручуванню).

гроз (*англ. grog*), -у, ч. Гарячий напій з горілки, рому або коньяку, змішаних з водою і цукром.

Гро́дзин, -ого, ч. Потік, притока Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Хороцеве, Верховинського району, Івано-Франківської обл.).

Гродзицький, -ого. (прізви.).

Гродзь, -а. (прізви.).

Гродкув. Населений пункт у Польщі.

Гро́дник, -а (прізви.).

Гро́дно, Гродно, -а, -ного. Місто в Білорусі, пристань на річці Неман.

гродненський, -ка, -ке.

Грозний (Джохар), -ного. Місто, столиця колишньої Чеченсько-Інгушської автономної республіки Росії, пізніше столиця Чеченської республіки «Нохчийчоь», акт про утворення якої був прийнятий 25 листопада 1990 року, а 6 вересня 1991 – проголошена незалежність, а ще пізніше Чеченської республіки – Ічкерія. Правова колізія, після розпаду СРСР у 1991 р., полягає у тому, що Чеченська республіка функціонувала за Конституцією, прийнятою її парламентом 12 березня 1992 р. і не знаходилась під юрисдикцією Російської федерації, діюча Конституція якої прийнята 12 грудня 1993 р., що привело до двох чечено-російських війн, і геноциду чеченського народу. Згідно міжнародного права такий стан юридичних відносин Росії і Чечні світовою спільнотою розцінений як стан окупації Чечні і анексії її земель.

Гроле. Населений пункт у Франції.

Громбалія. Населений пункт у Тунісі.

гро́на, -и, ж. Див. **гроно**.

Гронау. Населений пункт у ФРН.

Гронг.

гронистий (*лат. acinosus; racemosus*), -а, -е, **гронуватий**, грончатий, **гроновий**, кетяговий, кетяховий.

Гро́нінген (*Groningen*). Населений пункт у Нідерландах.

гро́но (*лат. staphyla; manus*), -на, -ну, с., **гро́на**, гроно, **грон**. **1.** Кетяг, китиця, кітях ягід, сукупність плодів на одній гілці, наприклад, винограду (ще – виногроно, виногроно, гронка, гронка). **2.** Волоть кукурудзи. **3.** Співдружність, сім'я народів. **4. образ.** Сукупність людей одного фаху (наприклад, **гроно** поетів-неокласиків).

гроновий (*лат. acinosus; racemosus, carpalis*), -а, -е, **гронистий**, **гронуватий**. Китичний, грончатий, кетяговий, кетяховий.

гроновик, **гронокулець**. *мед.* Стафілокок.

гроновиків'я, **гроновиковість**, **гронокульчів'я**, **гронокульцевість**. *мед.* Стафілококоз.

гроновиковий, -а, -е, **гронокульчий**, **гронокульцевий**. *мед.* Стафілококовий.

гроновиковість, -ности, ж., **гроновиків'я**, **гронокульчів'я**, **гронокульцевість**. *мед.* Стафілококоз, стафілококція.

гроновикокрів'я, **гроновикокровність**, **гронокульцекровність**, **гронокульчокрів'я**. *мед.* Стафілококцемія.

гроновикокровність, -ности, ж., **гроновикокрів'я**, **гронокульцекровність**, **гронокульчокрів'я**. *мед.* Стафілококцемія.

Гронович, -а. (прізви.).

гронокулець, **гроновик**. *мед.* Стафілокок.

гронокульцевий, **гроновиковий**, **гронокульчий**, -а, -е. *мед.* Стафілококовий.

гронокульцевість, -ности, ж., **гроновиків'я**, **гроновиковість**, **гронокульчів'я**. *мед.* Стафілококоз.

гнонокулярцевкривність, -ности, ж., **гноновикокрів'я**, **гноновикоккривність**, **гнонокулярчокрів'я**. мед. Стафілококцемія.

гнонокулярчий, **гнонокулярцевий**, **гноновиковий**, -а, -е. мед. Стафілококовий.

гнонокулярчів'я, **гноновиків'я**, **гноновиковість**, **гнонокулярцевість**. мед. Стафілококоз.

гнонокулярчокрів'я, **гноновикокрів'я**, **гноновикоккривність**, **гнонокулярцевкривність**. мед. Стафілококцемія.

гноночко, -а, с., **гронце**. Китичка, кетяжок.

гронуватий (лат. *acinosus; racemosus*), -а, -е, **гноновий**, **гронистий**, **грончатий**, **кетяговий**, **кетяховий**.

гронце, -я, с. Див. **гноночко**.

Гроп.

Гропа, -и, ж. Поточина, права притока Ямгорова, права притока Дністра (село Серафінці, Городенківського району, Івано-Франківської обл.).

Гропенець, -иця, ч. Потік, ліва притока Бистриці Надвірнянської, права притока Бистриці, права притока Дністра (село Бистриця, Надвірнянського району, Івано-Франківської обл.).

Гропінєць, -иця, ч. Потік, права притока Шурка, ліва притока Шибеного, ліва притока Чорного Черемошу, ліва притока Черемошу, права притока, Пруту, ліва притока Дунаю (село Зелена, Верховинського району, Івано-Франківської обл.).

Гроповець, -івця, ч. Потік, ліва притока Шибеного, ліва Чорного Черемошу, ліва притока Черемошу, права притока, Пруту, ліва притока Дунаю (село Зелена, Верховинського району, Івано-Франківської обл.).

Гроповець-Великий, -івця, -ого, ч. Потік, права притока Гропівця, ліва притока Шибеного, ліва притока Чорного Черемошу, ліва притока Черемошу, права притока Пруту, ліва притока Дунаю (село Зелена, Верховинського району, Івано-Франківської обл.).

Гроповець-Малий, -івця, -ого, ч. Потік, ліва притока Гропівця, ліва Шибеного, ліва Чорного Черемошу, ліва притока Черемошу, права притока, Пруту, ліва притока Дунаю (село Зелена, Верховинського району, Івано-Франківської обл.).

грос¹, -у, ч. Отара кітних овець (стадо вагітних овець).

грос² (нім. *Groß*, букв. – великий), -са, -сові. іст. Дванадцять дюжин; міра, що її застосовують головним чином при лічбі галантерейних предметів та олівців.

гросбу́х (нім. *Großbuch*, від *groß* – великий та *Buch* – книга), -ха, ч., мн. -бухи, -хів. Головна книга в бухгалтерії, в якій подаються зведення всіх рахунків і прибутково-видаткових операцій.

гросмайстер, **гросмейстер** (нім. *Großmeister*, від *groß* – великий, *Meister* – майстер), -тра, ч. **1.** Найвище шахово-спортивне звання; особа, що носить це звання. **2.** У католицькій церкві великий **магістр**, глава духовно-лицарського ордену.

гросмейстерський, -а, -е. Прикметник до **гросмейстер**.

Гросенброде. Населений пункт у ФРН.

Гроссето. Населений пункт в Італії.

Гроссман.

гросуля́р (нізньолат. *grossularia* – атраус). Мінерал групи **гранатів**²; світло-зелені, жовтуваті, коричневі, безбарвні кристали, агрегати. Прозорі **гросуляри** використовують у ювелірній справі.

гросфа́тер (від нім. *Großvater*, букв. – дідусь). Старовинний німецький жартівливий танець, що супроводжувався співом.

грот¹, -а, ч., **грота** (фр. *grotte*, від іт. *grotta* – печера), -ти, -ті, мн. **гро́ти**, -тів. **1.** Невелика природна чи штучно зроблена печера, переважно штучна, яка має

широкий вхід та склепінчасту стелю (але *грот* – кіш у млині). **2.** Розширення печери після вузького проходу. **3.** Ніша в кінці льодовика.

грот² (від нідер. *groot*, букв. – великий). мор. Нижнє велике вітрило на другій від носа щоглі.

грот-... (від нідер. *groot*, букв. – великий). мор. Частина складних термінів, що означає належність до **грот-щогли**.

гротеск (фр. *grotesque*, іт. *grotesco* (*grottesca*)-хімерний, від *grotta-grotto*, печера), -ку, -кові, ч., мн. -тески, -ків. **1.** Первісно настінний живопис. **2.** Карикатура (з перебільшеним контрастом). **3.** Різновид мистецького твору (літературного чи малярського), як правило, мініатюрного розміру, з веселим, погідним підходом; художній прийом у літературі й мистецтві. **4.** Назва друкарського шрифту з рівномірною товщиною штрихів, без відсічок. **5.** Книжковий орнамент; візерунки, які містять химерні, чудернацькі, вигадані, фантастичні мотиви у вигляді рослинних і звірячих форм, фігури людей, маски, канделябри тощо. **6.** Тип художньої образотворчості (образ, стиль, жанр), оснований на фантастиці, сміху, гіперболі, чудернацькому поєднанні і контрасті фантастичного та реального, трагічного і комічного, прекрасного і безобразного, правдоподібного й карикатури тощо. Як елемент стилю загострений комічний засіб **гротеск** характерний для низки комічних жанрів – карикатури, памфлету, фарсу, буфонади, клоунади, ексцентрики. **7.** Пародія (комічна подібність). **8.** Потвора, опудало. **9.** Віддзеркалення життя в кривому дзеркалі погідної сатири.

гротескний, -а, -е. Прикметник до **гротеск**.

гротескність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до гротескний.

гротесковий, -а, -е. Те саме, що **гротескний**.

Гроттамаре. Населений пункт в Італії.

Гроттгер Артур (1837-1867). Маляр, класик польського образотворчого мистецтва. Народився в Отиневичах (тепер Жидачівського району Львівської обл.) в родині діди́ча Яна Йосифа Гроттгера та Христини з Благао де Ходетов – доньки судді шляхетського роду у Львові (за різними джерелами – словака, мадяра чи хорвата). Першу свою акварель Артур намалював у 9-річному віці. Дитячі акварелі збережено і вони створюють враження робіт зрілого майстра. Цісар Франц Йосиф I призначив у 1851 р. стипендію у 250 флоринів, яку маляр отримував до 1863 р. А.Гроттгер уславився як баталіст, творець художнього образу польських повстань. Учився в гімназії у Львові, малюванню – у Яна Машковського та Юліяна Коссака. Творчість художника пов'язана зі Львовом, Віднем, Венецією, Парижем і шляхетськими дворами Галичини. Найкращі полотна: «Варшава», «Полонія», «Зимові вечори», «Литва», «Війна» тощо. Львів його пов'язував із величними і сильними почуттям кохання до Ванди Монне. Помер в Амелі-де-Бен (Франція), похований зусиллями Ванди Монне на Личаківському цвинтарі у Львові.

грот-щогла (нідер. *grote mast*), -гли, ж. мор. Друга від носа щогла морського парусного судна.

Гро́фа, -и. Вершина в Горганах (Українські Карпати): 1748м. З назвою цієї гори пов'язана назва гори **Кінь Грофецький** (1553м над рівнем моря).

гро́фкати, грьо́хкати, грéхкати. Рохкати.

Грох, -а. (прізви.).

Грохоля Катажина (нар. 1957 р. в Кротошині, Польща). Польська письменниця, автор романів циклу «Жаби й ангели» («Ніколи в житті», «Серце на перев'язі» та «Я вам покажу»), оповідань «Прохання любові», «Довіреність на щастя», авторка

фейлетонів і сценаристка телевізійних серіалів. Лавреатка багатьох премій. Перекладає твори російською, німецькою і словацькою мовами.

грош (польс. *grosz*, від нім. *Grosch*, лат. *grossus* – великий). Розмінна монета Польщі, дорівнює 1/100 злотого.

грошитар, грошчитар. Маклер.

грубер (англ. *grubber*, від *grub* – скопувати), -а, ч. *заст.* Культиватор для глибокого розпушування ґрунту без вивертання його.

Грубрин, -а (прізви.).

грудз, груз. Вовняна, *Agaricus vellereus* Fr. (але *грудзь* – гриб біляк, *Agaricus piperatus*).

Грудзьондз. Населений пункт у Польщі.

Грудово. Населений пункт у Болгарії.

Груєц. Населений пункт у Польщі.

грузло, -а, с. Грудка, купа, кучугура, сніжка; куча снігу.

Грулик, -а. (прізви.).

грулина, -и, ж. Див. **грулянка**.

грулисько, -а, с. Місце, де росте або росла картопля.

грульовина, -и, ж. Див. **грулянка**.

груля, -і, ж. Картопля, картоплина (див. **гайда**²).

груляник, -а, ч. Корж із тертої картоплі.

грулянка, -и, ж., **грульовина**. Стебло і листки картоплі; картоплиння; див. **гайда**².

грум (англ. *groom* – конюх), -а, ч. **1.** Слуга, що верхи супроводить кого-небудь, або просто хлопчик-лакей. **2.** Конюх.

Грумс. Населений пункт у Швеції.

грундаль, -я, ч. **1.** Груба людина. **2.** Фахівець грубого ремесла.

грундзюваний, -а, -е. Див. **грундзюватий**.

грундзювати, *грундзювати*, -дзую, -еш. Міцно зав'язувати, спаковувати, упаковувати.

грундзюватий, грундзюваний, -а, -е. **1.** Вузлуватий. **2.** *перен.* Хитромудрий, хитрий, мудрований, мудрий, замислуватий, метикуватий.

Грудовський, -ого. (прізви.).

грундштрихи (нім. *Grundstrich* – *жирна риска*). Вертикальні штрихи літер, що є основою більшості знаків.

Груник, -а. (прізви.).

Груник, -а, ч. Потік, ліва притока Люшківця, ліва притока Бистриці Солотвинської, ліва притока Бистриці, права притока, Дністра (село Кричка, Богородчанського району, Івано-Франківської обл.).

груники. Положені пасовиська в горах.

грунт, *грунт*, -ту, ч., мн. -и, -ів, **грунта**, -ти, -тів. **1.** Верхній шар землі, родюча земля. **2.** Земельний наділ, садиба, ділянка господаря. **3.** Тверде дно. **4.** Гірська порода. **5.** Земля, поле, фундамент. **6.** Дно моря. **7.** Двір, обійстя. **8.** Підстава, база для аргументів. **9.** **Грунтовання** під картину. **10.** Основа, точка опертя, реперна точка, підстава, засада, база (взагалі).

грунт-вага, -ги, -зі. *тех.* Ватерпас – простий прилад для перевірки горизонтального положення лінії, площини.

грунталя, -і, ж. **1.** Жгут по верхньому краю загорожі, сплетений із дерези. **2.** Вид жгуту (жмуту), сплетеного із рослин або дерева.

грунтик, -а, ч., **грунтець**. Зменш. від **грунт**.

грунтівка, грунтівка, -и, ж. **1.** Садиба. **2.** Жінка або дружина із земельною власністю.

грунтоблок.

грунтоблоковий, -а, -е.

грунто́в (*нідер. grondtouw*). **1.** Парусинова стрічка або трос, що облягають підвішену шлюпку та запобігають її розхитуванню. **2.** Канат або сталева стрічка, яку просовують під дно затонулого судна для того, щоб його підняти.

грунтова дорога. **Грунтівка.**

грунтовальний, -а, -е.

грунтований, -на, -не.

грунто́ви (*гол. grondtouw*). Парусинові стрічки або линва, що облягають підвішену шлюпку й запобігають її розхитуванню.

грунто́вий, -ва, -ве. **1.** Прикметник до **грунт**. **2.** Який має **грунт**.

грунто́вік, -а, ч. Землевласник, поміщик.

грунто́вирівнювач, -а, ор. -ем.

грунто́вище, **грунто́вище**, -а, с. Грунтівка.

грунто́вка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок. **1.** Перший нижній шар фарби на полотні картини, на предметі, що є основою, на яку наносять інші фарби при малюванні або фарбуванні. **2.** Речовина, якою покривають полотно картини або предмет, підготовляючи їх до фарбування.

грунто́вний, **грунто́вний**, -на, -не. **1.** Який характеризується повнотою, глибиною, вичерпністю. **2.** Який стосується корінних, основних питань. **3.** Глибокий, надійний, міцний, вичерпний, капітальний, солідний, фундаментальний, засадний, засадничий, поглиблений (про знання). **4.** Радикальний. **5.** Докорінний, кардинальний (про зміни). **6.** Серйозний, поважний розгляд (про опис). **7.** Докладний, детальний, вичерпний, повний, деталізований, з усіма подробицями, всебічний (про огляд). **8.** Монументальний, змістовний (про дослідження).

грунто́вність, -ности, -ності, -ністю, ж. Абстрактний іменник до **грунто́вний**.

грунто́вно. Прислівник до **грунто́вний**.

грунто́во-кліматичний, -а, -е.

грунто́во-меліоративний, -а, -е.

грунто́вто́ма, -и, ж. *с/г*. Те саме, що **грунто́стомлення**.

грунтозахи́сний, -а, -е. Який захищає ґрунт від несприятливих впливів (пересихання, вимерзання, заболочування і т. ін.).

грунтоза́чеп, -че́па, ч.

грунтоза́чіпка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -пок.

грунтозмі́шувач, -а, ор. -ем, ч.

грунтозна́вець, -вця, ор. -вцем, ч., мн. -на́вці, -вці́в. Фахівець з ґрунтознавства.

грунтозна́вство, -ва, -ву, с. Наука про **грунти**.

грунтозна́вчий, -ча, -че. Прикметник до **грунтозна́вство** і **грунтозна́вець**.

грунтообро́бний, -а, -е. *с/г*. Який служить для обробітку ґрунту.

грунтообро́бпо́сівний, -а, -е. Який служить для обробітку ґрунту для посіву.

грунтопідпу́шувач, -а, -ор. -ем, ч. Сільськогосподарське знаряддя для підпушування ґрунту.

грунтопогли́блювальний, -а, -е. Призначений для проведення поглибленої оранки, пов'язаний з нею.

грунтопогли́блювач, ор. -ем, ч. Додатковий робочий орган плуга, призначений для поглиблення орного шару ґрунту без вивертання наверх нижнього його пласту.

грунтопро́від, -воду, ч.

грунторозва́нта́жник, -а, ч.

грунторозва́нта́жувач, -а, ор. -ем, ч.

грунторозмі́шувач, -а, ч.

грунторозпу́шення, -я, с.

грунторозпу́шувальний, -а, -е.

грунторозпу́шення, -я, с.

грунторозпушувач, -а, ч.

грунтостомлення, -я, с. *с/з*. Погіршення фізичних, хемічних і біологічних властивостей ґрунту, що приводить до різкого зниження врожаїв деяких культурних рослин.

грунтотво́рний, -а, -е. Те саме, що **грунтоутворювальний**.

грунтотво́рення, -я, с.

грунтоутво́рення, -я, с. Процес розвитку ґрунту і його основної ознаки – родючости.

грунтоутворювальний, -а, -е. Стосується до **грунтоутво́рення**.

грунтофре́за, -и, ж.

грунтува́льний, -а, -е. Прикметник до **грунтування**.

грунтува́льник, -а, ч.

грунтува́ння, -ння, -нню, с. Дія за значенням **грунтувати**. Наслідок дії, дія **грунтування**.

грунтува́ти, -тую, -туєш, -тує. **1.** Стверджувати що-небудь переконливими доказами.

2. Покривати ґрунтовою полотном, призначене для живопису, або якусь поверхню, що готується для фарбування та нанесення якої-небудь речовини.

3. Будувати, формувати (світогляд).

грунтува́тися, -уюся, -уєшся. **1.** Спіратися, опиратися на щось у своїх думках, рішеннях, діях і т. ін.; базуватися; триматися, держатися; мати щось за основу.

2. Пасивний стан до **грунтувати**.

Грунше́р.

грунь, **грунь**, -я, ч. Вершина, хребет, верх гори, стрімкий схил (але **грун** – пагорбок, гірка).

гру́па (нім. *Gruppe*, іт. *gruppo*, від прованс. *grop* – вузол, *gropar* – зв'язувати), група, -и, ж. **1.** Кілька осіб, тварин або предметів, що знаходяться разом, близько один біля одного. **2.** Сукупність предметів, речовин, явищ і т. ін., внутрішньо об'єднаних на основі спільности, подібности властивостей, ознак і т. ін. **3.** Сукупність осіб, об'єднаних спільною метою, ідеєю, працею і т. ін. **4.** Гурт.

групе́то (іт. *gruppetto*, зменш., від *gruppo* – група). муз. Різновид мелізму – мелодійна прикраса, що складається з 4-5 нот.

Групи́на, **Грепи́нка**, **Грепи́ночка**. Розм. форма імені Агрипина і Горпина, ж. до ч. Агрипа (від рим. ім. Адгірра).

груповий, -а, -є. **1.** Прикметник до **гру́па**. **2.** Гуртовий.

групува́ння, -я, с. **1.** Дія за значенням **групувати**. **2.** Те саме, що **гру́па**. **3.** Гуртування.

групува́ти (нім. *gruppieren*), -ую, уєш. Об'єднувати в групу (групи), розміщувати групами.

Грутлі́.

груця́. Рід страви з гороху з крупами і салом.

гру́шпан, -у. бот. **1.** Брусниця, *Vaccinium Vitis idaea* L. **2.** *Buxus sempervirens* L.

грюйе́р (швейц.). Гатунок швейцарського сиру: жовтого з великими дірками.

Грюнва́льд (*Grünwald*), -а. Місто.

грюнва́льдська битва 1410 р. (в нім літературі – битва під Танненбергом).

Визначальна битва «Великої війни» 1409-1411 р.р., у якій об'єднане литовсько-польсько-руське (українсько-білоруське) військо (32 тис.) вщент знищило військо Тевтонського ордену (27 тис.). До союзного війська окрім литовців, поляків, українців і білорусів, входили валашські, чесько-моравські, угорські та кримсько-татарські загони, а до тевтонського війська – німецькі, французькі, швейцарські, англійські та ін. загони. Українці, білоруси і литовці (як представники конфедерації литовсько-польсько-руської (української) держави) виступили під своїми національними прапорами.

грю́нвальдський, -а, -е. Прикметник до **Грю́нвальд** (наприклад, **грюнвальдська** битва).

грю́ндерство (від нім. *Gründer* – засновник). Масове гарячкове заснування акціонерних товариств, банків і страхових компаній; супроводжується широким випуском цінних паперів, біржовими спекуляціями, створенням фіктивних підприємств тощо.

грюнерит, -у, ч. геол.

грюнко́ль (нім. *Grünkohl*; від *grün* – зелений і *Kohl* – капуста). Сорти листкової капусти із зеленим листям.

грютлі союз. Швейцарська мілкобуржуазна реформістська організація (1838-1925), яка заснована у Женеві як просвітницький союз ремісників та робочих.

грявча́ти, -чу, -чиш, **грянча́ти**, крявчати, кравчати. **1.** Каркати (про ворону). **2.** Крякати, подавати крик (про горіхівку).

Грязі. Населений пункт у Росії.

Грязовсц. Населений пункт у Росії.

грянча́ти. Див. **грявча́ти**.

Гуадалупе. Населений пункт в Іспанії.

Гуадікс. Населений пункт в Іспанії.

гуанако (ісп. *guanaco*, з мови кечуа). зоол. Ссавець родини верблюдових, який живе переважно у високогірних районах Анд.

гуанін (фр. *guanine*, від ісп. *guano*, з мови кечуа *huano* – гній, пташиний послід). хім. Органічна сполука, міститься в клітинах усіх організмів у складі нуклеїнових кислот. Основна складова частина екскрементів птахів.

гуа́но (ісп. *guano*, з мови кечуа *huano* – гній, пташиний послід), -на, -ну, ном. **1.** Поклади висушеного в умовах сухого клімату посліду морських птахів. **Гуано** використовують як азотне та фосфорне добриво. **2.** Цінні добрива з відходів рибного та звіробійного промислів. Виготовляють здебільшого в Норвегії та Японії.

Гуантанамо. **1.** Військова база США на Кубі. **2.** Американська військова в'язниця на Кубі.

Гуанчжоу. Одне з найбільших міст світу (Китай).

гуарані. Грошова одиниця Парагваю. Див. **гварані**.

Гуарда. Населений пункт у Португалії.

Гуардіагреде. Населений пункт в Італії.

Гуардо. Населений пункт в Іспанії.

Гуарчіно. Населений пункт в Італії.

гуаш, **гуаша** (фр. *gouache*, від іт. *guazzo* – водяна фарба; *калюжа*, від лат. *aquatio* – добування води; *калюжі*; *водопій*, від *aqua* – вода), -і, ж. **1.** Непрозора (корпусна) водяна фарба, різновид акварелі. **2.** Малювання водяними фарбами. **3.** Картина, намальована такими фарбами.

гуая́ва (ісп. *guayaba*, з мови тупі-гуарані). Вічнозелене тропічне дерево родини миртових із соковитими пахучими плодами.

Гуаякіль. Одне з найбільших міст світу (Еквадор).

Губбіо. Населений пункт в Італії.

губвиконко́м, -у, ч. іст. Скорочення: **губернський** виконавчий комітет.

Губен. Населений пункт у ФРН.

губерна́тор (від лат. *gubernator* – правитель, від *gubernare* – правити), -а, ч. **1.** У царській Росії до 1917 року –начальник губернії, що призначався царем (сучасна Росія повернула цю посаду). **2.** У США, Бразилії, Мексиці та в інших державах – вища службова особа. **3.** У деяких колоніях – вищий урядовець.

губерна́торство, -а, с. Те саме, що **губернія**.

губернаторський, -а, -е. Прикметник до **губернатор**.

губернаторша, -і, ж, **губернаторка**. Жінка губернатора.

губерніальний, губерніяльний, -а, -е. Прикметник до **губернія**.

губернія, -ї, ж. **1.** У Росії з початку XVIII ст., в СРСР до руйнування 1929 р. і в сучасній Російській федерації – основна адміністративно-територіальна одиниця.
2. Губернське місто.

губернський, -а, -е. **1.** Прикметник до **губернія**. **2.** **Губернське місто** – головне місто в губернії.

губернія, -і, ж. Те саме, що **губернія**.

Губін. Населений пункт у Польщі.

Губкін. Населений пункт у Росії.

губернантка (*фр. gouvernante; від gouverner – управляти, правити, керувати, лат. gubernare – правити*), -тки, д., м. -тці, ж., мн. -нантки, р.-ток. Вихователька і домашня вчителька дітей у дворянських або багатих родинах, переважно іноземка.

губернантчин, -на, -не.

губернёр (*фр. gouverneur, від gouverner – правити, керувати*), -нёра, ч., мн. -нёри, -рів. Вихователь і домашній учитель дітей у дворянських родинах, переважно іноземець.

губернёрський, -ка, -ке. Прикметник до **губернер**.

гугель, зугель, кугель. **1.** Єврейське солодке тісто. **2.** Єврейські хлібці, булочки.

гугал. Кегля, куля (предмет, що має форму геометричного тіла, що утворено обертанням кола), кужівка.

гугель, гугаль, гуголь. **1.** Баба (жінка). **2.** Страва з курятини, квасолі, цибулі та ін.
3. Печиво.

Гуглінський, -ого. (прізви.).

гуглі. Мішок, одягнутий на голову як башлик.

гуглюватий, -а, -е. Покритий гулями; вкритий шишками, пухлинами.

гугля, -і, ж. **1.** Гуцельський верхній (чоловічий і жіночий) одяг із капюшоном із білого сукна. **2.** Гуля, наріст, пухлина від удару. **3.** Жіноча зачіска.

гүговник. Капюшон.

гүголька, -и, ж. Зменш. **гүгля**.

Гуда, -и. (прізви.).

Гудаута. Місто в Абхазії (Грузія), курорт на Чорному морі.

гуд бай (*англ.*). До побачення.

Гудванген. Населений пункт у Норвегії.

Гуджранвала. Одне з найбільших міст світу (Пакистан).

гуджула́й, -лая, **гуджуле́й**, -лея, **гуджула́йка**, -и, **гуджуле́я**, -леї, **гуджуле́йка**, -и, **гуджулі́я**, **гуджу́лька**, **гужела**, **гужелиця**, **гужуль**, **гужу́лька**, **гіжелиця**.
Гнойовий жук, *Geotrupes stercorarius* L.

гудз, гудза, -дзові, ч., мн. **гудзи**, -дзів, -дзам, **гудзь**, -дзя, -дзеві, мн. **гудзі**, -дзів, -дзям, **гуз**, **гуз**, **гузь**, **гуцьки**, **гуцьок**, **гудзок**. **1.** Гуля, пухлина (на лобі). **2.** Вузол, потовщення на мотузку, шнурку, нитці; вузлик. **3.** Гудзик, гудзик, застібка, прикраса на одязі. **4.** Взагалі потовщення на рівній або шорсткій поверхні, об'ємній формі тіла.

Гудз, -а. (прізви.).

гудзатий, гудзуватий, -а, -е. Вузуватий.

гудзатися, гудзратися. Возитися, не вправлятися, тягатися.

гудзик, -ка, ч., мн. -дзики, -ків, **гудзик**, **гудзо́к**. **1.** Предмет, переважно круглої форми, що служить застіркою в одязі або використовується як прикраса. **2.** Рухома

частина приладу, інструмента і т. ін., що при натискуванні здатна приводити в дію їх механізми; кнопка. **3.** Невеликий гудз, пухлина.

гудзиковий, -ва, -ве. **1.** Прикметник до гудзик. **2.** Який виготовляє гудзики.

гудзикуватий, -а, -е. Трохи подібний до гудзика.

гудзички. *бот.* Гвоздики садові, *Dianthus caryophyllus* L.

гудзичок, -чка, ч. Зменш. гудзик.

Гудзій Микола (1887-1965), -дзія́, -дзі́єві. Український літературознавець.

гудзовий (*лат. nodalis*), -а, -е. *мед.* Вузловий, нодальний.

гудзок. Вузлик.

гудзола, -и, ж. Груля, картопля (див. **гайда**³).

гудзоле, **гузе**. **1.** Вузли. **2.** Гуля. **3.** Гудзики.

гудзувати. Міцно в'язати.

гудзуватий, -та, -те, **гудзюватий**. **1.** Вузлуватий, вузлистий. **2.** Жилавий (про тіло людини).

гудзуватість, -ности, ж. Вузлуватість, вузлистість.

Гудзь, -я. (прізви.).

гудзь, -я, **гудз**, -а, ч. **1.** Гудзик (1). **2.** Гуля. **3.** Вузол на мотузку, шнурку, нитці, ливні, петля, зав'язь.

гудзь-гудзь! гудзюсь-на! Кликання свиней.

гудзю, коця, куця, коцьо́. *дит.* Свиня, поросля.

Гудзяк Борис. Ректор Українського католицького університету (УКУ). Народився 1960р. в м. Сиракузи (США). Навчався в Сиракузькому університеті й Університеті Папи Урбана в Римі, Папському Орієнтальному Інституті. 1992р. здобув ступінь доктора славистики та візантиністики в Гарвардському університеті, яку довго і складно підтверджував в Україні. 1992р. переїхав до України, 1998р. прийняв таїну священства. 1995-2000 рр. – віцекоректор відновленої Богославської Академії (тепер УКУ), 2000р. інавгурований на ректора. Автор понад 30 друкованих праць, у т.ч. “Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії”. Моральний натхненник Всеукраїнської акції “Різдво разом”, яку підтримали тисячі галичан, занепокоєних спробами штучного поділу Вітчизни на Схід і Захід, коли понад 2000 студентів і старшокласників із Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Криму відсвяткували Святвечір у галицьких родинах, брали участь у святкових Богослужіннях, побачили конкурси вертепів, відвідали музеї.

гудрон (*фр. goudron – смола, дьоготь*), -у, ч. **1** *гірн.* Гірська смола, що добувається із смолистих пісковиків та вапняків. **2.** Чорна смолиста маса, що є результатом відгонки з нафти легких і більшості олійних фракцій. Застосовують у виробництві бітуму. **3.** Щебінь, залитий смолою.

гудронатор (*від гудрон*). *тех.* Машина для рівномірного розливання під тиском нагрітих органічних в'язучих матеріалів на основі гудрону (бітумів, дьогтю) під час будівництва або ремонту шляхів.

гужон, -у, ч. Шпилька гвинтова.

гужонування.

гуз, -а, ч. Вузлик (на нитці, шнурку).

гузва, -и, ж., **гузуля**. Гуля.

гуздратися, -юся, -єшся. Вовтузитися, не вправлятися.

гузелець, -льця, ч. Галиця; чорна гадюка, *Pelias betus*.

Гузєріплъ. Населений пункт у Росії.

гузий, -а, -е. Куций, короткий.

гузик, **гуцик**, **гуцьок**, **кузік**, **гуцок**. Гудзик.

Гузон. Населений пункт у Франції.

гузу́лька, -и, ж. Зменш. від **гузу́ля**.

гузу́ля, -і, ж. Кругла гуля; шишка; див. **гузва**, **гуля**.

Гуїмара. Населений пункт в Іспанії.

Гуйна. Австрійський намісник у Львові, від якого Польська ліквідаційна комісія повинна була перебрати владу 1918 року (після розпаду Австро-Угорської імперії) для встановлення польської влади. Однак о четвертій ранку з 30 жовтня напроти 1 листопада молоді українські військовики на чолі зі сотником Дмитром Вітовським, більшість з яких були Січові Стрільці, підняли збройне повстання – Листопадовий чин (здвиг, зрив).

Гуйян. Одне з найбільших міст світу (Китай).

Гуково. Населений пункт у Росії.

гу́ла, -и. **1.** Ненажера. **2.** зб. Молоді телята з гулями замість ріжків.

гу́лавий, гулавий. **1.** Короткорогий. **2.** З відмороженими пальцями або руками.

гу́лати, -аю, -еш. Бути в стані, в силі, бути спроможним.

Гулбене. Населений пункт у Латвії.

Гу́лий, -ого. (прізви.).

гу́лий, гу́лий, -а, -е, -ого. **1.** Безрогий, шутий (про волів, корів, кіз). **2.** Безногий, безрукий.

гу́лі. Дифтерія.

Гуллівер, -а.

гу́лій. Людина з відмороженими пальцями на ногах.

гу́ліздзя. Коліща.

Гуллівер, -а.

Гуль.

Гульбро.

гу́льден (нім. *Gulden*; від *Gold* – золото), -на, ч., мн. -дени, -нів, флорин. **1.** Грошова одиниця Нідерландів, що дорівнює 100 центам, введена у 1816 р. **2.** Золота, пізніше срібна монета в ряді країн Центральної Європи (Німеччині, Австро-Угорщині і т. ін.) 14-19ст. **3.** До 1950 р. – грошова одиниця Індонезії.

гу́лька, -льки, -льці, ж., мн. -льки, -льок. Зменш. від **гу́ля**.

Гулькевічі. Населений пункт у Росії.

гу́львий, -а, -е. Прикметник до **гу́ля**.

гу́льомаха, **гу́люмаха**, гулюмаха. Велика **гу́ля**.

Гульріпші. Населений пункт в Абхазькій автономній республіці Грузії.

Гульсвік.

гу́льфік (від нідер. *gulp* – клапан на штанах). Передня верхня (нижче від пояса) частина чоловічих штанів.

Гульяр-де-Баса. Населений пункт в Іспанії.

гу́люватий, гулюватий, -а, -е. Те саме, що **гу́лястий**; з гулями.

гу́ля, -лі, ор. -лею, ж., мн. **гу́лі**, гуль, **гудз**, **гудзь**, **гу́лька**. **1.** Заокруглена опуклість, наріст, **гудз**, наріст на тілі людини або тварини від запалення, удару і т. ін; опухи, пухлини, шишка, жовна (на шії), вавка (дит.). **2.** Вид зачіски у вигляді закрученої коси (частіше **гургу́ля**). **3. мед.** Жовник, жовно.

Гу́ляс, -а. (прізви.).

гу́лястий, -а, -е. Який має **гу́лі**; з гулями.

гу́ляш (угор. *gulyás gulyáshús*, букв. – чабанське м'ясо, від *gulyás* – чабан і *hús* – м'ясо), -шу, -шеві, -шем, ч. **1.** Чабан. **2.** Національна угорська страва: дрібні шматочки м'яса з перцем і корінням).

гу́ляшка, -и, ж. Дружина чабана.

гум. Камедь, глей.

гума¹ (*середньолат. gutti – каучук, камедь*), -ми, -мі, ж., **гума**, **гумія**, гумія.
1. Матеріал на основі натурального чи синтетичного каучука, резина.
2. Предмет, виготовлений з такої речовини. **3.** Гаряча смола. **4. жарг.** Презерватив.

гума² (*лат. gutti – камедь*). *фізіол.* Інфекційна гранульома різних органів людини, що виникає в пізні періоди сифілісу. Інша назва – сивілома.

гума́к. Стьобана куртка на корпії (ваті). Фуфайка. Тілогрійка.

гумарабі́к. Див. **гуміарабі́ка**.

Гумельов Микола Степанович (1886-1921). Російський поет. Школа символістів. Основні літературні твори: «Шлях конквістадорів» (1905 р.), «Романтичні квіти» (1908 р.), «Перли» (1910 р.), «Чуже небо» (1912 р.), «Вогняний стовп» (опубл. 1921 р.) та ін., збірник оповідань «Тінь від пальми» (опуб. у 1922 р.), збірник критичних статей «Листи про російську поезію» (опуб. у 1923 р.), переклади вавилонського епосу «Гільгамеш», творів Вольтера, Т.Готье, Г.Гейне та ін. Мандрував по Африці, виявляв зацікавленість до поезії, історії і культури Сходу. Не прийняв більшовицький заколот 1917 р., взяв участь у кронштатській змові і був більшовиками розстріляний.

Гуменіса. Населений пункт у Греції.

гумі (*лат. gutti, citti, від гр. котті – камедь, клей*), **гуммі**, не відм. Теж саме, що камеді, комплексні полісахариди, які виділяються рослинами у місцях підранку у вигляді прозорих мас густої консистенції, що з часом твердіє.

гуміарабі́к (*від лат. gutti – деревний клей, камедь і arabicum – арабське*). Прозора аморфна смола, яку виділяють деякі види акацій; швидко тужавіє. Використовують у текстильній промисловості, медицині, друкарській справі тощо.

гуміарабі́ка (*лат. gutti – камедь + arabicus - арабійський*), -ки, -ці, **гуміарабі́к**. Арабська гума. Тверда прозора маса, яка виділяється різними видами акацій; в'язка рідина, що твердіє на повітрі, розчиняється у воді з утворенням глейкого слабокислої розчину, застосовувалася як клей.

гумігу́т (*від лат. gutti – камедь і gutta – крапля*). Молочний сік деяких рослин, який використовують у техніці та медицині.

гуміла́к (*від лат. gutti – камедь і лак*). Смола, що утворюється на гілках деяких тропічних рослин. **Гумілак** використовують для одержання шелаку, виготовлення сургучу та ін.

Гумільов, -а.

гумі́т (*від лат. gutti – камедь*). Мінеральна суміш із гідроксидів і гідросилікатів урану.

гумка, -и, ж., **гумка**. Резинка для стирання.

гумма (*від лат. gutti – камедь*). Назва за подібністю до консистенції камеді. *мед.* Запальний вузол, який має розвиток у пізньому (третинному) періоді сифілісу в шкірі, печінці, кістках та інших органах і тканинах організму.

гуммігу́т. Згущений молочний сік, який отримують при підсічці кори дерев з роду *Garcinia*, що проростають на Цейлоні, у Південній та Південно-Східній Азії. Відноситься до гуммі-смол, склад: 70-80% смоли + 20-27% камеді. З водою утворює емульсію жовтого кольору. Застосовується для виготовлення спиртових лаків та жовтої акварельної фарби.

гуммігу́тові (клюзиеві). Камедіносні дводольні рослини, що містять **гуммігу́т**.

гумміла́к. Смола, що виділяє залозами лаковий червець (*Laccifer lacca*), який живиться соком рослин.

гуммі-смоли. Рослинні смоли, які містять до 11-55% камеді та ефірні оливи.

гумований, -а, -е. Просякнутий гумовою речовиною.

гумовець, -вця, ч. *жарг.* Тупа людина, дурень.

гумовий, -ва, -ве. Прикметник до **гума**.

гумовик, -ка, ч., мн. -вики, -ків.

гумовміст, -у, ч.

гумоволинвовий, -а, -е.

гумовотканинний, -а, -е.

гумоз (нім. *Gumose*, від лат. *gummi* – камедь), -у, ч. і **гомоз**, -у, ч. **1.** бот. Хвороба кісточкових плодових дерев (рідше цитрусових), що супроводиться виділенням рідкої маси (камеді) з їх тканини; камедетеча. **2.** Бактеріальна хвороба бавовника, при якій гниє коріння або з'являються маслянисто-прозорі плями на листках, сім'ядолях і стеблах.

гумозмішувальний, -а, -е.

гумозмішувач, -а, ч.

гумозний і **гомозний** (лат. *gummosus*), -а, -е. Стосується до **гумозу**, **гомозу**; уражений **гумозом** (**гомозом**).

гумо-металевий, -а, -е.

гумопідшовний, -а, -е.

гумострічка, -и, ж.

гумотасьма, -и, ж.

гумотканинний, -а, -е.

гумувати, **гумувати**. Наносити гумове або ебонітове покриття на металеві вироби для захисту їх від корозії.

гумус, гумус, -у, ч. Складова частина ґрунту, утворена з перегнилих решток внаслідок життєдіяльності ґрунтових мікроорганізмів.

гумусовий, -а, -е. Який містить у собі **гумус**.

гунадза, -и, ж. **1.** Велика гуля, шишка. **2.** Кулевидний згорток.

гунджер. Кучер (про волосся).

Гундічі. Храм в Індії.

Гуні. бібл.

Гуніїв рід. бібл.

Гуно (*Gounod*) Шарль (1818-1893), невідм. Прізвище французького композитора. Один із засновників і представників французької ліричної опери (“Сафо”, 1850р.; “Фауст”, 1859р.; “Мірейль”, 1863р.; “Ромео і Джульєта”, 1865р. та ін.).

Гунтін. Населений пункт в Іспанії.

Гунценгаузен, **Гунценгаузен**. Населений пункт у ФРН.

гураган, **гураган**, **гураган**. Ураган.

гураль. **1.** Дрючок, ломака, булава. **2.** Стегно, задня частина туші.

Гураль, -я. (прізви.).

гуральник, **гуральник**, **горальник**, **горальня**. Робітник на гуральні.

гуральництво, **гуральництво**, -ва, -ву, с. **1.** Виробництво спирту, горілки з цукристих та крохмалистих речовин; винокуріння. **2.** Галузь господарства, що займається виробництвом спирту, горілки.

гуральня, -ні, ор. -нею, ж., р. мн. -ральні, -ральень, **гулярня**, **гуральня**. Винокурня, спирто-горілочаний завод, горілочаний завод.

Гурамішвілі. (прізви.).

Гурая. Населений пункт в Алжирі.

гургуля (рум.), -и, ж., **горголя**. Див. горголя. **1.** Бородавка. **2.** Носок чобота. **3.** Наріст на дереві.

гургуліця. Гробарик, могильний жук.

гургуля, -лі, ж. **1.** Гуля. **2.** Наріст на дереві. **3.** Бородавка. **4.** Носок чобота.

Гургуля. (прізви.).

гурд (*фр. gourde*). Грошова одиниця Гаїті, дорівнює 100 сентимо. **Гурджаані**. Населений пункт у Грузії.

Гурдон. Населений пункт у Франції.

Гуревіч. (прізви.).

Гурен. Населений пункт у Франції.

Гурзу́ф, -фу, в -фі. Місто в Криму, курорт на Чорному морі.

гурзу́фський, -ка, -ке. Прикметник до **Гурзу́ф**.

гурман (*фр. gourmand*), -на, ч., -ма́ни, -нів. **1.** Той, хто любить, цінує вишукані страви. **2.** Аматор смачно поїсти, їдак (з вишуканим смаком), ласун, гастроном.

Гурне-ан-Бре. Населений пункт у Франції.

Гурський, -ого. (прізви.).

гурт (*нім. Gurt*, букв. – *пояс, підкрута*). **1.** *архіт.* Арка з тесаних клинчастих каменів, що укріплює ребра хрестового склепіння. **2.** Зріз, ребро карбованої монети.

гуру́ (*санскр. guru* – *духовний наставник, учитель*). **1.** В індуїзмі – духовний наставник, керівник; учитель. **2.** Верховний учитель у сикхізмі, керівник релігійної громади сикхів у Пенджабі.

Гурьєв. (прізви.).

Гус. Населений пункт у Нідерландах.

Гусейнов. (прізви.).

Гусєв С.С. Російський мовознавець.

Гусіно. Населений пункт у Росії.

Гуспіні. Населений пункт в Італії.

густ (*лат.*), -ту, -тові, мн. **густи**, -тів. **1.** *перен.* Смак (наприклад, до **густу** – до смаку, до вподоби, до серця, до душі). **2.** Розуміння краси; бажання.

Гу́став, -ва, -вові. Ім'я.

Густавсберг. Населений пункт у Швеції.

Густій, -я. (прізви.).

густо́вний, -а, -е. Зі смаком.

Гу́сь-Хрустальний. Населений пункт у Росії.

гута, -и, ж. *бот.* Айва, *Cudonia vulgaris Pers* (але *гута* – скляний завод).

гуталі́н, -ну, -нові, ч. Мазь, мастило для чищення взуття та пасів.

гуталі́новий, -а, -е. Прикметник до **гуталі́н**.

гутапе́рча (*лат., англ. guttapercha*, від *малайського gētah* – *камедь, смола і pēřcah* – *дерево, що дає таку смолу*), -і, ор. -єю, ж. Пластична органічна технічна речовина, яку добувають із затверділого соку деяких рослин (бруслини, евкомії); використовується в електротехніці та медицині.

гутапе́рчевий, -а, -е. Зроблений з гутаперчі.

гутапе́рчоносний, -а, -е.

гута́ція (від *лат. gutta* – *крапля*). *бот.* Виділення рослинами крапель води через спеціальні утвори – гідатоди. Часто можна спостерігати в спеку при надмірному зволоженні рослин.

Гутенбе́рг (*Gutenberg*) Йоганн, -га, -гові, (1400-1468). Німецький першодрукар.

гутенбе́ргівський, -ка, -ке.

“Гутен Таг” (“Добрий день”). Назва німецького журналу.

Гу́тер, -а. (прізви.).

гуте́я. Айвовий кущ.

Гутко́вський, -ого. (прізви.).

Гутман Емі. Професор політики Принстонського університету (декан з 2001 р.) і Університетського центру людських цінностей (директор у 1990-1995, 1998-2001 р.р.), викладає політичну філософію, демократичну теорію, історію політичної думки та практичної етики. Президент Американського товариства політичної і

правової філософії, член Американської академії мистецтв і наук, Американської академії політичних наук та Національної академії освіти. Автор книг: «Liberal Equality» (1980), «Democratic Education» (1987), «Identity Groups in Democracy: A Humanist View» (2002); співавтор і редактор книг (з Д.Томпсоном) «Ethics and Politics: Cases and Comments» (1984), «Democracy and Disagreement» (1997).

Автор наукової праці з теорії демократії «Типи і парадокси демократії», у якій висвітлені питання: Шумпетерова демократія, популістська демократія, ліберальна демократія, учасницька демократія, соціал-демократія, дорадча демократія, два парадокси демократії, дисгармонія демократії, у співавторстві (з Денісом Томпсоном) «Устрій дорадчої демократії», у якій висвітлені питання: що означає дорадча демократія?, наскільки демократичною є дорадчість, свобода (межі свободи, лібералістське поширення свободи, свобода і охорона здоров'я), рівність можливостей (егалітарна рівність можливостей, принцип рівності основних можливостей), дорадчі міркування на службі свободи та рівності можливостей, та наукової праці «Ідентичність за демократією», в якій розглянуті питання: інтеграція ідентичності в демократію, відокремлення культури від суверенітету, боротьба з дискримінацією, мотивація політичних дій ідентичністю, захист індивідуального сумління і демократичне врядування.

Гуттузо (*Guttuso*) Ренато (1912-1987). Італійський живописець, графік, громадський діяч.

гутуля. Айва.

гутурай. Нежить.

гүхнути, -ну, -неш. Гавкнути.

Гүцков (*Gutzkow*) Карл (1811-1878), -а. Прізвище німецького письменника і публіциста.

Гуць, -я. (прізви.).

гуцьок, -цька, ч. Те саме, що і **гудзик**; вузлик на нитці, мотузці.

гуш, -а, ч. **1. Гуля²** на тілі. **2.** Зуд. **3.** Воло, зоб.

гуша, -і, ж. **1.** Гуля. **2.** Воло.

гуші. **1.** Гулі. **2.** Жовна. **3.** Дифтерит.

гушкір. Чихання, нежить, простуда.

Гушоватий, -ого. (прізви.).

Гушпит, -а. (прізви.).

гуштир, гуштир, гушпір. **1.** Нежить. **2.** Пропасниця від простуди.

гушуватий, -а, -е. Покритий гулями, шишками (на тілі).

Гьодьолльо. Населений пункт в Угорщині.

Гьойнюк. Населений пункт у Туреччині.

Гьоксун. Населений пункт у Туреччині.

Гьольбаші. Населений пункт у Туреччині.

Гьольджюк. Населений пункт у Туреччині.

Гьольмармара. Населений пункт у Туреччині.

Гьольорен. Населений пункт у Туреччині.

Гьольпазари. Населений пункт у Туреччині.

Гьольхісар. Населений пункт у Туреччині.

Гьонен. Населений пункт у Туреччині.

Гьорґійха, Георґій, Гьорґі, Гьорґій, Гьорґійко, Гьошко (з рум. *Форма ім'я Георґій – від гр. ім. Georgios – змени. georgos – землероб, хлібороб – de ge – земля і ergon – робота; рум. Gheorghie; угор. Gyorgy*).

Гьорґіна (рум.). Форма імені Георґіна, ж. до ч. Георґій, а також від назви квітки жоржина (георґіна).

Гьордес. Населений пункт у Туреччині.

гьорлиця, -і, ж. *жарг.* Дівчина; подруга.
гьорлфрендка, -и, ж. *жарг.* Дівчина; подруга (див. **гьорлиця**).
Гюджук. Населений пункт у Туреччині.
Гюдюл. Населений пункт у Туреччині.
Гюїз. Населений пункт у Франції.
гюйс (*від гол. geus - прапор*), -а. *мор.* **1.** Прапор особливого забарвлення, який піднімають на носі кораблів першого і другого рангу, що стоять на якорі; **2.** Прапор приморських фортець.
гюйсовий, -а, -е. *мор.*
Гюллюк. Населений пункт у Туреччині.
Гюльнар. Населений пункт у Туреччині.
Гюльшехір. Населений пункт у Туреччині.
Гюмрі. Населений пункт у Вірменії.
Гюмюшгаджікей. Населений пункт у Туреччині.
Гюндогмуш. Населений пункт у Туреччині.
Гюней. Населений пункт у Туреччині.
Гюнешли. Населений пункт у Туреччині.
Гюнтер Микола Максимович (1871-1941). Прізвище радянського математика; роботи в галузі диференціальних рівнянь, теорії потенціалу.
Гюре. Населений пункт у Туреччині.
гюрза (*перс. gurza*). Велика отруйна змія, що має сіре забарвлення з темними плямами вздовж спини. Поширена в Північній Африці, на деяких островах Середземного моря та в західній частині Азії.
Гюрюн. Населений пункт у Туреччині.
Гюсінге. Населений пункт у Швеції.
Гюстров. Населений пункт у ФРН.
Гютерсло. Населений пункт у ФРН.
Гянджа. Місто в Азербайджані.
гявур, -ра. Див. **гяур**.
гяур (*тюрк. gıaur – вогнепоклонник, перс. gäbr, араб. kafir – невірний*), -а, ч. Дослівно з тур. «собака». Невіра. У мусульман – чужинець; іновірець, зневажливе назвисько всіх іновірців.

Д

даг (*тур.*). Гірське пасмо.
Даг. Населений пункт у Туреччині.
дага. Тесак, кинджал, шабля, стилет.
Дагарди. Населений пункт у Туреччині.
Дагбаши. Населений пункт у Туреччині.
Дагда. Населений пункт у Латвії.
Дагер. Прізвище французького винахідника.
дагеротипія, -пії, -пією, ж. Перший технічно розроблений спосіб фотографування. Від Л.-Ж.Дагера.
Дагестан, -ну. Автономна республіка Росії.
дагестанський, -ка, -ке. Прикметник до **Дагестан**.
Даглас.
Дагон. *бібл.* Бог, якому приносили великі жертви филистимляни.
Дайнега, -и, д. -дзі.
дактилалгія, дактиальгія (*лат. dactylalgia*), -і, ж. *мед.* Пальчобіль, пальцебіль.

дактилогрипоз (*лат. dactylogryposis*). мед.

Далап-Уліга-Дарріт. Столиця Республіки Маршаллові Острови.

Данвеган. Населений пункт у Великій Британії.

Данганнон. Населений пункт у Великій Британії.

Дангарван.

Данненберг. Населений пункт у ФРН.

д'Аннунціо (*d'Annunzio*) **Габрієль**. Італійський письменник.

дансінг (*англ. dancing (hall)*) – танцювальна зала). Зала або майданчик для танців, здебільшого при ресторані чи кафе.

Данте Аліґ'єрі (*Dante Alighieri*), (1265-1321), невідм. Італійський поет, творець італійської літературної мови, в основу якої покладений тосканський діалект. У перших віршах обожнював молоду жінку Беатриче, а потім плачем – її смерть. Вершиною творчости Данте є його поема «Комедія» (названа нащадками Божественною) (1307-1321 р.р.), складається з 3-х частин: «Ад», «Чистилище», «Рай» і зображає подорож поета у загробному світі. Автор трактатів «Про народну мову» (на лат. мові), «Бенкет», який став першим зразком філософської прози на народній італійській мові, «Про монархію» (на лат. мові), в якому Данте захищав ідеал всевітньої монархії як держави, що повинна забезпечити земний достаток людей.

Данціг, -гу. Місто Гданськ.

данцігський, -ка, -ке.

Данцігський коридор, -кого коридору.

дареготипія, -ї, ж.

Дарлінгтон. Населений пункт у Великій Британії.

Даугавпілс. Населений пункт у Латвії.

Даугай. Населений пункт у Литві.

Даунінг-стріт (*англ. Downing-street*). Вулиця в центрі Лондона, де розташовані урядові установи.

дворигельний, -а, -е.

Дега (*Degas*) Едгар (1834-1917), невідм. Французький живописець, графік і скульптор.

дегажé (*фр. dégaqué, від dégager – відокремлювати, звільняти*). У фехтуванні – вид атаки («перевод»).

дегазатор (*лат. degasator*), -а, ч. **1. мед.** Газознешкідник, газознешкодник, газознешкодич, газознешкоджувач, газознешкоджувальник, знегазник, знегазувач, знегазувальник. **2.** Машина, прилад для дегазації. **3.** Речовина, що знешкоджує газ. **4.** Особа, яка здійснює дегазацію.

дегазація (*лат. degasatio; нім. Entgiftung*), дегазація, -ї, ж. мед. **Газознешкід, газознешкодження, знегазнення, знегазування.** Процес звільнення або знешкодження від газу.

Деггендорф. Населений пункт у ФРН.

Деггер Річард. Професор політичних наук Університету штату Арізона, директор з Програм філософії, політики та права Barrett Honors College, співробітник Департаменту філософії та Комітету з права та філософії в Правничому коледжі (Університет Арізони). Автор фундаментального дослідження: «Civic Virtues: Rights, Citizenship and Republican Liberalism» (1997 р.).

Один з авторів (з Теренс Боллом) наукових праць з теорії демократії «Демократичний ідеал: історія становлення», у якій висвітлені питання: зародження демократії, демократія і республіка (республіка і змішане врядування, християнство і демократія, ренесанс і республіканізм, атлантична республіканська традиція), відродження демократії (демократія 17 ст., Сполучені Штати як демократична республіка), розвиток демократії, демократія як ідеал,

три концепції демократії (ліберальна демократія, соціал-демократія, народна демократія) та «Участь в політичному житті і проблема апатії», у якій розглянуті питання: чому апатія – зло?, миттєва пряма демократія (нарис миттєвої прямої демократії, переваги і вади миттєвої прямої демократії), примусове голосування й примусова реєстрація виборців, республіканський лібералізм і дорадча демократія.

дегенерат (лат. *degeneratus* – виродок, вироджений), -га, ч., мн. -рати, -тів. Людина, якій притаманні ознаки виродження фізичного або духовного; *зн.* покруч, виродок, звиродень, виродженець.

дегенеративний (лат. *degenerativus*), -а, -е. **1.** Який має ознаки **дегенерації**, виродження. **2.** Такий як у **дегенерата**. **3.** Виродковий, звироднілий, вироджений, перероджений, переродний.

дегенеративність, -ности, ор. -ністю, ж. Наявність ознак дегенерації, виродження.

дегенератка, -тки, д., м. -тці, ж., мн. -ратки, р. -раток. Жіночий рід до **дегенерат**.

дегенератський, -ка, -ке.

дегенерація (лат.), -ції, ор. -цією, ж. **1.** Виродження, погіршення з покоління у покоління певних рис або властивостей організму. **2.** Процес руйнування органів або клітин в організмі.

дегенерований, -а, -е.

дегенерування (лат. *degeneratio*), -я, с. Вироджування, звироднювання, перероджування.

дегенерувати (лат. *degenerare*), -рую, -руєш. **1.** Припиняти свій розвиток; розкладатися. **2.** Те саме, що вироджуватися, звиродніти; розкладатися (про клітини).

дегенеруючий, -а, -е. Виродковий, звироднілий, вироджений, перероджений, переродний.

де Голь Шарль. Лідер Франції.

дегра (фр. *degras*, від *dras* – жирний, жировий). Жирувальний матеріал, застосовуваний у шкіряному виробництві.

деградаційний, -а, -е.

деградація, деградація (фр. *degradation*; від лат. *degradatio* - зниження), -ції, ор. -цією, ж. **1.** Спрощення будови й функцій організмів внаслідок зміни умов існування. **2.** Поступове погіршення, втрата якихось якостей, властивостей. **3.** Занепад; падіння (моральний), розпад; виродження. **4.** Руйнування. **5.** Усунення з уряду, відібрання прерогатив. **6.** Рух назад.

деградований, -на, -не. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **деградувати**.

деградування, -ння, -нню, -нням. Процес деградації.

деградувати (від лат. *degrado* – знижую, поступово знижую), -дую, -дуєш.

1. Поступово втрачати раніше набуті цінні властивості, якості; занепадати, вироджуватися. **2.** Переміщати на нижчу посаду.

деградууючий, -а, -е. Дієприкметник активного стану теперішнього часу до **деградууючий**.

Де Графсхап.

дегрé (фр.). Географічний градус.

дегресія (лат. *degressio*, від *degradior* – схожу, спускаюсь), -ї, ж. **1.** Сходження, спуск, падіння. **2.** Пропорційне оподаткування зі зниженням відсоткової ставки для менших прибутків.

дегумування (від *de...* і лат. *gummi* – камедь, клей), -я, с. Видалення клею з натурального шовку кип'ятінням у розчині мила.

дегустатор (лат.), -ра, ч., мн. -тори, -рів. Фахівець, який робить **дегустацію**.

дегустаційний, -а, -е. Прикметник до **дегустація**.

дегустація (лат. *degustatio*, від *degusto* - *куштую*), -ї, ж. Визначення на смак якості якого-небудь продукту (вина, чаю і т. ін.) при його виготовленні фахівцем на основі зорових, смакових, нюхових відчуттів.

дегустувати, -ую, -еш. Робити дегустацію чого-небудь.

дезінтегратор (від *dez...* і лат. *integer* - *цілий*), **дезінтегра́тор**, -а, ч. Машина для подрібнення крихких матеріалів.

дезінтегра́ція, -ї, ж. Див. **дезінтеграція**.

дезінвагінація (лат. *desinvaginatio*), -ї, ж. мед.

дезінтегра́тор, -а, ч. Див. **дезінтегратор**.

дезінтеграція (від *dez...* та *інтеграція*), -ї, ж. **1.** Розпад, подрібнення цілого на частини, складові. **2.** Знецілення, знеціліснення.

дезорганізація (лат. *desorganisatio*), -ї, ж. Розлад, розладнювання, знеладнювання.

Дейнега, -и, д., м. -дзі. (прізви.)

делегат (лат. *delegatus* - *посланець*), -та, -тові, ч., мн. -гати, -тів. Обраний або призначений представник, уповноважений держави, організації, установи, колективу, що представляє їхні інтереси на з'їздах, нарадах і т. ін; посланець (на зліт).

делегатка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **делегат**.

делегатський, -ка, -ке. Прикметник до **делегат**.

делегация (лат. *delegatio* - *визнання*), -ції, ор. -цією, ж., мн. -гация, -гаций. Група делегатів від якої-небудь організації, установи, колективу, держави тощо.

делегований, -на, -не. **1.** Дієприкметник активного стану теперішнього часу до **делегувати**. **2.** Те саме, що **делегат**.

делегування, -ння, -нню, с. Дія за значенням **делегувати**.

делегувати, -гую, -гуюш, -гуює. Обирати або уповноважувати делегатом.

Делідаг. Гора в Азербайджані (3616м).

Дельвіг Антон Антонович, (1798-1831), -а. Прізвище російського поета, друга О.С. Пушкіна.

Демократична республіка Конго. Держава в Центральній Африці.

демпінг (англ. *dumpring*, букв. – *скидання*, від *dumpr* – *скидати*), -у, ч. **1.** Продаж товарів на ринках інших країн за цінами, нижчими від витрат виробництва (собівартості цих товарів), з метою отримання конкурентних переваг в експорті на той чи інший ринок. **2.** **Демпінг валютний** – вивіз товарів за цінами, нижчими ніж світові, з країни зі знеціненою валютою до країни з більш твердою або менш знеціненою валютою.

денегація (лат.). Відмовлення, заперечення своєї вини на суді.

дента́гра (лат.). Зубний біль.

деонтологічний (лат. *deontologicus*), -а, -е. мед. Обов'язківничий, обов'язкознавчий.

деонтологія (лат. *deontologia*), -ї, ж. мед. Обов'язківництво, обов'язкознавство.

депігментація (лат. *depigmentatio*; від *de...* і *пігментація*), -ї, ж. мед. Барвнезаник, барвневтрата, знебарвлення, знебарвлення, знебарвлення. Втрата барвника; втрата шкірою нормального забарвлення, пов'язана зі зникненням пігменту.

дерматовенеролог (лат. *dermatovenerologus*), -а, ч. мед. Шкір(н)остатевохворобівник.

дерматовенерологічний (лат. *dermatovenerologicus*), -а, -е. мед. Шкір(н)остатевохворобівничий.

дерматовенерологія (лат. *dermatovenerologia*), -ї, ж. мед. Шкір(н)остатевохворобівництво.

дерматолог (лат. *dermatologus*), -а, ч. мед. Шкірник, шкіряник, шкірівник, шкірознавець, шкірохворобознавець.

дерматологиня, -і, ж. *мед.* Шкірниця, шкіряниця, шкірівниця, шкірознавиця, шкірохворобознавиця.

дерматологічний (*лат. dermatologicus*), -а, -е. *мед.* Шкірничий, шкірівничий, шкірознавчий, шкірохворобознавчий.

дерматологія (*лат. dermatologia*), -і, ж. *мед.* Шкірництво, шкірівництво, шкірознавство, шкірохворобознавство.

Дерраг. Населений пункт в Алжирі.

десеґреґація (*від de... і сеґреґація*). Ліквідація, скасування сеґреґації.

десигнатори. Клас знаків (разом з класами знаків апрейзорів, прескрипторів і форматорів).

десигнація (*лат.*). Призначення на посаду.

десигніка. *мовозн.*

десигнія. *мовозн.*

десигнологія.

десингнії. *мовозн.*

десмологія, -і, ж. *мед.* **1.** (*лат. desmologia, syndesmologia*) В'язлівництво, в'язлознавство, зв'язківництво, зв'язкознавство. **2.** (*лат. desmologia, desmurgia; від гр. desmos – зв'язка, перев'язка, пов'язка + ergon – справа, діло, робота*) Перев'язництво, пов'язництво, пов'язківництво, пов'язкознавство, пов'язкосправа, пов'язкосправність.

дефлаґрація (*лат. deflagratio; від deflagro – згоряю*), -і, ж. Повільне (без вибуху) згоряння вибухової речовини в зарядній камері або якійсь заглибині при неправильному веденні підривних робіт.

Десногорск. Населений пункт у Росії.

джаган, -а, ч. Кирка, мотика.

Джаганатга (*санск. Володар Всесвіту*). Славетний, таємничий храм у Пурі, поблизу Катакі в Оріссі, одна з найзагадковіших святинь Індії, одна з аватар Крішни та Вішну. Присвячений цій аватарі храмовий комплекс у Пурі побудували святі царі зі Смарагдової династії у XII ст. н.д. За вісімсот років із пожег і підношень у храмі накопичилися фантастичні скарби. У головному храмі стоїть зображення Божества у формі грубої дерев'яної колоди заввишки 2 метри, яку змінюють щодвадцять років. Дерево – презентант Володаря Всесвіту має бути прямим, мати 4 гілки і рости біля 3 пагорбів і 3 доріг, а на корі мають бути знаки Божества – лотоса, мушлі, диску і патериці.

джгут, джгут, жгут, **жгут**, -а, ч. **1.** Туго скручений у вигляді канату шматок тканини, пучок соломи і т. ін.; скрутень. **2.** Еластична гумова трубка, бинт або інші подібні предмети, якими перев'язують кінцівки для припинення кровотечі. **3.** Картярська гра. **4.** *тільки мн.* Сплетені мішурні шнури на форменому одязі.

Джевага, -и, д., м. -дзі.

джеги, **джаган**, **джуган**, **джигун**. Остень, палка з гачком (для рибальства).

джегітний, -а, -е. Чепурний.

дженгашливий, -а, -е, **дженгашлівий**, **джинглишливий**. Вередливий до їди.

джерга¹, джерга, -и, ж. **1.** Товста і груба тканина; рядно; покривало, килим; рід подушки (підклад з ліжника або сіна); ковдра. **2.** Верхній жіночий одяг у вигляді плахти темного кольору. **джергати**, джеркати, -аю, -аеш. Базікати, говорити.

джерга² (*англ. jargon*). **1** Жаргон, професійна мова. **2.** Говір, наріччя. **3.** Незрозуміла мова; тарабанщина.

джергіт, -оту, ч. **1.** Сильне щебетання птахів. **2.** Швидка і криклива розмова на незрозумілій мові.

джерготання, -я, с. Дія за значенням **джерготати** і звуки, утворювані цією дією.

джерготати, джеркотати, -очу, -очеш; нак. -очи. **1.** Сильно щебетати, цвірінкати, скрекотати, цвіркотати, цвіркати, сюркотати, сюрчати. **2.** Говорити на незрозумілій для слухачів мові. **3.** Деренчати (про дріт).

джерготіння, -я, с. Дія за значенням **джерготіти** і звуки, утворювані цією дією.

джерготіти, джерготіти, джиркотіти, джеркотіти, -очу, -отиш, -отимо, -отите; нак.-оти.

1. Сильно щебетати, цвірінкати, цвіркотіти, сюркотіти. **2.** Говорити на незрозумілій для слухачів мові. **3.** Деренчати (про дріт).

джерготня, -і, ж. Див. **джергіт**.

джерге́ля, -і, ж., джегерелі, джегерелі. Коса на голові, складена вінком.

джиг, **джиг!** **1.** Виражає звук, що походить при помаху різками або хлистом.

2. Швидкий удар. **3.** Швидкий укус.

джи́гавка, -и, ж. Рід мухи, що сильно жалить.

джи́галька. *бот.* Кропива, *Urtica urens*.

Джигарханян Армен. Актор.

джи́гати, -гаю, -гаєш, -гає. Жалити.

джи́гели, -ел, мн. Стегна.

джи́гер (*англ. jigger, букв. – той, що танцює жигу*). Роликовий апарат для фарбування тканини шляхом багаторазового пропускання її через фарбувальний розчин.

джи́гетай (*тюрк.*). Напівосел, тварина з породи коней, що живе у степах Середньої Азії.

джигира.

джигі́ря, -і, ж., джигер, цигер. Горло з легеньми і печінкою у вівці.

джи́гіт (*тюрк.*), -та, ч., мн. -тіти, -тів. Їздець, хвацький вершник, добрий наїзник, що добре володіє зброєю.

джи́гітський, -ка, -ке. Прикметник до **джи́гіт**.

джи́гітува́ння, -ння, -нню, с. Дія за значенням **джи́гітувати**.

джи́гітува́ти, -ту́ю, -ту́єш. Виконувати різноманітні складні вправи на коні у скачці без або зі зброєю.

джи́гоніти. Тремтіти, дрижати від холоду.

джи́гра, -и, ж. Іржа.

джи́гун, -на, -нові, -гуне! ч., мн. -гуни, -нів, жи́гун, жи́ган. **1.** Гультай, залицяльник, зальотник, ловелас; баламут, п'яниця, франт; коханець, прибрюш; вертихвіст, вітрогон, жевжик, баламут, шалапут, шелихвіст, дженджик. **2.** Страва із сирівцю.

3. **Джо́ган**; бойова сокира; **джу́ган**.

джи́гунець, -нця, ор. -енцем, ч. Зменшувальне до **джи́гун**.

джи́гунство, -а, с. Легковажна гра в залицяння.

джи́гунський, -ка, -ке. Прикметник до **джи́гун**.

джи́гунчик, -а, ч. Те саме, що **джи́гунець**.

джи́гу́ха, -и, ж. **1.** Все, що жалить або шмагає: різка, батіг, комаха. **2.** Росл. кропива, *Urtica dioica*.

джи́лиг. Лопатка (кістка) у вівці.

Джіср-еш-Шугур. Населений пункт у Сирії.

джог, **джок**, -а, ч. Молдаванський танець і музика до нього.

джо́ган, **джигун**, -а, ч. Палиця з залізним наконечником, що використовується при бігу на нартах (рід ковзанів).

Джо́г'якарта.

джолго́нути, -у, -неш. **1.** Сильно шмагнути, вдарити. **2.** Сильно вжалити.

Джомолунгма (Еверест), -и. Найвища вершина на Землі, на межі Непалу і Китаю (8 848м над рівнем моря).

Джон-о'Гротс.

Джубга. Населений пункт у Росії.

джу́ган, -а, ч., джу́ган. Див. **джо́ган**.

джугара, джунгара, джугара, -и, ж. *бот.* Сорго кормове, *Sorghum cernuum* Willd.

джу́гас. Молот з гострим кінцем.

джу́гати́ся. Відштовхуватися палкою з залізним наконечником під час катання.

Джугашвілі Йосиф (Сталін) (1879-1953). Кривавий диктатор московсько-комуністичного режиму СРСР, автор і один з організаторів (разом з Молотовим, Кагановичем, Постишевим) голодомору-геноциду українського народу 1932-1933 р.р. з 7-10 млн. жертвами та масових репресій (до 5 млн. жертв) в Україні.

джу́гли́ти, джуклити. Жадібно пити.

джу́гля, -і, ж. Зимова шапка.

джу́гнути. Ударити.

джу́нґлі (*англ. jungle*, від *джангал*, мовами *гінді та марахті* – ліс, *гушавина*), -глів, -глям, мн. **1.** Деревно-чагарникові хащі, гушавина, нетрі, нетрища; болотисті густі ліси, перевиті ліанами, поширені в Індії та Індокитаї. **2. перен.** Глушина, дичина, первісність. **3.** Соціяльні **джу́нґлі** – дно.

джу́нґо-чжень (*кит.*). Китайський шовініст.

джу́рга, -и, ж. Сила, безліч (людей, худоби на дорозі).

дзв’яньга́ти. Плаксиво говорити.

дзи́г! Звуконаслідування свисту батога, дзиги, цокання годинника.

дзи́га, -ги, д., м. -дзі, ж., мн. **дзи́ги**, дзиг, **джо́га**, **зи́га**, дзигалка, дзи́га, кзи́га. **1.** Дитяча іграшка у вигляді круга або кулі на осі, яка при швидкому обертанні утримується у вертикальному положенні. **2. перен.** Швидка в рухах, вертлява людина; крутько, пострибун, вертун.

«**Дзи́га**». Культурно-мистецький центр у Львові, відомий у світі центр інтелектуалів і новітніх культурницьких і мистецьких технологій та новацій. Центр був опозиційним до владного режиму президента Л.Кучми. Очолює Центр Маркіян Іванишин, активний учасник студентської «революції на граніті» у часи президентства Л.Кравчука, основні вимоги якої були: «Ні союзному договору!», відставка Голови Ради Міністрів УРСР Віталія Масола, дострокові вибори до Верховної Ради. Голодуючі учасники «революції на граніті» оголосили війну радянському монстрові та частину площі Жовтневої революції (нині Майдан Незалежності), де стояли намети, зоною, вільною від комунізму. Маркіян Іванишин – голова Львівської організації партії «Пора» під сучасну пору (2005 р.). «Революція на граніті» дала подальші поштовхи до демократизації України (акція «Україна без Кучми» та «помаранчева революція» у 2004 р.).

Дзи́га, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

дзи́га́р¹, -я, -ра, ор. -ем, ч., мн., **дзи́га́рі**, -рів, д. -рям, дзи́га́рок, дзи́га́рик. Годинник.

дзи́га́р². Сигарета.

Дзи́га́р, -я. (прізви.).

дзи́га́рик. Кишеньковий годинник.

дзи́га́рі, -ів, мн. Годинники настінні або вежові.

дзи́га́рмайстер, -стра, ч. Годинниковий майстер.

дзи́га́рний, -а, -е. Годинниковий.

дзи́га́рок, -а, дзи́га́р, -а, ч. Годинник.

дзи́га́ти, -аю, -еш, дзи́га́тися, -аюся, -ешся. Вертітися.

дзи́глик, -ка, -кові, на -ку, ч., мн. -лики, -ків. Стілець, табурет, триніжка, стільчак, стільчик, ослін, ослінчик.

дзи́глико́вий, -а, -е. Що відноситься до стільця.

дзи́гличо́к, -чка, на -чку, ч., мн. -лички. Зменшувальне від **дзи́глик**.

дзи́гливо́ваний, -а, -е. Жвавий, кокетливий, дженджуристий, чепуристий.

дзи́гля́тко, -а, с. Стільчик.

дзи́гнути, -ну, -неш. Продзижчати.
дзигоні́ти. Тремтіти, дрижати від холоду.
дзиготі́ти, -отиш. Тремтіти від холоду.
дзингель¹, -я, ч. **1. орн.** Щиглик, *Carduelis* L. **2. бот.** Дудник, *Angelica silvestris* L.
дзі́герай, -аю, ч. Нежить.
дзу́га, -и, ж. Гак, що тримає навій на ткацькому верстаті.
дзьо́гати. **1.** Клювати; колоти. **2. перен.** Дорікати.
дзьо́глик, дзьо́гладок, дьоглик, дзе́глик. *орн.* Дятел, *Picus* L.
дивергентний (*лат. divergens*), -а, -е. Розбіжний, розхідний.
дивергентність (*лат. divergentia*), -ности, ж. Розбіжність, розхідність.
дивергенція (*лат. divergentia*), -ї, ж. **1. біол.** Розходження ознак і властивостей у рослинних і тваринних організмів, зумовлене пристосуванням їх до різних умов існування; розбіжність, розхідність. **2. лінгв.** Історичне розщеплення звуків мови, обумовлене їх фонетичним положенням.
дига. Саморобна пересувна автоустановка.
диге́стія (від *лат. digestio* – розподіл), -ї, ж. Вміст цукру в будь-чому, виражений у відсотках; цукристість.
дизель-генератор. Електричний генератор, що його приводить в рух дизель (дизель – від прізвища німецького винахідника Р.Дізеля).
дизонтогенез (*лат. dysontogenesis*). *мед.*
димогазовий, -а, -е.
дингі (*англ. dinghy*). Маленька суднова або яхтова шлюпка.
динго (*англ. dingo*, з *австрал. мов*), невідм., ч. і ж. Дикий австралійський собака.
дипле́гія (*лат. diplegia*), -ї, ж. *мед.*
дири́гент (*лат. dirigen*), -та, ч., мн. -ге́нти, -тів. Орудар, керівник оркестру чи хору.
диригенство, -ва, -ву.
дири́гентський, -ка, -ке. Прикметник до **диригент**.
дириго́вати, дириго́вати, диригува́ти. Керувати.
диригува́ння, -я, с. Дія за значенням **диригувати**.
диригува́ти, -гу́ю, -гу́єш. **1.** Керувати оркестром, хором під час виконання музичного твору. **2. перен.** Робити певні рухи, жести в повітрі; жестикулювати.
дисге́взія (*лат. dysgeusia*), -ї, ж. *мед.*
дисгерміно́ма (*dysgerminoma*), -и, ж. *мед.*
дисгрега́ція (*лат.*). Розсіювання світлового проміння.
диспергува́ння (від *лат. dispergo* – розсіюю, розсипаю), -я, с. Тонке подрібнення механічним способом у навколишньому середовищі твердих або рідких тіл на дрібні частини, внаслідок якого утворюються порошки, суспензії, емульсії.
диспергува́ти. Дія до **диспергува́ння**.
диспергу́ючий, -а, -е. Той, що приводить до **диспергува́ння**.
дисуга́з (від *фр. dissous* – розчинений і газ), -а, ч. Ацетилен, розчинений під тиском в ацетоні.
дифто́нг (*гр.*), -а, ч. *мовозн.* Сполучення двох голосних звуків, що вимовляються як один склад; двозвук.
дифтонгіза́ція, -ї, ор. -єю, ж. Явище переходу простого голосного звука в дифтонг.
дифтонгі́чний, -а, -е. Прикметник до **дифтонг**.
діабетогенний (*лат. diabetogenes*), -а, -е. *мед.* Сечовиснагоспричинений. Що спричинюється діабетом.
діабетогені́чний (*лат. diabetogenicus*), -а, -е. *мед.* Сечовиснагоспричинний. Що спричинює діабет.
діагно́з (*лат. diagnosis*). *мед.* Розпізнава, розпізнання.

діагност (лат. *diagnostus*). мед. Розпізнавач, розпізнавець, розпізнавник, розпізнавальник.

діагностика (лат. *diagnostica*), діагностика, -и, ж. мед. Розпізнавання, розпізнавство, розпізнавництво, розпізнавальництво. Наука про методи встановлення діагнозу.

діагностований, -а, е. мед. Розпізнаний.

діагностування (лат. *diagnostica*), -я, с. мед. Розпізнавання, розпізнавальництво.

діагностувати, -ую, -уєш. мед. Розпізнавати.

діагностовуваний, -а, е. мед. Розпізнаваний.

діагностичний (лат. *diagnosticus*), -а, е. мед. Розпізнавний, розпізнавчий, розпізнавальний, розпізнавальничий, розпізнавальницький.

діагональ (гр.), діагональ, -і, ж. **1. мат.** Відрізок прямої, що з'єднує вершини двох кутів многокутника, не прилеглих до однієї сторони; навкісня, косина, перекут, міжкутня, черзкутня. **2.** Вид тканини.

діагональний, -а, -е. **1.** Прикметник до **діагональ**. **2.** Розташований, спрямований по **діагоналі**. **3.** Навкісний, скісний, косинний, перекутний, міжкутній, черзкутній.

діалог, діалог. Розмова; твір у формі розмови 2-х осіб.

діатермокоагулятор, -а, ч. мед. Тепловурдник, жаровурдник.

діатермокоагуляція (лат. *diathermocoagulatio*), -ї, ж. мед. Тепловурдження, жаровурдження.

діафрагма (лат. *diaphragma*), діафрагма, -и, ж. мед. **1.** Грудочеревна перепона, що відмежує грудну порожнину від черевної; перепно, перепона, перегородка. **2.** Пристрій у вигляді серповидних пелюсток або дисків для зміни діючого отвору фото- або кінооб'єктива. **3.** Одна з тонких стінок, споруджуваних вертикально у центрі перерізу гребель з дерева, бетону, металу і т. ін. **4.** Деталь насоса обприскувача або гальмового крана у деяких машин у вигляді дискової пластинки.

діафрагмальний (лат. *diaphragmaticus*), -а, -е. Перепоновий, перепоновий, перегородковий.

діафрагмувати (гр.), діафрагмувати, -ую, -уєш. Перегороджувати.

Діврігі. Населений пункт у Туреччині.

Дігуен. Населений пункт у Франції.

дієтолог (лат. *diatologus*), -а, ч. мед. Харчівник, харчознавець, харчолікар.

дієтологиня, -і, ж. мед. Жін. до **дієтолог**.

дієтологія (лат. *diatologia*), -ї, ж. мед. Харчівництво, харчознавство.

Ділленбург. Населений пункт у ФРН.

Дімітрієв-Льговській. Населений пункт у Росії.

Дімітровград. Населений пункт у Росії.

Дінгл. Населений пункт в Ірландії.

Дінгуолл. Населений пункт у Великій Британії.

Длугош Ян. Польський хроніст XV ст., який в описі Грюнвальдської битви 1410 р. навів першу згадку про земельний герб Поділля. За Длугошевими даними, воїни Подільської землі, які входили до складу об'єднаного литовсько-українсько-польського війська, в цій битві виступили під корогвою із зображенням «сонячного лика на червоному тлі». Ймовірно, що цей земельний герб Поділля, або «Руси дольної» існував ще у часи Київської Русі. Найдавніше зображення цього герба міститься у праці Марка Амброзіуса «*Arma Regni Poloniae*» («Герби Королівства Польського») 1572 р., де герб постає як малюнок сонця з шістнадцятьма променями на бароковому (німецькому) щиті. З кінця XVIII ст. ця земельна емблема Поділля набула також статусу давньої, спочатку княжої, пізніше воєводської та губерньської столиці краю – міста Кам'янець-Подільський.

дог (англ.), дога, ч., мн. **доги**, -тів. **1.** Порода службових собак. **2.** Пес.

до́га, -и, ж. Клепка.

Доганхісар. Населений пункт у Туреччині.

Доганшар. Населений пункт у Туреччині.

Доганшехір. Населений пункт у Туреччині.

Доган'юрт. Населений пункт у Туреччині.

дога́рь. Бондар.

догвинти́ти, -нчу, -нтиш, -нтимо, -нтите. Див. **догвинчува́ти**.

догвинче́ний, -а, -е.

догвинчува́ння.

догвинчува́ти, -ую, -уеш. Закінчувати гвинтити що-небудь; гвинтити до певної межі.

догедзга́тися, -аюся, -ешся. Докапризуватися.

Доген (1200-1253). Один із засновників дзен-буддизму (секта Сото) в Японії, який сприяв новому якісному піднесенню японської поезії, додавши їй філософічності, особливої буддійської естетики і ліризму.

догліба́ти, -аю, -еш. Доплентатися, дотягтися, насилу дійти.

догма́ (лат. *dogma*), догма, -и, ж. **1.** Учення або положення, що приймається як незаперечна, вічна, незмінна істина для всіх часів, історичних умов і всіх народів. **2.** Основні положення якого-небудь учення або релігії. **3. Догмат.** **4.** Засада.

догма́т, догмат, -а, ч. **1.** Положення релігійного віровчення, що визначається за незаперечну, вічну, незмінну, "богом дану" істину. **2.** Релігійний або інший постулат.

догматиз́м, -у, ч. Сприйняття певного вчення або положення як вічної істини, як догми.

догматик, -а, ч. Прихильник догматизму.

догматика, -и, ж. Системний вклад догматів якої-небудь релігії.

догматичний, -а, -е. **1.** Заснований на догмах. **2.** Що властиве догматикові. **3.** Бездоказовий; який не допускає заперечень, категоричний. **4.** Що стосується догматики або догмата.

догрунто́увати (від *грунт*, *грунтувати*). Допрацьовувати, закінчувати ґрунтувати.

догрунтува́ти (від *грунт*, *грунтувати*). Допрацьовувати, закінчувати ґрунтувати.

Доег. бібл.

"Дойче Прессе-Агентур". Агенство німецької преси.

Долгеллай. Населений пункт у Великій Британії.

До́лгош, -а. (прізви.).

До́ленга, -и. (прізви.).

Доленга-Ходаковський, -ого. (прізви.).

Домброва-Гурніча. Населений пункт у Польщі.

донг. Грашова одиниця (В'єтнам).

Дон Гелрїгел. Автор книги "Організаційна поведінка".

Донегол. Населений пункт в Ірландії.

допінг (англ. *doping*, від *dope* – *вживати наркологічні засоби*). **Фармакологічні** та інші речовини, що при введенні в організм спричинюють тимчасове підвищення активності його; стимулятор.

Доргалі. Населений пункт в Італії.

досновига́ти, -аю, -еш. Доплестись.

досновига́тися, -аюся, -ешся. Довештатися, дошлятися.

дра́га (англ. *drag*, букв. *повільний рух, волочіння*), -и, д., м. -дзі, ж. **1.** Агрегат для механізованої обробки розсипних родовищ корисних копалин. **2.** Прилад для добування з дна водойм глибоководних тварин і рослин.

Драган, -а. (прізви.).

драганець. Холодець, драгли.

Драганешть-Олт. Населений пункт у Румунії.

Драганово. Населений пункт в Болгарії.

Драгау. Назва стадіону в Порту.

Драгашан. Населений пункт у Румунії.

драгет (*фр.*). Шерстяна тканина.

Драгіньян. Населений пункт у Франції.

драглайн (*англ.* dragline). Різновид екскаватора.

драгоман (*фр.*), -а, ч. Тлумач, перекладач при посольствах (амбасадах), дипломатичних представництвах і консульствах країн Сходу.

Драгоманов Михайло Петрович, (1841-1895), -а. Прізвище українського історика, фольклориста. Організатор київської Громади.

Драгомірешть. Населений пункт у Румунії.

драгон, -а, ч. Кравецьке – хлястик.

драгун, -а, ч. У царській Росії і деяких іноземних арміях – воїн кавалерійських частин, що первісно вели бій в пішому і кінному строю.

драгунський, -а, -е. Прикметник до **драгун**.

дразга, дразка. **1.** Колючка. **2.** Лико з сосни; тріска, скіпка.

“Дранг нах остен” (*нім.* Drang nach Osten – *натиск на Схід*). Вираз, що характеризує загарбницьку політику германських феодалів та імперіалістичної Німеччини у відношенні країн Центральної, Східної та Південно-Східної Європи, яка мала різні форми: безпосереднє колоніальне захоплення земель, насильна експансія, переслідування національної культури, пропаганда ідей про культурну і расову перевагу німців над іншими народами тощо. Ця концепція, доповнена граничними формами шовінізму і расизму, стала однією з головних складових ідеології і політики германського нацизму.

Дрангедаль. Населений пункт у Норвегії.

дрегес, -а, ч. Див. дригез; тютюновий жужіль; згарини від тютюну в люльці.

дриблінг (*англ.* dribbling). *спорт.* Часті удари гравця по м'ячу (шайбі) рукою, ногою чи предметом у русі або на місці.

дриг, **дриг-дриг**, вигук. Виражає швидкий одноразовий рух ногою.

дрига. Той, хто дригає ногами.

дригавка, -и, ж. Кермо.

дригайло. Той, хто дригає ногами.

дригала. Пристрій для підвішування коліски на полі.

дригання, -я і дригання, с. Дія за значенням дригати.

дригати, -аю, -аєш і дригати, -аю, -аєш, **дригнути**, -у, -неш. **1.** Робити різкі уривчасті рухи, переважно ногами (про людей), лапами (про тварин); рухати, совати, пересмикувати. **2.** Пересимкуватися внаслідок мимовільного скорочення м'язів.

дригатися, -аюся, -єшся. Те саме, що **дригати**; вмерти.

дригез, -у, ч.

дригнути, -ну і **дригнеш**, -ну, -неш, -немо, -нете. Див. **дригати**.

дригом. Шкереберть.

дригонути, -ну, -неш. Підсилене до **дригнути**.

дригота, и, мн. -оти, -от. Здригання тіла від холоду, нервового збудження.

дриготіти, -очу, -отиш, -отимо, -отите; *нак.* -оти. Дрижати, тремтіти.

дриготливий, -а, -е. Холодний (про погоду).

дригулька, -и, ж. Фігура, зроблена ногами, так ніби в танці.

дрібногруповий, -а, -е.

дрогерія (*фр.*). Крамниця, магазин з аптечним крамом.

дрогіст, -та, ч., мн. -тісти, -тів.

дру́га, друга́лка, друга́лка, друга́льниця, друга́лька. Велике веретено.
друга́ль. Перекладина на плоті; паромі.
друга́лька. Деталь ткацького верстата.
друга́нка. Деталь ткацького верстата.
друга́р, -а, ч. **1.** Весло, кермо; держак рульового весла плоту. **2.** Молода сосонка.
друга́ти. **1.** Сплітати, зв'язувати, обмотувати. **2.** Скручувати нитку на веретені.
Дубовий Овраг. Населений пункт у Росії.
Дуглас. Населений пункт у Великій Британії.
Дуйсбург. Населений пункт у ФРН.
дулига́ти. Смоктати.
Дундага. Населений пункт у Латвії.
Дураган. Населений пункт у Туреччині.
Дью́півогур.
дюг, дюк, . **1.** Удар, поштовх. **2.** Гусінь дейлефілі.
дюга́ти. Бити, штовхати.
дюгну́ти, дьогну́ти. Штовхнути, кольнути.
дюговник. Жовтозілля, *Senecio L.*
Дюлонг, Дюлон (*Dulong*) П'єр Луї (1785-1838). Французький фізик і хемік, член Парижської Академії Наук (1823 р.). За освітою лікар. Професор хемії Ветеринарної школи в Парижі. Вперше отримав хлористий азот (1811р.) і фосфорноватисту кислоту (1816 р.). Одночасно з Г.Деві запропонував водневу теорію кислот (1815 р.). Разом з А.Пті установив (1819 р.) закон теплоємности твердих тіл (закон Дюлонга і Пті), вивів загальну формулу охолодження тіл і винайшов катетометер, а разом з Д.Араго визначив тиск насиченої водяної пари при різних температурах до 224°C (1824-1830 р.р.).
Дю́ринг. Див. **Дю́рінг.**
Дю́рінг (*Dühring*) Євгеній, (1833-1921), -га, -гові. Німецький філософ; займався політичною економією та правом.

Е

Еверге́м. Населений пункт у Бельгії.
ега́ліза́тор, -а, ч.
ега́ліза́ція, -ї, ж. Рівність; вирівнювання, наприклад класів.
ега́літа́ризм (*фр.*), -му, -мові, ч. Наука про рівність усіх людей; зрівнялівка.
ега́літа́ри́ст, -а, ч. Той, хто сповідує науку про рівність усіх людей.
ега́літа́рний (*фр.*), -на, -не. Рівний, рівноправний; зрівняльний.
ега́літе, невідм.
Ега́р-Сагадута. *бібл., арам.* Могила свідчення.
Еггенфельден. Населений пункт у ФРН.
Егейське море.
Егер. Населений пункт в Угорщині.
Егерсунн. Населений пункт у Норвегії.
егзо́м. Негайно, невідкладно, зараз.
Егіна. Населений пункт у Греції.
егі́рін, -у, ч.
Егло́н. *бібл.*
егло́нський цар. *бібл.*
Егмо́нт, -а (прізви.)
е́го. Я, ество (людське).

егоїзм, -у, ч. Негативна риса характеру, що полягає у себелюбстві, байдужості до людей, постійному нехтуванні суспільними інтересами задля особистих інтересів.

егоїст (*фр.*), -а, ч. Людина, яка ставить над усе особисті інтереси.

егоїстичний, -а, -е. **1.** Який турбується тільки про себе. **2.** Пройнятий егоїзмом.

егоїстичність, -ности, ж. Властивість до значення **егоїстичний**.

егоїстично. Присл. до **егоїстичний**.

егоїстка, -и, ж. Жін. до **егоїст**.

егоїзм, -у, ч. **1.** Переоцінення своїх позитивних якостей. **2.** Самозакоханість.

егоцентризм, -у, ч. **1.** Суб'єктивно-ідеалістичний філософський та етичний принцип, за яким індивідум, особистість вважається центром Всесвіту. **2.** Негативна, хвороблива риса характеру, що полягає у крайньому індивідуалізмі, егоїзмі.

егоцентрик. Носій егоцентризму.

егоцентричний, -а, -е. Пройнятий **егоцентризмом**.

егофонія (*лат. aegophonia*), -ї, ж. *мед.*

Егр. Населений пункт у Франції.

Егрідір. Населений пункт у Туреччині.

егутёр (*фр. égoutteur, від égoutter - витискати*), -а, ч. *техн.* Валик папероробної машини, яким вирівнюють поверхню паперового полотна й частково витискають з нього воду; ним також видавлюють на папері водяні знаки.

Егюйон. Населений пункт у Франції.

Едгар. Ім'я.

Едесхег. Населений пункт у Швеції.

Едінбург, Е́дінбург. Місто, столиця Шотландії.

Е́дінберг, -гу. Нім. прізвище.

Е́дінбург (*Edinburg*), **Е́динбург**, -гу, -гові, в -зі. Місто, столиця Шотландії.

е́дінбургський, е́дінбурзький, **е́динбургський**, е́динбурзький. Стосовно міста **Е́дінбург, Е́динбург**.

езофагеальний (*лат. oesophageus*), -а, -е. *мед.* Стравохідний, стравоходовий, їжничий, їжниковий.

езофагіт (*лат. oesophagitis*). *мед.* Стравоходиця, стравоходозапал, стравоходо-запалення, їжниковиця, їжнікозапал, їжнікозапалення. Запалення стравоходу (їжника).

езофагодинія (*лат. oesophagodynia*), -ї, ж. *мед.* Стравоходобіль, стравоходоболість, стравоходоболісність, їжнікобіль, їжнікоболість, їжнікоболісність.

езофагопластика (*лат. oesophagoplastica*), -и, ж. *мед.* Стравоходоштукування, стравоходоштукарство, їжнікоштукування, їжнікоштукарство.

езофагоскоп. *мед.* Стравоходооглядник, їжнікооглядник.

езофагоскопіст. *мед.* Стравоходооглядач, їжнікооглядач.

езофагоскопія (*лат. oesophagoscopy*), -ї, ж. *мед.* Стравоходоогляд, стравоходо-оглядання, їжнікоогляд, їжнікооглядання.

езофагоспазм (*лат. oesophagospasmus*). *мед.* Стравоходостиск, стравоходостиснення, їжнікоскорч, їжнікоскорчення.

езофагостеноз (*лат. oesophagostenosis*). *мед.* Стравоходозвуз, стравоходзвуження, їжнікозвуз, їжнікозвуження. Звуження стравоходу.

езофагектазія (*лат. oesophagectasia*), -ї, ж. *мед.* Стравоходорозшир, стравоходо-розширення, стравоходорозширювання, їжнікорозшир, їжнікорозширення, їжнікорозширювання.

езофагектомія (*лат. oesophagectomia*), -ї, ж. *мед.* Стравоходовитин, стравоходо-витинання, стравоходовитнення, їжніковитин, їжніковитинання, їжніко-витнення.

Екваторіальна Гвінея. Держава в Екваторіальній Африці.

екзегеза.

екзегети.

екзегетичний, -а, -е.

екзогенний (*лат. exogenes*), -а, -е. *мед.* Зовнішньопохідний, зовніпохідний, зовнішньотворчий, зовнішньотвірний

екстравагантний (*фр.*), -на, -не. **1.** Який привертає увагу своєю незвичайністю, своєрідністю і не відповідає загальноприйнятим звичаям, нормі, моді. **2.** Чудний, химерний, ексцентричний (хто). **3.** Строкатий, крикливий (що б'є в очі).

екстравагантність, -ности, -ності, -ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **екстравагантний.**

екстрагенітальний (*лат. extragenitalis*), -а, -е. *мед.* Позастатевий.

екстрагований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану теперішнього і минулого часу до **екстрагувати.**

екстрагон. Тархун. **1.** Росте у Грузії, Вірменії, на Алтаї та в інших місцевостях. Екстрагон містить велику кількість вітамінів та мінеральних речовин. У кухнях різних народів світу екстрагон використовують як приправу з неповторним смаком, яка має тонізуючі властивості, покращує травлення та сприяє засвоєнню їжі. **2.** На основі екстрагону (торговельна марка «Бон Буасон» (Bon Boisson)) виробник ТОВ «Малбі-Захід», м. Чернівці випускає напій «Тархун».

екстрагування, -я, с. *хем.* Дія за значенням **екстрагувати.**

екстрагувати, -ую, -уєш. Розділяти суміш речовин за допомогою яких-небудь розчинників.

Елгін. Населений пункт у Великій Британії.

елегантний, елігантний (*лат.*), -на, -не. Вишуканий, витончений, вишукано-витончений (манери); **галянтний** (уклін); **граціозний** (поза); показний, чепурний (одяг); фешенебельний.

елегантність (*від лат. elegans (elegantis) – вишуканий, витончений*), -ности, -ності, ор.-ністю, ж. Абстрактний іменник до **елегантний**; шик; вишуканість, витонченість; показність в одязі, манерах.

елегантно. Прислівник до **елегантний.**

елегантський, -а, -е. Вишуканий, витончений, вишукано-витончений (манери); **галянтний** (уклін); **граціозний** (поза); показний, чепурний, ошатний, пишний, гарний, святковий (одяг).

електроагрегат, -у, ч.

електрогазоварник, -а, ч. Робітник, фахівець з **електрогазоварювання.**

електрогазоварниця, -і, ж. Жіночий рід до **електрогазоварник.**

електрогазоочистка, -и, ж.

електрогенератор, -а, ч.

електрогірлянда, -и, ж.

електрогравіметрія, -ї, ж.

електроенергія (*гр.*), -гії, -гією, ж., електроенергія. **Енергія** електричного струму.

електроенцефалограма (*лат. electroencephalogramma*), електроенцефалограма, -и, ж. *мед.* Зарядомозкозапис.

електроенцефалографія (*лат. electroencephalographia*), електроенцефалографія, -ї, ж. *мед.* Зарядомозкозаписування.

електроінтегратор, -а, ч. Математична машина, призначена для розв'язання диференціальних рівнянь.

електроінтегрувальний, -а, -е.

електроінтегруючий, -а, -е.

електрокоагуля́тор (від *електро...* і лат. *coagulo* – згортаю, роблю твердим). мед. **Хірургічний** прилад для електрокоагуляції.

електрокоагуля́ція, -ї, ж.

електромагіста́раль, -і, ж. Головна лінія кабеля, по якому проходить електрична енергія.

електромагні́зм (від *електро...* і *магнетизм*), електромагні́зм. Сукупність магнетних явищ, що виникають від дії електричного струму та вчення про електромагнетні явища.

електромагні́тний, електромагні́тний, -а, -е.

електронегативний, -а, -е. З негативним зарядом електрики.

Еленсвог. Населений пункт у Норвегії.

елега́нтний, елега́нтний, -а, -е. Див. **елега́нтний**.

е́лінг (гол. *helling*), -гу, в -гу, ч., мн. **е́лінги**, -гів. мор. **1.** Прибережна споруда для будівництва або ремонту суден. **2.** Споруда для будування, стоянки й ремонту дирижаблів. **3.** Приміщення на водній станції для зберігання спортивних суден та інвентаря.

е́лінговий, -а, -е. судн. Прикметник до **е́лінг**.

Е́ллінгтон (*Ellington*) Едуард (1899-1974). Американський піаніст і композитор негритянського походження. Один із видатних виконавців і авторів джазових творів.

елонга́ція (лат. *elongatio*, від *longus* – далекий), -ї, ж. **1.** Подовження, продовження, видовження, витягання, витягнення; віддаль, віддаленність. **2.** Положення зірки, коли її азимут має найбільше або найменше значення.

Ельблонг. Населений пункт у Польщі.

Ель-Бурго-де-Осма. Населений пункт в Іспанії.

Ель-Гарробо. Населений пункт в Іспанії.

Ель-Ґіза. Одне з найбільших міст світу (Єгипет).

Ельза́с-Лотрі́нгія, Ельза́с-Льотрі́нгія, Ельза́с-Лотарі́нгія (нім. *Elsass-Lothringen*), -за́с-Льотрі́нгії. Імперська земля в Німеччині в 1871-1918 р.р., яка була створена внаслідок відторгнення від Франції як наслідок франко-прусської війни 1870-1871 р.р. ельзаських департаментів Верхній та Нижній Рейн і частин лотарінгських департаментів Мьорт і Мозель.

емба́рго (*icn.*), невідм., с. **1.** Заборона державною владою будь-якої країни ввозити або вивозити золото, іноземну валюту, товари та інші цінності. **2.** Заборона заходити в порти і виходити з них іноземним судам. **3.** Затримання (арешт) у країні іноземної власності.

ембріологі́чний (лат. *embryologicus*), -а, -е. мед. Зародківничий, зародкознавчий.

ембріологі́я (лат. *embryologia*), -ї, ж., мед. Зародківництво, зародкознавство.

емігра́нт (лат. *emigrans*), -та, ч., мн. -ра́нти, -нтів. **1.** Той, що виселяється; особа, що залишила батьківщину і виїхала в іншу країну для постійного чи тривалого проживання. **2.** Переселенець, виселенець, вигнанець, експатріант (змушений); втікач (гнаний). **3.** Як іменник нетутешній, немісцевий.

емігра́нтка, -тки, д., м. -тці, мн. -ра́нтки, р.-ток, ж. Жіночий рід до **емігра́нт**.

емігра́нтство, -а, с. Явище і стан **емігра́ції**.

емігра́нтський, -ка, -ке. **1.** Прикметник до **емігра́нт**. **2.** Прикметник до **емігра́ція**.

емігра́нтщина, -и, ж. Те саме, що **емігра́ція**.

емігра́ційний, -на, -не. Стосується до **емігра́ції**.

емігра́ція (лат. *emigratio* – виселення, переселення), -ції, ор. -цією, ж. **1.** Переселення, виселення; вигнання (примусова **емігра́ція**), екзиль; життя (стан), перебування, на чужині; чужина, чужий світ (для рідного краю). **2.** Масове переселення (виїзд) із своєї батьківщини в іншу країну, що зумовлене соціально-економічними,

політичними або релігійними причинами; тривале перебування за межами батьківщини внаслідок переселення з-за соціально-економічних, політичних або релігійних причин. **3.** Сукупність емігрантів, що живуть у якійсь країні. **4.** Збірн. до емігрант.

емігрований, -на, -не.

емігрувати (лат. *emigrare*), -рую, -руеш. Здійснювати еміграцію (у 2 знач.); переселятися (з країни).

Емірдаг. Населений пункт у Туреччині.

емульгатор (лат. *emulgator*, від *emulgeo* – дою), -а, ч. мед. **1.** Бовтанкотворець, бовтанкоутворювач, бовтачкотворець, бовтачкоутворювач. **2.** Речовина, що сприяє утворенню емульсій і підвищує їх стійкість (наприклад, мило, желатин тощо).

емульгація, -ї, ж.

емульгований, -а, -е.

емульгування, -я, с.

емульгувати, -ую, -уеш. **1.** Утворювати емульсію. **2.** Наносити емульсію на яку-небудь поверхню з метою збереження цієї поверхні від пошкоджень.

Ен-Ганнім. бібл.

Ен-Геді. бібл.

Енгельгард (нім. *Engelhard*), -да. Нім. прізвище.

Енгельс (*Engels*) Фрідріх, -а, (1820-1895). Німецький економіст і соціаліст, один із засновників марксизму, виступив з критикою консервативних поглядів філософа Г. Гегеля, але був прихильником його теорії розвитку і діалектики; публічно заявив про свій атеїстичний світогляд; піддав критиці іраціоналізм Ф. Шіллінга, протиставляючи йому матеріалізм Л. Фейєрбаха; разом з К. Марксом виступили проти младогегеліанців, які з позицій ідеалізму і радикалізму піддали критиці демократичні і комуністичні ідеї. Один з авторів «Проекту комуністичного символу віри», «Принципів комунізму», «Комуністичного маніфесту», зібраних у «Маніфесті комуністичної партії» (1848р.) і керівників 1-го Інтернаціоналу (з 1864р.), творець 2-го Інтернаціоналу на марксистській основі. Основні праці: «Начерки до критики політичної економії» (1844р.), «Положення робітничого класу в Англії» (1845р.), «Анти-Дюрінг» (1877-1878 р.р.), «Діалектика природи» (1873-1883 р.р.), «Витоки родини, приватної власності та держави» (1884р.), «Людвіг Фейєрбах і кінець класичної німецької філософії» (1886р.) тощо.

Енгельс. Населений пункт у Росії.

Енгер. Населений пункт у Норвегії.

Енгр (*Ingres*) Жан Огюст Домінік (1780-1867). Французький живописець.

ендангіїт (лат. *endangiitis*). мед.

ендогенний (лат. *endogenes*), -а, -е. мед. Внутрішньопохідний, внутрішньотворчий, внутрішньотвірний.

ендокринологія (лат. *endocrinologia*; від гр. *endo*, *endon* – всередині + *krino* – відділяти, виділяти + *logos* – слово, вчення, наука), -ї, ж. мед. Внутрішньозалозництво, внутрішньозалозівництво, внутрішньозалозознавство.

ендохірургія, -ї, ж. мед. Безрозтинорізацьництво.

енергетизм (лат.), -у, ч., енергетизм. Ідеалістична течія у філософії та природознавстві кінця 19ст. – початку 20 ст., яка вважає першоосновою Світу енергію. Прихильники цієї течії замінюють поняття матерії поняттям енергії, все існуюче розглядають як «чистий» рух і зводять його до руху свідомості.

енергетик, -а, ч., енергетик. **1.** Фахівець з енергетики. **2.** Працівник енергетичної промисловости.

енергѣтика (від гр. – діючий, діяльний), -ки, д., м. -ці, ж., енергетика. Галузь науки і техніки, що охоплює вивчення і використання природних енергетичних ресурсів з метою вироблення, перетворення, розподілу і використання **енергії**.

енергетичний, -а, -е, енергетичний. **1.** Прикметник до **енергетика**. **2. спец.** Прикметник до **енергія**. **3.** Те, що стосується **енергетики**.

енергійний (гр.), енергійний, -на, -не. **1.** Активний, діяльний, життєдіяльний, сповнений сили, енергії, динамічний, не інертний, моторний, рухливий, живий, жвавий, невтомний, повен сил (енергії), непосидючий, не сонний, ініціативний, ентузіастичний. **2.** Сильнодіючий. **3.** Гарячий, запальний, пристрасний, завзятий (про вдачу). **4.** Який виражає діяльну силу, енергію, активність. **5.** Швидкий, посилений. **6.** Який може вплинути, подіяти на що-небудь, на кого-небудь.

енергійність, енергійність, -ности, -ності, ор. -ністю, ж. Властивість і стан за значенням **енергійний**; ентузіазм.

енергійніший, енергійніший, -ша, -ше.

енергійно, енергійно. Прислівник до **енергійний**.

енергія (гр.), -гії, ор. -гією, ж., енергія. **1. укр.** Живець (приблизно сила, снага, наснага, потенція, потуга, потужність). **2. спец.** Одна з основних властивостей матерії, загальна міра всіх форм її руху. **3. перен.** Наполегливість, рішучість у досягненні мети; творча **енергія** – дух, пристрасть, надхнення, пасія. Діяльна сила, що поєднана з наполегливістю, рішучістю в досягненні поставленої мети. **4. спец.** Здатність якого-небудь тіла, речовини і т.ін. виконувати якусь роботу або бути джерелом тієї сили, що виконуватиме роботу. **5.** Те саме, що й **електроенергія**.

енерго-, **енерго-**. Перша частина складних слів, що відповідає словам **енергія**¹, **енергетичний**, наприклад: **енергоживлення**, **енергобудівний**, **енергооснащеність**, **енергобудівник**, **енергопостачання**, **енергобудівництво**, **енергоозброєність**, **енергосистема**, **енергосітка**, **енергокомбінат**, **енергоустановка** тощо.

енергобаза, енергобаза, -и, ж.

енергобаланс, енергобаланс, -у, ч.

енергобудівний, енергобудівний, -а, -е. Стосується до **енергобудівництва**.

енергобудівник, енергобудівник, -а, ч. Той, хто займається **енергобудівництвом**.

енергобудівництво, енергобудівництво, -а, с. Будівництво об'єктів, необхідних для виробництва, передачі, споживання енергії в різних її формах.

енергогосподарство, -а, с., енергогосподарка.

енергоємний, енергоємний, -а, -е.

енергоємність, енергоємність, -ности, ор. -ністю, ж.

енергомашинобудування, -я, с.

енергомережа, -і, ор. -єю, ж.

енергоозброєність, -ности, ор. -ністю, ж. Статистико-економічний показник, який характеризує ступінь озброєності живої праці всіма видами енергії.

енергооснащеність, -ности, ор. -ністю, ж.

енергопоїзд, -а, ч.

енергопостачання, -я, с.

енергосиловий, -а, -е.

енергосистема, -и, ж. Сукупність кількох електростанцій, електричних мереж і споживачів електроенергії.

енергоустановка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок.

енергоустаткування, -я, с.

енергохемічний, -а, -е.

енергоцентр, -у, ч.

Ен-Рогелі. *бібл.*

ентералгія (*лат. enteralgia*), **ентеральгія**, -ї, ж. *мед.*

ентеральгія (*лат. enteralgia*), -ї, ж., **ентералгія.** *мед.*

ентерорагія (*лат. enterorrhagia*), -ї, ж. *мед.*

Енценсбергер Ганс-Магнус. Сучасний німецький поет, який винайшов так звану «константу **Енценсбергера**», згідно якої в кожній країні світу – чи то Китай, чи то Україна, чи то Литва, чи Монако – завжди та сама кількість людей, які обов'язково читають і потребують поезію – не менше 3487 осіб. У менших державах виходить, що відносна кількість, що читає поезію, більша, ніж у Китаї, Росії, але число це завжди те саме – не менше 3487, навіть у часи Пушкіна, Міцкевича, Шевченка. Це, звичайно, свосередний гумор поета.

енцефаломенингоцеле (*лат. encephalomeningocele*). *мед.*

Енчепінг. Населений пункт у Швеції.

епігастралгія (*лат. epigastralgia*), **епігастральгія**, -ї, ж. *мед.* Надчеревобіль, надчеревоболість, надчеревоболісність.

епігастральгія (*лат. epigastralgia*), -ї, ж., **епігастралгія.** *мед.* Надчеревобіль, надчеревоболість, надчеревоболісність.

епігастральний (*лат. epigastralis; epigastricus*), **епігастрійний**, -а, -е. *мед.* Надчеревний.

епігастрій (*лат. epigastrium*). *мед.* Надчерев'я.

епігастрійний (*лат. epigastricus; epigastralis*), **епігастральний**, -а, -е. *мед.* Надчеревний.

епіглотис (*лат. epiglottis; від гр. epi- – над- + glottis; від glotta=glossa – язик; rima (rhima) glottidis – голосова щілина*). *мед.* Надгорляник, надгорлянник.

епіглотит (*лат. epiglottis; від гр. epi- – над- + glottis; від glotta=glossa – язик; rima (rhima) glottidis – голосова щілина + -itis – запалення*), *мед.* Надгорлян(н)иковиця, надгорлян(н)икозапал, надгорлян(н)икозапалення.

епідеміолог (*лат. epidemiologus*). *мед.* Пошестівник, пошестезнавець.

епідеміологиня, -ї, ж. *мед.* Пошестівниця, пошестезнавиця.

епідеміологічний (*лат. epidemiologicus*), -а, -е. *мед.* Пошестівничий, пошестезнавчий.

епідеміологія (*лат. epidemiologia*), -ї, ж. *мед.* Пошестівництво, пошестезнавство.

Ерглі. Населений пункт у Латвії.

ерготизм (*лат. ergotismus*). *мед.*

Ереглі. Населений пункт у Туреччині.

ерегований, -а, -е.

Ерескебінг. Населений пункт у Данії.

еритромелалгія (*лат. erythromelalgia*), -ї, ж. *мед.*

Еркельюнга. Населений пункт у Швеції.

Ерланген. Населений пункт у ФРН.

«Ермігурт».

Еррера-де-Пісуерга. Населений пункт в Іспанії.

ерцгерцог (*нім.*), -га, ч., мн. -цоги, -гів. Титул австрійських принців до 1918р.

ерцгерцогиня, -ї, ор. -ею, ж. Дружина або дочка **ерцгерцога**.

ерцгерцогство, -а, с.

ерцгерцогський, -а, -е. Прикметник до ерцгерцог.

Есб'єрг. Населений пункт у Данії.

Естергом. Населений пункт в Угорщині.

естрагон (*фр. estragon*). Вид багаторічних трав'янистих рослин роду полин родини складноцвітних. Інша назва – **тархун**. **1.** Росте у Грузії, Вірменії, на Алтаї та в інших місцевостях. Естрагон містить велику кількість вітамінів та мінеральних речовин. У кухнях різних народів світу естрагон використовують як приправу з

неповторним смаком, яка має тонізуючі властивості, покращує травлення та сприяє засвоєнню їжі. **2.** На основі естрагону (торговельна марка «Бон Буасон» (Bon Boisson)) виробник ТОВ «Малбі-Захід», м. Чернівці випускає напій «Тархун».

естрогенний (лат. *oestrogenes*), -а, -е. мед.

есхатологічний, есхатологічний (від гр. *éschatos* – останній, кінцевий і ...логія), -а, -е. Від релігійного вчення про кінцеві, останні долі Світу і людства. Наприклад, **есхатологічні** ремінісценції – букв. кінцеві, останні прояви пам'яті.

етіологічний (лат. *aetiologicus*), -а, -е. мед. Причинний, причиновий, причиннісний, хворобопричинний, хворобопричиновий, хворобопричиннісний, причинничий, причинознавчий.

етіологія (лат. *aetiologia*), -ї, ж. мед. Причинність, спричинюваність, спричинення, спричинювання, хворобопричинність, причинництво, причинознавство.

етнограф, -а, ч. Фахівець з **етнографії**.

етнографічний, -я, -е. Прикметник до **етнографія**.

етнографія (гр.), -ї, ж. **1.** Історична наука, яка вивчає культуру й побут народів світу, їх походження, розселення та культурно-побутові взаємовідносини; народознавство. **2.** Сукупність усіх особливостей побуту, звичаїв, культури якого-небудь народу, народности, місцевості.

етнографувати, -ую, -єш. Займатися етнографією.

ехоенцефалограма (лат. *echoencephalogramma*; від гр. *echo* – луна, відлуння, відзвук + гр. *gramma* – письмо, запис), ехоенцефалограма, -и, ж. мед. Луномозкозапис.

ехоенцефалографія (лат. *echoencephalographia*; від гр. *echo* – луна, відлуння, відзвук + гр. *graphia* – писання), ехоенцефалографія, -ї, ж. мед. Луномозкозаписування.

Ецойн-Ґевер. бібл.

Ешвеге. Населений пункт у ФРН.

Є

Євґрап, -а, ч. Ім'я.

єгер (нім. *Jäger* - мисливець), -ря, ор. -ем, мн. **єгері**, -рів, м. -я, ч. **1.** Спеціаліст-мисливець, ловець. **2.** Солдат особливого стрілецького полку в деяких арміях. **3.** Слуга, льокай у старовинному поміщицькому господарстві; виїзний лакей.

єгермайстер (нім.), -тра, ч., мн. -майстри, -рів. **1.** Мисливський ватажок. **2.** Придворний ранг у царській армії.

єгермейстер, -а, ч. Придворний чин і посада начальника над єгерями в імператорському, королівському і т. ін. мисливстві.

єгермейстерський, -а, -е. Прикметник до **єгермейстер**.

єгерський, -а, -е. Прикметник до **єгер**.

Єгипет.

Єгор'євск. Населений пункт у Росії.

Єгорликская. Населений пункт у Росії.

єгурдатися. Ганьбити, топтати ногами.

Єкатерінбург. Місто в Росії.

Єлабуга. Місто в Татарстані, пристань на ріці Кама.

Єлгава. Населений пункт у Латвії.

Єлєня-Ґура. Населений пункт у Польщі.

єловеґа, -и, ж. Дворічна вівця, що немає ягнят.

Єнічага. Населений пункт у Туреччині.

Єхеґнадзор. Населений пункт у Вірменії.

Ж

Жагань. Населений пункт у Польщі.

жагель, жагель, жаґлик. Невелике вітрило.

жарґон (фр. *jargon* від гало-романського *gargone* – базікання, теревені, верзіння, патякання, баяси з баяндрасами), -ну, ч., мн. -ґони, -нів. **1.** Мова якоїсь соціальної чи професійної групи, що відрізняється від загальнонародної чи літературної наявністю специфічних слів і виразів, властивих цій групі. **2.** Умовна, штучна говірка, зрозуміла лише у певному середовищі. **3.** Говірка, соціальний діалект (діялект), який відрізняється від загальнорозмовної (і тим більше літературної) мови специфічною лексикою та експресивністю зворотів, але не має власної фонетичної і граматичної системи. **Жарґони** набувають розвитку у замкнених середовищах: школярів, студентів, вуличних зґрай, військовослужбовців, різних професійних груп. Ці жарґони не можна плутати з професійними мовами, які характеризуються достатньо розвинутою термінологією ремесла, галузі науки або техніки та іншої професійної діяльності людини. **Жарґони** відрізняються від мови марґінальних злочинних елементів суспільства, від кримінальних злочинних жарґонів. **Жарґони** проникають в художню літературу для мовної характеристики героїв. **Жарґони** виникають: на базі загальнонародної розмовної мови, внаслідок стикання різномовного населення у граничних областях, у місцях скупчення різнонаціонального населення (портах). Жарґон має схожі риси і, разом з тим, відрізняється від мов сленґа і арґо. **4.** Слова, вживані у мовленні людей, об'єднаних спільністю інтересів, занять, професійною діяльністю, соціальним станом. Наприклад, звичайними для спілкування у студентському середовищі є такі слова: *хвіст* – академічна заборгованість з лабораторних чи практичних занять, домашнього завдання, залік або іспит, *плавати* – відповідати на запитання, не маючи належних знань, *шпора* – шпаргалка, *зарубіжка* – зарубіжна література, *пара* – двійка або найнижча оцінка тощо. **5.** Арґо.

жарґонізм (фр.), -у, ч. Специфічне слово чи вираз, що вживається тільки в жарґоні.

жарґонізмн. Лексика жарґону.

жарґонний, -а, -е. Прикметник до жарґон.

жарґоновий, -ва, -ве. Властивий жарґону.

жвинґіти, жванґіти. Нарікати, сваритись.

жґребло, -а, с. Металева щітка для коней і корів.

жґринджатися, -аюся, -єшся. Сваритися.

Жгут, -а. (прізви.).

жгут, -а, ч. Див. джгут.

Жегун Іван. Прізвище доктора наук, українського емігранта (Мюнхен, Німеччина), автора книги “Візія України в нашій еміґраційній мемуаристиці” (Львів, 2003р.). Автор піддав аналізу мемуаристику еміґрантів, починаючи з Михайла Драгоманова (XIX ст.), учасників Української революції 1917-1921 р.р. Олександра Лотоцького, Дмитра Дорошенка, Олександера Кошиця, Юрія Коларда, Василя Королів-Старого, Олександера Шульгина та ін. до нової хвилі еміґрантів з радянської частини України – В. Петрова, Г. Костюка, Й. Гірняка, Д. Гуменної, Юрія Шевельова (Шереха), О. Семененка та з під польської – У. Самчука, В. Кубійовича, Я. Гніздовського та ін.

Железногорск. Населений пункт у Росії.

жіга (англ.), **джига**, -и. **1.** Середньовічний смичковий музичний інструмент. **2.** Старовинний англійський парний танець кельтського походження, пізніше – салонний.

Жигимонт.

жигулі. **1.** Гори на правому березі Волги. **2.** Сорт пива.

жльоганити. **1.** Жлуктати, жлуктити, жлуктіти, жлоктіти. **2.** Пожадливо й багато пити.

жоломіга, -и, ж. *жартів*. Vulva.

жонглер (фр. *jongleur*, від лат. *jouclator* -жартівник), -лєра, ч., мн. -лери, -рів.

1. Середньовічний мандрівний актор і музикант у романських країнах. **2.** Артист цирку, що вміє підкидати і спритно ловити одночасно кілька предметів.

жонглерка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -рок. Жіночий рід до **жонглер**.

жонглерство, -а, с. Мистецтво, що полягає в умінні майстерно підкидати і ловити один або одночасно декілька предметів.

жонглерський, -ка, -ке. **1.** Прикметник до **жонглер**. **2.** Такий, як у жонглера.

жонглювання, -ння, -нню, -нням, с. Дія за значенням **жонглювати**.

жонглювати, -глюю, -глюєш. **1.** Майстерно підкидати і ловити один або одночасно декілька предметів. **2. перен.** Вправно, але й безвідповідально використовувати при висловлюванні певні поняття, слова і т. ін.

3

заангажований, -на, -не. **1.** Зайнятий. **2.** Найнятий (артист). **3.** Запрошений (до танцю).

4. перен. Засватаний, заручений, одружений, жонатий. **5.** Партійний (у партії).

заангажувати. Вербувати, залучати, агітувати, закликати; *перен.* сватати.

заангажувати, -жую, -жуєш. **1.** Запросити кого-небудь на роботу за договором на певний строк (звичайно до театру). **2.** Запросити до танцю.

завгар. Ледар.

завгарувати. Лінуватися, ледарювати.

загавити, -влю, -виш. Відволікти чийось увагу.

загавитися, -влюся, -вишся, нак. -ався. **1.** Зацікавившись, захопившись чим-небудь іншим або задумавшись, виявити неухважність до когось, чогось. **2.** Затриматися, загаятися де-небудь, забаритися.

загамєги. Вигадки, баловство.

загарбати, -аю, -аєш. **1.** Насильно захопити що-небудь; завоювати. **2.** Привласнити чуже, вдаючись до підступу насильства і т. ін.; грабувати, відбирати. Силою, нахабно брати собі, забирати кого-, що-небудь з собою.

загартований, -а, -е. Підданий дії високих температур за певною технологією.

загвалтувати, -тую, -єш. Підняти шум, крик.

загвинтити, -винчу, -винтиш, -винтимо, -винтите. Закріпити або довести що-небудь до потрібного положення, обертаючи за гвинтовою нарізкою.

загвинтитися. Див. **загвинчуватися**.

загвинтувати, -тую, -туєш. Теж саме, що й **загвинтити**.

загвинчений, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **загвинтити**.

загвинчування, -я, с. Дія за значенням **загвинчувати**.

загвинчувати, -ую, -уєш. Закріплювати або доводити що-небудь до потрібного положення, обертаючи за гвинтовою нарізкою.

загвинчуватися, -ується. **1.** Обертаючись за гвинтовою нарізкою, закріплюватися або доходити до певного положення. **2.** Пасивний стан до **загвинчувати**.

загегати, -аю, -аєш. Почати гегати (про гусей).

загегекати, -аю, -аєш. Теж саме, що й **загегати**.

загеготати, -очу, -чеш. Закричати (про гусей).
загедзелити, -ю, -иш. Почати верзти нісенітницю.
загедзкатися, -аюся, -ешся. **1.** Задрочитися. **2.** Завередувати.
загелгати, -гає, -гаю, -гаєш. Почати **гелгати** (про гусей).
загелготати, -очу, -очеш; нак. -очи. **1.** Підсилене до загелгати. **2. перен.** Почати голосно, збуджено говорити; закричати, загомоніти.
загелготіти, -очу, -отиш, -отимо, -отите; нак. -оти.
загергелитися. Дати дуба.
загерготати, -гочу́, -гочеш, -гочуть. **1.** Почати кричати (про гусей, індиків). **2. перен.** Почати голосно, збуджено говорити, сміятися, лаятися і т. ін.
загерготіти, -очу, -отиш. Див. **загерготати**.
загеробувати, -ую, -еш. **1.** Загинати, загнути. **2.** Запросити дорого.
загилимезда. Велика і незграбна людина.
загилимездуватий, заглемезуватий, заглемездий, -а, -е. Неповороткий, незграбний, неоковирний.
загомбати. Застібнути на гудзики.
Загор'є. Населений пункт у Росії.
Загорчич.
загратований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **загратувати**.
Загреб, -а, -бу, -бові. Місто, столиця Хорватії.
загребський, -а, -е. Прикметник до **Загреб**.
загрундзьобувати, -ую, -еш. Зав'язувати, зав'язати вузликом так, що важко розв'язати.
загрунтований, -на, -не. Накладений перший шар фарби.
загрунтувати, -тую, -туєш. Накласти перший шар фарби на що-небудь; **грунтувати**.
загудзлити, -лю, -лиш. Зав'язати вузлик.
Загурський, -ого. (прізви.)
заджерготати, -чу, -тиш. Заговорити на незрозумілій мові.
задирга. Подряпина.
задрігати, -гаю, -гаєш. Почати **дрігати**.
заінтригований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **заінтригувати**.
заінтриговувати. Зацікавлювати, приділяти увагу.
заінтригувати, -ую, -уєш. Дуже зацікавити, викликати зацікавленість.
зайгер, -а, ч. Розділений твердий стоп при **зайгеруванні**.
зайгерівник, -а, ч. Фахівець із **зайгерування**.
зайгерування (від нім. *seiger* – *прямовисний, вертикальний*). Розділення твердого стопу, яке ґрунтується на різниці температур плавлення його складових частин.
зайгерувати. Проводити технологію **зайгерування**.
зайсанг (монг.). Родовий старшина у монголів.
Залагерсег. Населений пункт в Угорщині.
Залегощ. Населений пункт у Росії.
Зальцбург, -га, -гу, -гові, у -зі. Місто в Австрії.
Зальцгіттер-Лебенштедт. Населений пункт у ФРН.
замагадзяти. Зав'язати.
замудзьгати, замуцкати, замуцьовати. Замазати розведеною глиною.
Зангергаузен. Населений пункт у ФРН.
запреніди. Ніколи.
Зарганс. Населений пункт у Швейцарії.
засновигати, -гаю, -еш. Заснувати, забігати.
Заульгау. Населений пункт у ФРН.

зашварготати, -очу, -очеш. **1.** Почати говорити швидко і нерозбірливо (звичайно чужою мовою). **2.** Сильно зашуміти, зашелестіти.

Збігнєв Бжезінський. Політолог, має багато праць відносно України і політичних процесів в ній, аналітик. Американець польського походження.

Звєнігород. Населений пункт у Росії.

звукосигнальний, -а, -е.

звувльгаризований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **звувльгаризувати**.

звягіль, **звягель** (*санскр.*), -гелю, звягіль, звягель. Тріумф, торжество Сонця.

звягільський, **звягельський**. Прикметник до **звягіль**, **звягель**.

згабитися. Вмерти, пропасти.

згарда, -и, ж. Намисто з монет або хрестиків.

згарди. Намисто.

згарлая. Юрба, зграя, натовп, збіговисько.

Згарта. Населений пункт у Лівані.

згвалтований, -на, -не.

згвалтування (*лат. stuprum*), -я, с. Дія за значенням **згвалтувати**.

згвалтувати, -тую, -туєш. **1.** Силою примусити до статевого акту. **2.** Порушити спокій, розтривожити кого-, що-небудь.

згвинтити. Див. **згвинчувати**.

згвинтитися. Див. **згвинчуватися**.

згвинтний, -а, -е.

згвинчений, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **згвинтити**.

згвинчування, -я, с. Дія за значенням **згвинчувати**.

згвинчувати, -ую, -уєш, **згвинчуватися**. **1.** З'єднувати, скріплючи гвинтом, гвинтами. **2.** Знімати, повертаючи по гвинтовій нарізці вліво.

згедзатися, -дзаюся, -дзасешся. **1.** Забігати, заметатися від укусів гедзя (про тварин). **2. перен.** Виявити впертість, затятися в чому-небудь.

згедзкатися, -аюся, -аєшся. Те саме, що **згедзатися**.

згедзитися, -аюся, -аєшся, -джуся, -дзишся. Див. **згедзатися**.

Згєж. Населений пункт у Польщі.

згелк. Збентеження, метушня.

згідзнути. Одубіти, здохнути.

згіндзитися. Здохнути, пропасти.

згїгнути, -гну, -неш.

згламати. Проковтнути, зжерти.

зглегатися, -гаюся, -єшся.

згледжитися. Скиснути (про молоко).

Згожелєц. Населений пункт у Польщі.

згоя, **згої**, ж. *орн.* Сойка, *Garullus glandarius* L.

зграбний, **зрабний**, -на, -не. **1.** Який відрізняється пропорційним співвідношенням форм, ліній і т. ін. **2.** Фізично вправний, спритний. **3. Граціозний, граційний, стрункий.**

зграбність, **зрабність**, -ности, -ності, -ністю, ж. Якість і властивість за значенням **зграбний**.

зграбно, **зрабно**. Прислівник до **зграбний**.

зграсувати, -сую, -суєш. Завершити **грасувати**.

зграя, **згряя**, -ї, ж. **1.** Група птахів, тварин, риб і т.ін., які тримаються разом. **2.** Юрба людей, об'єднаних спільною дією, спільним заняттям. **3.** Група людей, які займаються ганебною діяльністю; банда.

згриндзатися, **жгринджатися**. Сваритися.

згріби. Грубе полотно.

зґрунтувати, -ую, -єш. Дістати дно.

зґрупований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до зґрупувати.

зґруповувати, -ую, -уєш. Збирати в групу, розподіляти по групах, за групами.

зґрупувати. Див. зґруповувати.

згура. Сажа, чадь, сопуха.

здеградований, -а, -е.

здеорганізований, -а, -е. Див. організація, організований (з ознакою руйнування).

зджолгати, -аю, -єш.

Зебад-Герінгсдорф. Населений пункт у ФРН.

Зевенберген. Населений пункт у Нідерландах.

Зегер, -а. (Зегера конуси).

Зейтіндаг. Населений пункт у Туреччині.

Зенфтенберг. Населений пункт у ФРН.

з'єговдуватися, -уюся, -єшся. Стиратися.

Зеленогорск. Населений пункт у Росії.

Зеленоград. Населений пункт у Росії.

Зеленоградск. Населений пункт у Росії.

Зельона-Тура. Населений пункт у Польщі.

Зєрноград. Населений пункт у Росії.

зигзаг (*фр. zigzag; нім. Zickzack*), -гу, мн. -заги, -загів, зикзак, -ка (-ку), ч., мн. -заки, -ків. **1.** Кривуля, кривульки, закрути, викрутаси, ламана лінія, схожа на блискавку. **2.** Траншеї, вкриті таким чином, що утворюють ряд гострих кутів. **3.** Архітектурна прикраса.

зигзаговий, -а, -е. Який має форму зигзага; кривулястий, зигзагуватий.

зигзагуватий, -а, -е. Те саме, що зигзаговий; кривулястий, нерівний (шлях); хвилястий (рух).

зигзаковатий, -а, -е.

зигмашина, зикмашина (*нім. Siekenmaschine*), -и, ж. Машина для утворення виступів і заглибин (зиків) та інших операцій обробки тонколистового матеріалу.

Зіґмунд. Ім'я, наприклад Фрейда.

зигота, -и, ж. *мед.* Заплідня, злитня.

Зіґфрід, Зіґфрид, -а. (ім'я)

зильберглет (*нім. Silberglatte*). Олив'яний глет, що його одержують при виплавленні срібла з веркблею.

Зиммеринг.

Зингер (*Singer*) Пауль, (1844- 1911). Прізвище одного з лідерів германської соціал-демократії, діяч марксистського крила в 2-му Інтернаціоналі.

зинґшпіль (*нім. Singspiel – гра зі співом*). Німецька комічна опера.

Зіґбург. Населений пункт у ФРН.

Зіґен. Населений пункт у ФРН.

зіґнорований, -на, -не.

зіґнорувати, -рюю, -р'єш.

Зіґфрід, -да, -дові. Нім. ім'я.

Зінген. Населений пункт у ФРН.

Зінгер. Див. Зингер.

Зінґлер. Швейна машинка одноіменної американської фірми.

Зінціґ. Населений пункт у ФРН.

Зітцґрас. Село в Австрії.

Златоград. Населений пункт у Болгарії.

злегувати. Полегшити, попустити (про хворобу, роботу).

змагу́лити. Обдурити.
змарга. Труд, тягар, злидні, біда, лихо.
змедзигувати. Зміркувати, втямити.
знегазнення, -я, с. Див. **дегазація**.
знегазник (*лат. degasator*), -а, ч., **дегазатор**, **газознешкідник**, **газознешкодник**,
газознешкодич, **газознешкоджувач**, **газознешкоджувальник**, **знегазувач**,
знегазувальник.
знегазувальник, -а, ч. Див. **дегазатор**.
знегазування, -я, с. Див. **дегазація**.
знегазувач, -а, ч. Див. **дегазатор**.
Золінген. Населений пункт у ФРН.
зонг.
Зонгулдак. Населений пункт у Туреччині.
Зоннеберг. Населений пункт у ФРН.
зоологічний, -а, -е.
зорований, -а, -е. Див. **організація**, **організований** (з ознакою творення,
будування).
зреагувати, -ую, -уєш. Віддіяти.
зредагований, -на, -не.
зубохонінгувальний, -а, -е.
зубохонінгування, -я, с.
зубошевінгувальний, -а, -е.
Зугдіді. Місто в Грузії.
Зугрія.
Зуе-Нгема.
Зулінген. Населений пункт у ФРН.
“Зюддойче Цайтунг”. Газета ФРН.

I

іатрогенія (*лат. iatrogenia*), **ятрогенія**, -ї, ж. *мед.* Лікарочин, лікарочинність,
лікаропричина, лікарочинність, лікарочиненість, лікарспричиненість,
лікарозумовленість.
іатрогенний (*лат. iatrogenicus*), **ятрогенний**, -а, -е. *мед.* Лікарочинний,
лікаропричинний, лікарочинновий, лікарочиннений, лікарспричинений,
лікарозумовлений.
Івайловград. Населений пункт у Болгарії.
Іваніч-Град. Населений пункт у Хорватії.
ігтви. *літ.* Демони, що замасковані під людей; істоти, чий дух і чия плоть давно
поглинуті потоками пекельних енергій. Це – із марень Даніїла Андреева,
«регулятори», що зійшли зі сторінок «Темної вежі» Стівена Кінга.
Ігдір. Населений пункт у Туреччині.
Ігера-де-ла-Сьєрра. Населений пункт в Іспанії.
ігл (*англ.*). Золота монета у США, дорівнює 10 доларам.
Іглезіас. Населений пункт в Італії.
іглу (*англ.*), невідм. Куполоподібна хижа з льоду в ескімосів.
Ігналіна. Населений пункт у Литві.
Ігнатовка. Населений пункт у Росії.
Ігнат'єв Олексій, (1877-1954) -а. Прізвище російського дипломата, генерал-
лейтенанта.

Ігнеада. Населений пункт у Туреччині.

ігнорант (лат.), -та, ч., мн. -ранти, -тів. *кн.* Неук.

ігнорація. Див. **ігнорувати**.

ігнорований, -на, -не. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **ігнорувати**.

ігнорування, -ння, -нню, -нням, с. Дія за значенням **ігнорувати**.

ігнорувати (лат.), -рую, -руєш. Навмисно не помічати когось, щось, не звертати уваги на когось, щось; нехтувати, легковажити, обминати десятою дорогою.

Ігодово. Населений пункт у Росії.

ігрек, -а, ч. **1.** Назва передостанньої літери латинського алфавіту. **2.** *мат.* Невідома величина, позначувана цією літерою.

Ігуменіца. Населений пункт у Данії.

ідальго-гідальго.

Ілгаз. Населений пункт у Туреччині.

Ілгин. Населений пункт у Туреччині.

Імамоглу.

іміглікос.

імігрувати. Переселятися (до країни).

імігрант (від лат. *immigrans (immigrantis)* – той, що вселяється), **імігрант**, -та, ч., мн. -ранти, -тів. **1.** Чужоземець, що переїхав до якої-небудь країни на постійне проживання; переселенець, нетутешній, немісцевий, зайда, зайшлий. **2.** Види, роди, сімейства та інші групи тварин, які виникли й розвинулися на іншій території.

імігрантка, імігрантка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **імігрант**.

імігрантський, імігрантський, -ка, -ке. **1.** Прикметник до **імігрант**. **2.** Прикметник до **іміграція**.

іміграційний, -а, -е. Стосується до **іміграції**.

іміграція (лат. *immigratio*, від *immigro* - вселяюся), **іміграція**, -ції, ор. -цією, ж. **1.** В'їзд чужоземців до якої-небудь країни на постійне проживання. **2.** **Імігранти**. **3.** **Іміграція** капіталу – надходження в яку-небудь країну чужоземного капіталу.

імігрувати, імігрувати, -рую, -руєш. Переїжджати до якої-небудь країни на постійне проживання.

імпрегнація (від ім.... і лат. *praegnas (praegnatis)* – наповнений), -ї, ж. Метод просочування фіксованої тканини тварин розчином солей срібла, золота, цини, осмію для виявлення її структури.

імуноглобуліни. *мед.* Опорокульці.

імунолог (лат. *immunologus*), -а, ч. *мед.* Опірник, опірнівник, опорознавець.

імунологиня, -ї, ж. *мед.* Опірниця, опірнівниця, опорознавиця.

імунологічний (лат. *immunologicus*), -а, -е. *мед.* Опірний, опірничий, опірнівничий, опорознавчий, опорознавський.

імунологія (лат. *immunologia*), -ї, ж. *мед.* Опірництво, опірнівництво, опорознавство.

імпетиго (лат. *impetigo*). *мед.* Гноячковість, погноячкovanість, гноячковисипка.

імпрегнація (лат. *impregnatio*), -ції, -цією, ж. *мед.* Наповнення.

інаугурація (лат. *inauguro* – посвячую), **інаугурація**, -ції, -цією, ж. Урочиста церемонія введення на посаду глави держави або посвячення в сан.

інвагінація (лат. *invaginatio*), -ї, ж. *мед.* Ввернення, вкочення, унутрення, упіхвичення.

Інг.

інгалятор, інгалятор, -ра, ч., мн. -тори, -рів. **1.** Прилад для лікування **інгаляцією**.

2. Апарат, яким подають кисень потерпілому під час аварії у шахті.

інгаляторій, -ю, ч. Приміщення, де здійснюють інгаляційні процедури.

інгаляторіум, інгаляторіум, -му, мн. -юми, -мів. Теж саме, що й **інгаляторій**.
інгаляційний, -на, -не. Стосується до **інгаляції**.
інгаляція (лат.), інгаляція, -ції, -цією, ж. Лікування верхніх дихальних шляхів вдиханням лікарських речовин (у вигляді пари, газів, розпилених рідин).

Інгвар.
Інгве. Науковець, який вперше застосував у мовознавстві сталі Міллера – константи службової лексики.

Інгово Шульце.
Інгігерда Олафовна.
Інгольштадт. Населений пункт у ФРН.

інгредієнт (лат. *ingrediens (ingredientis)* – той, що входить), -та, ч., мн. -єнти, -тів.
1. Складова частина ліків або якоїсь хемічної сполуки. **2.** Домішка, **лігатура**, компонент, складник (у стопі); складник, складовень, увіходень, елемент, деталь, риса, аспект (системи); чинник, фактор (у процесях). **3.** перен. Складова частина чого-небудь.

інгредієнти (лат. *ingrediens (ingredientis)* – той, що входить; англ. *ingredients*).
1. Види однорічних рослин, що ростуть на вільних місцях між постійними компонентами рослинного угруповання (фітоценозу). **2.** Добавки, які входять в полімери та ін. композитні системи для надання їм заданих експлуатаційних властивостей та полегшення переробки у виробі.

інгредієнтс (англ. *ingredients*). Теж саме, що й **інгредієнти**.
інгредієнція, -ції, -цією.
інгресійний, -на, -не. Прикметник до **інгресія**.
інгресія (лат. *ingressio* – вступ, входження, від *ingredior* – вступаю), -ї, ор. -єю, ж. Проникнення морських вод у зниження рельєфу прибережної смуги суходолу при підвищенні рівня моря або зануренні берега. Протилежне – **регресія**.

інгуський, -ка, -ке. Прикметник до **інгуш**.
інгуш, -гуша, мн. -гуші, -шів. Див. **інгуші**.
інгуші, -ів, мн. Один з кавказьких народів, споріднених із чеченцями (інгуші + чеченці = вахшський народ).

індигестія (лат. *indigestio*), -ї, ж. мед. Нестравність, порушення травлення.
індиго (ісп. *indigo*, з лат. *indicum*, від гр. – *індійський*), невідм. або -га, -гу, с.
1. Багаторічна тропічна бобова рослина, з листя якої добувають темно-синю фарбу. **2.** Барвник, темно-синя фарба, кубовий барвник.

індіговий, -ва, -ве. **1.** Прикметник до **індиго**. **2.** Який має колір **індиго**; темно-синій.
індигоїди.
індигокармін.
індигофера.
Індігірка. Ріка в Росії.

індульгенція (лат. *indulgentia* – милість, прощення), -ї, ор. -єю, ж. **1.** У римському праві – помилування з нагоди урочистостей. **2.** Грамота про повне або часткове відпущення гріхів, яку видавала католицька церква від імені Папи римського за певні заслуги перед церквою, а також за гроші.

Інегьоль. Населений пункт у Туреччині.

інкогніто (лат., *in.*), невідм. **1.** присл. Ховаючи, затаючи своє ім'я; потай, потайки, таємно, потаємно, секретно, замасковано, під маскою, неофіційно, приховано. **2.** невідм., с. Приховане, затаєне ім'я. **3.** невідм., ч. і с. Особа, що хоче залишитися невідомою й приховує своє справжнє ім'я, як іменник невідомий.

інсігнії (лат.). Зовнішні ознаки влади, могутності, становища у державі.
інсургент (лат. *insurgens*), -та, ч., мн. -генти, -тів. Бунтівник, повстанець, учасник повстання.

інсургентський, -ка, -ке. Прикметник до **інсургент**.

інтеграл (лат. *integer* - цілий), -а, ч., **інтеграл**, -лі, ж., мн. -гралі, -граль. *мат.* Ціла величина як сума своїх нескінченно малих частин. Границя суми нескінченно великої кількості нескінченно малих величин, одержаних певним способом з відповідної функції.

інтегральний, -на, -не. **1.** *мат.* Стосується до **інтеграла**, **інтегралів**. **2.** *книжн.* Нерозривно зв'язаний; суцільний, єдиний.

інтегранти. *мовозн.* У мовознавстві – елементи, структура, функції, зовнішні зв'язки як характеристика об'єктів.

інтегратор, -а, ч. Прилад для механічних обчислень.

інтеграф.

інтеграція (лат. *integratio*), -ції, ор. -цією, ж. Об'єднання чогось у єдине ціле; об'єднання, зціліснення.

інтегриметр.

інтегрований, -на, -не.

інтегрованість, -ности, ор. -ністю, ж.

інтегрувальний, -а, -е.

інтегрування (лат. *integratio*), -ння, -нню, -нням, с. Дія за значенням **інтегрувати**; об'єднання, зціліснювання, сумування.

інтегрувати (лат.), -грую, -груеш. **1.** Знаходити **інтеграл** даної функції. **2.** Об'єднувати що-небудь у єдине ціле.

інтегруватися. Об'єднуватися.

інтегруючий, -а, -е. Об'єднувальний.

інтелігент (лат.), -та, ч., -генти, -тів. Той, хто належить до **інтелігенції**.

інтелігентка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **інтелігент**.

інтелігентний, -на, -не. **1.** Розумово розвинутий; освічений, культурний. **2.** Властивий **інтелігентові**, **інтелігенції**.

інтелігентність (лат. *intelligens*), -ности, -ності, ор. -ністю, ж. Висока освіченість, рівень культури та інтелекту. Властивість за значенням **інтелігентний**.

інтелігентство, -а, с.

інтелігентський, -ка, -ке. Прикметник до **інтелігент** і **інтелігенція**.

інтелігенція (від лат. *intelligens (intelligentis), intelligentia* – *знавець, фахівець*), -ції, ор. -цією, ж., інтелігенція. **1.** Люди розумової праці, що мають спеціальні знання з різних галузей науки, техніки, культури; соціальний прошарок, що складається з осіб, професійно зайнятих розумовою працею (наприклад, діячі науки й мистецтва, інженери, вчителі, лікарі). **2.** **Інтелігентність**.

інтрига (лат., *фр.*), -ги, д., м. -дзі, -зі, ж., мн. -ріги, -ріг, інтрига. **1.** Приховані зловмисні дії, до яких удаються для досягнення якоїсь мети; підступ, каверза, підкіп, клявза, кляуза (зловмисна). **2.** Сюжетна лінія у літературному творі, що відзначаються складністю та напруженістю. **3.** Роман, любов (любовні взаємини). **4.** Гра (дипломатична), таємний маневр.

інтриган, -на, ч., мн. -гани, -нів. **1.** Той, хто вдається до **інтриг**. **2.** *сил.* Капосник, каверзник. **3.** *негат.* Політик.

інтриганка, -нки, -нці, ж., мн. -ганки, -ганок. Жіночий рід до **інтриган**.

інтригантка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Жіночий рід до **інтриган**.

інтриганство, -ва, -ву, с. Поведінка, вчинки **інтригана**, **інтриганки**.

інтриганський, -ка, -ке. Властивий **інтриганові**, **інтриганці**.

інтригований, -а, -е.

інтригування, -я, с. Дія за значенням **інтригувати**.

інтригувати, -гую, -гуєш. **1.** Здійснювати **інтриги** проти кого-небудь; рити (проти кого). **2.** Збуджувати цікавість загадковістю, неясністю, таємничістю; зацікавлювати.

ірига́тор (лат. *irrigator*), -ра, ч., мн. -тори, -рів. Фахівець з **іригації**, зрошення. Зрошувач.

іригаці́йний, -на, -не. Стосується до **іригації**; зрошувальний.

ірига́ція (лат. *irrigatio*, від *irrigo* – зрошую), -ції, ор. -цією, ж. **1.** У сільському господарстві штучне зрошення землі для забезпечення вологою сільськогосподарських рослин. **2.** Лікувальна процедура, що полягає у зрошенні запалених тканин водою чи ліками.

іригоскопія (лат. *irrigoscopia*), -ї, ж. мед.

іридодіагностика (лат. *iridodiagnostica*), -и, ж. мед. Веселкорозпізнава, веселкорозпізнавання, райдужкорозпізнава, райдужкорозпізнавання.

іридолог (лат. *iridologus*), -а, ч. мед. Веселківець, веселківник, веселкознавець, райдужківець, райдужківник, райдужкознавець.

іридологічний (лат. *iridologicus*), -а, -е. мед. Веселківський, веселківничий, веселкознавчий, райдужківський, райдужківничий, райдужкознавчий.

іридологія (лат. *iridologia*), іридологія, -ї, ж. мед. Веселківство, веселківництво, веселкознавство, райдужківство, райдужківництво, райдужкознавство.

іридоплегія (лат. *iridoplegia*), -ї, ж. мед.

ірегуля́рний (лат. *irregularis* – неправильний), -а, -е. Неправильний, непідпорядкований певному положенню, порядку і т. ін.; непостійний.

Іслам Гірей, -я. (кримський хан).

Існі-ім-Алльгой. Населений пункт у ФРН.

І

Ігіджа. Населений пункт у Туреччині.

Іг'ал. бібл. Син Натанів, з Цови.

Й

Йнгела. Населений пункт в Естонії.

Йігітйолу. Населений пункт у Туреччині.

йог, -а, ч. Послідовник індійського релігійно-філософського вчення **йога**.

йо́га (санскр., букв. – зв'язок, єднання, зосередження, зусилля; термін зустрічається в текстах, що мають виток з усної традиції 9-8 ст.ст. до н.д.). **1.** Загальний смисл – учення і метод керування психікою і психофізіологією людини з метою досягнення вищого психічного стану. Йога складає частину майже всіх філософських релігійних систем давньої і середніх віків Індії, які розглядають йогу як важливий засіб реалізації етичних і релігійних ідеалів, найвищим з яких є повне звільнення людини від пут матеріального співіснування. Основні ідеї йоги: паралельність мікроКосмосу (людської психофізіології) і космічного Тіла Всесвіту, що означає: будь-які свідомі устремління людини до перебудови себе відбуваються у відповідності до гри космічних сил; поступовість оволодіння людиною практикою само зміни; можливість керування через психіку біологічними тілами і предметами матеріального світу; наявність у людини потенціальної сили до розвитку і кардинальної зміни природного порядку світу тощо. **2.** Одна з шести філософських ортодоксальних систем Індії, викладеної в «Йога-сутре». Основна ідея – досягнення духовного вивільнення суб'єкта за

рахунок зупинки потоку психічної діяльності і приведення до рівноваги основних тенденцій існування індивідуума – рівновага, активність, інертність.

3. Форма (раджа-йога) послідовного уможляду, яке протиставлене психофізіологічним вправам (хатха-йога).

Йоганн Вольфганг фон Гете (*Goethe*), (1749-1832), невідм. Німецький поет, мислитель, природознавець, один із засновників німецької літератури нового часу.

Перші поетичні твори Гете (1767-1769) відбивають традиції анакреотичної лірики. Лірика періоду (1770-1775) «Зриву і натиску» Гете є втілення природи і органічного поєднання з нею людини. Перехідний період творчості Гете (1776-1785) бунту індивідуалізму завершений в необхідності самообмеження особистості.

Язично-матеріалістичне сприйняття античної культури у творчості Гете відбите у протиставленні життєстверджуючої ідеї язичництва з аскетичною релігією християнства. Вершиною творчості Гете є трагедія «Фауст» (1808-1831), що підводить підсумок розвитку всієї європейської філософської думки XVIII ст. і відкриває проблематику XIX ст. В образі Фауста втілена віра у безмежні можливості людини. Підсумком шукань Фауста стало переконання, що ідеал необхідно знайти на Землі.

У галузі природничих наук Гете виконав низку робіт з порівняльної морфології рослин і тварин, в оптиці і акустиці, мінералогії, геології і метеорології (наукові праці «Досліди про метаморфозу рослин», «Питання морфології» тощо).

Йоганнесбург. Місто в Південноафриканській Республіці.

йогурт. Кисломолочний продукт.

Йозгат. Населений пункт у Туреччині.

Йокогама, Йокагама, -ми. Місто в Японії, на острові Хонсю.

йолупега, -и, ч. Збільшуваче від йолоп.

Йончепінг. Населений пункт у Швеції.

Йоргу Миколай. Науковець і політичний діяч. Автор 1300 історичних книг і 10 тис. наукових статей. Прем'єр-міністр Румунського королівства в 1931-1932 р.р., міністр без портфеля уряду 1938 р. Забитий у 1940 р. румунськими фашистами в помсту за смерть свого лідера Кодряну.

Йоррінг. Населений пункт у Данії.

К

кава-глясе, невідм. Вид кави.

кавалергард (*фр.*), -да, ч., мн. -гарди, -дів. В царській армії – солдат або офіцер спеціального полку гвардійської кавалерії.

кавалергардський, -ка, -ке. Прикметник до **кавалергард**.

Калгарі. Місто в Канаді.

КГБ. Комітет державної безпеки при Раді Міністрів СРСР (сумнозвісний каральний орган).

каглірка, кага. Отвір у димоході; затулка (піч, отвір у печі).

казаноагрегат. Чугунка, літаври, казан (котел).

Калгарі, невідм. Місто.

каліги, калагви. Панчохи з білого полотна для мерця.

Калігула (*Caligula*), -ли, -лі. Римський імператор.

Калінінград. Населений пункт у Росії.

Калдунборг. Населений пункт у Данії.

Калуга, -и. Місто в Росії.

калугер, калугир, калугор, калугёр, калагур. Чернець.

Камерлінг-Оннес Хейке (*Kamerlingh Onnes*). Нідерландський фізик і хемік (1853-1926 р.р.), лавреат Нобелівської премії (1913р.), професор Лейденського університету, де він організував всесвітній центр фізики низьких температур, вперше досяг температур, близьких до абсолютного нуля, у 1908р. вперше отримав рідкий гелій, вивчав низькотемпературні властивості різних речовин, винайшов при 4,1 К електричну надпровідність ртуті, значна кількість наукових праць по магнітооптиці, радіоактивності і термодинаміці, вперше ввів у науковий обіг термін “ентальпія”.

Камєнна-Ґура. Населений пункт у Польщі.

Камінь Ґрааль. Деякий таємничий камінь, який шукали та оспівували представники таємних товариств і були впевнені, що він із сузір'я Оріону. На їх переконання, камінь мав здатність накопичувати і передавати на будь-які відстані психічну енергію, забезпечувати безпосередній контакт з космічним інформаційним полем, що давало володарям такого каменю знання про минуле, сучасне та майбутнє.

Кангал. Населений пункт у Туреччині.

Канґас. Населений пункт в Іспанії.

Канґас-де-Нарсеа. Населений пункт в Іспанії.

Кандерстег. Населений пункт у Швейцарії.

ка́нцелінг (*англ. cancelling – розторгнення*). Крайній строк прибуття зафрахтованого судна для завантаження.

канцероген (*лат. cancerogenum*). *мед.* Пістрякотворець, пухлинотворець, опухотворець, ракотворець.

канцерогенез (*лат. cancerogenesis, carcinogenesis*). *мед.* Пістрякотвір, пістрякоутвір, пістрякотворення, пістрякоутворення, пістрякоутворювання, пухлинотвір, пухлинотворення, опухотвір, опухотворення, ракотвір, ракотворення.

канцерогенний (*лат. cancerogenes, cancerogenicus, carcinogenes*), -а, -е. *мед.* Пістрякотвірний, пістрякотворний, пістрякотворчий, пістрякоутвірний, пістрякоутворювальний, пістрякопохідний, ракотвірний, ракотворний, ракотворчий, ракоутвірний, ракоутворювальний, ракопохідний.

капілярографія (*лат. capillarographia*), капілярографія, -ї, ж. *мед.* Волосникозображування, волосківцезображування, волоскозображування.

Карабіга. Населений пункт у Туреччині.

Кара́-Бога́з-ґол (*тюрк. кара (чорний), богаз (горло, прохід), гол (озеро)*). Затока біля Східного берега Каспійського моря (Туркменія) з вузькою (шириною від 0,2 до 1,0км і довжиною приблизно 11км) протокою. Різниця між рівнями моря і затокою мінус 4,5м, концентрація солі 280 –305‰ (проміле).

караванінг (*англ. caravanning, від caravan – причіп, фургон*). Пересувний будиночок для автотуристів.

Караганди, Караганда. Місто в Казахстані.

Караґо́л. Населений пункт у Туреччині.

Карада́г, -у. Гірський масив у Криму.

карбоге́н (*від карбо... і лат. (oxy)gen (ium) – кисень*). Суміш вуглекислого газу з киснем.

Карбонерас-де-Ґуадасаон. Населений пункт в Іспанії.

Карґи. Населений пункт у Туреччині.

карго (*від ісп. cargo – навантаження, тягар, обов'язок*). **1.** Судновий вантаж. **2.** Страхування вантажів, що їх транспортують.

Кардіган. Населений пункт у Великій Британії.

кардіограма (*лат. cardiogramma*), кардіограма, -и, ж. *мед.* Серцезапис.

кардіограф (*лат. cardiographus*). *мед.* Серцеписець, серцеписник, серцезаписувач, серцезаписувальник.

кардіографічний (*лат. cardiographicus*), -а, -е. *мед.* Серцеписний, серцеписниковий, серцезаписувачевий, серцезаписувальний, серцезаписувальниковий.

кардіографія, кардіографія, -ї, ж. *мед.*

кардіолог (*лат. cardiologus*). *мед.* Серцівник, серцезнавець.

кардіологиня, -ї, ж. *мед.* Серцівниця, серцезнавиця.

кардіологія (*лат. cardiologia; від гр. kardia – серце + logos – слово, вчення, наука*), кардіологія, -ї, ж. *мед.* Серцівництво, серцезнавство.

Каре-Плугер. Населений пункт у Франції.

Карігасніємі. Населений пункт у Фінляндії.

Карлобаг. Населений пункт у Хорватії.

Карлсборг. Населений пункт у Швеції.

Карлскуга. Населений пункт у Швеції.

Каролінги, -гів. Королівська (з 751р.) та імператорська (з 800р.) династія Франкської держави.

каролінгський, -ка, -ке. Прикметник до **Каролінги**.

Каррегаду. Населений пункт у Португалії.

картиляго (*лат. cartilago*). Хрящ, хрясть, хрястка.

картинг (*англ. carting*). Спортивні гонки на картах по дуже складних, з великим числом поворотів трасах завдовжки 400-12000м; площадка для цих гонок.

Карфаген, -а. Стародавнє місто-держава на Півночі Африки (в районі сучасного міста Туніс).

карфагенський, -а, -е. Прикметник до Карфаген.

карциногенез (*лат. carcinogenesis, cancerogenesis*). *мед.* Див. канцерогенез.

карциногенний (*carcinogenes, cancerogenes*), -а, -е. *мед.* Див. **канцерогенний**.

Касл-Дуглас. Населений пункт у Великій Британії.

Кастелламаре-дель-Гольфо. Населений пункт в Італії.

Кастель-ді-Сангро. Населений пункт в Італії.

кастинг. Вибір моделі для постійної або тимчасової демонстрації.

категорія, -ї, ж.

каузалгія, каузальгія (*лат. causalgia*), -ї, ж. *мед.* Пекучобіль.

Каупангер. Населений пункт у Норвегії.

квадрига (*лат. quadrigae, букв. – четвірка*), квадрига, -и, ж. **1.** У Стародавній Греції та Римі – двоколісна колісниця, що запряжена четвіркою коней в один ряд. **2.** Четвірка коней, що символізує раніше роз'єднання, а тепер об'єднання Німеччини. **3.** Свято об'єднання німецьких земель. **4.** Назва премії, що вручається за розвиток демократії і свободи слова. У 2006 році німецький фонд «Веркштат Дойчланд» нагородив Президента України Віктора Ющенка премією «квадрига» за розвиток демократії.

Кваренгі (*Quarenghi*) Джакомо (1744-1817). Прізвище російського архітектора. Представник класицизму. За походженням італієць.

квершлаг (*нім. Querschlag, від guer – поперечний і Schlag – удар*), -у, ч. Горизонтальна або похила підземна гірнична виробка, що проходить по пустих породах під кутом до площини простягання родовища і не має безпосереднього виходу на поверхню землі; призначена для розкриття корисних копалин, відкопування вантажів, вентиляції тощо.

Квірінг Емануїл, (1888-1937), -а. Прізвище державного, партійного діяча, одного з керівників боротьби за радянську владу на Україні.

Квіслінг (*Quisling*) Відкун (Видкун) (1887-1945). Організатор та лідер фашистської партії «Національне об'єднання» (з 1933 р.) в Норвегії. Лідер норвезького колабораціоністського уряду, з 1 лютого 1942 року – прем'єр-міністр маріонеточного уряду Норвегії (з 1933 року). Спершу цей брудний політик зрадив свій народ (як і Петен Францію) в ім'я зрозумілого тільки йому «національного інтересу», сприяв захопленню Норвегії фашистською Німеччиною (квітень 1940 року), а потім вимістив своє боягузтво та конформізм на ближніх та норвезьких патріотів. Ім'я Квіслінга (як і Петена) стало символом зради.

кегель, -гля, ч. **1.** Див. **кегли**. **2.** Розмір шрифту в друкарських пунктах. Див. **кегель**.

кегельбан (нім. *Kegelbahn*). **1.** Поміст для встановлення кеглів та катання куль. **2.** Приміщення для гри в кеглі.

кегли (нім. *Kegel* - *кегля*), -лів, -лям, мн. **1.** Гра, що полягає у збиванні кулею дерев'яних стовпчиків (фігур, що теж називаються кеглями), розташованих у певному порядку. **2.** Дерев'яні або синтетичні стовпчики для цієї гри; кружельки.

кегель (нім. *Kegel*), кегля, кеглеві, ч. Розмір друкарської літери (з гори до низу рядка), що визначається числом пунктів.

кегля (нім. *Kegel*), -і, ж. Дерев'яний або синтетичний стовпчик для гри в **кегли**.

Келлагаст.

Келлог (*Kellog*) Френк Біллінгс (1856-1937), -га, -гові. Прізвище державного секретаря США в 1925-1929 рр. Один із ініціаторів пакту Келлога.

Келлогів, -гова.

Келлогів пакт. Паризький пакт – про відмову від війни як зняття національної політики; підписаний 27 серпня в Парижі 15-ма державами.

кемпінг (англ. *camping*), -у, ч. Літній табір для автотуристів з самообслуговуванням.

кенгуровий, -а, -е. Прикметник до **кенгуру**.

кенгур (англ. *kangaroo*, з австрал. мов), невідм., ч. і ж. Австралійський трав'яний сумчастий ссавець з довгими задніми і передніми ногами, що пересувається стрибками; цінний своїм хутром.

Кенігсберг (*Königsberg*), -а, -гу, -гові. Місто.

кенігсберзький, -а, -е. Прикметник до **Кенігсберг**.

Кенігсек.

кератоглобус (лат. *keratoglobus*). мед. Рогівковипуклина.

Керим-Гірай калга.

Кер-Огли. Героїчний епос народів Близького Сходу та Середньої Азії.

кетгут (анг. *Catgut*, букв. – кишкова струна). мед. Кишконить, кишконитка. Нитки з кишок дрібної рогатої худоби, що їх використовують для перев'язки судин і внутрішніх швів.

Кеттерінг. Населений пункт у Великій Британії.

К'єркегор.

Кєсова Гора. Населений пункт у Росії.

Кимпулунг. Населений пункт у Румунії.

Кимпулунг-Молдовенск. Населений пункт у Румунії.

Киргизстан. Держава в Центральній Азії.

Киркагач. Населений пункт у Туреччині.

Кігалі. Столиця Руандійської Республіки.

Кідеринг.

кікбоксинг (англ. *kick* – удар ногою + *boxing* – бокс, боксування), кікб'оксинг. Вид професійного спорту, у якому поєдналися головні риси класичного або традиційного боксу та низки новітніх одноборств – карате, теквандо.

Кілінгі-Нимме. Населений пункт в Естонії.

кілограм, -а, ч. Одиниця ваги в метричній системі мір, що дорівнює 1000 грамів.

кілограмний, -а, -е. Прикметник до **кілограм**.

кілограмовий, -а, -е. Який важить один **кілограм**.

кілограмомётр, -а, ч. Одиниця виміру енергії (роботи), що дорівнює роботі, яку потрібно затратити для піднімання маси в 1 кілограм на висоту 1 метр.

кілограм-сила.

кільцегвинтовий, -а, -е.

Кінг Мартін Лютер, -а. Прізвище християнського чорношкірого проповідника, лідера руху за громадянські права афроамериканців, лідер мільйонних походів на Вашингтон, загинув від кулі вбивці – расиста.

Кінгісепп. Населений пункт у Росії.

Кінгсбрідж. Населений пункт у Великій Британії.

Кінгс-Лінн. Населений пункт у Великій Британії.

Кінгстаун. Столиця Сент-Вінсент і Гренадіни.

Кінгстон. Столиця Ямайки.

кінгсто́н (від *англ. kingston (valve) – забортний клапан*). Клапан у підводній частині судна для впускання забортної води і для виливання її.

Кінгстон-Апон-Галл. Населений пункт у Великій Британії.

Кіннегад. Населений пункт в Ірландії.

кінногвардієць, -ійця, ор. -ійцем, ч. Кінний (комонний) гвардієць (вершник).

кінногвардійський, -а, -е. Прикметник до кінногвардієць.

Кінтруеніго. Населений пункт в Іспанії.

Кіплінг (*Kipling*) Джозеф Редьярд (1865-1936), -а. Англійський письменник. 1882-1889 р.р. перебував в Індії, співпрацював у газетах, опублікував збірник віршів «Департаментські пісні» (1886), збірник новел «Прості оповідання з гір» (1888). Автор романів «Світло погасло» (1890), «Кім» (1901). Славу набув за поетичні збірники «Пісні казарми» (1892), «Сім морів» (1896), «П'ять націй» (1903) тощо. У творах утверджував «цивілізаційну місію» англо-саксонської раси між «відсталими» народами Сходу («Тягар білої людини» (1899)). Великої уваги читачів набули оповідання про життя дитини Мауглі серед тварин («Книга джунглів» (1894), «Друга книга джунглів» (1895)). Лавреат Нобелівської премії (1907).

кіпре́гель (*нім. Kippregel; від kippen – перекидати і Regel – лінійка*). Прилад, який разом з мензулою використовують при топографічному зніманні місцевості.

Кірхгоф (*Kirchhoff*) Густав Роберт (1824-1887). Прізвище німецького фізика, завідувача катедри математичної фізики Берлінського університету, наукові праці з оптики, електродинаміки, механіки тощо, вирішив задачу з розподілу електричних струмів (правило Кірхгофа), досліджував розряди конденсаторів та індукції струмів, питання деформації, рівноваги і руху пружних тіл, течію рідин; Г. Р. Кірхгоф разом з Р.В. Бунзеном заклали основи спектральної аналізи, Кірхгоф сформулював один з фундаментальних законів теплового випромінювання і ввів у науковий обіг поняття абсолютно чорного тіла, відкрив правило обертання спектрів і пояснив темні смуги у спектрі Сонця і допустив припущення про хемічний склад атмосфери Сонця.

Кітцінген. Населений пункт у ФРН.

Клагенфурт. Населений пункт в Австрії.

клінгер. Скло, крізь яке спостерігають рівень води в парових котлах при великому тисковій парі.

клі́ринг (*англ. clearing; від clear – очищати, вносити ясність*). Система безготівкових розрахунків (за продані товари, цінні папери, надані послуги), основана на

зарахуванні банками взаємних платіжних вимог та зобов'язань. **Клірингові** операції в зовнішній торгівлі називають **валютним клірингом**.

кліринговий, -а, -е. Прикметник до **кліринг**.

Клірінг, -а. (прізви.)

кліторомегалія (лат. *clitoromegalia*), -ї, ж. мед. Скоботнезбільша, скоботнезбільшення, шкворнезбільша, шкворнезбільшення.

Клоппенбург. Населений пункт у ФРН.

Клостернойбург. Населений пункт в Австрії.

кляг. Див. **гляг**.

кніглі, кнеглі. Страва у вигляді галушок з тертої картоплі (ріпи), пшеничного борошна, яйця, политих маслом або олією (близькі до цієї страви кнідлі – теж саме, але начинені сливами, вишнями тощо).

Кноккегейст. Населений пункт у Бельгії.

коагулянт (лат. *coagulans*; від *coagulo* – викликаю згортання, згущення). мед. Згортальник, зціпник, зціпильник, вурдник. Речовина, що спричиняє коагуляцію.

коагулят (лат. *coagulatum*). мед. Згортень, зціпень, зціплень, вурджен, вурднень.

коагуляційний (лат. *coagulationis, coagulativus*), -а, -е. мед. Загортальний, зціпильний, вурдний, вурджівний.

коагуляція (лат. *coagulatio*), -ї, ж. **1.** Процес зсідання й випадіння в осад частинок речовини з колоїдного розчину. **2.** Згортання, зціплення, вурдження.

Кобург. Населений пункт у ФРН.

коверняга, коверняка, коверняк. **1.** Гудзуватий пень. **2.** Негарний, нечепурний.

коврига. Великий шматок (найчастіше про хліб).

когорта. **1.** У Стародавньому Римі (з 2 ст. до н.е.) підрозділ (360-600 чол.) легіону (складався з 10 когорт). **2. перен.** Згуртована група людей, соратників.

Койзерлінг.

коксальгічний, коксальгічний (лат. *coxalgicus*), -а, -е. мед. Кульшобільний, кульшобольовий.

коксалгія, коксальгія (*coxalgia*), -ї, ж. мед. Кульшобіль.

кокцигодунія (лат. *coccugodunia*), -ї, ж. мед. Куприкобіль, гузівкобіль.

колаген (лат. *collagenum*; від *colla*; гр. *kolla* – клей + *genes* – похідний, вивідний; від *gignomai* – народжуватись, походити). мед.

колагеновий (лат. *collagenes, collagenicus*; від *colla*; гр. *kolla* – клей + *genes* – похідний, вивідний; від *gignomai* – народжуватись, походити), -а, -е. мед.

колагенозний (лат. *collagenosus*; від *colla*; гр. *kolla* – клей + *genes* – похідний, вивідний; від *gignomai* – народжуватись, походити), -а, -е. мед.

коле́га (лат. *collega*), -ги, д., м. -зі, ч. і ж., мн. -леги, -ле́г. Товариш за фахом, спеціальністю, місцем праці, навчанням у вищій школі і т. ін.; однокашник, співучень, співробітник, співпрацівник.

колегіальний, -а, -е. **1.** Стосується до **коле́гії**. **2.** Який здійснюється спільно, групою осіб. В основі якого лежить здійснення чого-небудь спільними силами. Спільний, товариський. Не одноосібний, а товариський, спільний, груповий.

колегіальність, -ности, ор. -ністю, ж. **1.** Властивість за значенням **колегіальний** (**2**). **2.** Керівництво, здійснюване групою осіб. **3.** Товариськість, спільність.

колегіально (від *collega* – товариш, співпрацівник, співробітник, коле́га), присл., спільно, разом, по-товариськи, по-товариському. Не одноосібно, а спільно, по-товариському, у групі (товаристві).

коле́гіум, коле́гіум, -му, ч., мн. -гіуми, -гіюми, -мів. Те саме, що **коле́гія** **3**.

коле́гіум. Див. **коле́гіум**.

коле́гія (лат.), -гії, ор. -гією, ж., мн. -ле́гії, -гі́й. **1.** Офіційно визначена група осіб, які утворюють певний адміністративний, розпорядчий або дорадчий орган; рада,

комісія. **2.** Об'єднання осіб певних професій; спілка (адвокатська). **3.** У 16-18 ст. – назва деяких закритих середніх і вищих навчальних закладів; **колегіюм** (навчальний заклад).

колегіальний, колегіальний, -на, -не. Спільний, колективний (ухвала).

колегіант, колегіант, -та, ч., мн. -янти, -анти, -тів. Учасник, член **колегіюму**.

Коллінг. Населений пункт у Данії.

Колобжег. Населений пункт у Польщі.

Кольберг (*Kolberg*) Оскар (1814-1890), -а. Прізвище польського етнографа та композитора.

Кольчугіно. Населений пункт у Росії.

комбустиолог (*лат. combustiologus*), -а, ч. *мед.* Опіківник, опікознавець.

комбустиологиня, -ї, ж. *мед.* Опіківниця, опікознавиця.

комбустиологічний (*лат. combustiologus*), -а, -е. *мед.* Опіківничий, опіківницький, опікознавчий, опікознавський.

комбустиологія (*лат. combustiologia; від combustio – опік; ustio – паління, обпикання; уро – палю, печу*), -ї, ж. *мед.* Опікознавство.

кoмiнги (*англ. мн. coatings*), -а. *мор.* Облямовані отвори в палубі судна (наприклад, вантажного люка); вертикальні сталеві листи або дерев'яні дошки над палубою заввишки до 60см, які огорожують отвори в ній (люки, шахти).

конвергентний, -а, -е. **1.** Який має ознаки подібності внаслідок **конвергенції**. **2.** Який зазнав **конвергенції**.

конвергентність. Ознака подібності; збіг ознак, властивостей в незалежних явищах.

конвергенція, -ї, ж. **1.** Поява в неспоріднених організмах подібних ознак, що виникають унаслідок пристосування цих організмів до однакових умов життя. **2.** Збіг ознак, властивостей у явищах, між собою не пов'язаних, незалежних. **3.** Сходження зорових осей очей на предметі, на який дивимося зблизька.

Конгаз. Населений пункт у Молдові.

конгеляція (*лат. congelatio*), -ї, ж. *мед.*

конгенітальний (*лат. congenitus*), -а, -е. *мед.* Вроджений.

конгестія (*лат. congestio*), -тії, -тією, ж. *мед.* Кровоприлив, кровоприплив. Прилив (приплив) крові.

Конг- Конг.

конгломерат (*лат. conglomeratus –нагромаджений, ущільнений*), **конгльомерат**, -ту, -тові, ч. **1.** Механічне, випадкове поєднання чого-небудь різнорідного. **2. геол.** Осадова гірська порода, що складається з гальки і валунів, зцементованих глиною, окисами заліза тощо. **3.** Мішанина. **4.** Сукуп, скупчень, зчіпляк, згрумада.

конгломеративний, -а, -е. Прикметник до **конгломерат**.

конгломератний, -а, -е. Прикметник до **конгломерат**.

конгломератовий, -а, -е. Прикметник до **конгломерат**.

конгломерація (*лат. conglomeratio*), -ї, ор. -єю, ж. Скупчення, скупчення, зчіплення, зчіплення, згрумадження.

конглютинація (*лат. conglutinatio*), -ї, ж. *мед.*

конгнітивний, -а, -е. Наприклад, **конгнітивні** мапи і моделі.

Конго, невідм. **1.** Народна Республіка Конго – держава в Центральній Африці. **2.** Річка.

конголезець, -зця, ор. -зцем, мн. -зці, -зців, ч. Див. **конголезці**.

конголезка, -и, д., м. -ці. р. мн. -зок, ж. Див. **конголезці**.

конголезці, -ів, мн. Населення **Конго**.

конголезький, -а, -е. Прикметник до **конголезці** і **Конго** (наприклад, **конголезький** франк).

конгрегація (лат.), -ції, ор. -цією, ж., мн. -ції, -цій. **1.** У католицькій церкві – об'єднання церковних, зокрема чернечих, громад, діяльність яких підпорядкована єдиному статуту. **2.** Адміністративний орган при папі римському, що займається певним колом питань і складається, зокрема, з префектів, наприклад, Йозеф **Ратцінгер** – префект з проблем віровчення.

конгрес (лат. *congressus* – зустріч, збори), -су, ч., мн. -реси, -сів. **1.** З'їзд, конвенція, нарада з широким представництвом, переважно міжнародного характеру. **2.** Законодавчий орган (парламент) у США та більшості латиноамериканських країн.

конгресмен, -а, ч. Член конгресу (у 2 значенні).

конгруєнтний, -на, -не. Який суміщається при накладанні (про геометричні фігури).

конгруєнтність (від лат. *congruens, congruentis* – пропорційний, розмірний, домірний, відповідний, співпадаючий). Один з основних геометричних термінів, який вживається для позначення рівності відрізків, кутів, трикутності тощо фігур і тіл в елементарній геометрії (такі властивості можна охарактеризувати відповідними аксіомами конгруєнтності); відношення еквівалентності на множині геометричних фігур, що вводиться або аксіоматично, або на основі будь-якої групи перетворень, частіше рухів. Так, в евклидовій геометрії і взагалі в геометрії просторів сталої кривини дві фігури є конгруєнтними (або рівними), якщо одна з них рухом може бути переведена в іншу.

конгруєнція (лат. *congruentia*), -ї, ж. **1.** Узгодженість, відповідність, стрункість. **2. геом.** Сукупність ліній. Суміщення геометричних фігур при накладанні.

конгруенц-підгрупа.

конгруенц-проблема.

Конгсберг. Населений пункт у Норвегії.

Конгсвінгер. Населений пункт у Норвегії.

консалтинг (англ. *consulting* – консультування), **консалтінг.** Надання консультацій товаровиробникам, продавцям і покупцям з питань діяльності підприємств, фірм, організацій, зокрема в зовнішньоекономічній сфері.

консигнант (від лат. *consignans (consignantis)* – той, що засвідчує). В зарубіжних країнах власник товару, який продає його за кордон через місіонера (консигнатора).

консигнатор (від лат. *consigno* – накладаю печатку). Посередник при експорті товарів за кордон.

консигнація (від лат. *consignatio* – письмовий доказ), -ї, ж. Різновид комісійного продажу товарів за кордон.

Консуєгра. Населений пункт в Іспанії.

контагій (*contagium*), -ю, ор. -єм, ч. Зараза, інфекція.

контагіозний, -а, -е. Те саме, що заразливий; інфекційний.

контингент (лат. *contingens* – що дотикається, що дістається на долю; той, що трапляється), -ту, -тові, ч., мн. -генти, -нтів. букв. Той (те), що припадає на частку. **1.** Сукупність людей, що становлять подібну з певного погляду групу; склад осіб певної категорії. **2.** Установлена для певної мети визначена (гранична) кількість кого-, чого-небудь; якась норма.

контингентний, -а, -е. Прикметник до **контингент**.

контингентований (від лат. *contingens* – що дотикається, що дістається на долю), -а, -е. Сукупністований.

контингентування, -я, с.

контингентувати, -ую, -уєш.

контрагент (від лат. *contrahens (contrahentis)* – той, хто домовляється), контрагент (нім. *Kontrahent*). Сторона в договорі.

контрасигнація (від *контра...* і лат. *signo* – підписую, засвідчую печаткою). Підпис відповідного міністра на акті (наприклад прем'єр-міністра і профільного міністра на акті – указі Президента країни), що засвідчує ознайомлення і прийняття до виконання.

контрасигнування, -ння, -нню. Дія до **контрасигнації**.

контрграйфер (від *контр...* і *грайфер*). Пристрій для точного встановлення кіноплівки у кадровому вікні кіноапарата після переміщення її на крок кадру.

конфігураційний, -а, -е. **Конфігураційний** метод (від **фігура**).

конфігурація (лат. *configuratio*; від *configuro* – надаю правильної форми), -ції, -цією, ж. **1.** Обрис зовнішньої форми чого-небудь; загальний вигляд; контур, окреслення, силуета; структура (просторова); фігура, форма, контури (землі). **2.** Взаємне розташування, розміщення якихось предметів або їх частин; співрозташування, співрозміщення.

концлагер. Концентраційний табір. Місце масового утримання, ув'язнення та знищення в'язнів сумління, мирного населення (відомі такі табори у СРСР та фашистській Німеччині, Чілі, Камбоджі, В'єтнамі та ін. країнах).

кон'югата (*conjugata*), -и, ж.

кон'югаційний, -а, -е. Прикметник до **кон'югація**.

кон'югація (*conjugatio*), -ї, ор. -єю, ж. Відмінювання.

Копенгаген (*Copenhagen*), Копенгаген, -а, -ну, -нові, в -ні. Місто; столиця Королівства Данія.

копенгагенський, -а, -е, Прикметник до **Копенгаген**.

Коппанг. Населений пункт у Норвегії.

копрофагія (лат. *soprophagia*), -ї, ж. мед. Калоїддя, калоїдність, калоїдження, калопоїд, калопоїдання.

кордегардія, -ї, ор. -єю, ж. Приміщення для військової варті; охоронний загін.

коригування, -я, с. Виправлення тексту, шрифту тощо.

коригувати (від лат. *corrigo* - виправляю), корегувати, -гую, -гуєш, -гує, нак. сп. -гуй, коректувати. **1.** Виправляти, поправляти, спрямовувати; вносити виправлення. **2.** Виправляти на друкарському відбитку помилки.

корнцанг (нім. *Kornzange*). мед. Хапок, хапка, схопник, схопень, клинці, щипці, зубуринці, зубуброщипці, зубощипці.

Косая Гора. Населений пункт у Росії.

котангенс (лат. *cotangens*, скор. від *complementi tangens* – тангенс доповнення), -са, ч., мн. -генси, -сів. Одна з тригонометричних функцій.

котангенсоїда. Лінія **котангенса**.

кочерега, -и, ж. бот. Бруква, *Brassica napus* L.

Коюлгісар. Населений пункт у Туреччині.

крага, -и, ж. Див. **краги**.

Крагере. Населений пункт у Норвегії.

краги (гол. *kraag* – комір або швед. *Krag* (*stövlar*) – шкіряні гамаші, ботфорт), краг, мн. **1.** Накладні шкіряні халявки. **2.** Розтруби у рукавичок.

Крайггаус. Населений пункт у Великій Британії.

Крайгнур. Населений пункт у Великій Британії.

краніологія (лат. *craniologia*; від гр. *kranion* – череп + *logos* – слово, вчення, наука), -ї, ж. мед. Черепництво, черепівництво, черепознавство.

Красная Гора. Населений пункт у Росії.

Красний Рог. Населений пункт у Росії.

Красногвардйское. Населений пункт у Росії.

Красногородское. Населений пункт у Росії.

крéкінг (англ. *cracking*; від *crack* – розщеплювати), -у, ч. **1.** Розщеплювання нафти й важких нафтопродуктів (мазуту та ін.) у спеціальних установках при високій температурі й тискові для одержання бензину, газоліну тощо (термічна або каталітична переробка нафтових фракцій). **2.** Установа, завод для такої переробки.

крéнгельс (англ. *cringles*; множ. від *cringle*). Кільце, звите з розпущеної на пасма линви (кодоли).

Кретінга. Населений пункт у Литві.

криптогенний (лат. *cryptogenes*), -а, -е. мед.

криптогра́ма (гр. *kryptos* – таємний, прихований + *gramma*), криптогра́ма, -и, ж.

1. Напис (тайнопис або документ) або система чисел (наприклад, магічний квадрат), що зроблені криптографічним способом (криптографія – спосіб письма спеціальними умовними знаками (або системою чисел) – шифром; шифроване письмо, тайнопис). **2.** Шифр. **3.** Псевдоніми, що виражені умовними значками, цифрами, зірочками, крапками, рисками тощо. **4.** Магічний квадрат, наприклад видатного німецького маляра Альбрехта Дю́рера, який у 1514 р. створив гравюру (картину-алегорію) «Меланхолія», в кутку якої помістив магічний квадрат (талісман) – криптограму розміром $n \times n = 4 \times 4$ із сумою по головних діагоналях, кожній колонці і кожному рядку $\Sigma = 34$ із загальною сумою $\Sigma \Sigma = 136$. У магічному квадраті зашифровано багато інформації (розшифровано лише рік створення картини).

криптографічний, -а, -е. Стосовно до **криптографії**.

криптографія, -ї, ж. **1.** Спосіб письма спеціальними умовними знаками – шифром.

2. Шифроване письмо, тайнопис, що зрозумілий лише посвяченим.

кріопатоло́гія (лат. *cryopathologia*), -ї, ж. мед. Морозохворобівництво, морозохворобознавство, холодохворібництво, холодохворобознавство, холодохворобливознавство.

кронгла́с, крон (нім. *Kronglas*). Оптичне скло з порівняно невеликим показником заломлення.

крóсинг¹, -а, ч. *гірн*. Гірнична виробка, зроблена над основою для вентиляції; повітряний міст.

крóсинг² (англ. *crossing* - пересікання), -у, ч. У деяких спортивних змаганнях та іграх – положення, коли один з учасників заважає супротивникові; заборонений прийом у спорті.

кружга́нок, -нку, ч., мн. -га́нки, -ків. **1.** Зовнішня галерея, веранда, звичайно навколо будівлі; круг будинку, галерея. **2.** Довгий балкон здовж будинку.

Крумовград. Населений пункт у Болгарії.

крюйс-пеленг (гол. *kruis-peiling*). Спосіб визначення місцеположення корабля за двома пеленгами на один предмет (наприклад, маяк).

Ксар-ес-Сегір. Населений пункт у Марокко.

ксифопаг (лат. *xiphopagus*). мед.

Кугульта. Населений пункт у Росії.

Кулдїга. Населений пункт у Латвії.

кулі́га. орн. Птах роду улітів, коловодників, *Fringa*.

кулькогвинтовий, -а, -е. Кулька у вигляді гвинта.

культуртре́гер (нім. *Kulturtrager*), -ра, ч., мн. -гери, -рів. Іронічна назва колонізатора, який прикриває гноблення народів загарбаних країн брехливими заявами про насадження культури; просвітянин, просвітитель.

культуртре́герство, -а, с. Спосіб дій, поведінка **культуртрегера**, культуртрегерів.

культуртре́герський, -ка, -ке. Прикметник до **культуртрегер** та **культуртрегерство**.

Кунгельв. Населений пункт у Швеції.

Кунгсбакка. Населений пункт у Швеції.

Кунгсгамн. Населений пункт у Швеції.

Курганінск. Населений пункт у Росії.

курортологія (*лат. kurortologia*), -ї, ж. *мед.* Оздоровницьництво, оздоровницьзнавство, здорошчинівництво, здоровщинознавство, оздоровчинівництво, оздоровщинознавство, лікувальщинівництво, лікувальщинознавство.

курча-ляга. *лайл.* Курва.

Кутургури.

Кьоніг Фрац, (1905-2004). Прізвище віденського кардинала, гуманіста, одного з найбільших достойників Римо-Католицької Церкви ХХ ст., людини, без якої важко уявити собі сучасне християнство, прелата, в особі якого сфокусовано все те, що привнесла у життя Христової спільноти підготовка і проведення Другого Ватиканського Собору (1962-1965). Він мав реальний шанс стати Папою у 1963 і 1978 роках, пристрасний прихильник діалогу з невірними та зі сповідниками інших релігій, урешті – з християнами некатолицьких деномінацій. Як прихильник відкритості Церкви світової він не боявся формулювати суперечливі судження і гостро критикувати консервативну політику церковної ієрархії. Свої програмні тексти він виклав у промові “Духовні основи Європи”: “Неможливо зрозуміти європейську тотожність без християнства. В ньому-бо знаходяться оті спільні корені, з яких виросла цивілізація континенту і які творять його культуру, динаміку, підприємливість, здатність конструктивно поширюватися на інші континенти – коротко кажучи, все, що є вирішальним у його славі. А отже, труднощі, з якими бореться сьогодні старий континент, повинні привести християн до об’єднання сил, щоб вони знову угледіли свої начала й наново оживили ті цінності, які сформували колись духовну єдність Європи й живили промінне світло її цивілізації – цивілізації, що послужила стільком народам на Землі”

Л

лаг (*гол., англ. log*). **1.** Прилад для визначення швидкості судна або пройденого ним шляху. **2.** Борт судна.

лагаж. Вид кормової трави для коней.

Лагерквіст (*Lagerkvist*) Пер Фабіан (1891-1974). Шведський письменник.

Лагерлеф (*Lagerlöf*) Сельма (1858-1940). Шведська письменниця.

Ла-Герш-сюр-л’Обуа. Населений пункт у Франції.

лаглінь (*гол. loglijn*). Тонка линва (лінь), що з’єднує поплавок простого лага з катушкою.

Лагно Катерина. 15 річна українська шахістка стала чемпіонкою Європи з шахів серед жінок у 2005 році. Звання гросмейстера отримала у 12 років. Наймолодший у світі гросмейстер.

Лагоака. Населений пункт у Португалії.

Лагонеро. Населений пункт в Італії.

Лагос. Одне з найбільших міст світу (Нігерія).

Ла-Гранаделья. Населений пункт в Іспанії.

Лагранж (*Lagrange*) Жозеф Луї (1736-1813). Французький математик та механік.

лагранжіан.

Ла-Гуардія. Населений пункт у Португалії.

Ла-Гудінья. Населений пункт в Іспанії.

лагу́н, лягу́н, -а, ч. **1.** Стовбур під дощатим настилом дороги. **2.** Лага-балка, до якої прибиваються дошки (підлоги та ін.) (але лагун-лаганець – вид кухля, дерев'яна посудина з обручами).

лагу́на (*ит. laguna, від лат. lacus – озеро*), **лягу́на**, лагу́на, -и, ж. **1.** Неглибока морська затока, що утворилася внаслідок відокремлення частини моря піщаною косою. **2.** Внутрішня водойма коралового острова.

лагу́нний, лягу́нний, -а, -е. Те саме, що **лагуновий, лягуновий**.

лагу́новий, лягу́новий, -а, -е. Прикметник до **лагуна**.

Лагуш. Населений пункт у Португалії.

Ладига, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Ладога, -ги, д., м. -зі, -дзі. Місто (Росія), ріка.

Ламегу. Населений пункт у Португалії.

ламінографія (*лат. laminographia*), ламінографія, -ї, ж. *мед.*

Лангадас. Населений пункт у Греції.

Лангадія. Населений пункт у Греції.

Лангедок, Лянгедок, -у. Провінція у Франції.

лангедокський, лянгедокський, -а, -е. Прикметник до **Лангедок**.

Лангейд.

ланге́т (*фр. languette, букв. – язичок*). Страва зі смаженої вирізки яловичини.

Лангнау. Населений пункт у Швейцарії.

лангобарди, лянгобарди (*нім. Langobarden – букв. довгобороди*), -дів.

Ланголм. Населений пункт у Великій Британії.

Лангон. Населений пункт у Франції.

Лангонь. Населений пункт у Франції.

Лангр. Населений пункт у Франції.

Лангрюн. Населений пункт у Франції.

лангуст, лангуста (*фр. langouste*). Рід тварин ряду десятиногих ракоподібних.

ландта́г (*нім. Landtag, від Land – земля, країна і Tag – збори*), **ля́ндтаг**, -гу, -гові, в -тазі. **1.** Збори або з'їзди представників Німеччини; з 19 ст. – виборні представницькі органи в державах, що входили до складу Німецького союзу, а пізніше – Німецької імперії. **2.** Представницький орган у землях Австрії та ФРН. **3.** Однопалатний парламент у Ліхтенштейні.

ландта́гський, ля́ндтагський. Прикметник до **ландта́г, ля́ндтаг**.

Лансберг. Населений пункт у ФРН.

ла́пінг, -у. Притирка.

лапінгування. Притирання, притирка.

ла́пінг-верста́т. Верстат для притирання, притирки.

ла́рго (*ит. largo, буквально – широко*), невідм. муз. Повільний темп.

ларингектомія (*лат. laryngectomia*), -ї, ж. *мед.* Горлянковитин, горлянковитинання, горлянковитнення.

ларингі́т (*лат. laryngitis*), -у, ч. *мед.* Горлянкoviця, горлянкозапал, горлянкозапалення, запалення горлянки. Запалення слизової оболонки горла, носа.

ларинго́лог (*лат. laryngologus; від larynx – горлянка, гортанка, гортань, ларинкс + гр. logos – слово, вчення, наука*), -а, ч. *мед.* Горлянковик, горлянківник, горлянкoзнавець. Лікар, який лікує хвороби вуха, горла, носа.

ларингологиня, -ї, ж. *мед.* Жін. до **ларинго́лог**.

ларингологі́чний (*лат. laryngologicus*), -а, -е. *мед.* Горлянкoвицький, горлянківничий, горлянкoзнавчий, горлянкoзнавський. Прикметник до **ларингологія**.

ларинголо́гія (*лат. laryngologia*), -ї, ор. -сю, ж. *мед.* Горлянкoвицтво, горлянківництво, горлянкoзнавство. Наука, яка вивчає анатомію, фізіологію та захворювання гортані.

ларинго-ото-рино- (лат. *laryngo-* + *oto-* + *rhino*). мед. Вухопролігоніс, вухогорлоніс, ЛОР.

ларингоррагія (лат. *laryngorrhagia*), -ї, ж. мед. Горляноккровотеча, горляноккровотіч.

ларингоскоп (лат. *laryngoscopium*; від *larynx* – горлянка, гортанка, гортань, ларинкс + гр. *skopeo* – дивлюсь, розглядаю, спостерігаю), -а, ч. мед. Прилад у вигляді дзеркала на довгому стрижні для дослідження гортані.

ларингоскопіст (лат. *laryngoscopistus*; *laryngoscopista*; *laryngoscopicus*), -а, ч. мед. Горлянкооглядач, горлянкооглядувач.

ларингоскопічний (лат. *laryngoscopicus*; від *larynx* – горлянка, гортанка, гортань, ларинкс + гр. *skopeo* – дивлюсь, розглядаю, спостерігаю), -а, -е. мед. Горлянкооглядний, горлянкооглядовий, горлянкооглядальний.

ларингоскопія (лат. *laryngoscopia*; від *larynx* – горлянка, гортанка, гортань, ларинкс + гр. *skopeo* – дивлюсь, розглядаю, спостерігаю), -ї, ор. -єю, ж. мед. Горлянкоогляд, горлянкооглядання. Дослідження гортані, звичайно за допомогою ларингоскопа.

ларингоспазм (лат. *laryngospasmus*). мед. Голосникостиски, горлянкостиск, горлянко-скорч.

ларингостеноз (лат. *laryngostenosis*), -у, ч. мед. Горлянкозвуз, горлянкозвуження, горлянкозвуженість. Стеноз (звуз, звуження, звуженість) горлянки (гортанки, гортані).

ларингостомія (лат. *laryngostomia*), -ї, ж. мед.

ларинготомія (лат. *laryngotomia*), -ї, ж. мед. Горлянкорозтин, горлянкорозтинання, горлянкорозтінення.

ларинготрахеїт (лат. *laryngotracheitis*). мед. Горлянкодихавковиця, горлянко-дихавкозапал, горлянкодихавкозапалення.

ларингофарингіт (лат. *laryngopharyngitis*). мед. Горлянкопроліговиця, горлянко-пролігозапал, горлянкопролігозапалення, горловиця, горлозапал, горло-запалення.

ларингофаринкс (лат. *laryngopharynx*). мед. Горлянкопроліг.

ларингофон, -а, ч.

ларінгалістика. мовозн.

Лауенбург. Населений пункт у ФРН.

Ле-Віган. Населений пункт у Франції.

левігація (лат. *levigatio*), -ї, ж.

левкограма (лат. *leucogramma*), **лейкограма**, -и, ж. мед. Білокрівцеопис.

левкоцитогенез (лат. *leucocyto-genesis*), **лейкоцитогенез**. мед. Білокрівцеутвір, білокрівцетворення.

Легліу-Гара. Населений пункт у Румунії.

леґа, -и.

леґавий, -а, -е. Лінивий; що ухиляється від роботи.

леґалайз. Термін «леґалайз» походить від гасла *Legalize It*, автором котрого став Пітер Тош – гітарист, один із перших виконавців музики в стилі реггі (грав із Бобом Марлі) й активний учасник растафаріанського руху. 1976 року він випустив перший сольний альбом, одна з пісеньок у цьому збірнику закликала до легалізації марихуани (вважають легким наркотиком) і мала назву *Legalize It*.

1997 року велика група людей в інвалідних візках вирушила з Бостона у Вашингтон – до офісу управління з питань харчових продуктів і ліків (FDA) уряду США. Учасники тієї акції (нині її вважають першим конопляним маршем) вимагали, щоб онкологічним хворим дозволили використовувати марихуану для медичних цілей. Опісля схожі заходи відбулися в багатьох містах світу та переросли в рух – у різних куточках Землі він має свої нюанси. Торік в Україні

вперше провели Марш свободи – акцію в межах Усесвітнього конопляного маршу.

6 травня 2006 року у 189 містах світу відбувся конопляний марш за легалізацію легких наркотиків («**легалайз**»). Того ж дня в Києві в межах усесвітньої акції вже вдруге мав пройти Марш свободи під гаслом «Легалізуй себе!» Але цьому Маршу протистояли опоненти легалізації наркотиків: представники УНА-УНСО, Української консервативної партії та не зареєстрованої Української націонал-трудової партії (вітчизняні «скінхеди»), а також стрейт-ейджери (учасники руху за відмову від наркотиків, алкоголю та цигарок); протестувати проти ходи вирішило й «Посольство Благословенного Царства Божого для всіх народів» (скорочено «Посольство Боже»). До пастви цієї харизматичної церковної громади належить і міський голова столиці України Леонід Черновецький (обраний у березні 2006 року).

В Україні Марш свободи **легалайз** перетворився на «Стояння свободи». За даними Відкритого інституту громадського здоров'я, нині понад мільйон українців вживає наркотики. 400 тисяч із-поміж них робить це ін'єкційно. За даними установи, найбільшими наркотичними центрами в нашій державі є міста Київ, Донецьк та Одеса.

легалізація (лат. *legalis* – законний), -ції, ор. -цією, ж. **1.** Узаконення, перехід на легальне становище. **2.** Надання законної сили якому-небудь актові або дії, узаконення. **3.** *фін.* Підтвердження справжності підписів на документі. **4.** В міжнародному праві засвідчення консулом підписів на документах, що виходять з іноземних установ; підтвердження істинності і правильності документа, який видали в іншій державі.

легалізм (лат. *legalis* – законний), -у, ч. **1.** Дозволеність, відповідність чинним законам. **2.** Поведінка, що лише зовнішньо узгоджується із загальноприйнятими моральними принципами, не відповідаючи справжньому духові моральності.

легалізований, -на, -не. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **легалізувати**.

легалізування, -ння, -нню. Процес **легалізації**.

легалізувати, -зую, -зуєш. **1.** Переводити на легальне становище. **2.** Надавати законної сили; дозволяти, знімати заборону, узаконювати.

легалізуватися, -зуюся, -зуєшся. Теж саме, що **легалізувати**.

легаліст, -а, ч.

легалітет.

легальний (лат. *legalis* – законний від *lex (legis)* – закон), -на, -не. Визнаний, дозволений законом; який має законну силу; узаконений, законний, не заборонений, не підпільний.

легальність, -ности, -ності, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **легальний**.

легально. Прислівник.

Леганес.

ле́гар, -я, ч., мн. -рі, лі́гар, лігар, легарь. **1.** Кожна з двох жердин, що підкладаються під стіс дров. **2.** Лага під дерев'яною підлогою. **3.** Сволок. **4.** Зрубане дерево, що довго лежить. **5.** Колода. **6.** Валок, по якому перекочують колоди. **7.** Довга колода, з якої тешуть бруса. **8.** Лага, брус як підклад під дрова, підлогу. **9.** Брус на мості. **10.** Підвалина. **11.** Зв'язок двох крокв. **12.** Підставка під винну бочку. **13.** Важіль. **14.** Ледар, лінтяй, лежень, лежебока.

лега́т (лат. *legatus* від *lego* – посилаю), -та, ч., мн. -га́ти, -тів. **1.** У Стародавньому Римі – намісник імператора в провінції у період принципата. **2.** Дипломатичний представник, офіційний речник Папи римського, надісланий до іноземної держави з особливим завданням; нунцій. **3.** (лат. *legatum* – належне за

заповітом) Викладене у заповіті доручення спадкоємцю виплатити якійсь особі певну суму або передати їй певне майно.

легатисимо (*ит. legatissimo від legato, букв. зв'язаний*). муз. Безвідривний, плавний перехід одного звука в інший; плавніший, ніж **легато**.

лега́то (*ит. legato, букв. зв'язаний*). муз. **1.** невідм., с. Перехід від одного звука до іншого без перерви, плавне і послідовне виконання, протилежне стакато. **2.** присл. Плавно переходячи від однієї ноти до іншої.

лега́тор, -ра, ч., мн. -тори, -рів.

лега́ція (*лат. legatio – посольство, посада, легата*), -ції, -цією, ж. **1.** Посольство Папи римського, що направляється з особливою дипломатичною місією. **2.** Провінція в колишній Папській області (Італія).

леггемогло́бін, ле́гемогло́бін (*лат. lego – збираю, згортаю + гемоглобін*). мед. Речовина, що схожа на гемоглобін; його аналог. Утворюється в деяких рослинах.

леге́дуватися, -уюся, -ешся. Вдовольнятися.

Леге́за, -и. (прізви.).

Легейда, -и. (прізви.).

леге́йда, -и, ч. і ж. **1.** Недотепа. **2.** Ледар, лежень. **3.** Незграбна людина, вайло.

легеметивний.

леге́нда¹ (*лат. legenda – те, що має бути прочитано від lego – читаю*), -ди, -ді, ж., мн. -генди, -генд. **1.** Напис на монеті. **2.** Скупність умовних знаків і пояснень до мапи, карти, плану, малюнків і т. ін.

леге́нда², легенда (*лат.*), -и, ж. **1.** Народне сказання або оповідання про якісь події чи життя людей, оповите казковістю, фантастикою; міф, міт, фантазія, вигадка, повір'я, перекази. **2.** Щось вигадане, неймовірне, неправдиве. **3.** Життєпис святого. **4.** Поетичний переказ про історичну або вигадану подію тощо. **5.** Вигадана біографія того, хто виконує таємне завдання.

леге́ндарний, легендарний, -на, -не. **1.** Який є легендою; відомий тільки з легенд. **2.** Який своєю незвичайністю (силою, героїзмом, хоробрістю тощо) викликав багато легенд. **3.** Який насправді не існує; вигаданий (нереальний). **4.** Мітичний (відомий з легенд), славетний, ушлюблений (що став легендою).

леге́ндарність, легендарність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до легендарний.

ле́гер, -а.

ле́герний, -а, -е.

легі́вний. Той матеріал, що має добавки, які змінюють його властивості.

легі́ник, -а, ч. Зменшувально-пестливе до **легінь**.

легі́нити. Порушувати шлюбну вірність.

легі́нь¹, -геня, ор. -генем, ч., мн. -гені, -генів; **легінь**, **ледінь**, **лігінь**, **лігінь**. Юнак, парубок, молодий чоловік, молодик.

легі́нь², **легі́н**. *бот.* Тополя пірамідальна, *Populus pyramidalis* Roz.

легі́нювати, **легі́нювати**. Парубкувати.

легіо́н (*лат. legio, legionis від lego – збираю, набираю*), -ну, ч., мн. -они, -нів. **1.** У Стародавньому Римі – вища бойова одиниця. **2.** У деяких країнах – назва особливих військових частин, військо, полчище; полк (ворогів). **3.** *перен.* Надзвичайно велика кількість, багато, море, сила-силенна, сила. **4.** Відомі два **легіони** – «Нахтігаль» і «Ролланд», у яких українські військові кадри проходили вишкіл перед початком Другої Світової війни, зліквідованих німцями після переходу українських націоналістів до збройної боротьби з німецькими окупантами на теренах України.

легіо́не́р (*фр. legionnaire від лат. legionarius – який належить до легіону*), -ра, ч., мн. -нери, -рів. Воїн, солдат, який входить до складу **легіону**, який служить в легіоні.

легіонерський, -а, -е. Прикметник до **легіонер**.

легіслатива (фр. (*Assemblée*) *législative* від лат. *lex (legis)* – закон). іст. Скорочене позначення Законодавчих зборів Франції під час Великої французької революції 1791-1792 р.р. (до Конвенту), а також під час Другої республіки 1849-1951 р.р.

легіслату́ра (лат. *lex (legis)* – закон + *latuz* – унесений, установлений). **1.** Термін повноважень, а також період діяльності виборного, представницького органу. **2.** Назва законодавчих органів у деяких країнах.

легісти (лат. *lex (legis)* - закон), -ів, мн. Середньовічні правники в Західній Європі, які впроваджували цивільне римське право в юридичну практику. Це право було протиставлене канонічному (церковному) праву та феодалним звичаям. У Франції (XIII ст.) легісти підтримували королівську владу, що вела боротьбу з великими феодалами.

легітимація (від лат. *legitimus* – законний, узаконений), -ції, ор. -цією, ж. **1.** Визначення чи підтвердження законності якогось права або повноваження. **2.** Документ, який підтверджує це право або повноваження.

легітимізм, -му, -мові, ч. Політичний напрям у Західній Європі XIX-XX ст (переважно у Франції), який відстоював спадкове право певної династії, скинутої революцією, на владу як головний принцип державного устрою.

легітимізований, -а, -е. Узаконений (від **легітимізм**).

легітимізувати, -ую, -уєш. Узаконювати.

легітиміст (лат. *legitimus* – законний), -та, ч., мн. -місти, -тів. **1.** Монархіст, прихильник **легітимізму**. **2.** У Франції, після Липневої революції 1830 р., прихильники династії Бурбонів – великі землевласники, аристократи, вище католицьке духовенство.

легітимістка, -и, д., м. -ці., ж., р. мн. -ток. Жіноче до **легітиміст**.

легітимістський, -а, -е. Прикметник до **легітиміст**.

легітимний (лат. *legitimus* – законний), -на, -не. юр. Законний, наприклад, постанови, форми протесту тощо.

легітимований, -а, -е. Узаконений (від **легітимізм**).

легітимувати, -ую, -уєш. Визнавати або підтверджувати законність якого-небудь права або повноваження.

Легія (лат. *legio* – леґіон). Специфічна організація, наприклад, **Легія** Українських Націоналістів (ЛУН), яка виникла восени 1925 року на основі менших молодіжних українських організацій у Чехословаччині. Центром ЛУН були Подебради, зокрема місцева Українська Господарська Академія, де вирувало українське наукове і політичне життя і де працювали і навчалися емігранти зі Східної і Західної України. На початку своєї діяльності ЛУН не відрізнялась ідеологічною спрямованістю (як Українська Військова Організація під керівництвом полковника Євгена Коновальця), навіть мала монархічну направленість. Але студії та ідеологічна праця наставників перетворили ЛУН у націоналістичне середовище, найчисельніше і добре структуроване. Осередки ЛУН були також в Парижі, Люксембурзі, Відні, Берліні та інших містах Європи. Саме в ЛУН було вперше запроваджено традиційне шевченківське «Слава Україні!» як вітання. Саме в ЛУН виникла ідея об'єднання організаційно розрізнених, але ідейно близьких націоналістичних середовищ в одну монолітну і впливову силу, здатну визволити й об'єднати Україну.

Або болгарська **легія**, яка виникла у 60-х роках XIX ст. у Белграді (Сербія) і мала два військових формування із середовища болгарських емігрантів. Легія ставила за мету боротьбу за звільнення Болгарії від турецьких окупантів. 1-ша легія діяла в 1861-1862 р.р. (брала участь у сутичках з турками на боці сербів у

Белграді), 2-га легія діяла у 1867-1868 р.р. Обидві легії розпущені сербським урядом.

Легліу-Гара.

леґований, -а, -е. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **леґувати**. **2.** Такий, до складу якого введені ті чи інші метали для одержання стопу з певними якостями (про сталь, чавун і т. ін.). **3.** Який виготовлено із сталі, чавуну і т. ін. з певними якостями.

леґованість. Властивість до **леґування**.

леґуа (*ісп. legua*). Міра довжини в країнах Латинської Америки. Дорівнює 40 куадрам (від 4км до 6,6км). На Кубі дорівнює 4,24 км.

леґувальний, -а, -е.

леґування (*нім. legieren – стоплювати, від ligo – зв’язую, з’єдную*), -я, с. Дія за значенням **леґувати**.

леґувати (*нім. legieren – сплавляти, стопувати від лат. ligo – зв’язую, з’єдную*), -ую, -уєш. **1.** Відписувати, відказувати, заповідати. **2.** Введення до складу металу або металевих стопів елементів інших металів для одержання стопу з певними якостями, фізико-хімічними і фізико-механічними властивостями, наприклад (хрому, вольфраму, нікелю, молібдену у залізо для одержання стопу сталі). **3.** Заповідати.

леґуватися.

леґурний, -а, -е. Повільний.

леґурно. Повільно, поволі.

леґуючий, -а, -е. Наприклад, елемент для **леґування**.

лейб-гвардієць, -йця, ч. Той, хто входить до складу **лейб-гвардії**.

лейб-гвардійський, -а, -е. Прикметник до **лейб-гвардія** і **лейб-гвардієць**.

лейб-гвардія (*нім.*), **ляйб-гвардія**, -дії, ор. -дією, ж. Привілейоване військо в ряді монархічних країн, спочатку – особиста охорона монарха.

лейкограма (*лат. leucogramma*), **левкограма**, -и, ж. *мед.* Білокрівцеопис.

лейкоцитогенез (*лат. leucocytogenesis*), **левкоцитогенез**. *мед.* Білокрівцеутвір, білокрівцетворення.

лейогом (*від гр. – м’який і фр. gomme – смола*). Сорт декстрину, одержуваний підсмажуванням картопляного крохмалю.

Лейпциг (*Leipzig*), **Лейпціг**, **Ляйпціг**, -га, -гу, в -гу. Місто у ФРН, на ріці Вайсе-Ельстер.

Лейпціг, **Ляйпціг**, -га, -гу, в -гу. Див. **Лейпциг**.

лейпцігський, **ляйпцігський**, -ка, -ке. Прикметник до **Лейпціг**.

Лемберг, -гу. Колишня німецька назва Львова.

Лемго. Населений пункт у ФРН.

лемінги (*англ. lemmings*). Гризуни родини пліскових, поширені в Арктиці.

Ленгбо. Населений пункт у Швеції.

Ленгеріх. Населений пункт у ФРН.

Ленінград, -а. (місто).

ленінградський, -а, -е. Прикметник до **Ленінград**.

лентіго (*лат. lentigo – сочевицеподібна плямистість, веснянка; від lens – сочевиця; сочка*). *мед.* Веснянки, ластовиння, ряботиння.

Леньяго. Населений пункт в Італії.

Леопольдсбург. Населений пункт у Бельгії.

Лерг. Населений пункт у Великій Британії.

Лесінг, -а. (прізвище).

Лессінг (*Lessing*) Готгольд-Ефраїм, -га (1729-1781). Німецький поет, драматург, просвітител, теоретик мистецтва та літературний критик. Засновник німецької

класичної літератури. Основний пафос діяльності – боротьба з ідеологією абсолютизму за створення демократичної національної культури як засобу політичного об'єднання Німеччини, знищення феодалізму та становости. У боротьбі з класицизмом **Лессінг** створив першу в країні родинну драму «Міс Сара Сампсон» (1755р.) і комедію з національним характером «Мінна фон Барнгельм» (1767 р.). Автор трагедії «Емілія Галлоті» (1772 р.), поеми «Натан Мудрий» (1779 р.) тощо. У філософії є одним з предтечею матеріалістичної традиції в Німеччині. Опублікував уривки текстів до Біблії з реймарусової книги з коментарями до її тексту і композиції: «Beiträge zur Geschichte und Literatur aus den Schätzen der herzoglichen Bibliothek in Wolfenbüttel» (1772, 1773 р.р.), з додатком у 22 с. зауваг «Von Duldung der Deisten, Fragment eines Ungenannten» (1774 р.) та з додатком у 49 с. зауваг «Mehreres aus den Papieren des Ungenannten, die Offenbarung betreffend» (1777 р.): «Про кричущу розуму з казальниць»; «Про неможливість об'яви, якій би всі люди однаково могли вірити»; «Про перехід євреїв через Червоне море»; «Про книги Старого завіту, що не були написані задля того, щоб об'явити якусь релігію»; «Про історію воскресіння Христового», які разом з виданою у 1778 р. окремою книжкою «Про мету Ісуса і його учнів», в якій доводив прагнення Ісуса і його учнів спричинити політичний переворот в Єрусалимі, викликали в цілій Німеччині, а потім по всій Європі шалений галас і стали початком завзятої боротьби протестантських ортодоксів.

летаргічний (*лат. lethargicus*), -а, -е. *мед.* Сплячковий, завмиральний нібисмертевий, нібисмертний, нібисмертельний.

летаргія (*лат. lethargia*), -ї, *ж. мед.* Сплячка, завмирання, нібисмерть, **летаргічний сон.**

Лєгніца. Населений пункт у Польщі.

Лєгьоново. Населений пункт у Польщі.

Лєнінградская. Населений пункт у Росії.

лживонегативний, хибнонегативний (*лат. pseudonegativus*), -а, -е.

лігати, -аю, -аєш, лікати. **1.** Ковтати. **2.** Глитати, жерти.

Лисиганич, -а. (прізвище.)

Лисіє Гори. Місцевість.

Лівінгстон. Назва футбольної команди.

лівогвинтовий, -а, -е. З лівонарізним гвинтом.

ліга¹ (*фр.*), -ги, д., м. -зі, -дзі, *ж.*, мн. ліги, ліг. Бричка (але ліга – об'єднання окремих осіб, організацій, держав; асоціація).

ліга² (*англ. league*). Міра відстані, прийнята у Великій Британії і США, дорівнює трьом милям. Ліга уставна – 4,83км, ліга морська – 5,5бкм.

лігамент (*лат. ligamentum – зав'язка, перев'язь*). **1.** Зв'язка, в'язло. **2.** Еластичний тяж з рогоподібної речовини – конхіоліну, який з'єднує черепашки двостулкових молюсків. **3.** Зв'язки, що укріплюють суглоби або утримують внутрішні органи.

лігаментозний (*ligamentosus*), -а, -е. Зв'язковий, в'язловий.

лігарі. Стовпи як опора підвалин хати.

лігатура (*лат. ligatura, від ligo – зв'язую*), -ри, -рі, *ж.*, мн. -тури, -тур. *мет.*

1. Зображення одним письмовим знаком двох або декількох літер, складна літера. **2. мет.** Домішка, компонент, складник, **інгредієнт** (у стопі); домішка міді або олова до золота, срібла, платини для надання стопу більшої твердості.

3. Допоміжний стоп (наприклад, феростоп, який додають до розплавлених металів (стопів), щоб змінити їхній хемічний склад і властивості). **4. мед.** Нитка і т. ін., якою перев'язують кровоносну судину, щоб спинити кровотечу або яку залишають у рані після операції для з'єднання тканини; перев'яз.

лігатурний, -а, -е. *мет.* Прикметник до **лігатура**.

лігерка, -и, ж. Вид верхнього жіночого міщанського одягу.

лігірувати, лігувати, -ую, -уєш. Перев'язувати.

Лігнад, -а. (прізви.)

лігнін, -ну, -нові, ч. **1.** Багата на вуглець речовина, яка після целюлози є основною складовою частиною здерев'янілих рослинних тканин. **2.** Виготовлений з деревини сорт тонкого, гофрованого паперу, який застосовується в медицині; деревна вата.

лігніт (від лат. *lignum (ligni)* – дерево), -ту, -тові, ч. **1.** Слабозвуглена викопна деревина, бурого кольору. **2.** Різновид бурого вугілля.

лігностон (від лат. *lignum* – дерево і англ. *stone* – камінь). Спресована при високій температурі деревина (переважно березова), з якої виготовляють човники, шестерні (шістерні), триби, вкладки вальниць тощо.

лігнофоль (від лат. *lignum* – дерево і *folium* – лист). Конструкційний деревношаруватий матеріал, виготовлений з листів шпону (переважно березового), що їх просочують (або промазують) смолами, а потім пресують (або склеюють).

лігроїн (англ. *ligroine*), -ну, -нові. Рідкий нафтопродукт; застосовують як дизельне пальне; розчинник у лакофарбовій промисловості тощо.

лігувати, лігірувати, -ую, -уєш. Перев'язувати.

Лігуріон. Населений пункт у Греції.

Лігурія (*Liguria*). Область на Півночі Італії, поблизу Лігурійського моря.

Лігурійський, -а, -е. (Лігурійське море).

Лідчепінг. Населений пункт у Швеції.

лізинг (англ. *leasing*, від *lease* – здавати в оренду; *орендувати, наймати*), -а, ч. *фін.* Довготермінова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд. **Лізинг** є способом фінансування інвестицій і активізації збуту, що ґрунтується на збереженні прав власності на товар за орендодавцем.

лілангені. Грашова одиниця Королівства Свазіленд.

Лілонґве. Столиця Республіки Малаві.

Лімбург. Населений пункт у ФРН.

лімінг. Сорт зубової кукурудзи, що має великі видовжені червоно-оранжеві зерна.

Лімінгтон. Населений пункт у Великій Британії.

лімфангіома (лат. *lymphangioma*), -и, ж. *мед.* Пасокосудиняк, пасокосудиноопух, пасокосудинопухлина.

лімфангіт (лат. *lymphangitis; lymphangoitis*). *мед.* Пасокосудинниця, пасокосудинозапал, пасокосудинозапалення.

лімфангіектазія (лат. *lymphangiectasia*), -ї, ж. *мед.* Пасокосудинорозшир, пасокосудинорозширення.

лімфангоїт (лат. *lymphangoitis; lymphangitis*). *мед.* Пасокосудинниця, пасокосудинозапал, пасокосудинозапалення.

лімфогранульома (лат. *lymphogranuloma*), и, ж. *мед.* Пасокозерняк, пасокозерноопух, пасокозернистоопух, пасокозернопухлина, пасокозернистопухлина.

лімфогрануломатоз (лат. *lymphogranulomatosis*), **лімфогрануломатоз**. *мед.* Пасокозерняків'я, пасокозерняковість, пасокозерноопуховість, пасокозернистоопуховість, пасокозернопухлиновість, пасокозернисто-пухлиновість.

лімфогрануломатоз, лімфогрануломатоз. *мед.* Див. **лімфогрануломатоз**.

лінгам. Фалос, прутень, penis. Чоловічий статевий орган.

лінгвальний (*lingualis*), -а, -е. *мед.* Язиковий.

лінгвіст (*фр.* від лат.), -та ч., мн. -вісти, -тів. Фахівець з **лінгвістики**, мовознавець, філолог, поліглот.

лінгвістика (*фр. linguistique, від лат. lingua – мова*), -ки, д., м. -ці, ж. Наука про мову; мовознавство.

лінгвістичний, -на, -не. **1.** Стосується до **лінгвістики**. **2.** Пов'язаний з мовою; мовний, мовознавчий, філологічний.

лінгвістка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **лінгвіст**.

лінгвомімікрія. *мовозн.*

лінгвостилістика, -и, д., м. -ці, ж. Розділ мовознавства, що вивчає стилі мови.

лінгвостилістичний, -а, -е. Стосується до **лінгвостилістики**.

лінгвосфера. *мовозн.*

Лінген. Населений пункт у ФРН.

Ліндесберг. Населений пункт у Швеції.

ліногравюра (*від лат. linum – полотно і гравюра – з фр.*), -и, ж. **Гравюра** на лінолеумі і відбиток зображення з неї.

Лінчепінг. Населений пункт у Швеції.

Ллангіріг. Населений пункт у Великій Британії.

Логгілпгед. Населений пункт у Великій Британії.

Лог. Населений пункт у Росії.

-лог (*лат. -logus*). -івник, -знавець.

логарифм (*лат. logarithmus, від гр.*), **логаритм**, логаритм, логарифм, -ма, -му, ч., мн. -рифми (-ритми), -мів. Показник степеня, до якого потрібно піднести число-основу, щоб одержати дане число (але логаритм).

логарифмічний, логарифмічний, **логаритмічний**, логарифмічний, -на, -не.

логарифмування, логарифмування, **логаритмування**, логаритмування, -ння, -нню, -нням, с.

логарифмувати, логарифмувати, **логаритмувати**, логаритмувати, -ую, -уєш. *перех., мат.* Знаходити **логарифм** даного числа.

логер, **люгер** (*нім. Logger, Lagger*), -а. Невелике дво- або трищоглове вітрильне судно з рейовим оснащенням.

-логиня. -івниця, -знавиця.

-логічний (*лат. -logicus*). -івничий, -знавчий, -знавський.

-логія (*лат. -logia*), -логія. -івництво, -знавство.

логопедія (*лат. logopaedia*), -ї, ж. *мед.* Мововиправлення.

Логроньо. Населений пункт в Іспанії.

Логуш, -а. (прізви.).

“**Лоенгрін**”, -а. (опера).

“**Лоенгрін**”, -а. (опера).

лозунг (*нім. Losung – заклик*), **льозунг**, -а, -гу, ч., мн. -зунги, -гів. **1.** Гасло. **2.** Заклик, в якому чітко виражено провідну ідею, завдання і вимоги. **3.** Пароль.

лозунговий, **льозунговий**, -а, -е. Властивий **лозунгу**; схожий на **лозунг**.

Ломага, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

ломигати, -аю, -єш. Бити палкою (ломакою).

Лонг-Айленд (*Long Island*). Низинний острів в Атлантичному океані, біля берегів США.

лонгет (*фр. longuet, букв. – видовжений*). Пов'язка з гіпсу, яка забезпечує нерухомість зламаних кісток кінцівок.

Лонгес. Населений пункт у Фінляндії.

Лонгфелло (*Longfellow*), **Льонгфелло** Генрі Уодсуорт (1807-1882), невідм. Прізвище американського письменника; поет-романтик.

Лонгфорд. Населений пункт в Ірландії.

Лонгюйон. Населений пункт у Франції.

Лопе де Вега Карпью (*Lope de Vega Carpio*), **Льопе де Вега** Фелікс, Лопе де Веги (1562-1635). Іспанський драматург, поет, прозаїк. У 1614 р. прийняв сан священника. Залишив великий літературний спадок: більше, як 2000 п'єс, 20 поем, ліричні вірші, пасторальний роман «Аркадія», любовно-авантюрний роман «Мандрівник у своїй вітчизні», діалогічний роман «Доротія», новели. У віршованому трактаті «Нове мистецтво складати комедії в наш час» (1609 р.) він сформулював важливі принципи іспанської ренесансної драми. Його п'єси уявляють собою класичні зразки іспанської національної драми Відродження.

лотарінгець, лотарінгець, льотрінгець, -нця, ч., мн. -рінці, -ців. Мешканець **Лотарингії**.

Лотарингія (*Lorraine*), -гії, ор. -гією. Історична область на Сході Франції, в басейні ріки Мозель.

Лотарингія (нім. *Lothringen*), **Льотрінгія**, -гії, ор. -гією. Див. **Лотарингія**.

лотарінгський, -а, -е. Прикметник до **Лотарингія**.

лотерія-алегри, льотерія-алегри, -рії-алегри.

Луга. Населений пункт у Росії.

Лугано, Люгано, не відм. Місто у Швейцарії.

лугеря, лугер, люгер, -ра, мн. -ри, -рів. Рибальська сітка.

Луго. Населений пункт в Іспанії.

Лугож. Населений пункт у Румунії.

лунга. Луг.

Лутерштадт-Віттенберг. Населений пункт у ФРН.

Льгов. Населений пункт у Росії.

Льогенгрін. Лицар Святого Граля, що боронить права покривдженої вдови (з поетичного доробку Олега Ольжича).

льозунг, лозунг. Заклик, гасло, клик, відозва, звернення (провідника).

Льонінген. Населений пункт у ФРН.

люгер. Див. **лугер**.

Людвіг. (ім'я).

Людвіг, -а. (ім'я).

Людвіга, -и, д., м. -дзі. (жіноче ім'я)

Людвігівна, -и

Людвігович, -а, ор. -ем. (прізви., по-батькові).

Людвігсбург. Населений пункт у ФРН.

Людвігсгафен. Населений пункт у ФРН.

Людвігслуст. Населений пункт у ФРН.

Люксембург, -а. Місто, столиця **Люксембургу**.

Люксембург, Люксембург, -у. Країна в Західній Європі.

Люксембург (*Luxemburg*) Роза, -бург Рози, (1871-1919). Прізвище діячки німецького, польського та міжнародного робітничого руху, одна з керівників і теоретиків польської соціал-демократії, ліво-радикальної течії в Німецькій соціал-демократії і 2-му Інтернаціоналі, одна із засновників Комуністичної партії Німеччини, вела боротьбу проти націоналізму Польської соціалістичної партії, для якої національне, особливо українське національне, є виключно негативним фактором.

люксембурзьський, люксембурзький, -ка, -ке. Прикметник до **Люксембургу**.

Люлебургаз. Населений пункт у Туреччині.

люмбаго. рос. Простріл.

люмберг.

Люнгберг.

Люнгадаль. Населений пункт у Норвегії.

Люнебург. Населений пункт у ФРН.

ляг, лаг, -га, ч., мн. **ляги,** -гів. **1.** Пристрій. **2. мор.** Навігаційний прилад для вимірювання швидкості руху судна або пройденого ним шляху.

Лягеркнона.

лягу́на, лагу́на, -ни, -ні, ж., мн. -гу́ни, -гун. **1.** Невелика морська затока, що утворилася внаслідок відокремлення частини моря піщаною косою (затока, відтята пересипом). **2.** Внутрішня водойма коралового острова (атола).

лягунний, лагунний. Теж саме, що й **лягуновий, лагуновий.**

лягуновий, лагуновий, -а, -е. Прикметник до **лягу́на, лагу́на.** Який має **лягу́ни** (лагуни).

Ляйпциг. Місто у ФРН.

Ляйпціг. Місто у ФРН.

Лянге, невідм. (прізви.)

М

Маале-Гурі. *бібл.*

Мааре-Гева. *бібл.*

маг, -а, ч. **1.** У країнах стародавнього Сходу – жрець, що виконував релігійні обряди і провіщав майбутнє. **2.** Людина, що нібито володіє таємницями **магії;** характерник, чарівник.

Матадорг.

магазин, -ю, ч., **магазéя,** магазéй, магазéя. Магазин для зберігання зерна; комора.

магазин (*нім. Magazin, від араб. махазін – комора*), магазин, -на, в -ні, ч., мн.-зіни, -нів. **1.** Приміщення для роздрібно́ї торгівлі; комора, магазей, склад, склеп, крамниця, гамазей, гамазин, гуртівня. **2.** Приміщення для зберігання запасів харчування, боєприпасів і т. ін. **3.** Частина апарата або приладу у вигляді коробки або трубки, куди вкладають кілька однорідних предметів. **4.** Запасне місце у вуликові для меду на випадок посиленого збору.

магала́ва. **1.** Дрюк. **2.** Чабанська палиця.

магала́с. **1.** Ледащо. **2.** Людина аморальної поведінки.

магала́тій, магалатій. Чоловік, який прикидається дурником.

Магальєнс (*Magalhães*), -са, -сові. Португальський мореплавець. **Магелан.**

Магальєнсова протока, -вої протоки, **Магеланова** протока.

Магальєш. Стадіон в місті Лейрія (Португалія).

Мага́ляс, -а. (прізви.)

мага́р, могоар, мохар. *бот.* Мишій італійський, угорське просо, чумиза, *Setaria italica* (L).

магас.

Магас. Населений пункт в Іспанії.

Ма́гда, -и. (ім'я).

Ма́гдебур́г (*Magdeburg*), Ма́гдебур́г, -га, -гу, в -зі. Місто у ФРН, порт на Ельбі.

магдебурзький (*нім.*), -а, -е. **Магдебурзьке** право – феодальне право м. Магдебурга на самоврядування, що поширилося на ряд міст Німеччини, Подьщі, Литви, України.

магдебурка. Картопля, гайда, галаган, галган, галагода, гарбузи, гарбудзи, картоха, картохля, кромпир, ріпа, бульба, гардох, бараболя, гараболя, мандебурка, крумплі, бандура, бандурка, груля, кумпері, земляки, гайдах, ко́тя, мандибурка, бандз, грулина тощо. Див. **гайда**³.

Магдинець, -нця. (прізви.)

Магелл'ан (*icn. Magallanes*) (1480-1521), **Магел'ан**, **Магаль'єнс**, -а. Мореплавець, експедиція якого здійснила перше кругосвітнє плавання.

Магелла'нова протока, **Магел'анова** протока, **Магаль'єнсова** протока. Протока між материком Південна Америка і архіпелагом Вогняна Земля, з'єднує Тихий і Атлантичний океани.

ма'гель, -гль, ч., ма'гель, ма'гіль, магіль, мн. ма'глі, -глів, маглі. **1.** Качалка. **2.** Зв'язані докупи мотки прядива, сніп. **3.** Качалка як частина ткацького верстата.

магельни'ця, магільни'ця, -і, ж., магельниця, магівниця, магівниця, магілниця, магілниця, магілівниця, магілівниця, маглуниця. **1.** Валик для прасування білизни. **2.** Рубель, праник, пральна дошка. **3.** Велика палиця. **4.** Качалка як частина ткацького верстата.

магера¹, магера. Фурія.

магеран, -у, ч., магера², магера, мадяран. *бот.* Майоран, *Origanum majorana* L. (*Majorana Moench*).

маге'рка, -и, ж., маге'рка, маге'рка, магі'рка, магі'рка, магі'рка, магіе'рка, малге'рка, магя'рка. **1.** Повстяна шапка. **2.** Угорський головний убір. Див. **магя'рка**.

ма'гер. Перегнане на сепараторі молоко.

ма'гери. *бот.* **1.** Сорт високостеблї крупнокачанистої кукурудзи. **2.** Ковила. **3.** Прикраса з ковили до головного убору.

маге'рка. *бот.* Ковила та прикраса головного убору з неї.

магерчу'к. Молодий угорець (мадяр).

Магі (*лат. magus, гр. μάγος від дав.-перс магуш*). **1.** Жреці і члени жрецької касти у давньому Західному Ірані. **2.** У часи Геродота – назва одного з мідійських племен. **3.** В період елінізму і пізніше – чародії, чарівники, колдуни, астрологи. **4.** Мольфари, волхви, брахмани.

магівни'ця, магівни'ця, магілни'ця, магілни'ця, магілівни'ця, магельни'ця. **1.** Рубель; пральна дошка. **2.** Велика палиця. **3.** Частина ткацького верстата.

ма'гіка. Жін. до **маг**, маг.

магілка, магілка. **1.** Головка сиру. **2.** Сир. **3.** Скісле молоко.

Магістр, -тра, ч., мн. -три, -трів. Див. **магістр**.

магістерство, -а, с.

магістерський, -ка, -ке. **1.** Прикметник до **магістр**; пов'язаний з особою, що має вчений ступінь. **2.** Належний магістрові.

магістр (*лат. magister – начальник, вчитель*), -тра, ч., магістр, магістер, мн. -три, -трів. **1.** Назва низки посад у Давньому Римі. **2.** Пізніше в Європі великий магістр (гросмейстер) – глава католицького духовного ордену або глава масонської великої ложі, голова духовного або рицарського ордену. **3.** Високий придворний титул у Візантії. **4.** Викладач гуманітарних наук в Західній Європі за середньовіччя. **5.** Друга академічна ступінь, що надається у вищих учбових закладах США, Великої Британії та інших країнах англо-американської системи вищої освіти (в Україні також введений для випускників університетів кваліфікаційний рівень магістр як перша (неофіційна) наукова ступінь).

магістраль (*лат. magistralis – головний*), -і, ор. -ллю, ж., магістра'ль, мн. -лей. **1.** Головний напрям, основна лінія в шляхах сполучення; важлива дорога, траса. **2.** Головна лінія або головний кабель, або головна труба в системі водопровідної, електричної, телефонної, газової та ін. мереж. **3.** Широка міська вулиця. **4.** Битий, широкий, основний шлях – гостинець.

магістральний (*лат. magistralis*), -на, -не. **1.** Стосується до **магістралі**; великошляховий. **2.** *перен.* Головний, основний, центральний.

магістра'ля, -лі, -лею, ж., мн. -ралі, -ра'ль. **1.** Головний шлях; артерія (найрухливіша вулиця). **2.** *тех.* Головна лінія.

магістра́нт, -та, ч., мн. -ра́нти, -тів. Той, хто готується захищати дисертацію на ступінь магістра.

магістра́нтство, -а, с.

магістра́нтський, -ка, -ке. Прикметник до **магістрант**.

магістрантура, **магістратура**. Структура, підрозділ університету, де йде підготовка магістрантів.

магістра́т (*лат. magistratus*), -ту, -тові, ч., магістра́т, **магістрату́ра**, магістрату́ра. **1.** У Литві, Польщі, Україні (до 2-ї половини 19 ст.) – орган міського самоврядування; муніципалітет, міська управа, майстрат. **2.** У Стародавньому Римі – державна посада консула, претора тощо, а також особа, що її займала. **3.** У Великій Британії та Франції суддя. **4.** Сукупність усіх державних урядовців, у тому числі судових, у США.

магістра́тський, -ка, -ке. Прикметник до **магістрат**.

магістрату́ра (*лат.*), -ри, -рі, ж. У деяких країнах Європи – судове відомство; члени цього відомства.

магістрський, -а, -е. Прикметник до **магістратура**.

магічний, -а, -е. Прикметник до **магія**.

магічний квадрат (талісман або криптограма). Числовий квадрат порядку $n \times n$ (де $n > 0$) – квадратна таблиця (матриця) розміром $n \times n$, яка розбита на n^2 комірок, в яких з певною послідовністю розташовані цілі позитивні числа від 1 до n^2 , причому сума чисел кожного рядка, кожної колонки і кожної з головних діагоналей дорівнює:

$$\Sigma = \frac{1}{2}n(n^2 + 1),$$

а загальна сума чисел в магічному квадраті дорівнює:

$$\Sigma \Sigma = 1 + 2 + 3 + \dots + n^2 = \frac{1}{2}n^2(n^2 + 1).$$

Відомі магічні квадрати китайського імператора Ю (3×3), німецького маляра Альбрехта Дюрера (Dürer) (1471-1528) (4×4). Складання магічних квадратів – класичний зразок математичних розваг. Застосовуються в економічних розрахунках, побудові кодів і передачі інформації, розробці оптимальних рецептур в хемічних дослідженнях і харчуванні, оптимізації багатокомпонентних сумішей, захисті факторів від дрейфу в часі при лінійному математичному плануванні експерименту.

магія (*лат. magia*, від *гр. magéia* - *ворожба*), магія, -ї, ж. Чародійство, колдовство, чаклунство, мольфарство (в Карпатах).

ма́гла, **ма́гля**, **магі́ль**. **1.** Купа. **2.** Штабель колод, заготовлений для сплаву. **3.** Купа сплавлених полін. **4.** Довжина витканого полотна, яке навивається за один раз на навій.

маглаві́т. Навіжений.

маглі́вка, **маго́вдя**, **маго́вня**. **1.** *знев.* Голова. **2.** Головка сиру з тмином.

ма́глемозе (*Maglmoze*). Поселення епохи мезоліту поблизу міста Муллеруп (Данія).

ма́гли, **ма́гли**, мн. **1.** Горстка коноплі, зв'язані докупи; сніп. **2.** Бердо.

маглі́вка. **1.** Рубель; пральна дошка. **2.** Велика палиця.

маглі́вник. **1.** Полотно для качання білизни. **2.** Рушник.

маглі́вни́ця, -ї, ж. Див. **магельниця**.

маглі́ваний, -а, -е. Качаний **маглі́вницею**.

маглі́они, **маго́ль**, маді́вниця, маді́лниця, мазлі́вка. **1.** Блочки у верстаті. **2.** Пральна дошка. **3.** Велика палиця.

маглюва́ння, -ння, -нню.

маглюва́ти, -юю, -єш, маглюва́ти, мадлюва́ти, мандлюва́ти, мендлюва́ти. **1.** Катати (білизну). **2.** Погано малювати, погано писати.

ма́гля, ма́гла, ма́гіль. **1.** Купа. **2.** Штабель колод, заготовлених для сплаву. **3.** Купа сплавлених полін. **4.** Довжина витканого полотна, яке навивається за один раз на навій.

магля́р. Прасувальник.

магля́рка. **1.** Рубель, праник, пральна дошка. **2.** Велика палиця.

ма́гма (від *гр. μάγμα – густе мастило*), магма. Природна розплавлена маса переважно силікатного складу з домішкою летких речовин, що утворюється в глибинних зонах Землі.

Магмет-Гірей. Кримський хан.

магн, магнець, магнезій, магній. Див. **магній.**

магна́т (*лат. magnat*), -а, ч. Великий феодальний землевласник; вельможа, можновладець, шляхтич.

магнати (від *лат. magnas, magnatus – багатий, знатна людина*). **1.** Феодали, шляхта, родовите і багате панство у деяких країнах Європи (особливо в Польщі та Угорщині) в XVI-XX ст. **2.** Представники великого промислового і фінансового капіталу.

магна́тський, -а, -е. Прикметник до **магнат**; належний магнатові.

Магне-В₆ (*Magne-B₆*). Ліки. Пігулки (таблетки), що вкриті оболонкою. Склад лікарського засобу: діючі речовини (в 1 пігулці) магнію лактата дигідрату – 470 мг; піридоксину гідрохлориду (вітаміну В₆) – 5 мг; допоміжні речовини: сахароза; каолін важкий; камедь акацієва; карбоксиполіметилен 934; тальк; магнію стеарат; віск Карнауба; титану діоксид. **Фармакотерапевтична група.** Магне-В₆ відноситься до лікарських засобів, які містять вітаміни групи В з мінералами. **Показання.** Препарат рекомендується застосовувати для профілактики недостатку магнію в організмі та пов'язаних з ним: порушень сну, підвищеної нервової збудливості, станом фізичної або розумової перевтоми, болю та спазмів м'язів; астенії. **Протипоказання.** Препарат не рекомендується застосовувати при алергії до компонентів, при нирковій недостатності та дітям до 6 років.

магнезіальний (*лат. magnesimalis*), -а, -е.

магнезій, магн, магнець, магній. Див. **магній.**

магнезі́я (*лат. magnesia; гр. magnesia; від magnesia lithos – магнезійський камінь, із Магнесії – гористої місцини в східній Греції (півострова в Егейському морі) та її головного міста (у Фесалії, Тесалії- гр. Thessalia) або однойменних міст у Малій Азії: в Лідії чи в Карії (на р. Меандрі)), -ї, ж.* Оксид (окис, окисень) магнію (магну, магнецю, магнезію).

Ма́гнер, -а. (прізвище)

магнес, -у, ч. Див. **магніт.**

Магнесія, -ї, ж. Гориста місцина в східній Греції (півострова в Егейському морі).

магнезійський, -а, -е. Прикметник до **Магнесія.**

магнесува́ти, магнесувати, -ую, -єш. **Магнітити** (магнітити).

магне́т, магнес. Див. **магніт.** Намагнечене тіло (здебільшого зі сталі або спеціального ступу), що утворює магнетне поле.

магнетиз́м (*лат. magnetismus; від лат. magnetum; mages; гр. mages; від magnesios (magnetes, magnetis) Lithos/ - магнезійський /камінь/, із Магнесії – гористої місцини в східній Греції (півострова в Егейському морі) та її головного міста (у Фесалії, Тесалії- гр. Thessalia) або однойменних міст у Малій Азії: в Лідії чи в Карії (на р. Меандрі)), магнетизм, -у, ч. **1.** Властивість магніту, а також провідника з електричним струмом або електричних зарядів притягати або*

відштовхувати деякі тіла; сукупність властивостей і явищ (притягування, відштовхування тощо), яка виявляється у взаємодії між електричними струмами, між струмами і магнетами, мікрочастинками (електронами, протонами, нейтронами). **2.** Учення про магнітні явища та магнітні властивості тіл. **3.** Притягацтво, притягальництво, притягувацтво, притягувальництво, тягунецтво.

магнѐтики, магнетики. Матеріали з властивістю **магніту** (магніту).

магнеті́т, магнетит, -у, ч. Мінерал чорного кольору з металічним блиском, що містить залізо й має магнітні властивості; магнітний залізняк.

магнеті́товий, магнетитовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **магнеті́т** (магнетит). **2.** Який містить у собі **магнеті́т** (магнетит).

магнеті́чний, магнетичний, -а, -е. **1.** Стосовно до магнетизму. **2.** Притягальний.

магнѐтний, **магні́тний**, магнетний, магнітний, -а, -е. Див. **магні́тний**, магнітний.

магнетні́сть, магнетність. Див. **магні́тні́сть**, магнітність.

магнето (фр. *magneto*, від гр. – *магнет*), магнето, невідм., с. Магнетоелектричний генератор для утворення іскри, що запалює пальну суміш у двигунах внутрішнього згорання.

магнето..., магнето... У складних словах відповідає поняттю «магнетні (магнітні) явища».

магнетовий, магнетовий, -а, -е. Магнітний, притягачевий, притягальниковий, притягучевий, притягувальниковий (**магнетова** сила).

магнетон, магнетон, -а, ч. Одиниця розмірності магнітного (магнітного) моменту, що використовується в атомній та ядерній фізиці (магнітний момент атомних систем в основному зумовлений рухом електронів та їх спіном і вимірюється в магнетонах Бора:

$$\mu_B = \frac{e\hbar}{2mc} = 9,273 \cdot 10^{-25} \frac{\text{Дж}}{\text{кг} \cdot \text{с}}, \text{ де } e - \text{ абсолютна величина}$$

заряду електрона; m – маса електрона; \hbar – універсальна стала Планка; c – швидкість світла у вакуумі.

магнетро́н, магнетрон, -а, ч. Електронна лампа спеціальної конструкції для утворення надвисокочастотних коливань.

магнетро́нний, магнетронний, -а, -е. Прикметник до **магнетрон** (магнетрон).

магнець, **магн**, **магнезі́й**, **магні́й**. Див. **магні́й**.

магні́свий, -а, -е. Прикметник до **магні́й**.

Магні́й (лат. *Magnesium*; англ. *Magnesium*, фр. *Magnésium*, нім. *Magnesium*, від гр. *magnes* – магнес., *магнет*, *магніт* – магнезі́йський /камінь/, із *Магнесії* – гористої місцини в східній Греції (півострова в Егейському морі) та її головного міста (у Фесалії, Тесалії – гр.) або однойменних міст у Малій Азії: в Лідії /тепер тур. м. Маніса/ чи в Каїрі (на р. Меандрі /тепер тур. р. Великий Мендерес/)), **магн**, **магнець**, **магнезі́й**, магні́й, -ю, ч. Mg, хемічний елемент II групи Періодичної системи елементів, атомний номер 12, атомна маса 24,305, метал. Природний магні́й складається з трьох ізотопів: ^{24}Mg (78,60%), ^{25}Mg (10,11%), ^{26}Mg (11,29%). Магні́й відкритий в 1808 р. Г.Деві. Характерний елемент мантії Землі (25,9% за масою), у земній корі – 1,87%. У магматичних процесах Mg^{2+} є аналогом Fe^{2+} , що пояснюється близькістю їх іонних радіусів: 0,074 і 0,080 нм відповідно. Мінерали Mg багаточисельні – силікати, карбонати, сульфати, хлориди і т.і. В океанській воді Mg 0,13%. У промисловості Mg отримують в основному з доломітів та з океанської води, найбільше Mg отримують електролізом неводного хлориду MgCl_2 або обезводненого карналіту $\text{KCl} \cdot \text{MgCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$. Фізичні властивості: Mg кристалізується в гексагональній гратці з параметрами $a=0,32028$ нм, $c=0,51998$ нм; густина 1,739 г/см³ при 20°C і тиску 760мм рт.ст., температура топлення 651°C, температура кипіння 1107°C, питома теплоємність

1,04кДж/ (кг·К) при 20°C, теплопровідність 155 Вт/ (м·К). Застосовується при виробництві стопів на його основі, у металотермічних процесах для отримання тяжковідновних і рідких металів (Ті, Zr, Hf, U та ін.), а також для розкислення і десульфуризації металів і стопів. (Англійський хемік Г.Деві при утворенні новолатинської назви елемента (первня) від слова «magnesia» свій перший (1808 р.) варіант (видозміну) «Magnium» пізніше виправив на «Magnesium». У Росії назву не виправили).

магніт, магніт, -у, ч. **1.** Тіло, що має властивості притягувати до себе або відштовхувати від себе деякі інші тіла. **2.** Притягач, притягувач, притягальник, притягувальник, тягунець, морське залізо, **магнес**, **магнет**.

магнітити, магнітити, -ічу, -ітиш. Надавати чомусь властивостей магніту (магніту).

магнітний, **магнетний**, магнітний, магнетний, -а, -е. **1.** Прикметник до **магніт** (магніт). **2.** Який має властивості магніту; намагнічений. **3.** Який діє на ґрунті застосування магнетизму. **4.** Пов'язаний з явищами земного магнетизму. **5.** Притягальний, притягувальний, тягунечий.

магнітність, **магнетність**, магнітність, магнетність, -ности, ж. **1.** Те саме, що **магнетизм** (магнетизм). **2.** Притягальність, притягувальність, тягунечість.

магнітограф, магнітограф, -а, ч. Прилад для реєстрації змін магнітного (магнітного) поля Землі.

магнітолог, магнітолог, -а, ч. Фахівець, що досліджує магнітні (магнітні) явища.

магнітометр, магнітометр, -а, ч. Прилад для вимірювання напруженості магнітного (магнітного) поля.

магнітометричний, магнітометричний, -а, -е. Здійснюваний за допомогою **магнітометра** (магнітометра).

магнітофон, магнітофон, -а, ч. Апарат для магнітного (магнітного) запису та відтворення звуку.

магнолієвий, -а, -е. Прикметник до **магнолія**; властивий магнолії. **2.** Назва родини дводольних деревних і кущових рослин, представниками якої є магнолія, тюльпанове дерево, лимонник і т. ін.

магнолія (*фр.*), -ї, ор. -сю, ж. Субтропічне дерево або кущ з великими білими запашними квітами й темно-зеленим блискучим листям.

Магнор. Населений пункт у Норвегії.

Магнус. (прізви.).

маго, невідм, ж. Безхвоста мавпа родини мавпоподібних.

маговдя, **маговня**. Див. **маглівка**.

маговня, **маговдя**. Див. **маглівка**.

Магог. *бібл.*

маго́ла. **1.** Безрогий віл. **2.** Кобила.

маго́ль, -гля, ч. Див. **магіль**.

магоч, *магоч. бот.* *Sonchus arvensis* L. Жовтий осот польовий.

Магочій Павло Роберт. Науковець, походить із США (народився в родині вихідців із Закарпаття, типовий представник «третього покоління» імігрантів), з 1980 р. завідувач катедрою університету в м. Торонто (Канада), ідеолог політичного русинства, що ставить за мету виокремлення русинів з єдиного українського етносу. Основні праці: «Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948)» (1978 р.), «Галичина: історичний нарис і бібліографічний довідник» (1983 р.), «Україна: історичний атлас» (1985 р.) та ін.

Магра. (прізви.).

магро, -а, ч. Бик (віл) з одним ядром (від природи).

магу́ла, магу́ля. 1. Груба палиця з потовщеним руків'ям. 2. Булава. 3. *знев.* Незграбна людина. 4. *знев.* (про людину). Кака, кізяк, гімно, покидьок, непотріб, негідь, потолоч. 5. Виділений кал через пряму кишку, випорожнення.

магу́лити. Підмовляти, переманювати на свій бік.

магу́ра, магу́ра, магу́на. Висока гора.

Магу́ра, -и. (прізви.).

магу́ш, магу́ш. *ент.* Коник, *Tettigonia viridissima* L.

магя́рка, -и, ж. 1. Чоловічий головний убір. 2. Чоловіча валяна шапка. 3. Валяна біла шапка; цеберко. 4. Угорська шапка; шапка-угорка, мадярка. 5. Жінка-угорка, мадярка. Див. **магерка.**

Мадагаскар, Мадагаскар, -у. Країна на острові **Мадагаскар** та прилягаючих островах в Індійському океані.

мадагаска́рський, -а, -е. Прикметник до **Мадагаскар.**

мадзгала́тій, -а, -е. Брудний, замурзаний.

мадрага́н. Див. **мандригуля.**

мадрига́л (*фр.*), -а, ч., мадригал. 1. Невеликий хвалебний вірш, присвячений дамі. 2. Комплімент, улеслива похвала. 3. Вид вокального твору ліричного характеру.

мадрига́льний, -а, -е. Прикметник до **мадригал.**

мадрига́н. Див. **мандригуля.**

мадригу́ля. Див. **мандригуля.**

Мадрига́ль-де-лас-Торрес. Населений пункт в Іспанії.

Мадяро́рсаг (*Magyarország*). Самоназва угорцями Угорщини (як і самоназва угорців мадяр (*Magyar*)).

мазгли́вий, -а, -е. Плаксивий.

мазгу́ляти. Мазати, мазюкати, бруднити, робити плями.

«**майн гот**». Вигук «мій Бог».

Майні́нген. Населений пункт у ФРН.

Майноуґ Кеннет. Автор фундаментальних наукових праць з теорій націоналізму і лібералізму «Анатомія націоналізму», у якій висвітлені три ступені націоналізму, націоналізм і французька революція (інтелектуальне життя у Франції 18 ст., патріотизм Жан-Жака Руссо, Сійєс і Французька революція), націоналізм і німецька єдність (політичні ідеї у 19 ст., Герде і національна індивідуальність, Фіхте і німецька нація), «Тлумачення націоналізму», у якій висвітлені ідеологічні розбіжності націоналізму з лібералізмом, націоналізм і марксизм та дано пояснення спроб зрозуміти націоналізм, та «Анатомія лібералізму», у якій висвітлені питання: філософія бажань, накази розуму, застосування розрахунку, внесок пуритан, структура родової людини, традиція та два лібералізми.

Макґонегл.

Мак-Ґрю Ентоні. Професор факультету міжнародних відносин Саутгемптонського університету (Велика Британія). Співавтор і редактор книг: «Global Politics» (1992), «Asia-Pasific in the New World Order» (1998), «The Transformation of Democracy? Globalization and Territorial Democracy» (1997), «Global Transformations: Politics, Economics and Culture» (1999), «The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate» (2000).

Автор фундаментальної наукової праці з теорії демократії «Транснаціональна демократія: теорії і перспективи», у якій розглянуті питання: глобалізація і транснаціональна демократія, теорія транснаціональної демократії (ліберал-інтернаціоналізм, радикальний демократичний плюралізм, космополітична демократія, дорадча (дискурсивна) демократія), вірогідна і

бажана транснаціональна демократія, рух за демократичного глобального політичного утворення.

“Маклена Граса”. П’єса М. Куліша.

макрогамета (лат. *macrogamete*; *macrogameta*), -и, ж. мед. Великостатевоклітина.

макроглобулінемія, -ї, ж. мед.

макроглісія (лат. *macroglossia*), -ї, ж. мед. Великоязиччя, великоязиковість, великоязикість.

макроорганізм. мед.

макросегрегація, -ї, ж.

Малаґа (*Malaga*), -и, д., м. -дзі. Місто в Іспанії.

Малагон. Населений пункт в Іспанії.

малиґарня. Парник, розсадник.

маліґна, маліґра. Лихоманка з маренням.

маліґнізація (лат. *malignisatio*; від *malignus* – згубний, лихий, злосливий), -ї, ж. мед. Озлосливлення, озлоякіснення, опістрячення, спістрячення, злопереродження; злосливлення, озлосливлення, озлоякіснювання, опістрячування, спістрячування, злоперероджування.

маліґнізований, -а, -е. мед. Озлосливлений, озлоякіснений, опістрячений, злоперероджений.

маліґнізування (лат. *malignisatio*; від *malignus* – згубний, лихий, злосливий), -я, с. мед. Злосливлення, озлосливлення, озлоякіснювання, опістрячування, спістрячування, злоперероджування.

Маллінґар. Населений пункт в Ірландії.

малогабаритний, -а, -е. Який має малі **габарити**.

малологований, -а, -е. мет.

Малунг. Населений пункт у Швеції.

Мальмберґет. (прізви.).

малюгований, -а, -е. Вугруватий, прищавий (про тварин).

мамаліґа, -и, д., м. -дзі, ж., мамаліґа. Густа каша з кукурудзяного борошна; кукурудзяна каша, що спечена з сиром.

Манавґат. Населений пункт у Туреччині.

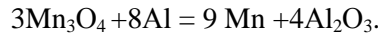
Манаґуа. Столиця **Нікараґуа**.

манґалиця. Порода кучерявих свиней.

Манґалія. Населений пункт у Румунії.

Манган (лат. *Manganum*), **Манганум**. хем. Марганець, Mn, хемічний елемент VII групи Періодичної системи елементів, атомний номер 25, атомна маса 54,9380. У природі зустрічається одним стабільним ізотопом ⁵⁵Mn. Середній вміст Mn у земній корі 0,1%. Густина 7,2-7,4 г/см³, температура топлення 1245 °С, температура кипіння 2150 °С, має 4 поліморфні модифікації: α-Mn (кубічна об’ємноцентрована ґратка з 58 атомами в елементарній комірці); β-Mn (теж саме з 20 атомами в елементарній комірці); γ-Mn (тетрагональна ґратка з 4 атомами в комірці) і δ-Mn (кубічна об’ємноцентрована ґратка). Температура перетворень: α ↔ β 705°С; β ↔ γ 1090°С; γ ↔ δ 1133°С (α-модифікація крихка; γ і частинно β – пластичні). Питома теплоємність 0,478 кДж/ (кг·К) при 25°С, температурний коефіцієнт лінійного розширення 22,3·10⁻⁶ К⁻¹ при 20°С, теплопровідність 66,57 Вт/ (м·К) при 25°С, температурний коефіцієнт електричного опору (2-3) ·10⁻⁴ К⁻¹, парамагнітний. Манган – хемічно активний: при нагріванні взаємодіє з O₂, N₂, C, P, та ін. Повільно реагує з H₂O, в кислотах HCl, H₂SO₄ (розв.) легко розчиняється, утворюючи солі двовалентного Mn. Манган утворює стопи з багатьма хемічними елементами; більшість металів розчиняються в окремих його модифікаціях і стабілізують їх. У сполуках Mn зазвичай проявляє

валентність від 2 до 7 (найбільш сталі ступені окиснення +2, +4, +7). Солі типу K_4MnO_4 називають манганатами, а $KMnO_4$ – перманганатами. У промисловості чистий Mn отримують електролізом водних розчинів $MnSO_4$ з добавкою $(NH_4)_2SO_4$ при рН=8,0-8,5 (процес проводять у парі Pb (анод)-Ti-стоп (АТ-3) або нержавіюча сталь (катод)). Менш чистий Mn отримують методом алюмінотермії за реакцією:

Марганець застосовують в чорній металургії у вигляді стопів із залізом – феромарганцю, у стопах на не залізній основі (Cu-Mn; Ni-Mn; спижів), у вигляді покриття для захисту металічних поверхонь від корозії, для виготовлення гальванічних елементів, у виробництві скла, в керамічній, поліграфічній і фарболаковій промисловостях, у сільському господарстві (мікродобрива) тощо.

манганін (від нім. *Mangan* – *марганець*), -у, ч. мет. Електротехнічний стоп міді, марганцю та нікелю.

манганіновий, -а, -е. Прикметник до **манганін**.

манганіт (від нім. *Mangan* – *марганець*), -у, ч. Мінерал класу окисів та гідроксидів, чорного, темно-бурого кольору. Руда марганцю.

мангановий, -а, -е. Прикметник до **манган**. Див. **марганцевий**.

мангерушок. бот. Садова айстра китайська, *Callistephus chinensis* Nees (*Aster chinensis* L.).

манго (*тамільське*), невідм., с. **1.** Тропічне дерево з повітряним корінням, що йде від стовбура й гілок у ґрунт. Відомі біля 40 видів мангових дерев у Південній і Південно-Східній Азії. Плоди і інші види манго використовують для їжі у свіжому, сушеному та консервованому вигляді **2.** Жовто-зелений солодкий завбільшки з огірок або невелику диню плід. **3.** *Mangifera*.

манговий, -а, -е. Прикметник до **манго**.

мангольд (нім. *Mangold*). Підвид буряка звичайного.

Мангуалді. Населений пункт у Португалії.

Мандангус Флетчер. Міністр магії («Гаррі Поттер»).

мандрагора, -и, ж. Південна багаторічна трав'яниста рослина родини пасльонових із м'ясистим кореневищем: використовується в медицині.

мандригуля, мандригуля. **1.** *Scopolia carniolica* Jack. **2.** Скополія карніолійська. **2.** *Paris quadrifolia* L. Вороняче око звичайне. **3.** *Mandragora* L. Мандрагора, **Мандрагора**.

4. Мандрабуля, мандребуля, мадребуля. *Atropa belladonna* L. Беладонна.

5. **Мадриган**, **мадригуля**, **матрагуна**, **матриган**, **матриган**, матридун, матридуна. Скополія карніолійська.

маніграма. Грошова телеграма.

Манків Н. Грегорі. Ім'я автора книги “Макроекономіка”.

Мао-Тсе-тунг (Мао Цзе-дун, Мао). Китайський політичний і державний діяч, засновник однієї з течій комуністичного руху, поет.

мапінгаурі. Назва «снігової людини» – гоміноїда у Бразилії, яка можливо існує поруч із сучасною людиною.

Марбург. Населений пункт у ФРН.

марга (*угор.*). Худоба, маржина.

Маргадон.

марганець (нім. *Manganerz* – *марганцева (манганова) руда*; *Mangan* – *марганець*, *манган* + *Erz* – *руда*; лат. *manganum*; *Mn*), -нцю, ч. хем. Крихкий тугоплавкий метал сріблясто-білого кольору, який у природі зустрічається в сполуках. Див.

Манган.

марганцевий (лат. *manganus*), -а, -е. хем. Прикметник до **марганець**. Містить **манган** (марганець).

марганцевистий, -а, -е. *хем.* З домішкою марганцю.

марганцевмісний, -а, -е.

марганцевокремнистий, -а, -е.

марганцеворудний, -а, -е.

марганценосний, -а, -е.

марганцівка, -и, ж. Перманганат калію.

марганцьовий, -а, -е. Містить марганцівку (перманганат калію).

марганцюватистий, -а, -е.

Маргарет Тетчер. Прем'єр-міністр Великої Британії.

маргарин (*фр. margarine, від гр. – перлина*), -у, ч., **маргарина** (*укр.*), -и, ж. Харчовий жир, який виготовляють в основному із суміші тваринних жирів та олії.

маргариновий, -а, -е. **1.** Прикметник до **маргарин**. **2.** Пов'язаний з виробництвом маргарину. **3.** Призначений для виробництва маргарину.

Маргарита. Жіноче ім'я.

маргарітка, -и, ж. Те саме, що стокротка.

Маргарітово. Населений пункт у Росії.

Маргеріта-ді-Савойя. Населений пункт в Італії.

маргінал, маргінал, -а, ч. Той, що відкинутий на узбіччя, з головного шляху суспільством, громадою, групою людей, науковцями і т. ін.

маргіналії (*лат.*), -ій, мн. Заголовки, замітки, примітки на берегах книжки або рукопису, **маргінальні** примітки.

маргіналія, -ї, ж. Див. **маргіналії**.

маргінальний (*лат. marginalis*), -а, -е. **1.** Написаний на берегах книжки або рукопису. **2.** Скрайній, межовий, меженний, граничний, боковий, бічний, прибічний.

маргінес, -у, ч. **1.** Берег, поле книжки, зошита, зшитка, рукопису тощо. **2.** На прикінці чогось – промови, статті тощо. **3.** Край, межа.

Маргіт. Населений пункт у Великій Британії.

Маргіта. Населений пункт у Румунії.

Маргітч, -а. (прізви.).

марго (*лат. margo*), невідм.

марго́ла. **1.** Нечепура. **2.** Стара жінка.

Маргуліс. (прізви.).

Маргулян, -а. (прізви.).

мардіграс. Наприклад, політичний.

маренго (*з іт.*). Тканина чорного кольору з сірим відблиском. Від назви села Маренго в Італії, де її вперше виготовлено.

Марінья-Гранді. Населений пункт у Португалії.

Марк фон Гаген. Президент Міжнародної асоціації українців (МАУ), що була заснована у 1989 році на установчій конференції в Неаполі; відтоді відбулися шість конгресів МАУ: в Києві (1990), Львові (1993), Харкові (1996), Одесі (1999), Чернівцях (2002), Донецьку (2005), професор Колумбійського університету.

маркетинг (*англ. marketing – торгівля, продаж., від market-ринок*), -а, ч. Сучасна система управління виробничо-збутовою діяльністю підприємств на зовнішньому ринку, оснований на комплексному аналізі ринку.

Мармара-Ереґлісі. Населений пункт у Туреччині.

Марті. Населений пункт у Франції.

Масагон. Населений пункт в Іспанії.

масалі́га. Мотяга, шахрай.

Матвєєв Курган. Населений пункт у Росії.

матриган, -у, ч. Росл. *Atropa Belladonna* L.

матриганчик. Пестливо до **матриган**.

матригон, -у, ч. Росл. *Atropa Belladonna* L.

Мауглі. Дитина, що виросла серед мавп.

мацаган, мацаган. Велика голова (зневажливо).

Мацунага Тейтоку. Японський автор однієї з найкращих поетичних збірок жанру “танка” XVII ст. “Сьюю-сю”, вважається засновником жанру хайку.

мачуга. **1.** Дрюк. **2.** Булава. **3.** Герлига. **4.** Опудало. **5.** Висока жіноча зачіска (зневажливо).

Мга. Населений пункт у Росії.

МГБ. Міністерство державної безпеки СРСР (сумнозвісний каральний орган).

Мглін. Населений пункт у Росії.

Мєво-Гєдор. *бібл.*

мега- (*лат. mega-; megal-*), **мегало-**, мега-, мєгало-. Вєлє-, велико-, величєзно-, вєлєто-, вєлєтенськo-, збїльшo-. У складних словах відповїдає поняттям «мїльйон», «великий», «грандіозний», «вєлєтенський».

мегакарїоцит (*лат. megacaryocytus; megacaryocytum; megakaryocytum*). *мед.* Вєлїкоядрївєць, вєлїкоядрoклїтинєць.

мегаколон (*лат. megacolon*). *мед.* Вєлїкокишка, збїльшoкишка, кишкoзбїльшa, кишкoзбїльшєння.

мегалїтїчний, -а, -є. (храм).

мегалo-, мєга- (*лат. megal-*; *mega-*). Див. **мега-**.

мегалобласт (*лат. megaloblastus*). *мед.*

мегалoкефал (*лат. megalokephalum; megalosephalum; megalokaphalus; megalosephalus; від гр. megas - великий + kephale – голова; macrokephalus; macrocephalus; macroencephalus*), **мегалoцефал.** *мед.* Головaнь, головaч, головкo, вєлїкогoлївєць, вєлїкогoловєць.

мегалoкефалїя (*лат. megalokephalia; megalosephalia; від гр. megas великий + kephale – голова; macrokephalia; macrocephalia; macroencephalia*), **мегалoцефалїя.** *мед.* Вєлїкогoлїв’я, вєлїкогoловїсть.

мегалoманїя (*лат. megalomania*), -ї, ж. *мед.* Вєлїчoнавїж, вєлїкoнавїж, вєлїчєзнoнавїж. Манїя (навїж) вєлїчї.

Мєгалoполїс. Населений пункт у Грєцїї.

мегалoцефал. *мед.* Див. **мегалoкефал.**

мегалoцефалїя. *мед.* Див. **мегалoкефалїя.**

мегалoцит (*лат. megalocytus*). *мед.*

мегаполїс. Вєлїкє мїсто.

Мєгара. Населений пункт у Грєцїї.

Мєгас, -а. (прїзв.).

Мєгєла, -и. (прїзв.).

мєгєра, мєгєра, -ри, ж., -гєри, -гєр. **1.** У давньогрєцькїй мїфoлoгїї – oднa з трьoх бoгїнь пoмстї. **2.** *перен., зневажл.* Злa, свaрлївa жїнкa. **3.** Фурїя.

Мєгєра. (прїзв.).

Мєгїддa. *бібл.*

мєглa, мїглa, мїглa, мaглa, мaгєль, мaглї. **1.** Купa склaдєнoгo дєрєвa. **2.** Крутїй схїл гoрї.

Мєгрї. Населений пункт у Вїрменїї.

мєжїгрaття. Рєшїткa.

Мєїнвєрїнг Скoт. Прoфєсoр пoлїтїчнїх нaук Унївєрситєту Нoтр-Дaм (СШA), дїрєктoр Інстїтуту мїжнaрoднїх дoслїджєнь Г.Кєллoгa при Нoтр-Дaмськoму унївєрситєтї. Фaхївєць їз лaтїнoамерїкaнськoї пoлїтїкї з пїтaнь дємoкрaтїчнїх їнстїтутїв тa прoцєсїв дємoкрaтїзaцїї ї пoлїтїчнїх пaртїї.

Автор фундаментальної праці з теорії демократії «Президентська система, багатопартійні системи і демократія: складне рівняння», у якій розглянуті питання: визначення президентської демократії, президенталізм, демократична стабільність та іmobілізм, переваги двопартійних систем за президентського врядування, багатопартійність і партійні коаліції.

Меконг.

Мелльберг.

Меммінген. Населений пункт у ФРН.

Менгеле. Доктор, що проводив садистські експерименти з «перевірки» больових рефлексів, наприклад, як зреагує неарійський «пацієнт» на чергове увімкнення струму.

Менген. Населений пункт у Туреччині.

Менгібар. Населений пункт в Іспанії.

менгіри (та кромлехи). Штучні скелі, які ставили кельтські племена там, де не було природних, і ці витвори слугували за символи зв'язку Неба і Землі.

Менглі-Гірей, Селім-Гірей, -лі-Гірея. Див. **Гіреї**.

мендигати. Шкандибати.

Мензель-Бургіба. Населений пункт Тунісу.

менінгеальний (лат. *meningealis; meningeus; meningicus*). мед. Опоннуватий.

менінгізм (лат. *meningismus*). мед. Опонництво.

менінгіт (лат. *meningitis*), -у, ч. мед. Опонниця, опоннозапал, опоннозапалення. Запалення оболонки мозку.

менінгокок (лат. *Meningococcus*). мед. Опоннокулець, опоннокулівець.

менінгоенцефаліт (лат. *meningoencephalitis*). мед. Опонномозковиця, опонномозкозапал, опонномозкозапалення.

менінгоенцефаломієлопoлірадикулоневрит. мед. Опонномозкострижекoрінце-нервиця, опонномозкострижекoрінценервозапал, опонномозкострижекoрінценервозапалення.

менінгомієліт (лат. *meningomyelitis*). мед. Опонномозковиця стрижева, опоннострижиця, опоннострижезапал, опоннострижезапалення.

менінгоцеле (лат. *meningocele*). мед. Опоннокила, опонновипин.

Менніг Девід. Автор фундаментальної наукової праці з теорії лібералізму «Символічна форма лібералізму», у якій висвітлені питання урівноваженого суспільства, мотивації людини, встановлення всесвітнього порядку.

менорагія (лат. *menorrhagia*), -ї, ж. мед. Місячкотіч, місячкотеча.

мёрга. Снігопад з вітром (але мёрга – 1. Мрійник. 2. Буквоїд. 3. Шкапа. 4. Брудний віл. 5. Неохайний, брудний хлопець. 6. Падло. 7. Худоба.).

мёргеліситий, -а, -е.

мергель (нім. *Mergel*, лат. *marga* – рухляк), -гелю, -леві, ч. Осадова гірська порода, що складається з кальциту або доломіту і глинистих мінералів. Співвідношення карбонатної і глинистої складових різне. Звично до мергелів відносять породи, які містять від 30 до 90% CaCO₃ або MgCO₃ і, відповідно, від 70 до 10% глинистих частинок. Використовують у цементній промисловості, будівництві.

мергельний, -а, -е. **1.** Прикметник до **мергель**. **2.** До складу якого входить **мергель**.

мергельовий, -ва, -ве. Той, що містить **мергель**.

Мерзебург. Населений пункт у ФРН.

Меринг (нім. *Mehring*), -а. (прізви.).

Мерінг, -га. Німецький вчений.

Меровінги (*Merovingi*), -ів. Перша королівська династія Франкської держави (кінець 5 ст. – 751 р.).

Мерціг. Населений пункт у ФРН.

Месолонгiон. Населений пункт у Греції.

Мессінг (Месинг) Вольф. Парапсихолог, містик.

металург, -а, **металюрг**, -га, мн. -люрги, -тів, ч. Фахівець з **металургії**.

металургійний, металюргічний, металюргійний, -а, -е. Прикметник до **металургія**.

металургія (від *гр.* – *рудник, копальня*), **металюргія**, металургія, -ї, ор. -єю, ж.
1. Галузь важкої промисловости, що займається добуванням металів з руд та їх первинною обробкою. **2.** Наука про одержання металів з руд або речовин, які містять метали, і про надання металевим сплавам необхідних властивостей.

мешігін. Придуркувата людина.

мешігін. Придуркувата людина.

Мєглиці. Населений пункт у Росії.

мига, -ги, -зі, ж., мн. **миги, миг і мигів**. **1.** Пантоміма. **2.** Знаки (підморгування, жести), які супроводжують, а часто і заступають розмову (наприклад, таємну або глухоніму). На мигах, мигами – не словами, а жестами, рухами пояснювати, показувати щось, вести розмову.

Мигасюк, -а. (прізви.).

мигда. Швидкозапальний хмиз.

мигдалевий, -а, -е. **1.** Прикметник до **мигдаль**. **2.** Властивий мигдалю. **3.** У значенні іменника **мигдалеві**, -вих, мн.

мигдалик (*лат. tonsilla*). *мед.* **Мигдалина.**

мигдаликовий, -а, -е. *мед.* Тонзиллярний.

мигдаликовитин, мигдаликовитинання, мигдаликовитнення. *мед.* Тонзилектомія.

мигдаликовиця, -ї, ж., **мигдаликозапал, мигдаликозапалення.** *мед.* Тонзиліт.

мигдаликозапал, мигдаликовиця, мигдаликозапалення. *мед.* Тонзиліт.

мигдаликозапалення, мигдаликовиця, мигдаликозапал. *мед.* Тонзиліт.

мигдаликорозтин, мигдаликорозтинання, мигдаликорозітнення. *мед.* Тонзилотомія.

мигдалина. *мед.* Див. **мигдалик**.

мигдаль (*лат. amygdalus; від гр. amygdalos*), мигдаль, -ю, ч. **1.** Південне невисоке дерево або кущ родини розоцвітих з ніжно-рожевими квітками та овальними – плодами – горіхами. **2.** Плід цієї рослини з їстівним солодким або гірким ядром.

мигдалюватий, -а, -е.

мигза, -и, ж. *розм.* Щокатий.

миги, -ів, мн. Знаки (підморгування, жести), які супроводжують, а часто і заступають розмову.

мигла, -и, ж. Куча складеного дерева.

миглаш, -а, ч. Сортувальник зрубаного дерева, який складає його в **миглі**.

миглованка. Складання дерева в штабелі.

миглювати. Складати дерево в штабелі.

миглювати, -юю, -єш, медлювати, **меглювати.** Сортувати і складати в купи зрубане дерево.

миргати, міркати. Виляти (хвостом).

Мирослава Знаєнко-Томоруг. Голова Американської асоціації українців, професор.

міги. Жести як засіб порозуміння з глухонімими.

мігів'атянин. *бібл.*

Мігдал-Ел. *бібл.*

Мігіддо. *бібл.*

миглювати. Кепкувати.

мігрант. Див. **мігранти**.

мігранти, мн. **1.** Особи, що здійснюють міграцію. **2.** В широкому значенні слова – всі мігруючі тварини; у вузькому значенні – теж, що алохтони.

міграційний, -а, -е. Стосується до міграції.

міграція (лат. *migratio*, від *migro* – *переселяюся*), міграція, -ції, ор. -цією, ж.
1. Переселення народів у межах країни або з однієї країни в іншу; переїзд, переміщення. 2. Пересування тваринних організмів з однієї місцевості в іншу у зв'язку зі змінами умов життя або з проходженням циклу розвитку; переліт; переміщення.

мігреньовий, -а, -е. Прикметник до **мігрень**.

мігрень (фр. *la migraine*), -і, ор. -нню, ж. Захворювання людини, що проявляється у періодичних приступах головного болю.

мігренья (фр. *la migraine*), -ні, -нею, мн. -рені, -рень. Головний біль.

мігрувати, -ую, -уеш. Здійснювати **міграцію**; пересуватися, переселятися, перелітати, переміщуватися.

Мідделбург. Населений пункт у Нідерландах.

мікрогвинт. Малий або дуже малий **гвинт**.

мікрорентген. 10^{-6} частка **рентгена**.

мікрорентгенограма, -и, ж.

мікрорентгенографія, -ї, ж.

міалгія (лат. *myalgia*), **міальгія**, -ї, ж. мед. М'язобіль. М'язовий біль.

міальгія, -ї, ж. Див. **міалгія**.

мієлогенний (лат. *myelogenes*), -а, -е. мед.

мієлограма (лат. *myelogramma*), -и, ж. мед.

мієлографія (лат. *myelographia*), -ї, ж. мед.

мікробіолог (лат. *microbiologus*), -а, ч. мед. Дрібноживцівник, дрібноживцезнавець, дрібноживознавець; дрібноживцівниця, дрібноживцезнавиця, дрібноживознавиця.

мікробіологічний (лат. *microbiologicus*; лат. *microbiologista*), -а, -е. мед. Дрібноживцівничий, дрібноживцезнавчий, дрібноживознавчий.

мікробіологія (лат. *microbiologia*), мікробіологія, -ї, ж. мед. Дрібноживцівництво, дрібноживцезнавство, дрібноживознавство.

мікроорганізм (лат. *microorganismus*). мед. Дрібноустрій, дрібноїстота.

мікросфігмія (лат. *microsphymia*), -ї, ж. мед.

мілірентген. 10^{-3} частка **рентгена**.

Мінгланілья. Населений пункт в Іспанії.

мінезінгер (нім.), -а, ч. Середньовічний поет-лірик.

мінога, -и, д., м. -дзі, ж. Рибоподібна безщелепна хребетна тварина з тілом без луски.

міноговий, -а, -е. Прикметник до **мінога**.

міогелоз (лат. *myogelosis*). мед.

міогенний (лат. *myogenes*), -а, -е. мед. М'язопохідний.

міограма (лат. *myogramma*), міограма, -и, ж. мед. М'язозапис, м'язоскоротозапис.

міограф (лат. *myographum*; *myographium*), міограф, мед. М'язописець, м'язописник, м'язозаписник, м'язозаписувач, м'язозаписувальник.

міографічний (лат. *myographicus*), -а, -е. мед. М'язописний, м'язописниковий, м'язозаписувачевий, м'язозаписувальний, м'язозаписувальниковий.

міографія (лат. *myographia*), -ї, ж. мед. М'язопис, м'язозаписування, м'язоскоротозаписування.

мієлогія (лат. *myologia*), -ї, ж. мед. М'язівництво, м'язознавство.

мірингіт (лат. *myringitis*), -ту. мед. Запалення.

мітігація (лат. *mitigatio*), -ї, ж. Зменшення, ослаблення, пом'якшення.

мітінг (англ.), -гу, -гові, на -гу, ч., мн. -тинги, -гів, мітінг. 1. Масові збори з приводу обговорення якихось злободенних питань, переважно політичних; віче, схід, збірка. 2. Збори, засідання; сходи; зустріч. 3. Спортивні змагання.

мітинґарі. Учасники мітинґу.
мітинґовий, -ва, -ве. Стосується до **мітинґу**.
мітинґування, -я, с. Дія за значенням **мітинґувати**.
мітинґувати, -гую, -гуєш. **1.** Організовувати мітинґи, брати участь у мітинґах. **2.** Вести безмістовні дебати, розмови, які не допомагають, не сприяють вирішенню справи. **3.** Заспокоювати, угамовувати.
Мітринґа Іван, -и, д., м. -дзі. Один з ідеологів ОУН, який стверджував, що «незалежна Україна вистойть лише тоді, коли здобудемо Київ і Донбас».
Мітрінґа, -и, д., м. -дзі. (прізви.).
Мічіґан, -у. **1.** Штат у США. **2.** Озеро.
Мічіґан, -у. (штат у США).
мічіґанський, -а, -е. Прикметник до **Мічіґан**.
многогранний, -а, -е. *мат.*
Мобурґе. Населений пункт у Франції.
мовна ліґа. *мовозн.*
Могадішо. Одне з найбільших міст світу (Сомалі).
Могадору. Населений пункт у Португалії.
моґар (*угор. tohar, tuhar*). Однорічна трав'яниста рослина родини злакових.
моґікани (*англ.*), -кан, мн. **1.** Вимерле плем'я північноамериканських індіанців; представники цього племені. **2.** *перен.* Останні або найстаріші представники когось, чогось.
моґілалія (*лат. togilalia*), -ї, ж. *мед.*
Моґільно. Населений пункт у Польщі.
моґуля, -і, ж. Гуля.
Моґутово. Населений пункт у Росії.
мозгола, москотá, мускотá, мускола. **1.** Сльота, погана погода. **2.** Холодний вітер з дощем восени. **3.** Грязюка. **4.** Непогода. **5.** Дощ із снігом.
Моліна-де-Арагон. Населений пункт в Іспанії.
Моліна-де-Сеґура. Населений пункт в Іспанії.
Момчілград. Населений пункт у Болгарії.
Мондраґоне. Населений пункт в Італії.
моніторинг (*від англ. monitoring*). **1.** Контроля. **2.** Підслуховування; радіоперехоплення. **3.** *фіз.* Дозування; дозиметрична контроля (monitoring station – станція радіоперехоплення).
Монльйо-ла-Гард. Населений пункт у Франції.
моноґрафія (*лат. topographia*), -ї, ж. **1.** Однопис, однопис. **2.** Наукова книга, що написана одним автором.
моноплегія (*лат. monoplegia*), -ї, ж. *мед.* Одноослаб.
Монтеґю. Населений пункт у Франції.
Монферран-ла-Канурґ. Населений пункт у Франції.
Мончегорск. Населений пункт у Росії.
Мопасан Ґі де.
Мопассан Ґі де.
морґ¹ (*пол. morg, morga, від нім. Morgen – ранок; морґен – міра землі*), -ґа, ч., мн. **морґи**, -гів, морґ, **мурґа**. **1.** Старовинна міра землі, лісу, пасовиська, що дорівнює ~0,6га (0,56; 0,57 га) на територіях України, які входили до складу Речі Посполитої. Уживали у Польщі та Литві з 16 до 20 ст. **2.** Нивка, вузька грядка.
морґ² (*фр. morgue*), -у, ч., морґ. Будівля, спеціально обладнане приміщення для зберігання, розпізнавання та розтину трупів; трупарня, покійницька.
Морґан (*Morgan*) Томас Хант, (1866-1945), -а. Прізвище американського біолога, одного з основоположників генетики.

Моргана (*ит. morgana, ср. лат. Morgana*), -ни, -ні. Фея, що за переказами жила на морському дні та вводила в оману мандрівників примарним маревом. Див. **фата-моргана**.

морганатичний, -на, -не. **Морганатичний** шлюб – офіційно не визнаний шлюб особи царського роду з особою нижчого походження, який не давав дітям прав престолонаслідування.

морганізм, -у, ч. Термін на позначення хромосомної теорії спадковості, яку висунув на початку ХХ ст. американський біолог Т. **Морган**.

морганіст, -а, ч. Прибічник, послідовник **морганізму**.

морганістський, -а, -е. Прикметник до **морганізм** і **морганіст**.

моргувати, -ую, -уєш. Ділити землю на морги.

моргуля, -лі, -лею, ж., мн. -гулі, -гуль, моргуля, мордуля. **1.** Гуля, гуля; жіноча зачіска. **2.** Гуля, пухлина.

моргулька, -и, ж. Зменшене від моргуля.

Моронг. Населений пункт у Польщі.

морфолог (*лат.*), -а, ч.

морфологія¹ (*лат. morphologia; від гр. morphe – вид, вигляд, форма*), будівство, побудівство. *мед.* Будова та форми організму людини або тварини.

морфологія² **1.** У природничих науках – будова та форми речовин і т.ін. **2.** *мовозн.* Розділ граматики, що вивчає форму та будову слова, а також система форм змінювання слів.

Мостаганем. Населений пункт в Алжирі.

Мотрагуна. Одна з вершин Бескиду.

моргати, -аю, -аєш. **1.** Моргати (очима). **2.** Ремигати.

Мронгово. Населений пункт у Польщі.

мругати, -аю, -аєш. Моргати.

Мугайра. Населений пункт в Іспанії.

Мугла. Населений пункт у Туреччині.

мудрагелік. *перен.* Філософ, хитрун.

мудрагель і **мудрагель**, -я, ч. **1.** Той, хто багато роздумує, обмірковує; мудрець, розумака. **2.** Великий нічний метелик. **3.** *перен.* Філософ, хитрун.

мульдографіферний, -а, -е.

мурга. **1.** Замазура. **2.** Мерзотник. **3.** Чорний віл. **4.** Кличка овець.

Мурган. (прізви.).

мурганя, мургаша. Кличка овець.

мурга́тий, -а, -е, мурга́вий, мурга́вий, мурга́стий, мурга́рий. **1.** Нечистої брудної масті. **2.** Темно-коричневий. **3.** Чорно-сірий. **4.** Чорно-жовтий.

мурга́й, мурга́й. Віл майже чорної масті.

мургуца. Кличка чорної корови.

Муріґюл. Населений пункт у Румунії.

муртибінгізм.

Мусоргський Модест Петрович, (1839-1881), -ого. Прізвище російського композитора.

Мустай-бег Шабляк (XVII ст.). Один з турецьких воєвод у Требине.

мустанг (*англ. mustang, від староісп. mestengo – здичавілий*), -а, ч., мустанг. Здичавілий свійський кінь, завезений європейцями у 16 ст. до Північної Америки.

мутаген (*лат. mutagenum*). *мед.* Зміночинець, змінопричинець, спадкозмінотворець.

мутагенез (*лат. mutagenesis*). *мед.* Зміночинність, змінопричинність.

мутагенний (*лат. mutagenus*), -а, -е. *мед.* Зміночинний, змінопричинний, спадкозміновірний, спадкозміновиниковий, спадкозміновиникальний.

Мьонхен-Гландбах. Населений пункт у ФРН.

Мюнхберг. Населений пункт у ФРН.

Мюрццушлаг. Населений пункт в Австрії.

м'язга, м'язга́, -и, ж. **1.** М'яка подрібнена плодовоовочева маса, яка підготовлена до переробки. **2.** Серцевина гарбуза.

м'язратий, -а, -е. Соковитий, м'ясистий.

м'яцгати, м'ядзгати, м'ягудзити. Розчавлювати.

Н

набазграти, -аю, -аеш. Грубо написати.

набрэзглий, -а, -е. Про молоко: скислий.

Нава-гва. За ведійською релігійною мітологією – предки, що дали перші жертви Богам у вигляді дев'яти корів (в українській мітології – Нава, Навья).

навігатор, -а, ч. Фахівець з **навігації.**

навігаційний, -на, -не. Стосується до **навігації.**

навігація (лат. *navigatio* – судноплавство, мореплавство), -ції, ор. -цією, ж., навігація.

1. Плавання кораблів по морях, річках, океанах і т. ін.; судноплавство, мореплавство, мореплавання, судноводіння. **2.** Пора, протягом якої залежно від місцевих кліматичних умов можливе судноплавство. **3.** Розділ науки про судноводіння, основні завдання якого – вибір найвигіднішого шляху, проведення ним судна тощо.

наві́гли, наві́дліг, «наві́дмаш», наві́длі, наві́дпів, наві́длюд, нао́длив, нао́длів. Результат ускладнення прислівника відлі (в) префіксом на-; форма відлів мотивується тим, що рука розмахується від лівого боку вправо.

навколомигдаликовиця, -і, ж. мед. Перитонзиліт.

навколомигдаликозапал. мед. Перитонзиліт.

навқоломигдаликозапалення, -я, с. мед. Перитонзиліт.

нагаба. **1.** Напад. **2.** Набридання. **3.** Несправедливість.

нагабати. Напасти, переслідувати; чіпляти.

нагамбуритися. Захмаритися.

Нагасакі, невідм. Місто і порт в Японії, на острові Кюсю.

нагасакський, -ка, -ке. Прикметник до **Нагасакі.**

нагвалтува́ти, -ую, -еш. Наробити шуму, крику.

нагвинтити, -нчу, -нтиш, -итимо, -итите. Див. **нагвинчувати.**

нагвинті́тися. Див. **нагвинчуватися.**

нагвинтований, -а, -е.

нагві́нчений, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **нагвинтити.**

нагвинчення.

нагвинчуваний, -а, -е.

нагвинчування, -я, с. Дія за значенням **нагвинчувати.**

нагвинчува́ти, -ую, -уеш. Гвинтячи, надівати на що-небудь.

нагвинчуватися, -ується. **1.** Повертаючись, надіватися на що-небудь. **2.** Пасивний стан до **нагвинчувати.**

нагель (нім. *pagel*, букв. – цвях), -я, ч. Великий дерев'яний або металевий стержень, уживаний для тимчасового чи постійного скріплення частин дерев'яних конструкцій.

нагельний, -а, -е. Прикметник до **нагель.**

Нагі́чка, Нагі́йка, Нагі́йка, Нагі́нька, Нагі́нька, Нагі́чка, Нагі́чка (від ст.-слов. як калька з гр. *elpis* – надія), ж. Одні з форм імені Надія.

нагінгечиний, -а, -е. Насуплений, розгніваний.
нагінгечитися. Розгніватися.
наглигаться. Похапцем наїстися.
наглянсований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **наглянсувати**.
наглянсувати, -ую, -уєш. Начистити до блиску.
нагогошений, -а, -е. Набундючений, надутий, напіндючений.
Нагор'є. Населений пункт у Росії.
нагофрований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **нагофрувати**.
нагофрувати, -ую, -уєш. Зробити на чому-небудь **гофрування**.
Нагоя. Одне з найбільших міст світу (Японія).
Нагпур. Одне з найбільших міст світу (Індія).
награвірований, -а, -е.
награвірувати, -ую, уєш. Зробити гравірування на якій-небудь кількості чогось.
награмузляти, -ляю, -єш. Написати каракулями, брудно.
нагрудзьовать, грундзювати. Погано, недбало написати.
нагунадзити, -джу, -диш. Набити гулю комусь.
надганковий, -а, -е. Який міститься над ганком.
наджуга. Уїдлива людина.
надмагістраль, -і, ж.
надмагістральний, -а, -е.
надрагуля. *бот.* Беладона, *Atropa belladonna* L.
надриганчик, -а, ч. Франт, джигун, хлюст.
надригаться, -аюся, -єшся.
надригончик, -а, ч. Франт, джигун, хлюст.
нажгливий, -а, -е, нажаклий. Сердитий, запальний, згубний,
назофарингіт (*лат. nasopharyngitis; rhinopharyngitis*). *мед.* Носопролиговиця, носопролигозапал, носопролигозапалення, носоглотковиця, носоглоткозапал, носоглоткозапалення.
найагресивніший, -ша, -ше. Див. **агресія**.
найгрунтовніший, -ша, -ше. Див. **грунт**.
найенергійніший, найенергійніший, -ша, -ше. Див. **енергія**.
Найтингейл.
налигаться, -аюся, -аєшся. Наковтатися.
на мигах. За допомогою міміки та жестів.
напівградус. *терм.*
напівгудрон. *нафт.* Див. **гудрон**.
напівінтелігентний, -на, -не. Див. **інтелігент**.
нариглювати, -глюю, -єш і **наригувати**, -ую, -єш. Погано писати, надрапати.
наругований, -а, -е. Накручений (про волосся).
наругувати. Зробити штучні кучері, перманент, фрезуру.
наругуватися, нарукувати (ся). Зробити штучні кучері, перманент, фрезуру.
Наумбург. Населений пункт у ФРН.
Нахале-Гаашу. *бібл.*
нашелегатися. Нажертися.
Нгаус. Населений пункт в Алжирі.
нгултрум. Грошова одиниця Королівства Бутан.
неагресивний, -а, -е. Мирний, сумирний, невойовничий (вдача).
невральгічний (*лат. neuralgicus*), **невральгічний**, -а, -е. *мед.*
невральгічний, -а, -е. *мед.* Див. **невральгічний**.

невралгія (лат. *neuralgia*), **невральгія**, -ї, ж. мед. Підвій, нервій, червець, нервобіль. Нервовий біль.

невральгія, -ї, ж. мед. Див. **невралгія**.

неврегульованість, -ности, ж.

неврогенний (лат. *neurogenes*), -а, -е. мед. Нервопохідний.

неврогліома (лат. *neuroglioma*; від гр. *neuron* – жила, нерв + гр. *glia* – клей + *oma* – опух, пухлина), **нейрогліома**, -и, ж. мед. Нервоосновоопух, нервоосновопухлина, нервотканиноопух, нервотканинопухлина.

невроглія (лат. *neuroglia*; від гр. *neuron* – жила, нерв + гр. *glia* – клей), **нейроглія**, -ї, ж. мед. Нервооснова, нервотканина.

невролог (лат. *neurologus*; від гр. *neuron* – жила, нерв), -а, ч. мед. Нервник, нервовик, нервівник, нервознавець.

неврологія (лат. *neurologia*; від гр. *neuron* – жила, нерв), -ї, ж. мед. Нервництво, нерволицтво, нервівництво, нервознавство.

неврохірург (лат. *neurochirurgus*; від гр. *neuron* – жила, нерв), **нейрохірург**, -а, ч. мед.

неврохірургія (*neurochirurgia*; від гр. *neuron* – жила, нерв), **нейрохірургія**, -ї, ж. мед.

негабаритний, -а, -е. Те, що не відповідає певним стандартам, вимогам за розмірами.

негатив (від лат. *negativus* – заперечний), -а, ч. **1.** Зображення на світлочутливій плівці чи пластинці (платівці), в якому світлі місця знімка виходять темними, а темні – світлими. **2.** Фото- або кіноплівка, фотопластинка (фотоплатівка) з таким зображенням.

негативи. Вади, дефекти, негарзди.

негативізм (лат.), -у, ч. **1.** мед. Один із симптомів розладу нервової діяльності людини, що виражається у безглуздому опорі різним впливам. **2.** психол. Невмотивоване бажання діяти наперекір кому-небудь. **3.** Необгрунтоване заперечення чогось.

негативний (лат. *negativus*), -а, -е. **1.** Поганий щодо властивостей, якостей, призначення і т. ін., який не викликає схвалення, а заслуговує на осуд. **2.** Невисокий (думка про когось). **3.** Не позитивний; несхвальний (відгук); шкідливий, поганий (вплив); заперечний, заперечливий; неправедний, многогіршний (герой); протилежний очікуваному, не такий, як гадалося (результат); тіньовий (бік); упереджений. **4.** мат. Від'ємний (число).

негативність, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **негативний**.

негативно.

негатрон.

негація (лат. *negatio*), -ї, ж. Заперечення.

Негев. бібл. Південь.

негер. Негр.

негігісничний, -а, -е. мед. Див. **антигігісничний**.

негліже (фр. *neglige*), незм. і невідм., с. Легке домашнє, переважно ранкове вбрання.

негліжувати, -ую, -уєш. Ставитися до кого-, чого-небудь без належної уваги.

негляр. Чудовисько, нікчема.

негоціант (лат. *negotians*), **негоціант**, -а, ч. Особа, що займається оптовою торгівлею (переважно з чужими країнами); багатий купець; комерсант, крамар, гендляр, торговець.

негоціантів, **негоціантів**, -това, -тове. Стосується до **негоціанта**.

негоціантка, **негоціантка**, -и, д., м. -ці. ж., р. мн. -ток. **1.** Жіночий рід до **негоціант**. **2.** Дружина **негоціанта**.

негоціантський, **негоціантський**, -а, -е. Прикметник до **негоціант**.

негоціація, **негоціація**, -ї, ор. -єю, ж.

негоція, -ї, ж. Торгівля.

него́ціант. Комерсант, крамар, купець, гендляр, торговець.

Негош, -ша, -шеві. Сербське прізви.

негр. Див. **негри**.

негречний, -а, -е. Неввічливий, нечемний, негалянтний, негалантний.

негречність, -ности, -ності, -ністю, ж. Нечемність, невічливість.

негречно, присл. Нечемно, невічливо.

не́гри, -ів, мн. (одн. **негр**, -а, ч.; **негретянка**, -и, ж.). Назва корінного населення тропічної Африки, яке має темний колір шкіри і належить до негроїдної раси, а також нащадків африканців-негроїдів, примусово переселених у 16-19 ст.ст. в Америку.

негрито́с. Див. **негрито́си**.

негрито́си, -ів, мн. (одн. **негрито́с**, -а, ч.; **негрито́ска**, -и, ж.). Загальна назва декількох низькорослих етнічних груп Південно-Східної Африки, що належать до негроїдної раси.

негрито́ска, -и, ж. Див. **негрито́си**.

негритя́нський, -а, -е. Прикметник до **не́гри**.

Не́грич, -а. (прізви.).

Не́гри, невідм. (прізви.).

негрунто́вний, -а, -е. Неглибокий, поверховий (знання).

негува́ти, -гую, -гуєш. Нехтувати.

не́гура, -и, ж. Густий туман в горах; взагалі туман.

не́гус, -а, ч. **1.** Титул імператора Ефіопії (Абіссинії). **2.** Особа, що має цей титул, монарх.

недоле́нга. Бездарна людина.

Недрига́йло, -а. (прізви.).

незаанга́жований, -а, -е. Безпартійний, нейтральний, безсторонній.

незгра́ба і **незграба**, -и, ч. і ж. **1.** Незграбна людина. **2.** Те, що зроблене грубо, без смаку.

незгра́бний і **незграбний**, -а, -е. **1.** Який має непропорційну, недоладну будову, неструнку фігуру і т. ін. Який не має спритності й легкості у рухах; неповороткий, вайлуватий. Який свідчить про чийсь неспритність, неповороткість. Нездатний швидко рухатися, повертатися і т. ін. (про судно, машину, людину і т. ін.). **2.** Позбавлений легкості, витонченості; зроблений грубо, без смаку (про предмети); грубий. Зроблений неакуратно, невміло. Який погано приходитьсь, завеликий на кого-небудь, невдало пошитий (про одяг, взуття). **3.** Позбавлений майстерності, влучності, дотепності і т. ін. (про мову, твір і т. ін.). **4.** Невміло, невдало виявлений.

незгра́бність і **незграбність**, -ности, ж. Властивість за значенням **незграбний**.

незгра́бно. Прислівник до **незграбний**.

незграбно-елегантний, -а, -е. Незграбність, що межує з елегантністю, додає елегантності.

незграма́тичний, -а, -е. Незграбний, некрасивий; неохайний; нерозумний, некмітливий.

незгра́да. Неохайний, неохайна; недоумкувата людина.

незгра́дний, -а, -е. Нестатурний, нестрункий; недоумкуватий; неохайний.

Неймаген. Населений пункт у Нідерландах.

нейрогліо́ма (лат. *neuroglia*; від гр. *neuron* – жила, нерв + гр. *glia* – клей + *ома* – опух, пухлина), -и, ж. мед. Див. **неврогліо́ма**.

нейроглі́я (лат. *neuroglia*; від гр. *neuron* – жила, нерв + гр. *glia* – клей), -ї, ж. мед. Див. **невроглі́я**.

нейрохіру́рг (лат. *neurochirurgus*; від гр. *neuron* – жила, нерв). Див. **неврохіру́рг**. мед.

нейрохірургія (*neurochirurgia*; від *гр. neuron* – жила, нерв). Див. **неврохірургія**. мед.

нелегал. Підпільник, конспіратор; той, що поза законом.

нелегальний, -а, -е. Заборонений законом; підпільний, конспіративний, незаконний, секретний, таємний, потайний (гурток); чорний (ринок).

нелегальність, -ности, -ності, -ністю, ж. Абстрактний іменник до **нелегальний**.

нелегально, присл.

нелегований, -а, -е.

необґрунтований, -а, -е. Позбавлений достатньої кількості фактів, доказів; бездоказовий; безпідставний, непідпертий, безґрунтовний, без підпертя (вирок); безпричинний, без підстав (трус); голослівний (наклеп); невинуватий, невмотивований (крок).

неоголліст.

неологізм (*лат. neologismus*). Новослово.

неонатолог (*лат. neonatologus*), -а, ч. мед. Новонародженник, новонароджівник, новонародженцівник.

неонатологічний (*лат. neonatologicus*), -а, -е. мед. Новонародженничий, новонароджівничий, новонародженцівничий.

неонатологія (*лат. neonatologia*), -а, -е. мед. Новонародженництво, новонароджівництво, новонародженцівництво.

неорганічний, -а, -е. **1.** Який не належить до живої природи; у якому відсутні життєві процеси. **2.** Який складається з речовин, що не належать до живої природи.

неоригінальний, -а, -е. Рутинний.

непрогресуючий (*лат. stationarius*), -а, -е. мед. Непоступувальний, поступуючий.

нерегулівний, -а, -е.

нерегульований, -а, -е. Хаотичний, безладний.

нерегулярний (*лат. irregularis; inconstans; arhythmicus*), -а, -е. **1.** Який здійснюється, виконується з перервами. **2.** Який не має привальної постійної організації, систематичного навчання (про армію, військо і т. ін.). **3.** Нерівномірний, неправильний.

нерегулярність, -ности, ж. Абстрактний іменник до **нерегулярний 1.**

неугрупований (*лат. sporadicus*), -а, -е.

Нефег. бібл.

нефроангіосклероз (*лат. nephroangiosclerosis; від гр. nephros - нирка*), -у, ч. мед. Ниркосудиноущільнення, ниркосудиностверднення, ниркосудиноствердіння, ниркосудиностужавіння, ниркосудиностужавлення.

нефрогенний (*лат. nephrogenes; від гр. nephros – нирка*), -а, -е. мед. Ниркопохідний.

нефролог (*nephrologus*), -а, ч. мед. Нирківник, ниркознавець.

нефрологиня, -і, ж. мед. Нирківниця, ниркознавиця.

нефрологічний (*лат. nephrologicus; від гр. nephros – нирка*), -а, -е. мед. Нирківничий, ниркознавчий.

нефрологія (*лат. nephrologia; від гр. nephros – нирка*), -ї, ж. мед. Нирківництво, ниркознавство.

Нєгрєшть. Населений пункт у Румунії.

Нєгрєшть-Оаш. Населений пункт у Румунії.

Нєгру-Вода. Населений пункт у Румунії.

нігда, нигди, нігда, нігди. Ніколи.

нигєдлий, -а, -е. Нікчемний, негідний, поганий.

ниглємба. Телепень, бельбас, дурень.

Нижній Новгород. Одне з найбільших міст світу (Росія).

низьколегований, -а, -е. Який містить невелику кількість (до 2,5 %) легуючих елементів (хрому, нікелю, вольфраму, марганцю, ванадію і т. ін.).

Ніага́ра (*Niagara*), **Ніяга́ра**, -и. Річка у Північній Америці. Водоспад.
ніага́рський, ніяга́рський, -ка, -ке. Прикметник до **Ніагара**.
Нібелунги, Нібелюнги, -тів, -гам. Німецький епос.
ніггер (*букв. чорний*). Негр. Чорношкірий. Вважається у США нецензурною лайкою.
Нігде. Населений пункт у Туреччині.
нігди. Нігде, ніде.
Ніге́р (*Niger*), -ге́ра, -ге́рові. Річка в Західній Африці.
Ніге́р. Країна в Західній Африці.
Нігерія. Країна в Західній Африці.
Ніпріта. Населений пункт у Греції.
нігрозини (*від лат. niger – чорний*). Синтетичні органічні барвники чорного кольору.
нігрол (*від лат. niger – чорний і ...ол*). Сорт неочищеного мастила, утвореного при переробці нафти.
Нікарагуа, невідм. **1.** Озеро. **2.** Країна.
Нінбург. Населений пункт у ФРН.
Ніпігон. Озеро в Канаді.
Ніхон-гі. Поетичні “Аннали Японії”. Яскравим зразком любовної лірики в “Анналах...”, написаної в жанрі “тьока”, був вірш принца Магарі, присвячений його дружині принцесі Касуга.
Нова Гвінея. Острів в Океанії.
Нова-Горіца. Населений пункт у Словенії.
Нова-Градшка. Населений пункт у Хорватії.
Нова-Загора. Населений пункт у Білорусі.
Нова-Ігуасу. Одне з найбільших міст світу (Бразилія).
Новая Чігла. Населений пункт у Росії.
Новгород. Великий Новгород. Місто в Росії.
Новгородка. Населений пункт у Росії.
Нови-Двур-Гданські. Населений пункт у Польщі.
Нови-Тарг. Населений пункт у Польщі.
Новоград. Населений пункт у Польщі.
Новогвінейський, -а, -е. Прикметник до **Нова Гвінея** (наприклад, **Новогвінейське** море).
нога́сць, -айця, ор. -айцем, ч., мн. -айці, -айців. Див. **ногайці**.
нога́йка, -и, д., м. -ці. ж., р. мн. -йок. Див. **ногайці**.
Ногайськ, -ку, -кові, в -ку. Місто.
нога́йський, -ка, -ке. Прикметник до **ногайці**.
нога́йці, -ів, мн. Народність тюркської мовної групи, що живе на Кавказі.
Ногара. Населений пункт в Італії.
Ногінск. Населений пункт у Росії.
нозгравий, -а, -е. Хворий на сап; сапливий.
нозгриця. Трикутний шматок поля між двома струмками.
нозологічний (*лат. nosologicus*), -а, -е. мед.
Нойбранденбург. Населений пункт у ФРН.
«Нойє цюрхерцайтунг». Швейцарська газета.
Номенклатура десигнії. *мовозн.* **1.** Номенклатура контрастних понять: екзозидових мовних знаків, назофонів. **2.** Номенклатура генералізаційних понять: пластії: ди-, три-, тетрапластії.
Номенклатура десигніки. *мовозн.* **1.** Номенклатура контрастних понять: види синтактичних зв'язків; номенклатура валентностей – граматики і словники сполучуваності; номенклатура синтактичної типології. **2.** Номенклатура генералізаційних понять: види лінгвістичних знаків; номенклатура їхніх

компонентів і структури; номенклатура лексичних універсалей та специфічних лексичних явищ.

Норборг. Населений пункт у Данії.

Норвегія (*Norge*), -ї, ор. -єю. Королівство **Норвегія**. Держава у Північній Європі, займає західну і північну частини Скандинавського півострова, архіпелаг Шпіцберген та острів Ян-Майєн. Державний устрій – конституційна монархія з 1814 р. Глава держави – король має широкі повноваження: призначає і зміщує прем'єр-міністра, міністрів та інших посадових осіб, затверджує закони, оголошує війну і заключає мир, є головнокомандувач збройними силами і главою державної церкви. Законодавчу владу здійснює парламент – стортинг. Населення – 98% норвежці, національні меншини – саами і квени (норвезькі фіни), мешкають шведи, німці, данці тощо. Офіційна мова – норвезька, офіційна релігія – лютеранство (97% населення).

Норра-Фінскупа. Населений пункт у Швеції.

Норчепінг. Населений пункт у Швеції.

ностальгичний, -а, -е. Прикметник до **ностальгія**.

ностальгія, -ї, ж. **1.** Болісна туга за Батьківщиною. **2.** Спогади.

Ноттінгем, -а, -му, -мові, у -мі. Місто у Великій Британії.

нуґа, -ги, д., м. -зі, -дзі, ж. Кондитерські вироби, ласощі з солодкої горіхової маси.

нуґат. Мигдальний пиріг; тістечко; горіхова макуха.

нутриціолог (*лат. nutritiologus*), -а, ч. *мед.* Харчівник, харчувальнівник, харчувальнознавець.

нутриціологічний (*лат. nutritiologus; nutritiologicus*), -а, -е. *мед.* Харчівничий, харчувальнівничий, харчувальнознавчий, харчувальнознавський.

нутриціологія (*лат. nutritiologia; nutrilogia; від лат. nutritio – харчування, живлення*), -ї, ж. *мед.* Харчівництво, харчувальнівництво, харчувальнознавство.

ньюргати, няркати, ньокати. Бубоніти, бурчати, кволо і невиразно говорити; постійно скиглити, набридливо просити про щось; нечемно відповідати.

Ньордлінген. Населений пункт у ФРН.

Ньюбергеунн. Населений пункт у Норвегії.

Ньюборг. Населений пункт у Данії.

нюгати, нюгати. Мучити причіпками, заїдати, шпигати словами з помсти.

Нюкебінг. Населений пункт у Данії.

Нюрберг.

Нюрнберг (*нім. Nurnberg*), -га, -гу, -гові, в -зі. Місто у ФРН.

Нючепінг. Населений пункт у Швеції.

няґа. Жаба.

О

обгирчувати, обгирчувати. За давнім українським звичаєм – відрізати на весіллі (свадьбі) довгу косу аж за вуха, тобто робити «тумака», щоби було видно (видко), що молода вже не дівка. Її вже іменували «косовиці» – жінка, якій обрізали косу.

обговдати. Повністю обстригти, обгризти.

обгрунтований, -на, -не. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **обгрунтувати**. **2.** Достатній, переконливий (матеріал для висновку); небезпідставний, **аргументований**, вмотивований; слухний (закид); розсудливий (крок); справедливий (вимога); **грунтовний**.

обгрунтованість, -ности, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **обгрунтований**.

обгрунтовання, -ння. Рація (мотиви).

обґрунто́вано. присл. Переконливо, доказово, вмотивовано.

обґрунто́вування, -ння, -нню, с. Дія за значенням **обґрунтовувати**.

обґрунто́вувати, -товую, -товуєш. **1.** Висувати на підтвердження чого-небудь переконливі докази, факти і т. ін.; **арґументувати**. **2.** Те саме, що мотивувати.

обґрунтува́ння, -ння, с., мн. -вань. **1.** Дія за значенням **обґрунтовувати**. **2.** Сукупність доказів, фактів, аргументів для переконання в чому-небудь, на підтвердження чогось.

обґрунтува́ти, -тую, -туєш, обґрунтува́ти. **Аргументувати**.

Обердраубург. Населений пункт в Австрії.

обліга́тний (лат. *obligatus; obligatorius*), -а, -е. Обов'язковий, постійний.

облігаці́йний, -на, -не. Прикметник до **облігація**.

облігаціо́нер, -не́ра, ч., мн. -не́ри, -рі́в. Агент, що працює з облігаціями.

обліга́ція (лат. *obligatus; від лат. obligatio – зобов'язання, порука*), -ці́ї, -ці́єю, ж., мн. -га́ції, -ці́й Цінний папір, що дає його власникові прибуток у вигляд процентів або виграшу.

обліго́ (ит. *obligo; від лат. obligo – зобов'язую*), невідм. **1.** Сума заборгованості по векселях. **2.** Банківські книги особистих рахунків, у яких облічують заборгованість по векселях окремих осіб.

оброга́ція (лат.). Пропозиція змінити або скасувати закони.

обценглі, обценглі, обценки, обценьки, -ів, мн. (плоскогубці, пасатижі). **1.** Ручне металеве знаряддя у вигляді щипців із загнутими всередину і загостреними кінцями для витягування цвяхів. **2. перен.** Обценьками не вирвеш (не витягнеш і т. ін.) слова (відповіді і т. ін.) – ніяк не доб'єшся слова (відповіді і т. ін.). **3. перен.** Охоплення противника з флангів для повного його оточення.

овершта́г (гол. *overstag*). Поворот вітрильного судна, що переходить на другий галс проти вітру.

ово́генез (лат. *ovogenesis; oogenesis*), **оо́генез.** мед. Яйцеклітиноутвір, яйцеклітиноутворення.

Ог. бібл. Цар башанський.

Ога. бібл. Син царя башанського.

Ога́рьов Микола Платонович, (1813-1877), -а. Прізвище російського революціонера, поета, публіциста. Друг і соратник Герцена.

о́гер, **о́гер,** **го́гір,** **о́гир,** **о́гир,** -ра, -рові, ч., мн. -рі. Жеребець.

о́гир. Див. **о́гер.**

о́гін. Хвіст.

Огі́нський (*Ogiński*) Міхал Клеофас, (1765-1833), -кого. Польський композитор і політичний діяч, граф. Депутат польського сейму (1788-1992 р.р.), учасник повстання Т.Костюшка. У 1785 р. – в еміграції. Автор військово-патріотичних пісень і маршів, романсів, біля 40 фортепіанних п'єс, в т.ч. полонезів (відомий „Прощання з Батьківщиною”), вальсів, мазурок та ін. танців. До його доробку відносять оперу „Зеліс і Валькур або Бонапарт в Каїрі”, пісню „Ще Польща не загинула”, яка стала польським національним гімном. Написав мемуари (видані у Парижі у 1826-1827 р.р.) і „Листи до музики” (видані у Кракові в 1956 р.).

о́гли.

Ого́ва. бібл.

о́го́н (гол. *ogen, букв. – очі*). Петля на кінці або на середині ливви. Петля, що утворена з цієї самої ливви.

Огне́нович. (прізви.).

ого́нік. Черешок (листка, плода).

ОГПУ. Об'єднане державне політичне управління при Раді Народних комісарів СРСР (сумнозвісний каральний орган).

Огре. Місто у Латвії.
оґруд. Сад на великому масиві.
Огулбей. Населений пункт у Туреччині.
Огюст Конт (1798-1857). Французький філософ, засновник позитивізму та соціології.
Оден-Фергавн. Населений пункт у Данії.
одиофагія (лат. *odynophagia*), -ї, ж. мед.
одонтолог (лат. *odontologus*), -а, ч. мед. Зубознавець.
одонтологічний (лат. *odontologicus*), -а, -е. мед. Зубничий, зубницький, зубознавчий, зубознавський.
одонтологія (лат. *odontologia*), одонтологія, -ї, ж. мед. Зубництво, зубознавство.
одонторагія (лат. *odontorrhagia*), -ї, ж. мед. Зубокровотіч, зубокровотеча.
одьог, адяг. Глина.
одьогованя. Суглинок.
одьоговатий, -а, -е.
одьоговіста, -ий, -е. Земля.
одьогошна, одьогошиста, -ий, -е.
Ожга, -и, д., м. -дзі. (прізви.).
ожгар. Підпалювач; таврований. Вживається як лайливе слово.
ождиган. **1.** Довбешка, дрючок. **2.** Недотепа, бовдур.
ождигати. Сильно ударити.
Ойтінг (*Euting*), -га. Німецьке прізвище.
оксигемоглобін (лат. *oxyhaemoglobinum*). мед.
оксигенатор (лат. *oxygenator*). мед. Накисник, накіснювач, накісенник.
оксигенація (лат. *oxygenatio*), -ї, ж. мед. Натиснення, накіснювання, накісеннення.
оксигенічний (лат. *oxygenicus*), **оксигенний,** -а, -е. Кисневий.
оксигенний (лат. *oxygenicus*), **оксигенічний,** -а, -е. Кисневий.
оксигенотерапія (лат. *oxygenotherapia*), -ї, ж. мед. Киснелікування. Кисневе лікування, лікування киснем.
Олдінгтон.
олегініти. Змужніти.
олеогранульома (лат. *oleo granuloma*), -и, ж. мед.
Оленсгорск. Населений пункт у Росії.
оливомагістраль, -ї, ж.
оліг-, оліго- (лат. *olig-, oligo-*; від гр. *oligos* – малий, нечисленний, незначний), оліг..., оліго.... Мало-. У складних словах відповідає поняттям «малий», «нечисленний», «зменшений».
олігакіурія (*oligakiuria; oligakisuria*), -ї, ж. мед.
олігарх, ч. **1.** Представник **олігархії.** **2.** Глитай.
олігархія (гр. *oligarchia* – влада небагатьох), олігархія, -ї, ж. **1.** Форма правління, при якій державна влада належить невеликій групі людей, як правило, найбільш економічно могутніх (звідки термін – фінансова олігархія). **2.** Правляча група небагатьох надбагатих людей. **3.** Глитаї. Термін вперше зустрічається у давньогрецьких авторів Аристотеля (“Політика, IV”, “Афінна політія”) та Полібія (“Загальна історія, VI”), які означали ним таку форму державного устрою, яка виникає в результаті виродження аристократії (провідної верстви).
олігемія (лат. *oligaemia; від гр. oligos* – малий, нечисленний, незначний + гр. *haima* – кров; *hypovolhaemia; hypovolaemia*), -ї, ж. мед. Малокрів’я, малокровність, малооб’ємокрів’я, малооб’ємокровність, недооб’ємокрів’я, недооб’ємокровність, кровооб’ємонестача, кровооб’ємонедостатність, кровооб’ємобрак, кровонестача, кровонедостатність, кровобрак, зменшокрів’я, зменшокровність, кровозменша,

кровозменшення, кровозменшеність. Зменшення (недостатність) об'єму циркулюючої крові.

оліго-, оліг-. Див. **оліг-**.

олігогалакція (лат. *oligogalactia*), -ї, ж. мед. Маломолоччя, маломолочність, молокобрак.

олігогідрамніон (лат. *oligohydramnion; oligohydramnia*). мед. Маловіддя, маловоддя, маловодність.

олігозооспермія (лат. *oligozoospermia*), -ї, ж. мед.

олігоменорея (лат. *oligomenorrhoea*), -ї, ж. мед. Маломісячка, маломісячкотіч, маломісячкотеча.

олігосіалгія (лат. *oligosialgia*), **олігосіальгія**, -ї, ж. мед.

олігофрен (лат. *oligophrenus*; від гр. *oligos* – малий, нечисленний, незначний + гр. *phren* – ум, розум). мед. Малоумок.

олігофренія (лат. *oligophrenia*; від гр. *oligos* – малий, нечисленний, незначний + гр. *phren* – ум, розум), -ї, ж. мед. Малоумство. Усі форми зниження розумового рівня.

олігохромемія (лат. *oligochromaemia*), -ї, ж. мед.

олігоцитемія (лат. *oligosythaemia*), -ї, ж. мед.

олігурія (лат. *oliguria*; від гр. *oligos* – малий, нечисленний, незначний + гр. *uron* – сеча), -ї, ж. мед. Малосеччя, малосечність, сечобрак, сечозаник.

Ольборг. Населений пункт у Данії.

Ольгерд, -да, -дові. (ім'я).

Ольгердт, -а. (ім'я).

Ольгінская. Населений пункт у Росії.

Ольгінскос. Населений пункт у Росії.

Ольденбург. Населений пункт у ФРН.

омага, омега, омега. Аконіт, *Aconitum L.*

омагра (лат. *omagra*), -и, ж. мед.

омалгія (лат. *otalgia*), **омальгія**, -ї, ж. мед.

омальгія (лат. *otalgia*), **омалгія**, -ї, ж. мед.

омега, -и, ж. бот. *Phododendron myrrtilifolium*.

омеганя. Отруєння аконітом.

омигдаликовиця, -ї, ж. мед. Перитонзиліт.

омигдаликозапал. мед. Перитонзиліт.

омигдаликозапалення, -я, с. мед. Перитонзиліт.

Омуртаг. Населений пункт у Болгарії.

онагр, -а, ч. Дикий віслик.

Онге. Населений пункт у Швеції.

Онєга, -и, -зі. Місто в Архангельській області, порт на Білому морі, в гирлі річки

Онєга.

оніхогрипоз (лат. *onychogryposis; onychogryphosis*), **оніхогрифоз**. мед.

оніхофагія (лат. *onychophagia*), -ї, ж. мед.

онкографія (лат. *oncographia*), -ї, ж. мед.

онколог (лат. *oncologus*), -а, ч. мед. Пухлинник, пухлинознавець, опухівник, опухознавець.

онкологіня, -ї, ж. мед. Пухлинниця, пухлинознавиця, опухівниця, опухознавиця.

онкологічний (лат. *oncologus; oncologicus*), -а, -е. мед. Пухлинничий, пухлинницький, пухлинознавчий, пухлинознавський, опухівничий, опухівницький, опухознавчий, опухознавський.

онкологія (лат. *oncologia*), онкологія, -ї, ж. мед. Пухлинництво, пухлинознавство, опухівництво, опухознавство.

оогенез (лат. *oogenesis*; від гр. *oōn* – яйце; *ovogenesis*). мед. Див. **овогенез**.

орангутанг, орангутан, -а, ч. Велика людиноподібна мавпа, що живе на островах Суматрі і Калімантані.

Оранієнбург. Населений пункт у ФРН.

орга́зм (лат. *orgasmus*, гр. *orgasmós* від *orgaō* – палаю жагою, пристрастю; набрякаю), -у. Злет. Найвища ступінь насолоди, яка виникає в момент завершення статевого акту або сурогатних форм статевої активності (гомосексуальних або лесбійських відносин, онанізму, полюцій і т.ін.). В біологічній основі оргазму лежить безумовний рефлекс, який доповнюють сукупність сексуальних реакцій, у підсумку формується цілісний акт поведження.

В особин жіночої статі оргазм не є обов'язковим для запліднення. Механізм оргазму складний, в ньому бере участь низка фізіологічних процесів, що підпорядковані нервовим – корковим, підкорковим і спинномозковим – структурам.

орган¹ (лат. *organum*; від гр. – *znaryddja, instrument*), орган. **1.** Член, знаряд, зарядок, орудок, оруддя. **2.** Частина рослинного чи тваринного організму. **3.** Установа, **організація**. **4.** Періодичне видання. **5. перен.** Знаряддя, засіб чого-небудь.

орган² (лат. *organum*; від гр. *organon* – *znaryddja, начиння*). Духовий клавішний музичний інструмент, який складають набір дерев'яних та металевих рурок різних розмірів та пневматичної системи (повітря нагнітаючого пристрою та повітрянопроводів), які вмонтовані у загальний корпус та катедри керування. Попередники органу – «волінка», давньокитайський «шен», європейська «флейта Пана», давньогрецький «гідровлос». Для органа писали музичні твори Бах Й.С., Моцарт В.А., Бетховен Л., Гайдн Ф.Й., Брамс Й., Сен-Санс К., Бриттен Б., Глазунов О.К., Гедіке О.Ф., Шостакович Д.Д., Капп А.Й., Калінін А.Я. тощо.

органець, -я, ч. Напевне замість варганці, тобто ті, що грають на варгані.

органі, вурган, орған, -а, ч. Музичний інструмент.

організація (лат. *organisatio*), організація, -ї, ж. **1.** Дія за значенням **організувати**; влаштування, впорядкування, лад, ладунок. **2.** Об'єднання, союз людей, суільних груп, державна база спільності інтересів, мети, програми дій і т. ін. **3.** Особливості будови чого-небудь; структура. **4.** Фізичні й психічні особливості окремої особи. **5.** Заклад, установа, згурт.

організм (лат. *organismus*; *corpus*). **1.** Будь-яка жива людина, істота. **2.** Тіло людини, тварини чи рослини, сукупність його органів. **3.** Устрій.

організмений, -а, -е. Істотний, тілесний, устроєвий.

органічний (лат. *organicus*), -а, -е. **1.** Стосується, належний до живої природи, тваринного або рослинного світу. Який характеризується життєвими процесами; живий. **2.** Властивий або подібний організмові. **3.** Зумовлений станом внутрішніх органів організму. **4.** Який лежить в самій природі кого-небудь, чого-небудь. **5.** Який має риси, характер якоїсь структури, чого-небудь цілого; нерозривний.

органний, -а, -е. Органне кріплення.

органіоїд (лат. *organoidum*).

Оргас. Населений пункт в Іспанії.

оргатехніка (*орга (нізаційна)техніка*). Комплекс технічних засобів для механізації й автоматизації управлінської й інженерно-технічної праці.

орґел. Орден.

орґінія, орґонія, -ї, ж. Орґінія, георґінія.

орґони, ворґона, варґони, варкони, горґона бот. Бузок, *Syringa vulgaris* L.

Ордалстанген. Населений пункт у Норвегії.

ордигач. бот. Бук, *Fagus* L.

Ордінг. Населений пункт у ФРН.

Оренбург, -а, -гу, -гові, в -зі. Місто в Росії.

оригінал (від лат. *originalis* – *первісний, природжений*), -ла (про людину), -лу (про первотвір), мн. -нали, -лів. **1.** -лу, ч. Те, що є основою для відтворення, копіювання, переробки і т. ін.; справжній твір (не копія); первопис, первотвір, першотвір, взірець (для копіста). **2.** Первинний, вихідний документ. **3.** Справжній документ, рукопис на відміну від копії або підробки, фальсифікації. **4.** Рукопис, малюнок, кресленик, фото для поліграфічного відтворення, друку. **5.** -ла, ч. Людина, що виділяється своєю незвичайною вдачею, поведінкою і т. ін.; дивак, химерник, проява, феномен, унікаум, «біла ворона». **6.** Екземпляр, експонат.

оригіналка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -лок. Жіночий рід до **оригінал**.

оригінал-макет. Дійсний, первісний макет.

оригінальний (лат.), -на, -не. **1.** Який не є копією або підробкою чого-небудь; справжній, автентичний (текст). **2.** Який привертає увагу своєю незвичайністю, своєрідністю; не схожий на інших, самобутній, не трафаретний, не епігонський (твір); *сил.* феноменальний, унікальний. **3.** Дивний, рідкісний, нетиповий, безпрецедентний (факт); самостійний (висновок); сміливий (проект). **4.** Дотепний, влучний (вираз). **5.** Незвичайний, своєрідний, чудернацький, **екстравагантний** (костюм). **6.** Природний, не підроблений (копір).

оригінальничання, -я, с. Дія за значенням **оригінальничати**.

оригінальничати, -аю, -аеш. Умисне привертати до себе увагу незвичайною поведінкою і т. ін.; намагатися бути несхожим на інших.

оригінальність, -ности, -ності, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник за значенням **оригінальний**.

оригінально. присл.

орсаг, арсаг, гарсаг, горсаг, оросаг, óрсак. Брукована чи шосейна дорога.

Ортега. Прізвище.

Ортега-і-Гассет (*Ortega y Gasset*) Хосе (1883-1955). Іспанський філософ-ідеаліст і публіцист, представник філософії життя та філософської антропології.

У 1910-1936 р.р. очолював катедру метафізики Мадридського університету. Активно виступав як журналіст: був засновником і співробітником журналу «España» (1915-1924), «El Sol» (1916-1937) тощо. Видавав всесвітньо відомий щомісячник «Revista de Occidente» (1923-1936). Антимонархіст, до кінця життя залишався відкритим противником франкізму. У 1931-1933 р.р. – депутат перших республіканських кортесів; засновник (1931) «Республіканського об'єднання інтелігенції». З початком громадянської війни в Іспанії (1936) емігрував до Латинської Америки, в 1945 р. повернувся у Європу, у 1948 р. – до Іспанії, де заснував Інститут гуманітарних наук.

Філософські погляди відносяться до марбургської школи неокантіанства з основною тезою про самодостатнього пізнання суб'єкта в процесі розвитку культури та німецької школи екзистенціалізму Гайдеггера з тезою, що духовний досвід набувається за допомогою безпосереднього переживання, «вслухування у життя за допомогою життєвого розуму». Синтез цих двох концепцій **Ортега-і-Гассет** називав «раціовіталізмом».

У соціології (в праці «Постання мас» (1929-1930 р.р.)) **Ортега-і-Гассет**, виходячи з протиставленням «духовної еліти», що творить культуру, і «маси людей», яка задовольняє себе несвідомим поглинанням стандартних понять та уявлень, вважав ідейно-культурне розділення еліти і маси феноменом доби. Таким чином, він вперше поставив проблему «масового суспільства» і «масової культури».

В естетиці (в праці «Дегуманізація мистецтва» (1925 р.)) **Орте́га-і-Гассе́т** виступив як теоретик модернізму.

Ортігейра. Населений пункт в Іспанії.

орфографія, ортографія, ортографвіа, -ї, ж. Правопис.

орхіалгія (*лат. orchialgia*), орхіальгія, -ї, ж. *мед.*

орхіальгія, -ї, ж. Див. орхіалгія. *мед.*

Ор'янг. Населений пункт у Швеції.

осіга. Стоколос, Bromus L.

Оссегор. Населений пункт у Франції.

осталгія, остальгія, -ї, ж. *мед.* Кісткобіль.

остальгія, -ї, ж. Див. **осталгія.**

остготи, -тів, -там, мн. Народ – відгалуження германського племені готів, що жило в III ст. в причорноморських степах.

остготський, -а, -е. Прикметник до **остготи.**

осте́га, -и, ж., остень. **1.** Остюк, остяк, щітковий вусик, ость на колоску хлібної рослини. **2.** Риболовецьке знаряддя, схоже на вила.

остеогенез (*лат. osteogenesis*). *мед.* Кісткотвір, кісткотворення, кісткоутвір, кісткоутворення, кісткоутворювання, кістковиник.

остеологічний (*лат. osteologicus*), -а, -е. *мед.* Кістничий, кістківничий, кістківницький, кісткознавчий, кісткознавський.

остеологія (*лат. osteologia*), остеологія, -ї, ж. *мед.* Кістництво, кістківництво, кісткознавство.

Остербург. Населений пункт у ФРН.

Острогжськ. Населений пункт у Росії.

Отвідаберг. Населений пункт у Швеції.

отогенний (*лат. otogenes*), -а, -е. *мед.* Вухопохідний, вушнопохідний, вухопричинний, вушнопричинний.

отолог (*лат. otologus*). *мед.* Вушник, вухівник, вухознавець, вухохворознавець, вухохворобознавець.

отологіня, -ї, ж. *мед.* Вушниця, вухівниця, вухознавиця, вухохворознавиця, вухохворобознавиця.

отологія (*лат. otologia*), отологія, -ї, ж. *мед.* Вушництво, вухівництво, вухознавство, вухохворознавство, вухохворобознавство.

оторагія (*лат. otorrhagia*), -ї, ж. *мед.* Вухокровотіч, вухокровотеча.

оториноларинголог (*лат. otorhinolaryngologicus*), -а, -е. *мед.* ЛОР, ЛОР-лікар, лорик, вухогорлоніс, вухоносогорлянківник, вухоносогорлянкознавець.

оториноларингологічний (*лат. otorhinolaryngologicus*), -а, -е. *мед.* ЛОР, вухогорлоносовий, вухоносогорлянківничий, вухоносогорлянкознавчий.

оториноларингологія (*лат. otorhinolaryngologia*), **оториноларингологія,** -ї, ж. *мед.* ЛОР, вухоносогорлянківництво, вухоносогорлянкознавство.

оттакрингер. Сорт пива.

офтальмолог (*лат. ophthalmologus; ophthalmiater; oculista; ocularius*), -а, ч. *мед.* Очник, очнолікар, околікар, окознавець, очезнавець, очнохворобознавець.

офтальмологіня, -ї, ж. *мед.* Очниця, очнолікарка, околікарка, окознавиця, очезнавиця, очнохворобознавиця.

офтальмологічний (*лат. ophthalmologicus*), -а, -е. *мед.* Очний, очницький, окознавчий, окознавський, очезнавчий, очезнавський, очнохворобознавчий, очнохворобознавський.

офтальмологія (*лат. ophthalmologia oculistica*), офтальмологія, -ї, ж. *мед.* Очництво, очнолікарство, околікарство, окознавство, очезнавство, очнохворобознавство.

офтальмоплегія (*лат. ophthalmoplegia*), -ї, ж. *мед.*

офтальморакія (лат. *ophthalmorrhagia*), -ї, ж. мед. Ококровотіч, ококровотеча, очнокровотеча, очнокровотіч.

оффіген (з фантастики). **1.** Космічне зло. **2.** Наркотик космічного походження.

П

паанга. Грошова одиниця Королівства Тонга.

Паг. Населений пункт у Хорватії.

пагамент (іт. *pagamento*; від *pagare* – платити). Платіж готівкою.

Паганіко. Населений пункт в Італії.

Паганіні (*Paganini Nicolo*) Ніколо, Нікольо́, Ніколя́ (1782-1840), невідм. Італійський скрипаль та композитор. Один із основоположників музичного романтизму, заклав основи сучасної скрипкової техніки. В 11 років виступив із самостійним концертом, серед виконаних творів – власні варіації на тему французької революції – пісня „Карманьола”.

У 1797-1798 р.р. та 1801-1805 р.р. давав концерти в Італії. З 1808 р. повністю віддав себе концертній діяльності. Особа Паганіні була оточена фантастичними легендами, чому сприяли його „демонічний” лик і романтичні епізоди біографії. Католицька церква переслідувала його за антиклерикальні висловлювання та співчуття руху карбонаріїв. Після смерті Паганіні папська курія не дозволила його поховання в Італії (лише багато років потому його останки були перевезені у Парму).

Він заворожував слухачів пафосом виконання, яскравими поетичними образами, фантазією, драматичними контрастами і віртуозністю виконання. Він є першим із скрипалів, хто застосував в концертній практиці гру без нот. Йому належать твори: „24 капріччо” для скрипки соло, 2 концерти для скрипки з оркестром, різні п’єси і варіації для скрипки, інструментальні ансамблі, п’єси для гітари тощо. Частина скрипкових творів Паганіні оброблено Ф.Лістом, Р.Шуманом, Й.Брамсом, С.Рахманіновим.

Паг’їл. бібл.

пагінація (лат. *paginatio*, *pagina* – сторінка), -ції, ор. -цією, ж. Нумерація сторінок книги або рукопису.

пагінувати.

пагода (португ. *pagoda*, з малайської), -ди, ж., мн. -годи, -год. Тип баштоподібної, багатоярусної культової буддійської споруди у країнах Далекого Сходу; храм.

Паго-Паго. Адміністративний центр Американського Самуа (США).

Паймого. Населений пункт в Іспанії.

пакгауз, пакгауз (нім. *Packhaus*; від *packen* – укладати і *Haus* – приміщення), -у, ч. Склад для короткострокового зберігання вантажів при залізничних станціях, у портах, митницях і т.ін.

пакгаузний, -а, -е. Прикметник до пакгауз.

Паланга. Населений пункт у Литві.

Палембанг. Одне з найбільших міст світу (Індонезія).

палига, -и, ж. **1.** Палиця, велика палиця. **2.** Покрівля в шахтному ході.

палигувати. Жадібно жерти.

Панаяюріште. Населений пункт у Білорусі.

панкреатолог (лат. *pancreatologus*), -а, ч. мед. Черевослинківник, черевослинкознавець, підшлунківник, підшлунко (во)знавець.

панкреатологиня, -ї, ж. мед. Черевослинківниця, черевослинкознавиця, підшлунківниця, підшлунко (во)знавиця.

панкреатологічний (лат. *pancreatologicus*), -а, -е. мед. Черевослинківничий, черевослинкознавчий, підшлунківничий, підшлунко (во)знавчий.

панкреатологія (лат. *pancreatologia*), -ї, ж. мед. Черевослинківництво, черевослинкознавство, підшлунківництво, підшлунко (во)знавство.

панплегія (лат. *panplegia*), -ї, ж. мед.

Пантагрюель, -я.

Панург, -га.

Панургів, -гова, -гове.

Папаріга, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Папенбург. Населений пункт у ФРН.

Папуа-Нова Гвінея. Держава в Океанії, в південно-західній частині Тихого океану.

параганглій (лат. *paraganglion*), -ю, ч. мед.

парагангліома (лат. *paraganglioma*), -и, ж. мед.

парагвасць, -вайця, ор. -вайцем, ч., мн. -вайці, -вайців. Житель **Парагваю**.

Парагвай, -ваю, ор. -ваєм. Держава в Південній Америці.

парагвайка, -и, д., м. -ці, р. мн. -йок. Жіночий рід до **парагвасць**.

парагвайський, -ка, -ке. Прикметник до **Парагвай**, **парагвасць**.

парагевзія (лат. *parageusia*), -ї, ж. мед.

параглютинація (лат. *paragglutinatio*), -ї, ж. мед.

парадігма (від гр. *paradeigma-приклад, зразок*), и, ж. філ. **1.** Строго наукова теорія, втілена в системі понять, що виражають істотні риси дійсності. **2.** Вихідна концептуальна схема, модель постановки проблем і їх вирішення, методів дослідження, що переважають протягом певного історичного періоду в наукових колах.

парангон (фр. *parangon*, букв. – *взірець*). Брильянт, перлина, дорогоцінний камінь без вад, дефектів.

Параньга. Населений пункт у Росії.

параплегія (лат. *paraplegia*), -ї, ж. мед.

Парголово. Населений пункт у Росії.

пардіга. Окраєць хліба; великий окраєць; великий шматок хліба.

пардигувати. Жадібно жерти.

паркінг. Місце для паркування авто.

парогазовий. Відносно суміші двох або більшої кількості компонентів у стані близького (пара) або далекого (газ) до стану зрідження (скраплення).

парогенератор, парогенератор, -а, ч. Теплообмінний апарат, у якому одержують пару, що її тиск вищий від атмосферного.

парогенераторний, парогенераторний, -а, -е. Прикметник до **парогенератор**.

паротурбогенератор, паротурбогенератор, -а, ч.

партеногенез (лат. *partenogenesis*). мед.

партколегія, -гії, -гією, ж., мн. –легії, -гій. Партійна колегія КПРС у часи злочинного советсько-комуністичного режиму в Україні.

пастригувати. Див. **фастрига**.

патагонєць, -гонця, -ор. -гонцем, ч., мн. -гонці, -гонців. Див. **патагонці**.

Патагонія (*Patagonia*), -нії, ор. -нією. Природна область на Південному Сході Південної Америки в Аргентині.

патагонка, -и, д., м. -ці, р. мн. -нок. Див. **патагонці**.

патагонський, -ка, -ке. Прикметник до **патагонєць** і **Патагонія**.

патагонці, -ів, мн. Спільна назва групи індієських племен Південної Америки, що населяли південну частину Аргентини (Пампу й Патагонію).

патергія (лат. *pathergia*), -ї, ж. мед.

Патеріга, -и, д. -дзі. (прізви.).

патогенез (лат. *pathogenesis*; від гр. *pathos* – страждання, хвороба + *genos* – народження). мед. Хвороборозвій, хвороборозвиток.

патогенний (лат. *pathogenes*), -а, -е. мед. Хвороботворний, хвороботворний, хвороботворний, хворобочинний, хворобопричинний.

патогенність (гр. *pathos* – страждання, хвороба + *γεννα̅* – створювати, лат. *pathogenes* – хворотворність), патогенність мікроорганізмів. мед. Здатність мікроорганізмів приживатися у тканинах організму людини, тварини тощо, розмножуватися в них, викликаючи патологічні зміни.

Патогенність розглядають як полідетермінантну генотипову ознаку, яка характеризує потенціальну здатність мікроорганізмів викликати інфекцію. Фенотипічна реалізація генотипу, що визначає патогенність, відбувається лише у сприятливому організмі (в несприятливому організмі патогенність залишається нереалізованою). Патогенність контролюється групою генів, відповідальних за утворення поверхневих структур бактеріальних клітин або за синтез екзотоксинів і ферментів, які сприяють життєздатності цих бактерій.

патогномонічний (лат. *pathognomonicus*), -а, -е. мед. Хвороборозпізнавальний, хвороборозпізнавний, хвороборозпізнавчий.

патологічний (лат. *pathologicus*), -а, -е. мед. Хворний, хворивний, хворобливий, хворовитий, хворобистий, хворісний, слабовитий, слабуватий.

патологія (лат. *pathologia*), патологія, -ї, ж. мед. Хвороба, хворість, хворність, хворивість.

патфізіологія (лат. *pathophysiology*), патфізіологія, -ї, ж., **патофізіологія**, патологічна фізіологія. мед.

пауерліфтинг (від англ. *power* – сила, міць, енергія, потужність та *lifting* – піднімання, підйом, підняття; *lifting power* – підйомна сила, вантажопідйомність), **паверліфтинг**. Змагання силовиків з підняття штанги лежачи тощо. Чемпіон світу – українець Віталій Пономаренко з м. Івано-Франківська (народився в селі Жердинівка Гайсинського району Вінниччини), який в Гельсінкі в 2005 році з трьох спроб побив три світові рекорди – з підняття штанги лежачи – 340, 350, 355кг (попередній рекорд – 332кг – належав американцю Роберту Хальберту з 2001 року).

пахіменінгіт (лат. *pachymeningitis*). мед. Твердоопонниця, твердоопоннозапал, твердоопоннозапалення.

пашталаґа. Дурна, зухвала людина.

пашталаґати, пасталаґати, пашталаґати. Базікати.

Пеги (Pegu), **Пегі Шарль** (1873-1914). Французький поет і публіцист.

Пего.

пелагра (лат. *pellagra*), -и, ж. мед.

пеленг (гол. *peileng*, *peiling*), -а, ч. **1.** Напрям за компасом від спостерігача на будь-який об'єкт. **2.** Певний лад, спосіб розташування військових кораблів або літаків. **3.** У навігації – кут між площиною меридіану спостерігача і вертикальною площиною, яка проходить через точку спостерігача і об'єкта спостереження; теж саме, що й азимут.

пеленґатор, -а, ч. Прилад для **пеленгування**, для визначення пеленгів. Прилад, що застосовується в морській та повітряній навігації для визначення кутових напрямків на зовнішні орієнтири (небесні світила, берегові і плавоб'єкти).

пеленґаторний, -а, -е. Прикметник до **пеленґатор**.

пеленґаційний, -а, -е. Призначений для **пеленгування**.

пеленґація, -ї, ж. Те саме, що **пеленгування**. Визначення напрямку на який-небудь об'єкт через кутові координати. Може здійснюватися із застосуванням оптичних

(оптична локація), радіотехнічних (радіолокація), акустичних (звукова локація) та ін. методів.

пеленговий, -а, -е. Прикметник до **пеленгатор**.

пеленгування, -я, с. Дія за значенням **пеленгувати**.

пеленгувати, -ую, -уєш. Встановлювати місцезнаходження кого-, чого-небудь шляхом визначення пеленга.

пентагон (*гр.*, від *п'ять і кут*), -у. *мат.* Геометрична фігура п'ятикутної форми, а також предмет такої форми.

Пентагон (*гр.*), -у. **1.** П'ятикутна споруда, в якій розміщуються керівні військові установи США. **2.** *перен.* Військове відомство США.

пентагональний, -а, -е. П'ятикутний.

пентагрид (від *пента...* і *англ. grid – сітка*). Електронна лампа, що має 7 електродів: анод, катод і 5 сіток (з них дві керуючі).

пергамен, -у, ч. Те саме, що пергамент; шкіра, рукопис.

пергаменний, -а, -е. Прикметник до **пергамен**.

пергамент (*лат.*), пергамент, -у, ч. **1.** Оброблена певним чином шкіра молодих тварин, що застосовувалася до винайдення паперу як матеріал для письма; пергамен. Сувій такого матеріалу. **2.** Давній рукопис., документ, написаний на такому матеріалі. **3.** Дуже міцний, цупкий обгортковий папір, який не пропускає жиру і вологи.

пергаментний, -а, -е. **1.** Прикметник до **пергамент**. **2.** *перен.* Який своїм виглядом нагадує пергамент, схожий на пергамент (звичайно про жовту, суху шкіру людини).

пергамін (*лат.*), пергамін, -у, ч. **1.** Тонкий міцний папір, схожий на пергаментний, з якого виготовляють паперову кульку або пакувальний матеріал для масложирових продуктів. Від назви стародавнього м. Пергама у Малій Азії. **2.** Ізоляційний і покрівельно-підкладочний рулонний картон.

пергамотка. *бот.* Цитрон, *Citrus medica Bergamia Risso*.

Перге. Населений пункт у Туреччині.

пергола (*ит. pergola*, з *лат. pergula*). Альтанка з кам'яних стовпів або легких арок, обсаджена виткими рослинами.

Пер Гонт.

перегвинтити. Див. **перегвинчувати**.

перегвинчений, -а, -е.

перегвинчувати, -ую, -уєш. **1.** Гвинтячи, встановлювати, закріплювати що-небудь ще раз, повторно або заново, по-іншому. **2.** Псувати надмірним нагвинчуванням.

перегрунтований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **перегрунтувати**.

перегрунтовувати, -ую, -уєш. **1.** Грунтувати ще раз, повторно або заново, по-іншому. **2.** Грунтувати все або багато чого-небудь.

перегрунтувати. Див. **перегрунтовувати**.

перерумегувати, -ую, -єш. Перерумігати.

перигастрит (*лат. perigastritis*). *мед.* Ошлунковиця, ошлункозапал, ошлункозапалення, навколошлунковиця, навколошлункозапал, навколошлункозапалення.

периметросальпінгіт (*лат. perimetrosalpingitis*). *мед.* Оматкотруб (н)иця, оматкотрубовиця, оматкотрубозапал, оматкотрубозапалення, навколоматкотруб (н)иця, навколоматкотрубовиця, навколоматкотрубозапал, навколоматкотрубозапалення, образотруб (н)иця, образотрубовиця, образотрубозапал, образотрубозапалення, навколообразотруб (н)иця, навколообразотрубовиця, навколообразотрубозапал, навколообразотрубозапалення.

перисальпінгіт (*лат. perisalpingitis*). *мед.* Отруб (н)иця, отрубозапал, отрубо-запалення, навколотруб (н)иця, навколотрубовиця, навколотрубозапал, навколотрубозапалення.

перисигмоїдит (*лат. perisigmoiditis*). *мед.* Олуквиця, олуквовиця, олуквозапал, олуквозапалення, навкололуквиця, навкололуквозапал, навкололуквозапалення. Запалення олукви (навколо лукви (сигмуватої (сигмоподібної) кишки)).

перихолангіт (*лат. pericholangitis*). *мед.* Ожовчосудинниця, ожочосудинозапал, ожовчосудинозапалення, навколожовчосудинниця, навколожовчо-судинозапал, навколожовчосудинозапалення.

Періге. Населений пункт у Франції.

Перлеберг. Населений пункт у ФРН.

перманганат.

перманганати (*від лат. per – понад, над і manganum – марганець*). Солі марганцевої кислоти HMnO_4 . У воді в основному розчинні. KMnO_4 порівняно мало розчинний. Застосовують як окисники, дезінфекційні засоби, при опіках і т.ін. Нестійкі до нагрівання, так KMnO_4 при 200°C розкладається за схемою реакції: $2\text{KMnO}_4 = \text{K}_2\text{MnO}_4 + \text{MnO}_2 + \text{O}_2$. Сильні окисники, особливо у кислому середовищі.

перманганатометрія (*від перманганати і ...метрія*), -ї, ж. Метод кількісної хемічної аналізи, при якій основним реагентом є титрований розчин перманганату калію.

Перрос-Гірек. Населений пункт у Франції.

персона грата (*лат.*). **1.** Особа, кандидатура якої як дипломатичного представника не викликає заперечень уряду країни, де її мають акредитувати. **2.** *перен.* Особа, до якої ставляться прихильно.

персона нон-грата (*лат. persona non grata – небажана особа, що в буквальному перекладі означає «й досі на волі»*). Термін, що використовується в дипломатичній практиці для означення особи, на призначення якої в якості глави дипломатичної місії, в т. ч. і амбасад не надано згоди уряду країни, в яку планували його призначити, а також дипломат або інший працівник амбасад або якоїсь іншої місії, взагалі громадянин іншої країни, який урядом країни перебування оголошений небажаним. При цьому, згідно Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 1961 року, держава не обов'язково мотивує своє рішення до оголошення дипломата персоною нон-грата. Держава, що акредитує дипломата, після отримання відповідного повідомлення про персону нон-грата, повинна відкликати свого дипломатичного представника.

Петербург, Петербург, -а, -гу, в -зі. Місто в Росії, колишнє місто Ленінград.

П'євепелаго. Населений пункт в Італії.

пігляр, пігляр, пігляр, пігляр. Праска.

піндіга. Юшка з кислого молока.

пиниги. *бот.* Круглі малі сливи, *Prunus insititia* L.

Пігас, -а. (прізвище).

пігва, пігва, пігва. *бот.* Айва звичайна, айва довгаста, *Cydonia vulgaris* Pers. (*Cydonia oblonga* Mill.).

пігмеї (*гр.*), пігмеї, -їв, мн. **1.** Загальна назва низькорослих племен Центральної Африки, Південно-Східної Азії та Океанії. **2.** Люди малого зросту; карлики. **3.** *перен.* Нікчемні люди.

пігмей, пігмей, -мея, ч., мн. **пігмеї,** -меїв, -меям. Див. **пігмеї.**

пігмент (*лат. pigmentum*), -ту, ч., мн. -менти, -тів. **1.** Речовина у тваринному і рослинному організмі, яка надає забарвлення їх тканинам; барвник, барвень. **2.** Синтетичний барвник, нерозчинний у воді, спирті і т. ін.; використовується для приготування олійних фарб, лаків і т. ін.

пігментація (лат. *pigmentatio*), -ї, ор. -єю, ж. Колір, відтінок, забарвлення пігментом зовнішнього покриву тваринного і рослинного організмів.

пігменти (від лат. *pigmentum* – фарба). **1.** біол. Забарвлені органічні речовини, що входять до складу тваринних і рослинних тканин. **2.** хем. Забарвлені речовини, нерозчинні у воді та плівкоутворювачах (лаках тощо). Застосовують для виготовлення фарб.

пігментний (лат. *pigmentosus*), -а, -е. **1.** Прикметник до **пігмент**; барвневий, барвниковий. **2.** Те саме, що **пігментований**.

пігментований, -а, -е. Забарвлений пігментом.

пігментовий, -а, -е.

пігментувати, -ує, -уєш.

пігмоїд, -а, Плем'я.

пігулка, -лки, д., м. -лці, ж., р. мн. -гулки, -гулок. Таблетка, пілюля.

Пігуляк, -а. (прізви.).

підгазовувати.

підганковий, -а, -е. Див. **ганок**.

підгарлина. Підборіддя.

підгарля, -я, с. Воло, підборіддя, підшийок, випуклість під підборіддям.

підгвинтити. Див. **підгвинчувати**.

підгвинчений, -а, -е.

підгвинчувати, -ую, -уєш. **1.** Загвинчувати додатково, ще трохи. **2.** перен. Збуджуючи кого-небудь, настроювати, підбурювати на якісь дії, вчинки і т. ін.

підгрунто́вий, -ва, -ве. Прикметник до **підгрунтя**.

підгрунто́вка, -и, ж.

підгрунто́вувати, -ую, -уєш.

підгрунтування, -я, с.

підгрунтувати, -ую, -уєш.

підгрунтя, піддрунтя, -тя, -тю, с., мн. -гру́нтя, -тів. **1.** Грунт під верхнім шаром землі. **2.** перен. Основа, на якій базується що-небудь.

піддіафрагмальний (лат. *subdiaphragmalis; subphrenicus*), **субдіафрагмальний**, -а, -е. мед. Підперепногий.

підлогання, **підлогоння**, -я, с. Підхвістя при сідлі.

підмагу́лити, -юю, -юєш. Підмовити.

підрегульований, -а, -е.

підрегулювання.

підрегулювати.

пієлографія (лат. *pyelographia*), -ї, ж. мед. Ниркомисочкозображення, ниркомисочкозображення, ниркомисочкозображування.

пікногевзія (лат. *pusnogeusia*), -ї, ж. мед.

пілігрим (нім. *Pilgrim*), пілігрим, -ма, ч., мн. -римми, -рив. **1.** Паломник. **2.** перен. Мандрівник, подорожній; прочанин.

пілігримка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Жіночий рід до **пілігрим**.

пілігримовий, -а, -е. Прикметник до **пілігрим**.

пілігримство, -ва, -ву, с. Те саме, що паломництво.

пілігримський, -ка, -ке. Стосується до **пілігрима** і **пілігримки**.

пільгерний, -а, -е.

пільгерста́н.

пінга (исп.). Прутень, фалес, пеніс (лат. *penis*), лінгам. мед. Чоловічий статевий орган.

пінгвекула (лат. *pinguicula; pinguicula*), -и, ж. мед.

пінгвін (англ.), -а, ч. Великий морський антарктичний птах зі схожими на ласти короткими крилами, пристосованими не для літання, а для плавання.

пінгві́ненья, -яти, ор. -ям, с., мн. -ята. Зменшувальне до **пінгві́н**.

пінгві́ни (англ. *penguins*; від лат. *pinguis* – *опасистий, огрядний*). Ряд нелітаючих плаваючих птахів.

пінг-по́нг (англ. *ping-pong*), -у, ч. Спортивна гра з маленьким целулоїдним м'ячем, який перекидають (за певними правилами) дерев'яною ракеткою над столом, розділеним невисокою поперечною сіткою. Інша назва – настільний теніс.

Піннеберг. Населений пункт у ФРН.

пінні́нг. фіз. Стабілізація рівня Фермі.

піногенератор, -а, ч. Той, що генерує піну.

піогенний (лат. *pyogenes*), піогенний, -а, е. мед. Гноєтворний, гноєпричинний, гноєспричинюючий.

Пірос. Населений пункт у Греції.

Пірлінг П. (прізвище).

піро́га (фр. *pirogue*; від ісп. *piragua*, з карибського *piragua*), -и, д., м. -дзі, ж. У народів Центральної і Південної Америки та Океанії – вузький довгий човен, обтягнутий корою, шкірами або видовбаний чи випалений зі стовбура дерева.

пірогалол (від *piro...* і лат. *galla* – *чорнильний горішок*). Органічна сполука, безбарвні кристали, отруйний.

пірогенний (лат. *pyrogenes*), пірогенний, -а, -е.

Пісгі, Пісга. бібл. Верхів'я на узбіччі від Соломонового моря, що було навпроти Єрихону.

Пітсбург, -а. Місто в США.

піттинг. **1.** Будь-яке видалення або переміщення матеріалу, яке приводить до утворення на поверхні деталей заглибин та ямок. Звичайний вид руйнування робочих поверхонь елементів вальниць кочення. **2.** Характерне крихке викришування (як віспа) твердих поверхонь тертя при багатократних контактах внаслідок зменшення міцності поверхні від втоми.

Пітсбург, -а. Див. **Пітсбург**.

плагіат (лат. *plagium*), -у, ч. Привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора.

плагіатор, -а, ч. Той, хто вчинив **плагіат**, займається **плагіатом**.

плагіаторство, -а, с. Заняття плагіатора.

плагіаторський, -а, -е. Прикметник до **плагіатор** і **плагіаторство**.

плагіоцефалія (лат. *plagiocephalia*), -ї, ж. мед.

плагіювати, -юю, -юєш. Учиняти **плагіат**.

планіграфія, -ї, ж. Див. **томографія**. мед.

Платлінг. Населений пункт у ФРН.

плексигла́с, -у, ч. Прозора безбарвна пластмаса, міцне органічне скло.

плексигласовий, -а, -е. Прикметник до **плексигла́с**, зроблений з **плексигла́су**.

плетизмограф (лат. *plethysmographium*). мед. Прилад для записування змін об'єму досліджуваної частини тіла.

плетизмографія (лат. *plethysmographia*), плетизмографія, -ї, ж. мед.

Плугерно. Населений пункт у Франції.

Плунге. Місто в Литві.

плюригландулярний (лат. *pluriglandularis*), -а, -е. мед.

пля́га¹. Лихо, злидні; кара, удар, мука.

пля́га². Дуже сира погода, сльота; мокра погода.

плягіят. Крадіжка літературного або наукового твору або його частини. Див. **плагіат**.

плягувати. Йти на користь, бути корисним.

пневмогазовий, -а, -е.

пневмосупраренографія (*лат. pneumosuprarenographia*), -ї, ж. мед.

побригадний, -а, -е. Організовуваний, здійснюваний і т. ін. окремими бригадами, за бригадами.

повгар. **1.** Капюшон. **2.** Той, хто носить капюшон. **3.** Потвора, виродок.

повгарть. “Хлоп’я”.

Погорелое-Городище. Населений пункт у Росії.

погаздувати, -ую, -уєш. Погосподарювати.

Погарт. Селище міського типу Брянської області Росії.

погаш. Див. **фогаш**.

погвалтувати, -ую, -єш. **1.** Пошуміти, покричати. **2.** Учинити насилля (над багатьма).

погедзатися, -аюся, -єшся. **1.** Пометушитися. **2.** Покапризувати.

погерготати, -очу, -чеш. **1.** Покричати (про гусей, індиків, півнів). **2.** Поговорити на незрозумілій мові.

поглайхатися. Погодитися.

поглянсований, -а, -е. Полив’яний.

Погоанеле. Населений пункт у Румунії.

Поградец (*Pogradeci*). Місто в Албанії.

поградуйований, -а, -е.

пограсувати, -ую, -єш. Витоптати, стоптати.

погрунтований, -а, -е.

погрунтувати.

погулати, -аю, -єш. Здолати, подужати.

подагра (*лат. podagra*), -и, ж. мед. Гострець, ногосечоквасся, сечоквасся ноги, сечокислоногосуглобиця, сечокисла суглобиця ноги.

подагрик (*лат. podagricus*), -а, ч. мед. Гост (е)цевець, ногосечоквасець, сечокислого-госуглобицевець.

подагричний (*лат. podagricus*), -а, -е. мед. Гостецевий (ногосечоквасний, сечокислоногосуглобицевий).

подалгія (*лат. podalgia*), **подальгія**, -ї, ж. мед. Ногобіль, ногоболість, ногоболісність.

подальгія (*лат. podalgia*), **подалгія**, -ї, ж. мед. Див. **подалгія**.

Подгоріца, -ци. Місто в Чорногорії.

подзегун, -а, ч. Зневажлива назва білоруса.

подригати, -гаю, -гаєш. Дригати ногами, лапами якийсь час.

подригувати, -гую, -гуєш. Дригати ногою, ногами (про людей), лапою, лапами (про тварин) злегка, або час від часу.

подригус, -а, ч. У виразі: «**Вклонитися з подригусом**» – розшаркатися з викрутасами.

подюгати, -аю, -єш. Поколупати, потикати.

Полгар. Населений пункт в Угорщині.

полігон (*від гр. – багатокутний*), **полігон**, -а, ч. **1.** *військ.* Ділянка місцевости, що обладнана спеціальними допоміжними спорудами та приладами для проведення навчальної, переважно артилерійської стрільби, а також для випробовування різних видів озброєння. **2.** *буд.* Відкритий майданчик, пристосований та обладнаний для виготовлення збірних залізобетонних конструкцій або їх елементів. **3.** *спец.* Замкнутий або незамкнутий багатокутник. **4.** *мат.* Полігон накопичених частот – графічне подання розподілу випадкових величин виборки.

полігональний, -а, -е. **1.** *спец.* Стосовно до полігону (у **1-3** знач.). Полігональна кладка. **2.** *буд.* Складання і укріплення багатокутних кам’яних плит, поставлених на ребро.

полігонний, -а, -е. **1.** Прикметник до **полігону** (у **1 і 2** знач.). **2.** Стосовно до **полігону** (у **1 і 2** знач.), наприклад, полігонні установки для виготовлення залізобетонних елементів.

поліпрагмазія (*лат. polypragmasia*), -ї, ж. Багатопризначання, багато-призначування.

поліфагія (*лат. polyphagia*), -ї, ж.

помаглювати, -юю, -єш.

понариговувати, -ую, -єш. Те саме, що і **наригувати**, але в множині.

поорганний, -а, -е. Почленовий.

Поперінге. Населений пункт в Андоррі.

Порсгрунн (*Porsgrunn*). Місто і порт у Південній Норвегії.

Порталегрі. Населений пункт у Португалії.

Порт-Аскейг. Населений пункт у Великій Британії.

Портмадог. Населений пункт у Великій Британії.

Портогруаро. Населений пункт в Італії.

Порто-Лаго. Населений пункт у Греції.

портсигар, -ра, ч., мн. -гари, -рів. Невеличка плоска коробочка з пластмаси, дерева, срібла і т. ін. для зберігання цигарок або сигар, яку звичайно носять у кишені; цигарниця.

Порту-Алегрі. Одне з найбільших міст світу (Бразилія).

португалець, -льця, ор. -льцем, ч., мн. -льці, -льців. Див. **португальці**.

Португалія (*Portugal*), -ї, ор. -єю. Держава на крайньому Південному Заході Європи. Республіка. Межує з Іспанією. Більше, ніж 99% португальці. Біля 50-100 тис. іноземці (африканці, бразильці, іспанці та ін.). Новітня іміграція – українці (100-150 тис.). Офіційна мова – португальська. Державна релігія – католицизм.

португалка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -лок. Див. **португальці**.

португальський, -а, -е. Прикметник до **португальці** і **Португалія**.

португальці, -ів, мн. Народ, що становить основне населення Португалії.

посновігати, -аю, -єш. Поснувати, похитатися.

пофігізм.

пофігіст.

пофігістський, -а, -е. Прикметник до **пофігізм**.

пошмандигати, -аю, -єш. Побігти, поїхати, гайнути.

прагматизм (*гр.*), -у, ч. **1.** Філософський напрям, за яким практична цінність знань означає їхню істинність. **2.** Напрямок в історії, який викладає події суто в їх зовнішніх зв'язках і послідовності, не акцентуючи уваги на об'єктивних законах історичного розвитку.

прагматика. *мовозн.*

прагматичний, -а, -е. Стосується до **прагматизму**.

прероґатива (*лат. praerogativa*), -ви, ж., мн. -тиви, -тив. Виключне, виняткове право, привілей, першоправо, перевага, що належить найчастіше якомусь державному органу чи службовій особі.

пресінг (*англ. pressing від press – тиснути*). **1.** спорт. У деяких спортивних іграх, наприклад, у хокеї, баскетболі – одна з найактивніших форм захисту, що полягає в обмеженні дій суперника в рамках правил. **2.** перен. Тиск, натиск.

Прєградноє. Населений пункт у Росії.

прибеґа, **прибеґа**, -и, ч. і ж. Безпритульна, бездомна людина.

привілеґія (*лат.*), -гії. **1.** Привілей. **2.** Особлива перевага, пільга, яку закон надає окремим особам, групам людей або певному стану, класові (класам). **3.** Певна перевага когось, право на виняткове ставлення до себе порівняно з іншими. **4.** Право на відмітну ознаку. **5.** В епоху феодалізму – грамота, якою надавалися або стверджувалися певні переваги, пільги для окремих осіб, груп людей, певних станів, класів. **6.** Патент.

приґанець. Приміщення для вівчарів та молочних продуктів.

приґвинтити, -нчу, -нтиш, -нтимо, -нтите. Див. **приґвинчувати**.

пригвинті́тися. Див. **пригвинчува́тися.**
пригвинчений, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **пригвинтити.**
пригвинчува́ти, -ую, -уеш. Прикріплювати або доводити що-небудь до потрібного положення, обертаючи за гвинтовою нарізкою.
пригвинчува́тися, -ується. **1.** Прикріплюватися або доходити до певного положення, обертаючись за гвинтовою нарізкою. **2.** Пасивне до **пригвинчува́ти.**
придзигло́ваний, -а, -е. Вертливий, верткий, вертлявий, розпутний (переважно про жінок); як іменник розпусник.
придзигло́ванка, -и, ж. Вертлива, вертлява жінка, повія.
придзигля́нка. Безсоромна жінка.
Прієго.
Прієго-де-Кордова. Населений пункт в Іспанії.
Прога. Населений пункт у Росії.
прога́вити, -влю, -виш; нак. -ав, -влять, не прогав, не -гавте, прогавивши. **1.** Пропустити кого-небудь, упустити щось, відволікаючись через неухважність, нерозторопність. **2.** Не використати слушного для чого-небудь моменту (через недогадливність, втому, лінощі і т. ін.). **3.** Втративши пильність або послабивши увагу до кого-, чого-небудь; прогледіти щось. **4.** Втратити кого-, що-небудь через забарливість, інертність, нерішучість і т. ін; не скористатись з, пропустити (шанс); прогледіти, проморгати (подію); втратити (кохання).
прога́витися, -влюся, -вишся. Див. **прога́вити.**
прогенез (лат. *progenesis*).
прогерія (лат. *progeria*), -ї, ж.
прогна́тія (лат. *prognathia*), -ї, ж.
прогно́з (лат. *prognosis*), прогноз. **1.** Передбача, передбачення, завбача, завбачення. **2.** Передрікання, пророкування, віщування. **3.** Науково аргументоване передбачення, що дає випереджувальну інформацію про розвиток певних явищ, процесів у майбутньому.
прогнозований, -а, -е. Передбачений.
прогнозовуваний, -а, -е. Передбачуваний.
прогнозува́ння, прогнозування, -я, с. Передбачення, передбачання, передбачування.
прогнозу́ючий, -а, -е. Передбачальний, передбачувальний, передбачуючий.
прогно́стика, прогностика, -и, ж.
прогностичний (лат. *prognosticus*), -а, -е. Передбачний, передбачуваний, передбачувальний.
прогредіє́нтність, -ности, ж.
прогредіє́нтний (лат. *progređiens*), -а, -е. Наростальний, наростаючий, поступний, поступальний, поступувальний, поступуючий.
прогрéс (лат. *progressus* – рух уперед, розвиток), -су, -сові, ч., прогрес. **1.** Розвиток по висхідній лінії, удосконалення в цьому процесі, перехід від нижчого до вищого, від простого до більш складного. **2.** Розвиток чогось у бік поліпшення, будь-яка позитивна зміна; поступ, поступування, рух вперед; хода (історії); ж.м. зміна на краще. Протилежне – **регрес.**
прогресі́вка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок. Те саме, що **прогресивна** оплата (див. **прогресивний**).
прогресі́вний (лат. *progressivus*), -на, -не. **1.** Який сприяє **прогресу.** Який веде до удосконалення, поліпшення чого-небудь завдяки своїм ідеям, настроям, поглядам. Те саме, що новітній. У значенні іменника **прогресивний**, -ого, ч.; **прогресивне**, -ого, с. Той, хто прагне до прогресу, бореться за нього; політично, суспільно, економічно передове. **2.** Який поступово зростає, посилюється,

пропорційно збільшується; поступовий, передовий. **3.** Передовий, поступовий, поступний, поступальний, поступувальний, поступуючий, поступовуючий; новітній, модерний (техніка); пропорційно збільшуваний (податок).

прогресивність, -ности, ор. -ністю, ж. Властивість за значенням **прогресивний**.

прогресивно-преміальний, -а, -е.

прогресивно-преміальний, -а, -е.

прогресист, -та, ч., мн. -систа, -тів. Прихильник прогресу, людина передових ідей, настроїв, поглядів.

прогресистка, -и, д., м. -ці, р. мн. -ток, ж. Жіночий рід до **прогресист**.

прогресистський, -ка, -ке.

прогресія (лат. *progressio* – рух уперед, розвиток), -сії, ор. -сією, ж., мн. -рессії, -рессій. У математиці – ряд чисел, які збільшуються так, що різниця або відношення між кожними двома сусідніми числами зберігає сталу величину. Про збільшення або зменшення чого-небудь подібно до такого ряду.

прогресування, -я, с. Дія за значенням **прогресувати**.

прогресувати, -ую, -уєш. **1.** Переходити на вищий ступінь розвитку; іти по шляху прогресу; протилежне регресувати. Робити успіхи в чому-небудь, удосконалюватися. **2.** Поступово зростати, збільшуватися, посилюватися. **3.** Розвиватися (економіка). **4.** Поступати, поступувати, поступовувати.

прогресуючий, -а, -е. Дісприкметник активного стану теперішнього часу до **прогресувати**.

прогумований, -а, -е. Дісприкметник пасивного стану минулого часу до **прогумувати**.

прогумовування, -я, с. Дія за значенням **прогумувати**.

прогумовувати, -ую, -уєш. Просочувати або покривати гумовою речовиною.

прогумування, -я, с. Дія за значенням **прогумувати**.

прогумувати, -ую, -уєш, Див. **прогумовувати**.

прозопалгія (лат. *prosoptalgia*), **прозопальгія**, -ї, ж. мед.

прозопальгія (лат. *prosoptalgia*), **прозопалгія**, -ї, ж. мед.

прокталгія (лат. *proctalgia*), **проктальгія**, -ї, ж. мед. Кутнебіль, кутнеболість, кутнеболісність, гузнівкобіль, гузнівкоболість, гузнівкоболісність, прямокишкобіль, прямокишкоболість, прямокишкоболісність.

проктальгія, прокталгія, -ї, ж. Див. **прокталгія**. мед.

пролігати, -гаю, -єш. Ковтнути.

продлонгація (від лат. *prolongo* – продовжую), **продльонгація**, -ції, ор. -єю, ж., мн. -ції, -цій. Дія за значенням **продльонгувати**; продовження терміну чинності договору, угоди, векселя.

продльонгований, продльонгований, -на, -не.

продльонгування, -я, с. Дія за значенням **продльонгувати**.

продльонгувати, продльонгувати, -гую, -гуєш. Продовжувати термін чинності чого-небудь.

промаглювати, -ую, -єш. Прокатати певний час на катку (білизну).

пропаганда (лат. *propaganda* – те, що підлягає розповсюдженню), -ди, -ді, ж. Друковане й усне поширення і постійне, глибоке та детальне роз'яснення певних ідей, поглядів, знань; **агітація**, проповідування, проповідь (війни); популяризація (знання). Ідейний вплив на маси або певні групи людей, що має політичний або релігійний характер; проповідь, проповідування.

пропагандивний, -а, -е.

пропагандист, -та, ч., мн. -дисти, -тів. **1.** Особа, що займається пропагандою. **2.** Те саме, що популяризатор, сіяч; проповідник, **агітатор, пропагатор**.

пропагандистка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **пропагандист**.

пропагандистський, -ка, -ке. **1.** Прикметник до **пропагандист**. **2.** Прикметник до **пропаганда**.

пропагатор (*лат. propagator*), -ра, ч., мн. -тори, -рів. Див. **пропагандист**.

пропагация, -ї, ж.

пропагований, -на, -не.

пропагування, -я, с. Дія за значенням **пропагувати**.

пропагувати, -гую, -гуєш. Поширювати і постійно, глибоко та детально роз'яснювати які-небудь ідеї, погляди, знання; проповідувати; популяризути, сіяти (досвід, знання).

просигнальний, -а, -е.

просигналити, -лю, -лиш. Те саме, що **просигналізувати**.

просигналізований, -а, -е.

просигналізувати, -ую, -уєш. **1.** Подати сигнал, повідомити про що-небудь сигналом. **2.** Попередити, повідомити про те, що сталося або може статися.

протегований, -на, -не. Як іменник протезе.

протегування, -я, с. Дія за значенням **протегувати**.

протегувати (*фр.*), -ую, -уєш. Сприяти кому-, -чому-небудь, підтримувати когось, бути його покровителем; опікуватися.

протигаз, -а, ч. Спеціальний прилад для захисту органів дихання, обличчя та очей від шкідливої дії отруйних речовин.

протигазний, -а, -е. Те саме, що **протигазовий**.

протигазовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **протигаз**. **2.** Призначений для захисту від шкідливої дії отруйних речовин.

протикоагулявальний, -а, -е.

протоген.

профорганізація, -ції, -цією; -ції.

пруригнозний (*лат. pruriginosus*), -а, -е. *мед.* **1.** Свербецевий, свербійковий. **2.** Сверблячий.

пруриго (*лат. prurigo*). *мед.* Свербець, свербійка, чухачка, чуханка.

пруригнозний (*лат. prurigosus*), -а, -е. *мед.* Свербецевий, свербійковий.

Прущ-Гданські. Населений пункт у Польщі.

психоенергізувальний, -а, -е. *мед.* Душ (евн)опосилювальний, душ (евн)опосилючий.

психоенергізувати, -ую, -єш.

психоенергізуючий, -а, -е. *мед.* Душ (евн)опосилювальний, душ (евн)опосилючий.

псяга, -и, ж., псюга, псерка. *бот.* Біловус стиснутий (мичка), *Mardus Stricta* L.

птеригій (*лат. pterygium*). *мед.*

пугачі, -ів, мн. Вид хліба, спеченого з кукурудзяного борошна із зеленню.

Пугачов, -ва, -ву, -вим, ч. **1.** **Пугачов** Володимир Семенович – російський вчений в галузі механіки, проблем управління і математики. **2.** **Пугачов** Омельян Іванович (1742-1775) – ватажок Селянської війни 1773-75 рр. в Росії. **3.** Місто обласного підпорядкування Саратовської області Росії.

Пугачова, -ової. (прізви.).

пугачовець, -вця, ор. -вцем, ч. Прибічник, одиодумець Пугачова; учасник селянської війни під проводом Пугачова.

пугачівський, -а, -е. Прикметник до **Пугачов** і **пугачовець**.

пудинг (*англ. pudding*), **пудінг**, -гу, ч., мн. -ги, -гів. **1.** Національна англійська страва – запіканка із сиру, м'яса, крупи і т. ін. з додаванням яєць, молока, прянощів. **2.** Те ж саме, що і парень.

пудлінгований, -а, -е.

пудлінговий, -а, -е. *мет.* **1.** Стосується до **пудлінгування** (пудлінгова криця).
2. Призначений для **пудлінгування**.

пудлінгувальник, -а, ч.

пудлінгування. *мет.* Застарілий спосіб одержання зварювального заліза з чавуну в спеціальних печах.

пудлінгува́ти, -ую, -уєш. Піддавати **пудлінгуванню**.

пудлінгува́тися. Пасивний стан до пудлінгува́ти.

Пуебла-де-Дон-Родріго. Населений пункт в Іспанії.

пудзигарня. Велика заплучена хата.

пульмонолог (*лат. pulmonologus*), -а, ч. *мед.* Легенник, легеневик, легенівник, легенезнавець.

пульмонологиня, -і, ж. *мед.* Легенниця, легеневиця, легенівниця, легенезнавиця.

пульмонологічний (*лат. pulmonologicus*), -а, -е. *мед.* Легенничий, легенницький, легеневичий, легенівничий, легенівницький, легенезнавчий, легенезнавський.

пульмонологія (*лат. pulmonologia*), пульмонологія, -ї, ж. *мед.* Легенництво, легеневицтво, легенівництво, легенезнавство.

пурга, пурга́, -ги, -зі, ж. Сильний вітер із снігом; завірюха, хуртовина, заметіль, хуга, віхола, метелиця, сніговиця, хурделиця, сніговій, метіль, сніговійниця, снігобійниця, завія, задуха, віхтолиця, вертелиця, гураган, гураган, борвій, ураган, ураган, веремія, куракурія, курява, крутелиця, вітрениця, буря, обітниця, віялиця, буран, буревій, шура-буря тощо.

пускорегулювальний, -а, -е.

пускорегулятор, -а, ч.

Путтгарден. Населений пункт у ФРН.

Пушкінські Гори. Селище міського типу Псковської області Росії.

пфеніг (*нім. Pfennig*), -га, ч., мн. -ніги, -гів. У ФРН (раніше також в Австрії) – розмінна монета, що становить одну соту частину марки.

пфенігам. Розмінна монета, що становить одну соту частину марки (Боснія та Герцеговина).

Пютюрге. Населений пункт у Туреччині.

п'ярги. Дрібна гірська порода, щебінка, ринь.

Пярну-Яагупі. Селище міського типу Естонії.

п'ятигранний, -а, -е. Який має п'ять граней.

п'ятигранник, -а, ч. Геометричне тіло, яке має п'ять граней.

Р

Равенсбург. Населений пункт у ФРН.

Равіта-Гавронський.

рагади (*лат. rhagades*). *мед.*

рагаш, -а, ч. Дорога, по якій гуцульські дереворуби стягують зрублені дерева в купи.

рагеля, -і, ж. Рідка сітка для ловіння раків; пристрій для ловіння раків.

Рагліци. Населений пункт у Росії.

рагу́ (*фр. ragoût*), невідм., с. *кулін.* Страва з дрібно нарізаного м'яса, тушкованого з овочами, або з тушкованих овочів з пряною, гострою приправою.

Рагу́за (*Ragusa*). Місто в Південній Італії, на Південному Сході острова Сицилія.

рагуль, рагуль. Жлоб, селюк.

рагульство. Жлобство.

радіографія (*лат. radiographia*), радіографія, -ї, ж. *мед.*

радіолог (*лат. radiologus*), -а, ч. *мед.* Промінник, променівець, променівник, променезнавець.

радіологиня, -і, ж. *мед.* Промінниця, променівниця, променівниця, променезнавиця.

радіологічний (*лат. radiologicus*), -а, -е, *мед.* Промінничий, променівський, променівничий, променезнавчий.

радіологія (*лат. radiologia*), радіологія, -ї, ж., *мед.* Промінництво, променівство, променівництво, променезнавство.

радіонавігатор (*від радіо... і лат. navigator – мореплавець*). Прилад для визначення географічних координат місця корабля у морі за допомогою радіосигналів.

радіонавігація (*від радіо... і навігація*), -ї, ж.

радіопеленг (*від радіо... і пеленг*).

радіопеленгатор (*від радіо... і пеленгатор*).

радіопеленгаторний, -а, -е.

Разбгаєвка. Населений пункт у Росії.

Разград, -ду, в -ді. Місто на Північному Сході Болгарії.

Разлог. Населений пункт в Болгарії.

райграс, -у, ч. Одно- і багаторічна кормова трава родини злакових.

райхстаг, -у, ч. **1.** Парламент у Німеччині до 1945 року. **2.** Приміщення, де засідав цей парламент.

Рамсет. Населений пункт Великої Британії.

ранг (*нім. der Rang – чин, від фр. rang – ряд*), -гу, у -зі, ч., мн. **ранги**, -гів. **1.** Спеціальне звання, чин, титул, категорія, **ранга**; ступінь, посада (армійський). **2.** Категорія, розряд яких-небудь предметів, явищ, військового судна, певних осіб і т. ін.

ранга, -ги, ж., мн. **ранги**, ранг. Спеціальне звання, титул, **ранг**, чин.

ранговий, -а, -е. Стосується до рангу.

рангоут (*гол. randhout, букв. – кругле дерево*), рангоут, -у, ч. Сукупність круглих дерев'яних балок і сталевих труб, що становлять частину оснащення судна і призначені для несення вітрил, встановлення сигнальних вогнів, антен, вантажопідйомних пристроїв.

рангоутний, -а, -е. Прикметник до **рангоут**.

Раннапунгерія. Населений пункт в Естонії.

Ратцебург. Населений пункт у ФРН.

Ратцінгер Йозеф. Прізвище німецького кардинала, обраного у 2005 році (після смерти Івана Павла II) Папою на ім'я Бенедикт XVI. Уперше за 482 роки наступником папського престолу став німець, а уродженець Баварії востаннє очолював Вселенську Церкву 950 років тому. Народився 1927 року в містечку Марктль-на-Інні в Баварії, в родині жандарма, був членом дитячої організації нацистської партії «Гітлерюгенд», а від 1943 року служив у підрозділах ППО вермахту, потрапив до американського табору військовополонених, звідки його звільнили в липні 1945 року. **Ратцінгер** вступив до семінарії і від 1951 року працював вікарієм і катехитом у Мюнхені, у п'ятдесят років став архієпископом Мюнхена і Фрайзінги. Вперше проявив себе під час Другого Ватиканського Собору як відкритий до реформ глибокий мислитель-теолог. У 1964 році, під час II Ватиканського Собору він – викладач престижних університетів Західної Німеччини (у Мюнхені, Бонні, Могуні) – опинився серед засновників міжнародного теологічного журналу «Concilium», теологи якого прагнули відкритості Церкви, прагнули погодити Церкву з ліберальним світом. Але з часом став на консервативні позиції і відкрито поборював теологів, які хотіли змінити науку Церкви в питаннях католицької сексуальної етики, священства жінок, припустимості штучної контрацепції та скасування целібату. Йому дорікали за занедбання навчання II Собору, на що **Ратцінгер** відповів: «Наміром

Vaticanum II було уточнено подання засад віри, а не їх «зміна». Діалог зі світом можливий лише за цілковитого збереження тотожності». **Ратцінгер** – професор теології та декан курії кардиналів – одягнув кардинальський пурпур у 1977 році, а у 1981 році Папа Павло II покликав його до Ватикану, де Ратцінгер став одним із найближчих співробітників Папи, його інтелектуальним партнером, співавтором понтифікату і найімовірнішим кандидатом на успадкування посади Папи.

реагєнт (від *re...* і *лат. agens (agentis)* - діючий), -у, ч. Те саме, що реактив; одна з речовин, яка бере участь у певній хемічній реакції.

реагування, -ння, -нню, с. Дія за значенням **реагувати**.

реагувати (*лат. re+ago* – дію; *лат.-нім. reagieren*), -гую, -гуєш. **1.** Діяти, поводити себе певним чином під впливом чого-небудь або у відповідь на подразнення. **2. перен.** Відгукуватися, виявляти ставлення до чогось, когось. **3.** Відповідати (на щось, критику). **4.** Вступати в хемічну реакцію.

реальгар (*фр. réalgar, від араб. Радж-аль-іхар, букв. пил копальні*). Мінерал класу сульфідів, оранжевого, червоного кольору. Руда арсену (миш'яку).

реаніматолог (*лат. reanimatologus*), -а, ч. *мед.* Оживлівник, оживлівничник, оживлознавець, оживознавець.

реаніматологиня, -і, ж. *мед.* Оживлівниця, оживлівничниця, оживлознавиця, оживознавиця.

реаніматологічний (*лат. reanimatologicus*), -а, -е. *мед.* Оживлівничий, оживлівничничий, оживлівничницький, оживлознавчий, оживлознавський, оживознавчий, оживознавський.

реаніматологія (*лат. reanimatologia*), реаніматологія, -ї, ж. *мед.* Оживлівництво, оживлівничництво, оживлознавство, оживознавство.

ревматолог (*лат. rheumatologus*), -а, ч. *мед.* Ломцівник, ломцезнавець, гольцівник, гольцезнавець, гостцівник, гостцезнавець.

ревматологиня, -і, ж. *мед.* Ломцівниця, ломцезнавиця, гольцівниця, гольцезнавиця, гостцівниця, гостцезнавиця.

ревматологічний (*лат. rheumatologicus*), -а, -е. *мед.* Ломцівничий, ломцезнавчий, гольцівничий, гольцезнавчий, гостцівничий, гостцезнавчий.

ревматологія (*лат. rheumatologia*), ревматологія, -ї, ж. *мед.* Ломцівництво, ломцезнавство, гольцівництво, гольцезнавство, гостцівництво, гостцезнавство.

Рєга, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Рєга Лев, -и, д., м. -дзі. Прізвище члена ОУН; псевдо “Борис Левкович” (1914-2003) довголітній політв'язень польських, німецьких і московсько-більшовицьких концтаборів та катівень, народився у селі Дибище Бережанського повіту (Тернопільщина), вихованець чільних членів ОУН Дмитра Мирона-Орлика та Ярослава Старуха-Стяга. У камері Лонцької німецької тюрми у Львові був запізнаний з провідними членами ОУН Василем Бандерою, Петром Дужим та Романом Кравчуком. Під час московської окупації Західних теренів України за завданням Проводу ОУН з Бережан переправив за кордон здобуті бойовиками ОУН польські таємні архіви. Советський військовий трибунал засудив його на 25 років позбавлення волі з тавром “ворога народу”. З часів горбачовської відлиги був одним з найактивніших поборників національного відродження України.

Рєга, Рєгіна (від *лат. імені Regina, що від лат. rēgīna* – *цариця, царівна*), ж. Одні із форм імені Регіна.

Рєга, Рєгін, ч. Такого походження, що і Регіна. Цар, царевич, володар.

регалії (*лат. regalia*), -лій, -ліям, мн. **1.** Предмети, що символізують монархічну владу (корона, скіпетр і т. ін.); символи, знаки (царя), *іст.* клейноди; ордени, медалі, відзнаки (воєнка). **2.** Предмети відзнаки (ордени, медалі). **3.** За часів феодалізму в

Західній Європі – особливі монополні права та привілеї королів, великих феодалів на стягнення мита, судових штрафів і т. ін., а також на експлуатацію вод, земних надр і лісів.

рега́лія, -ї, ор. -єю, ж. Див. **регалії**.

рега́та (іт. *regata*; від *riga* – ряд, смуга, лінія), -и, ж. Великі змагання, перегони на гребних, вітрильних або моторних суднах, в яких бере участь багато спортсменів.

ре́гбі (англ. *rugby*), невідм., с. Спортивна командна гра з м'ячем овальної форми, різновид футболу. Від назви міста Регбі в Англії, де зародилась ця гра.

ре́гбіст (англ.), -а, ч. Гравець у **регбі**.

регель, -я, ор. -ем, ч. Поперечка.

Регель В.Р. Прізвище вченого в галузі мас-спектроскопічної аналізи.

Регем. бібл. Син Єгдаєв.

Реген. Населений пункт у ФРН.

Регенгуш.

Регенгуш-ді-Монсараш. Населений пункт у Португалії.

регенера́т (від лат. *regeneratus* – відновлений), -у, ч. Використаний матеріал, в якому відновлено ту чи іншу вихідну властивість.

регенера́тивний, -а, -е. Прикметник до **регенерат**.

регенера́тний, -а, -е. Прикметник до **регенерат**.

регенера́тор (лат. *regenero*), -ра, ч., мн. -тори, -рів. Теплообмінний апарат періодичної дії для регенерації тепла використаних продуктів горіння, що виходять з мартенівської, доменної і т. ін. печі.

регенера́торний, -а, -е. Прикметник до **регенератор**.

регенера́торник, -а, ч. Фахівець, який працює біля регенератора.

регенера́ційний, -а, -е. Стосується до **регенерації**.

регенера́ція (лат. *regeneratio*), -ції, ор. -цією, ж. **1.** Відновлення цінних вихідних властивостей матеріалів, що використовувалися у робочих процесах різних виробництвах. **2. техн.** Повернення частини тепла, що відходить, для постійного використання у теплосиловій установці. **3. біолог.** Відновлення яким-небудь організмом утрачених або пошкоджених органів і тканин. **4. мед.** Відродження, відтворення, відновлення. **5. перен.** Зміна на краще.

регенерований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **регенерувати**.

регенерува́ти, -ую, -уєш. **1.** Проводити регенерацію (у **1, 2** знач.) чого-небудь. **2.** Відновлювати утрачені або пошкоджені органи і тканини якого-небудь організму. **3.** Відроджуватися, відновлюватися внаслідок **регенерації** (у **3** знач.).

Ре́генсбург (*Regensburg*). Місто в ФРН.

ре́гент (лат. *regens* – тимчасовий державець), -та, ч., мн. -ти, -тів. **1.** Тимчасовий державець монархічної держави, який призначається в разі відсутности, хвороби, неповноліття і т. ін. монарха, а також коли престол лишається незайнятим протягом тривалого часу. **2. муз.** Диригент хору, переважно церковного.

ре́гентство, -ва, -ву, с. **1.** Тимчасове перебування влади в монархічній державі в руках одного або кількох правителів, які призначаються в разі відсутности, хвороби, неповноліття і т. ін. монарха, а також коли престол лишається незайнятим протягом тривалого часу. **2.** Звання, посада регента.

ре́гентський, -а, -е. Прикметник до **регент**.

ре́гентша, -ї, ор. -єю, ж. **1.** Жіночий рід до **регент**. **2.** Дружина **регента**.

регіме́нт, -ту, ч., мн. -менти, -тів. Полк найманого війська.

регіме́нтар, -я, ч. Командир **регіменту**.

регіме́нтарій, -я, ч. Див. **регіментар**.

Регін. Населений пункт у Румунії.

Регіна, -ни, -ні. Жіноче ім'я.

регіон (лат. *regio, regionis*), -у, ч. Певна територіальна одиниця (район, область, зона, провінція) адміністративно-територіального устрою країни, що вирізняється з-поміж інших таких же одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, історико-етнографічними, економічними і т. ін.).

регіональна угода, регіональний пакт. Міжнародний договір з яких-небудь питань, укладений між державами, що розташовані в одному географічному районі.

регіональний, -а, -е. Стосується до **регіону**.

регіонарний (лат. *regionaris*), -а, -е. **1.** Ділянковий. **2.** Обласний, краєвий, місцевий.

регістр¹ (лат.), -ра, ч., мн. -істри, -рів. *спец.* **1.** Розподільник, регулятор у деяких машинах, інструментах і приладах. **2.** Ряд клавіш у клавішних літерних або лічильно-аналітичних машинах.

регістр² (від лат. *registrum* – список, перелік), -ра, -ру, ч., мн. -істри, -рів. **1.** *спец.* Список, перелік чого-небудь; книга для записування, обліку чогось. **2.** *муз.* Частина звукоряду, що займає певне положення по висоті звучання і має однаковий тембр. **3.** *муз.* У язичкових і духових інструментах (клавесин, фісгармонія, акордеон, орган) – набір язичків або труб різної настройки одного тембру. **4.** Орган державного нагляду за якістю морських і річкових суден, що будуються, та за безпекою їх плавання.

регістровий, -а, -е. Прикметник до **регістр**.

Регія. *бібл.* Місто в Італії, де діяв біблійний апостол Павло.

регламент (фр. *règlement*, від лат. *regula* – правило), **реглямент,** регламент, -ту, в -ті, ч., -менти, -тів. **1.** Звіт, система, сукупність правил, постанов, що регулюють роботу установи, державної чи громадської організації та діяльність органів державної влади в цілому та їхніх складових частин. **2.** Заведений розпорядок дня, режим праці, порядок, сукупність процедурних правил, розподіл роботи на з'їздах, зборах, конференціях. **3.** Інструкція, зведення правил для користування чим-небудь. **4.** Опікування, догляд. **5.** Назва деяких актів міжнародних конференцій і конгресів.

регламентація (фр. *règlementation*), **регляментація,** -ції, ор. -цією, ж. **1.** Дія за значенням **регламентувати**. **2.** Сукупність правил, що **регламентують, регулюють, обмежують** чію-небудь діяльність; встановлення певних правил.

регламентний, регуляментний, -на, -не. Стосується до **регламенту**.

регламентований, регуляментований, -на, -не. Дісприкетник пасивного стану минулого часу до **регламентувати**.

регламентувати, регуляментувати, -тую, -туєш. Примушувати кого-небудь дотримуватися певних правил, обмежень. Точно визначати, суворо встановлювати що-небудь.

регламований, регулямований, -на, -не.

регламувати, регулямувати, -мую, -муєш. Див. **регламентувати**.

регла́н (англ. *raglan*), **регля́н** ч. **1.** невідм або -у. Фасон верхнього одягу, в якому рукав з плечем становлять одне ціле (від прізвища англійського генерала Реглана). **2.-а,** -у. Пальто, куртка такого фасону.

регла́т (фр. *règlette*; від *régler* – лінувати). Друкарський пробільний матеріал: металева пластинка, товща (6-16 пунктів) за шпон.

регла́мент, регуля́мент. Порядок денний, зборів; розпорядок, режим (праці); *перен.* Інструкція.

регламентувати, регуляментувати. Встановлювати межі.

регресі́нт, -а, ч.

регрес (лат. *regressus* – зворот, зворотний розвиток, зворотний рух), -су, -сові, ч.
1. Спад, занепад, застій, падіння, декаданс. **2.** Рух назад, низхідний, зворотний рух, перехід від вищих форм до нижчих; повернення до старих, віджилих форм; **деградація**, назадництво; зворот, звороторозвиток. **3.** юр. Право особи, яка виконувала зобов'язання іншої особи, пред'являти до неї зворотну вимогу про повернення витрат. **4.** біол. Спрощення будови тварин і рослин у процесі їхнього історичного розвитку, зникнення ряду систем органів тощо. Протилежне – **прогрес**.

регресант (від лат. *regressio* – повернення), -а, ч. Особа, що пред'являє вимогу за правом **регресу** до особи, з вини якої здійснено платіж.

регресат, -а, ч.

регресивний (лат. *regressivus*), -а, -е. **1.** Який веде до регресу; зворотний; протилежне **прогресивний**. **2.** лінгв. Який впливає на попередній звук.

регресійний, -а, -е.

регресія (лат. *regressio* – зворочення, звернення, звертання), -сії, ор. -сією, ж. **1.** У теорії ймовірностей і математичній статистиці – залежність середнього значення якої-небудь величини від деякої іншої величини або від кількох величин. На відміну від чисто функціональної залежності $y=f(x)$, коли кожному значенню незалежної змінної x відповідає одне визначене значення величини y , при регресивному зв'язку одному й тому ж значенню x можуть відповідати різні значення величини y . **2.** Регресійна аналіза – розділ математичної статистики, який об'єднує практичні методи дослідження регресійної залежності між величинами за статистичними даними. **3.** Відступання моря з суходолу.

регресний, -а, -е. Пов'язаний з **регресією**.

регресувати, -сую, -суєш. Переходити від вищих форм розвитку до нижчих, рухатися назад; протилежне **прогресувати**.

реґтайм (англ. *ragtime*, від *rag* – уривок і *time* – час, темп, такт). **1.** Форма міської танцювально-побутової музики американських негрів, що склалася у 2-й половині 19 ст. **2.** Американський салонний і бальний танець, оснований на ритмічній формі **реґтайму**.

Реґула, -и. (прізвище).

реґула (лат. *regula* – статут), -и, **реґуля**, -лі, ж., **реґули**. **1.** Правило. **2.** Статут.

реґули, -гул, мн. Те саме, що менструація, місячні, місячки.

реґулівний, -на, -не.

реґульований, -на, -не.

реґульованість, -ности, ж.

реґулюва́льний, -а, -е. Призначений для **реґулювання**.

реґулюва́льник, -а, ч. **1.** Той, хто **реґулює** рух транспорту на поворотах, перехрестях доріг, вулиць. **2.** Той, хто **реґулює** роботу машин, механізму, установки і т. ін.

реґулюва́льниця, -ї, ор. -єю, ж. Жіночий рід до **реґулюва́льник**.

реґулюва́ння (лат. *regulatio*), -ння, -нню, в -нні, с. **1.** Дія за значенням **реґулювати**. **2.** Налаштування, налаштування, відладування, впорядкування.

реґулюва́ти (лат. *regulo* – впорядковує), -люю, -люєш. **1.** Впорядковувати що-небудь, вносити порядок, систему в якусь діяльність; керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі. **2.** Домагатись нормальної роботи машини, установки, механізму і т. ін.; забезпечувати злагоджену взаємодію складових частин, деталей. **3.** Поправляти (лямпу).

реґулюва́тися, -юється. Пасивний стан до **реґулюва́ти**.

реґулюю́чий, -а, -е. Який **реґулює** чим-небудь або щось.

реґуля́мін. Збірник правил, положень, норм, реґул.

регулярний (лат. *regularis* – рівномірний, правильної форми), -на, -не, регулярний.

1. Який відбувається, здійснюється, проводиться систематично, рівномірно, через певні проміжки часу, періодично; рівномірний. **2.** Який має встановлену постійну організацію і систематичний курс військового навчання.

3. Геометрично правильний (про планування саду, парку і т. ін.). **4.** Мірний, розмірений, черезпроміжковий, впорядкований, правильний.

регулярність, -ности, -ності, ор. -ністю, ж. Абстрактний іменник до **регулярний**.

регулярно. присл. Періодично, систематично, раз-у-раз.

регулятивний (лат. *regula* – норма, правило), -на, -не. Який **регулює**; спрямовує розвиток чого-небудь; визначає напрям; вносить порядок, планомірність.

регулятор (лат. *regulo* – впорядковую), -ра, ч., мн. -тори, -рів. **1.** Пристрій для автоматичного регулювання чого-небудь. **2. перен.** Те, що регулює, спрямовує що-небудь (наприклад, норми, стандарти, інструкції).

регуляторний, -а, -е. Стосується до **регулятора**.

регуляційний, -а, -е.

регуляція (лат. *regulatio*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** Дія за значенням **регулювати**.

2. Налаштування, налагодження, налагодження, відладження, впорядкування.

регургітація (лат. *regurgitatio*), -ї, ж. Відриг, відригання, нахта.

редагований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **редагувати**.

редагування, редакування, -ння, с. Дія за значенням **редагувати**.

редагувати (фр.), -гую, -гуєш, **редакувати**, -ктую, -ктуєш. **1.** Опрацьовувати, перевіряти, виправляти, готувати до друку літературну працю. **2.** Бути керівником якого-небудь видання.

Редберг. Населений пункт у Норвегії.

Редвіг. Населений пункт у Данії.

редингот (фр. *redingote*, від англ. *riding coat* – сюртук для верхньої їзди), -та, ч. Довгий сюртук широкого крою, який одягався для верхньої їзди; особливий крій верхнього жіночого плаття.

Редінг, -а, с. Місто у Великій Британії.

редколегія, -ї, ж. Скорочення: редакційна колегія.

реемігрант, -а, ч. Той, хто повернувся на батьківщину після еміграції.

реемігрантка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **реемігрант**.

рееміграція (лат. *re* + *emigratio*), -ї, ор. -єю, ж. Повернення емігрантів на батьківщину.

реемігрувати, -ую, -уєш. Повертатися на батьківщину після еміграції.

резигнація, -ї, ор. -єю, ж. **1.** Цілковита покірливість долі; примирення з долею.

2. Відмова від чогось і когось.

резигнувати, -ую, -уєш. Дія до **резигнація**.

рейтинг (англ. *rating* – оцінка, оцінювання від *rate* – норма, ставка, ціна). **1. фін.**

Оцінка, віднесення до класу, розряду чи категорії; відносний показник надійності банку, ділового партнера, кредитоспроможності позичальника, надійності цінних паперів тощо. **2. політ.** Індивідуальний показник оцінки популярності, авторитету, цінності кого-, чого-небудь, який ґрунтується на результатах голосування, соціологічних опитувань, а також власне сама оцінка, ступінь популярності, цінності кого-, чого-небудь. **3. спорт.** Становище спортсмена (зазвичай гравця в шахи, у шашки) серед своїх колег; визначається певною кількістю балів. **4.** Писати, перекладати, буквально писанина.

рейхстаг (нім.), -у, в -зі, ч. **1.** Парламент у Німеччині до 1945 року. **2.** Приміщення, де засідав цей парламент.

Реклінггаузен, Реклінггавзен. Населений пункт у ФРН.

рекогносцирований, -а, -е. Дісприкметник пасивного стану теперішнього і минулого часу до **рекогносцирувати**.

рекогносцировка (нім. *Rekognoszieruhg*, від лат. *recognosco* – оглядаю, обслідую), -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок. **1.** військ. Розвідка, що провадиться особисто командиром з'єднання, частини або разом з офіцерами штабу перед початком бою з метою уточнення розташування сил ворога, характеру місцевості і т. ін. **2.** геод. Огляд та обслідування місцевості з метою вибору положення астрономічних та геофізичних опорних пунктів для топографічних зйомок.

рекогносцирувальний, -а, -е. Стосується до **рекогносцирувати**.

рекогносцирування, -я, с. Дія за значенням **рекогносцирувати**.

рекогносцирувати, -ую, -уєш. Здійснювати рекогносцировку.

Ремига, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

ремигання, -ння, -нню, в -нні, с. Дія за значенням **ремигати**.

ремигати, -гаю, -гаєш, -гає. **1.** Відригувати та повторно пережовувати проковтнуту їжу (про деяких жуйних тварин). **2.** Їсти що-небудь (про людину).

Ремінгтон (*Remington*), -на, -на, -ні, ч. Винахідник друкарської машини особливої системи.

ремінгтон, -на, -на, -ні, ч. Друкарська машина особливої системи.

ремінгтоніст, -а, ч. Друкар, який працює на **ремінгтоні**.

ремінгтоністка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **ремінгтоніст**.

ренга (яп. досл. *нанізани, зчеплені, з'єднані, ланцюжкові пісні, вірші, строфи*). Жанр японської оригінальної колективної поеми, яка складалась кількома поетами і налічувала 2, 5, 10, 12, 16, 20, 30, 36, 50, 100 і більше віршів – танка (жанр “танка” короткий п'ятирядковий (п'ятистовпчиковий) вірш, що налічує, відповідно: 5–7–5–7–7 складів у кожному рядку). Фахівці виділяють в поезії ренга кілька головних напрямків і шкіл, наприклад, високий жанр (усінренга – ренга, що мають душу) і низький жанр (мусінренга – ренга, що не мають душу). Кожний віршик у ренга – закінчений маленький твір, і в той же час будь-який трирядковий вірш у поєднанні з сусіднім дворядковим утворює «танка» – п'ятирядковий вірш у двох варіантах. Творили **ренга** кілька чоловік почергово. **Ренга** – свого роду сюїта. Вона не може дотримуватись однієї теми, одного сюжету. Високе і низьке, темне і світле чергуються. Логічний хід думки простежується лише у сусідніх віршах.

ренджило, -а, с.

Рендсбург. Населений пункт у ФРН.

ренегат (лат. *renegare*), -та, ч., мн. -гати, -тів. **1.** Той, хто поступився своїми переконаннями і перейшов у табір противників; зрадник, запродаєць, перекинчик, перевертень, відступник, хриstopродаєць, яничар; недовірок (відступник). **2.** Людина, яка зреклася своїх релігійних уявлень, свого віросповідання; відступник, перехрест.

ренегатка, -тки, д., м. -тці, ж., мн. -гатки, р. -гatok. Жіночий рід до **ренегат**.

ренегатство, -ва, -ву, с. **1.** Відмовлення від своїх переконань і перехід у табір противників; зрадництво; відступництво, ересь. **2.** Зречення своїх релігійних уявлень, свого віросповідання.

ренегатствувати, -ую, -уєш. **1.** Поступатися своїми переконаннями, переходити у табір противників. **2.** Зрікатися своїх релігійних уявлень, свого віросповідання.

ренегатський, -ка, -ке. **1.** Стосується до ренегата і ренегатства. **2.** Зрадницький, підступний, віроломний, запроданський, яничарський.

Рені Івідо, невідм. Італійський маляр.

Рентген (*Röntgen*) Вільям Конрад, -на, -нові, ч., (1845-1923). Німецький фізик. Багатьма як зарубіжними, так і українськими істориками науки заперечується

пріоритет (першість) **Рентгена** у відкритті нових невідомих раніше, невидимих проникаючих променів названих його ім'ям у німецькій (на відміну від англо- та франкомовної!) науковій літературі (письменстві). В англomовній науковій літературі рентгенівські промені називають X-ray – ікс-промені, у французькій rayons X. Рентген, за його ж власними словами, виявив X-промені випадково 8.11.1895 р. У той же час набагато раніше цілеспрямовано займався і оприлюднив результати по X-променях Іван Павлович Пулюй (Полуй) (1845-1918) – відомий на Заході український (родом з Тернополя) науковець – фізик, винахідник, теолог (богослов) та філолог (словесник, мовознавець), один із перекладачів Біблії українською мовою, який довго працював у Празі, Відні та інших європейських наукових центрах.

Пулюй винайшов у 1882 р. т.зв. „рентгенівську трубку”, тобто на 14 років обігнав Рентгена, яку у тогочасній науці і техніці іменували „лампи Пулюя”, „Пулюєві лампи”. Замовчування імені українського науковця у Німеччині зрозуміло чому, а в Російській імперії – за політичними чинниками: Іван Пулюй разом з письменниками Пантелеймоном Кулішем та Іваном Нечуй-Левицьким переклали на українську мову Біблію, що категорично було заборонено.

З іншого боку, пріоритет Рентгена в СРСР був обумовлений тим, що засновники радянської школи фізиків були учнями Рентгена, наприклад лавреят Нобелівської премії, академік А.Ф.Йоффе.

рентген (лат. *roentgenum*; нім. *Röntgen*), -на, -нові, ч. **1. мед.** **Рентгенвідбиток, рентгензнімок, рентгенобраз, рентгензображення**, променеобраз, променезнімок, променевідбиток, промене-зображення, проміннообраз, проміннознімок, промінновідбиток, промінно-зображення. **2.** Те саме, що **рентгенівське** проміння; просвічування цим промінням. **3.** Апарат для просвічування цим промінням. **4.** Позасистемна одиниця експозиційної дози (кількості) пулюй-рентгенівського випромінювання або гамма-випромінювання, X-променів, яка визначається за іонізаційною дією їх на повітря (р – укр., R – міжнар.). Одиницю **рентген** можливо застосовувати до випромінювання з енергією квантів не більше 3 МеВ. Дозі в 1 R відповідає утворення $2,08 \cdot 10^9$ пар йонів в 1 см^3 повітря або $1,61 \cdot 10^{12}$ пар йонів в 1 г повітря. У Міжнародній системі одиниць одиницею експозиційної дози є 1 кулон на кг ($1 \text{ R} = 2,57976 \cdot 10^{-4} \text{ К/кг}$).

рентгенвідбиток. Див. **рентген 1.**

рентгензнімок. Див. **рентген 1.**

рентгензображення, -я, с. Див. **рентген 1.**

рентгенів, -нова, -нове.

рентгенівський (нім.), -а, -е. *фіз.* Пов'язаний із застосуванням рентгену (у 1 знач.).

рентгенізація (нім.), -ї, ор. -сю, ж. Просвічування з метою виявлення змін і дефектів у чому-небудь або опромінювання кого-небудь рентгенівським промінням з лікувальною метою.

рентгенізований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану теперішнього і минулого часу до **рентгенізувати**.

рентгенізувати, -ую, -уєш. Піддавати **рентгенізації**.

рентгенметр, -а, ч.

рентгенобраз. Див. **рентген 1.**

рентгеновська апаратура медична. Сукупність обладнання для використання пулюй-рентгенівського проміння у медицині для рентгенодіагностики та рентгенотерапії.

рентгеновська астрономія. Розділ спостережної і теоретичної астрофізики, яка досліджує джерела космічного рентгенівського випромінювання в ділянці

довжин хвиль від 10 до 0,03 нм (у шкалі енергій фотонів цей діапазон відповідає 0,1-30 кеВ).

рентгенові.

рентгенограма (нім.), -и, ж. Зображення на рентгеновській плівці, утворене внаслідок діяння на неї рентгеновського проміння, що пройшло крізь досліджуваний об'єкт.

рентгенографічний, -а, -е. Стосується до **рентгенографії**.

рентгенографія, -ї, ор. -єю, ж. Метод дослідження речовини або організму за допомогою рентгеновського проміння.

рентгенодефектоскопія, -ї, ж.

рентгеноклінічний, -а, -е.

рентгенолог (лат. *roentgenologus; radiologus; пол. radiolog; анг. radiologist; фр. radiologue, radiologiste*), **рентгенолог**, -га, ч., мн. -логи, -гів, *мед.* Промінник, променівець, променевик, променівник, променезнавець, проміннознавець, променерозпізнавач, променерозпізнавальник, променевий діагност (розпізнавач, розпізнавальник), **рентгенолог**, **рентгенольог**. Фахівець з рентгенології та рентгенотерапії.

рентгенологічний (лат. *roentgenologicus; radiologicus*), -на, -не. *мед.* Промінничий, променівський, променевийський, променівничий, променезнавчий, проміннознавчий, променерозпізнавальний, променерозпізнавальницький, променедіагностичний, **рентгенологічний**, **рентгенольогічний**. Стосується до **рентгенології**.

рентгенологія (лат. *roentgenologia; radiologia*), **рентгенологія**, -гії, ор. -гією, ж. *мед.* Промінництво, променівство, променевицтво, променівництво, променезнавство, проміннознавство, променерозпізнавання, променерозпізнавацтво, променерозпізнавальництво, променева діагностика (розпізнавання, розпізнавальництво), **рентгенологія**, **рентгенольогія**. Наука про рентгеновське проміння та його застосування з діагностичною і лікувальною метою.

рентгенольог, **рентгенолог**. Див. **рентгенолог**.

рентгенольогічний. Див. **рентгенологічний**.

рентгенольогія, -ї, ж., **рентгенологія**. Див. **рентгенологія**.

рентгенометалографія, -ї, ж.

рентгенометричний, -а, -е.

рентгенометрія, -ї, ор. -єю, ж. Розділ дозиметрії, який включає методи вимірювання і розрахунку дози рентгеновського і γ -випромінювань.

рентгенопромені. Х-промені, ікс-промені, X-ray (англ.), rayons X (фр.).

рентгенопросвічуючий, -а, -е.

рентгеноскопічний, -а, -е. Стосується до **рентгеноскопії**.

рентгеноскопія, -ї, ор. -єю. **1.** Просвічування органа або частини тіла людини чи тварини рентгеновським промінням з метою виявлення їх захворювання.

2. Просвічування рентгеновським промінням металевих виробів для виявлення їх внутрішніх дефектів.

рентгеноспектроскопія, -ї, ор. -єю, ж.

рентгеноструктурний, -а, -е. **Рентгеноструктурний** аналіз – метод визначення кристалічної структури речовини за допомогою рентгеновського проміння.

рентгенотерапія, -ї, ж.

рентгенотехнік, -а, ч.

рентгенотехніка, -и, д., м. -ці, ж.

рентгенотехнічний, -а, -е.

рентгеногорт, -а, ч. Попруга.

ретрогнатія (лат. *retrognathia*), -ї, ж. *мед.* Пташине обличчя.

ретроград (лат. *retrogradus*), -да, ч., мн. -ради, -дів. Ворог прогресу, всього передового; реакціонер.

ретроградка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -док. Жіночий рід до **ретроград**.

ретроградний (лат. *retrogradus*), -на, -не. **1.** Ворожий прогресові, всьому передовому; реакційний. **2.** Спрямований назад, у протилежному до основного напрямку; зворотний; висхідний.

ретроградство, -а, с. Ворожість до прогресу, до всього передового; реакційність.

ретрофарингеальний (лат. *retropharyngealis; retropharyngeus*), -а, -е. мед. Заглотковий.

Рі́га. Столиця Латвії.

ригель, -я, ч. Горизонтальний елемент деяких будівельних несучих конструкцій; засув, запор.

ригівниця, -і, ж. У ткачів дощечка з отворами для вставки в них кінців начиння.

ригідний (лат. *rigidus*), -а, -е. мед. Задеревенілий, задерев'янілий, задубілий, задублий, заляклий, окляклий, закоцюблий, околілий, негнучкий, незгинальний, неподатний, неподатливий.

ригідність (лат. *rigiditas*), -ности, ж. мед. Задеревенілість, задерев'янілість, задубілість, задубілість, заляк, заляклість, заціп, заціпеніння, заціпеність, заціпенілість, важкорухомість.

ригоризм (лат. *rigos*), -му, -мові, ч. **1.** Надмірна суворість у дріб'язкових питаннях морально-етичного характеру. **2.** Взагалі надмірна суворість.

ригорист, -та, ч., мн. -ристи, -тів. Прибічник **ригоризму**.

ригористичний, -на, -не. Стосується до **ригоризму**.

ригористичність, -ности, ор. -ністю, ж. Стосується до **ригоризму**.

ригористка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **ригорист**.

ригування, -ригую, -гуєш, -гує. Зшивання.

ригувати, -ую, -єш. Погано писати.

рідберг (*Ry*). Позасистемна одиниця енергії, що застосовується в атомній фізиці і оптиці.

ризограф. Апарат для тиражування текстів на папері.

риксдаг, -у, ч. Парлямент у Данії.

ринг (англ. *ring*, букв. – кільце, коло), -у, ч. **1.** Огороджений канатом квадратний майданчик на помості, де проводяться змагання з боксу. **2.** Комерційне товариство, гурток спекулятивних ділків. **3.** Одна з форм капіталістичних монополій.

рингач, -а, ч. Бик, погано вирощений, схожий на племенного бика.

риногенний (лат. *rhinogenes*), -а, -е. мед. Носопричинний, носопохідний.

ринорагія (лат. *rhinorrhagia*), -ї, ж. мед. Носокровотеча, носокровотіч.

ринофарингіт (лат. *rhinopharyngitis*), мед. Носопроликовиця, носопроликозапал, носопроликозапалення, носоглотковиця, носоглоткозапал, носоглоткозапалення.

рипигатися, -аюся, -єшся. Зневажливо: повзати.

ріслінг, -гу, ч. **1.** Сорт білого винограду. **2.** Біле натуральне сухе вино, яке виготовляють з цього сорту винограду.

риформінг (англ. *reforming*, від *reform* – перероблювати, покращувати), -га, ч. **1.** Процес переробки бензинових і лігроїнових фракцій нафти з метою одержання високооктанових бензинів і ароматичних вуглеводнів. **2.** Устава для такої переробки.

Рібніц-Дамгартен. Населений пункт у ФРН.

Рівергаро. Населений пункт в Італії.

«Рігведа», «Рігведа». Найдавніша писемна пам'ятка всіх індоєвропейських народів, в першу чергу українського. Вважається, що частина ведійських племен залишила десь у II тис. до н. д. свою прабатьківщину – сучасні терени України, понесла усні міфи до Ірану та Північної Індії, де знайшли писемне вираження. Деякі міфи **«Рігведи»** (і серед них головний про битву Індри з Врітрою) склалися в межиріччі Дніпра і Південного Бугу і разом з іменами головних персонажів зберіглися в українських веснянках, щедрівках, казках, прізвищах. Один з чотирьох джерел ведійської релігії – збірників Вед під загальною назвою Самхити (Рігведа, Самаведа, Яджурведа, Атхарваведа), пов'язаних з розподілом функцій чотирьох жерців під час жертвоприношення. Рігведа належить до класу текстів, які в арійській та індійській традиції мали назву «веда» (veda – священні, сакральні знання), а саме: веда гімнів (ṛigveda – Рігведа); веда наспівів (sāmaveda – Самаведа); веда жертвних формул (yajurveda – Яджурведа); веда заклинань або веда атхарванов (atharvaveda – Атхарваведа; Атхарван – ім'я міфічного жерця вогню, від якого походить рід атхарванов). Рігведа є найдавнішою мовою – більш архаїчною, ніж мови інших вед. Чотири веди складають всю сукупність знань аріїв, давніх індійців про світ, в якому вони жили (світ богів, світ людей, відносини «боги-людина», жертвопринесення як зв'язуюча ланка між цими двома світами, космос, демони, ритуал, соціальний устрій, етичні цінності тощо). Зміст ведів відбивав суспільство, класи аріїв і тубільного населення. Суспільство аріїв Рігведи складалося з трьох соціальних груп: брахманів (brāhmana – жерців), кшатріїв (ksatriya або gājanaya – воїнів і владних чиновників); вайш'їв (viś або vaiśya – ремісників, тих, що займалися торгівлею, скотом, землею тощо). Це суспільство доповнювала соціальна група залежних від аріїв людей – шудров (śūdra), які не були аріями, але прийшли в Північну Індію разом з аріями. Соціальні групи носили назву varṇa (колір), і в основі начального соціального розшарування лежав поділ за кольором шкіри: протиставлення варни аріїв (ārya-varṇa) і тубільного населення з темною шкірою – дасам (dāsa), що підкорилися аріям і становили залежні шари населення, та дасью (dasyu), які не підкорилися аріям і нещадно ними знищувалися. Творці гімнів Рігведи – ріші (ṛṣi – поет, мудрець), носії священних знань в усній формі, а потім і письмовій формі. Ріші в суспільстві аріїв вважали носіями іманентної мудрости – істини богів, яка відкривається богами окремим обраним особам у момент просвітлення. Спосіб її досягнення – видення внутрішнім зором, інтуїцією, миттєвим спалахом божественної картини міфологічної, ритуальної і філософської істини. Завдання ріші полягало у притягуванні богів на сторону аріїв шляхом возвеличення богів, оспівування їх переваг і перемог, запрошення на жертвопринесення, прохання про підтримку і дарування життєвих благ. З Рігведи починається індійська література. Її сюжети використані в «Махабхараті», «Рамаямі», «Атхарваведі» і упанішадах тощо.

Рігоберто Лопес Перес. Поет, який 21 вересня 1956 року здійснив атентат на диктатора Нікарагуа Анастасіо Самосу.

Ріголетто, Риголето, невідм. 1. Ім'я. 2. Опера.

Рінгберг, -а. (прізвище).

Рінгебу. Населений пункт у Норвегії.

Рінгкебінг. Населений пункт у Данії.

Рінгстед. Населений пункт у Данії.

Ріо-Гранде (Rio Grande), невідм. Річка на Південному Заході Північної Америки, в США і Мексиці.

Роберт Першинг Водлоу. Найвищий чоловік, який народився в 1918 р. у США. Його зріст становив 2м 72см, а розмах рук 2м 88см.

Ровіго (Rovigo). Місто в Північній Італії.

Роґаля, -і. (прізви.).

Роґаля. Герб родини шляхтичів Левицьких у вигляді щита, переділеного навпіл: справа – чорний оленячий ріг, зліва – білий ріг буйвола, а у короні – навпаки. Упродовж XVIII-XIX ст. рід Левицьких розрісся і нараховував сотні осіб, здебільшого греко-католицьких священників. Родина мала польські й українські гілки і знаних осіб: серед польської – Анатоль Левицький (1841-1899), професор катедри історії Австрії Краківського університету, автор підручника “Історія рідного краю”; серед української – митрополит і кардинал Михайло Левицький (1774-1858), видатний парламентарій і перший прем’єр-міністр Західно-Української Народної республіки Кость Левицький (1859-1941), будитель Галичини Йосиф Левицький (1810-1863), фундатор української бібліографії Іван Левицький (1850-1913), археолог Лариса Крушельницька та ін. Цей рід забезпечував українське суспільство не тільки священниками, вченими, юристами, землевласниками, вчителями тощо, але й український національний рух кадрами – Барвінські, Бережницькі, Бучинські, Винницькі, Ганкевичі, Копистянські, Кульчицькі, Крушельницькі та ін. В “Енциклопедії українознавства” за редакцією В. Кубійовича згадано 48 видатних Левицьких.

роґатори (*лат.*). У Давньому Римі – особи, що збирали під час виборів голоси на особливих дощечках.

Рогачевка. Населений пункт у Росії.

Рогачово. Населений пункт у Росії.

Роґашка-Слатіна. Місто-курорт у Словенії.

Рогелім. *бібл.*

роґлик, -а, ч. діал. Рогач.

Рогнедіно. Населений пункт у Росії.

Рогово. Населений пункт у Росії.

Рогожіна. Населений пункт в Албанії.

Роґуцький, -ого. (прізви.).

Родриго, -а. (ім’я).

розгвалтований, -а, -е. Див. **гвалт.**

розгвинтити, -нчу, -нтиш, -нтимо, -нтите. Див. **розгвинчувати.**

розгвинтитися, . Див. **розгвинчуватися.**

розгвинчений, -а, -е. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **розгвинтити**. **2. перен.** Неврівноважений, нетвердий.

розгвинченість, -ности, ор. -єю, ж. Властивість за значенням **розгвинчений 2.**

розгвинчування, -я, с. Дія за значенням **розгвинчувати 1.**

розгвинчувати, -ую, -уеш. **1.** Роз’єднувати на частини що-небудь згвинчене. **2. перен.** Робити нерівноваженим, нетвердим. **3. перен.** Робити нерівноваговим.

розгвинчуватися, -уюся, уешся. **1.** Роз’єднувати на частини що-небудь згвинчене. **2. перен.** Ставати нерівноваженим; виходити із стану нормального функціонування. **3. перен.** Ставати нерівноваговим.

розг’єдзгатися, -аюся, -єшся. **1.** Розбігатися (під впливом болю від укусів комах – про тварин). **2.** Розпустуватися, розкапризуватися. **3.** Розсердитися.

розг’омбати. Розг’ігнути.

розремиґатися, -аюся, -єшся. Про волів: довго жувати. Переносно про людей: довго їсти.

Ройтерштадт-Штавенгаген. Населений пункт у ФРН.

роґлико-гвинтовий, -а, -е.

Ролінг Джоан. Прізвище англійської письменниці (рідне місто Единбург), автора популярних книг про юного чарівника “Гаррі Поттера”, високоякісний переклад

з англійської на українську яких виконав музикант, співак, перекладач зі Львова Віктор Морозов. Шоста книга «Гаррі Поттер і напівкровний князь» побила всі можливі рекорди – обсяг продажу книги за першу добу становив близько 10 млн. примірників. Попередні п'ять книжок про Гаррі Поттера видано накладом у 265 млн. примірників. Ролінг – перша серед письменників мільярдерів. Створено чотири фільми «поттеріани».

ролінг.

рольганг (нім. *Rollgang*, від *Roll* – *поток* і *Gang* – *хід*), -а, ч. Пристрій для переміщення вантажів; роликовий транспортер.

рольганговий, -а, -е. Прикметник до **рольганг**.

Россетті Данте Габріель (*Dante Gabriel Rossetti*), невідм. Англійський поет і маляр.

Ротенбург. Населений пункт у ФРН.

ротогравюра, -и, ж. Ракельний глибокий друк на ротаційних машинах.

ругеля, -і, ж.

Ругова Ібрагім (1944-2006). Етнічний албанець, провідний албанський політик провінції Косово, що входить в Сербію, і яка перебуває під адміністрацією ООН. Навчався в Сорбонському університеті Парижа, згодом став письменником, професором албанської літератури. У політику прийшов 1989 року – був обраний головою Співки письменників Косово, яка активно виступала проти авторитарного режиму Белграда. Того ж року сербська влада здійснила чергові кроки на обмеження автономії Косова, у відповідь Ругова заснував Демократичний Союз Косово та став його лідером. Упродовж 90-х років Союз вів ненасильницьку помірковану боротьбу за незалежність Косова. Ібрагім Ругова отримав визнання мудрого і поміркованого політика – «Ганді Балкан», «батька нації», інтелектуального «обличчя албанської опозиції до авторитарного сербського режиму Слободана Мілошевіча». З 2002 року – Президент Косово. Помер 21 січня 2006 року напередодні того дня, коли мали розпочатися переговори про майбутній статус Косово.

Румєга, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

румєгати, -аю, -аєш.

Рунгури. Гірське село, що розташоване за двадцять кілометрів від Коломиї (Івано-Франківська область). Про село згадує «Географічний словник Польського королівства» (1889 р.) таке, що має 2029 моргів лісу, 599 моргів пасовищ і 1335 душ. Село повторило сумну долю білоруської Хатині, чеської Лідице і волинських Кортелісів: у 1944 році його дотла спалило угорське військо, яке воювало на боці Німеччини, згоріло 680 дворів з 718, загинуло 110 мешканців.

Рутгерс Юрген. Міністр у справах освіти, науки, досліджень і технології (Німеччина), що є одним із підписантів Сорбонської декларації «Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти» від 25.05.1998 р. в Парижі – предтечі Болонської конвенції.

С

Саагун. Населений пункт в Іспанії.

Саарбург. Населений пункт у ФРН.

Сабугал. Населений пункт у Португалії.

сага (сканд.), -ги, д., м. -дзі, сазі, мн. са́ги, саг. **1.** Давньоскандинавське і давньоірландське епічне сказання про легендарних героїв та історичних діячів, що має прозову форму з віршованими вставками. **2. перен.** Переказ, легенда.

сага́н, -а, ч. Казан, великий горщик, взагалі посуд. Зменшувальне: сага́ник, сага́нчик, саганець.

Сага́н (*Sagan*) Франсуаза. Французька письменниця.

Сагареджо. Місто в Грузії.

сагіта́льний (*лат. sagittalis*; від *лат. sagita* – *стріла*), -а, -е. Стрілуватий, стрілкуватий, стрілоподібний.

са́го (*малайське sagu*), невідм., с. Крупи із зерен крохмалю, добутого з серцевини сагових та інших пальм; сурогат цих крупів з картопляного та кукурудзяного крохмалю.

Сагріш. Населений пункт у Португалії.

Сагунто (*Sagunto*). Місто на Сході Іспанії.

Сади́га, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Сакджа́гоз. Населений пункт у Туреччині.

Са́лацгрі́ва. Місто у Латвії.

Салга́н. Населений пункт у Росії.

Сали́га, Сали́га, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Сальє́нт-де-Га́льєго. Населений пункт в Іспанії.

сальпі́нгіт (*лат. salpingitis*), *мед.* Трубниця, труб (н)озапал, труб (н)озапалення, яйцепровідниця, яйцепроводозапал, яйцепроводозапалення.

Саманда́ги. Населений пункт у Туреччині.

Самара́нг. Одне з найбільших міст світу (Індонезія).

Самодри́га, -и, д., м. -зі. (прізви.).

саморегу́лівний, -а, -е.

саморегу́люва́льний, -а, -е.

саморегу́люва́ння, -я, с. **1.** Регулювання, що здійснюється в організмі внутрішніми силами, без стороннього втручання, впливу. **2.** Автоматичне регулювання режиму роботи якої-небудь машини, якогось апарату.

Самори́га, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

саморозгві́нчува́ння, -я, с.

Сан-Гві́до. Населений пункт в Італії.

сангві́нік (*лат. sanguinicus*), -ка, ч., мн. -ніки, -ків. **1.** Людина сангвінічного темпераменту. **2.** Повнокровець.

сангвіні́чка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -чок. Жіночий рід до **сангвінік**.

сангвіні́чний (*лат. sanguinicus*), -а, -е. **1.** Який відзначається швидкою збуджуваністю, бурхливою, хоч і не глибокою, реакцією на зовнішні подразники, враження; жвавий, життєрадісний (про нервову організацію, темперант). **2.** Повнокровний.

сангвінолентний (*лат. sanguinolentus*), -а, -е. *мед.* Кривавий, кров'янистий.

сангві́с (*лат. sanguis*). *мед.* Кров, крив.

Сангу́шко, **Сангу́шки**, -ка, -кові, -гушки, -ків. (прізви.).

Сан-Діє́го. Місто на Півночі Тихоокеанського узбережжя США.

Сандо́гора. Населений пункт у Росії.

Сан-Естеба́н-де-Го́рмас. Населений пункт в Іспанії.

Санкт-Га́ллен (*Sankt Gallen*). Місто на Північному Сході Швейцарії.

Санкт-Петербу́рг. Місто в Росії (столиця Росії в 1703-1914рр.).

Санкт-Файт-ан-дер-Гла́н. Населений пункт в Австрії.

Сан-Марті́н-де-Вальдеї́глєсьяс. Населений пункт в Іспанії.

Саннві́г. Населений пункт у Данії.

саноло́гія (*лат. sanologia*; від *sanitas* – *здоров'я* + *гр. logos* – *слово, вчення, наука*), -ї, ж. *мед.* Здоровознавство.

Сант-Ага́та-ді-Мілі́телло. Населений пункт в Італії.

Санта-Тереза-Га́ллура. Населений пункт в Італії.

Санта-Фе-де-Богота. Одне з найбільших міст світу, столиця Колумбії.

Сантіагу-ду-Касен. Населений пункт у Португалії.

Санто-Домінго-де-ла-Кальсада. Населений пункт в Іспанії.

Санто-Домінго. Одне з найбільших міст світу; столиця Домініканської Республіки.

Санто-Домінго-де-Сінос. Населений пункт в Іспанії.

Сантьяго (Santiago). Столиця Чілі, одне з найбільших міст світу.

Сантьяго-де-Компостела (Santiago de Compostela). Місто на Північному Заході Іспанії.

Сан-Феліу-де-Гішольс. Населений пункт в Іспанії.

Сарагоса (ісп. Zaragoza), -и. Місто на Північному Сході Іспанії.

Сарагосове море.

сарагоський, -а, -е. Прикметник до **Сарагоса.**

сарагури.

Сарамага, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Сарамаго Жозе.

Сарпсборг. Населений пункт у Норвегії.

Саут-Луангва. Національний парк Замбії.

сварга, сварга, свастика, свастя, фалунь (санск., давньоінд. svastika – пов'язана з благом, бути щасливим). **1.** Знак бога Сварога (санскритом “свар” означає світло, небо, сонце); солярний символ: Бог і світло в гармонії, знак світла і щедрот, благовіщення; мовознавці на слов'янському мовному ґрунті виводять етимологію слова “слава”, “слов'яни” від “сварга” (але Сварог – Бог Всесвіту, Бог Зодіаку, неба, заліза, ковальства і шлюбу, головний (єдиний) в пантеоні язичницьких Богів: «Бог один і множинний»); за П.Троциним Сварог викував першого плуга і першу шлюбну золоту каблучку. Знаком Сварога є символ чотирипроменевого рівнобічного хреста із загнутими кінцями Сварга (Свастя, Свасті), що в українській мові близьке до поняття «Щастя». Прабог, у вищому значенні вважали всі сузір'я Зодіаку (Коло Сварожого, Коло Свароже), вони ж і звалися Сварожичами за ім'ям свого Прабатька. **2.** Теж саме, що і свастика; свастика – давньоарійський знак благополуччя і благоденства; схрещення рук на грудях – магічний захист. **3.** Знак «фалунь» - свастика – відомий з епохи палеоліту, характерний для культур Індії, Китаю, Давнього Єгипту як різновид хреста, був символом Христа у ранньому християнстві. Свастика також траплялася в Середньовічній Європі – у німецьких і скандинавських народів, в іудейських храмах Палестини, у північноамериканських індіанців. Лі Хунчжі в «Чжанфалунь» пише: «Фалунь, що обертається має властивості Всесвіту. Фалунь системи Будди, інь і янь системи дао, у десятисторонньому світі усі без винятку відбиті у фалунь».

Хрест із загнутими під прямим (або косим) кутом кінцями, один з ранніх орнаментальних мотивів, що зустрічається у творах мистецтва давніх культур Європи (особливо України), Азії (особливо Індії), рідко Африки і Америки. В античний період Сварга зображалась на деяких давньогрецьких вазах, грецьких і сицилійських монетах, пізніше – на багатьох пам'ятниках європейського середньовіччя і народному мистецтві. Символіка близька до зображення Сонця або Всесвіту. Іноді Сваргу називають гаммованим хрестом, так як в ній поєднані чотири виходячих з однієї точки букви Г (грецька гамма γ). У новітній історії Сварга використовувалася в композиції прапора фашистської Німеччини і набула в політиці символу варварства та насилля. В українській давній традиції сварга є орнаментом у вишивках, розпису стін хат та краси короваю.

Свар-га (з санскритського релігійно-філософського поняття). **1.** Небесний, той, що рухає небо. **2.** Назва одного із семи світів, у який переселяються душі померлих праведників.

Сварга-кама Баг (з санскритського релігійно-філософського поняття). Той, що прагне до Раю.

Сварга-гамін (з санскритського релігійно-філософського поняття). Вознесений у Небо (Сваргу).

Сварга-гаті (з санскритського релігійно-філософського поняття). Відхід у Сваргу; смерть.

Сварга-марга (з санскритського релігійно-філософського поняття). **1.** Шлях на небо. **2.** Молочний (чумацький) шлях.

Сварга-Райя (з санскритського релігійно-філософського поняття). Царство небесне (Свароже).

Сварга-Лока (з санскритського релігійно-філософського поняття). Те саме, що й **Сварга-Райя**.

Сварга-стрі (з санскритського релігійно-філософського поняття). Небесна діва.

Сварга-Стгіта (з санскритського релігійно-філософського поняття). Бог.

Сваргаюкас (з санскритського релігійно-філософського поняття). Мешканець Раю, небожитель.

Сварг'я (з санскритського релігійно-філософського поняття). **1.** Той, що веде до Раю. **2.** Той, що приносить блаженство.

Сварг-їт (з санскритського релігійно-філософського поняття). Той, що досягнув Раю.

Свасті-га (з санскритського релігійно-філософського поняття). Провідник до щастя.

Све́аборг (*шв.* - *Sveaborg*), -а, -гу, в -зі. Місто, тепер один із районів Гельсінкі.

Свег. Населений пункт у Швеції.

Сведберг (*Svedberg*) Теодор (1884-1971). Швейцарський фізико-хімік, член Шведської Академії наук.

Свельген. Населений пункт у Норвегії.

Свенльюнга. Населений пункт у Швеції.

Светлогорск. Місто обласного підпорядкування в Калінінградській області Росії.

Свіленград. Населений пункт у Болгарії.

свінг, -у, ч.

світлосигнал, -у, ч.

світлосигналізація, -ї, ж.

світлосигнальний, -а, -е.

світлосигнальний, -а, ч.

Своге. Населений пункт у Болгарії.

Сгондіньї. Населений пункт у Франції.

сграфіто (*ит. sgraffito*). Спосіб декоративного оздоблення стін подряпуванням шарів штукатурки. Див. **графіто**.

Сеггалом. Населений пункт в Угорщині.

Сéгед (*Szeged*), -а. Місто на Півдні Угорщини.

Сегеда, -а. (прізвище).

сегетальний (від *лат. seges (segetis) – сівба*), -а, -е. Посівний.

сегмент (*лат. segmentum – відрізок, смуга, від seco – різати, розсікати*), -а, ч., мн. **сегменти**. **1.** У математиці – частина круга, обмежена дугою та хордою, а також частина кулі, що відокремлена січною площиною. Фігура, предмет або частина площі такої форми. **2.** *зоол.* Один із поздовжньо розташованих члеників тіла, з

яких складається організм деяких тварин. **3. анат.** Одна з однорідних ділянок, із яких складаються деякі органи, частини тіла.

сегментарний, -а, -е. **1.** Який складається із сегментів. **2.** Те саме, що **сегментний**.

сегментація (лат. *segmentatio*), -ї, ор. -єю, ж. **1.** Поділ тіла або окремих органів деяких тварин на ряд ділянок-сегментів. **2.** Дроблення яйця на клітини під час розвитку зародка. **3.** Відділкування.

сегментний, -а, -е. *мат.* Прикметник до **сегмент**.

сегментований, -а, -е.

сегнетоелектрик. Кристалічний діелектрик, який володіє у певному інтервалі температур спонтанною поляризацією, яка істотно змінюється під впливом зовнішніх дій.

сегнетоелектрики (фотоелектрики). **Сегнетова сіль** $[KOOC(CHOH)_2COONa] \cdot 4H_2O$ – подвійна сіль винної кислоти, $BaBiO_3$ і т. ін.

Сеговія (*Segovia*). Місто в центрі Іспанії.

Сегорбе.

сегрегатор. Течка (спеціальна папка) для підшивки (скріплення) і зберігання документації.

сегрегаційний, -а, -е. *мет.* Прикметник до **сегрегація**.

сегрегація (лат. *segregare*), -ї, ж. **1.** Вид расової дискримінації, який полягає в різних формах відокремлення кольорових від білих. **2.** Неоднорідність хемічного складу стопів, що виникає під час їх кристалізації.

Сегура (*Segura*). Ріка на Південному Сході Іспанії.

Седерчепінг. Населений пункт у Швеції.

Седра-Фінскуга. Населений пункт у Швеції.

Сейітгазі. Населений пункт у Туреччині.

Селігер. Озеро в Калінінській і Новгородській областях Росії.

Селім Гірей. Кримський хан.

Сельвесборг. Населений пункт у Швеції.

семигранний, -а, -е. Який має сім граней.

семигранник, -а, ч. Геометричне тіло, яке має сім граней.

Сен-Геноле. Населений пункт у Франції.

Сен-Годенс. Населений пункт у Франції.

Сен-Готар, **Сен-Готард** (*Saint-Gothard*), р., д. -у. Гора.

сенготар (д)ський. Прикметник до **Сен-Готар (д)**.

Сендега, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

сенега (англ. *senega*). Багаторічна трав'яниста рослина родини китяткових. Ростає в Північній Америці.

Сенегал (*Sénégal*), **Сенегаль**, -у, -лю, -леві. **1.** Республіка Сенегал – країна в Західній Африці. Має кордони з Мавританією, Малі, Гвінейською республікою і Гвінеєю-Бісау. Столиця – місто Дакар. Приблизно 87% населення відноситься до народів атлантичної мовної сім'ї (волоф, фульбе, серер та ін.), решта – до мовної сім'ї манде, араби, європейці (переважно французи). Офіційна мова – французька, найбільш розповсюджені мови – волоф і фульбе. За релігією більшість населення (85%) – мусульмани, решта католики і прихильники місцевих вірувань і культів. **2.** Річка у Західній Африці. Протікає через Гвінею, Малі, Сенегал, Мавританію. Довжина 1430 км, площа басейну 441 тис.кв.км.

сенегалець, -льця, ор. -льцем, ч., мн. -льці, -льців. Див. **сенегальці**.

сенегалка, -и, ж. Див. **сенегальці**.

сенегальці, -ів, мн. Основне населення **Сенегалу**.

сенегальський, -а, -е. Прикметник до **сенегальці** і **Сенегал**.

Сенігаллія. Населений пункт в Італії.

Сеннерборг. Населений пункт у Данії.

Сент-Агрев. Населений пункт у Франції.

Сент-Вінсент і Гренадіни. **1.** Країна в Вест-Індії **2.** Столиця Республіки Сент-Вінсент і Гренадіни.

Сентготтгард. Населений пункт в Угорщині.

Сент-Фуа-ла-Гранд. Населений пункт у Франції.

Септуагінта. Список Біблії, з яким зв'язали церковнослов'янські та грецькі списки, що були зібрані з монастирів православного Сходу (в т.ч. копія повної Біблії новгородського архієпископа Генадія 1499 р.), при роботі над Острозькою Біблією. Острозьку Біблію було видано 1581 р. в Острозі друкарем Іваном Федоровим (Федоровичем) на замовлення і під піклуванням князя Константина Острозького. Це було перше повне друковане видання всіх книг Святого Письма церковнослов'янською мовою з передмовою К.Острозького та віршованою передмовою Г.Смотрицького та післямовою Івана Федоріва, оздобленою ксилографічною титульною рамкою, гербом князя К.Острозького і видавничим знаком Івана Федоріва.

Сервоген. Населений пункт у Норвегії.

Сергєєв, -а. (прізви.).

середньомарганцевистий, -а, -е.

середньопрогресивний, -а, -е.

серологічний (*лат. serologicus*), -а, -е. *мед.* Сироватківничий, сироватківницький, сироваткознавчий, сироваткознавський.

серологія (*лат. serologia*), серологія, -ї, ж. *мед.* Сироватківництво, сироваткознавство.

серфінг, сорфінг (*англ. surfing; від surf – прибіій*). **1.** Водний спорт, який полягає в тому, що спортсмен на спеціальній дошці (стоячи) ковзає на прибіійній хвилі. Поширений здебільшого в Австралії. **2.** Дошка для такого ковзання.

Сєло-Гора. Населений пункт у Росії.

Сєнгілей. Місто, центр Сєнгілеєвського району Ульяновської області Росії.

Сєргач. Місто, центр Сєргачського району Горьківської області Росії.

Сєргієв Посад. Населений пункт у Росії.

Сєргієвская. Населений пункт у Росії.

сивоґрунт, -у, ч. Сірий смушок з темним підшерстям.

сигара (*фр. cigare, з ісп. cigárrro*), -и, ж. Щільно закручені в товсту трубу тютюнові листки для куріння.

сигарєта, -и, ж. **1.** Маленька тонка сигара. **2.** Цигарка без мундштука.

сигарєтний, -а, -е. Прикметник до **сигарєта**.

сигарний, -а, -е. **1.** Прикметник до **сигара**. **2.** Схожий за формою на **сигару**.

сигарник, -а, ч. Той, хто виготовляє **сигари**.

сигарниця, -і, ор. -єю, ж. **1.** Жіночий рід до **сигарник**. **2.** Коробка для зберігання сигар, цигарок.

Сигізмунд, -а. Ім'я.

сигмоїдит (*лат. sigmoiditis*). *мед.* Луквиця, луковиця, луквозапал, луквозапалення, запалення лукви (сигмуватої (сигмоподібної) кишки).

сигмоподібний, -а, -е. Див. **сигмуватий**.

сигмуватий (*лат. sigmoideum; sigmoideus*), -а, -е. *мед.*

сигн-. Корінь «знак», що узагальнює в мовознавстві термінологічний ряд «сигнал», «десигнат», «сигніфікат», «сигніфікація» тощо.

сигнал (*нім. Signal; від лат. signum – знак*), -у, ч. **1.** Зоровий або слуховий сигнальний знак для передачі якого-небудь повідомлення, розпорядження, команди і т. ін, знак, рух (руки). **2. спец.** Вияв функціонування чогось, що викликає відповідну реакцію якого-небудь приладу або організму. **3.** Пристрій на автомобілі,

мотоциклі і т. ін. для звукової сигналізації; сирена, гудок. **4. Сигнал**, зображення – імпульс електричного струму, який відповідає окремим елементам зображення в телебаченні. **5. перен.** Попередження, повістка, повідомлення про те (переважно небажане), що відбувається або може відбутися; оповістка (тривоги). **6.** Пароль, гасло (умовний знак). **7. ур.** Яса́.

сигналіти, -лю, -лиш; нак. -аль. Те саме, що **сигналізувати 1, 2.**

сигналіза́тор, -а, ч. Прилад, призначений для **сигналізації.**

сигналізаці́йний, -а, -е. **1.** Прикметник до **сигналізація.** **2.** Призначений для сигналізації (у **1** значенні.).

сигналіза́ція, -ї, ор. -єю, ж. **1.** Дія за значенням **сигналізувати.** **2.** Система сигналів, що застосовується де-небудь. **3.** Прилад або пристрій для подавання сигналів.

сигналізований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **сигналізувати.**

сигналізува́ти, -ую, -уєш, **сигналізува́тися.** **1.** Передавати сигнальні знаки. **2.** Повідомляти сигналом (у **1** значенні) про що-небудь. **3. перен.** Попереджати, повідомляти про що-небудь (переважно небажане), що відбулося або може відбутися.

сигналізуючий, -а, -е.

сигналіст, -а, ч. Той, хто подає й приймає **сигнали** (у **1** значенні).

сигналістка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -ток. Жіночий рід до **сигналіст.**

сигна́льний, -а, -е. **1.** Прикметник до **сигнал 1**; який є сигналом. **2.** Призначений для подавання сигналів; у значенні іменника **сигнальний**, -ого, ч. Те саме, що **сигнальнийник.**

сигна́льник, -а, ч. **1.** Матрос або старшина, що веде спостереження за морем і повітрям, приймає та передає сигнали (у **1** значенні). **2.** На деяких виробництвах – робітник, що здійснює спостереження за чим-небудь і подає сигнали до певних дій.

сигна́льниця, -ї, ор. -єю, ж. Жіночий рід до **сигнальнийник 2.**

сигнату́ра (лат. *signatura*; від *signo* – визначаю, позначаю), -и, ж. **1.** Копія рецепта лікаря, яку прикріплюють до ліків, що відпускають замовникові. **2. друк.** Цифра на першій і третій сторінках друкованого аркуша в книжці чи журналі, що позначає порядковий номер цього аркуша при брошуруванні видання. **3.** Приписництво. **4.** Невелика виїмка на передній стінці ніжки літери, яка допомагає на дотик правильно встановити положення літери при наборі.

сигнату́рний, -а, -е. Прикметник до **сигнатура.**

сигнату́рник, -а, ч. Працівник аптеки, що переписує рецепти на **сигнатури.**

сигнату́рниця, -ї, ор. -єю, ж. Жіночий рід до **сигнатурник.**

сигніфіка́т (від лат. *significo* – подаю знак, сигналізую, від *signum* – знак, сигнал та *facio* – роблю). Ділянка смислового змісту мовної одиниці, яка включає в себе характерну інформацію про предмет, що окреслюють. **Сигніфіка́т** зазвичай протиставляють денотату, тобто власне класу об'єктів позамовної дійсності, що співставлена з певним словом. **Сигніфікована** та денотативна частини мовного означення неподільно пов'язані одна з одною, що обумовлено функцією мови позначати предмети та явища зовнішнього світу та одночасно виражати їх осмислення носіями мови. Можлива денотативна тотожність мовних одиниць при їх **сигніфікативній** різниці: наприклад, слова «картина», «полотно», «шедевр» означають один об'єкт реальної дійсності, але дозволяють його різне осмислення. Означення **сигніфіка́т** використовують при семантичному опису одиниць мови в логіці, семіотиці та лінгвістиці.

сигні́тивний (від лат. *signum* – знак), -а, -е. Виражений за допомогою символів (знаків).

сигніфіка. *мовозн.* Виходячи з метатеорії мовознавства, **сигніфіка** або семантика мала б одержати назву «десигніка», а сама **сигніфіка**, виходячи з дослідження двох істотних сторін мовного об'єкта, – «син-сигніка», «транс-сигніка». Десигніка вивчає **лінгвістичні** сигнали, що пов'язані з дійсністю через **десигнацію**.

сигнум.

сигуранца, -и, ж. Поліція Румунії.

силікагель (від *лат. silex (silicis)* – кремній і *gelo* – застигаю). Порувата біла маса, за складом – двоокис кремнію, сорбент. Ним знебарвлюють і очищають гас, олії тощо.

силікомарганець, -нцю, ч. *мет.*

силікошпінгель, -ю, ч. *мет.*

Симаргл. Бог вогню (за В. Демидчиком слово оріанського походження), охоронець дерева життя, рослин.

симптоматологія (*лат. symptomatologia; symptomatica; semiotica; semiologia; semeiologia*), симптоматологія, -ї, ж. *мед.* Вчення про симптоми (ознаки) хворіб (хвороб), їхнє походження, тощо.

синагога, -и, ж. **1.** Молитовний будинок, храм у євреїв. **2.** Релігійна єврейська громада.

сингл (від *англ. single* – один, єдиний). Гра в теніс, коли кожна сторона представлена одним гравцем.

синглет.

сингулярний, -а, -е. Окремий, одиничний, єдиний: **сингулярна** (або особлива) точка – точка на діаграмі стану речовини і діаграмі складу – властивість, що відповідає хемічній сполуці постійного складу.

синдесмологія (*лат. syndesmologia; desmologia*), синдесмологія, -ї, ж. *мед.* В'язлівництво, в'язлознавство, зв'язківництво, зв'язкознавство.

Синдирги. Населений пункт у Туреччині.

синергізм (*лат. synergismus; synergia*). Співдія.

синергія (*лат. synergia; synergismus*), -ї, ж. Співдія.

синтегран. Новий перспективний матеріал (полімерний бетон), який складається зі щебеню, порошку високоміцних гранітів та синтетичної епоксидної зв'язки (не більше 10%).

сирингобульбія (*лат. syringobulbia*), -ї, ж. *мед.*

сирингомієлія (*лат. syringomyelia*), -ї, ж. *мед.*

сифілідолог (*лат. syphilidologus*), -а, ч. *мед.* Пранцівник, пранцьознавець.

сифілідологиня, -ї, ж. *мед.* Пранцівниця, пранцьознавиця.

сифілідологія (*лат. syphilidologia; syphilidographia*), сифілідологія, -ї, ж. *мед.* Пранцівництво, пранцьознавство.

сіалографія (*лат. sialographia*), -ї, ж. *мед.*

Сіг. Населений пункт в Алжирі.

Сігетвар. Населений пункт в Угорщині.

Сігетул-Мармаціей. Місто на Півночі Румунії, на річці Тиса.

Сігізмунд, -да, -дові. (ім'я).

Сігізмундівна, -вни.

Сігізмундович, -ча.

Сігішоара. Місто в Центральній Румунії.

Сіглюфіордюр. Населений пункт в Ісландії.

Сігуенса. Населений пункт в Іспанії.

Сігулда. Місто в Ризькому районі Латвії.

Сількеборг (*Silkeborg*). Місто в Данії, в долині ріки Гудемо, в центральній частині півострова Ютландія.

Сімеоновград. Населений пункт у Болгарії.

Сінгапур (*Singapore*), -а. **1.** Республіка **Сінгапур**, держава в Південно-Східній Азії. **2.** Столиця Республіки **Сінгапур**.

Сінгапур, -у. Острів.

сінгапурський, -а, -е. Прикметник до **Сінгапур** (наприклад, **сінгапурський** долар).

Сінсгорскій. Селище міського типу в Свердловській області Росії.

скавтинг, скавтінг, скаутинг. Українська скавтингська організація, що носить назву «Пласт». Розповсюджена у всьому світі, де проживають українці.

Скаген. Населений пункт у Данії.

Скаласейг. Населений пункт у Великій Британії.

Скарга, -и. (прізви.).

Скегнесс. Населений пункт у Великій Британії.

скейлінг.

скетинг, -гу, -гові. Катання на ковзанах.

скетинг-ринк (*англ. англ. skating-rink; від skate – кататися на ковзанах і rink – ковзанка*), ринк, -у, ч. Майданчик з асфальтованим або дерев'яним покриттям для катання на роликових ковзанах, ковзанка, ковзалка.

складнолегований, -а, -е. Що містить кілька домішок або доданків.

скорчинг (*scorching*). Підвулканізація, попередня вулканізація – необоротна зміна пласто-еластичних властивостей гумових сумішей при їх виготовленні; технологічній обробці (каландруванні, шприцюванні і т.ін.) або зберіганні.

Скорчинг характеризується зменшенням пластичності, підвищенням в'язкості та еластичного відновлення гумових сумішей.

слаболегований, -а, -е. Що має малий вміст домішок чи доданків.

Слагельсе. Населений пункт у Данії.

Слайго. Населений пункт в Ірландії.

сленг (*англ. slang*), -у, ч., *лінгв.* **1.** Говірка, жаргон, суржик. **2.** Розмовний варіант професійного мовлення; вуличний жаргон. **3.** Жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення. **4.** Експресивно та емоційно забарвлена лексика розмовної мови, що відхиляється від літературної мовної норми. Розповсюджений головним чином серед студентів, школярів, військових, молодих робітників. Сленг піддається частим змінам, що робить його мовною ознакою певних поколінь. Легко проникає в літературну мову, тому використовується для мовної характеристики літературних героїв і авторської мови. Термін “сленг” іноді частково стає синонімом термінів “арго” і “жаргон”. У мову сленгу потрапляють слова з кримінального арго та професійного жаргону, зазнаючи при цьому семантичних модифікацій. Відомо історичне арго як система українських ліриків-сліпців XVIII ст. (наприклад, сленгізм «дерти лаха» чи попросту «лахати»). Свої мовотворчі здібності юнацтво виявляє завдяки яскравій образності, експресивності й дотепності. (Наприклад, від слова «фіга» – дуля витворено жаргонізми ніфіга, дофіга, пофіг, пофігіст, фігня, фігіти, фігово, нафіг, офігіти тощо). Трансформація жаргонізмів відбувається від «брутальних» гопівських (бухати, бухло, жратва) до національно маркованих (ялинкувати, банячити, їдло, глючити, ковбасити).

Процес жаргонізації протікає в трьох напрямках: окремі слова викидають (фізична культура – «руханка»), інші перекидають («буржуй» вже не багата людина, а щасливчик), треті позичають з інших мов (бойфренд, бейбі, сейшн – з англ.; кобіта, хлопака – з польськ.; чувак – з циган., лох – мужик з угро-фін. тощо).

Сленг, жаргони та арго забруднюють мову. Проникнення таких слів в літературу приводить до мовної деградації.

Слігахан. Населений пункт у Великій Британії.

Словень-Градец. Населений пункт у Словенії.

слябінг (англ. *slabbing*), -а, ч. *техн.* Потужний прокатний стан для обтискання важких сталевих зливків у плескаті прямокутні заготовки – сляби. На відміну від блюмінга, у слябінгу, крім горизонтальних, є й вертикальні прокатні валки.

слябінговий, -а, -е.

смарагд, -у, ч. **1.** Коштовний прозорий камінь яскраво-зеленого забарвлення. Изумруд.
2. обр. У порівнянні: як **смарагд** – яскраво-зеленого забарвлення.

смарагдовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **смарагд**. **2.** Який має колір смарагду; яскраво-зелений. **3.** Зроблений із смарагду, смарагдів; оздоблений смарагдом, смарагдами.

Смеберг. Населений пункт у Швеції.

смеґма (лат. *smegma*), -и, ж. Омастка, мастило.

смига, -и, ж. Шмига.

смог (англ. *smog*, скор. від *smoke* – дим і *fog* – імла), -у, ч. **1.** Густих туман, змішаний з димом, кіптявою. **2.** Кіптява.

см'юкінг (англ. *smoking-jacket* – піджак для куріння), -га, ч., мн. -кінги, -гів. Піджак з чорного сукна з довгими, обшитими шовком вилогами; один з видів вечірнього костюма.

Смюгегамн. Населений пункт у Швеції.

сновига, сновіга, -г (є)и, д., м. - (д)зі, ч. і ж., мн. -виг (є)и, -виг (є). **1.** Той, хто вештається. **2.** Комаха *Anthomyia* (*meteorica*). **3.** Сновида, лунатик, лунатичка.

сновига́йло, -а, ч. **Сновига.**

сновига́ння, -я, с. Дія за значенням **сновигати**.

сновига́ти, сновига́ти, -аю, -асш. **1.** Ходити без певної мети, без визначеного напрямку; Поспішно рухатися, снувати в різних напрямках, назад і вперед. **2. перен.** Переходити з одного предмета на інший, не зосереджуючись ні на чому (про очі).

сновигізм, -у. *мед.* Лунатізм.

Согндал. Населений пункт у Норвегії.

Соґо. Населений пункт у Франції.

Солнечно́горск. Місто обласного підпорядкування, центр Солнечно́горського району Московської області Росії.

соляноглазу́рований, -а, -е.

со́рго (іт. *sorgo*), невідм., с. *с/г.* Південна злакова рослина з волосистим суцвіттям, подібна до проса; рід одно- і багаторічних трав'янистих рослин родини злакових.

Сорґоно. Населений пункт в Італії.

Сорґун. Населений пункт у Туреччині.

со́рфінг. Див. **серфінг**.

спаґеті, невідм. *кулін.* Спеціальний вид італійських макаронів.

спадково-екзогенний, -а, -е. Змішаний.

спазмогенний (лат. *spasmogenes*), спазмогенний, -а, -е. *мед.* Стископричинний, стископричинний, стископохідний, корчопричинний, корчопричинний, корчопохідний, скорчопричинний, скорчопричинний, скорчопохідний.

спа́ринг (англ. *sparring*). Тренувальний бій у боксі з метою підготовки до змагання.

спермато́генез (лат. *spermatogenesis*). *мед.* Спермато́генез.

Сперрі́нг. Населений пункт у Данії.

Спілберґ Стівен. Кінорежисер. За батьківськими (мами і тата) коріннями – з України. Автор фільму «Війна світів», в якому вторгнення інопланетян починає з

України. У 2006 році у Києві представляв фільм Сергія Буковського про Голоскост. Засновник фонду Шоа.

спінальгія (лат. *spinalgia*), **спінальгія**, -ї, ж. мед.

спінальгія (лат. *spinalgia*), **спінальгія**, -ї, ж. мед.

спінінг¹, -у, ч. Ловлення риби за допомогою **спінінга**² (снасті).

спінінг² (англ. *spinning*, від *spin* – обертається), -а, ч. Рибальська снасть, що складається з вуглища, катушки з волосінню, металевого повідка та блешні з гачками.

спленомегалія (лат. *splenomegalia*), -ї, ж. мед. Косазбільша, селезінкозбільша, селезінкозбільшення, косазбільшення.

Сполдінг. Населений пункт у Великій Британії.

спонгіозний (лат. *spongiosus*), -а, -е. мед. Губчастий, губкуватий, ніздратий, ніздрюватий, пористий.

Спортінг.

Спосб'єрг. Населений пункт у Данії.

Срédній Єторлік. Ріка в Ростовській області Росії.

Ставангер (*Stavanger*). Місто і порт на Північному Заході Норвегії, на півострові Йєрен.

стагнаційний, -а, -е. Стосується до **стагнації**.

стагнація (від лат. *stagnit* – болото, стояча вода), -ї, ж. 1. Застій у виробництві, торгівлі тощо. 2. Застій крові у венах.

стагфляція (від *ста* (гнація) та (ін)фляція), -ї, ж. Впроваджене економістами у 70-х роках 20 ст. позначення нової форми інфляції, що характеризується проявами стагнації економіки і одночасним зростанням дорожнечі.

Стара-Загора. Місто в Болгарії, біля підніжжя гір Средна-Гора.

старігай, -ая, ч. **Стариган**.

стариган, -а, ч., **старигань**, -я, ч. Старий.

Старігін, -а. (прізвище).

Старіє Алгаші. Населений пункт у Росії.

Старогард-Гданьські (*Starogard Gdanski*). Місто в Польщі.

стеатопігія (лат. *steatopygia*), -ї, ж. мед.

Стеврінг. Населений пункт у Данії.

Стенберген. Населений пункт у Нідерландах.

Стенб'єрг. Населений пункт у Данії.

Стенунгсунд. Населений пункт у Швеції.

стеньга (гол. *steng*), -и, д., м. -дзі, ж. Верхня частина щогли, яка є її продовженням вище вантів.

стеньговий, -а, -е. мор. Розміщений на стеньзі.

стерлінг, -га, ч., мн. -лінги, -гів. Установлений законом стандарт проби англійських золотих і срібних монет (фунт **стерлінгів** – грошова одиниця у Великій Британії).

Стерлінг (*Stirling*). Місто у Великій Британії (Шотландія).

стерлінговий, -а, -е. Прикметник до **стерлінг**.

Стегаловка. Населений пункт у Росії.

стигма (лат. *stigma*). **1.** Ознака. **2.** Клеймо на тілі раба або каторжанина.

стигмат, -а, ч. Те саме, що **стигма**.

стигмати (лат. *stigmata*).

стигматипія (від гр. – *кратка, цятка і ...тупія*), -ї, ж. Один із способів виготовлення без растра напівтонових кліше.

стоградусний, -а, -е. **1.** Який дорівнює ста градусам. **2.** Розрахований на сто градусів.

стоградусовий, -а, -е.

стоматолог (лат. *stomatologus*), -а, ч. мед. Зубар, зубник, зубівник, зуболікар, ротівник, ротознавець.

стоматологиня, -і, ж. мед. Зубарка, зубниця, зубівниця, зуболікарка, ротівниця, ротознавиця.

стоматологічний (лат. *stomatologicus*), -а, -е. мед. Зубарський, зубничий, зубівничий, зуболікарський, рятівничий, ротознавчий.

стоматологія (лат. *stomatologia*), стоматологія, -ї, ж. мед. Зубарство, зубництво, зубівництво, зуболікарство, ротівництво, ротознавство.

стоматорагія (лат. *stimatorrhagia*), -ї, ж. мед.

стопінг (англ. *stopping*), -а, ч. гірн. Камера в гірських породах, в якій обвалюють з уступів руду.

стоп-сигнал. Сигнал або знак зупинки руху.

стортинг. Норвезький парламент.

странгуляційний (лат. *strangulatis*), -а, -е. мед. Зашморговий (**странгуляційна** смуга – зашморгова смуга).

странгуляція (лат. *strangulatio*), -ї, ж. мед. Защемлення, здушення, задушення.

странгурія (лат. *stranguria*), -ї, ж. мед.

Страсбург (*Strasbourg*), Страсбург, -а, -гу, в -зі. Місто на Сході Франції, на річці Іль.

стрєнга, -и, ж. мор. Мотузок, з якого скручують трос.

Стренген. Населений пункт у Норвегії.

Стренгнес. Населений пункт у Швеції.

стрингер (англ. *stringer*), -гера, ч. Поздовжній брус у корпусі судна або літака, що проходить через всю конструкцію і надає їй жорсткості і міцності.

стрингерний, -а, -е. Прикметник до **стрингер**.

Стріндберг, -га. Шведський письменник.

стронгмени, стронгестмени (від англ. *strong* – сильний, *man* – чоловік; *strongman* – силач). Силовики, що змагаються у підніманні каменів, тяганні автомобілів. Найсильніша людина планети 2004 року за результатами змагань найсильніших людей Світу Strongestman – українець Василь Вірастюк. Мер Олександр Омельченко відзначив найвищою муніципальною нагородою Києва – «Знаком Пошани» - найсильнішу людину України івано-франківця Василя Вірастюка. У середині березня 2006 року капітан збірної богатирів Вірастюк вдруге став срібним призером змагань «Арнольд стронгмен», які проводяться під патронатом губернатора Каліфорнії Арнольда Шварценегера.

Струга. Населений пункт у Македонії.

Стругацьки брати Аркадій та Борис. Російські письменники-фантасти: «Країна багрових хмар» (1959 р.), «Повернення» (1962 р.), «Далека райдуга» (1964 р.) тощо. Деякі твори, наприклад «Мушля на схилі» (1966-1968 р.р.), викликала критику і суперечку у ЗМІ. За романом «Пікнік на узбіччі» і сценарієм братів Стругацьких створено фільм «Сталкер».

Стругі-Красніє. Селище міського типу у Псковській області Росії.

струмогенераторний, -а, -е.

субдіафрагмальний (лат. *subdiaphragmalis; subphrenicus*), **піддіафрагмальний**, -а, -е. Підперепновий.

сублінгвальний (лат. *sublingualis*), -а, -е. мед. Під'язиковий.

сублінгвально. мед. Під'язиково, під язик.

Сугер. Населений пункт в Алжирі.

сугерування. Навіювання.

сугестибільний (лат. *suggestibilis*), -а, -е. Навійний, навіюваний; той, що піддається навіюванню, впливу.

сугестивний (*лат. suggestivus*), -а, -е. **1.** Який впливає на кого-небудь, викликає у когось певні уявлення, настрої. **2.** Пов'язаний з навіюванням; навіяний, вселений, викликаний; навіювальний, навіюючий. **3.** Прикметник до **сугестія**.

сугестивність (*лат. suggestivitas*), -ности, ор. -ністю, ж. **1.** Властивість за значенням **сугестивний**. **2.** Здатність легко коритися чужому впливові. **3.** Навіянність, навіювальність.

сугестія (*лат. suggestio*), -тії, ор. -тією, ж., мн. -тії, -тій. Вплив на волю і почуття людини; навіювання, навій, навія, навівання, навіяння, вселяння, вплив.

Судога. Місто у Володимирській області Росії.

Сук-ель-Арба-дю-Гарб. Населений пункт у Марокко.

Сук-Тлета-дю-Гарб. Населений пункт у Марокко.

Сунгурлу. Населений пункт у Туреччині.

суперкарго (*англ. supercargo*; від *лат. super* – над та *исп. cargo* – вантаження). Довірена особа компанії, яка зафрахтувала судно. Суперкарго наглядає за прийманням і здаванням вантажів.

Сур-ель-Гозлан. Населений пункт в Алжирі.

сурогат (від *лат. surrogatus* – покликаний замість іншого), -ту, ч., мн. -гати, -тів. **1.** Замінник натурального продукту, який має лише деякі його властивості. **2.** Суругатні (ненатуральні) форми статевого акту.

сурогатний, -а, -е. Прикметник до **сурогат**; який є сурогатом.

сурогативний, -а, -е.

суцільногратчастий, -а, -е.

сфагновий, -а, -е. **1.** Прикметник до **сфагнум**. **2.** Порослий сфагнумом. **3.** Який утворюється із **сфагнуму**.

сфагнум, -у, ч. Болотна рослина – мох з білуватим забарвленням, з якого утворюється торф.

Сфинту-Георге. Населений пункт у Румунії.

сфігмограма (*лат. sphymogramma*), -и, ж. мед.

сфігмографія (*лат. sphymographia*), -ї, ж. мед.

Сюргю. Населений пункт у Туреччині.

Сянган. Одне з найбільших міст світу (Китай).

Т

Тагай.

Таганрог. Місто обласного підпорядкування у Ростовській області Росії.

Таганрозький край (по річці Міус і прилегли до Озіва землі). Етнічні землі українців.

таганька. Залізна грубка. Залізна пічка.

«Тагесцайтунг». Німецька газета.

Тагор, -а. **1.** Прізвище індійських живописців і графіків, ведучих діячів “Бенгальського Відродження”. **2.** Дебендранатх Тагор (1817-1905). Діяч раннього етапу національного руху в Індії, один з керівників релігійно-реформаторської спілки «Брахмо самадж», яка закликала до повернення релігійно-філософських і етичних принципів Вед і очищення індуїзму від пізнього викривлення цього вчення і релігії. Тагор в цьому бачив шлях духовного відродження Індії. **3.** Рабіндранат Тагор з родини Дебендранатха Тагора (Тхакур Робіндронатх) (1961-1941). Індійський письменник (бенгальською мовою) і національний діяч. Автор музичної драми «Геній Вальміки» (1881), поетичних збірок «Вечірні пісні» (1882), «Ранкові пісні» (1883), драми «Відплата природи» (1884), історичних романів «Берег Бибхи» (1883), «Раджа-мудрий» (1885), в яких

засуджував тиранію, оповідань «Маносі» (1890), циклу філософських драм. З 1884 до 1911 р.р. секретар релігійно-реформаторської спілки «Брахмо самадж». Автор гуманістичної концепції «джибандебота» (сакральність життя). Керівник національно-визвольного руху Бенгалії в 1905 р. Лавреат Нобелівської премії (1913). Вірш Тагора «Душа народу» (1911) став національним гімном Індії.

Тазоґран. Населений пункт у Тунісі.

тайґа, -ги, в -зі, ж. Смуга важкопрохідних хвойних лісів, що займає великі простори в північній частині Європи, Азії та Північної Америки.

тайґовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **тайґа**. **2.** Який знаходиться, розташований у тайзі. **3.** Який водиться у тайзі, живе.

тайговик, -а, ч. Той, хто живе в тайзі або займається тайговим промислом, полюванням.

тайгови́чка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -чок. Жіночий рід до **тайговик**.

талалгія (лат. *talalgia*), **талальгія**, -ї, ж. *мед.*

талальгія, -ї, ж. *мед.* Див. **талалгія**.

Таламагайт. Населений пункт у Марокко.

та́львег, -у, ч. **1.** Найнижча частина долини, балки, річища; лінія, що з'єднує ці ділянки. **2.** Старе річище, дно річки.

Тамсвег. Населений пункт в Австрії.

Танґаньіка.

танґенс (лат. *tangens* – *дотичний*), -са, ч., мн. -генси, -сів. *мат.* Одна з тригонометричних функцій гострого кута, що дорівнює в прямокутному трикутнику відношенню катета, протилежного даному куту, до катета, прилеглого до нього.

танґенс-бусоль, -і.

танґенс-гальванометр, -а, ч.

танґенсний, -а, -е.

танґенсоїда (від *танґенс і ...оїд*), -и, ж. Крива лінія, що графічно відображає зміни танґенса залежно від зміни кута.

танґента, и. *радіо*.

танґентний, -а, -е.

танґенціальний (від лат. *tangens (tangens)* - *дотичний*), **танґенціяльний**, -а, -е. *мат.* Спрямований по дотичній до даної кривої в горизонтальному напрямі.

танґенційний, -а, -е. Див. **танґенціальний**.

танґенціяльний, -а, -е. Див. **танґенціальний**.

танґір (нім. *Tangier*), -а, ч. *полігр.* Желатинова плівка з рельєфним крапковим або іншим малюнком, яку застосовують для одержання тонових ділянок у літографській та цинкографській репродукціях.

танґірний, -а, -е. Прикметник до **танґір**.

танґірування, -я, с. Процес одержання тонових ділянок у літографській та цинкографській репродукціях **танґір**-методом.

танґо (*ісп.*), невідм., або -га, -гу, с. **1.** Повільний танець чотиричасткового такту з рядом складних па, що довільно чергуються між собою. **2.** Музика до цього танцю з розміром чотири чверті такту.

Таніґучі Норію. Науковець, який у 1974 році запропонував термін «нанотехнологія» («нано» у перекладі з грецької означає *nános* – карлик – створення структурних елементів та обробка матеріалів з точністю, меншою за мікрометер (1 мкм=1·10⁶ м; 1 нм=1·10⁹ м)).

Тарґа. Населений пункт у Марокко.

Тарґіст. Населений пункт у Марокко.

тарзалгія (лат. *tarsalgia*), **тарзальгія**, -ї, ж. *мед.*

тарзальгія, -ї, ж. Див. **тарзалгія**. *мед.*

Тарнобжег. Населений пункт у Польщі.

Таррагона (*Tarragona*). Місто і порт в Іспанії, в Каталонії, на узбережжі Середньоземного моря.

Тати́га, -иги, д., м. -дзі. (прізви.).

Таураге. Місто, центр Таурагського району Литви.

теганька, -и, ж. Горщик, який розширюється доверху.

Те́гза, -и. (прізви.).

Тегу. Одне з найбільших міст світу (Корея Південна).

Тегусігальпа (*Tegucigalpa*). Столиця республіки Гондурас.

Текіргйол.

Текірдаг (*Tekirdag*). Місто на Північному Заході Туреччини.

телеінтегрування, -я, с. *тех.*

телерегулювання, -я, с. *тех.*

телерегулятор, -а, ч. *тех.*

телерекординг (від *теле...* і *англ. recording – запис., реєстрація*). **1.** Телевізійне обладнання для записування телевізійних програм на кінострічку. **2.** Запис телевізійної передачі.

телерентгенографія, -ї, ж.

телерентгеноскопія, -ї, ж.

телесигнал (від *теле...* і *сигнал*), -у, ч. **1.** Сигнал обумовленої структури, переданий каналами високочастотного зв'язку. **2.** Телевізійний сигнал.

телесигналізатор, -а, ч.

телесигналізація, -ї, ж.

телорагія (лат. *thelorrhagia*), -ї, ж. *мед.*

тенґриця (*угор. tengeri - кукурудза*), -ї, ж. Кукурудза.

Тензінг.

теңге. Грошова одиниця Казахстану.

теоло́гія, теологія, -ї, ж. Те саме, що богослов'я (сукупність церковних учень про Бога і догмати релігії).

теплопеленгатор, -а, ч.

термінологія, термінологія.

термоелектрогенератор, -а, ч.

терморегулятор, -а, ч. Пристрій, який автоматично встановлює або підтримує потрібну температуру в різних теплових установках, приладах.

терморегуляція, -ї, ж. Сукупність фізіологічних процесів, спрямованих на підтримання відносно постійної температури тіла людини й теплокровних тварин.

термошта́нга, -и, ж.

«**терра інкогніта**». Земля невідома.

Террінг.

тест-генератор, -а, ч.

тетраплегія (лат. *tetraplegia*), -ї, ж. *мед.*

Теміргосвская. Населений пункт у Росії.

Тєньгушево. Населений пункт у Росії.

тигель (*нім. Tiegel, від гр. – сковорода, каструля*), -гя, ор. -глем, ч. **1.** Посудина з вогнетривких матеріалів для плавлення, нагрівання або сплавлення різних речовин (переважно металів). **2.** Масивна металева плита друкарської машини для притискування паперу до вкритої фарбою друкарської форми.

тигельний, -а, -е. **1.** Прикметник до **тигель**. **2.** Який має **тигель** (у **2** значенні).

тиглі.

тиглін.

Тигр, -у. Ріка у Туреччині й Іраку.

типогравюра, -и, ж. *полігр.*

Тирговіште.

Тиргу-Бужор. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Жіу. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Лепуш. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Муреш. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Нямц. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Окна. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Секусск. Населений пункт у Румунії.

Тиргу-Фрумос. Населений пункт у Румунії.

тиреогенний (*лат. thyreoogenes*), -а, -е. *мед.*

тирлигач, -а, ч. *діал.* Поганий музикант, переважно скрипаль.

тисячограний, -а, -е.

Тіглат-Пел'есер. *бібл.*

Тіглат-Пілнеесер. *бібл.* Цар асирійський.

Тігр, -ру, -ра, в -рі. Ріка у Туреччині й Іраку.

тігрський, -а, -е. Прикметник до **Тігр**.

Тілбург (*Tilburg*). Місто і порт в Нідерландах.

Тімгад. Древнє місто у Північній Африці (Алжир).

Тінсгрюд. Населений пункт у Швеції.

Тірагети.

тобог'ан (*англ. toboggan, з алгонкінської*). **1.** Сани без полозів для перевезення вантажу вручну або за допомогою собак. **2.** Дерев'яні сани для катання й змагань на швидкість спускання з гір.

то́га (*лат. toga*), -ги, д., м. - (д)зі, мн. **то́ги, тог**. Одяг давніх римлян; хламида.

Тогарма. *бібл.*

То́го, -а. Держава в Західній Африці.

токарно-гвинторі́зний, -а, -е.

токологія (*лат. tocologia*), токологія, -ї, ж. *мед.*

токсикологія (*лат. toxicologia*), токсикологія, -ї, ж. *мед.* Отруйнівництво, отрутознавство.

томаг'авк, -а, ч. Ударна кидальна зброя північно-американських індіанців, що має форму топірця з довгим держакком.

томографія (*лат. tomographia*), томографія, -ї, ж.

Томоруг. (прізви.). Див. Мирослава Знаєнко-Томоруг.

Тонг. Населений пункт у Великій Британії.

Тонга. Королівство Тонга (Океанія).

Топбогазі. Населений пункт у Туреччині.

топоалгія (*лат. topoalgia*), **топоальгія**, -ї, ж. *мед.*

топоальгія (*лат. topoalgia*), -ї, ж., **топоалгія.** *мед.*

топографічний (*лат. topographicus*), -а, -е.

топографія (*лат. topographia*), -ї, ж.

топографоанатом (*лат. topographoanatomus*).

Тополовград. Населений пункт Болгарії.

торбега. Груба торба.

Торгау (*Torgau*). Місто в ФРН.

Торре-де-ла-Ігера. Населений пункт в Іспанії.

“Торсінг”. Видавництво у Харкові.

Трайгера. Населений пункт в Іспанії.

Транеб'єрг. Населений пункт у Данії.

трансгресивний, -а, -е. *геол.* **1.** Пов'язаний із **трансгресією**. **2.** Який виник у наслідок **трансгресії**.

трансгресія (*лат. transgressio – перехід, пересування, від transgredior – перехожу*), -ї, ж. *геол.* Наступ моря на суходіл внаслідок опускання земної кори або підняття рівня моря. Протилежне **регресія**.

трегер, -а.

Трег'є. Населений пункт у Франції.

Трезеге.

Треллеборг (*Trelleborg*). Місто і порт на крайньому Півдні Швеції, на Балтійському морі.

трєнінг (*англ. training*), -у, ч. **1.** Тренування, а також спеціальний тренувальний режим; вишкіл. **2.** Спеціальне приміщення для тренування. **3.** Регулярне повторення певних дій під керівництвом спеціально підготовленого фахівця з метою набуття досвіду.

трєнінговий. Вишкільний.

триангулярний (*лат. triangularis; triangulatis; triangulus; від tri – три + angulus – кут; trigonalis; trigonus; triquetrus*), -а, -е. Трикутний.

тригемінія (*лат. trigemina*), -ї, ж. *мед.*

триггер (*англ. trigger, букв. – спусковий гачок*), **тригер**, -а, ч. Пристрій з двома лампами або транзисторами, на виході якого струм і напруга можуть змінюватися стрибково.

тригональний (*лат. trigonalis; trigonus; triangularis; triquetrus*), -а, -е. Трикутний.

тригоніт (*лат. trigonitis, від лат. trigonum – сечоміхурний трикутник*). *мед.* Запалення слизової оболонки міхурного трикутника. Зазвичай супроводжується запаленням шийки сечового міхура.

тригоноцефалія (*лат. trigonocephalia*), -ї, ж. *мед.*

тригранний, -а, -е. **1.** Який має три грані, з трьома гранями. **2. мат.** Утворюваний перетином трьох граней, що проходять через одну точку.

Тринідад і Тобаго. Держава у Вест-Індії, на островах Тринідад і Тобаго.

триплегія (*лат. triplexia*), -ї, ж. *мед.*

трихалгія (*лат. trichalgia*), **трихальгія**, -ї, ж. *мед.*

трихальгія (*лат. trichalgia*), -ї, ж., **трихалгія**. *мед.*

тріангель, -еля.

тріангулювати, -ую, -юєш. *мат., геод.* Здійнювати **тріангуляцію**.

тріангулятор, -а, ч. Прилад для **тріангуляції**.

тріангуляційний, -а, -е. Стосується до **тріангуляції**.

тріангуляція (*лат. triangulum*), -ї, ор. -єю, ж. **1. мат.** Метод визначення великих відстаней на земній поверхні, за яким остання розбивається, поділяється на трикутники; при цьому вимірюється сторона одного з трикутників і горизонтальні кути всіх трикутників безпосередньо, решта ж сторін визначається тригонометричними обчисленнями. **2. геод.** Визначення положення опорних точок на земній поверхні для топографічного знімання місцевості.

Тріглав. Національний парк Словенії.

тромбангіт (*лат. thrombangiitis*). *мед.*

тромбіноген (*лат. thrombinogenum*). *мед.*

тромбоген (*лат. thrombogenum*). *мед.*

Тунгозеро. Населений пункт у Росії.

тунгус, -а, ч. Див. **тунгуси**.

тунгуси, -ів, мн. Назва евенків.

тунгуска, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -сок. Див. **тунгуси**.

тунгусо-маньчжурський, -а, -е.
тунгуський, -а, -е. Прикметник до **тунгуси**.
турбоагрегат (від *турбо...* і *агрегат*), -у, ч. Жорстко з'єднані на одному валу турбіна й робоча машина.
турбогвинтовий, -а, -е. **Турбогвинтовий** двигун – авіаційний двигун, в якому тяга утворюється переважно повітряним гвинтом, що його рухає газова турбіна, а частково реактивною силою; **турбогвинтовий** літак – літак із таким двигуном.
турбогенератор, -а, ч. Генератор змінного або постійного струму, який діє за допомогою парової чи газової турбіни.
турбогенераторний, -а, -е. **1.** Прикметник до **турбогенератор**. **2.** Призначений для виробництва турбогенераторів.
турбогенераторобудування, -я, с. Галузь техніки будівництва турбогенераторів.
Тургенєв, -а. Прізвище російського письменника.
Тургіново. Населений пункт у Росії.
Тургут. Населений пункт у Туреччині.
Тургутлу (*Turgutlu*). Місто на Заході Туреччини.
Турну-Магуреле. Населений пункт у Румунії.
тюбінг (англ. *tubing*; від *tube* – *труба*), -а, ч. *гірн*. Частина (елемент) збірної водонепроникної циліндричної кріплення підземних споруд (шахт, тунелів і т. ін.), що уявляє собою чотирикутну криволінійну металеву або залізобетонну плиту великого діаметра.
Тюбінген (*Tübingen*), -ну. Місто у ФРН.
тюбінговий, -а, -е. *гірн*. Стосується до **тюбінга**.
тюлегардинний, -а, -е. Відносно **гардин** у вигляді тюлі.
Тюрго (*Turgot*), не відм. Французький економіст.
Тюрінгія (*Thüringen*), -гії, ор. -гісю. Історична область на території ФРН.
Тюркоглу. Населений пункт у Туреччині.

У

Уагадугу. Одне з найбільших міст світу; столиця Буркіни.
угабнути, -у, -еш.
Уганда (*Uganda*). Держава у Східній Африці. Республіка. Межує з Суданом, Заїром, Руандою, Танзанією, Кенією. Столиця – місто Кампала. Більше 97% населення становлять африканські народи, переважно мовної сім'ї банту. Невелика група європейців і вихідців з Азії. Приблизно 56% населення сповідують свої давні вірування, ~38% християни, ~6% – мусульмани. Офіційні мови – суахілі та англійська.
угандійський. Прикметник до **Уганда** (наприклад, **угандійський** шилінг).
угаровувати, -ую, -еш. Видовбувати жолоб, паз.
угвинтити, -нчу, -нтиш, -нтимо, -нтите. Див. **вгвинтити**.
угвинчений, -а, -е. Див. **вгвинчений**.
угвинчувати, -чую, -чуєш. Див. **вгвинтити**.
Угерлесе. Населений пункт у Данії.
углицький, -а, -е. Прикметник до **Углич**.
Углич, -а, ор. -ем. Місто в Ярославській області Росії.
угличі, ів, мн. Мешканці міста **Углич**.
углицький, -а, -е. Прикметник до **Углич**.
Угліч, -ча, -чеві. Місто обласного підпорядкування Ярославської області Росії.
угогати, -аю, -еш. Погано зробити.

Уго́ча, -і. Адміністративно-територіяльна одиниця Угорщини до 1919р.

Угра. **1.** Населений пункт у Росії. **2.** Ріка в Смоленській і Калузькій областях Росії.

угрундзювувати, -ую, -єш. Укріпити, ув'язати.

угрунтований, -на, -не.

угрунтокування, -я, с.

угрунтоувувати, -товую, -вуєш.

угрунтування, -ння, с.

угрунтувати, -тую, -туєш. Укріпити, зміцнити.

угрупування, угруповання, -я, с. **1.** Група осіб, об'єднаних на основі спільності поглядів, діяльності, творчих інтересів тощо. **2.** Скупчення збройних сил на певній території. **3.** Сукупність предметів, речовин, явищ і т. ін., подібних своїми властивостями, ознаками тощо. **4. біол.** Група рослинних або тваринних організмів, що постійно чи тимчасово співіснують де-небудь.

угудзяний, -а, -е. Весь у гудзиках.

уджигнути, -у, -єш. **1.** Вжалити. **2.** Хльостнути, двигнути. **3.** Утекти.

Уджунгпанданг. Одне з найбільших міст світу (Індонезія).

Укмяргіс. Місто в Литві.

Уленшпігель Тиль.

Улеоборг (*Uleåborg*), -гу, в -зі. Шведське місто.

улеоборгський. Стосовно **Улеборга**.

улорагія (*лат. ulorrhagia*), -ї, ж. мед.

Ульріх фон Гуттен. (прізви.).

ультрасонографічний (*лат. ultrasonographicus*), -а, -е. мед. (По)надзвукозображальний, (по)надзвукозображувальний, (по)надзвукозображенневий.

ультрасонографія (*лат. ultrasonographia*), ультрасонографія, -ї, ж. мед. (По)надзвукозображення, (по)надзвукозображування.

ультрацентрифуга. Центрифуга з надвисоким числом обертів.

ультрацентрифугування, -я, с. Процес, що здійснюється на ультрацентрифузі.

Ульфборг. Населений пункт у Данії.

Ум-ель-Буагі. Населений пункт в Алжирі.

Унгаретті (*Ungaretti*) Джузеппе (1888-1970). Італійський поет. Близький до італійських футуристів. Учасник Першої світової війни. Друкувався з 1915 р.: збірники «Закинутий порт» (1916 р.), «Почуття часу» (1933 р.), цикл «Окупований Рим» (1943-1944 р.р.), «Страждання» (1947 р.). Основна тема творчості – трагічність життя, самотність, необхідність спілкування. Його віршам характерний лаконізм, відмови від рифми, асоціативність образу при простоті мовних засобів. **Унгаретті** – один із творців поетичної школи герметизму.

унгвент. Мазь.

Унгень. Населений пункт у Молдові.

унугундури.

Упсйоютта. Населений пункт у Норвегії.

ураган, гураган, -у, ч. **1.** Вітер великої руйнівної сили (до 12 балів). **2. перен.** Про велику силу, напруженість проходження чого-небудь.

ургентний (*лат. urgens*), -а, -е. мед. Невідкладний, нагальний, поспішний, поспішливий, прискіпливий, покvapливий.

урегулювання і врегулювання, -я, с. Дія за значенням **урегулювати**.

урегулювати, -люю, -люєш.

урегульований і врегульований, -а, -е. Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **урегулювати**.

урегульовувати, -ую, -уєш. Робити певний порядок в чому-небудь, налагоджувати щось.

уретрорагія (лат. *urethrorrhagia*), -ї, ж. мед.

уробіліноген (лат. *urobilinogenum*). мед.

урогенітальний (лат. *urogenitalis*), -а, -е. мед. Сечостатевий.

урогенний, -а, -е. мед. Сечопричинний, сечопричиновий, сечопохідний.

урогінекологічний (лат. *urogynaecologicus*), -а, -е. мед. Сечожіноківничий, сечожіночничий, сечожіночівничий, сечожіночохворобничий, сечожіночохворобівничий, сечохворобознавчий, сечожіночолікарський.

урогінекологія (лат. *urogynaecologia*), -ї, ж. мед. Сечожіноківництво, сечожіночництво, сечожіночівництво, сечожіночохворобництво, сечожіночохворобівництво, сечожіночохворобознавство, сечожіночолікарство.

уругваїць, -ваїця, ор. -ваїцем, ч., мн. -ців. Див. **уругваїці**.

Уругвай (*Uruguay*), -ваю, ор. -ваєм, в -ваї. Східна республіка Уругвай. Держава на Північному Сході Південної Америки. Межує з Аргентиною, Бразилією. Столиця – місто Монтевідео. Більшість населення – нащадки іспанських колоністів 16-18 ст.ст. і більш пізніх іммігрантів з Іспанії, Італії, Франції, ~10% метиси, негри, мулати. Офіційна мова – іспанська. Панівна релігія – католицизм.

уругваїчка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -йок. Див. **уругваїці**.

уругваїський, -ка, -ке. Прикметник до **уругваїці** і **Уругвай** (наприклад, **уругваїські** песо).

уругваїці, -ваїців, мн. Основне населення Уругваю. Мова іспанська. Панівна релігія – католицизм. Антропологічно виділяються серед народів Південної Америки європейним типом. Головним чином уругваїці нащадки іспанських колоністів 16-18 ст.ст. в суміші з сучасними іммігрантами – іспанцями, французами, італійцями. На границях з іншими державами – метиси; мулати, негри – в містах.

уругунди.

Урум-ес-Сугра. Населений пункт у Сирії.

Усагре. Населений пункт в Іспанії.

Устшикі-Гурное. Населений пункт у Польщі.

Усть-Грязнуха. Населений пункт у Росії.

утильгума.

Уторгоши. Населений пункт у Росії.

утургури.

Ф

Фагараш. Населений пункт у Румунії.

фагеденізм (лат. *phagedenismus*). мед. Роз'їдання.

фагеденічний (лат. *phagedaenicus*), -а, -е. Роз'їдаючий.

Фагернес. Населений пункт у Норвегії.

Фагерста. Населений пункт у Швеції.

фагівник, -а, ч. Шевський інструмент для того, щоб шкребти шкіру.

фаго́т (ит. *fagotto*), -та, -гота, ч. мн. -готи, -тів. Дерев'яний духовий музичний інструмент низького тембру з конічним каналом і подвійною тростиною.

фаготіст, -а, ч. Музикант, що грає на **фаготі**.

фагоцит (лат. *phagocytum*; *phagocytus*). мед.

фагоцитоз (лат. *phagocytosis*). мед.

фазорегулятор, -а, ч. Пристрій для регулювання зсуву фаз між двома напругами чи струмами або напругою та струмом.

Файгель, -я. (прізви.).

Файнберг, -а. (прізви.).

факельцуг (нім. *Fackelzug*; від *Fackel* – факел і *Zug* – похід, процесія). Факельний похід, процесія із запаленими смолоскипами на честь певної особи, події, річниці тощо.

фаланга (лат. *phalanx*), -и, ж. **1.** У Стародавній Греції та Македонії – шиккування до бою щільно зімкнених шерех важкоозброєної піхоти, також військове з'єднання, загін. **2.** *перен.* Про групу осіб, що діють у певній галузі. **3.** У системі утопічного соціалізму Ш. Фур'є – трудова громада, комуна. **4.** Назва іспанської фашистської партії до 1958 р. **5.** *анат.* Кожна з трьох трубчастих кісток, що утворюють скелет хребетних тварин і людини; маслачок. **6.** Отруйна павукоподібна тварина, павук.

фаланговий (лат. *phalangicus*), -а, -е. Маслачковий.

Фалькенберг. Населений пункт у Швеції.

Фальцбург (*Pfalzburg*), -гу, в -зі. (місто).

фальцбургський, -ка, -ке.

Фамагуста. Населений пункт в Іспанії.

Фанагорія.

фанг, -у, ч. *текст.* Трикотажний матеріал, виворіт і лицьовий бік якого однакові; використовується для пошиття теплих спортивних виробів.

фанговий, -а, -е. **1.** Прикметник до **фанг**. **2.** Призначений для виготовлення **фангу**. **3.** Пошитий із **фангу**.

фанготерапія (лат. *phangothetapia*), -ї, ж. *мед.* Грязелікування, грязеуздоровлення.

фангстот, -а, ч. *мор.*

фанганга.

фарагів, -ова, ч. Сокира.

фарагівча, -ати, с. Сокирчина.

фарингальний, -а, -е. *мед.* Те саме, що гортанний.

фарингеальний (лат. *pharyngeus*), -а, -е. *мед.* Пролиговий, ковтковий, глотковий, горловий.

фарингіт (лат. *pharyngitis*), -у, ч. *мед.* Пролиговиця, пролигозапал, пролигозапалення, горловиця, горлозапал, горлозапалення, зівниця, зівозапал, зівозапалення. Хронічне або гостре запалення слизової оболонки глотки в людини та деяких тварин.

фарингоскопичний, -а, -е. *мед.* Стосується до **фарингоскопії**.

фарингоскопія, -ї, ор. -сю, ж. *мед.* Огляд глотки та зіву за допомогою спеціального дзеркала.

фармакогнозія (лат. *pharmacognosia*), -ї, ж. *мед.* Лікосировинознавство, лікознавство.

фармаколог (лат. *pharmacologus*), -а, ч. *мед.* Лікодієзнавець, лікознавець.

фармакологиня, -ї, ж. *мед.* Лікодієзнавиця, лікознавиця.

фармакологічний (лат. *pharmacologicus*), -а, -е. *мед.* Лікодієзнавчий, лікознавчий.

фармакологія (лат. *pharmacologia*; від гр. *pharmakon* – лік, ліки, отрута, зілля + *logos* – слово, наука, вчення, знання), фармакологія, -ї, ж. *мед.* Лікодієзнавство, лікознавство.

Фармига, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

фармуґа, -и, ж. Борошняний відвар або рідкий крохмаль, змішаний з білою глиною, щоб вона не стиралась після мащення нею стіни.

Фарніга, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

фастриґа, -ги, -зі, ж. *діал.* Зметувальний стібок.

фастригований, -на, -не. Оброблений **фастриґою**.

фастригувати, -гую, -гуєш. Виконувати роботу **фастриґою**.

фа́та-морга́на (*лат. fata morgana, im. fata morgana*), -ни, -ні, ж. Фея Morgana за переказами жила на морському дні та вводила в оману мандрівників примарним маривом. **1.** Вид міражу, при якому зображення наземних предметів (озера, гори, дерева тощо), що лежать за горизонтом, здебільшого спотворені та швидко змінюються. **2. перен.** Що-небудь примарне, нереальне, оманливе; омана, марево. **3. перен.** Щось створене уявою.

фа́та-морга́нний, -а, -е. Стосовно до **фа́та-морга́ни**.

фати́га, -ги, -зі, ж., мн. -ти́ги, -тиг. *діал.* Турбота.

фафлі́ги. *зневажл.* Обличчя.

фацига́ти, -аю, -єш.

ФГП. *фіз.* Ферит-гранатові півки.

фе́динг (*англ. fading; від fade – повільно затухати, завмирати*). Короткочасна невідповідна або періодично змінювана інтенсивність сигналів, що їх приймає радіоприймач.

Фейхтва́нгер (*Feuchtwanger*) Ліон (1884-1958). Німецький письменник; доктор філософії.

феле́га, -и, ж. Обдертий одяг.

Фельда́фінг. Місто у Верхній Баварії.

фельд'є́гер (*Feldjäger*), -я, ор. -єм, ч., мн. -і, ів, д. -ям. Військовий або урядовий кур'єр для доставляння важливих, переважно таємних паперів.

фельд'є́герський, -а, -е. Прикметник до **фельд'є́гер**.

Ферга́на. Місто, центр Ферганської області Узбекистану.

Ферга́ні.

Фергю́ссон (*Fergusson*) Роберт (1750-1774). Шотландський поет.

феромагнетизм.

феромагне́тний.

ферома́рганець, -нцю, ч.

ферома́рганцевий, -а, -е.

Феррі́нг. Населений пункт у Данії.

фертига́ти, -аю, -єш. Грати на сопілці.

ферто́інг (*гол. vertuing, від vertüien – ставити на два якорі*), **ферто́їнг**, -у, ч. *мор.* Спосіб постановки судна на двох якорях.

фіге́ль, -гля, ч. **1.** Завиток; архітектурна оздоба, прикраса. **2. перен.** Фокус, витівки, штуки, трюки.

фіги-миги. **1.** Продавати. **2.** Байдикувати.

фіглюва́ти, -юю, -єш. **1.** Прикрашати різноманітними завитками (будівлю). **2.** Фокуси влаштовувати.

фібриноген (*лат. fibrinogenum*). *мед.* Волокникостворець, волоконцетворець.

фіброгастро́дуоденоско́пія (*лат. fibrogastroduodenoscopia*), -ї, ж. *мед.* Волокношлунковдванадцяткоогляд, волокношлунковдванадцятиперстооглядання.

фіброгастро́скоп (*лат. fibrogastroscope*), -а, ч. *мед.* Волокношлункооглядник.

фіброгастро́скопист (*лат. fibrogastroscopist*), -а, ч. *мед.* Волокношлункооглядач.

фіброгастро́скопичний (*лат. fibrogastroscopicus*), -а, -е. *мед.* Волокношлункооглядний, волокношлункооглядовий.

фіброгастро́скопія (*лат. fibrogastroscopia*), -ї, ж. *мед.* Волокношлункоогляд, волокношлункооглядання.

фі́га (*фр.*), -и, д., м. -дзі, ж., мн. **фі́ги**, фіг (невідм.). **1.** Те саме, що Фігове дерево. **2.** Плід цього дерева; інжир. **3. розм., перен.** Те саме, що дуля.

фіга́ро, невідм., с. Коротка вільного покрою жіноча кофта, яку одягають на плаття або блузку.

Фіга́ро, невідм. Ім'я. Герой комедії Бомарше.

“**Фігаро**” (фр. «*Le Figaro*»). Назва іноземного часопису (найстарішої французької щоденної газети; виходить в Парижі з 1826 року).

фігейра. Фігура.

Фігейра-да-Фош. Населений пункт у Португалії.

фігель, -гля, ч. **Фигель** (1 і 2).

Фігероа. невідм. (ісп. прізви.).

фі́гли, фі́гли, -ів, мн. **1**. Вигадки, витівки, штуки, трюки, витворки, каверзи, коники.

2. Маленькі завитки на скронях жінки. **3**. **Фі́гли** (фі́гля) робити (зробити, викидати тощо) – вдаватися до жартів, пустощів, трюків, щоб насмішити людей або обдурити когось. **4**. Заводити **фі́гли** з ким-небудь, з будь-ким – залицятися до когось, мати з кимось любовні пригоди.

фі́гли-мі́гли, фі́глив-мі́глив, мн. розм. **1**. Витівки, штуки, хитрощі для досягнення чого-небудь. **2**. Залицання, амури, любовання, женихання, припадання, упадання, флірт, любовні справи, пригоди; зальоти.

фі́глювати, **фі́глювати**, -юю, -юєш. **1**. Оздоблювати різними завитками що-небудь.

2. Вдаватися до різних витівок, пустощів, робити різні штуки, трюки, виверти, щоб насмішити або обдурити кого-небудь.

фі́гльвий, -а, -е. **1**. Жартівливий, пустун. **2**. Злий, злісний. **3**. Лицемірний.

фі́гляр (пол. *figlarz*), фі́гляр -ляра, -рові, ор. -ем, кл. -яре, мн. -і, -ляри, -рів, д. -рам, ч.

1. Акробат, фокусник. **2**. Блазень, паяц, кльовн, мартопляс. **3**. *перен.* Кривляка, позер, комік (евфемізм), штукар, кумедник. **4**. Пустун, витівник.

фі́гляристий, -а, -е. Який має риси, вдачу фі́глара.

фі́глярка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -рок. Жіночий рід до **фі́гляр**.

фі́глярничання, -я, с.

фі́глярничати, -аю, -аєш.

фі́глярочка, -и, ж. Зменш-пестл. до **фі́глярка**.

фі́глярство, фі́глярство, -ва, -ву, с. **1**. Праця, професія **фі́глара** (у **1** значенні).

2. Поведінка або витівка фі́глара (у **2** значенні); кривляння, позерство.

фі́глярський, -а, -е. **1**. Прикметник до **фі́гляр**. **2**. Властивий **фі́глярєві**.

3. Ексцентричний, надто оригінальний, своєрідний, незвичайний, дивний (одяг, поведінка).

фі́глярування, -я, с. Дія за значенням **фі́глярувати**.

фі́глярувати, -ую, -уєш. Діяти, поводитися як **фі́гляр** (у **2** значенні); кривлятися, позувати.

Фі́гнер, -ра. (прізви.).

фі́говий, -а, -е. Прикметник до **фі́га**. **Фі́говий** листок – прикривання, маскування.

Фі́голь, -я. (прізви.).

Фі́голь, -я Михайло. Заслужений художник України, професор, доктор мистецтвознавства (меморіальна дошка на будівлі Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника).

фі́гура (лат. *figura* – образ, вид), фі́гура, -и, ж. **1**. Постаць. **2**. Скульптурне зображення кого-небудь; статуя, скульптура, маняк. **3**. *мат.* Частина площини, обмежена замкненою лінією, а також сукупність певним чином розташованих точок, ліній, поверхонь і тіл. **4**. Зовнішній вигляд, обрис, форма чого-небудь, контури. **5**. Комплекс рухів, який становить необхідний елемент, частину танцю; викрутас. **6**. *муз.* Мелодійний або ритмічний елемент, що ускладнює, прикрашає основу музичного твору. **7**. Предмет певної форми, який є складовою частиною комплекту шахів. **8**. *лінгв.* Особлива форма, стилістичний прийом, словесний зворот, які використовують для підсилення виразності мовлення. **9**. Хрест із зображенням розп'яття або статуя святого, які ставили на великих дорогах, переважно на роздоріжжі (в Західному регіоні України). **10**. Піраміда, зроблена з

якого-небудь підручного матеріалу, для подання сигналу на відстані вогнем.

11. Старша гральна карта (туз, король, дама, валет) або зображення на ній.

фігуральний, -а, -е. **1.** *лінгв.* Який має багато фігур (у 8 знач.). **2.** Переносний, алегоричний, образний.

фігуральність, -ности, ж. Властивість за значенням **фігуральний**.

фігурально. Присл. до **фігуральний**.

фігурант (*фр. figurant; від лат. – figurans (figurantis) – представляючий*), -а, ч.

1. Артист балету, що бере участь у групових виступах (на відміну від соліста балету). **2.** Драматичний актор, який виконує ролі без слів; статист. **3.** *перен.* Кривляка, позер. **4.** Діюча, дієва особа.

фігураційний, -а, -е. *муз.* Із фігурацією.

фігурація, -ї, ж. *муз.* Ускладнення, прикрашання основи музичного твору шляхом введення фігур.

фігурист, -а, ч. Спортсмен, що займається фігурним ковзанням.

фігуристка, -и, ж. Жін. до **фігурист**.

фігурка, -и, ж. Зменш.-пестл. до **фігура** 1, 2, 7, 9.

фігурний, -а, -е. **1.** Зроблений у формі якоїсь тварини, птаха, квітки, візерунка тощо; який має складну форму. **2.** Який виконується з фігурами (фігурний танок). Призначений для ковзання з фігурами (фігурні ковзани). **3.** Який зображає людину або тварину (про живопис); пов'язаний з відтворенням людини або тварини у скульптурі. **4.** *шах.* Який відбувається за допомогою важких фігур (фігурна атака). **5.** **Фігуральний**. **6.** **Фігурні** дужки – парантез.

фігурність, -ности, ж. Властивість за знач. **фігурний** 1, 2, 5.

фігурно. Присл. до **фігурний** 1-3, 5.

фігурно-шиберний, -а, -е.

фігурочка, -и, ж. Зменш.-пестл. до **фігурка**.

фігурувати, -ую, -уєш. **1.** Бути наявним, присутнім де-небудь. **2.** Бути відзначеним, позначеним, згаданим де-небудь. Бути зображеним.

фізіолог (*лат. physiologus*), -а, ч. *мед.*

фізіологічний (*лат. physiologicus*), -а, -е. *мед.* Природний.

фізіологія (*лат. physiologia*), фізіологія, -ї, ж. *мед.*

Філдінг (*Fielding*) Генрі (1707-1754). Англійський письменник.

філігран (*пол. filigran*), -ну, **філіграна**, -ни.

філіграна, -ни, **філігран** (*пол. filigran*), -ну.

філігранний (*від філігрань*), -а, -е. **1.** Стосується до **філіграні**; виконаний філігранню, у вигляді філіграні; сплетений дрібною мережаною сіткою. **2.** **Філігранний** папір – папір з прозорим візерунком. **3.** *перен.* Продуманий або опрацьований до найменших деталей, дрібниць; старанний; старанно, тонко оброблений; майстерно виконуваний (виконаний); тонкий, витончений, майстерний.

філігранник, -а, ч. Фахівець, що виготовляє **філігрань**.

філігранність, -ности, ж. Властивість за значенням **філігранний**.

філігранно. Ювелірно.

філіграновий, -а, -е. Див. **філігранний**.

філігрань (*ит. la filigrana; від лат. filum – нитка і granum – зерно; пол. filigran*), -ї, ж, **філіграна**, -ни, **філігран**, -ну. **1.** Тонкий кручений золотий, срібний, мідний і т. ін. дріт, зігнутий у складний мереживний узор; ювелірний виріб з таким узором, узорами. **2.** Предмети, посуд з таким узором, узорами. **3.** Водяний знак на папері.

філогенез (*лат. phylogenesis*). *мед.*

філологія, філологія, -ї, ж. Словесність.

Фінспонг. Населений пункт у Швеції.

фістінг. Один з видів екзотичних послуг (разом з страпоном, глибоким домінуванням) підпільних борделів в Україні початку XXI ст.

фістулографія (лат. *fistulographia*), фістулографія, -ї, ж. мед.

фітінг (англ. *fitting*; від *fit* – монтувати), -а, ч. мет. Сполучна деталь трубопроводів, що встановлюється в місцях поворотів, переходів і розгалужень.

фітінги, -ів, мн. Див. **фітінг**.

фітінговий, -а, -е. Прикметник до **фітінг**.

фіцігорний, -а, -е. діал. Кокетливий, підлабузливий.

Фішгард. Населений пункт у Великій Британії.

флагман (гол. *vlagman*; від *vlag* – прапор і *man* – людина), -а, ч. **1.** Командувач великого з'єднання бойових кораблів, що має право підняти прапор на кораблі, на якому перебуває. **2.** Головний (ведучий) корабель (літак), де перебуває командир ескадри, загону, з'єднання кораблів (літаків) або флоту. **3.** перен. Про що-небудь велике, головне, ведуче серед подібних.

флагманський, -а, -е. Прикметник до **флагман**.

флагшток (гол. *vlagstok*; від *vlag* – прапор і *stok* – жердина), -а, ч. Вертикальна жердина (древко) для підймання прапора.

Флаїнг-Фіш-Коув. Адміністративний центр Острова Різдва (Австралія).

фламінго (порт.), **флямінго**, невідм., або -га, -гу, ч. Тропічний водяний птах із ніжнорожевим оперенням, з дуже довгою вигнутою шиєю й довгими ногами.

фламінговий, -а, -е. Прикметник до **фламінго**.

фланг, фланг (фр. *flanc*, букв. – бік). Правий або лівий край розташування військового строю, бойового або похідного порядку й оперативної побудови військ.

фланговий, -а, -е. **1.** Стосується до **флангу**, який перебуває на фланзі, який здійснюється з флангу, на фланзі тощо. **2.** Крайній на фланзі лави, шеренги.

Флатеюдегард. Населений пункт у Норвегії.

флегмазія (лат. *phlegmasia*), -ї, ж. мед. Запал, запалення, запальниця.

флегматизм. Вайлуватість, байдужість, незворушність, недвигість, недвижність.

флегматик, -а, ч. Вайло, кваша, лемішка, байдужець, байдужник, незворушець, незворушник, недвига, недвига серцем.

флегматичний, -а, -е. Прикметник до **флегматик**.

флегмона (лат. *phlegmona*; *phlegmone*; від гр. *phlegmone* – жар, запалення), -и, ж. мед. Бех, гнійниця, гнойовиця.

флегмонозний (лат. *phlegmonosus*), -а, -е. мед. Беховий, гнійницевий, гнойовицевий.

Флемінг (*Fleming*). **1.** Флемінг Ієн Ланкастер (1908-1964). Англійський письменник. Серія романів з 14 книг про пригоди “агента 007” Джеймса Бонда. **2.** Флемінг Александер (1881-1955). Англійський мікробіолог. Праці по імунології, загальній бактеріології, хеміотерапії. Відкрив (1922 р.) лізоцим; встановив (1929), що один із видів пліснявих грибів виділяє антибактеріальну речовину – пеніцилін. Нобелівський лауреат (1945, разом з Флорі та Чейном).

Флєнсбург (*Flensburg*). Місто і порт у ФРН.

Флесберг. Населений пункт у Норвегії.

флігель (від нім. *Flügel* – крило), -геля, ор. -гелем, ч., мн. -гелі, -гелів. **1.** Житлова бічна прибудова до головного будинку або будиночок у дворі головного будинку; прибудівка, прибудівля. **2.** Офіцини. **3.** Приміщення для слуг.

флінг (англ. розмовне – розгул, веселе життя). Секс на одну ніч. Секс – задоволення тваринних почуттів людини на відміну від українських любові і кохання – ніжного людського почуття (**любов** – почуття глибокої сердечної прихильності і прив'язаності взагалі і до особи іншої статі зокрема; глибока повага, шанобливе ставлення до людини; глибока приязнь, що викликана родинними зв'язками; внутрішній духовний потяг, пристрасть до чого-небудь; стосунки між чоловіком

і жінкою, що викликані сердечною прихильністю, частіше без статевого контакту; **кохання** – почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; замилювання, захоплення особою іншої статі, частіше зі статевим контактом, дія або стан за значенням кохати, кохатися).

флогогенний (лат. *phlogogenes*), **флогогенний**, -а, -е.

флотогравітація, -ї, ж.

флотогрануляція, -ї, ж.

флотореагент, -а, ч.

фльога. Сльота, злива.

флювіогляціальний (від лат. *fluvius* – течія, і *glacialis* – льодовий), -а, -е. Зумовлений дією талих льодовикових вод.

флюгарка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -рок. мор.

флюгарковий, -а, -е.

флюгер (гол. *vleugel* – крило), -ра, ч., мн. -гери, -рів. **1.** Пристрій у формі прапорця, платівки (пластинки), стріли і т. ін., що обертається на стрижні і служить для визначення напрямку вітру, а при ускладненій будові – і швидкості вітру; погонник, млинок, півень (на даху). **2.** У давнину – прапорець на списі. **3.** перен. Про нестійку людину, яка часто міняє свої погляди, рішення, ставлення до когось.

флюгерний, -а, -е. Прикметник до **флюгер**.

флюгерство, -а, с.

флюорографія (лат. *fluorographia*), флюорографія, -ї, ж. Фотографування (знімання) зображення з екранів, що флуоресціюють.

флягман. Командир флотилії, проводир ескадри (ескадрильї), флотоводець (хто); флягманський корабель (літак) (що).

флягшток. Щогла (для прапора).

Фоборг. Населений пункт у Данії.

фоґаш.

Фогель, -я. **1.** **Фогель** (*Vogel*) Герман Карл (1841-1907). Прізвище німецького астронома. **2.** **Фогель** Роберт (1859-1920). Російський астроном.

Фогорашій, -я. (прізви.).

Фойхтванген. Населений пункт у ФРН.

фок-галс, -а, ч.

фольга (польс. *folga*; від лат. *folium* – лист), -и, ж. **1.** Дуже тонкі блискучі листи або стрічки металів і сплавів (алюмінію, міді, латуні, цини, оліва (свинцю) і т. ін.), які використовують для прикраси виробів, пакування харчових продуктів, тютюну, а також виготовлення конденсаторів, електродів. **2.** Матеріал (паперова калька або прозора плівка з шаром порошку спіжа (бронзи) або сухої фарби), який використовують в поліграфії для нанесення зображень на оправи книг.

фольгівник, -а, ч. Робітник, який виготовляє фольгу.

фольгівниця, -ї, ж. Жіночий рід до фольгівник.

фольговий, -а, -е. Прикметник до фольга.

фольговальцювальний, -а, -е.

фольксваген. Марка авто.

фонокардіограма (лат. *phonocardiogramma*), фонокардіограма, -и, ж. мед. Звукосерцезапис.

фонокардіографія (лат. *phonocardiographia*), фонокардіографія, -ї, ж. мед. Звукосерцепис, звукосерцезаписування.

Фонсаграда. Населений пункт в Іспанії.

форсинг (від англ. – *нагнітати*). спорт. У боксі – тактичний прийом, який характеризується безперервними атаками.

Форт-Конгер. Населений пункт у Канаді.

форшлаґ (нім. *Vorschlag*), **форшляг**, -у, -га, ч., мн. -ги, -гів. муз. Мелодична прикраса з одного або двох швидковиконуваних звуків, які передують основному звукові мелодії.

фотогальванічний, -а, -е.

фотогальванографія, -ї, ж.

фотогравірувальний, -а, -е. Який служить для автоматичного виготовлення ілюстраційних друкарських форм (кліше) з застосуванням фотоелектричного ефекту.

фотогравюра, -ри, ж., мн.-вюри, -вюр. Репродукція картини чи світлини (фотознімка), що одержана шляхом друкування з металеві або пластмасові платівки (пластинки), виготовленої фотогравірувальним способом.

фотогравюрний, -а, -е. Прикметник до **фотогравюра**.

фотографічний, -а, -е. Прикметник до **фотографія**.

фотографія (лат. *photographia*), фотографія, -ї, ж. **1.** Спосіб одержання зображень об'єктів на спеціальних світлочувливих матеріалах; світлопис. **2.** Знімок (зображення) на таких матеріалах; світлина, знімок, фото. **3.** Майстерня, де виробляють такі знімки.

фотографування, -я, с. Процес одержання **фотографії**.

фототріангуляція, -ї, ж.

Фош-Гіралу. Населений пункт у Португалії.

Фрага. Населений пункт в Іспанії.

фрагмент (лат. *fragmentum* – уламок, шматок; фр. *fragment*), -а, -ту, ч., мн. -менти, -тів. Окрема частина твору мистецтва, уривок, уступ тексту; уламок посудини, викопної кістки і т. ін; уламок, зламок, зломок.

фрагментарний, -а, -е. **1.** Який складається з фрагментів або є фрагментом, фрагментами. **2. перен.** Уривчастий, уривковий, не цілий, роз'єднаний, неповний.

фрагментарність, -ности, ор. -ністю, ж. Якість за значенням **фрагментарний**.

фрагментація (лат. *fragmentatio*; фр. *fragmentation*), -ї, ж. **1.** Поділ, ділення, поділкування, подрібнення, подрібнювання, дроблення, дробіння, дрібнення, роздрібнення, роздрібнювання, роздроблення, роздробління, роздроблювання, розламування, розломлювання, кришіння; розпадання на дрібні частини. **2.** Множинне перешнуровування ядер під час прямого поділу (амітозу).

Фрагонар (*Fragonard*) Жан Оноре (1732-1806). Французький маляр і графік. Виконав цикли пейзажних рисунків околиць Риму і Неаполю. Побутовий жанр, пейзаж, портрет. Стиль умовности і вишуканости рококо. Твори відрізняються декоративністю колориту, легкістю і темпераментністю письма, плинними композиційними ритмами.

Фрайберг. Населений пункт у ФРН.

Фрайбург. Населений пункт у ФРН.

Фрайзінг. Населений пункт у ФРН.

фрамуга, -и, ж. *стол.* **1.** Верхня частина віконної рами або дверей, яка звичайно відчиняється. **2.** Ніша.

Франкенберг. Населений пункт у ФРН.

фрегат (фр. *la fregate*; іт. *fregata*), -а, ч., **фреґата**, -ти, ж., мн. -гати, -гат. мор. **1.** У гребному флоті – легка галера, а у вітрильному – військовий трищогловий корабель з прямими вітрилами; також купецьке вітрильне судно (XVIII – XIX ст.). **2.** Великий тропічний морський птах ряду веслоногих з чорним пір'ям, який живиться рибою і безхребетними тваринами.

фреґата, -ти, ж., мн. -гати, -гат. Див. **фрегат**.

фреґатний, -а, -е. Прикметник до **фрегат**.

фр'єтинг, -а, ч. Процес малих переміщень тіл.

фр'єтинг-зношування. Зношування тіл при малих переміщеннях, наприклад, з низькою або високою частотою.

фр'єтинг-корозія, фр'єтинг-корозії. Корозія тіл при малих переміщеннях, наприклад, з низькою або високою частотою.

фр'єтинг-процес. Руйнування поверхонь тертя деталей машин, яке виявляється у різкому інтенсивному динамічному окисненні або схопленні суміжних поверхонь. Цей процес відбувається при терті ковзання з дуже малими коливаннями і прикладуванні динамічного навантаження. Окиснення при **фр'єтинг-процесі** (на відміну від окиснення при нормальному терті) протікає надзвичайно інтенсивно, процес схоплення суміжних поверхонь різко виражений і спостерігається при відносно малих нормальних навантаженнях і при контактуванні багатьох матеріалів. **Фр'єтинг-процес** уявляє собою небезпечний тип пошкоджень деталей машин, який можливий при сухому терті або терті при мащенні і виникає у різних спряженнях деталей машин і механізмів, а іноді навіть у непрацюючих вузлах і з'єднаннях машин внаслідок зовнішніх джерел вібрацій.

фр'їга, -и, ж. Дерево, довжиною у сім сажень.

фригідний (лат. *frigidus*), -а, -е. мед. Холодний, статевохолодний.

фригідність (лат. *frigiditas*), -ности, ж. мед. Холодність, статевохолодність, жіночостатевохолодність. Жіноча статева холодність.

фригоріфер, -а, ч.

фригорія (від лат. *frigus* – холод), -ї, ж. У холодильній техніці – одиниця холоду, що дорівнює калорії, але має протилежний знак.

Фр'їгія, -ї. Стародавня країна у північно-західній частині Малої Азії. У 10-8 ст. до н.е. царство зі столицею Гордіон.

фр'їгійський, -ка, -ке. Прикметник до Фр'їгія.

Фрінгс (*Frings*) Теодор (1886-1968). Німецький мовознавець. У дослідженнях застосовував методику лінгвістичної географії.

ф'уга¹ (іт. *figa*, від лат. *figa* – біг, бігство), -и, д., м. -дзі, ж., мн. **ф'уги**, **фуг**. муз. Форма поліфонічного твору, заснована на послідовному проведенні в усіх голосах однієї або кількох тем за певним тонально-гармонійним планом; вища форма поліфонічної музики.

ф'уга², -и, д., м. -дзі, ж. стол. Шов між дошками, які щільно пригнані ребрами одна до одної. Виїмка в будь-якій деталі, в якомусь предметі, куди вставляється виступ іншої деталі, іншого предмета.

ф'уга³, -и, д., м. -дзі, ж. **Хуга**.

фуганковий, -а, -е. Прикметник до **фуганок**.

фуганок, -нка, ч., мн. -ганки, -ків. Теслярський інструмент, рубанок великого розміру з подвійним різцем, призначений для точного стругання великих площин і довгих кромок.

фугас (фр. *fougasse*; від лат. *focus* – вогнище, осередок), -у, -са, ч., мн. -гаси, -сів. військ. **1.** Заряд вибухівки у водонепроникній оболонці, який звичайно закладають у ґрунт або занурюють у воду, щоб вибухом заподіяти ворогові втрат у живій силі й техніці; руйнівна сила зумовлюється дією вибухової хвилі. **2.** Розривний снаряд, що використовується переважно для руйнування укріплень; міна.

фугасний, -а, -е. **1.** Прикметник до **фугас**. **2.** Який діє вибуховою хвилею, газами, що утворюються при розриві (на відміну від ударної чи запальної дії).

фугативність. Властивість до **ф'уга**¹.

фугато (*ит. fugato*, букв. *подібно до фуґи*), невідм., с. Форма поліфонічної музики. Епізод у музичному творі, побудований в стилі фуґи; є частиною сонати або симфонії, інколи – самостійна п'єса.

фуггер (*fugger*). Великий південно-німецький банкірський купецький дім в XV-XVII ст.

фугетта, -и, ж. Невелика фуґа (див. **фуґа**¹).

фугівка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок. **Фугувальний** верстат, **фугувальний** пристрій.

фугітивність (від лат. *fugitives* – *той, що випарувався, збіг; леткий, розсіяний*).

Фугітивність реального газу або компоненту суміші реальних газів – величина, яка пов'язана з різними термодинамічними властивостями реального газу (або властивостями компонента реальної суміші газів) так, як тиск пов'язаний з цими ж величинами в ідеальному газі (або парціальний тиск компоненту в ідеальній суміші газів). Означення, введене в науковий обіг Г. Льюїсом у 1901 р.

фугіциди.

фугований, -а, -е.

фуговий, -а, -е.

фугувальний, -а, -е. Призначений для **фугування** (див. **фугування**²).

фугування¹, -я, с. Дія за значенням **фугувати**¹.

фугування², -я, с. Дія за значенням **фугувати**².

фугувати¹, -ую, -уєш. **1.** Проводити в усіх голосах одну або кілька тем. **2.** Надавати музичному твору характеру **фуґи** (див. **фуґа**¹).

фугувати², -ую, -уєш. **1.** Стругати **фуганком**. **2.** Вирівнювати поверхню деталей для щільного припасування їх однієї до одної при склеюванні. **3.** Вирівнювати за висотою зубці пилки.

фулігінозний (лат. *fuliginosus*), -а, -е.

фульгурація (лат. *fulguratio*), -ї, ж.

фульгурит (від лат. *fulgur* – *блискавка*), -у, ч. геол. Тонка звивиста трубка у стані скла, яка утворюється в пісках із сплавлених від удару блискавки піщинок.

фуміганти (від лат. *fumigans* (*fumigantis*) – *димлячий*). Хемічні речовини, парою чи газами яких знищують шкідників і збудників хвороб сільськогосподарських рослин та паразитів свійських тварин.

фумігатор, -а, ч. Пристрій для **фумігації**.

фумігація (лат. *fumigatio*; від *fumido* – *димлю, обкурюю*), -ї, ж. с/г. **1.** Спосіб боротьби з шкідниками і хворобами сільськогосподарських рослин, шкідниками продуктів рослинного походження, нашірними паразитами тварин, паразитами в приміщеннях за допомогою отруйних речовин у вигляді пари або газів. **2.** Окурювання, обкурювання.

фунгіформний (лат. *fungiformis*), -а, -е. Грибуватий, грибовидий, грибовидний, у вигляді гриба.

фунгіциди (від лат. *fungus* – *гриб і ...циди*). Отруйні хемічні сполуки для боротьби з грибними хворобами рослин (залізний і мідний купороси, бордоська рідина тощо) і для протравлювання насіння (формалін тощо).

фунгіцидин (від лат. *fungus* – *гриб і caedo* – *вбиваю*). Те саме, що й ністатин.

фунгозний (лат. *fungosus*), -а, -е. Грибний, грибуватий.

фунт стерлінгів (англ. *pound sterling*). **1.** Грошова одиниця Великої Британії, поділяється на 100 пенсів. **2.** Основна валюта **стерлінгової** зони.

фургон (фр. *le fourgon*), -на, ч., мн. -гони, -нів. **1.** Критий віз з кінною запряжкою; хура, фура. **2.** Автомобіль або причеп з закритим кузовом для перевезення багажу.

Фурдига, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

фурдигати, -аю, -аєш. *діал.* Крутити з шумом.

фюлькестинг. Обласні ради в Норвегії.
Фюрстенберг. Населений пункт у ФРН.

X

Хабуго. Населений пункт в Іспанії.

Хагавин. *бібл.*

хагаталіт, -у, ч. *мін.*

Хаггі. *бібл.*

Хаггів. *бібл.*

Хаггійя. *бібл.*

Хаггіт. *бібл.*

Хаггітин. *бібл.*

Хазнедароглу.

халькогеніди.

Хандога, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Харошет-Гаггоім. *бібл.*

Хацор-Гадда. *бібл.*

хвіга, -и, ж. **1.** Винна ягода. **2. Хвіги-міги,** ласощі, лакомини, марципан.

хвиглювати, -юю, -еш. Ухилятися, уникати.

хвигура, -и, ж. **1.** Фігура. **2.** Хрест на дорозі.

хвигурно. Фігурно.

Хемінгвей. Див. правильно **Гемінгвей.**

Хергаль. Населений пункт в Іспанії.

Хергла. Населений пункт у Тунісі.

хибнонегативний, лживонегативний (*лат. pseudonegativus*), -а, -е.

хірагана. Японська складова азбука. Створена Кукаю (Кобо Дайсі) (774-835) – відомий буддійський ченець, засновник релігійної школи Сінгон-сю.

Хіросіге Андо (1797-1858). Японський художник, творчість якого надихали поетичні сюжети та образи антології “Хяку-нін іссю”.

хірург (*лат. chirurgus; від гр. cheir – рука + ergon – робота*), хірург, -а, ч. *мед.* Різальник.

хірургиня, хірургиня, -і, ж. *мед.* Різальниця.

хірургічний (*лат. chirurgicus*), хірургічний, -а, -е. *мед.* Різальний, різальничий, різальницький.

хірургія (*лат. chirurgia*), хірургія, -ї, ж. *мед.* Різальництво.

хірург-стоматолог (*лат. chirurgus-stomatologus*), -а, ч. *мед.* Зубар-різальник, зубник-різальник, зубівник-різальник, зуболікар-різальник, ротівник-різальник, ротознавець-різальник.

хірургиня-стоматологиня, -і, ж. *мед.* Зубарка-різальниця, зубниця-різальниця, зубівниця-різальниця, зуболікарка-різальниця, ротознавиця-різальниця.

Хлодвіг, -а. Ім'я.

хляга, -ги, -зі, ж. *діал.* Негода.

хлягозити, -ить. Бути сльоті.

хлягоза, -и, ж. Хляга.

холангіогепатит (*лат. cholangiohepatitis*). *мед.* Жовчопротокопечінковиця, жовчопротокопечінкозапал, жовчопротокопечінкозапалення, жовчопроводопечінковиця, жовчопровідникопечінкозапалення.

холангіола (*лат. cholangiola*), -и, ж. *мед.* Жовчопроточок, жовчопровodeць.

холангіоліт (*лат. cholangiolitis*). *мед.* Жовчопроточковиця, жовчопроточкозапал, жовчопроточкозапалення, жовчопроводцевиця, жовчопроводцезапал, жовчо-

проводцезапалення, жовчопровідничковиця, жовчопровідничкозапал, жовчопровідничкозапалення.

холангіт (*лат. cholangitis; angiocholitis*). *мед.* Жовчопротоковиця, жовчопротокозапал, жовчопротокозапалення, жовчопровідниця, жовчопровідничкозапал, жовчопровідничкозапалення.

хóлдинг (*англ. holding, від hold – тримати, затримувати*). Порушення правил у боксі, яке полягає в захопленні рук або тулуба противника.

хóлдинг-компані (*англ. holding company*). Компанія, яка сама не має виробничих підприємств, а володіє акціями інших компаній.

холецистоангіохоліт (*лат. cholecystoangiocholitis; cholecystocholangitis*). *мед.* Жовчничкопротоковиця, жовчничкопротокозапал, жовчничкопротоко-запалення, жовчничкопровідниця, жовчничкопроводозапалення.

холецистограма (*лат. cholecystogramma*), холецистограма, -и, ж. *мед.* Жовчоміхурообраз, жовчоміхурозображення.

холецистографія (*лат. cholecystographia*), холецистографія, -ї, ж. *мед.* Жовчоміхурозображення, жовчоміхурозображування.

холінергічний (*лат. cholinergicus*), -а, -е. *мед.*

холодоагєнт, -у, ч. *харч.* Хемічний розчин в холодильних установках, який спричиняє охолодження.

хóнінг-верстат. Шліфувально-притиральний металорізальний верстат, на якому циліндричні поверхні обробляють абразивними брусками (хоном).

хонінгувальный, -а, -е. Стосується до **хонінгування**.

хонінгування, -я, с. Дія за значенням **хонінгувати**; чистове обточування циліндричних поверхонь.

хонінгувати, -ую, -уєш. Обробляти поверхню металевих виробів (перважно циліндричних отворів) за допомогою абразивних брусків (хона).

хот-дог. Американські мегарегіональні наїдки.

Христофор Віллібальд фон Глюк (*Gluck*), (1714-1787). Австрійський композитор, який створив опери “Артакеркс”, “Острів Мерліна”, “Осадна Цитера”, “Покараний п’яниця”, “Пілігрими в Мекку”, “Орфей та Евридика”, “Альцеста”, “Парис і Елена” тощо.

хромогравюра.

хромокремнемарганцевий, -а, -е.

хуга, -ги, д., м. -дзі, ж. **1.** Сильний вітер із снігом; завірюха, хуртовина, завія, метелиця, заметіль, сніговій, віхола, хижа, хвища, хурделиця, хуртеча, хуга, віхола, сніговиця, метіль, сніговійниця, снігобійниця, задуха, віхтолиця, вертелиця, гураган, гураган, борвій, ураган, ураган, веремія, куракурія, курява, крутелиця, вітрениця, буря, буревій, збітниця, віялиця, буран, шура-буря, хуговій, хурдига тощо. **2. перен.** Чвара, колотнеча, сварка.

хуговій, -ю, ор. -єм, ч. Те саме, що **хуга**.

хуліган, хуліган, -а, ч. **1.** Той, хто бешкетуючи, грубо порушує громадський спокій і порядок. **2.** Уживається як лайливе слово.

хуліганити, -ню, -ниш; нак. -ань. Грубо порушувати громадський спокій і порядок, займатися хуліганством.

хуліганка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -нок. Жіночий рід до **хуліган**.

хуліганство, -а, с. Грубе порушення правил громадського спокою і порядку, загальноприйнятих норм поведінки, що є виявом неповаги до суспільства, до гідності людини.

хуліганський, -а, -е. Прикметник до **хуліган**.

Хургін, -а. (прізвище).

хурди́га¹, -ги, -зі, хурдига, ж. **1.** В'язниця, тюрма, кримінал, тюряга, арешт. **2. р.** Негода, хуртовина.
хурди́га², -и, ж. Те саме, що хуга **1.**
хурди́га́рня, -и, -зі, ж. *діал.* **1.** Тюрма. **2.** Каланча.

Ц

Цагері. Місто в Грузії.

ца́нга (*нім. Zange, букв. – кліщі*), -и, ж. Пристрій, призначений для затискання деталі або інструмента при обробці на металорізальному верстаті.

ца́нговий, -а, -е. Прикметник до **ца́нга**.

ца́рга.

Цвайг.

Цвігу́н. (прізви.).

Цві́нґлі (*Zwingli*), невідм. Діяч Реформації в Швейцарії, засновник **цві́нґліанства** (**цві́нґліянства**).

цві́нґліанство, цві́нґліянство, -ва, -ву, с. Одна із течій Реформації 16 ст. в частині Швейцарії та Німеччини.

Цеглід. Населений пункт у Угорщині.

Ценґле́вич, -а. (прізви.).

центрифу́га (*нім. Zentrifuge; від лат. centrum – середина і fuga – течія*), -ги, д., м. -дзі, ж., мн. -фуги, -фуг. **1.** Машина або прилад для поділу суміші з сипких тіл чи рідин на складові частини дією відцентрової сили; відосередківка, відосередничка, відцентрівка, відцентрівничка. **2.** Прилад для фізіологічних випробувань, для тренування космонавтів і т. ін.

центрифу́гальний (*лат. centrifugalis*), -а, -е. **1.** Прикметник до **центрифу́га**. **2.** Відосередній, відцентровий.

центрифугува́льний, -а, -е.

центрифугува́ння, -я, с. Дія за значенням **центрифугува́ти**.

центрифугува́ти, -ую, -уєш. Розділяти неоднорідну суміш на складові частини з допомогою дії відцентрової сили.

цереґлюва́ти, -юю, -єш. Вибирати, міняти.

цефангін (*cefangin*). Ліки. Діюча речовина: цефадроксил (); допоміжні речовини: целюлоза мікрокристалічна, кальцію стеарат. Цефадроксил – цефалоспориновий антибіотик для приймання внутрішньо. Діє переважно на стрептококи та стафілококи. Після приймання внутрішньо цефадроксил практично повністю всмоктується у кишківнику. Максимальна концентрація у крові досягається через 1,5-2 години. Виводиться нирками у незміненому вигляді (майже 93%). Цефангін використовують при інфекціях дихальних шляхів (бронхіт, запалення легенів) і ЛОР-органів (середній отит, синусит, ангіна, тонзиліт), інфекціях сечовидільних шляхів, шкіри, м'яких тканин, кісток і суглобів (остеомієліт, артрит, спричинений інфекцією).

цига́рка, -и, ж. **1.** Паперова трубочка (гільза), набита з одного боку тютюном для куріння. **2.** Те саме, що самокрутка.

цигарковий, -а, -е. **1.** Прикметник до **цига́рка**. **2.** Призначений для виготовлення **цигарок**.

цигарконабивни́й, -а, -е. Призначений для набивання **цигарок**.

циклогенез, -у, ч. Виникнення й розвиток циклону.

циклопле́гія (*лат. cycloplegia*), -ї, ж. *мед.* Зоронеприміна, примінорозслаб, примінозаник, зоронепристосування. Параліч акомодатії.

цинга, цинга. Гнилець.

цингель, -гля, ч. *орн.* **1.** Щиглик, *Carduelis L.* **2.** Язичок, заскочка, курок.

Ціклаг, **Циклаг**. *бібл.*

цойгавз (*нім. Zeughaus; від нім. Zeug – інструмент, обладнання + Haus – будинок, будівля, домівка*), -зу, мн. -гавзи, -зів. Інструмент для домашніх робіт.

ц'омоги, -мог, ж., мн. Сили, засоби.

Цуг. Населений пункт Швейцарії.

цуг (*нім. Zug*), цугу, цугом, ч. Коні, воли і т. ін., запряжені поодиноці або парами один за одним.

цуга, -и, ж. **1.** Вуздечка. **2.** Частина ткацького станка. **3.** До **цуги**. Як треба, як повинно.

цуглі, -ів, мн. *діал.* Вуздечка.

цуговий, -а, -е. Прикметник до **цуг**.

цугом, присл. **1.** У вигляді **цугу**; по дві або три пари коней, волів і т. ін., запряжених один за одним. **2.** Один за одним, чередою, вервечкою, низкою, рядком, валкою, впростяж, нога за ногою; ключем (птахів).

цугом, йти, бігти **цугом**. Йти, бігти шнурком, нога за ногою, слід-у-слід.

цугундер. Гауптвахта (*нім. Hauptwache – букв. головна варта*) (*жарг.* «губа»). З 1 січня 2007 року в російській армії – арешт і приміщення, де тримають злісних порушників військової дисципліни. Приводом для арешту стане «самоволка», неявка на службу без поважних причин, порушення правил несення бойового чергування і поведження зі зброєю, а також вживання спиртного і наркотиків. Будь-яке з цих порушень загрожує солдатів чи прапорщикові арештом до 30, а в особливих випадках – до 45 діб. Причому за новим законом Російської федерації їх відправляють у **цугундер** не командир, а гарнізонний суд. Повернення в російську армію **цугундера** домоглося Міністерство оборони.

цугцванг (*нім. Zugzwang; від Zug – хід і Zwang – примус*), **цуг-цванг**, -у, ч. *шах.* Таке розташування фігур, коли кожний черговий хід одного з партнерів погіршує його позицію або веде до матеріальних втрат чи програшу (наприклад, політичний **цуг-цванг**).

Ч

Чаплигін, -на, -нові, -ном. Населений пункт у Росії.

Чатир-Даг, -у. Гірський масив у Криму.

Чаша Грааля, **Граль** (*sangraal – свята чаша*). **1.** Чаша бажань і поклоніння. **2. перен.** Омріяна мета. **3.** Чаша, з якої Ісус Христос пив на Таємній вечері, потім у неї, після його розп'яття, зібрали Його кров. Згідно з легендою, зробив це його шанувальник Йосип Аримафейський, котрий і опікувався тілом Христа після його розп'яття, а через певний час він забрав якусь частину вірних Спасителя і вирушив до далекої і безпечної Британії, де й заснував таємну спілку зберігачів найбільшої святині християнського світу. За іншою версією, родина англійських аристократів Енсон у маєтку Шагборо, була пов'язана з орденом тамплієрів, що здобув і зберігав чашу Грааля. **4.** За кодом Леонарда да Вінчі чаша **Грааля** – стародавній символ жіночого начала, символ, образ Марії Магдалини – дружини Ісуса Христа, яка мала доньку Христа – Саару.

Чаягзи.

Че Гевара. Кубинський революціонер крайнє лівого спрямування. Відомі його спроби перенести кубинську революцію у латиноамериканські країни. Відповідним середовищем створений образ героя. Син Че Гевари – Алейда Гевара Марч – допускає використання образу батька лише антиглобалістами. В Україні образ «команданта» Че Гевари використовують як бренд політичні об'єднання різного

спрямування: від організації «Че Гевара», «Лівої ініціативи», «Спілки молодих соціалістів» (молодіжне об'єднання соціалістичної партії України), комсомольців (молодіжне об'єднання комуністичної партії України) і аж до Всеукраїнської громадської організації «Громадянська кампанія «Пора!», «Братства» Д.Корчинського та Націонал-більшовицької партії Лимонова.

чемергес.

Ченгер. Населений пункт в Угорщині.

Чепінг. Населений пункт у Швеції.

Червен-Бряг. Населений пункт Болгарії.

червоногвардієць, -дійця, мн. -дійці.

червоногвардійський, -ка, -ке.

Чикаго (*Chicago*), Чикаго. Місто на Півночі США, штат Іллінойс, на березі озера Мічиган.

Чингісхан (Темуджин, Темучін) (прибл. 1155-1227), -а. Засновник і великий хан Монгольської імперії (з 1206 р.), організатор завойовницьких походів проти народів Азії та Східної Європи.

Чирвони Бераг. Населений пункт у Білорусі.

Чикаго (*Chicago*), невідм., с. Див. **Чикаго**.

чікагський, -а, -е. Прикметник до Чикаго.

Чіма-Гонья. Населений пункт в Італії.

Чингісхан, -а. Див. **Чингісхан**.

Чіттагонг. Одне з найбільших міст Світу (Бангладеш).

челяг. Шеляг.

Чогун. Населений пункт Туреччині.

Чорноград. Населений пункт в Угорщині.

Чургович, -а. (прізви.).

Чядир-Лунга. Населений пункт у Молдові.

Ш

Шагал (*Chagall*) Марк (1887-1985). Французький живописець і графік.

Шагала, -и. (прізви.).

Шаге. *бібл.*

Шагінян Марієта (1888-1982), -а. Прізвище російської письменниці вірменського походження. Роман «Гідроцентрал» (1930-31) про соціалістичне будівництво; нариси («Подорож по радянській Вірменії», 1950 р.); романи-хроніки про В.І.Леніна. Книги про І.В.Гете, Т.Г. Шевченка, Нізамі; мемуари.

шагрєн, -ну, -нові. Див. **шагрєнь**.

шагрєневий, -а, -е. Прикметник до **шагрєнь**.

шагрєновий, -а, -е. Шкіряний.

шагрєнь (фр. *chagrin*; від тур. *sagri* – *шкіра зі спини тварин*), -і, ор. -нню, ж., **шагрєн**, -ну, -нові. **1.** М'яка шорстка шкіра з характерним малюнком, яку виготовляють з козячих, овечих та інших шкур. **2.** Папір, спеціальна тканина для оббивки, книжкових палітурок і т. ін., що своїм виглядом нагадують шкіру **шагрєнь**.

шагрєньованийий, -а, -е. **1.** Дієприкметник пасивного стану минулого часу до **шагрєнювати**. **2.** Оброблений під шагрєнь.

шагрєнювальний, -а, -е.

шагрєнювання, -я, с.

шагрєнювати, -юю, -юєш, **шагрєнюватися.** Обробляти під шкіру **шагрєнь**.

Шалготар'ян. Населений пункт в Угорщині.

шалиган, -а, ч. Шахрай, плутяга.

Шамгара. *бібл.*

шараги, -раг. Стояча вішалка.

шарга, -и, ж. Вітер із снігом або дощем.

шаргот, -у, ч. Пристрій для снування ниток.

Шаркі-Караагач. Населений пункт у Туреччині.

Шарль де Голль. Президент Французької республіки.

Шательгюйон. Населений пункт у Франції.

швагер, -гра, ч., мн. -гри, -грів. **1.** Шурин. **2.** Чоловік сестри; зять; **швагρό**.

швагро, -а, ч. Те саме, що **швагер**.

шварготання, -ння, -нню, с. Криклива і швидка мова.

шварготати, -гочу, -готиш, -гочеш, -гочуть. Криливо і швидко розмовляти.

шварготіння, -я, с. Дія за значенням **шварготіти** і звуки, утворювані цією дією.

шварготіти, -гочу, -готиш, -готимо, -готите; нак. -готи; -готять. **1.** Говорити швидко й нерозбірливо (переважно іноземною мовою). **2.** Шуміти, шелестіти, човгаючи по чому-небудь. **3.** І взагалі відноситься до слів і фраз на позначення самого процесу мовлення: говорити, розмовляти, казати, балакати, верзти, дейкати, таракотіти, висловлюватися, гурорити, гутарити, мовити, гомоніти, гугнявити, гугнити, товкмачити, тириндіти, папляти, повідати, ректи, вести річ, держати річ, глаголити, повідати, бесідувати, бубоніти, щебетати, бурмотіти, щебетати, жебоніти, лепетати, цвенькати, воркувати, просторікувати, белькотіти, варнякати, варнячити, патякати, пасталакати, тараторити, побазарити, ковиртати, базікати, баяти, вогорити, полялякати, потебенькати, молоти язиком, бурчати, верзти, рикати, кидати слова, цідити крізь зуби, мимрити, (таляпати, теліпати, плескати) язиком, плести (гнути) баналоуки (мандрони), теревені правити, точити ляси, слати язик під ноги, переливати з пустого в порожнє.

Шварцберг, -а. (прізви.).

Шварцнеггер, ч. Американський актор; голлівудська «суперзірка»; губернатор штату Каліфорнія (США), у молодості – бодібілдер. Як особистість «залізний Арні» описаний в бестселері – мемуарах його коханки Барбари Автлендбейкер «Арнольд і я – у затінку австрійського дубу» (2006 р.).

швельгаз, -у, ч.

Швенніген. Населений пункт у Німеччині.

швигар, -а, ч. Кінець батога.

швінгтурбіна, -и, ж.

шевінг, -у, ч.

шевінг-процес, -у, ч. Див. **шевінгування**.

шевінгування, -я, с. Процес чистової обробки (зіскоблювання волосиноподібної стружки) зубців незагартованих зубчастих коліс шевером.

Шегарча. Населений пункт у Румунії.

шегеря, -і. *діал.* Вид танцю.

шезлонг, -а, в -зі, ч. Легке розсувне крісло, в якому можна напівлежати.

Шелангер. Населений пункт у Росії.

Шелгунов Микола Васильович, -ва, -ву, -вим, (1824-1891). Російський письменник, публіцист, літературний критик. Публікації в журналах «Современник», «Русское слово», «Век», «Русская мысль». Редактор журналу «Дело» (1880р.). Революціонер-демократ, його поховання в Петербурзі (Росія) перетворилось в антиурядову демонстрацію (5-7 тис. учасників).

Шеллінг (*Schelling*) Томас, -га. 84 річний (2005 р.) викладач публічної політики університету Меріленда (США). Банк Швеції у 2005 році відзначив внесок ученого у «покращення нашого розуміння конфліктів і співпраці засобами

аналізу теорії ігор». Учений десятиліттями вивчав прикладні проблеми математики у специфічній галузі, яка аналізує випадковості в досягненні успіху та стратегії перемоги в ситуації конфлікту інтересів.

Шеллінг (*Schelling*) Фрідріх Вільгельм Йозеф, (1775-1854), -га. Прізвисько німецького філософа, представника німецького класичного ідеалізму.

шеляг, -а, ч. Старовинна найдрібніша польська монета.

Шемберг.

шенгенська віза. (угода).

Шенгергі. Населений пункт в Албанії.

шепінг, -а, ч.

шепінгування, -я, с.

Шеретій, -я. (прізвище).

шестигранний, -а, -е. Який має шість граней.

шестигранник, -а, ч. **1.** Геометричне тіло, яке має шість граней. **2.** Предмет, що має форму такого тіла.

Шешерига, -и. (прізвище).

шизогонія (*lat. schizogonia*), -ї, ж., **схизогонія**. *мед.*

шілінг (англ. *shilling*), -га, ч., мн. -гі, -гів. **1.** Англійська монета і грошова одиниця Великої Британії до переходу на десяткову грошову систему (1971 р.), що дорівнювала 12 пенсам або 1/20 фунта стерлінга. **2.** Грошова одиниця Австрії, що дорівнює 100 австрійським грошам, і деяких африканських країн (Кенії, Сомалі, Танзанії).

шингарди (англ. *shin-guards*; від *shin* – голілка і *guard* – захист). **1.** Щитки для захисту ніг у спортивних іграх. **2.** У боксі – спеціальні рукавички без пальців (використовуються лише на тренуванні).

шингель, -гля, ч. Та частина осі, на якій обертається колесо.

шингл.

шінгловий, -а, -е.

шингльовець, -вця, ч. Цвях.

Шіллінг (*Schilling*), -га. Німецький поет.

Шіллінг Павел Львович (1786-1837). Російський вчений, електротехнік і східнознавець. У 1832 р. винайшов телеграфний апарат і створив систему електромагнітного телеграфа і коди до нього.

Шінскаттеберг. Населений пункт у Швеції.

шлаг (нім. *Schlag*, букв. – удар), -а, ч. **1.** Оборот (виток) снасті або линви (троса) навколо шпиля, кнехта тощо. **2.** Повний оберт штурвала.

шлагбаум (нім. *Schlagbaum*; від *Schlag* – удар і *Baum* – дерево), **шлягбавм**, -ма, ч., мн. -бауми, -мів. **1.** Пристрій для припинення руху автомобільного та іншого транспорту через залізничний переїзд, на контрольно-пропускних пунктах доріг тощо. **2.** Пост, застава на дорозі.

шланг (нім. *Schlange*, букв. – змія), -а, ч. Гнучка труба для відведення, передачі, всмоктування (помпування) і т. ін. рідини, сипких тіл, газів тощо; рукав (пожежний).

шланговий, -а, -е. **1.** Прикметник до **шланг**. **2.** Який має **шланг**.

Шлезвіг. Населений пункт Німеччині.

Шлезвіг-Гольштайн (*Schleswig-Holstein*), -віг-Гольштайну, в -віг-Гольштайні. Земля на Півночі ФРН.

Шлезінгер (*Schlesinger*) Артур Мейер молодший. Американський історик. Ідея, згідно з якою рушійною силою суспільного поступу є лібералізм, мала обґрунтування в ранніх працях Шлезінгера («Епоха Джексона», «Життєвий центр»); розвинута до концепції демократичного поступу («Епоха Рузвельта»).

Шліссельбург, Шліссельбург, -а, -гу, в -зі. (місто).

шляг. Грець, апоплектичний удар.

шлягбавм. Пост, застава (на дорозі).

шлягер (нім. *Schlager*), -у, ч. У 20-х роках ХХ ст. музичний твір (частіше пісня), яка набуває за короткий час виключну популярність завдяки домінуючій моді, а не художньому смаку.

шлянґ. Кишка (пожежна).

шмергель (нім. *der Schmergel*), -гелю.

Шмига, -и, д., м. -дзі (прізви.).

Шмигельський, -ого (прізви.).

шопінґ. Магазин, склеп, гамазин.

шпагат (нім. *Spagat*; від іт. *Spaghétto* – тонкий мотузок), -у, ч. **1.** Зсукана, випрядена товста нитка, що вживається для упакування, зв'язування, зшивання і т. ін; шворка. **2. спорт.** Фігура в гімнастиці (руханці, балеті), для виконання якої гімнаст повільно опускається, розводячи ноги до повного стикання з підлогою, так що вони утворюють одну пряму лінію.

шпагатний, -а, -е. Те саме, що **шпагатовий**.

шпагатовий, -а, -е. **1.** Прикметник до **шпагат**. **2.** Зроблений з шпагату, шпагатів.

шпаґля, -і, ж. Лопаточка для шпаклювання.

шпаґлювати, -юю, -єш. Шпаклювати.

шпараґи, -раґ, ж. Росл. спаржа, *Asparagus officinalis*.

шпарґал, -ла, ч., мн. -гали, -лів. Старий списаний папір.

шпарґали, -ів, мн. Див. **шпарґалля**.

шпарґалка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -лок. **1.** Аркуш паперу з замітками, якими учень або студент користується потай від викладача; записка (у школі); цедулка. **2.** Написаний задалегідь текст публічного виступу.

шпарґалля, -лля, -ллю, -ллям, с. Збірне до **шпарґал**; папери, рукописи, писанина, **шпарґали**.

шпарґалочник, -а, ч. Той, хто користується **шпарґалками**.

шпарґалочниця, -і, ор. -ею, ж. Жіночий рід до **шпарґалочник**.

шпаргель, -і. Рід рослин родини гвоздикових.

Шпенґлер (*Spengler*) Освальд (1880-1936). Німецький філософ-ідеаліст, представник «філософії життя», для якого характерне «фаустівське почуття долі». Мав сенсаційний успіх праці «Закат Європи» («*Der Untergang des Abendlandes*», Bd.1-2, 1918-1922 р.р.). У 20-х роках минулого століття виступив як публіцист консервативно-націоналістичного спрямування. Ідеологи нацизму намагалися його твори використати як демагогію, але сам **Шпенґлер** засудив такі намагання і відхилив у 1933 році пропозицію співпраці з гітлерівським режимом.

Найсуттєвіше на світогляд **Шпенґлера** вплинула філософія Ф.Ніцше.

Шпенґлер виходив з поняття органічного життя, що піддано необмеженому розширенню. Культура трактувалася як «організм», який володіє найжорсткою безмежною єдністю та є відокремленим від інших, але подібних «організмів». З цього витікає, що загальної культури людства не існує, як і прямолінійного поступу.

Шпенґлер виокремлює вісім культур-«організмів»: єгипетська, вавілонська, китайська, греко-римська, візантійсько-арабська, західно-європейська, майя. За **Шпенґлером** кожному культурному «організму» природно відміряний певний термін існування (~ 1000 років), який залежить від внутрішнього життєвого циклу. Вмираючи, культура перероджується в цивілізацію як протилежність самої культури. Цивілізація виступає як еквівалент «мертвої протяжності», «бездуховного інтелекту», що відноситься до «масового

суспільства». Перехід від культури до цивілізації це є перехід від творчості до стагнації, від становлення до твердіння, від «героїчної діяльності» до «механічної праці». З настанням цивілізації мистецтво і література стають непотрібними. **Шпенглер** пропонує відмовитися від культурного поступу і віддатися технократичному життю.

шперунг (нім. *Sperrung* – *загорожа, зупинка*), думкоспин, думкообрив. Симптом зупинки думок.

шпиґина́р, шпиґина́рь, шпиґина́р, шпиґина́рь, -ру, -рю, -рові. *сов.* Скипидар.

шпиґорі́зка, -и, ж.

шпиґорі́зний, -а, -е.

шпіга́т (*гол. spuigat; від spuiten – лити і gat – отвір*), -а. *судн.* Отвір у борту судна на рівні палуби чи в самій палубі для стоку води з неї.

шпі́гель, -геля. *мет.* Наприклад, дзеркало топу.

«Шпі́гель» (нім. *Der Spiegel* – *дзеркало*). Німецький тижневик. Заснований в 1947р. в Ганновері, з 1952 р. видається в Гамбурзі. Один з впливових журналів ліберальної буржуазії та інтелігенції.

Шпі́льга́ген (*Spielhagen*) Фрідріх, (1829-1911), -а. Німецький письменник.

шпінга́ле́т (фр. *espagnolette*), -та, ч., мн. -лети, -тів. **1.** Металева засувка для замикання стулок вікон, дверей і т. ін. **2.** *перен., жарт.* Невеликий на зріст юнак або підліток.

шпінга́ле́тний, -а, -е. Те саме, що **шпінгалетовий**.

шпінга́ле́товий, -а, -е. Прикметник до **шпінгалет 1**.

Шпі́цбе́рген (*Spitsbergen*), -у, -на. Архіпелаг у Північному Льодовитому океані.

Шплю́ген. Населений пункт у Швейцарії.

Шпра́генс Томас А. Автор фундаментальної наукової праці з теорії лібералізму «Реконструюючи ліберальну теорію: розум і ліберальна культура», у якій висвітлені питання: ліберальна держава і ліберальна культура, зустріч із ліберальною дилемою, спільнота дискурсу та дисципліна розуму.

Шпра́нгер (*Spranger*) Едуард (1882-1963). Німецький філософ-ідеаліст, психолог, педагог, автор наукових робіт з теорії та історії педагогіки.

шпре́дінг-машина, -и, ж.

шпре́дінгува́ння.

шпре́нгель (нім. *Sprengwerk; від sprengen – розпирати*), -геля, ч. *буд.* Допоміжна стрижнева конструкція трикутної або полігональної форми, яку приєднують до основної конструкції (напр., ферм, балок, плит), щоб підсилити її.

шпре́нгельний, -а, -е.

Шпре́нгер (*Sprenger*) Алоїс (1813-1893). Австрійський східнознавець і лікар. Основні праці – біографія пророка Мухаммеда, вплив мусульманської культури на культуру європейського середньовіччя.

шпрінг (нім. *Spring; від springen – плигати, скакати*), -а, ч. Линва, прив'язана одним кінцем до якоря чи якірного ланцюга, а другим – до судна, щоб утримувати корабель у певному положенні.

Шпрін́гер А. Засновник (з 1947 р.) і власник газето-видавничого концерну «Аксель Шпрінгер-ферлаг АГ» (Axel Springer-Verlag AG). Видає газети «Вельт», «Гамбургер абендбладет», «Більд-цайтунг» тощо (~40% всього накладу газет ФРН).

шта́г (*гол. stag*). Снасть, що утримує щоглу спереду в діаметральній площині.

шта́га, -и, ж. **1.** Пристосування, за допомогою якого шкіряник розвішує шкіру над чаном. **2.** У млині: дерев'яний брус, в який вставляють кінець веретена шістерні.

шта́йгер (*Staiger*), -ра, мн. -гери, -рів.

Штайгер (*Staiger*) Еміль. Швейцарський літературознавець. Публікації німецькою мовою. Засновник школи інтерпретації, яка розглядає художній твір поза історичними, соціальними, біографічними факторами його виникнення, а як феномен свідомості людини.

Шталльванг. Населений пункт Німеччині.

штанга (нім. *Stange*, букв. – *стрижень, прут*), -и, д., м. -дзі, ж., мн. **штанги**, штанг.

1. Металевий стержень, що використовується як деталь у багатьох інструментах, механізмах, конструкціях і т. ін. **2. Штанга** бурова – сталевий стрижень, що з'єднує буровий інструмент (наприклад, долото), опущений у свердловину, з приводним двигуном. **3. спорт.** Брус футбольних, хокейних, гандбольних та інших воріт. **4. спорт.** Прилад для занять важкою атлетикою, що складається з металевого стержня, на кінцях якого закріплені знімні диски.

штанга-гострозубці.

штанга-кліщі.

штанга-ключ.

штангенглибиномір, -а, ч.

штангенінструмент, -а, ч., мн. -ів. Вимірювальний розсувний багатовимірний інструмент з прямолінійною шкалою і ноніусом.

штангенмікрометр, -а, ч.

штангенрайсмус (нім. *Stangenreissmass*; від *Stange* – *стрижень* і *Reissmass* – *райсмус*).

Інструмент (штанга з рухомою рамкою), яким розмічають лінії, наносять риски, вимірюють висоту уступів на різних виробках.

штангенциркуль (нім. *Stangenzirkel*; від *Stange* – *стрижень* і *Zirkel* – *циркуль*), -я, ч.

1. Інструмент для лінійних вимірювань яких-небудь невеликих деталей, виробів, що складається з штангової шкали з ноніусом і двох ніжок, одна з яких нерухома, а інша пересувається вздовж скалі. **2.** Інструмент, яким креслять кола великого діаметра (понад 0,35м).

штангівник, -а, ч.

штангіст, -а, ч. Спортсмен, який займається вправами з штангою (у **4** значенні).

штанговий, -а, -е. Пов'язаний із застосуванням, використанням штанги (у **4** значенні).

штангопідйомник, -а, ч.

штанготримач, -а, ч.

штангування, -я, с.

штангувати, штангуватися.

штэйгер, -а, ч. *гірн.* Гірничий майстер, технік, який відає роботами на руднику.

штэйгерський, -а, -е. *гірн.* Стосується до **штэйгера**.

Штейнбэрг, -а. (прізви.).

Штеліга.

штёмпельно-гравёрний, -а, -е.

штигати. Колоти, шпигати, штовхати.

Штігліц Йозеф. Прізвище Нобелівського лавреата, автора книги “La grande desillusion”.

Штраубінг. Населений пункт у Німеччині.

Штраусберг. Населений пункт у Німеччині.

Штрасбург, -а. Місто.

Штутгарт (*Stuttgart*), Штутгарт, -ту, в -ті. Населений пункт у Німеччині.

штутгартський, -а, -е. Прикметник до **Штутгарт**.

Штутгуртен, -а. Місто.

Шульгіно. Населений пункт у Росії.

шумопеленгатор, -а, ч.

шунгіт, -у, ч. *мін*. Гірська порода чорного або матово-сірого кольору, насичена вуглецевою речовиною в некристалічному стані; цінна сировина для будівництва та промисловости.

Шюмеґ. Населений пункт в Угорщині.

Щ

Щігри. Населений пункт у Росії.

Ю

Юг. Річка (не в Україні).

Югарн. Населений пункт у Швеції.

Югославія, -ї, ор. -єю. Колишня країна на Півдні Європи.

югослави, -ів, мн. Загальна назва народів, що населяли Югославію.

югосла́вка, -и, д., м. -ці, ж., р. мн. -вок. Див. **югослави**.

югосла́вський, -а, -е. Прикметник до **югослави** і **Югославія**.

югуля́рний (*лат. jugularis; iugularis; iugalis*), -а, -е. *мед.* Ярмовий, яремний, шийний, карковий.

Юденбург. Населений пункт в Австрії.

Юнг (*Young*) Томас, Юнг, -а. (1773-1829). Англійський фізик, лікар, астроном, один із творців хвильової теорії світла, наукові інтереси були зосереджені на оптиці, механіці, фізіології зору, філології. Юнг, розглядаючи проблему суперпозиції хвиль відкрив принцип їх інтерференції (вперше цей термін введений Юнгом у 1802р.), розробив теорію кольорового зору, ввів у науковий обіг (1807р.) числову характеристику пружности – модуль Юнга як відношення нормальної напруги, яка виникає при розтягуванні, до відносного подовження, викликаного цією напругою. Він вперше розглянув механічну роботу як величину, яка пропорційна енергії (термін введений в науковий обіг теж Т. Юнгом), яка пропорційна добутку маси та квадрату швидкості тіла. Написав 60 глав до “Британської енциклопедії”.

Відомі: Юнг Чарльз Огастес (1834-1908) – американський астроном; Юнг Едуард (1683-1765) – англійський поет; Юнг К. Г. – філософ, автор наукових праць “Свідоме і несвідоме”, “Душа і міт: шість архетипів”, “Феномен духа в мистецтві та науці”, “Психоаналіза і мистецтво” тощо; Юнг О. – американський банкір, один з авторів другого репараційного плану для Німеччини.

Юнга. Населений пункт у Росії.

ю́нга (*нім. Junge, букв. – юнак*), -и, д., м. -зі, -дзі, ч., мн. **ю́нги**, -гів. **1.** Підліток на судні, що виконує на кораблі обов’язки матроса і навчається морської справи, готується стати матросом. **2.** Молодший матрос.

Юнгбю. Населений пункт у Швеції.

Юрга́. Місто в Росії, Кемеровська обл., залізничний вузол Новосибірськ, Красноярськ, Новокузнецьк.

Юрген.

Юргенсо́н Петро Іванович, (1836-1903/04), -а. Прізвище російського нотовидавця; музично-громадський діяч. Заснував у Москві музичне видавництво (1861 р.).

Юргорден.

Юрди́га, -и, д., м. -дзі. (прізви.).

Ютербог. Населений пункт у Німеччині.

Я

- Яга́йло, Ягело, Ягелло**, -ла, -лові. Засновник династії Ягелло́нів, литовський князь.
- ягдта́ш** (нім. *Jagdtasche*; від *Jagd* – полювання і *Tasche* – торба), -а́, ор. -ем, ч. Мисливська сумка для дичини і дрібного звіра.
- ягдта́ша**, -ші, -ші, -шею, мн. –таші, -таш. Див. **ягдта́ш**.
- Ягелло**, -а. Див. **Яга́йло**.
- Ягелло́ни**, -ів. Див. **Ягело́ни**.
- Ягелло́нський**, -а, -е. Прикметник до **Ягеллони** (Ягеллонський університет у Кракові (республіка Польща)).
- Ягело́ни** (*Jagiellonowie*), **Ягелло́ни**, -нів. Королівська династія в Польщі в 1386-1572; Великому князівстві Литовському в 1377-1401, 1440-1572; Угорщині в 1440-1444, 1490-1526; Чехії в 1471-1526. Засновник династії литовський князь **Яга́йло**.
- Ягич**, -а. Див. **Ягіч**.
- Ягіч** (*Jagič*) Ватрослав, (1838-1923), -ча, -чеві. Філолог-славист, академік Петербурзької АН (1881 р.). За національністю хорват (горват).
- Яго**.
- Яго́да** Генріх, (1891-1938), -и. Прізвище генерального комісара державної безпеки (1935 р.), нарком внутрішніх справ СРСР (1934-1936). Один із організаторів репресій в СРСР.
- ягрост**, -у, ч. **Агрус**.
- ягуа́р** (з мов тупі-гуарані), -а, ч. Великий хижий звір родини котячих з червунато-жовтою шерстю, покритою чорними кільцями й плямами; живе в Америці.
- Ядві́га**, -ги, д. -дзі. Ім'я.
- Яйладаги**. Населений пункт у Туреччині.
- яловега**, -и, ж. *діал.* Безплідна вівця.
- Янг** (*Young*) Джон. Космонавт США, капітан 1-го рангу. Польоти на “Джеміні-3” (березень 1965 р.), “Джеміні-10” (липень 1966 р.), навколо Місяця на “Аполоні-10” (травень 1969 р.), з висадкою на місяці на “Аполоні-16” (квітень 1972р.).
- Янгета́вн**, -а. Місто.
- Янгон**. Одне з найбільших міст Світу; столиця М'янми.
- яра́нга**. Юрта (у народів Півночі).
- Яри́га**, -и, д., м. -дзі. (прізв.).
- Ясногорск**. Населений пункт у Росії.
- ятага́н** (*тур. jatagan*). Холодна зброя, нагадує шаблю чи кинджал, з увігнутих лезом.
- Ятаган**. Населений пункт у Туреччині.
- ятрогенія** (*лат. iatrogenia*), **іатрогенія**, -ї, ж. *мед.* Лікарочин, лікарочинність, лікаропричина, лікаропричинність, лікаропричиненість, лікаро-спричиненість, лікарозумовленість.
- ятрогенний** (*лат. iatrogenicus*), **іатрогенний**, -а, -е. *мед.* Лікарочинний, лікаропричинний, лікаропричиновий, лікаропричинений, лікароспричинений, лікарозумовлений.

Використані джерела інформації

1. Андрухович Ю. Дванадцять обручів.-К.: Критика, 2004.-333 с.
2. Андрухович Ю. Дезорієнтація на місцевості.-Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999.-124 с.
3. Андрухович Ю. Екзотичні птахи і рослини з додатком “Індія”.-Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002.-112 с.
4. Андрухович Ю. Московіада.- Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000.-140с.
5. Андрухович Ю. Перверзія.-Львів: ВНТЛ-Класика, 2002.-288 с.
6. Андрухович Ю. Рекреації.-Львів: ЛА Піраміда, 2003.-144 с.
7. Андрухович Ю. Центрально-Східна ревізія // Моя Європа.-Львів: Класика, 2001.-С. 68-127.
8. Антологія японської класичної поезії. Танка. Ренга (VIII-XV ст.) / Перекл. і коментарі Івана Бондаренка.-К.: Факт, 2004.-910 с.
9. Антоненко-Давидович Борис. Літера, за якою тужать // Літературна Україна.- 4.11.1969.
10. Арон Реймон. Мир і війна між націями.-К.: Юніверс, 2000.-688 с.
11. Бандера Степан. Перспективи української революції.-К.: Ін-т нац. державознавства, 1999.-624 с.
12. Бердник Громоваця. Знаки карпатської магії.-К.: Зелений пес, 2006.-368 с.
13. Біблія. UBS 1990 – U.V. V053UK.-296 с.
14. Большая Медицинская Энциклопедия.-М.: Сов. энциклопедия, 1974.- Т.1-30.
15. Большая Советская Энциклопедия.- М.: Сов. энциклопедия, 1970-1978.-Т.1-50.
16. Бурячок А. А. Орфографічний словник.-К.: Наукова думка, 1995.-400с.
17. Бурячок А.А. Що змінилося в «Українському правописі»?-К.: Наукова думка, 1997.-51 с.
18. Бурячок А., Демський М., Якимович Б. Російсько-український словник для військовиків. - Київ; Львів: Варта, 1995.-384с.
19. Вища освіта України і Болонський процес. Навчальний посібник / М.Ф. Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук та ін. / За ред. В.Г.Кременя.-Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004.-384 с.
20. Вінниця: Злочин без кари / Укладачі: Є.Сверстюк. О.Скоп.-К.: Воскресіння, 1994.-334 с.
21. Войтович Валерій. Сокіл-Род: Легенди і міфи стародавніх українців.- Рівне: Оріана, 1997.- 333 с.
22. Войтович Валерій. Українська міфологія.-К.: Либідь, 2002.-664 с.
23. Волощак Марія. Довідник для журналістів (мовні поради).-1995.-112 с.
24. Гаврилів Оксана.Німецько-український словник лайливих слів.-Львів: Апріорі, 2005.-144 с.
25. Газета «Галичина» за 2004-2006 р.р.
26. Газета «Голос України» за 2005-2006 р.р.
27. Газета «Українське слово» за 2000-2006 р.р.
28. Газета «Західний кур'єр» за 2004-2006 р.р.
29. Газета «Урядовий кур'єр» 2005-2006 р.р.
30. Гайдеггер М. Время и бытие.-М., 1993.
31. Гайдеггер М. Вечірня розмова в таборі для військовополонених // Українські проблеми.-1998.-Ч.1 (16).-С.106-121.
32. Голосевич Г.К. Правописний словник.-К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2006.-464 с.-~40000 сл.-13-е вид.
33. Грінченко Б. Словарь української мови: В 4-х т.-К.: Наукова думка. - Т.1.-1996.-496с.; Т.2.-1996.-588с.; Т.3.-1996.-516с.; Т.4.-1997.-616с.

34. Грушевський М.С. Твори: У 50 т.-Львів: Світ, 2002.
Т.1: Серія «Суспільно-політичні твори (1894-1907)».-2002.-592 с.
Т.2: Серія «Суспільно-політичні твори (1907-1914)».-2005.-704 с.
Т.3: Серія «Суспільно-політичні твори (1907-березень 1917)».-2005.-792 с.
Т.5: Серія «Історичні студії та розвідки (1888-1896)».-2003.-592 с.
Т.6: Серія «Історичні студії та розвідки (1895-1900)».-2004.-696 с.
Т.7: Серія «Історичні студії та розвідки (1900-1906)».-2005.-792 с.
35. Гуцульщина: Лінгвістичні етюди. - К.: Наук. думка, 1991.
36. Газета «Галицький кореспондент» за 2006 р.
37. Географія українських і сумежних земель.-К.: Обереги, 2005.-Сер. «Б-ка укр. раритету». Т.1: загальна географія / Опрац. і зред. В.Кубійовичем.-528с.: іл.-422.
38. Демократія: Антологія / Упорядник О.Проценко.-К.: Смолоскип, 2005.-1108 с.
39. Дерево пам'яті. Книга українського історичного оповідання. Вип. 3. Світова історія/ Упоряд. Юрій Хорунжий.-К.: Веселка, 1991.-512 с.
40. Джонсон Пол (Paul Johnson). Історія євреїв.-К.: Видав. дім «Альтернатива», 2000.-704 с.
41. Дичковська Г.О. Філософсько-політичні основи українського національно-визвольного руху 20-50-х років ХХ століття. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003.-164 с.
42. Довідник слів із літерою Г. Близько 1750 слів / Уклад.: Паночко.- Дрогобич, 1993.
43. Довідник слів із літерою Г / М. Паночко.-К.: Шлях Перемоги.-Ч.37.-11 вересня 1993р.-8с. (окремий відбиток).
44. Етимологічний словник української мови: У 7 т.-К.: Наукова думка, 1982.-Т.1.-632с.; 1985.-Т.2.-571 с.; 1989.-Т.3.-551с.; 2004.-Т.4.-655с.
45. Журнал «Лемківщина» за 2004-2005 роки.
46. Журнал «Науковий світ» за 1999-2007 роки.
47. Журнал «Супер-Волонтер» за 2003-2005 роки.
48. Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі.-Л.: Світ, 1993.-176 с.
49. Зубков М. Сучасний український правопис: комплексний довідник.-Х.: Торсінг, 2002.-208 с.
50. Исаченко В.П., Осипова В.А., Сукомел А.С. Теплопередача.- М.: Энергия, 1975.-С.14.
51. Іваницький С., Шумлянський Ф. Російсько-український словник.-К.: Обереги, 2006.-528 с.
52. Караванський Святослав. Практичний словник синонімів української мови.-К.: Укр.-канад. спільне підприємство “Кобза”, 1993.- 472 с.
53. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. 2-ге видання, доповн. і виправ.-Львів: БаК, 2006.-562 с.
54. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Словники ХХІ століття.-К., 1998.-710с.
55. Караванський С. Секрети української мови.-К.: Українсько-канадське спільне підприємство “Кобза”, 1994.
56. Квіт Сергій. Основи герменевтики // Ін-т журналістики Київського нац. ун-ту ім. Т.Шевченка, 1996.-66 с.
57. Квіт Сергій. Мартін Гайдеггер і українська традиція // Українські проблеми.-1997.-Ч. 1 (14).-1997.-С.122-124.
58. Кобилюх Василь. Українські козацькі назви у санскриті.-Львів-Київ-Донецьк: ІПШ “Наука і освіта”, 2003.-244 с.
59. Коваль А.П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України.-К.: Либідь, 2001.-304 с.
60. Коломієць П. Вічні пошуки “Чаші Граала” // Науковий світ.-2004.-№12.-С.20-22.

61. Командири великого голоду / За ред. В.Васильєва, Ю.Шаповала.-К.: Генеза, 2001.-399 с.
62. Коновалюк Дмитро. Російсько-український технічний словник.-Луцьк: Візор, 1993.-1047 с.
63. Коновалюк Дмитро. Літера Г в українському слові. Навчальний посібник.-Луцьк: ЛДТУ, 2001.-46 с.
64. Консерватизм: Антологія / Упорядники О.Проценко, В.Лісовий.-К.: Смолоскип, 1998.-598 с.
65. Красуский М. Древность малороссийского языка // Индо-Європа.-1991.-№1.- С. 9-42.
66. Ленкавський Степан. Український націоналізм.-Твори в 2-х томах.-Івано-Франківстк: Лілея-НВ, 2002.-Т.1.-600 с.2003.-Т.2.-524 с.
67. Липа Ю.І. Твори: В 10 т.-Львів: Каменір, 2005.-Т.1: Поезія.-2005.-543 с.
68. Липинський В'ячеслав. Повне зібрання творів, архів, студії. Т.6, Кн.1. Листи до братів-хліборобів.-Київ-Філадельфія: Ін-т східно-європейських досліджень НАНУ, Східноєвропейський дослід. ін-т ім. В.К.Липинського, 1995.-471 с.
69. Лібералізм: Антологія / Упорядники О.Проценко, В.Лісовий.-К.: Смолоскип, 2002.-1126 с.
70. Літера "г" у с. Скородинцях Чортківського р-ну Тернопільської області / Уклад. С. Стельмащук, 1985.
71. Лозко Галина. Коло Свароже: Відроджені традиції.-К.: Український письменник, 2004.-224с.
72. Лозко Галина. Українське народознавство.-К.: Зодіак-ЕКО, 1995.-368 с.
73. Лучкай Михайло. Граматика слов'янсько-руська.-К.: Наукова думка, 1989.-191 с.
74. Львівська газета за 2003-2006 роки.
75. Манько Віра. Українська народна писанка.-Львів: Свічадо, 2001.-48 с.
76. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір.-К., 2004.
77. Міщук Чеслав. Забута літера г.- Військо України.- К.: Січ, 1994.
78. Магочій Павло Роберт. Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948р.р.)/Пер. з англ. автора.-Ужгород: Поличка «Карпатського краю», 1994.-296 с.
79. Навчальний правописний словник української мови / За ред. Д. Баранника і Д.Руденка. - Х.: "Око", 1997.
80. Наливайко Степан. Індо-арійські таємниці України.- К.: Вид. центр "Просвіта", 2004.-448 с.
81. Наливайко Степан. Таємниці розкриває санскрит.-К.: Вид. центр "Просвіта", 2001.-288 с.
82. Науково-технічне слово. Бюлетень видавничо-термінологічної комісії Львівського політехнічного інституту, №1.-Львів, 1992.-52 с.
83. Наум'як Пилип. Дещо про російщення правопису // Зерна.-1994.-Ч.1.-С.25-32.
84. Націоналізм: Антологія / Упорядники О.Проценко, В.Лісовий.-К.: Смолоскип, 2000.-872 с.
85. Нечай С. Російсько-український медичний словник з іншомовними назвами.-15000 слів.-К.: Укр. лікар. тов-во у Києві; Благодійний фонд «Третє тисячоліття», 2000.-432с.
86. Павич Мілорад. Хозарський словник. Роман-лексикон на 1 000 000 слів.-Л.: Класика, 1998.-280 с.
87. Паночко М. Літера Г // Українська мова та література (тижневик) – Число1.- К., 1996.

88. Паночко М. Літера г в українській мові й укладання Словника-довідника слів із названою літерою. Другий Міжнародний конгрес українців. - Львів, 22-28 серп. 1993 р. Доповіді і повідомлення. Мовознавство. - Львів, 1993.
89. Паночко М. Реабілітована літера та забуте чергування приголосних Г-ДЗ-ДЖ // Тези наук.-практ. конференції “Українська мова і проблеми консолідації нації”, - Рівне, 1997.- С.21-22.
90. Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика (1710 рік).-К.: Веселка, 1994.-78с.
91. Плачинда Сергій. А мова як море // Літературна Україна.-5.03.1987.
92. Плачинда Сергій. Лебедя: Як і коли виникла Україна. Есе.-Івано-Франківськ: Місто НВ, 2006.-160 с.
93. Плачинда Сергій. Словник давньо-української міфології.-К.: Український письменник, 1993.-64 с.
94. Поетичний часопис «Паперова зозуля».-Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2006.-118 с.
95. Пономарів О. Фонема Г та Г. Словник і коментар.- К.: Вид. Центр “Просвіта”, 1997.
96. Процюк Степан. Інфекція.-Львів: Літ. агенція “Піраміда”.-196 с.
97. Редько Ю.К. Довідник українських прізвищ / За ред. І Варченка.- К., 1969.
98. Редько Ю.К. Словник українських прізвищ: У 8-и т.-Львів, 1976.
99. Ригведа. Мандалы I-IV.-М.: Наука, 1989.- 768 с.
100. Російщення України. Науково-популярний збірник / Гол. редактор Леонід Полтава.-Нью-Йорк: Видання Українського Конгресового Комітету Америки, 1984.-416 с.
101. Рудницький Я. Г – проскрибована буква в СРСР.- Вінніпег, 1970.
102. Рудницький Я. Етимологічний словник української мови.- Т. I-IV.- Оттава, 1971-1982.
103. Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси.-М.: Наука, 1988.-784 с.
104. Сербенська Олександра, Волощак Марія. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей.-К.: Просвіта, 2001.-204с.
105. Сергійчук Володимир. Етнічні межі і державний кордон України.-К.: Укр.видавнича спілка, 2000.- 432 с.
106. Сергійчук В. Українська соборність: відродження українства в 1917-1920 роках.-К.: Укр. видав. Спілка, 1999.-413 с.
107. Сергійчук Володимир. Як нас морили голодом.-К.: Укр. видавнича спілка, 2003.-252 с.
108. Силенко Лев. Мага Віра. Святе письмо: Велике світло волі: співвідношення віри, науки, філософії, історії.-К.: Обереги, 1998.-1192 с.
109. Сліпушко О.М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові.-К.: Криця,1999.-507с.
110. Словарь-справочник по трению, зносу и смазке деталей машин / Е.Л. Шведков, Д.Я. Ровинский, В.Д.Зозуля, Э.Д.Браун.-К.: Наукова думка, 1979.-188 с.
111. Словник-довідник вживання літери Г.-Львів: Б-ка укр. націоналіста, 1993.-16с.
112. Словник-довідник слів із літерою г / Уклад.: Паночко М.- Львів: Кальварія, 1999.-46 с.
113. Словник іншомовних слів / За ред. член.-кор. АН УРСР О. Мельничука.-К., 1974.
114. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.- В 2-х томах.- К.: Наукова думка, 1997.-Т.1.-631 с.; 1998.-Т.2.-592 с.
115. Словник української мови XVI- першої половини XVII ст. –Львів, 1994.- Т.І-V: У 28 вип.

116. Словник фразеологізмів української мови/ В.М.Білоноженко, І.С.Гнатюк, В.В.Дятчук, Н.М.Неровня, Т.О.Федоренко.-К.: Наукова думка, 2003.-1104 с.
117. Сослаббеков Юсуп. Чечня (Нохчичоь) – взгляд изнутри.-М., 1995.-100 с.
118. Ставицька Леся. Короткий словник жаргонної лексики української мови. 320 слів і 650 стійких словосполучень.-К.: Критика, 2003.-336 с.
119. Стецько Ярослав. Українська визвольна концепція. Твори в 2-х томах.- Мюнхен: ОУН, Ін-т політич. освіти, 1987.-Т.1.-528 с.; 1991.-Т.2.- 467 с.
120. Стус Василь. Палімпсест. Вибране.-К.: Факт, 2003.-432 с.
121. Сучасна українська мова / О.М. Григор'єв, С.Є. Долман, Ю.В. Лисенко та ін. / За ред. О.Д. Пономарева.-К.: Либідь, 1997.-400с.
122. Сучасна українська мова / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін. / За ред. А.П. Грищенка. - К.: Вища шк., 1997.-494с.
123. Сучасна українська мова / М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін. / За ред. М.Я. Плющ. - К.: Вища шк., 2000.-432с.
124. Сучасний словник іншомовних слів / Укладачі: О.І Скопненко Т.В. Цимбалує.-К.: Довіра, 2006.-789 с.
125. Сучасність.-1994.-№7-8.-182 с.
126. Тези. 1-а Міжнародна наукова конференція «Проблеми української науково-технічної термінології» / 22-25 вересня, 1992 р., Україна.-Львів.-240 с.
127. Тищенко Костянтин. Метатеорія мовознавства.-К.: Основи, 2000.-352 с.
128. Трійняк І.І. Словник українських імен.-К.: Довіра, 2005.-509 с.
129. Турченко Ф.Г. Микола Міхновський: Життя і Слово.-К.: Генеза, 2006.-320 с.
130. Україна в словах / С. Горожанова, Н.Данилюк, С.Коробчук та ін.-К.: ВЦ «Просвіта», 2004.-704 с.
131. Українська літературна вимова і наголос: Словник-довідник. За ред. М. Жовтобрюха.- К.: Наук. Думка, 1973.
132. Українське козацтво. Мала енциклопедія.-К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002.-568 с.
133. Український правопис / АН України, Ін-т мовознавства і етнології ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови. 4-те вид., випр. й доп.-К.: Наукова думка, 1993.-240с.
134. Український правопис.- Вид. 3-тє.- К., 1990; - Вид. 4-тє.- К., 1993.
135. Українці: Народні вірування, повір'я, демонологія.-К.: Либідь, 1991.-640 с.
136. Універсальний Словник-Енциклопедія.-К., 1999.-Т. IV.
137. Цибулько В. Книга застережень.-Х.: Фоліо, 2003.-143 с.
138. Чабаненко В. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини.- Т. I-IV.- Запоріжжя, 1992.
139. Чайковський Данило. Московські вбивці Бандери перед судом.-Дрогобич: Бескид, 1992.-696 с.
140. Шаян Володимир. Віра предків наших. Т.1.-Гамільтон (Канада): Об'єднання Українців Рідної Віри, 1987.-864 с.
141. Шевельов Юрій. Історична фонологія української мови / переклад з евел.-Х.: Акта, 2002.-1055 с.
142. Шевельов Юрій. Українська мова в першій половині двадцятого століття // Сучасність.-1987.-С.66, 158, 159.
143. Шевченко Т.Г. Говірки Одеської області.- Запоріжжя, 1994.
144. Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки. Кн. 1 / за ред. Е.Бабчук.-К.: Рада, 2003.-416 с.
145. Шендеровський В. Нехай не гасне світ науки. Кн. 2 / за ред. Е.Бабчук.- К.: Рада, 2006.-328 с.
146. Школьник Юлія. Світ людини. Повна ілюстрована енциклопедія.-К.: Країна мрій, 2005.-256 с.

147. Шостий Великий Збір Організації Українських Націоналістів (ОУН): Матеріяли і Постанови.-ОУН, 1984.-631 с.
148. Штепа Павло. Московство: його походження, зміст, форми й історична тяглість.-Дрогобич: Відродження, 2000.- 352 с.
149. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна).-К.: Наук. думка, 1993.-246 с.
150. Яндарбиев Зелімха. Чеченія – битва за свободу.-Львів: Свобода народів, 1996.-496 с.
151. Яременко В.В., Сліпушко О.М. Новий тлумачний словник української мови. У 3-х томах. 200 000 слів.-2006.-К.: Аконіт.-Т.1.-926 с.; Т.2.-1926 с.; Т.3.-862 с.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Інститут природничих наук

ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК
НАУКОВИХ ТЕРМІНІВ З БУКВОЮ Г

Сіренко Геннадій Олександрович, доктор технічних наук, професор,
завідувач катедрою теоретичної і прикладної хемії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Кузишин Ольга Василівна, магістр, асистент катедри теоретичної і прикладної
хемії Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника

Під загальною редакцією професора, доктора технічних наук Сіренка Г.О.

Літературний редактор: Мідак Л.Я., Кузишин О.В.
Технічний редактор: Базюк Л.В.
Коректор: Кузишин О.В.

Комп'ютерний набір та верстка: Кузишин О.В.

Підписано до друку 4.06.07 р. Формат 70×84/16.

Здано до набору 8.06.07 р.

Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman». Друк на різнографі

Ум. друк арк. 20

Видавн. арк. Зам. 33 Наклад 200 примір.

Адреса редколегії:
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Галицька, 201
76000, Івано-Франківськ
тел. 71-49-26

Віддруковано у видавництві «Гостинець»
76010,
м.Івано-Франківськ,
вул. Короля Данила, 14б, 45
тел. 4-51-82
